

GLĂSU BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXX, Nr. 9 — 10 - SEPTEMBRIE — OCTOMBRIE 1971

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXIX Nr. 9 — 10
SEPTEMBRIE - OCTOMBRIE
1 9 7 1

Redacția și Administrația: Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei Nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

JUSTINIAN
Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul României

VICEPREȘEDINȚI :

P. S. Dr. **ANTIM**
Episcopul Buzăului

P. S. **CHESARIE**
Episcopul Dunării de Jos

MEMBRI :

P. S. Dr. **ANTIM TÎRGOVIȘTEANUL**
Episcop vicar patriarhal

P. C. Pr. **ALEXANDRU IONESCU**
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. **PETRE F. ALEXANDRU**
Consilier cultural mitropolitan

C U P R I N S U L

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pr. IOAN MIRCEA, <i>Cuvînt la Nașterea Maicii Domnului</i>	789
Pr. CONSTANTIN GR. CHIRICĂ, <i>La Înălțarea Sîntei Cruci</i>	793
Prof. CONSTANTIN PAVEL, <i>Paradoxul sublim al iubirii creștine</i>	796
Prof. N. CHIȚESCU, <i>Cuvînt la Sfînta Paraschiva</i>	798
Pr. Prof. I. RĂMUREANU, <i>Predică la Sfîntul Dimitrie Basarabov</i>	802
Pr. DAVID POPESCU, <i>La Duminica XXII-a după Rusalii</i>	806

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

Pr. DAVID POPESCU, <i>Actiuni în slujba păcii</i>	811
Diac. Prof. O. B., Pr. AN. LEFTER, Pr. TR. VALDMAN, <i>Știri ecumenice</i>	815
REDACȚIA, <i>Mitropolitul Pimen al Crutișelor și Colomnei a fost ales patriarh al Bisericii Ortodoxe Ruse</i>	826

ARTICOLE ȘI STUDII

Drd. NECULA D. NICOLAE, <i>Ritualul Botezului creștin și al Mirungerii în riturile liturgice răsăritene</i>	828
---	-----

DOCUMENTARE

Pr. EMILIAN VLAICULESCU, <i>Biserica Mînăstirea din orașul Vălenii de Munte</i>	847
Pr. NIȚIȘOR CAZACU și MATEI CAZACU, <i>Hirotoniile săvîrșite în Eparhia Mitropoliei Ungrovlahiei între anii 1834—1840</i>	862
C. A. STOIDE, <i>Despre clopote și clopotari în țările române (sec. XIV—XIX)</i>	887
Pr. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU, <i>Ghid bibliografic, pe teme și probleme, din publicațiile revistei mitropolitane «Glasul Bisericii»</i>	912

COMEMORĂRI

Pr. Dr. NICULAE ȘERBĂNESCU, <i>450 de ani de la moartea lui Neagoe Basarab</i>	936
ION AL. FLORESCU, <i>La 450 de ani de la moartea lui Neagoe Basarab</i>	972

VIATA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

REDACȚIA, <i>Cea de-a treia Conferință de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor (septembrie 1971)</i>	975
REDACȚIA, <i>Deschiderea cursurilor pe anul școlar 1971—1972, la Institutul teologic de grad Universitar din București</i>	980

Pr. TRAIAN VALDMAN, <i>Deschiderea cursurilor Școlii de cântăreți bisericești și Seminarului teologic din București, în localul de la Radu Vodă</i>	983
ASISTENT, <i>Cu prilejul unei vizite la biserica Parcul Domeniilor din București (Sfântul Grigore de Parumala)</i>	985
Prof. N. CHIȚESCU, <i>Un teolog protestant despre minăstirile noastre, astăzi</i>	989
Pr. Prof. N. BORDAȘIU, <i>Vizita Prea Fericitului Patriarh Nicolae al VI-lea al Alexandriei și Papă a toată Africa la Seminarul teologic din București</i>	991
ASISTENT, <i>Reslințirea bisericii din parohia Țigănești I, județul Teleorman</i>	992
Pr. P. F. A., <i>Slințirea bisericii din parohia Ulmu — Ialomița</i>	994
ASISTENT, <i>Slințirea bisericii din parohia Vițești — Argeș</i>	997
ASISTENT, <i>Reslințirea bisericii din parohia Ghergani — Titu</i>	999
ASISTENT, <i>Slințirea bisericii din Șoldanu — Ilfov</i>	1000
REDACȚIA, † <i>Preotul Profesor Vintilă Popescu</i>	1001
ASISTENT, † <i>Cântărețul Constantin Georgescu</i>	1005

EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS

Pr. N. GROSU, <i>Conferințele de orientare din luna septembrie 1971</i>	1005
ASISTENT, <i>Slințirea bisericii Sfântul Gheorghe din Isaccea — Tulcea</i>	1008
ASISTENT, <i>Descoperiri arheologice la Niculițel — Tulcea</i>	1008
Pr. C. CRONȚ, <i>Al XIV-lea Congres internațional de științe bizantine</i>	1009

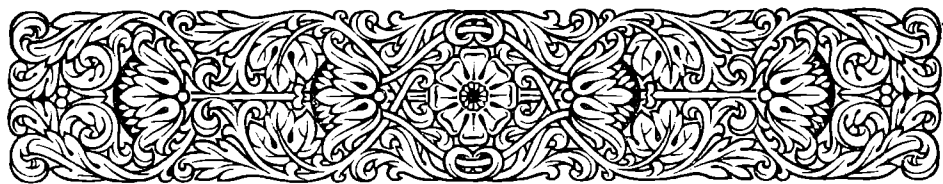
RECENZII

Prof. Prof. Liveriu Voronov, <i>În legătură cu problema despre așa-numita citire «în taină» de către preot a rugăciunilor euharistice în timpul dumezeieștii liturghii, în «Studii Teologice», Editura Patriarhiei din Moscova, vol. IV, 1968, p. 167—180, de P.V.I.</i>	1015
N. Stoicescu, <i>Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România. I — Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea), vol. I; A—L; vol. II: M—Z, 798 p.; cu o prefață de I.P.S. Firmilian, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei. Editată de Mitropolia Olteniei, 1970, de IORGU I. IVAN</i>	1020
Constantin Porfirogenetul, <i>Carte de învățătură pentru fiul său Romanos, traducere de Vasile Grecu, București, 1971, 124 p., Editura Academiei R. S. România, de Prof. VICTORIA POPOVICI</i>	1022
Constantin Noica, <i>Rostirea filozofică românească, Editura Științifică, București, 1970, 278 p., de Pr. SEBASTIAN CHILEA</i>	1024
* * *, <i>Actele celui de al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică, I. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1970, p. LXIV + 1155, de I. I.</i>	1026
Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, <i>Buletinul Monumentelor Istorice, anul XL, nr. 2/1971, 80 p., de Prof. N. STĂNCULESCU</i>	1029

A N E X A

Axioane praznicale, de Prof. N. LUNGU

I—XII

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

CUVÎNT LA NAȘTEREA MAICII DOMNULUI

«Nașterea la de Dumnezeu Născătoare
bucurie a vestit la toată lumea...» (*Tropar*).

Cu luna septembrie incepe anul bisericesc și cu el șirul marilor sărbători împărătești, care sînt strîns legate și condiționate între ele. Între acestea, cea dintîi este sărbătoarea nașterii Maicii Domnului, pe care Biserica Ortodoxă o prăznuiește, anual, la 8 septembrie.

Dumnezeu a voit ca actul mîntuirii să fie un act de conlucrare a credincioșilor cu El. Însăși nașterea Sfintei Fecioare Maria este un act al lui Dumnezeu și apare ca un lucru mai presus de fire, pentru că prin ea avea să se realizeze taina cea mare a nașterii Mîntuitorului Hristos. Nașterea Sfintei Fecioare Maria era, deci, condiție esențială a împlinirii planului divin de mîntuire, adică a împăcării noastre cu Dumnezeu și a redobîndirii harului pierdut.

Încă de la alungarea lui Adam și a Evei din rai, Dumnezeu făgăduise un Mîntuitor, care, deși născut din femeie, avea să zdrobească capul șarpelui-diavol, pricinuitorul păcatului (Facere III, 15). De atunci credincioșii au nutrit continuu această nădejde și au conlucrat cu Dumnezeu la împlinirea făgăduinței date, care devenise «așteptarea neamurilor». Cum harul se pierduse și păcatul intrase în lume printr-o femeie (Eva), tot printr-o femeie — Sfînta Fecioara Maria — a rînduit Dumnezeu să revină harul. Fiindcă numai Hristos — noul Adam — care avea să se nască din ea, putea să alunge păcatul și să aducă «prisosință harului» (Rom. V, 20).

În împlinirea acestui plan, Dumnezeu a lucrat prin alegerea unui popor și a unor persoane din sînul lui, prin profeții inspirați și prin Legea ceremonială mozaică. «Toată desfășurarea Vechiului Testament cu alegerile lui treptate: Noe, Avraam, poporul Israil, Moise, casa lui David, Legea care apăra curăția poporului lui Dumnezeu, binecuvîntările urmașilor celor aleși, toată această istorie sfîntă, apare ca o lucrare providențială și mesianică, întocmai ca o pregătire a Trupului

lui Hristos-Biserica, — locul de întâlnire cu Dumnezeu — și înainte de toate ca o pregătire a Sfintei Fecioare Maria».

Era necesară această pregătire îndelungată a Sfintei Fecioare, pentru că «în ea avea să se realizeze toată sfințenia accesibilă umanității, chiar după păcat, cu ajutorul harului divin, în Biserica Vechiului Testament. Or, Biserica Vechiului Testament avea ca scop să ridice, să păstreze și să prepare o umanitate sfântă, demnă să primească Sfântul Duh, adică demnă de Bunavestire, în persoana Fecioarei» («Ortodoxia», trad. de N. Grosu, Sibiu, 1933, p. 149).

Planul și gândurile lui Dumnezeu urmărite, de-a lungul veacurilor, pentru alegerea și pregătirea acestei Fecioare, le-au făcut cunoscute profeții inspirați de Duhul Sfânt, exprimându-le acoperit prin diferite figuri, sau simboluri. Așa, Isaia vorbește de nașterea după trup a lui «Emanuel», Fiul lui Dumnezeu, Mesia cel mult dorit (Is. VII, 14), care era «vlăstar împărătesc, din neamul lui David» (Is. XI, 1). Această Fecioară i-a apărut lui Solomon în viziunea lui profetică, luminoasă, curată și frumoasă ca zorile. De aceea el se întreabă, mirat: «Cine este aceasta care se ivește ca zorile, frumoasă ca luna, curată și luminoasă ca soarele și temuță ca oastea de război»? (Cântarea Cântărilor, VI, 10). Ei au mai spus că Fecioara se va naște «din cea steapă», care «nu naște» (Is. LIV, 1). David a văzut-o ca pe o împărăteasă cerească, șezînd de-a dreapta Domnului în cer (Ps. XLIV, 11), «îmbrăcată în haină aurită și înfrumusețată». La rîndul său, Iezechiel a întrevăzut-o ca «o ușă încuiată», prin care nu intră nimeni decît Dumnezeu, și rămîne pururea încuiată (Iez. XLIV, 2), aluzie la naștere feciorelnică și la pururea fecioria ei după nașterea Domnului Hristos. Și tot lui i-a apărut Sfînta Fecioară ca o «Biserică însuflețită», ca o «casă a Domnului», plină de slavă și de lumină (Iez. XLIV, 4).

Nenumărate sînt simbolurile și figurile sub care le-a apărut Sfînta Fecioară Maria, în viziunile lor, profeților. Ei au vorbit de «scara lui Iacob» sprijinită pe pămînt și ridicată pînă la cer, pe care coborau și urcau îngerii (Facere XXVII, 12). După tilcul sfinților Părinți și al Bisericii, această scară reprezenta simbolic pe Maica Domnului, din care, pogorîndu-se din cer «Îngerul Marelui Sfat» (al Sfintei Treimi), Hristos-Dumnezeu lua trup omenesc. Și așa îi și cîntă Biserica: «Bucură-te scara cerului pe care s-a pogorît Dumnezeu».

Alte simboluri sub care li s-a înfățișat profeților aleasa Domnului, sînt: «ruțul care ardea, dar nu se mistuia», văzut de Moise (Ieșire III, 2); templul cu toate cele din el: chivotul Legii, vasul cu mană, cartea Legii, toiagul lui Aaron care a odrăslit, sfeșnicul de lumină, «paharul Duhului» și «Cartea pecetluită» (Is. XXIX, 11), în care s-a scris de Duhul Sfînt «Cuvîntul cel bun» și viu (Ps. XLIV, 1—2) etc. Deși simboluri, umbre sau închipuiri, ele erau cinstite pentru că vizau Persoana aleasă, reală, pe care o prefigurau. «Toate acestea — zice Sfîntul Ioan Damaschin — sînt cinstite pentru că sînt simboluri ale Sfintei Fecioare (Maria), umbre ale chipului celui adevărat» (*Cuvînt la nașterea Prea Sfintei Stăpînei noastre, Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria*, de Sf. Ioan Damaschin, traducere de Pr. D. Fecioru, în «Mitropolia Olteniei», nr. 9—10/1964, p. 773).

Psalmistul David a văzut angajat, în pregătirea acestei persoane cerul și pământul, iar la plinirea timpului le cheamă să se bucure, când zice: «Să se veselească cerul și pământul să se bucure» (Ps. XCV, 11), pentru că prin Fecioara avea să vină «Domnul Păcii» (Is. IX, 5). Se veselește «cerul», adică toate cetele îngeresti, împreună cu dreptii și sfinții. Dar mai presus de toți, Dumnezeu cel în Treime. Sfânta Treime se bucură pentru că s-a născut aceea pe care a ales-o din veșnicie și a pregătit-o pentru ca prin ea să dăruiască «pământului» (omenirii) pe Unul din sînul Ei. Se bucură și «pământul», adică omenirea și firea întreagă cu stihile ei pentru că omenirea a pregătit și a dăruit lui Dumnezeu — prin Ioachim și Ana — pe Fecioara care se naște și care avea să fie Născătoarea de Dumnezeu. Și astfel Fecioara Maria «este nu numai instrumentul, ci condiția directă și pozitivă a întrupării (Domnului), aspectul ei omenesc» («Ortodoxia», p. 149).

Se bucură și fiecare din Persoanele Sfintei Treimi: Tatăl, pentru că prin nașterea Fecioarei devenea posibilă întruparea Fiului Său și realizarea planului mîntuirii lumii; Fiul, pentru că luînd trup omenesc din Fecioara avea să unească în Sine firea dumnezeiască, cu cea omenescă, pentru ca astfel să realizeze mîntuirea prin cele trei slujiri: ca împărat, prooroc și preot; Duhul Sfînt, pentru că după ce a vestit-o prin profeți, și a sfințit-o treptat, avea s-o sfințească deplin la Buna-vestire. De aceea, prin Fecioara se slăvește însăși Sfînta Treime, precum cîntă, la nașterea ei, Biserica, astfel: «Întru Tine Taina Treimii se laudă și se mărește, Precurată» («Minei pe septembrie». Slava Peasnei a 6-a).

Toate cetele îngeresti o cinstesc și o slăvesc ca pe cea «mai cinstită decît Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît Serafimii»; și o salută împreună cu Arhanghelul Gavriil, zicîndu-i: «Bucură-te cea plină de dar, Domnul este cu Tine» (Luca I, 28). Același Arhanghel vestise dinainte și părinților ei nașterea pruncei lor. Se bucură și sfinții și dreptii adormiți în Domnul pînă atunci — împreună cu Adam și Eva —, pentru că Fecioara va naște pe Mîntuitorul, care-i va slobozi din iad și le va deschide raiul.

Pentru toate acestea și pentru că nașterea ei «este începutul mîntuirii noastre», Biserica îi cîntă: «Nașterea ta de Dumnezeu Născătoare bucurie a vestit la toată lumea...» (Troparul). De nașterea ei se bucură și întreaga fire care suferea deopotrivă urmările păcatului strămoșesc.

Deși cunoaștem din Sfînta Scriptură profețiile și simbolurile amintite, nu știm însă decît din Sfînta Tradiție cine au fost părinții Maicii Domnului și în ce împrejurări s-a născut. Datele acestei Tradiții — trecute în cărțile de cult ale Bisericii — spun că părinții ei se numeau Ioachim și Ana și se trăgeau din neamul lui David. Erau drepti și temători de Dumnezeu, dar mîhniți că ajunseseră la bătrînețe fără a avea copii, ceea ce îi expunea defăimării din partea celorlalți (cf. Fac. XXX, 23; Is. IV, 1; I Regi I, 6; Luca I, 24—25). Mîhnirea lor a ajuns la culme cînd însuși Arhiepiscopul le-a refuzat darurile aduse la altar, pentru că

nu aveau copii. Aceasta i-a împins la rugăciune și mai fierbinte și mai stăruitoare. Și pe cînd se rugau ei, Ioachim «în munte» și Ana «în grădină», Arhanghelul Gavriil a fost trimis de Dumnezeu să vestească fiecăruia în parte că le-a fost ascultată rugăciunea și vor dobîndi o pruncă pe care o vor închina Domnului. Mulțumind lui Dumnezeu că le-a ridicat «ocara» și fericîți, cînd s-a născut prunca, i-au pus numele Maria și au închinat-o Domnului, lăsînd-o la templu, după trei ani.

Toate aceste momente de întristare și de bucurie ale acestei mari taine le aflăm descrise în imnologia Bisericii. Pentru frumusețea și tilcul lor, prezentăm aci cîteva din ele. «Astăzi Ana cea stearpă naște pe fiica lui Dumnezeu, cea mai-nainte aleasă din toate neamurile spre locaș lui Hristos Dumnezeu, împăratul tuturor... prin care noi pămîntenii iarăși ne-am zidit și ne-am înnoit din stricăciune spre viața cea neîntinată».

Referitor la Darul pe care credincioșii îl fac — împreună cu părinții ei — cerului, se cîntă : «De acum darurile lui Ioachim nu se vor mai întoarce înapoi, căci plîngerea Anei întru bucurie s-a prefăcut» («Stihira» gl. 2 la Stihovăni); sau : «Înțelepții părinți ai Maicii lui Dumnezeu, Dar ceresc vrednic lui Dumnezeu au luat, pre cea mai înaltă decît Heruvimii, pre Născătoarea Cuvîntului și Ziditorului» («Irmos» Peasna a 6-a); sau, asemănată cu Sfînta Sfintelor în care nu intra decît Arhierul o dată în an, Biserica îi cîntă : «Sfînta Sfintelor încă pruncă fiind se primește întru cele dinăuntru sfinte, ca să se hrănească de mîna îngerului» («Irmos 3», Peasna 1).

Ziua nașterii Sfintei Fecioare este o mare sărbătoare, ca «ziua Domnului», pentru că o dată născută, ea așteaptă să-și îplinească menirea, la vremea potrivită zămislind în pîntece pe Fiul lui Dumnezeu. În acest sens o cîntare spune : «Aceasta este ziua Domnului, bucurați-vă popoare ; că iată cămara luminii și cartea Cuvîntului vieții din cea stearpă a ieșit ; și cea care s-a născut... așteaptă intrarea Preotului Celui Mare — Hristos... spre mîntuirea sufletelor noastre» («Stihovăni» după Evanghelie).

Pentru toate binefacerile și darurile aduse prin Sfînta Fecioară-Maică «cerului» și «pămîntului», Biserica cheamă toate ființele cerești și pămîntești să prăznuiască această zi de bucurie, astfel : «Astăzi să se veselăască cetele îngerilor și cu cîntări să dănțuiască cei din Adam, că s-a născut toiagul cel ce a răsărit floare pe Hristos, Mîntuitorul nostru» («Irmos 2», Peasna a 5-a).

Prin Fecioara dinainte vestită, se dezleagă blestemul strămoșesc, se plinesc profețiile și se înnoiesc toate cele omenești : «Prin mai-nainte vestirea îngerului rod prea cinstit din dreptii Ioachim și Ana a ieșit azi Fecioara, cer și semn dumnezeiesc și lîină de curăție, bucurie vestind la toată lumea, ceea ce ești solitoarea vieții noastre, pierderea blestemului, dătătoare de binecuvîntare» («Stihira 2», la Stihovăni). Sau : «Din rădăcina lui Iesei și din coapsele lui David, fiica lui Dumnezeu, Maria se naște astăzi nouă și se îndumnezeiesc și se înnoiesc toate» («Sedelna 2», Utrenie).

Fiind «podoaba Bisericii» și «pacea lumii», Fecioara a cunoscut «laina cea mare» a unirii firilor prin întruparea Domnului Hristos. De aceea Biserica cheamă toată suflarea la preamărirea ei, cîntînd: Veniți toți credincioșii să alergăm către Fecioara; că iată se naște cea din pîntece mai-nainte rînduită Maica Domnului nostru; cămara fecioriei, toiagul lui Aaron care a odrăslit..., propovăduirea proorocilor, odrasla dreptilor Ioachim și Ana; naște-se adică, și Biserica cu a sa cuviință se împodobeste; Biserica cea sfințită, locaș lui Dumnezeu..., cămara împărătească, întru care taina cea preamărită a unirii celei negrăite a firilor (dumnezeiască și omenească), ce s-au adunat împreună în Hristos, desăvîrșit s-a lucrat. Căruia închinîndu-ne, lăudăm nașterea Fecioarei cea cu totul fără prihană» («Slava Stihoavnei»).

Iată atîtea pricini binecuvîntate pentru care Preacurata Fecioară și Maică a ajuns să fie «plină de har» și dătătoare de daruri; și tocmai pentru acestea este cinstită și preamărită și de Biserica pămîntească și de cea cerească. Maica Domnului nu este numai rugătoare și purtătoare rugăciunilor noastre la Fiul Său, ci și dătătoare de daruri, necesare vieții plăcute lui Dumnezeu. De aceea și alergăm la ajutorul și mijlocirea Ei în toate nevoile și necazurile noastre.

Să o cinstim, deci, după cuviință pe sfînta Fecioară Maria, Maica Domnului și Maica noastră duhovnicească, a tuturor. Să o cinstim și să o preamărim cu toată evlavia, prin viață curată, cu laude și cîntări duhovnicești. Și rugînd-o pentru pacea lumii, pentru mai bunăstarea tuturor și pentru mîntuirea sufletelor noastre, să-i strigăm:

«Bucură-te ceea ce ai arătat viață îngerească»; «Bucură-te prin care răsare bucuria»; «Bucură-te prin care pierе blestemul»; «Bucură-te ușa mîntuirii»; «Bucură-te prin care se înnoiește făptura»; «Bucură-te prin care ne-am îmbrăcat cu slavă»; «Bucură-te Mireasă pururea Fecioară».

Pr. IOAN MIRCEA

LA „ÎNĂLȚAREA SFINTEI CRUCI“

«Vorbirea despre cruce pentru cei pieritori este nebunie, iar pentru noi, cei ce ne mîntuim, este puterea lui Dumnezeu» (I Cor. I, 18).

Istoria Bisericii ne arată că, la anul 70 după Hristos, Ierusalimul a fost asediat de oștile romane și dărîmat, încît n-a mai rămas piatră pe piatră, iar evreii s-au împrăștiat în toate părțile lumii. Printre alte multe lucruri sfinte care s-au pierdut atunci, a fost și crucea răstignirii Mîntuitorului Hristos pe muntele Golgota. Crucea, pe care El și-a vîrșat scumpul Său sînge, pentru a noastră mîntuire. Pe vremea aceea,

numai numele de creștin era o vină, pentru care erai aruncat în temniță, cu averea confiscată, batjocorit sau chiar ucis.

După ce împăratul Constantin cel Mare a recunoscut creștinismul la anul 313, mama sa Elena s-a dus la Ierusalim ca să se închine la locurile sfinte și totodată a pus de s-a săpat pe Golgota, la locul răstignirii, și a aflat trei cruci. Ca să afle care-i crucea Domnului, au adus o femeie bolnavă, ce s-a atins de toate cele trei cruci, și aceea de care s-a vindecat când s-a atins, a fost crucea Lui. Mai pe urmă, Sf. Cruce a fost așezată cu mare cinste în biserica zidită de Sf. Constantin cel Mare, pe mormîntul Domnului Hristos, hotărîndu-se ca ziua de 14 septembrie să fie de aici încolo, zi de mare sărbătoare creștinească, în care Sf. Cruce este înălțată în mijlocul tuturor bisericilor creștine, pentru a i ne închina și a o cinsti după cuviință.

Sfînta Elena a adus o parte din lemnul Sf. Cruci și în Constantinopol, capitala imperiului, așezînd-o în biserica Sf. Sofii. Și aici au început a veni creștini ca să se închine lemnului Crucii Domnului. Dar vechea capitală a imperiului, cetatea Romei, nu s-a lăsat mai pe jos și a cerut să se trimită și ei o parte din lemnul Sf. Cruci. Împărăteasa Elena a trimis și aici o mică parte din lemnul acela minunat și sfințit. Și îndată s-a ridicat în Roma o biserică închinată Sf. Cruci, unde s-a așezat cu toată cinstea, partea din crucea trimisă aici.

Prin veacul al VIII-lea, împăratul Perșilor Cosroës a năvălit asupra Ierusalimului și a luat ca pradă de război și Crucea Mîntuitorului din biserica Sf. Mormînt. Atunci, împăratul creștin al Constantinopolului Eracliu, aflînd de aceasta, a pornit cu oastea împotriva perșilor și bătîndu-i, a luat înapoi Sf. Cruce, așezînd-o iarăși în biserica Sf. Mormînt.

Astăzi abia se mai găsesc cîteva mici bucățele din adevărata Cruce a Domnului.

Însă noi creștinii cinstim Sf. Cruce pentru însemnătatea pe care o are în mîntuirea noastră.

Temeiul cinstirii Sfintei Cruci este în însăși Sf. Scriptură, după cum ne arată Sf. Apostol Pavel : *«Vorbirea despre cruce pentru cei pieritori este nebunie, iar pentru noi, cei ce ne mîntuim, este puterea lui Dumnezeu»* (I Cor. I, 18).

Dumnezeu a ales-o ca altar de jertfă pentru Fiul Său, spre răscumpărarea noastră din păcatul strămoșesc, și a încărcat-o de putere dumnezeiască, devenind astfel izbăvitoare de rele și făcătoare de minuni. Prin sfînt sîngele Său vărsat pe Crucea de pe Golgota, Mîntuitorul a sfințit crucea sub toate aspectele sale. De aceea, Crucea, pentru cei ce cred în Dumnezeu este un semn și un obiect sfînt.

Crucea s-a impus atenției tuturor creștinilor din toate veacurile, încît o găsim sculptată și pictată pe pereții catacombelor, unde creștinii primelor trei sute de ani se adunau pe ascuns să se roage lui Dumnezeu, din cauza persecuțiilor ; o găsim pe sicrie, pe zidurile bisericilor

lor și pe turlele lor etc. Din obiect de groază, de suferință și de dispreț, a ajuns să fie în cea mai mare cinste în viața creștinilor. Și cum să nu fie așa, când Sf. Apostol Pavel scrie galatenilor: «*Eu însă nu voiesc să mă laud decât numai cu crucea Domnului nostru Iisus Hristos...*» (VI, 14).

În mineiul de pe septembrie se arată că Sf. Ioan Evanghelistul a scăpat de la moarte un om ce se otrăvise, făcând asupra lui semnul crucii. În viețile sfinților de pe noiembrie se istorisește că Sf. Marcian din orașul Cîr, a ucis un balaur, numai făcând semnul crucii peste el. De asemenea, Sf. Dimitrie a făcut semnul crucii pe fruntea tînărului Nestor, care plecînd la luptă a biruit pe voinicul Lie, ce era spaima și moartea creștinilor. Dar ce vom spune de Sf. Constantin cel Mare, care a mărturisit cu jurămint, că în plină zi, i s-a arătat pe cer o cruce mare formată din stele luminoase, sub care scria: «*În acest semn vei învinge*». Și în urma acestei arătări minunate, porunci ca pe toate steagurile oștilor sale să fie pus semnul sf. cruci, și așa plecînd la luptă împotriva vrăjmașului său Maxențiu, care avea o armată cu mult mai numeroasă decît a lui, îl birui. El intră victorios în Roma și deveni după aceea cel mai mare apărător al creștinismului.

Crucea fiind *puterea lui Dumnezeu*, după cum spune Sf. Apostol Pavel, este în același timp și armă de apărare împotriva diavolului. «*Doamne, armă asupra diavolului, crucea Ta o ai dat nouă; că se scutură și se cutremură nesuferind a căuta spre puterea ei...*», cîntă biserica în una din rugăciunile sale la săvîrșirea sf. maslu.

Diavolul n-a uitat niciodată că pofta trupului și mîndria sufletului au izgonit pe Adam din rai și, de aceea, cu ajutorul acestor ispite ațîțî mereu pe om, căutînd să-l piardă. Însă creștinul făcîndu-și semnul sfintei cruci, cu gîndul și cu inima la Cel răstignit pe ea, capătă puteri nebiruite și alungă ispitele.

Pe de altă parte, suferințele se ușurează cînd privești în față tabloul suferințelor Mîntuitorului pe cruce, căci crucea este pentru noi nădejdea neclintită a dobîndirii vieții veșnice.

Sfinții Părinți, în grija ce-au avut-o pentru fericirea credincioșilor, prin canonul 73 al sinodului al VI-lea ecumenic, blesteamă pe toți acei creștini care vor disprețui Sf. Cruce. Toată creștinătatea, de la sfinții apostoli și pînă astăzi, a respectat acest semn de închinare și de legămint între noi și Dumnezeu.

Și noi, avem aceeași sfîntă datorie de a cinsti Sf. Cruce, pentru că ea reprezintă nu numai altarul pe care Fiul lui Dumnezeu s-a răstignit pentru păcatele noastre dar, este în același timp și stindardul creștinismului; pentru noi credincioșii, este semnul biruinței binelui asupra răului și a vieții asupra morții.

Crucea ne dă pacea sufletului, fiindcă prin jertfa Mîntuitorului pe ea, creștinătatea a fost împăcată cu Dumnezeu. Cu ajutorul ei, biruim ispitele diavolești și astfel ne ajută să dobîndim fericirea veșnică.

Totodată, știm că drumul creștinului către împărăția cerurilor este presărat cu multe, cu multe și felurite pietre de poticneală. Însă în această călătorie, nu sîntem singuri, fiindcă Domnul Hristos vine pururea în ajutorul celor ce-l cheamă cu credință fierbinte și cu stăruință. El a zis : «*Iată. Eu sînt cu voi în toate zilele pînă la sfîrșitul veacului*» (Matei XXVIII, 20). Așadar, să credem cu tărie și să cinstim cum se cuvine Sf. Cruce, care este izbăvitoare de rele și de patimi și dătătoare de viață veșnică. Amin!

Pr. CONST. GR. CHIRICA

PARADOXUL SUBLIM AL IUBIRII CREȘTINE

(LA DUMINICA A 19-A DUPĂ RUSALII)

Mîntuitorul a spus : «Ați auzit că s-a zis : «să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău». Dar Eu vă spun : «Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă asupresc și vă prigonesc ca să fiți fii ai Tatălui vostru care este în ceruri ; căci El face să răsară soarele Său peste cei răi și peste cei buni și dă ploaie peste cei dreapți și peste cei nedreapți. Dacă iubiți numai pe cei ce vă iubesc, ce răsplată mai așteptați ? Nu fac așa și vameșii ? Voi fiți desăvîrșiți după cum și Tatăl vostru cel ceresc este desăvîrșit» (Matei V, 43—48).

Prin cuvintele acestea, Mîntuitorul ne învață că iubirea numai a celor ce ne iubesc sau care ne sînt rude și prieteni nu este suficientă.

Desăvîrșirea creștină depășește această stare firească, cerînd și iubirea față de ceilalți semeni ai noștri. Cu alte cuvinte, iubirea față de aproapele nu trebuie să fie oprită de nici un obstacol, deci nici de cel ce vine de la păcatele aproapei.

Firește că iubirea deplină constă dintr-o comuniune reciprocă, dar aceasta rămîne, în viața prezentă, o țintă, spre care trebuie să tindem mereu, dar care se realizează rar și nedeplin.

Pe pămînt, începutul comuniunii se realizează cel mai adesea prin activarea unei iubiri, care nu este condiționată de reciprocitate. Originalitatea iubirii creștine constă tocmai din caracterul ei necondiționat. Ea este o forță creatoare tocmai pentru că este nemotivată și nemeritată.

În afară de aceasta, iubirea creștină nu trebuie să aibă la bază gîndul la răsplată. Sf. Clement Alexandrinul spune : «Cei ce nu urmează pe Iisus pentru El însuși, ci pentru pîinile pe care le înmulțește, sînt mercenari, copii în credință» — «Omul schimbului și al comutației alternative va fi la stînga sanctuarului. La dreapta, Dumnezeu va așeza pe cei ce nu așteaptă reciprocitate». În concepția Sf. Clement unii credincioși trăiesc numai după chipul lui Dumnezeu, pe cînd cei desăvîrșiți, după asemănarea cu Dumnezeu.

Iubirea creștină nu pune condiții și nu formulează restricții. A iubi creștinește înseamnă a dori și a face binele nu numai celui care este vrednic de iubire, celui bun, ci a iubi pe orice om, în orice condiții s-ar afla, și cu deosebire când acesta este rău. Căci în iubirea celui rău apare cu cea mai mare evidență caracterul dezinteresat al iubirii creștine.

Mîntuitorul s-a jertfit pe cruce din nemărginita Sa iubire spre a ne mîntui, convingîndu-ne și ajutîndu-ne și pe noi să iubim, aprinzînd și întreținînd în inima noastră focul iubirii mîntuitoare.

Pe Sfînta Cruce de pe Golgota s-au întîlnit opunîndu-se două forțe potrivnice și neîmpăcate, cea mai mare răutate cu cea mai mare bună-tate: crima celor care ucideau din ură pe Iisus, cel mai nevinovat om, cel mai bun și cel mai mare binefăcător și bunătatea fără seamăn a lui Iisus, care se jertfește din iubire pentru călăii Săi. Crucea reprezintă, deci, două culmi care se înfruntă: culmea păcatului și culmea virtuții.

Căci nu există o crimă mai gravă și mai vinovată decît aceea de a ucide din ură pe cel ce-ți face cel mai mare bine. Și, de asemenea, nu poate fi o faptă bună mai merituoasă decît aceea de a-ți jertfi viața din iubire pentru binele aproapelui tău, oricare ar fi el.

Înfruntarea de pe Sfînta Cruce dintre bine și rău, în forma lor extremă, s-a încheiat prin biruința binelui, pecetluită și consfințită prin Învierea Domnului.

Pentru noi creștinii, crucea a rămas simbolul suferinței din iubire pentru semenii.

Și dacă Dumnezeu însuși a ales iubirea jertfelnică drept singura cale pentru mîntuirea noastră, înseamnă că nici noi, care trebuie să colaborăm cu El pentru mîntuirea noastră și a semenilor, nu putem folosi altă cale.

De aceea, iubirea vrăjmașilor nu este un simplu sfat, pe care să-l urmeze numai cei aleși, ci este o poruncă ce se adresează tuturor.

Această poruncă sublimă, dar deconcertantă, ce pare unora «nebunie», iar altora «sminteală», pentru că o rupe definitiv cu mentalitatea egoistă, cu pornirile păcătoase ale firii omenești, are un tilc foarte adînc și un rost educativ de o eficiență incomparabilă. În iubirea vrăjmașilor stă toată noutatea și puterea creatoare inegalabilă a iubirii creștine.

Iubirea este leacul suveran împotriva răutății, este cel mai bun mijloc pentru a extinde aria binelui și asupra celor răi.

Înțelepciunea dumnezeiască ne învață că de cele mai multe ori numai cel ce este dușmănit poate reuși să îmbuneze pe cel ce-l dușmănește, el singur posedînd apa care poate stinge incendiul din inima celui ce urăște.

Iubirea arătată față de dușmanul tău fiind neașteptată, surprinzătoare, îl face pe acesta să se cutremure și să se dezmeticească. «Îi toarnă cărbuni aprinși pe cap» și astfel îl ajută să se îndrepte. Din iubirea vrăjmașului rezultă un prim cîștig și sigur și anume localiza-

rea răului și apoi stingerea lui treptată, urmată cel mai adesea de o convertire în bine. Din dușman îl poți face prieten.

Dușmanul nostru este un frate de-al nostru, care, fiind stăpînit de ură, se află în cea mai mare primejdie, în primejdia de a-și pierde sufletul. Așa încît el are mare nevoie de ajutorul nostru, pe care numai noi i-l putem acorda cu folos, căci numai prin iubirea noastră îl putem salva. Dar la primejdiile atît de mari, este nevoie de acte eroice pe care Dumnezeu ne poruncește să le facem în locul și în numele Său și, evident, cu ajutorul Său. Iar iubirea vrăjmașului este culmea cea mai înaltă a tăriei sufletești a creștinului și metoda cea mai eficace pentru întinderea și realizarea binelui în lume.

Chipurile în care trebuie să ne manifestăm această iubire pot fi multiple și variate, în funcție de condiții, nevoi și posibilități. Aici sînt cuprinse, alături de iertare, binecuvîntare, consolare și binefacere și dojana și pedeapsa, după caz. Ceea ce nu trebuie niciodată să pierdem din vedere este bunăvoința pe care trebuie s-o avem în toate cazurile și înțelepciunea cu care trebuie să procedăm în alegerea mijloacelor potrivite și eficiente.

Iată temeiurile pentru care iubirea vrăjmașului, socotită «nebulie» și «sminteală» de către cei ce așteaptă totul numai de la Dumnezeu, este în realitate, după înțelepciunea lui Dumnezeu, virtutea creștină prin care ne asemănăm cu Dumnezeu, ne înfrățim cu semenii, îmblinzim pe vrăjmași și colaborăm astfel cu Dumnezeu la înaintarea, întărirea și întinderea binelui și a fericirii.

De aceea, să ne străduim pentru a înlătura toate rezistențele egoismului, atît de înrădăcinat în ființa noastră păcătoasă și să ne deschidem larg inimile și să îmbrățișăm cu dragoste frățească pe toți semenii, indiferent de neamul, credința și purtarea lor.

Să-l avem permanent pe Mîntuitorul ca învățător, pilduitor desăvîrșit și izvor al puterii iubitoare, căci El a spus: «Fără Mine nu puteți face nimic», adevăr pe care Sf. Apostol Pavel îl confirmă spunînd: «Pot totul în Hristos care mă întărește» (Filip. IV, 13).

Procedînd în chipul acesta, pe lîngă că vom fi scutiți de multe necazuri și primejdii, vom contribui efectiv la instaurarea împărăției binelui și ne vom face părtași la fericirea veșnică.

Prof. CONST. PAVEL

CUVÎNT LA SFÎNTA PARASCHIVA

Astăzi Sfînta noastră Biserică sărbătorește pe cea mai iubită dintre sfinte după Maica Domnului la credincioșii ortodocși români, pe Sfînta noastră Paraschiva. Cei ce au fost în această zi la Iași, unde se află moaștele Sfintei Paraschiva, își amintesc toată viața de nesfîrșitele șiruri de închinători, veniți uneori de la depărtări mari, pentru a

aduce închinare sfintei, pentru a-i mulțumi pentru mijlocirile ei către Cel Atotputernic și pentru a urma pilda minunată a vieții ei îndumnezeită în rugăciune, în curăție și mărturisire a Domnului Hristos și în jertfelnicie pentru aproapele său.

Ceea ce impresionează în viața Sfintei Paraschiva este faptul că ea și-a dăruit-o total lui Iisus Hristos nu în urma unui eveniment crucial, care ar schimba mersul ei, așa cum o furtună năpraznică rupe zăgazarile unui riu și-i depășește și-i schimbă albia. Nu! Sfântul Apostol Pavel ne explică acest lucru prin iubirea dumnezeiească zicînd că «dragostea lui Hristos ne stăpînește pe noi..., pentru că El a murit pentru toți, ca cei ce viază să nu mai vieze loruși, ci Aceluia care pentru ei a murit și a înviat» (II Cor. V, 14, 15).

Dragostea lui Hristos și nu altceva a topit inima acestei fecioare: despre care se spune că era trăitoare în veacul al XI-lea (între 1025 și 1050) în satul Epivat de lângă Constantinopol. Dulcea mîngîiere a acestei dragoste îndulcește mai întîi simțirea nevredniciei tale prin iertarea pe care ți-o dăruiește pentru păcate. Harul lui sădește în tine germenul unei vieți asemănătoare aceleia a lui Iisus Hristos. El împinge pe cel avut către semenul său nevoiaș, pe cel fericit către cel în suferință, pe cel sănătos spre cel bolnav. El te face să mărturisești adevărul cel viu, al iubirii lui Iisus Hristos în care trăiești. Puterea aceasta a harului a făcut-o pe Sfînta Paraschiva să întrebe pe preotul satului de ce a fost nevoie ca Mintuitorul să se întrupeze pentru noi și să-și dea Trupul și Singele Său spre împărtășire. De ce ne cheamă El zicînd: «Cel ce vrea să-Mi urmeze să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie!» (Matei XXVI, 24). Sfînta Paraschiva n-a înțeles aceste cuvînte de la început ca o chemare spre viața monahală propriu-zisă, ci ca un îndemn la trăire a vieții de jertfelnicie pentru semenii săi în Iisus Hristos. Ea suferea de jalea robilor care duceau o viață chinuită, de animale, chiar și în familiile creștine ca a ei, și roagă cu lacrimi pe mama ei să-i libereze. Aceștia dormeau ca fiarele pădurii, încălzind copiii cu suflul lor; micuța Paraschiva își dă hainele pentru ca o fetiță să-și acopere trupul firav fiind cuprinsă de frigurile morții. La milosteniile ei cu care obișnuise pe toți cei din jur ea adăuga cu timp și fără timp și mărturisirea pentru Hristos; dar fapta bună avea întîietatea, căci «cum poți să spui că iubești pe Dumnezeu, pe care nu-L vezi, dacă nu iubești pe semenul tău, pe care-l vezi?» (I Ioan IV, 20).

Încă din copilărie părinții Sfintei Paraschiva i-au dat toate mijloacele de a se instrui în cunoștințele acestei lumi: istoria vieții ei amintește bogatele învățături ale timpului, de limbi străine și de filozofie, cu care sfînta înjuga zilele cu nopțile încă din fragedă copilărie; dar mai presus de toate ea puneă citirea zilnică a Bibliei, a vieții sfinților, aflîndu-se în necurmată legătură cu Domnul Domnilor, prin rugăciune.

La 18 ani a venit cumpăna vieții ei: hotărîrea tatălui de a o căsători cu un tînăr. Ea nu dorea acest lucru. Tot dorul sufletului ei curat

era să se dăruiască contemplației lui Hristos, socotindu-se mireasa Lui. Unica problemă care se punea pentru ea era aceea de a nu mîhni pe bunii ei părinți și de a nu le da griji pentru viitorul ei.

În realitate Sfînta Paraschiva nu vedea decît primejdia ca, în loc să caute darurile cele bune, care privesc sufletul, să caute pe cele care se referă la trup. Trebuie să mergi drept la ce este esențial, își zicea Sfînta Paraschiva, urmînd porunca Domnului: «Căutați mai întii împărăția lui Dumnezeu și toate celelalte se vor adăuga vouă» (Matei VI, 33).

În această dăruire totală, tot restul i se părea sfintei ca putînd s-o împiedice de la țintă: «Uitînd cele ce sînt în urma mea și năzuind spre cele dinainte, alerg la țintă, la răsplata dumnezeieștii chemări de sus, întru Hristos Iisus» scrie Apostolul (Filip. III, 14). Și Sfînta Paraschiva, ca și Sfîntul Pavel, avea încredințarea că este departe de desăvîrșire. Cît sîntem în acest trup, sîntem conștienți de rezistența a ceva care nu ne îngăduie să fim pe deplin uniți cu Domnul. Boldul păcatului, la care se poate adăuga tot ce constituie legăturile noastre cu creaturile lui Dumnezeu, pot îngreua această unire desăvîrșită. Întoarcerea la Dumnezeu este o schimbare totală a vieții într-o anumită direcție. Viața creștină este o cursă într-o continuă tensiune, în care urmărești aieva ceva în care crezi. Fără să te intereseze la ce distanță te afli, nu-ți găsești alinare pojarului care te arde și liniște în alergare pînă în ultima zi. Iar cele ce te pot împiedeca, le respingi fără cruțare ori regret. În societatea antică și medievală este evident că o căsătorie punea pe o femeie în totală dependență și supunere față de un bărbat, care putea fi departe de a înțelege supremațiile năzuințele ale tinerei tovarășe de viață.

De aceea Sfînta ia hotărîrea de a renunța la bucuriile unei căsătorii pentru unirea curat dumnezeiască; împarte hainele scumpe de mireasă prietenelor ei și apoi se depărtează de ai săi însoțită de prietene credincioase, pentru a-și continua studiile la Constantinopol. Pierzînd pe părinții ei iubiți, împarte moștenirea robilor și săracilor.

Este chemată la curtea împărătească, dar acolo vede numai lux, destrăbălare și necinste.

După ce se mai îndulcește de bucuria de a asculta cîțiva mari profesori ai timpului în insula Halki, lîngă capitală, Sfînta Paraschiva se supune mării ei chemări și îmbrățișează viața de sihăstrie în minăstirea Maicii Domnului din Heraclea Pontului — Asia Mică, iar după cinci ani de ascultare și de viață aspră, care contrasta cu slăbiciunea trupului ei firav, pleacă la Ierusalim și de aci în pustia Iordanului, unde Sfînta Maria Egipteanca petrecuse în nevoițe călugărești mulți, mulți ani.

Cînd aflăm aceste lucruri din viața sfintei, parcă auzim, cu Sfîntul Pavel, cuvintele Domnului: «Harul Meu îți este de ajuns, căci puterea Mea în slăbiciune se desăvîrșește» (II Cor. XII, 9). În adevăr, cînd știi că Iisus Hristos este în tine și că I-ai predat întreaga ta viață, nu mai ai nici neliniști, nici probleme: te simți ca un copil în brațele pă-

rintești, sau ca o corabie sub conducerea unor miini puternice și care va ajunge sigur în port, oricare ar fi furtunile de înfruntat.

Istoria vieții ei ne spune că Sfânta Paraschiva se hrănea ca altădată Sfântul Ioan Botezătorul și pustnicii pustiei, cu ceea ce găsea acolo: rădăcini, de obicei și, mai rar, apă. Transfigurarea harică a firii făcea ca șerpii să n-o vatăme, răcnetele leilor și ale tigrilor să amuțească întocmai ca în Eden. Pustia se prefăcuse în rai pentru ea, fiindcă, prin rugăciunea neîncetată, trăia în comunitate cu Domnul, cu Maica Lui, cu sfinții și sfinții îngeri. Se ruga pentru toți frații și surorile ei. Făcînd din patimile Domnului centrul evlaviei sale, ea postea total în ziua răstignirii Domnului; din această pricină i s-a zis *Sfînta Vineri*, nume sub care e sărbătorită de românii ortodocși.

Istovită trupește de necurmatele nevoițe, Sfînta a simțit că se va săvîrși din viață și tînără încă — căci a murit la 25 de ani —, s-a întors în satul ei natal pentru a mai îmbrățișa odată cu privirea leagănul copilăriei sfinte unde a odrăslit visul unei vieți în Hristos și numai în El. Trupul ei curat, o mină de oase, n-a fost dat stricăciunii. Îngropat la malul mării de corăbierii păgîni cu care călătorea, pentru ultima dată, e dezgropat de valuri și un preot vine și-l ridică pentru a-l îngropa. Minunile pe care le săvîrșește atrage atenția creștinilor și Patriarhul Ecumenic vine și așează moaștele Sfîntei în catedrala Patriarhiei, unde sporesc rugăciunile și împlinirile lor.

Vestea minunilor sfintelor moaște a străbătut lumea creștină. Așa se explică peregrinările lor. Mircea cel Bătrîn reușește să le aducă în Tara Românească la sfîrșitul veacului al XIV-lea; dar, după dezastrul de la Nicopole, ele sînt duse mai întîi în Serbia de azi și apoi, din nou, la Istambul. La sfatul Mitropolitului Varlaam, evlaviosul domn Vasile Lupu cumpără scump, cu 300 de pungi de aur, sfintele moaște, care au fost primite în alai de mulți ortodocși români de la intrarea în țară pînă în capitala ei, unde au fost așezate în ctitoria domnească, mîndra biserică Trei Ierarhi, la 13 iulie, 1641. Printre alte minuni ale Sfîntei, asupra cărora nu vom zăbovi acum, amintim că în noaptea de 16 spre 17 decembrie, 1888, un incendiu a topit pînă și aurul raclei Sfîntei, dar sfintele ei moaște au rămas neatînse.

*

De mai bine de 550 de ani strămoșii, moșii și părinții noștri s-au închinat Sfîntei Paraschiva, cu o evlavie deosebită, socotind-o oarecum împlinirea năzuințelor lor religioase de curăție trupească și sufletească, de aplecare spre semenul în suferință, de bucurie în bucuria apropielului, de participare totală la durerile lui.

În această zi, mai mult decît oricînd, în duh de mărturie a frumuseții ei dumnezeiești, în duh de laudă, pentru mijlocirea ei către Domnul și pentru minunile ei, și de angajament al nostru în lupta împotriva patimilor păcătoase și a răului sub toate formele, să zicem cu Biserica cea drept credincioasă de pretutindeni: «Veniți adunarea celor ce iubiți liniștea, veniți doritorilor de curăție, veniți iubitorilor de praznic de

toate vîrstele, să lăudăm cu cîntări duhovnicești pe acea care a iubit liniștea și sufletul necăjit al omului; exemplul pustnicilor, podoaba fecioarelor, frumusețea celor iubitori de liniște, mîngietoarea celor bolnavi și ajutătoarea celor în necazuri, pe Cuvioasa Paraschiva cea de Dumnezeu înțelepțită, care izvorăște tuturor tămăduiri. Că ea a primit pentru viața ei sfîntă, darul minunilor, cu dumnezeiasca poruncă...» spre slava lui Dumnezeu cel în Treime lăudat, a Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh. Amin!

Prof. N. CHIȚESCU

PREDICĂ LA SFÎNTUL DIMITRIE BASARABOV

Sărbătorim astăzi cu mare bucurie duhovnicească și prea frumoasă slujbă pe Sfîntul Dimitrie Basarabov, hramul Catedralei Patriarhale-Române.

Noi, creștinii ortodocși, cinstim pe Sfinții Bisericii cu multă iubire, pentru că ei și-au încredințat viața slujirii lui Dumnezeu și aproapelui nostru, punînd mintea, voința și simțămintele lor în acord deplin cu credința, cu săvîrșirea binelui.

Sfinții au mărturisit dragostea lor pentru Domnul Hristos, în felurite chipuri. În primul rînd se află *martirii*, care prin moartea lor mucenicească au urmat ca model pe Domnul Hristos, care a suferit de bunăvoie pentru păcatele noastre. Vin apoi *mărturisitorii* credinței creștine, adică acei bărbați și acele fecioare și femei, care, deși nu au suferit moartea pentru credința în Domnul Hristos, au îndurat felurite chinuri, primejdii și prigoniri din partea închinătorilor la idoli.

Au fost trecuți în rîndul Sfinților apoi unii *conducători ai Bisericii*, care au strălucit prin înțelepciune și bărbăție în conducerea credincioșilor pe calea mîntuirii, îndemnîndu-i prin cuvînt și prin pilda vieții lor să stăruie în practicarea virtuților creștine, în credință, dragoste și nădejde. Au fost ridicați la treapta de sfinți și *cuvioși* adică acei bărbați și acele fecioare și femei, care în tot timpul vieții lor au dus o luptă continuă cu ispitele trupului și ale lumii, cu răutatea și uneltirile diavolului, cu slăbiciunile firii noastre omenești, înclinată spre răutate și păcat.

Unul dintre aceștia este și Sfîntul Dimitrie Basarabov pe care-l sărbătorim astăzi cu dragoste, prin frumoase cîntări de laudă și rugăciuni fierbinți, spre a ne fi pururea apărător și mîngietor în suferințe și necazuri. El n-a suferit moartea mucenicească, nici n-a fost trimis în pribegie sau a suferit chinuri pentru mărturisirea credinței creștine, nici n-a avut vreo demnitate bisericească, ci a fost un simplu creștin cu inima curată, cu viață cinstită, trăită în simplitate și curăție morală. A făcut parte din categoria aceea de oameni, despre care Mîntuitorul a spus neuitatele cuvinte: «*Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este*

impărăția cerurilor», sau : «*Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu*» (Matei V, 3, 8).

Sfântul Dimitrie Basarabov a trăit în timpul împărăției Vlahilor și bulgarilor, în satul Basarabov, așezat pe râul Lom din Bulgaria, un afluent al Dunării.

Părinții săi, fiind oameni sărmani, nu au putut să-l dea la școală. Dar în el strălucea de mic curăția sufletească, nevinovăția, sinceritatea, blândețea și bunătatea. Tinăr, a primit să fie păzitorul vitelor satului, pe care le ducea la pășune pe malurile înverzite ale râului Lom. El iubea animalele și frumusețile naturii. În liniștea câmpului, în frumusețile răsăritului și apusului de soare, în mijlocul naturii care-l desfăta cu imensitatea ei, tinărul Dimitrie nu înceta să gândească continuu la atotputernicia lui Dumnezeu. Duminicile și sărbătorilor se ducea regulat la biserică, unde asculta cu multă luare-aminte cuvintele Sfintelor Evanghelii și ale Sfinților Părinți care au întocmit Vecernia, Utrenia și Liturgia.

Era mereu atent cum să-și păstreze curăția sufletului și a trupului, ca să poată dobîndi mîntuirea. Căci el auzea în Sfînta Evanghelie cuvintele : «*Ce-i va folosi omului, de va câștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde ? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său ?*» (Matei XVIII, 26).

Sfîntul Dimitrie Basarabov era milostiv și bun cu oamenii, nu-i ocăra, nu le răspundea la răutățile lor și-i îndemna să săvîrșească numai binele. O bună parte din hrana pe care o primea de la săteni pentru paza vitelor, el o împărțea săracilor. Dar nu se lăuda cu milosteniile și binefăcerile sale, urmînd întru totul cuvintele Domnului Hristos, care a spus : «*Tu însă, cînd faci milostenie, să nu știe stînga ta ce face dreapta ta, așa încît milostenia ta, să fie într-ascuns, și Tatăl tău care vede într-ascuns, îți va răsplăti ție*» (Matei VI, 3). Sfîntul Dimitrie era bun pînă și cu animalele pe care le ducea la păscut și le păzea. Nu le suduia și nu le lovea, cum fac unii păzitori de vite, iar dacă se rătăcea vreuna, el o căuta și o ducea acasă stăpînilor. Se istorisește că, alergînd după vite, într-una din zile a călcat cu piciorul din nebagare de seamă un cuib de păsărele, pitulat într-un tufiș, strivind pușorii din cuib. S-a întristat mult sfîntul de această întîmplare și a hotărît să-și pedepsească piciorul vinovat. Trei ani l-a ținut desculț, iarna și vara, tîrîndu-l prin praf, țepi și buruieni pe arșița verii, iar iarna pe zăpadă, ghețuri, pietroaie și colțuri de stînci.

După ce mai mulți ani s-a ocupat cu paza vitelor la cîmp, Sfîntul Dimitrie Basarabov s-a hotărît să intre în călugărie. Mînăstirea în care a îmbrăcat haina monahală era adăpostită într-o peșteră, nu departe de satul Basarabov, pe malul râului Lom. Aci a petrecut el mai mulți ani în post aspru, în înfrînare și rugăciuni, iar pentru nevoințele sale Dumnezeu l-a învrednicit încă din viață cu darul facerii de minuni. Se ruga mai ales în cămara sufletului său, cu smerenie, spunînd ca proorocul David : «*Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule și duh drept înnoiește întru cele dinăuntru ale mele*» (Ps. I, 11). Cît timp a petrecut în viața călugărească, el a fost un model pentru ceilalți că-

lugări, împlinind cu prisosință și din toată inima îndemnul Mîntuitorului, care a spus: «Luați jugul Meu asupra voastră și învățați de la Mine, că Eu sînt blind și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre. Căci jugul Meu e bun și povara Mea este ușoară» (Matei XI, 29—30).

După ce a petrecut mai mulți ani în mînăstire, simțind Sfîntul Dimitrie că i se apropie sfîrșitul vieții, a părăsit mînăstirea, s-a retras pe malul rîului Lom și s-a așezat, ca într-un sicriu, între două pietre pe o stîncă. Astfel s-a mutat aci către Domnul ca un pustnic. Au trecut mulți ani și nimeni nu mai știa unde se află trupul Sfîntului. Dar, în urma unor ploji mari, umflindu-se apele rîului Lom, au dat cu ele trupul Sfîntului Dimitrie, care a rămas mult timp în apă, fără ca cineva să poată bănui acest lucru, iar după cîțiva ani, Sfîntul Dimitrie s-a arătat în vis unei fete greu muncită de o boală cumplită. El i-a spus că de va scoate din apa rîului Lom trupul său și se va atinge de el, ea se va vindeca îndată. Părinții fetei, aflînd aceasta, au mers îndată și au scos din apa rîului Lom trupul Sfîntului, pe care l-au găsit întreg și neputrezit, deși a stat timp îndelungat în apă. Creștinii din satul Basarabov s-au adunat cu toții și au dus trupul Sfîntului cu rugăciuni și cîntări în biserica satului, unde venind tînăra bolnavă s-a atins de moaștele lui și s-a făcut îndată sănătoasă.

Vestea aceasta s-a răspîndit la creștinii de pe cele două maluri ale Dunării. Numeroși creștini din Țara Românească, au mers în satul Basarabov să se închine și să cinstească după cuviință moaștele Sfîntului Dimitrie. Datorită ajutoarelor care au venit din toate părțile, s-a construit în satul Basarabov o biserică mare, în care au fost puse moaștele Sfîntului Dimitrie cel Nou. Datorită rugăciunilor adresate Sfîntului, creștinii bolnavi și neputincioși au dobîndit ușurare și tămăduiri de felurite boale. Astfel, Episcopul cetății Preslav, Ioanichie, a fost vindecat de o boală grea, ca și alți numeroși creștini.

În timpul războiului dintre ruși și turci dintre anii 1769—1774, moaștele Sfîntului Dimitrie Basarabov au fost luate de generalul Petru Saltikov, spre a fi trimise în Rusia, ca să nu mai stea pe un teritoriu ocupat de turci. La cererea mitropolitului Grigorie al Țării Românești și a unui negustor bogat din București, Haqi Dimitrie, care avea trecere pe lîngă căpetenia oastei rusești, moaștele Sfîntului Dimitrie Basarabov au fost dăruite românilor, ca mîncîiere pentru pağubele suferite în război și așezate cu mare cinste, în catedrala Mitropoliei din București, în ieulie 1774.

*

Cunoscînd viața cuvioasă a Sfîntului Dimitrie Basarabov, care de mic și-a împodobit sufletul cu frumusețea virtuților creștine, ne vin în minte cuvintele dumnezeiescului Apostol Pavel, care spune: «Dumnezeu a ales pe cei nebăgați în seamă ai lumii acesteia, ca să biruiască pe cei tari, a ales pe cei de jos, ca să rușineze pe cei trufași» (I Cor. I, 27—28): Tot atît de înțelepte sînt și cuvintele proorocului Ieremia, care, prin descoperire dumnezeiască, ne spune: «Așa grăiește Dom-

nul : *Să nu se laude cel înțelept cu înțelepciunea sa, să nu se laude cel puternic cu puterea sa, nici cel bogat să nu se laude cu bogăția sa.*

Ci de se laudă cineva, să se laude numai cu aceea că are pricepere și Mă cunoaște că Eu sînt Domnul, Cel ce fac milă, judecată și dreptate pe pămînt, căci numai aceasta-i plăcut înaintea Mea» (Ierem. IX, 23—24).

Lauda noastră să fie numai în Domnul, căci zice Sfîntul Apostol Pavel : «Cel ce se laudă, în Domnul să se laude» (I Cor. I, 31).

Dumnezeu l-a ales pe Sfîntul Dimitrie cel Nou, om simplu și ne-băgat în seamă de alții, pentru că și-a pus credința, dragostea și nădejdea într-însul, să fie cunoscut de noi creștinii și să-i cerem cu toții ajutor, mîngîiere și ocrotire. Iar noi nu trebuie să ne mirăm de acest lucru. Căci Duhul Sfînt lucrează cu putere mai ales în sufletele acelor credincioși în care sălășluiește o inimă curată și smerită, dragoste fierbinte față de Dumnezeu și de semenii noștri și credință puternică.

«Vîntul suflă unde vrea, a spus Domnul Hristos lui Nicodim, unul din fruntașii iudeilor, și-i auzi vuietul lui, dar nu știi de unde vine și încotro se duce. Astfel este cu oricine e născut din Duhul» (Ioan III, 8).

N-a ales oare Dumnezeu pe păstorul Amos și l-a făcut prooroc ? N-a ales oare Dumnezeu pe păstorul David și din păstor l-a făcut prooroc și conducător al evreilor ? N-a ales oare Dumnezeu, cunoscătorul inimilor omenești cîțiva pescari galileeni și i-a transformat sufletește, făcîndu-i apostolii Săi ? N-a ales oare Dumnezeu pe Fecioara Maria, spre a fi Maica Fiului Său ?

Așa l-a ales Dumnezeu și pe Sfîntul Dimitrie cel Nou să fie trecut în rîndul Sfinților bineplăcuți Lui, pentru că a trăit în curăție și nevinovăție, împodobindu-și sufletul cu bunătate, blîndețe și smerenie, așa cum ați auzit că s-a cîntat astăzi la sfînta slujbă în cinstea sa : «Smerit, fără de răutate, blînd și fără vicleșug, pașnic fiind, părinte mai presus de om cu adevărat, în trup stricăcios, fără stricăciune, locaș vrednic lui Dumnezeu te-ai făcut, luînd de la Domnul daruri de tămăduiri și nouă izvorîndu-le» (Mineiul lunii octombrie, ziua a 27-a, *Stihira a 3-a de la Laude*).

Este bine și de dorit ca noi toți să ne străduim a merge pe calea binelui, dar să știm că fără ajutorul lui Dumnezeu nu putem reuși. Sîntem slabi, lucru pe care l-a simțit însuși dumnezeiescul Apostol Pavel, care mărturisește cu smerenie : «Știu în adevăr, că nimic bun nu locuiește în mine ... pentru că, ce-i drept, am voință să fac binele, dar n-am putere să-l fac... Căci văd în mădularele mele o altă lege, care se luptă împotriva legii minții mele...» (Rom. VII, 18, 23, 24).

În aspirația noastră către Dumnezeu, binele nostru suprem, în drumul nostru pe calea mîntuirii, Dumnezeu ne-a dăruit multe mijloace. Ne dăruiește mai ales harul Său, pe care-l primim prin Sfintele Taine ; ne-a învățat să ne rugăm și ne-a sfătuit să practicăm postul și milostenia.

Dar pe lângă acestea, ne-a dăruit și ajutorul Sfinților, care neconținut se roagă pentru apărarea și mîntuirea noastră, în frunte cu Prea Sfînta Fecioară Maria, Născătoare de Dumnezeu. Sfinții își manifestă comuniunea lor cu noi cei de pe pămînt, care formăm Biserica luptătoare, prin rugăciunile pe care le înalță la Domnul pentru noi.

Mutîndu-se cu sufletul la cele cerești, iar cu Sfintele Sale moaște fiind printre noi, Sfîntul Dimitrie cel Nou nu încetează să se roage atotputernicului, bunului și milostivului Dumnezeu pentru noi, pentru iertarea păcatelor noastre, pentru ușurarea suferințelor noastre, pentru alinare și mîngîiere în cîte zile ne va mai dăruia Dumnezeu. Dar pentru ca Dumnezeu să asculte și să împlinească cererile și rugăciunile noastre, trebuie ca noi să urmăm viața curată a Sfîntului Dimitrie cel Nou și să practicăm curăția inimii, bunătatea, blîndețea, smerenia, rugăciunea și milostenia.

Inimile noastre, sufletele noastre trebuie să devină curate și nevinovate ca ale pruncilor, așa cum a spus Domnul Hristos în Evanghelie, «*De nu vă veți întoarce și nu veți fi ca pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor*» (Matei XVII, 3). Iar Sfîntul Apostol Pavel ne spune: «*Împărăția lui Dumnezeu nu este mîncare și băutură, ci dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfînt*» (Rom. XIV, 17).

Rugăciunile Sfîntului Dimitrie cel Nou, cel sărbătorit astăzi, să ne fie tuturor spre izbăvirea și mîntuirea sufletelor noastre, iar Dumnezeu cel milostiv și bun să reverse peste noi și peste familiile noastre harurile Sale cele bogate. Amin.

Pr. Prof. IOAN I. RĂMUREANU

LA DUMINICA XXII-A DUPĂ RUSALII

Cîte cuvinte de mîngîiere, de încurajare și de speranță nu găsim în Sfînta Evanghelie! Cît de minunat prezintă ea cuvintele Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care a zugrăvit de atîtea ori icoane cerești în parabolele Sale și a dăruit din inimi de oameni sfinți și mari luptători pentru triumful Bisericii Sale! Așezată la răscrucea inimii și pe linia marilor hotărîri ea dă «celui ce crede» puternicia și convingerea în biruința adevărului revelat pentru mîntuirea sa. De aceea, adusă de Iisus Hristos pe pămînt, ea se dăruiește lumii pentru transformarea și ridicarea spirituală și morală a credincioșilor.

Astfel în Evanghelia citită astăzi, Mîntuitorul așază față în față doi oameni; așază față în față două categorii social-economice; un bogat și un sărac — bogatul nemilostiv și săracul Lazăr, un bogat anonim și un sărac bolnav, bătrîn, care pentru adînca sa răbdare și suferință, pentru durerea, lipsa și jalnica lui stare intră în Evanghelie cu un nume, un nume pe care îl pomenesc și-L vor pomeni toate nea-

murile, — săracul Lazăr. Așezați unul în fața altuia pe planul vieții pămîntești, fiecare își poartă viața în felul său. Un muritor anonim trece prin viață încărcat de bogăție și de toate bunurile lumesti: palate mărețe, haine scumpe, luxoase, mîncare, strălucire, băuturi alese și tot felul de plăceri. Porfira roșiatică și visonul cel moale și unduitor sînt semnul unei vieți zgomotoase și lîncede în desfășurarea ei. Nici o grijă nu-l tulbură, nici un vînt nu-l bate, nici o durere nu-l supără, trăiește în fiecare zi luminat. Dar așa cum trece lumea, cum se ofilesc florile și cum se usucă iarba tot așa de trecătoare sînt și zilele omului. Cît de sărac în Dumnezeu era acest bogat! Cu toate acestea Iisus nu-l descrie pe bogat ca pe un om vițios, ca pe un om care ar fi săvîrșit fapte rele, ci îl arată ca pe un om care nu face binele pe care era dator să-l facă. Sărac în iubirea de Dumnezeu și de aproape, el se iubește pe sine pînă la idolatrie și prin această iubire de sine se închide în carapacele de granit ale egoismului pe care nu va putea să le spargă nimeni și nimic, nici în cer nici pe pămînt. Era un om bogat. Știut lucru este că bogăția în sine nu este nici bună nici rea, dar din cauza slăbiciunii firii omenești se apleacă spre păcat, căci prea multa grijă de sine ofensează nu numai pe oameni, dar și pe Dumnezeu. Părea că în fața multora nu are nici o vină, nefăcînd rău nimănui, plătindu-și toate datoriile și obligațiile, dar uita de săracul ce zăcea la poarta sa. «Bogatul nemilostiv», spune Sfîntul Ioan Gură de Aur nu a fost condamnat că a fost bogat ci pentru că nu a fost milos. Sfîntul Grigore Teologul de asemenea zice despre bogatul din evanghelia de astăzi: «El nu este pedepsit pentru că ar fi luat bunul altuia, ci pentru că nu și-a folosit bine bunurile sale»; iar Sfîntul Ambrozie al Mediolanului zice: «Nu a fost pedepsit pentru că ar fi lovit sau bătut pe sărac, ci pentru că a fost ca un adevărat ucigaș față de el, lăsîndu-l să moară fără nici un ajutor».

«Și era un sărac oarecare anume Lazăr, care zăcea înaintea ușii lui plin de bube. Și poftea să se sature din sfărîmăturile ce cădeau de la masa bogatului; ci și ciîinii venind, îi lîngeau bubele lui».

Iată un tablou, o icoană diametral opusă stării bogatului. Era cea mai adîncă lipsă, cea mai adîncă mizerie, ce întrecea poate pe a lui Iov, suportată în aceeași răbdare, resemnare. Sărac, bătrîn, lipsit și bolnav. Era sărac, dar dacă sărăcia nu este un viciu ea nu este nici un merit și nici o virtute. Săracul, însă este mai puțin expus la greșală, la ispite, la păcate. Aceasta pentru că săracii sînt totdeauna mai aproape de împărăția cerurilor. Ce mare asemănare este între Fiul Omului și săracul Lazăr! Fără casă, fără adăpost, fără hrană, fără prieteni, fără de rude și pe deasupra și plin de răni. «Vulpile au vizuini și păsările cerului cuiburi, iar Fiul Omului nu are unde să-și plece capul», spunea Iisus ucenicilor Săi. Lazăr de asemenea, mai sărac și mai lipsit ca oricine, mai nenorocit ca Iov, sub cerul liber, la poarta bogatului, căuta, aștepta o inimă bună, să-i cadă de la strălucirea bogatului pîinea, ajutorul și tămăduirea sa. Era săracul în poarta vieții și aștepta; aștepta poate fericirea lui. Și cîți săraci ai vieții, ai deznădejzii, ai suferințe-

lor, ai dorurilor neimplinite nu stau de veacuri și așteaptă în poarta aceasta fericirea! Săracul Lazăr nu cerșește; se mulțumește să aștepte, să dorească puțin lucru. Dorește mai întâi să-și potolească foamea — o cerință biologică —. Ar fi dorit sfărâmurile ce cădeau de la masa bogatului, dar nici pe acestea nu le avea. Cu toate acestea nu se plînge, nu murmură, nu blesteamă nici viața sa, nici nenorocirea sa și nici pe Dumnezeu. Așteaptă că într-o zi îi va asculta și lui ruga cineva.

Astfel Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne duce mai departe cu gîndul la sfîrșitul vieții celor doi, pe care îi așează din nou față în față — comparativ.

Lazăr moare primul, pentru că Dumnezeu de multe ori scurtează durerile celor drepti. Nu-l lega nimic de viața aceasta, de pămînt. Îngerii îi duc sufletul în sinul lui Avraam, unde el se odihnește acum de oboseala și de suferințele vieții. Dumnezeu îi dăruiește acum toate bunurile, toate darurile, bucuriile paradisiului, la care au renunțat primii oameni prin căderea în păcat. Moare și bogatul și este îngropat.

Aceleași personaje din primul tablou apar acum pe plaiurile de dincolo de mormînt.

Sinul lui Avraam în care este condus sufletul lui Lazăr de îngeri în triumf este locul fericirii în împărăția cerului. Este locul în care au fost așezați primii oameni la creație, este Paradisul pierdut de oameni, a cărui nostalgie o purtăm cu toții în străfundul inimilor noastre.

Murind bogatul este dus de îngerii întinericului în iad, la loc de suferință unde se chinuie în flăcări. Durerea lui crește mai mult cînd vede pe Lazăr la un loc cu cei fericiți. După o dreaptă și neasemuită judecată vede acum bogatul reversul vieții sale. Ca într-o oglindă vede retrospectiv toată viața sa. Vede pe Lazăr cel disprețuit ce sta în poarta casei sale, pe Lazăr cel bolnav, cel flămînd și neajutorat, pe Lazăr cel flămînd și plin de răni. Vede pe săracul pe care nu l-a ajutat niciodată, pe care nu l-au mîngîiat decît ciinii, iar pe el, cel care avusese toate bucuriile vieții se vede acum chinuindu-se în veci. Vede din nou casa sa îmbelșugată, pe frații săi care duc aceleași petreceri și se cutremură. Suferința lui este nespusă. De aceea roagă pe părintele Avraam să-l trimită pe Lazăr să-i ușureze suferința udîndu-i limba cu o picătură de apă. Acela care în viață făcea să curgă rîuri de băuturi scumpe și alese ar fi dorit o picătură de apă, din mîna aceluia căruia nu i-a dat sfărîmurile de la masa lui.

Și se deschide un dialog între Avraam și bogatul nemilostiv, o convorbire de la o distanță pe care nu o poate măsura nimic, peste o prăpastie peste care nu se poate trece niciodată, peste care nu se poate arunca nici un pod. Rugămîntea bogatului nu poate fi ascultată. Vede acum bogatul tot ce a pierdut: liniștea cerească, pacea, fericirea veșnică de care se bucură acum Lazăr în veșnicie. Avea și el un loc pregătit aici. A fost și el chemat să aibe un loc în ceruri. Acest loc l-a refuzat. Toate drepturile sale le-a pierdut, toate nădejtile sale s-au

năruit. Ființa lui creată pentru fericire a căutat în lume ceea ce trebuia să o mulțumească. Plăcerile vieții nu au făcut decît să-i crească mai mult setea de fericire. Acum vede că acest bun suprem pe care îl dorise și a crezut că l-a găsit pe pămînt acum era cu totul pierdut. Acest bun era apropierea și viața în poruncile lui Dumnezeu, în învățăturile legii și profeților. Acum zace în iad avînd drept tron un scaun înroșit, drept hlamidă de purpură, flăcările purpurii ale infernului, care îl înconjoară și-l pătrund, drept cunună piroane înroșite.

Ca un mesager și ca un misionar straniu, devine acest bogat un sfătuitor pentru noi toți ca din faptele negative pe care le-a săvîrșit el și din urmarea acestora, să învățăm a ne comporta în viața noastră de pe pămînt. Să luăm aminte la chinurile bogatului și, mai înainte de a cădea în mreajile păcatelor, să întindem mîna în flăcările unui foc și vom vedea că nu-l putem suferi. Cum vom putea oare suferi focul cel nestins care ar putea să ne ardă în veci și să nu ne consume niciodată. Glasul lui din fundul iadului se transformă în strigătul emoționant și disperat al unui predicator care din fundul iadului ne învață din suferințele lui, frumusețea virtuților și a faptelor bune.

Cu balanța necruțătoare a dreptății îi măsoară Părintele Avraam cuvintele sale: «Fiule, adu-ți aminte că tu în viață ai primit cele bune și Lazăr pe cele rele. Acum este vremea ispășirii». Este o muștrare și un reproș veșnic pe care odată cu bogatul îl putem primi noi toți cei păcătoși, care nu alergăm la umbra crucii. «Adu-ți aminte fiule...». Ce cuvinte pline de durere care pătrund în adîncurile memoriei și trecutul nostru peste care s-a așezat în atîția ani colbul vremii și al uitării. Sînt cuvinte care sfîșie acest trecut și pătrunde pînă la rănile sîngerînde ale păcatului. «Adu-ți aminte fiule...» răsună mereu și repetat în taina sufletului nostru. Și atunci, ca la o paradă trec prin fața noastră cele mai grele și mai însemnate momente pe care le-am petrecut și modul cum am participat la desfășurarea lor. Și dacă acest trecut ne lasă în gură amărăciuni dureroase, privind prin prisma sfintei evanghelii ce s-a citit azi, ele se înfrățesc cu un viitor ce se împletește cu veșnicia.

Bogatul din evanghelie își aduce aminte de cei cinci frați ai lui, de familia sa care duce aceeași viață de huzur. Dintr-un spirit de solidaritate postumă ar vrea să-i prevină să-și schimbe viața, să se îndrepteze ca să nu aibă parte de aceeași soartă. Ar dori să facă din Lazăr un mesager al său care să se întoarcă în viață pe pămînt și să le atragă această atenție. În răspunsul Părintelui Avraam se dă o înaltă precizare acestei probleme, care a frămîntat pe mulți, — anume dacă s-ar întoarce cineva de dincolo de mormînt ar aduce o dovadă a acelei vieți și atunci ar crede. «Au pe Moisi și pe Prooroci să-i asculte pe dinșii». Moisi și Proorocii, — în sens mai larg, învățăturile Bisericii și pe reprezentanții săi, clerul..., care trebuie ascultat. Învățătura Bisericii care

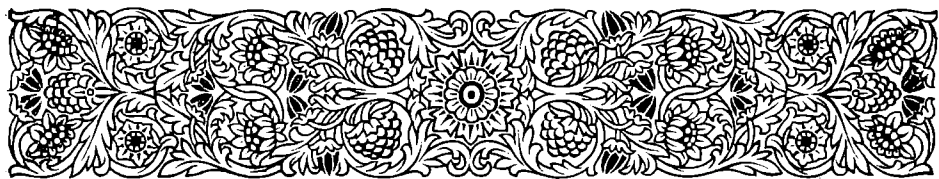
îndrumează și dă principiile de viață creștinească și de virtute este consfințită de Mântuitorul în această parabolă. Ca un corolar al Evangheliei de azi Părintele Avraam conchide; Dacă nu vor asculta de Moisi și de Prooroci, măcar de ar și învia cineva din morți, nu vor crede.

Din cele arătate am văzut că bogatul nu făcuse rău nimănui, dar nu făcuse nici binele pe care era dator să-l facă. Astfel călca porunca iubirii și a milosteniei. Am văzut descrise de Mântuitorul mai plastic decât oricine cele două stări de dincolo de mormânt, amîndouă în coordonatele veșniciei, care ne-a picurat din nou în sufletele noastre dorul de mîntuire, de paradis.

Astfel, Sfînta Evanghelie de azi care începe pe pămînt și se termină în ceruri, ca o frumoasă adevărire a îndatoririlor noastre de creștini, constituie o chemare la iertare, la pace, la mîntuire și la fericirea tuturor.

Pr. DAVID POPESCU

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

CEA DE-A IV-A CONFERINȚĂ INTERNAȚIONALĂ PENTRU FOLOSIREA
ENERGIEI ATOMICE ÎN SCOPURI PAȘNICE

La Palatul Națiunilor Unite de la Geneva a început la 6 septembrie a.c., în prezența a circa 4.000 de savanți din peste 80 de țări, cea de-a IV-a conferință internațională pentru folosirea energiei atomice în scopuri pașnice.

Socotit de o importanță majoră pentru întreaga omenire — atomul — care a intrat în istorie prin forma dramatică de la Hiroșima și Nagasaki — este și trebuie folosit tot mai mult pentru binele omenirii.

Dublată de o interesantă expoziție a realizărilor în domeniul pașnic al energiilor nucleare, la care au participat 19 state, printre care și R. S. România, conferința a constituit o manifestare a oamenilor de știință și o afirmare a potențialului intelectual în slujba păcii și progresului. Profesorul Ioan Ursu, conducătorul delegației române a subliniat faptul că această participare a savanților din toate domeniile științei, societății și economiei, a relevat adevărul că problema cercetării atomului și îndrumarea lui spre scopuri pașnice este nu numai o problemă științifică, ci și una socială și etică.

La această conferință, delegația țării noastre a contribuit cu prețioase referate și comunicări.

ACORDUL CVADRIPARTIT ÎN PROBLEMA BERLINULUI OCCIDENTAL

Un eveniment de mare importanță europeană care are menirea să contribuie la securitatea popoarelor din continentul nostru este acordul cvadripartit în problema Berlinului occidental, semnat de cele patru mari puteri: Anglia, Franța, S.U.A. și U.R.S.S. Prin acest acord se normalizează problema transporturilor și călătoriei în Berlinul occidental, a vizitei din motive familiale, umanitare sau religioase.

CEA DE-A 59 CONFERINȚĂ INTERPARLAMENTARĂ DE LA PARIS care a avut loc la începutul lunii septembrie, cu participarea a peste 700 de

legați din 68 de țări, a constituit un moment important în lucrările preliminare conferinței pentru securitatea europeană. Avînd ca principiu de bază : *apropierea între națiuni*, — cu deosebire din Europă, ca garanție a păcii — și problema dezarmării nucleare, precum și crearea unei zone denuclearizate, care sînt legate strîns de problema securității, această conferință a subliniat preocuparea pe care trebuie să o aibă toate statele și popoarele și sarcina de a se apăra de pericolul războaielor. S-a solicitat sprijinul tuturor statelor să intensifice eforturile în vederea convocării unei conferințe mondiale pentru dezarmare, deschisă tuturor statelor din lume.

CEA DE-A XXVI-A SESIUNE A ADUNĂRII GENERALE A ORGANIZAȚIEI
NAȚIUNILOR UNITE

La 21 septembrie a.c., s-a deschis la New York cea de-a XXVI-a sesiune a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, care constituie unul dintre cele mai importante evenimente ale anului în problema păcii și colaborării între popoare. La sesiune iau parte peste 130 state din întreaga lume sub președinția ministrului de externe al Indoneziei Adam Malik, noul președinte ales pentru această sesiune. În cele peste 100 puncte înscrise pe ordinea de zi se observă în mod special orientarea cu mai multă hotărîre a O.N.U. spre revitalizarea pozitivă a eficacității sale pentru încetarea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării generale, cu prioritate a celei nucleare, pentru eliminarea politicii de forță din relațiile internaționale și pentru stabilirea unui climat în care să se poată dezvolta liber și nestingherit orice popor.

Spicuiind între cele 100 puncte de pe ordinea de zi, observăm că o atenție deosebită se acordă acestor probleme și anume :

- punerea în aplicație a declarației asupra securității internaționale ;
- dezarmarea generală și totală ;
- problema armelor nucleare și bacteriologice ;
- necesitatea suspendării de urgență a experiențelor nucleare și termonucleare ;
- folosirea energiei atomice în scopuri pașnice ;
- folosirea în scopuri pașnice a fundului mărilor și oceanelor.

Delegația țării noastre, condusă de ministrul de externe, Corneliu Mănescu, a declarat că Republica Socialistă Română va promova și mai departe ideile nobile ale păcii și cooperării între popoare, destinarea internațională și soluționarea pe cale pașnică a problemelor litigioase. Așezînd în centrul politicii sale prietenia și colaborarea între toate popoarele lumii, indiferent de orînduirile lor sociale, economice, politice sau religioase, egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc, România participă cu toată convingerea sa la marile realizări pe care caută să le înfăptuiască această organizație mondială.

Putem menționa la acest capitol un act de excepțională importanță pe care l-a înfăptuit O.N.U. în ședința din 25 oct. 1971, un act de justiție și etică prin acordarea drepturilor legitime ale Chinei Populare ca membră la acest mare for al Păcii. Adoptarea rezoluției depusă de 23 state membre, printre care și România, pentru restabilirea drepturilor R. P. China și îndepărtarea reprezentanților ciancașiști s-a făcut prin votul a 76 membri pentru, 35 contra și 17 abțineri. În toate țările, pe toate meridianele globului, această hotărâre a fost primită cu multă bucurie, întrucât aceasta repară o nedreptate istorică ce a dăinuit peste 20 ani și pune capăt unei flagranțe anormale în viața internațională. Actul în sine reprezintă o expresie semnificativă a rolului pe care îl are o țară de mărimea Chinei Populare, care are 800 milioane locuitori. Restabilirea drepturilor Chinei Populare ca membră la O.N.U., spunea în mesajul său Președintele Consiliului de Stat Nicolae Ceaușescu, constituie o victorie a politicii juste și o recunoaștere că în zilele noastre rezolvarea durabilă și în conformitate cu aspirațiile popoarelor, a marilor probleme ale contemporaneității, nu poate fi concepută fără participarea, cu drepturi egale a Chinei Populare și a tuturor statelor, fie ele mari, mijlocii sau mici. Pasul făcut deschide noi perspective pentru creșterea influenței și eficacității Organizației Națiunilor pentru înfăptuirea universalității sale.

Realitățile sfîrșesc prin a se impune și astfel întreaga desfășurare a evenimentelor crează un curent de opinie din ce în ce mai puternic și un potențial cit mai ridicat pentru rezolvarea problemelor păcii, securității și colaborării între toate popoarele lumii.

O POLITICĂ DE PACE ȘI COLABORARE INTERNAȚIONALĂ este numele unei valoroase cărți apărute în Japonia și consacrată vieții și operei Președintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu.

După ce redă o biografie bogată în care sînt trecuți în revistă anii copilăriei, ucenicia, primii pași în mișcarea muncitorească și participarea sa la războiul antifascist, autorul acestui volum Goichi Kusan trece la sublinierea puternicei personalități cu care marele om de Stat își slujește patria și poporul său, prin ideile cele mai nobile și eforturile cele mai mari pentru pace și progres.

În extrase importante din rapoartele ținute cu diferite prilejuri, de la ultimele congrese ale P. C. R., precum și din istorica sa cuvîntare ținută în fața Organizației Națiunilor Unite în anul trecut, autorul scoate în evidență dorința patriei noastre pentru consolidarea securității în Europa și în lume, și principiile democratice: lupta contra imperialismului, colaborarea dintre state, securitatea, dezarmarea, renunțarea la forță, perspectivele de pace și progres.

Consemnăm apariția acestei cărți care constituie o mărturie pentru consolidarea prieteniei dintre țara noastră și Japonia și colaborarea dintre poporul român și poporul japonez.

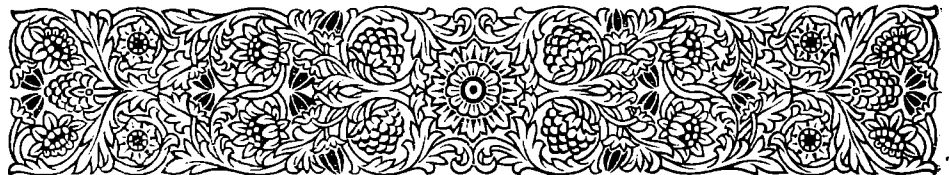
VIZITA PREȘEDINTELUI CONSILIULUI DE STAT NICOLAE CEAUȘESCU ÎN IRAN

Cu prilejul sărbătoririi a două milenii și jumătate de la înființarea statului iranian, care s-a desfășurat în prezența multor invitați din alte țări, șefi de state, președinți de guverne etc., Președintele Consiliului de Stat Nicolae Ceaușescu, împreună cu soția, a făcut o vizită în Iran și a prezentat țării și poporului prieten salutul poporului român pentru această fericită aniversare.

Cu această ocazie, s-a făcut un schimb de păreri între reprezentanții poporului român și diferiți președinți de state pe linia colaborării și prieteniei dintre popoare.

Această vizită a constituit o nouă verigă la prietenia dintre poporul român și poporul iranian.

Pr. DAVID POPESCU

ȘTIRI ECUMENICE

— La invitația Prea Fericitului Patriarh Justinian, cînd a vizitat Biserica Ortodoxă din Grecia, au sosit la noi : P. C. Arhimandrit Kallinikos Karousos, directorul școlilor catehetice, P. C. Arhimandrit Hristodol Paraskevaides, secretarul Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe din Grecia și P. C. Arhimandrit Ambrosios Lenis. Însotiiți de Protos. Maxim Mereanu de la Patriarhia noastră, oaspeții au vizitat instituțiile centrale ale Patriarhiei, mînăstirile din Arhiepiscopia Bucureștilor, centrul mitropolitan Sibiu și mînăstirile moldovene.

— Prea Sfîntitul Episcop-Vicar patriarhal Dr. Antîm Nica a reprezentat Patriarhia Ortodoxă Română la Adunarea Generală a Bisericii Prezbiteriene Unite din Statele Unite ale Americii, care s-a ținut la Rochester N. J.

— Înalt Prea Sfîntitul Mitropolit Dr. Nicolae Mladin al Ardealului, invitat de Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America, a vizitat centre românești din Canada și Statele Unite ale Americii, participînd și la aniversarea a 25 de ani de viață preotească a P. C. Protopop George Nan.

— Înalt Prea Sfîntitul Mitropolit al Crutițelor și Kolomnei, Pimen, a fost ales Patriarh al Moscovei și întregii Rusii. S-a născut la 23 iulie 1910 la Bogorodska, în 1927 se călugărește, în 1930 este hirotonit diacon, după o jumătate de an e preot, în 1950 arhimandrit, în 1957 episcop-vicar al eparhiei Odesa, în 1961 mitropolit de Leningrad și Ladoga, în 1963 mitropolit al Crutițelor și Kolomnei, iar în 1970, murind Patriarhul Alexei (17 aprilie) e numit locotenent al Patriarhiei ruse. A dezvoltat o frumoasă activitate bisericească.

— Institutule teologice de la noi continuă organizarea conferințelor inter-teologice în cadrul activității ecumeniste. Astfel, la conferința din martie 1971, ținută la Institutul teologic protestant din Cluj, s-au discutat temele : 1) Reponsabilitatea noastră comună pentru o lume mai bună. Referent, Pr. D. Popescu, asistent la Institutul teologic de grad universitar din București. 2) Bisericile creștine și problema securității europene. Referent, Dr. Christoph Klein, lector la Institutul teologic luteran din Sibiu, 3) Teologia slujirii (Slujitori ai lui Dumnezeu, slujitori ai oamenilor), referent I. Ică, lector la Institutul teologic de grad universitar din Sibiu. În luna mai a. c., la Institutul teologic ortodox din Sibiu s-au discutat temele : 1) Etica solidarității și întrajutorării, referent prof. Dr. David Gyula, rectorul Institutului teologic protestant din Cluj. 2) Libertatea și responsabilitatea etică în contemporaneitate. Referent, Pr. prof. Dr. Corneliu Sirbu de la Institutul teologic ortodox din Sibiu. 3) Ecumenismul creștin și unitatea lumii, referent Dr. Șt. Alexe, asistent la Institutul teologic de grad universitar din București.

— Catolicosul-Patriarh din Etiopia, Teofil I, a comunicat printr-o adresă oficială alegerea sa Patriarhului ortodox al Alexandriei, Nicolae VI, exprimîndu-și

totodată dorința ca să continue colaborarea între Bisericile lor. Este pentru prima dată cind un conducător al unei Patriarhii precalcedoniene anunță alegerea și întrozarea unui Patriarh ortodox. Explicația ar fi nu numai în buna colaborare de pînă acum între Biserica etiopiană și Ortodoxia greacă, ci mai ales neînțelegerea existentă între Biserica etiopiană și Biserica-Mamă coptă din Egipt cu privire la două paraclise de la «Biserica Mormintului» din Ierusalim, apoi deosebirea de păreri în privința participării Bisericii Etiopiene la alegerea Patriarhului copt din Cairo și, în sfîrșit, alegerea Catolicosului-Patriarh Teofil I, fără consultarea Bisericii copte din Egipt.

— În mănăstirea «Adormirea Maicii Domnului» din Odesa a încetat din viață în vîrstă de 94 de ani, starețul Ioasaf, ultimul pustnic ortodox rus.

— Mitropolitul Ortodox grec din Addis Abeba, Dr. Methodios Phougias, a înființat la Keren (Etiopia) un centru misionar ortodox.

— Patriarhul Ortodox Ilie al IV-lea din Antiohia, a aprobat întrebuițarea limbilor spaniolă și indiană la serviciile divine din centre cu populație care vorbește aceste limbi.

— Cardinalul Jean Willebrands, conducătorul Secretariatului Vatican pentru unitatea creștinilor a făcut o vizită Arhiepiscopului ortodox Ieronim de la Atena, Intii-stătătorul Bisericii Ortodoxe din Grecia, precum și Episcopului Iachind Gad, exarhul catolicilor de rit bizantin din Grecia.

— Conferința religiilor mondiale pentru pace, constituită recent la New-Delhi, rezultat al conferinței religiilor mondiale, ținută în toamna anului trecut la Kyoto (Japonia) și-a fixat sediul central la New York, în apropierea sediului O.N.U. Președintele Conferinței este Arhiepiscopul de New-Delhi, Angelo Fernandes, iar vicepreședinți sînt: un creștin, un iudeu, un hindus, un musulman, un budist și un șintoist.

— Cu patru decenii în urmă au fost la Malines (Belgia) discuții teologice între Cardinalul belgian Mercier și Lordul Halifax de atunci, privind reimpăcarea între anglicani și romano-catolici. Actualul cardinal de la Melines, Suenens, intenționează să reia aceste discuții cu Arhiepiscopul anglican de York, Dr. Coggan, care, însoțit de actualul Lord Halifax, va merge la Melines. Cu acest prilej va săvîrși sf. liturghie din catedrala din Malines, iar Arhiepiscopul Coggan va citi evanghelia și Lordul Halifax va citi apostolul.

— Parohiile arabe ortodoxe și uniate din delta Nilului au stabilit întreolaltă relații de colaborare. Mitropolitul ortodox Pavel Ninas și Vicarul general uniat din delta Nilului au convenit ca în bisericile parohiale să se săvîrșească servicii divine comune.

— La recentul «Concil al Moslenilor», ținut la Cairo, Schi'iții și Sunniții mosleni au dus tratative cu nădejdi de împăcare. (K. Oe. K. 18, 19, 20, 21/971).

— La alegerea Mitropolitului Pimen ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Ruse, în felicitarea trimisă de Papa Paul al VI-lea, acesta spune, între altele: «Din toată inima asigur pe Prea Fericirea Voastră de rugăciunile și intențiile noastre în momentul în care sinteți chemat la conducerea Patriarhiei din Moscova. Vă exprim felicitările Noastre și vă declarăm că totdeauna veți avea în Noi un frate care voiește să colaboreze la tot ce poate sluji unității între catolici și ortodocși și toți creștinii».

— «Mișcarea pentru acțiuni fără violență» își ține congresul la Utrecht. Mișcarea aceasta, cu membrii ținînd de toate confesiunile, dar și cu membri necredincioși, militează pentru realizarea dreptății sociale, fără ca să se facă uz de forță (Val. 126, 127/971).

— «Octogesima Adveniens» este intitulat documentul publicat de Papa Paul al VI-lea la împlinirea — anul acesta — a 80 de ani de la publicarea primei enciclice sociale. Noul document nu-i o nouă enciclică socială, nici o pastorală de afirmații doctrinare papale obligatorii pentru toți membrii Bisericii Romano-Catolice, ci un nou stil în exercitarea primatului papal. Pentru prima dată, Papa Paul al VI-lea, afirmă într-un document important (dar nu de caracter teologic dogmatic sau moral), că «nu vоеște și nu poate oferi (roști) un cuvânt valabil pentru toți, nu poate oferi o rezolvare valabilă pentru toți». În document, Papa recunoaște «maturitatea» credințioșilor mireni, în ce privește pretenția lor la egalitate și codeterminare ca forme de exprimare a demnității și libertății umane. De remarcat mai este că în documentul menționat, Papa, se exprimă pentru prima dată pentru pluralism. «Aceeasi credință creștină poate duce la acțiuni diferite». «De la creștinii — care la prima vedere — par a se afla pe poziții contrare, fiindcă urmăresc scopuri diferite, Biserica așteaptă ca ei să se străduiască pentru înțelegerea reciprocă a pozițiilor și motivelor lor de acțiune» (Kom. 12/971).

— Universitatea romano-catolică din Lublin (Varșovia) a terminat pentru tipărire primul volum al «Enciclopediei catolice», proiectată pentru 12 volume.

— În congresul canoniștilor americani, ținut la New York, iezuitul George A. Mahoney a militat pentru acordarea Sf. Taine și celor divorțați și recăsătoriți, acceptând, în privința aceasta, practica Bisericii Ortodoxe.

— Preoții catolici senegalezi nu mai sînt obligați să poarte «în afara serviciului» sutana. Pe lângă un costum civil pot purta și haina națională «Bubu», avînd însă la rever o cruciuliță.

— Comisia ecumenică a «Conferinței Episcopilor catolici din Anglia» a aprobat recunoașterea botezului — după rit necatolic — săvîrșit de o Biserică creștină.

— La Detroit (S.U.A.) s-a înființat «Secretariatul negru» pentru satisfacerea trebuințelor și intereselor duhovnicești, materiale, culturale și politice ale celor 35.000 catolici ai diocezei Detroit. «Secretariatul» nu vоеște să izoleze populația de culoare a episcopiei, dar intervine pentru hiroloniri de catolici de culoare (Ans. 126—129/971).

— «Cercul prietenilor catedralei din Chartres», înființat în 1964 în R. F. a Germaniei și avînd sediul la Rastatt, a ctitorit la catedrala gotică (sef. 13) din Chartres (Franța) o «fereastră a păcii». Cercul urmărește intensificarea legăturilor culturale între popoarele Franței și R. F. a Germaniei, cultivarea valorilor culturale comune și activitate pentru împăcarea și înțelegerea celor două popoare. Iar ca semn vizibil al acestei activități «Cercul» a ctitorit, la catedrala din Chartres «fereastra» menționată. Aceasta are 8 m. în înălțime și 2,60 m. în lățime, avînd icoane simbolice din Vechiul și Noul Testament cu cuprins religios recunoscut de toate confesiunile: Tablele Legii, Altarul jertfei din Vechiul Testament, Potirul mîntuirii din Noul Testament și Sfinta Treime.

— «Utrenia» este titlul noii lucrări muzicale a compozitorului polon Penderecki, executată de 250 cîntăreți în Catedrala din Mînster (R. F. a Germaniei). Prima parte a lucrării prezintă «Înmormîntarea lui Hristos», a doua «Învierea lui Hristos», avînd la bază serviciile liturgice ortodoxe în legătură cu «Învierea lui Hristos».

— «Asociația filateliștilor vest-germani» din Augsburg a publicat o serie de timbre poștale cu «teme ecumenice» (Kull. 125/971).

— «Secretariatul ecumenic pentru tineret și studenți», cu sediul la Beyrut (Liban), înființat în 1962 de către Alianța mondială a studenților creștini și de comisia pentru tineret a Consiliului ecumenic al Bisericilor, a organizat la Cairo (Egipt)

o conferință, discutind despre relațiile istorice și teologice dintre creștinism și islamism.

— Textul de la II Corinteni XIII, 13 «...și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți», a fost tema săptămânii ecumenice de rugăciune pentru unitatea creștinilor.

— Sinodul Bisericii Evanghelice din Landul Württemberg (R. F. a Germaniei) întrunit la Stuttgart a pretins ca Sf. Euharistie să capete mai multă importanță în serviciul divin evanghelic (Epd. 20/971).

— Sinodul Bisericii Evanghelice din landul Baden (R. F. a Germaniei) a hotărât cu 40 voturi pentru, 4 contra și 7 abțineri că și o femeie poate fi episcop. Episcopul Dr. Hans Wolfgang Heidland a motivat hotărârea cu afirmația că în Noul Testament subordonarea femeii bărbatului nu are caracter soteriologic, ci numai istoric temporal, întrucât femeia nu avea atunci acces la cultură asemenea bărbatului. «Datoria noastră este — a spus episcopul — ca să ne desfacem de tradiții cind timpul ne îngăduie să facem un pas înainte». Prof. P. Brunner, dogmatistul de la Heidelberg, a atras însă atenția să nu se rupă o tradiție de 1900 ani. În privința mîntuirii Noul Testament nu face deosebire între bărbat și femeie, dar în oficiul ierarhic subordonarea femeii bărbatului este limpede stabilită. Cum a fost raportul între Hristos și comunitatea Sa, la fel este neschimbabil și raportul între bărbat și femeie în oficiul ierarhiei.

— Societățile biblice evanghelice din țările de limbă franceză: Canada, Algeria, Camerun, Congo, Coasta de Fildeș, Liban, Gibon, Africa Centrală, Haiti, Mauritius, Belgia și Elveția Franceză — au editat împreună, într-un tiraj de 100.000 exemplare Noul Testament într-o traducere modernă în limba franceză curentă. La această traducere s-a lucrat vreme de cinci ani.

— Iezuitul olandez P. Ary Carollins a fost promovat doctor în filozofia islamică la Universitatea din Cairo. Titlul tezei: «Filozofia socială a lui Al-Gahiz. Cercetări asupra metodei fenomenologiei sociale în Kitab El-Buhola». Promotor a fost secretarul general al «Academiei pentru limba arabă», Dr. Ibrahim Madkusn.

— Patriarhul ortodox al Alexandriei, Nicolae al VI-lea, a atras atenția clerului din Patriarhie să nu utilizeze Vinerea Patimilor drept motiv de polemică împotriva iudeilor, fiindcă «numai un număr infim de iudei a participat la persecutarea lui Hristos» (K. Oe. K. 18/1971).

— La invitația Fundației «Inter Nationes» din Bonn-Bad Gotesberg și cu aprobarea Prea Fericitului Patriarh Justinian, diaconul Dr. Nicolae Balca, profesor de teologie onorar din București, a ținut o serie de conferințe în R. F. a Germaniei. Fundația «Inter Nationes», instituție culturală fruntașă, ține legătura cu străinătatea, invitînd oameni de știință din lumea întreagă pentru a cunoaște realizările științei și culturii germane și a prezenta realizările culturale din țările lor, urmărind apropierea și cunoașterea reciprocă a popoarelor prin știință și cultură. Prof. N. Balca a participat, ca invitat al Episcopului Josef Brinkhues, prieten al românilor, la Sinodul general al Bisericii Vechi-Catolice ținut la Frankfurt/Main. Cu ocazia sinodului, prof. Dr. Küppert a ținut un elogios referat despre raportul dintre Biserica Veche-Catolică și Biserica Ortodoxă Română, subliniind contribuția acesteia la Mișcarea ecumenică. La facultatea de teologie protestantă din Bonn, prof. Balca a referat profesorilor despre organizarea învățămîntului teologic din România. La Universitatea din Heidelberg a ținut două conferințe: «Conceptia despre om în teologia ortodoxă» și «Organizarea actuală a Bisericii Ortodoxe Române»; la Universitatea din Münster a conferențiat despre: «Valoarea educativă a liturghiei ortodoxe». Prof. N. Balca a mai participat

la colocviul organizat de prof. Dr. Paul Miron de la Universitatea din Freiburg i. Br., în cabana Universității, din Pădurea Neagră. Subiectul colocviului a fost: «Unitatea spirituală a poporului român». La colocviu au participat lectori de limba română de la universitățile vest-germane, însoțiți de studenți. Au prezentat printre alte referate: O. Schiau: «Schimbul de tipografi în Țările Române, condiție a unității poporului român»; P. Marcea: «Un moment din lupta lui Slavici pentru unitatea spirituală românească: serbarea de la Putna din august 1871» și «Terminologia portului popular, oglindă a unității neamului românesc»; L. Niuchevicei: «Unitatea peisajului românesc» (cu filme); Prof. Dr. N. Balca: «Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la realizarea unității spirituale a poporului român»; Al. Duțu: «Valorile intelectuale și valorile sentimentale în cultura română a secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea»; Dr. V. Cădea: «Unitatea culturală românească în evul mediu». Menționăm că și prof. N. Balca a prezidat discuțiile. Referatele au fost susținute în limba germană, dar studenții germani au cerut ca discuțiile să se facă în limba română, unii dintre ei dovedindu-se a fi buni cunoscători ai ei.

— Mgr Dr. Alexander Dordett, profesor de drept bisericesc la facultatea de teologie romano-catolică a Universității din Viena a fost ales rector al acesteia pentru anul universitar 1971/1972. Profesorul Dordett a vizitat și Biserica noastră, ținând conferințe la Institutele teologice din București și Sibiu.

— Arhiepiscopul de Paris, Cardinalul Francois Marty, i-a dat aprobare studentului catolic italian, Gianni Novello, să devină membru al comunității protestante din Taizé. Novello rămâne mai departe membru al conducerii mișcării internaționale pentru pace «Pax Christi».

Vaticanul a împuternicit reprezentanța apostolică din Washington să poată aproba săvârșirea în comun a liturghiei de către preoți ai Bisericii Romano-Catolice și ai «Bisericilor Unite din S.U.A.», cu condiția ca liturghia să fie săvârșită numai după un singur rit și anume după cel al Bisericii în care se săvârșește liturghia. Preoții își pot păstra îmbrăcămintea și semnele ritualului lor. Servicii divine ale diferitelor Biserici săvârșite în comun, spune Vaticanul, sînt «manifestarea unității Bisericii, în ele exprimindu-se totalitatea Bisericilor singulare».

— «Societatea biblică congoleză» a pus în vânzare prima ediție a unei traduceri complete a Bibliei în limba lingala, una dintre limbile principale din Republica Zair. Primele exemplare ale traducerii au fost prezentate președintelui republicii Zair, generalul Desire Mobutu și Arhiepiscopului din Kinshasa, Cardinalul Joseph Malula.

— Pastorul protestant Harold Alston, ținînd de «Bisericile unite din Canada» pregătește un film documentar privind viața Papei Ioan al XXII-lea. Pastorul Alston are de consilier catolic pe preotul P. Murphy de la «Academia Alfonsiana» din Roma. (Aus. 134—139/971).

— În cadrul străduințelor pentru înfăptuirea unității Bisericii s-a organizat la Augsburg (R. F. a Germaniei), sărbătoarea Pogorîrii Duhului Sfînt, o «întîlnire ecumenică» la care au participat cca. 17.000 credincioși protestanți și romano-catolici din diferite țări vest-europene. S-a lucrat în 6 comisii. Comisia I: «Necesitatea credinței și Bisericile» a cerut ca colaborarea ecumenică să fie continuată și intensificată și adevărurile de credință să fie formulate cu precizie în dicționarul timpului. Comisia a II-a: «Serviciul divin» a ajuns la concluzia ca fiecare să se poată împărtăși la orice Biserică. Comisia a III-a «Căsătoria» susține că deosebirile de confesiune nu trebuie socotite impedimente la căsătorie, — ele constituie «neplăceri ecu-

menice» și trebuie înlăturate. Comisia a IV-a: «Grija de omul singular — ajutorul individual» a subliniat că trebuie studiate mai bine structura omului, trebuințele și greșalele sale pentru a-l putea ajuta mai bine. Nu-i suficient un ajutor material, este nevoie și de cel spiritual. Comisia a V-a: «Slujirea minorităților sociale», stăruie pentru ajutorarea în orice privință a străinilor aflați într-o țară. Comisia a VI-a: «Dezvoltare — responsabilitatea creștinilor», stăruie ca Bisericele să sprijine programul antiirașist al Consiliului ecumenic al Bisericilor. Cardinalul Julius Döpfner, Președintele Conferinței Episcopilor Germani a spus la încheierea întâlnirii ecumenice de la Augsburg că «o comunitate construită încă nu înseamnă unitatea Bisericilor», iar Episcopul Herman Dietzfelbinger, Președintele Consiliului Bisericilor Evanghelice din R. F. a Germaniei, a afirmat că «ecumenismul trebuie trăit «în mic», în fiecare parohie, ceea ce, desigur, este mai greu decât «a te asocia unei mari mișcări ecumenice» și Dr. Wilhelm A. Visser't Hooft, Președintele de onoare al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, a atras atenția Bisericilor, că în Mișcarea ecumenică e vorba de «marea problemă comună a Împărăției lui Dumnezeu și nu de existența cutărei sau cutărei confesiuni» (In. 130/971).

— Universitatea «Gregoriana» din Roma a organizat un curs de vară pentru mireni cu tema: «Hristos, revelatorul Tatălui».

— Saul de Sousa din Portugalia, fost vreme de 16 ani pastor protestant, căsătorit, tată a 3 copii, a fost hirotonit preot romano-catolic. Acesta este primul caz de acest fel. Presa portugheză pune acest eveniment în legătură cu discuțiile în jurul admiterii bărbaților căsătoriți la hirotonia în preot (*Kath. Korr.*, 23/971).

— Cu ocazia vizitei în eparhia sa din diaspora «Cartagina», Patriarhul ortodox al Alexandriei, Nicolae al VI-lea a avut la Tripolis o discuție teologică cu reprezentanți ai ierarhiei islamice din Libia și cu conducătorul Statului, Moamer El-Kazafy, care s-a arătat a fi un eminent cunoscător al Noului Testament, pe care-l studiază intens, în traducere arabă, împreună cu Coranul. Conducătorul Statului, Kazafy, a afirmat în discuții că divinitatea lui Hristos ar fi poate mai ușor de acceptat de către musulmani, dacă n-ar fi răstignirea lui Iisus.

— La Moscova a apărut lucrarea profesorului I. V. Popov: «Sf. Hilarius, Episcop de Poitiers», în care teologul ortodox rus se ocupă îndeosebi de doctrina trinitară și hristologia Sfintului Ilarie, arătând diferențele teologice între gândirea răsăriteană și apuseană, dar și posibilitatea de a se ajunge la un acord între ele.

— Se știe că pentru studierea religiei «Profetului Mohamed» există centre la Paris, Londra, Washington, Madrid, Roma, Bruxelles, Buenos-Aires. Numărul acestora va spori cu încă 12 centre în diaspora afro-asiatică.

— Patriarhia coptă din Cairo (Egipt) s-a adresat Vaticanului pentru a-i preda o parte din moaștele Sfintului Atanasie, păstrate la Veneția, pentru a le așeza în noua catedrală coptă din Cairo, alături de moaștele Sfintului Marcu, aduse în 1968.

— Creștinii din India se pregătesc să prăznuiască 1900 ani de la moartea martirică a Sfintului Toma, cinstit ca apostol al Indiei.

— Cu ocazia alegerii noului Patriarh Pimen al Bisericii Ortodoxe Ruse, Sinodul a anulat și excomunicarea ortodocșilor vechi-credincioși care durează de 300 de ani. Se știe că motivul excomunicării a fost refuzul unor credincioși de a accepta anumite corecturi în cărțile liturgice. Se apreciază că aceștia ar fi, astăzi, în număr de 3 milioane (*K. Oe. I.*, 23, 24/971).

— Proiectul unei «legi fundamentale a Bisericii catolice», elaborat de o comisie specială, — lege ce are să servească drept «bază teologică și juridică pentru

diferite legi ale Bisericii Catolice» (fundamentum theologicum et iudicium diversarum legum Ecclesia ferendarum) — întâmpină opoziții vehemente. Astfel, Arhiepiscopul de Torino, Cardinalul Michele Pellegrino a numit acceptarea acestei legi în forma proiectată, drept o «Tragedie pentru Biserică» fiindcă legea ar avea caracter legalist și anticonciliar. Iar un grup de 220 teologi catolici europeni declară că proiectul constituie «un impediment pentru împlinirea misiunii ce-i revine Bisericii». Legea proiectată este lipsită de suficientă fundamentare biblică și evanghelică a lui Hristos și apare ca fiind în dependență de această lege și nu invers (*Dok.* 26/1971).

Diac. Prof. O. BUCEVSCI

— În primăvara acestui an s-a stins din viață, în vîrstă de 88 de ani, schiarhimandritul Ilian atonitul, starețul minăslirii ruse Sf. Pantelimon din Muntele Athos.

— În februarie crt., Arhiepiscopul Jan Matulis conducătorul Bisericii evanghelice-luterane din R. S. S. Letonia a împlinit vîrsta de 60 de ani, fiind sărbătorit la Riga de către șefii cultelor religioase locale.

— Între 15—16 mai crt. s-a aniversat la Lvov (Ucraina) 25 de ani de la revenirea la Biserică-mamă-rusă a foștilor greco-catolici din Galiția.

— Între 14 și 28 aprilie 1971, pentru prima dată în istorie, Patriarhia din Moscova a fost vizitată de un grup de preoți ortodocși din Japonia, care au fost însoțiți și de către un grup masiv de pelerini mireni.

— Între 13 și 16 mai 1971, Conferința Creștină pentru Pace și-a ținut Adunarea sa generală anuală. Ședințele au căpătat caracterul unui adevărat forum internațional, la ele participînd luptători pentru cauza păcii din 124 de țări, reprezentanți a peste 200 de organizații naționale și 30 de organizații internaționale.

— În martie 1971, la reședința sa din Cairo, a încetat din viață în vîrstă de 69 ani Kiril al VI-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei, cunoscut patriot și luptător pentru cauza păcii în lume.

— În aprilie 1971, Comitetul Național de luptă pentru Pace din U.R.S.S., i-a înmînat Episcopului Filaret al Dmitrovului, Vicar al Patriarhiei Moscovei și Rector al Academiei teologice din Moscova-Zagorsk, Gramata de onoare pentru servicii deosebite pe tărîmul luptei pentru apărarea păcii.

— În orașul Bogota din Columbia (America Latină) a avut loc prima întâlnire între catolici și anglicani, avînd drept țel apropierea între credincioși și clerul celor două confesiuni.

— Igumena Tereza, conducătoarea Centrului de asistență al surorilor de caritate din Bombay (India), a cărei activitate caritabilă s-a răsfrînt și în alte țări din Africa, Australia și America Latină, a fost decorată de către Pontiful roman cu ordinul «Papa Ioan al XXIII-lea» pentru pace.

— Nu de mult a fost înființată la Addis-Abeba o facultate de teologie ortodoxă, ca rezultat al slăruinței comune depuse de Patriarhul ortodox Nicolae al Alexandriei și Arhiepiscopul Macarie al Ciprului. Pentru aceasta a fost aleasă anume Etiopia întrucît este vecină cu Uganda, Kenya și Tanzania, țări în care activează centre de misionarism ortodox și unde se găsesc enorii ortodoxe.

— Preoți de confesiune protestantă, ortodoxă și romano-catolică citesc de pe toate amvoanele bisericilor din Franța apeluri pentru ajutorarea populației din țările subdezvoltate din Africa. În apelurile amintite se subliniază că, atîta vreme cît țări

industriale cheltuiesc 25% din bugetele lor pentru înarmare, există populații din țări ale Africii, Asiei și Americii Latine care trăiesc în înfometare și mizerie.

— Recent, pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Geneva, s-a înființat o «Comisie pentru problemele dezvoltării economice în țările slab dezvoltate». Comisia a făcut apel către toate Bisericile din Lume — membre ale Consiliului Ecumenic — să participe la apărarea țărilor Lumii a treia.

— Nu de mult, în Belgia, s-a pornit o amplă acțiune, care lucrează sub lozinca: «Slujirea tineretului pe plan național și internațional pentru cauza păcii», organizată de «Pax Cristi». Scopul acestei acțiuni este de a antrena întregul tineret al Belgiei să participe la apărarea unei păci durabile în lume.

— În anul 1973, Episcopatul din Praga își va sărbători jubileul a 1000 de ani de existență, lucru ce a stîrnit de pe acum un mare interes în lumea bisericească europeană. Deja la Würzburg (R. F. G.) s-a ținut un congres la care s-a dezbătut istoria creștinismului în Cehia și Moravia.

— Călugărița Maria din ordinul carmeliților, din Bogota (Columbia) a tipărit în limba indiană — pentru indienii din tribul «Tmeghi» ce populează districtul Sant Louis din Columbia — un catehism. Numita a trăit și a acționat printre membrii tribului amintit și învățînd limba acestora, le-a tradus și Evanghelia după Matei.

— Acțiunea muncitorească romano-catolică din Nordul Franței a dat publicității un protest ce se ridică împotriva nedreptăților sociale. Semnat de 50 de clerici și de mulți călugări, documentul critică aspru lipsa de școli, salariile mici, mizeria în care trăiesc familiile muncitorilor și grelele condiții de lucru.

— 180 de preoți din Navarra (Franța) au subscris un text de protest împotriva atrocităților pe care poliția franchistă din Spania le săvîrșește împotriva arestaților politici, printre care se găsesc și cîțiva preoți.

— Patru publicații din New York (două catolice și două protestante) au învinuit recent administrația americană că «l-a răstignit din nou pe Hristos, în Indochina». Publicațiile dezvăluie, printre altele, că aviația americană a aruncat asupra peninsulei Indochina cu 3/5 mai multe bombe decît au fost aruncate pe întreg teritoriul Europei în cel de-al doilea război mondial.

— În orașul Sastham Kotta din India s-a ținut o consfătuire internațională sub lozinca: «Un parlament mondial al religiilor», organizat la inițiativa credincioșilor hinduși. În timpul ședinței, Cardinalul Iosif Parecati, Arhiepiscop de Ernakulam (India) a adresat un apel pentru unirea tuturor forțelor din lume care să acționeze pentru rezolvarea problemelor muncitorești ce se pun în lumea contemporană.

— Vaticanul, prin reprezentanții săi diplomatici din Moscova, Londra și Washington, a aderat la tratatul pentru neproliferarea armelor atomice. Astfel, la Moscova, documentul de aderare a fost înmînat ministrului adjunct al afacerilor externe, Kozîrev, de către Arhiepiscopul Cazarolli. În declarația Vaticanului se subliniază că Sfîntul Scaun ia această hotărîre «din dorința de a susține moralmente acest tratat care constituie o treaptă importantă pentru dorita dezarmare generală și totală în lume» și care corespunde vederilor de pace și frățietate între oameni ale misiunii Bisericii Romano-Catolice în lume.

— În amintirea pastorului de culoare Martin Luther King, asasinat mișelește de către rasiști cu trei ani în urmă, în orașul Atlanta din statul Georgia (acolo unde s-a născut pastorul) și în orașul Memphis din statul Tenesee (acolo unde el a fost ucis), ca și în toate marile orașe ale Americii, au avut loc mari demonstrații, adu-

mări și mitinguri de pomenire a cunoscutului luptător pentru drepturile oamenilor de culoare. Participanții au luat hotărârea ca peste tot să se acționeze la realizarea idealurilor pentru care a luptat și și-a sacrificat viața pastorul Martin Luther King, adică: «drepturi egale pentru populația de culoare, încetarea războiului din Vietnam și dezrădăcinarea urii rasiale și sociale din America contemporană».

— Comisia canonică bisericească din Arhiepiscopia Venetiei și-a încheiat procesul de informare prin care se pregătește canonizarea, ca «fericit» a răposatului papă Ioan al XXIII-lea. Pentru cercetarea vieții și activității decedatului «Papă al păcii» au depus declarații sute de martori din Bergam, Sofia, Istanbul, Atena, Paris, Venetia și Roma. Documentele procesului de informare au sosit la Roma și au fost repartizate pentru studiu Comisiei de canonizări a Congregației Vaticanului, care se va pronunța asupra «beatificării» sfântului părinte care a fost Papa Ioan al XXIII-lea.

Pr. AN. LEFTER

A OPTA ADUNARE GENERALĂ A «SYNDESMOS»-ULUI

La Colegiul grec din Boston (Statele Unite) a avut loc, în vara aceasta, a opta adunare generală a Syndesmos-ului, organizație mondială a mișcărilor de tineret ortodox.

Cea mai mare parte a lucrărilor s-a desfășurat în comisii. Acestea erau în număr de cinci; pentru ecumenism, unitatea ortodocșilor, misiune, probleme sociale și educație. Propunerile acestor comisii, și mai ales cele privind ecumenismul și unitatea ortodocșilor, prezintă un interes deosebit.

În rapoartele sale, Comisia pentru ecumenism exprimă rezerve serioase față de mai multe aspecte ale mișcării ecumenice actuale. Dar, cu toate acestea, Syndesmos-ul crede că «Ortodoxia nu poate înceta de a mai fi prezentă în mișcarea ecumenică dacă vrea să rămână credincioasă lui Hristos și responsabilităților sale față de credincioșii proprii și față de lume».

Adunarea generală a Syndesmos-ului crede că «anumite curente contemporane ale mișcării ecumenice sînt inacceptabile din punct de vedere ortodox». Ea subliniază că dialogul ecumenic trebuie să ia în considerație din ce în ce mai mult realitatea Bisericii locale și de aceea recomandă mișcărilor «să încurajeze pe membrii lor să ia parte activă la dialoguri și acțiuni, mai ales la nivel local».

În legătură cu relațiile ortodocșilor cu mișcarea ecumenică, Comisia pentru ecumenism propune următoarele:

a) Să se recomande Bisericilor să țină reuniuni ale delegaților ortodocși la adunările ecumenice cu o zi sau două înainte de fiecare adunare, pentru a avea posibilitatea să se ajungă la un acord, la unitatea punctului de vedere ortodox asupra subiectelor de pe ordinea de zi și pentru a nu se lăsa loc confuziei care domnește în atitea cazuri din lipsa unei pregătiri comune.

b) Syndesmos-ul să încerce să găsească mijloacele practice pentru a-și da Bisericilor Ortodoxe părerea sa cu privire la alegerea delegaților competenți la întîlnirile ecumenice de tineret și studenți. Faptul dureros că mulți dintre delegații la aceste întîlniri sînt insuficient pregătiți arată cît este de important ca vocea ortodoxiei să fie auzită și ascultată.

c) să se recomande Consiliului ecumenic al Bisericilor să mărească numărul membrilor ortodocși în cadrul personalului său, pentru a promova o participare a ortodocșilor nu numai simbolică, ci și adevărată.

d) să se susțină, atât prin personal calificat, cât și prin fonduri, programele de un interes deosebit privind angajarea ortodocșilor în dialogul ecumenic, la nivel internațional sau local.

Comisia pentru unitatea ortodocșilor a subliniat că experiența unității, ca și efortul pentru unitate, trebuie să fie «o experiență euharistică și conciliară».

Comitetul a sugerat Syndesmos-ului să creeze o comisie specială care să se ocupe cu problemele privitoare la pregătirea Sfântului și Marelui Sinod și va organiza trei conferințe regionale cu tema: eccliziologia ortodoxă. Syndesmos-ul a fost, de asemenea, rugat să dea prioritate absolută la ceea ce s-ar putea numi ecumenism interortodox (*Episkepsis* nr. 37/1971).

BISERICA GRECIEI ȘI PARTICIPAREA SA LA MIȘCAREA ECUMENICĂ

Comisia sinodală permanentă pentru afacerile externe ale Bisericii Greciei a trimis tuturor episcopilor și profesorilor de la facultățile de teologie din țară un document cu privire la mișcarea ecumenică, pentru a cere părerea lor despre text și apoi Sfântul Sinod va hotărî ce atitudine va trebui să adopte Biserica Greciei față de această mișcare.

Raportul nu spune pentru ce a fost întocmit, dar se pare că el caută să justifice atitudinea de până acum a Bisericii Greciei. Aceasta ar putea să fie un răspuns la atacurile lansate de o mare parte a presei religioase din Grecia împotriva mișcării ecumenice.

Raportul menționează că nu este vorba de sincretism dogmatic, de minimalism și de o unire forțată a Bisericilor; în nici-un caz nu este vorba de trădarea Ortodoxiei și de supunerea ei Bisericilor neortodoxe. Apoi sunt amintite inițiativele luate de Biserica Ortodoxă și în special de Patriarhatul ecumenic de la începutul secolului (1902—1904) până în zilele noastre în favoarea apropierii Bisericilor.

În a doua parte a raportului se prezintă obiectivele fundamentale urmărite de Biserica Greciei în contactele sale cu alte confesiuni creștine: 1) mărturisirea credinței ortodoxe; 2) schimbul de experiență; 3) îndepărtarea obstacolului din calea unității și 4) mărturisirea comună a credinței creștine dată de «cei de afară».

AL XX-LEA SEMESTRU AL CENTRULUI UNIVERSITAR DE STUDII ECUMENICE DE LA BOSSEY — ELVEȚIA

Fondat în anul 1952, din inițiativa pastorului W. A. Visser't Hooft pe cînd era secretar general al Consiliului ecumenic al Bisericilor, Centrul universitar de studii ecumenice de la Bossey își deschide porțile, la 5 octombrie 1971, pentru cursanții celui de al XX-lea semestru.

Subiectul central al acestui semestru va fi: Participare la schimbare. Viața omenească este supusă schimbărilor rapide ale tehnologiei, biologiei și relațiilor sociale. Omul trebuie în același timp să se adapteze lumii care se schimbă și să caute să domine această schimbare. Ce trebuie să înțelegem prin libertatea umană față de tehnologie? Ce fel de oameni vrem noi să devenim? Știm noi dacă pot fi dezvoltate calitățile la care aspirăm? Cum să se dezvolte sensul iubirii în viața

omenească? Acestea sînt problemele care vor fi abordate pe parcursul celui de al XX-lea semestru al Centrului universitar de la Bossey.

Cea mai mare parte a studiului se va face în seminarii, grupuri mici, fiecare centrat asupra unui aspect al temei centrale. În măsura posibilului, munca seminariilor va fi legată de unul din marile studii întreprinse de diferite departamente ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Programul va cuprinde și conferințe și seminarii asupra istoriei și a aspectelor actuale ale mișcării ecumenice.

La sfîrșitul semestrului, unii studenți vor putea să facă un stagiu ecumenic de aproximativ trei luni.

Menționăm că la cel de al XIX-lea semestru al Institutului ecumenic de la Bössey Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române a trimis doi doctoranzi din Arhiepiscopia Bucureștilor: pe preotul Dumitru Dima de la parohia Vărăști — Ilfov și pe preotul Traian Valdman de la Seminarul teologic din București.

Aceștia au urmat mai întii un curs de perfecționare a limbii franceze, organizat pe lingă Universitatea din Fribourg, pentru studenții străini. În timpul cît au studiat la Fribourg, cei doi preoți români au vizitat cîteva parohii protestante din Elveția și au participat la unele întruniri ecumenice, unde au vorbit despre Biserica Ortodoxă Română și diferite aspecte din viața ei, despre regimul legal al cultelor din țara noastră și relațiile frățești dintre cultele de la noi.

La începutul lunii octombrie 1970, au audiat, la Berna, cîteva prelegeri de introducere în teologia occidentală, iar între 15 octombrie 1970 și 25 februarie 1971 au urmat cursurile celui de al XIX-lea semestru al Institutului de la Bossey, care a avut ca temă centrală: «Biblia contestată și contestatoare».

La Bossey, cei doi doctoranzi români au participat la discuțiile din ședințele plenare și din cadrul seminariilor în care au fost repartizați, scoțind în relief rolul Bibliei în Biserica noastră și valorile de necontestat ale Ortodoxiei.

În cadrul unor prezentări speciale, ei au vorbit despre principalele caracteristici dogmatice, liturgice și de organizare ale Ortodoxiei, despre situația înfloritoare a Bisericii Ortodoxe Române în timpul arhipăstoririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și despre libertatea religioasă a cultelor din România.

Frumoasele slujbe ortodoxe s-au bucurat de o deosebită apreciere din partea cursanților neortodocși, pentru care s-a făcut o introducere în viața cultică ortodoxă și care au dat răspunsurile la o Sfîntă Liturghie. Cei doi preoți români au oficiat Sfînta Liturghie și în capela Comunității din Grandchamp, răspunsurile fiind date, în limba franceză, de surorile protestante din acea comunitate, viața lor fiind orientată spre spiritualitatea ortodoxă.

În timpul săptămîinii de rugăciune pentru unitatea creștină de la începutul anului 1971, preoții Dumitru Dima și Traian Valdman au participat la rugăciuni ecumenice și au vorbit despre contribuția Bisericii Ortodoxe Române la opera de refacere a unității creștine.

După semestrul de la Bossey, cei doi bursieri români au audiat cursuri de teologie și au făcut un stagiu ecumenic în parohii protestante, unul în Lausanne, iar celălalt în Geneva, în parohia des Eaux-Vives.

Pr. TRAIAN VALDMAN

MITROPOLITUL PIMEN AL CRUȚIȚELOR ȘI COLOMNEI A FOST ALES PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE RUSE

Mitropolitul Pimen (ca mirean, Serghei Mihailovici Izvekov) s-a născut la 23 iulie 1910 în orașul Bogorodsk din fosta gubernie a Moscovei. La vârsta de 17 ani a intrat în monahism, primind numele de Pimen. Peste trei ani a fost hirotonit ierodiacon și peste încă un an ieromonah. După cel de-al doilea război mondial a lucrat ca slujitor la Catedrala din Murom (pînă în 1946), apoi casier al eparhiei Odesei (pînă în 1949), cînd a fost trecut secretar eparhial al Rostovului pe Don. De aici trece stareț al mînăstirii Pskov-Pecersk (pînă în 1953) timp în care este ridicat la rang de arhimandrit (în 1950). În toate aceste funcții este remarcat ca bun administrator și zelos slujitor în ogorul Domnului și este ales, în 1954, stareț al Marei Lavre Troița-Serghieva din Zagorsk, iar în 1957 este ales Episcop de Balta, vicar al eparhiei Odesei. Dar numai peste o lună a fost transferat în scaunul Dmitrovului care ține de eparhia Moscovei și numit director al Cancelariei Sfintei Patriarhii. Este înălțat arhiepiscop și devine membru permanent al Sfantului Sinod. În 1961 este transferat în scaunul de Tula împlinind și sarcina de suplinitor de Lugansk, Smolensk și Kostroma. Vine apoi director al Administrației Patriarhale, paroh al Catedralei patriarhale din Moscova și membru al Comisiei pentru relațiile interbisericești. În noiembrie 1961 este ridicat la rang de Mitropolit și ocupă scaunul Leningradului de unde, în 1963, este transferat în scaunul eparhiei Moscovei care poartă titulatura de al Cruțițelor și Kolomnei.

Din anul 1964 funcționează în calitate de membru al Comitetului Național sovietic pentru apărarea Păcii și membru al Consiliului Mondial al Păcii. Este membru și al Comitetului sovietic pentru legăturile culturale cu străinătatea.

Între timp a fost delegat la sesiunile Consiliului Mondial al Păcii (Varșovia, 1963, Geneva, 1966) și la Congresele Mondiale pentru dezarmare și pace de la Moscova (1962) și Helsinki (1965). În anul 1964 a vizitat Danemarca, făcînd parte dintr-o delegație a Bisericii Ortodoxe Ruse, la invitația Primatului Bisericii daneze, Episcopul Vostergord, iar în 1965 a condus delegația Patriarhiei din Moscova la întronizarea Primatului ortodox Ștefan al Varșoviei și a toată Polonia.

Este membru de onoare al Academiiilor teologice din Moscova și Leningrad și «doctor honoris causa» al Academiei teologice din Moscova. Deține ordinul bisericesc «Marele Cneaz Vladimir» clasa a I-a și i s-a acordat dreptul de a purta două engolpioane. Este purtător al diferitelor ordine și medalii bisericești ale unor Biserici Ortodoxe Autocefale și Autonome.

În martie 1971, Mitropolitul Pimen se găsește în fruntea delegației bisericești care a participat la funerariile Patriarhului Kiril al Bulgariei.

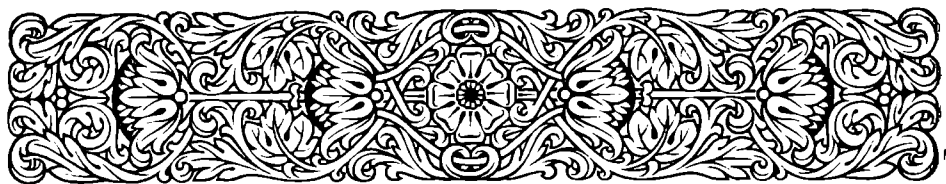
Sub președinția Sa, în calitate de Locotenent al scaunului patriarhal, s-au ținut lucrările Comisiei pregătitoare pentru convocarea și ținerea Sinodului local al Bisericii Ortodoxe Ruse din 2 iunie 1971, Sinod pe care l-a prezidat apoi la Lavra Troița-Serghieva din Zagorsk, când a și fost ales în unanimitate Patriarh al Moscovei și a toată Rusia.

La 3 iunie 1971, noul Patriarh Pimen a fost întronizat în Catedrala Bogoiavlensk din Moscova, în cadrul sfintei liturghii, la care au conslujit toți Întiistătorii Bisericilor Ortodoxe locale-autonome și auto-cefale prezenți la solemnitățile prilejuite de alegeri, printre care și Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, care a luat parte, ca invitat, și la lucrările Sinodului local rus, conducând delegația Bisericii noastre.

Noi urăm noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Ruse-surori o bogată activitate spre binele Ortodoxiei și al Păcii, și mulți ani la conducerea Scaunului Patriarhal al uneia din cele mai vechi Patriarhii Ortodoxe din lume.

REDAȚIA

ARTICOLE ȘI STUDII

RITUALUL BOTEZULUI CREȘTIN ȘI AL MIRUNGERII ÎN RITURILE LITURGICE RĂSĂRITENE

Botezul și mirungerea sînt tainele care stau la temelia vieții creștine, ele constituind porțile de intrare în această viață. Prin botez orice creștin este curățit de păcatul strămoșesc și cel personal, este încorporat în Trupul tainic al Domnului (Biserica) și renăscut la o viață nouă, iar prin mirungere i se împărtășește harul sfinților care dezvoltă și desăvîrșește această viață nouă, începută prin botez. De aici rezultă necesitatea primirii acestor două taine de către oricare dorește să devină creștin și să se minuiască.

Botezul și mirungerea au fost nedespărțite una de alta de la începuturile creștinismului, așa cum se administrează și astăzi în Ortodoxie¹. Ele au fost practicate de toți creștinii de pretutindeni și de totdeauna, adică în toate Bisericile vechi, ca și în toate confesiunile și denominațiunile creștine de azi. Acest fapt, al vechimii și generalității botezului și al mirungerii la toate cultele creștine, prezintă o importanță ecumenică de nelăgăduit, pentru că aceste taine, și mai ales botezul, pot constitui un temei de apropiere a cultelor creștine.

Cunoscînd această importanță considerabilă pe care o prezintă botezul și mirungerea în viața creștină, și mai ales eforturile Bisericilor creștine de a se cunoaște și de a se apropia cît mai mult, vom încerca să prezentăm în lucrarea de față modul cum se săvîrșesc aceste două taine în riturile liturgice răsăritene.

Înainte de a trece la tratarea temei propuse, trebuie să arătăm că botezul creștin, instituit de Mîntuitorul Hristos și practicat de Sfinții Apostoli și de ucenicii lor, chiar din primele zile ale existenței Bisericii (Fapte II, 41), se caracteriza, în Biserica Veche, prin simplitatea formelor și ceremoniilor, lăsînd, în schimb, să se întrevadă la cei botezați o trăire și o participare interioară mai intensă și mai sporită decît în veacurile următoare. El nu se săvîrșea cu fastul de mai tîrziu, ci după un ritual destul de simplu și sobru. Mai ales după primele trei secole ritualul botezului se îmbogățește cu forme noi, ajungînd ca în această perioadă să conțină toate elementele esențiale care se păstrează și azi în rînduiala acestei taine. Cu excepția cîtorva deosebiri de amănunt, mici și neînsemnate, rînduiala botezului este, în riturile

1. În primele veacuri nu se poate vorbi de mirungere separată de botez, deoarece ea se săvîrșea în cadrul aceleiași slujbe liturgice, așa cum se practică și azi în toate riturile liturgice răsăritene. Această separare s-a făcut mult mai tîrziu de către catolici, prin veacul al XIII-lea. Vezi Pr. Prof. Ene Braniște, *Manual de Liturgică și Tiptic*, fasc. IV, București, 1953, p. 504.

ei fundamentale, pretutindeni aceeași, constatându-se o uniformitate în ceea ce privește ritualul săvârșirii botezului în această epocă. Începînd, însă, din secolul al IV-lea și al V-lea, asistăm la un fenomen de mare însemnătate pentru cult și anume apariția riturilor liturgice, moduri diferite de a săvîrși sfințele slujbe și deci și botezul. Prin separarea de Biserica mamă, Bisericile Vechi Orientale vor rămîne, în general mai fidele tradiției Bisericii primare, pe cînd Biserica Ortodoxă își va dezvolta cultul în strînsă legătură cu evoluția formulării dogmelor ei. Din această cauză vom întîlni unele deosebiri de amănunt în săvîrșirea tainei botezului în diferitele Biserici răsăritene, care și-au format fiecare un rit liturgic propriu. Vom vedea aceste deosebiri în cele ce urmează.

Întrucît ritualul botezului și al mirungerii din ritul ortodox (bizantin) este îndeobște cunoscut, nu-l vom mai prezenta, ci vom expune numai ritualul botezului și mirungerii din celelalte Biserici răsăritene.

1. Ritualul botezului și al mirungerii în ritul armean.

În Biserica Armeană², ca și în Biserice Ortodoxă, săvîrșitorul botezului și al mirungerii este episcopul și preotul, iar în caz de pericol de moarte, și diaconul.

2. Pentru istoria, doctrina, cultul și organizarea Bisericii Armene, vezi : A. Abrahamian, *The Church and Faith of Armenia*, London 1920, G. Aramă, *Monofizitismul Bisericii Armene*, Iași 1891 ; A. Ἀρβανίτου, Ἀρμενία - Ἀρμενική, în „Ὄρθοδοξική καὶ Ἡθική Ἐγκυκλοπαίδεια“, t. III, Ἀθήναι 1963. p. 167—196 ; L. Arpie, *Armenian Christianity from the beginning to our own time*, New-York 1946 ; Pr. Prof. Ene Braniște, *Cultul Bisericilor creștine vechi din Orient. Liturghile riturilor orientale*, «Ortodoxia», XVII (1965), nr. 1, p. 90—96 ; Prof. N. Chițescu, *Ortodoxia și Bisericile răsăritene mai mici*, «Ortodoxia», XIII (1961), nr. 4, p. 490 ș.u. ; *Canoanele Mărturisirii Religiei creștinești păzită de Biserica Armenească*. Traducere din limba rusă de V. N. Mustacov, București 1850 ; F. C. Conybeare, *Rituale Armenorum*, Oxford 1905 ; Pr. D. Dan, *Armenii Orientali din Bucovina*, 1891 (și ed. germană și arm.) ; Henricus Denzinger, *Ritus Orientalium, coptorum, sirorum et armenorum in administrandis sacramentis*, tom. I, Graz-Austria 1961 ; Fredric Macler, Armenia (christian), în *Encyclopedia of «Religion and Ethics»*, ed. de James Hastings, ed. II, vol. I, Edinburg 1925, p. 802—807 ; R. Grousset, *Histoire de l'Arménie des origines jusqu'à 1081*, t. I, Paris 1946 ; Hatuni P. Vartan, *Il Messalesecondo il Rito della Chiesa Armena*, Venez S. Lazzaro 1936 ; *Istoria, dogmele tradițiunile și liturgia Bisericii Armene de răsărit*. Trad. din limba franceză de Ioan G. Tutuy, Iasy 1874 Fr. Heller, *Urkirche und Ostkirche*, München 1937, p. 520—521 ; R. Janin, *Les églises orientales et les rites orientaux*, Paris 1955 ; Idem, *Les églises séparées de l'Orient*, Paris 1930 ; Jacques Jssa Verdenz, *Rites et cérémonies de l'église arménienne*, Venise 1876 (B.A.R. I, 51815) ; B. Kassardjian, *L'Église apostolique Armenienne et sa doctrine*, Paris 1943 ; *Liturghia pentru uzul Bisericii Ortodoxe armene de Răsărit*, traducere de Pr. H. K. Moscofianu, București 1890 ; V. Mestrgcean, *Sfînta Liturghie a Bisericii armene*, București 1937 ; Pr. C. Miron, *Diferența dintre Biserica Ortodoxă și Armeană*, Ploiești 1910 ; Prof. H. K. Moscofianu, *Taina Botezului la Armenii ortodocși și originea Cuvîntului, însoțită de situația Armeniei*, București 1891 ; Prof. I. Mihălcescu, *La théologie symbolique au point de vue de l'Eglise Orthodoxe Orientale*, București-Paris 1932 ; Marochia Ormanian, *L'Eglise Arménienne, son histoire, sa doctrine, son regime, sa discipline, sa literature, sa liturgie, son present*, Paris, 1910 ; L. Petit, *Arménie*, în «Dict. de Théologie Cath.», T. I. col. 1954—1967 ; O. Poladian, *The Church of Armenia*, London 1955 ; M. G. Popescu, *Cultul Bisericii Armene*, în «Glasul Bisericii», XXI (1962), nr. 5—6, p. 608—617 ; Diac. Lector I. Pulpea, *Posibilitatea întoarcerii Bisericilor Monofizite la Ortodoxie*, în «Ortodoxia», III (1951), nr. 4, p. 586—636 ; L. Sarmacaș, *Taina Botezului și Liturgia Bisericii Armene de Răsărit*, Iași 1895 ; Pr. Prof. D. Stăniloae, *Posibilitatea reconcilierii dogmatice între Biserica Ortodoxă și Vechile Biserici Orientale*, în «Ortodoxia», XVII (1965), nr. 1 ; F. Tournelze, *Arménie*, în «Dict. d'Histoire et de Géogr. Eccl.», tom. IV, Paris 1930, col. 290—391 H. Zohrabian, *Istoria Bisericii Armene*, București 1934.

Cind există acest pericol se cheamă preotul acasă, dar nu se botează în lipsa lui³.

Slujba botezului are loc a opta zi după naștere⁴. Copiii aduși la botez sînt însoțiți de nași, care mărturisesc credința în locul lor⁵.

Pruncul este adus de naș în pridvorul bisericii. Preotul îmbracă veșmintele bisericesti⁶ și, însoțit de diaconi și cîntăreți, vine în pridvor și se începe slujba cu «Tatăl nostru», rostit de preot, psalmul 50 și ectenia, rostite de diacon. Preotul rostește: «Binecuvîntare și slavă Tatălui...», iar diaconul continuă cu «Aliluia» și psalmii 130 («Doamne, nu s-a mîndrit inima mea...»), 24, 25, 26. Preotul, diaconul și corul cîntă imnul: «Treimea nedespărțită...». În acest timp preotul răsucește două panglicute de mătase, una roșie și una albă și face o cunună, numită «narod», pe care o va așeza pe capul celui botezat, la vremea potrivită. Diaconul rostește ectenia, după care preotul citește această rugăciune pentru «narod»: «Treime nevăzută și putere cerească arătată în lume, Ție îți aducem binecuvîntare cu cîntare, căci coborînd din cer ai sălășluit în Apostoli Duhul Sfînt... și i-ai arătat profeti. Ție împletim cunună și-ți zicem: Prin sfînta cruce să cerem Domnului ca prin aceasta să ne răscumpere de păcate și să ne scape prin îndurarea Sa. Păstrează cununa aceasta, Hristoase Atotputernice, Dumnezeuul nostru, sub apărarea sfîntei și scumpei Tale cruci, în pace, liberă de dușmanul văzut și nevăzut; învrednicește-ne să-ți mulțumim și să te mărim cu Tatăl...»⁷. Zice «Tatăl nostru» și, imediat, rugăciunea pentru primirea pruncului la botez («Doamne Dumnezeuul nostru, binefăcătorule...»). Diaconul rostește ectenia, iar preotul rugăciunea: «Doamne, iubitorule de oameni...», pentru prunc. Din nou diaconul rostește ectenia, iar preotul rugăciunea: «Doamne Dumnezeule, mare și preaslăvit...».

Nașul se închină și îngenunche de trei ori, apoi, întorcîndu-se spre apus, cu pruncul în brațe, zice, de trei ori, după preot, o lepadare lungă: «Ne lepădăm de Satan și de toate înșelăciunile lui...» etc., după care, întorcîndu-se cu fața la răsărit, rostește, după preot, o mărturisire de credință: «Credem în Prea Sfînta Treime, în Tatăl, în Fiul și în Sfîntul Duh...» etc.

Urmează citirea primei Evanghelii (Matei XXVIII, 16—20), precedată de «Aliluia. Ori!», Pace tuturor și «Proshume! Dumnezeu grăiește!»⁸. Preotul rostește, apoi,

3. P. de Puniet, *Baptême*, în «Dict. d'Arch. Chrét. et de Lit.», vol. II, publ. de F. Cabrol, Paris 1910, col. 295; L. Petit, *Arménie, Croissance et discipline*, în «Dict. de Théol. Cath.», vol. I, 2, Paris 1923, col. 1954; E. Herman, *Baptême en Orient*, în «Dict. de droit canonique», vol. II, ed. de R. Naz, Paris 1931, col. 192; R. Janin, *Les églises orientales*, p. 387; R. Aigrain, *Liturgia. Encyclopedie populare des connaissances liturgiques*, Paris, 1930, p. 942; Fr. Heiler, *op. cit.*, p. 520.

4. L. Petit, *art. cit.*, col. 1954; R. Janin, *op. cit.*, p. 387; R. Aigrain, *op. cit.*, p. 946 și Prof. N. Chișescu, *art. cit.*, p. 494, subliniază obiceiul ca noul botezat să ia numele sfîntului a cărui sîrbătoare se prăznuiește în acea zi, iar dacă nu e un sfînt, neofitul ia numele sfîntului a cărui sîrbătoare este cea mai apropiată.

5. Pentru rînduiala botezului armean, ne-am folosit de următoarele lucrări și articole: Denzinger, *op. cit.*, p. 383—404; *Canoanele Mărturisirii...*; L. Sarmacas, *op. cit.*, M. G. Popescu, *art. cit.*, Ierom. Zareh Baronian, *Slujba botezului și a mirungerii în Biserica Armeană*, trad. în manuscris, din rusește; informații cu privire la săvîrșirea acestor taine se găsesc și la: J. A. Assemani, *Codex liturgicus Ecclesiae universae*, vol. II, Paris-Lipsiae 1902, p. 194—202, P. de Puniet, *Confirmation*, în «Dict. d'Arch. Chrét. et de Lit.», t. III, 2 col. 2515—2543, precum și în articolele și operele citate la notele 3 și 4.

6. Pentru oficierea botezului, preotul îmbracă aceleași veșminte ca la Liturghie, avînd în plus «vagas»-ul, un ornament în formă de guler, care se așează în jurul gîtului deasupra felonului (surciar). Vezi L. Sarmacas, *op. cit.*, p. 5.

7. Denzinger, *op. cit.*, p. 391.

8. «Ori!» (ὄρθοι), adică: drepti! și «Proshume» (forma denaturată a cuvîntului grecesc «προσχωμεν», adică: Să luăm aminte!) sînt cuvinte grecești, păstrate în traducerea armeană a sfîntelor slujbe.

Simbolul de credință, iar diaconul eclenia cererilor, urmată de rugăciunea : «Doamne Iisuse Hristoase, Mîntuitorul nostru...» etc., și «Tatăl nostru». Diaconul rostește Aliluia și psalmul 117 («Lăudați pe Domnul că este bun...»), apoi se cîntă imnul : «Deschide Doamne, ușa miloslivirii...». Urmează psalmul 99 («Strigați Domnului tot pămîntul...») și eclenia, după care toți se îndreaptă spre cristelniță, cîntînd imnul : «Soarele dreptății, Hristos, dăsarînd lumii...».

În timp ce diaconul zice eclenia, preotul ia în mîini vasul cu Sfîntul Mir și citește, apoi, rugăciunea : «Binecuvîntat ești, Doamne, Dumnezeule Atotputernice...».

După aceasta ia apă și toarnă, în formă de cruce, în colimvitră, zicînd : «Glasul Domnului peste ape, Dumnezeul slavei a turnat...». Se citește psalmul 28 și un fel de paremie din Iezechiil (XXXVI, 25—28), urmat de primul Apostol (Galateni III, 24—29) și a doua Evanghelie (Ioan III, 1—8).

Diaconul zice eclenia mare a botezului, cu cereri pentru prunc și cu răspunsuri diferite la fiecare cerere, după care preotul citește următoarea rugăciune de sfințire a apei : «Tu, Doamne, cu puterea Ta cea mare ai făcut marea și pămîntul, cu toate făpturile dintr-insele, ai despărțit și ai așezat apele mai pîresus de ceruri spre sălășluirea Puterilor cerești, care stau de-a pururi în a Ta mărire. Trimis-ai și pe Sfinții Tăi Apostoli, dîndu-le porunca de a propovădui și a boteza toate neamurile, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Și ai hotărît cu cuvîntul Tău nemincinos, că «cei ce nu se vor naște din apă și din duh, nu vor intra în împărăția lui Dumnezeu». De care cuvînt temîndu-se robul Tău (roaba Ta), acesta (aceasta), și dorînd viața Ta cea veșnică, a venit de bunăvoie să se boteze în apa aceasta duhovnicească. Așadar, ne rugăm Ție, Doamne Iisuse Hristoase, Cel ce ești prea curat și fără păcate, trimite pe Duhul Tău cel sfințit în apa aceasta și sfințește-o, așa cum ai sfințit Iordanul coborîndu-Te în el, ca preînchipuire a botezului în această cristelniță, pentru a doua naștere a tuturor oamenilor. Și fă ca această apă, în care se va boteza acum pruncul acesta, să-i fie spre iertarea păcatelor și spre primirea Duhului Sfînt, spre înfierea de către Tatăl Tău cel din ceruri, și spre moștenirea împărăției Sale celei cerești. Pentru ca, curățit fiind de păcate, întru împlinirea voinței Tale să trăiască în lumea aceasta, iar în cea veșnică să dobîndească bunătățile cele nesfîrșite împreună cu toți Sfinții Tăi. Și cu bucurie mulțumindu-Ți, să Te slăvească de-a pururea, pe Tine și pe Tatăl și pe Sfîntul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin».

Nașul dezbracă pruncul și-l aduce lingă preot, care luînd vasul cu Sfîntul Mir («porumbița»), face semnul crucii deasupra apei, în timp ce diaconul (corul) cîntă : «Amin, aliluia, aliluia, aliluia !»

După aceea, preotul continuă rugăciunea, cîntînd : «Să se binecuvînteze și să se sfințească apa aceasta (cu sfința cruce binecuvîntează apa), prin semnul sfinței Crucii, prin Sfînta Evanghelie și Sfîntul Mir și cu darul Sfîntului X (al zilei), în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin»⁹. Apoi preotul toarnă din Sfîntul Mir, în cristelniță, în chipul crucii, cîntînd imnul : «Porumbul trimis, pogorîndu-se din înălțime...». După aceasta citește rugăciunea : «Doamne, care ai chemat pe robul Tău...» și întrebă pe naș : «Ce cere pruncul?», la care nașul răspunde : «Credință, nădejde, dragoste și botez. Să se boteze, și să se împărțesească, să se curețe de păcate, să se izbăvească de diavol și să slujească lui Dumnezeu» (de trei ori). Preotul ia, apoi, pruncul în mîini și afundîndu-l în apă, zice : «Robul (roaba) lui Dumnezeu (X), venit de la catehumeni la botez, se botează

9. Vezi Ierom. Zareh Baronian, *art. cit.*, p. 15—16.

în numele Tatălui (prima afundare) și al Fiului (a doua afundare) și al Sfintului Duh (a treia afundare)» și continuă: «Răscumpărat prin singele lui Hristos, din robia păcatelor, primește înfierea Tatălui ceresc, ca să fie împreună moștenitor cu Hristos și Templu al Duhului Sfânt»¹⁰. Dă, apoi, pruncul nașului, zicînd: «Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și-mbrăcat, Aliluia! Cîți în Hristos v-ați luminat, Duhul Sfînt să se bucure între voi!»

Se citește psalmul 33 («Multe sînt necazurile dreptilor...») și imnul: «Tu care ești de aceeași fire cu Tatăl și cu Fiul...». După el, diaconul citește al doilea Apostol (Romani VI, 3—12), iar preotul a treia Evanghelie (Matei III, 13—17) și Tatăl nostru. Diaconul cîntă imnul: «Izvorule al vieții, împărtășitor de daruri, Duhule...», iar preotul zice rugăciunea: «Hristoase Dumnezeule, Care ai luminat faptele Tale...»

După aceea toarnă Mirul în palmă, iar corul cîntă imnul: «Părinte ceresc...». La sfîrșitul acestui imn, preotul administrează a doua taină, Mirungerea, ungînd cu Sf. Mir¹¹ organele principale ale corpului și rostind la fiecare o formulă specială. Astfel la frunte zice: «Untdelemn dulce se varsă asupra ta, în numele lui Iisus Hristos, pecetea darurilor cerești nestrîcioase». La ochi: «Pecetea aceasta, în numele lui Iisus Hristos să lumineze ochii tăi, ca să nu adormi niciodată în moarte». La urechi: «Ungerea de sfințire să-ți fie pentru ascultarea poruncilor lui Dumnezeu». La nas: «Pecetea aceasta, în numele lui Iisus Hristos, să-ți fie miros dulce din viață în viață». La gură: «Pecetea aceasta, în numele lui Iisus Hristos, să-ți fie pază gurii tale și ușă tare buzelor tale». La mîini: «Pecetea aceasta, în numele lui Iisus Hristos, să-ți fie îndemn la fapte bune, la fapte virtuozose și purtare bună». La inimă: «Această pecete dumnezeiască să statornicească în tine inimă curată și suflet drept să reînnoiască în sinul tău». La umeri: «Pecetea aceasta să-ți fie pavăză prin care să poți stinge toate săgețile diavolului». La picioare: «Pecetea aceasta dumnezeiască să îndrepteze căile tale spre viața de veci, pentru ca să nu te abați din drumul tău». După aceste ungeri, preotul rostește: «Pace fie, celui de Dumnezeu mintuit! Pace fie, celui de Dumnezeu uns!», la care nașul răspunde: «Și duhului tău!»¹².

Noul botezat este înfășat într-o pinză curată, nouă și albă, iar preotul îi leagă pe frunte panglica răsucită mai înainte, în timp ce diaconul cîntă imnul: «Dumnezeu a grăit din înălțime...». După aceea preotul citește două rugăciuni, ia pe noul botezat în brațe și-l duce în fața sfîntului altar, zicînd psalmul 42, 4 («Și voi intra la jertfelnicul lui Dumnezeu...»). Se închină în fața sfintei Mese, zicînd: «Robul Tău (X) venind din catehumen la botez, se închină la Sfîntul Altar și la sfînta cristelniță, căci s-a dezbrăcat de necredință și s-a îmbrăcat cu lumina cunoașterii de Dumnezeu» (analog cu ritualul îmbisericii pruncului, care în ritul ortodox se face la 40 de zile după naștere).

10. Vezi Denzinger, *op. cit.*, p. 395; L. Sarmacăș, *op. cit.*, p. 19; *Canoanele Mărturisirii*, p. 99. E. Herman, arată că armenii îmbină o triplă afundare cu o triplă turnare. Vezi «*Baptême en Orient*», în «*Dict. d'Arch. Chrét. et de Lit.*», vol. II, col. 191; Assemani spune că pruncul este așezat în cristelniță și i se pune apă pe cap, din cristelniță, zicînd formula botezului, după care îl cufundă, de trei ori, în apă. Vezi *op. cit.*, p. 201; Denzinger *op. cit.*, p. 17.

11. La armeni nu se cunoaște uleiul catehumenilor, ci toate ungerile se fac cu Sf. Mir. Sfințirea marelui Mir este săvîrșită din șapte în șapte ani de catolicosul din Ecimiadin, asistat de 12 episcopi.

Prepararea și sfințirea este asemănătoare celeia din ritul grecesc și copt. El folosesc pentru Mir și uleiul de susan, cel de măsline găsindu-se mai greu în țara lor. Cu acest ulei ei amestecă vreo 57 de substanțe și binecuvîntează, apoi, amestecul cu mîna Sf. Grigore Luminaătorul. Vezi Fr. Heiler, *op. cit.*, p. 521.

12. Vezi Denzinger, *op. cit.*, p. 389, 396 și 397; L. Sarmacăș, *op. cit.*, p. 20—21; Baronian, *art. cit.*, p. 17—18; Fr. Heiler, *op. cit.*, p. 520—521.

Urmează împărtășirea pruncului cu Sfintul Trup și Singe al Domnului¹³. După ce rostește rugăciunea «Slavă Ție, Împărate veșnic...», preotul dă pruncul în mîinile nașului, ia sfînta cruce în mînă și citește rugăciunea: «Robul Țău acesta, care s-a botezat și s-a luminat...». Cei prezenți sărută pe noul botezat, în timp ce corul cîntă imnul: «Cela ce este nevăzut și nepătruns...». Nașul dă pruncul mamei, în timp ce diaconul cîntă imnul: «Lumină din lumină de la Tatăl ai fost trimis...». Se citește al treilea Apostol (Evrei II, 14—18) și a patra Evanghelie (Marcu IX, 33—37). Diaconul cîntă imnul: «Întru Noul Sion s-au născut pruncii din Sfînta cristelniță...», iar preotul citește rugăciunea: «Binecuvîntat ești Doamne Dumnezeuule Atotputernice...», după care zice: «Binecuvîntat este Domnul nostru Iisus Hristos, Amin» și rostește «Tatăl nostru», cu care se încheie slujba botezului¹⁴.

2. Ritualul botezului și al mirungerii în ritul sirian a). Biserica Siro-iacobită (Sirienii apuseni)¹⁵.

Ca și în celelalte Biserici răsăritene, botezul este administrat, în general, copiilor de curînd născuți.

13. Armenii administrează pruncilor împărtășirea labială. Preotul înmoale degetul în Sfîntul Singe și-l trece în formă de cruce pe buzele copilului, zicînd: «Plînfrea Sfîntului Duh». Vezi R. Janin, *op. cit.*, p. 388; L. Petit, *art. cit.*, col. 1955.

14. În trecut, partea aceasta de la sfîrșit, începînd cu momentul cînd nașul dă pruncul mamei, se săvîrșea acasă. Tot aici se citeau Apostolul, Evanghelia și celelalte rugăciuni, așa cum sînt prevăzute și azi în ritual, deși, în practică, se citecsc toate la biserică.

15. Pentru istoria, doctrina, cultul și organizarea Bisericii Siro-iacobite, a se vedea: Athanasios K. Arvanitis, *Ἱακωβιτικὴ Σιριακὴ Ἐκκλησία*, în «Θρησκευτικὴ καὶ Ἱστορικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια», t. VI, Atena 1965, p. 596—624; A. K. Archdole, *Liturgie d'Antioche. Rite syrian et rite chaldéen*, Mame 1967; D. Attwater, *The christian Churches of the East*, Milwaukee 1946; Ayyar Ananta Krishna, *Antropology of the Syrian christians*, Ernakulam 1926; Pr. Prof. Ene Braniște, *art. cit.*, p. 96—103; Prof. N. Chițescu, *art. cit.*, 531 ș.u.; I. H. Chobat, *Les liturgies syriaques*, în «Journal des savants», 1940, p. 78—82; H. W. Codrington, *The syrian liturgies of the Presanctified*, în «The Journal of Theological Studies», 4 (1902—1903), p. 69—100; 5 (1903—1904), p. 369—377 și 535—545; Idem, *The Syrian Liturgy*, în «The Eastern Churches Quarterly» (London) vol. I, 1936, nr. 1—4; Idem, *Studies of the Syrian Liturgies*, London 1953; V. Costin, *Cultul Bisericii monofiziților iacobiti*, în «Ortodoxia», XVII (1965), nr. 3, p. 354—367; Idem, *Liturgia Sfîntului Iacob din ritul sirienilor iacobiti*, în «Ortodoxia», XVIII (1966), nr. 1, p. 98—114; Denzinger, *op. cit.*; M. Dobrinin, *Liturgia Bisericii Iacobite și particularitățile ei*, în «Jurnal Moscovskoi Patriarhii» Nr. 1, 1956; J. M. Hanssens, *Institutiones liturgicae de ritibus orientalem*, t. II și III, Roma 1930, 1937; Fr. Heller, *op. cit.*, p. 465—661, R. Janin, *Les églises orientales... și Les églises séparées...*; Idem, *Le rite syrien*, în «Echos d'Orient», t. XVIII, nr. 115 (1919) p. 321—342; *Ἰωάννου Καρμίρη, Αἱ ἀρχαῖαι Ἀντικαληθόνειοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἡ βάσις τῆς ἐπαευώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Ορθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, în „Θεολογία“, 1965, nr. 1, p. 73 ș.u.; P. Kawerau, *Jakobitische Kirche in Zeitalter der Syrischen Renaissance. Idie und Wirklichkeit* (Berliner Byzantinische Arbeiten III) Berlin 1955; A. J. Maclean, *East Syrian Daily Offices*, London 1894; Pr. I. Mihălcescu, *op. cit.*, p. 65; Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχίας, Ἀλεξανδρείας* 1951; A. von Pocy, *Les débuts de l'église Iacobite*, în «Das Konzil von Chalkedon», t. II, p. 339—360; Puyade, *Les heures canoniales siriennes et leur composition*, în «L'Orient Syrien», 3 (1958), 402—410 Diac. I. Pulpea, *art. cit.*; Pr. Prof. D. Stăniloae, *art. cit.*; T. Tarnavski, *Despre cele mai însemnate liturgii ale Bisericii Orientale*, în «Candela», 1893; I. Ziadé, *Eglise syrienne*, în «Dict. de théol. Cath.», t. XIV, col. 3017—3008; W. De Wries, *Ritus und Volkstum in Syrien*, în «Stimmer der Zeit» (Freiburg), oct. nb, 1939; Idem, *Sakramentumtheologie bei den syrischen Monophysiten*, Romae 1940 (Col. Orient. Christ. Analecta).

Săvârșitorul acestei taine este numai preotul. Diaconul numai în cazuri de extremă necesitate, iar laicul niciodată¹⁶.

Taina se săvârșește în timpul de 40 de zile după naștere.

Slujba are loc, de obicei, în biserică, după sfința Liturghie, unde copiii sînt însoțiți de nașii lor. Înainte de botez, copiii trebuie să ajuneze în vederea împărtășirii.

Materia tainei o constituie apa naturală, sfințită pentru fiecare caz, cu care preotul stropește pe cel ce se botează¹⁷.

Rinduiala botezului, practică azi la iacobiți, este atribuită Sfîntului Apostol Iacob. Primul moment al slujbei îl constituie însemnarea pruncului, cînd preotul face, de trei ori, semnul crucii, pe fruntea copilului, zicînd: «Se însemnează (X) în numele Tatălui, Amin (prima însemnare) și al Fiului, Amin (a doua însemnare) și al Sfîntului Duh, Amin (a treia însemnare), spre viața veșnică». Această însemnare este precedată de o serie de rugăciuni și cîntări rostite de preot și diacon. După aceea diaconul dezbracă pe candidat de veșmintele lui și-l întoarce cu fața la Răsărit, iar preotul îi citește rugăciunea de exorcizare («Te chemăm, Doamne Dumnezeu...»).

Urmează lepădarea de diavolul. Preotul întoarce pe cel ce se botează cu fața spre apus, iar nașul ține mîna stîngă a acestuia, cu mîna sa stîngă, rostind pentru candidat formula de lepădare: «Mă lepăd de Satana eu, cel ce mă botez...», după ce mai întîi a rostit-o preotul. Candidatul este întors, apoi, cu fața spre răsărit și se face unirea cu Hristos. Nașul ține, cu mîna sa dreaptă, dreapta celui ce se botează și rostește, de trei ori, după preot, formula de unire: «Cred în ține, Hristoase...».

Preotul citește rugăciunea de mulțumire («Mulțumim Ție, Doamne, pentru că ai învrednicit pe robul Tău...»), cu care se încheie prima parte a botezului, cores-punzătoare rînduiei catehumenatului din ritul ortodox.

Partea a doua a slujbei constă din trei momente principale: ungerea candida-tului cu untdelemnul catehumenilor, sfințirea apei și botezul propriu-zis.

După rugăciunea de mulțumire citită de preot, intră cu lotii în baptisteriu sau în naosul bisericii, unde se face mărturisirea de credință. Preotul deschide, apoi, cristelnița și se toarnă apă, pe care el o amestecă, zicînd rugăciunea: «Amestecă, Doamne, în această apă...». Acoperă apă cu o pinză albă, pune sfința cruce în mijloc, aduce două lumînări, salută poporul cu «Pace tuturor» și citește rugăciunea pentru binecuvîntarea catehumenilor: «Părinte Sfinte, care prin mîna apostolilor Tăi ai dat Duhul Sfînt acelora care se botează, și acum folosindu-Te de umbra mînilor mele, trimite Duhul Tău cel sfînt peste aceștia care trebuie să se boteze, ca, umpluți de darurile lui divine, să-ți aducă Ție rod întrezeit, înșăzeit și însuțit. Căci de la Tine este orice dare bună și orice dar deșăvîrșit și Ție slavă înălțăm și unuia născut Fiului Tău și Duhului Sfînt, Amin»¹⁸. După aceea preotul înmoaie degetul său în uleiul de măsline binecuvîntat și face cu el, de trei ori, semnul sfîntei cruci pe fruntea copilului zicînd: «(X) se însemnează cu untdelemnul bucuriei, pentru ca să fie apărat împotriva lucrării satanei, în numele Tatălui, Amin (prima însemnare)

16. V. Ermoni ; *Le Baptême chez les Syriens*, în «Dict. de theol. Cath.», t. II col. 247 ; R. Aigrain, *op. cit.*, p. 942 ; E. Herman, *art. cit.*, col. 195 ; P. de Puniet, *art. cit.*, col. 271 ; Fr. Heiler, *op. cit.*, p. 465.

17. La sirieni unți se amestecă o cantitate egală de apă rece și caldă pentru bala botezului. O particularitate a ritului sirian, o constituie ridicarea (anularea) puterii sfințitoare a apei botezului după săvîrșirea tainei. Vezi Denzinger, *op. cit.*, p. 16 ; E Herman, *art. cit.*, p. 191 și 196 ; V. Ermoni, *art. cit.*, col. 247 ; R. Aigrain, *op. cit.*, p. 946.

18. Denzinger, *op. cit.*, p. 273.

și al Fiului, Amin (a doua însemnare) și al Sfintului Duh, Amin» (a treia însemnare). Diaconul îndeamnă, apoi, poporul cu cuvintele: «Să stăm drepti: Kyrie eleison»¹⁹, după care preotul citește rugăciunea: «Dumnezeu Cuvîntul, Care s-a născut din Tatăl...». La cuvintele: «ascultă rugăciunea noastră», ridică vălul sau pinza albă și descoperă cristelnița, continuînd rugăciunea de sfințire a apei. La cuvintele: «Tu ai întărit, cu puterea Ta, marea...» suflă, de trei ori, în chipul crucii, de la apus la răsărit și de la dreapta la stînga, zicînd: «Să se zdrobească capul balaurului...» (a se observa analogia cu formula de rugăciune din ritualul ortodox).

Apoi, preotul ia cornul cu Sfîntul Mir și toarnă în apă, de trei ori, zicînd: «Turna-vom Sfîntul Mir...». După aceea mișcă mîna peste apă, zicînd, cu voce mare: «Sfințite sint apele acestea...».

Preotul săvîrșește acum a doua ungere a candidatului. El toarnă Sfîntul Mir în podul palmei și unge întreg corpul celui ce urmează să fie botezat, așa fel încît să nu rămînă nici un loc neuns. A doua ungere, care precede afundarea baptilmală, nu este însoțită de formule. În acest timp diaconii sau corul cîntă cîteva imne ale Sfîntului Efrem Sirul sau cîteva strofe, după cum permite timpul²⁰.

Urmează botezul propriu-zis. Preotul pune pe copil în cristelniță, cu fața spre răsărit, pune mîna dreaptă pe capul lui, iar cu stînga toarnă apă peste el, zicînd: «Se botează (X) în numele Tatălui, Amin (toarnă prima dată) și al Fiului, Amin (toarnă a doua oară) și al Sfîntului Duh, Amin (toarnă a treia oară) spre viața veacului de veci»²¹. În acest timp diaconii cîntă imnul Sfîntului Efrem Sirul: «Coboriți, fraților, însemnați cu leul, îmbrăcați pe Domnul nostru, amestecați-vă cu neamul Lui...». Cînd diaconii scot pe copil din cristelniță, cîntă imnul: «Întinde aripile tale, Sfîntă Biserică și primește...».

După acestea preotul administrează taina mirungerii, ungînd cu Sfîntul Mir părțile principale ale corpului copilului și rostește următoarea formulă: «Se însemnează (X) cu Sfîntul Mir, cu mirosul dulce al lui Hristos, semnul adevăratei credințe, plinirea darului Sfîntului Duh, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh spre viața de veci. Amin»²².

Pruncul de curînd botezat este, apoi, împărțășit cu Sfintele Taine.

În Biserica Ortodoxă Siriană de Răsărit, din Malabar (India) botezul și mirun-

19. Assemani, *op. cit.*, p. 253, «Kyrie eleison (Κύριε ἑλέησον), adică: «Doamne milulește» este expresie grecească păstrată în traducerea siriacă.

20. Vezi V. Ermoni, *art. cit.*, col. 249 și Assemani, *op. cit.*, p. 260, Denzinger, *op. cit.*, p. 277. După P. de Puniet, această ungere o începe preotul, care însemnează doar capul candidatului, iar restul corpului îl ung diaconii, în timp ce preotul sfințește apa. Vezi *art. cit.*, col. 280.

21. Assemani, *op. cit.*, p. 260, Denzinger, *op. cit.*, p. 277., V. Ermoni, *art. cit.*, col. 250. În același mod descrie și P. de Puniet, *art. cit.*, col. 283, R. Aigrain, *op. cit.*, p. 946, R. Janin, *Les églises orientales...*, p. 453, numai că ei pomenesc de o triplă stropire, care se datorește influenței catolice. După aceștia, copilul e cufundat pînă la piept și i se varsă apă pe cap sau este stropit. Deosebit de ei, E. Herman menționează că pruncul este cufundat pînă la gît. Vezi *art. cit.*, col. 191.

22. Vezi Denzinger, *op. cit.*, p. 278; R. Aigrain, *op. cit.*, p. 946; R. Janin, *op. cit.*, p. 453; V. Ermoni, *Confirmation chez les syriens*, în «Dict. de Theol. Cath.», t. III, col. 1078. După Fr. Heiler mirungerea se face pe tot corpul, ca și ungerile anterioare, începînd de la frunte pînă la piciorul drept și de la piciorul stîng pînă la frunte. Vezi *op. cit.*, p. 465. Materia tainei o constituie Sf. Mir, provenit din ulei curat de măslin amestecat cu mai multe ingrediente și sfințit de patriarh în Joia Mare. La siriieni uniți taina se administrează după botez, de preotul uelegat de episcop și constă în ungerea cu Sf. Mir pe frunte și punerea mîinilor cu aceeași formulă ca la siriieni neuniți. Vezi V. Ermoni, *art. cit.*, col. 1078.

gerea se săvârșesc după aceleași reguli ca și la siriienii iacobiți, numai că pruncii de parte bărbătească sînt botezați la 40 de zile, iar fetițele la 80 de zile²³.

b). Biserica Nestoriană (Ritul chaldaic)

Și în biserica Nestoriană²⁴ săvîrșitorul tainei este numai episcopul sau preotul. Numai în caz de moarte taina poate fi săvîrșită și de un laic, dar numai în afară de biserică.

În ceea ce privește timpul săvîrșirii, nestorienii nu au un termen fix; se obișnuiește să se celebreze mai ales o dată pe an²⁵, la sărbătoarea Sfintei Cruci (14 septembrie) și la sărbătorile mari.

23. Pentru istoria, doctrina, cultul și organizarea Bisericii Ortodoxe Siriene de Răsărit vezi: E. Amann, *Malabare Rites*, in «Dict. de Theol. Cath.», t. IX, 2, Paris 1927, col. 1704—1745; A. Ἀρβανίτου, Ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς καὶ ἡ Σιριακὴ Ἐκκλησία τοῦ Μαλαμπάρ, Ἀθῆναι 1962; L. Brown, *The Indian Christians of St. Thomas. An account of the ancient Syrian Church of Malabar*, Cambridge 1956; Al. Constantinescu, *Date recente în legătură cu Biserica din Malabar*, in «Glasul Bisericii», XXII (1963), nr. 9—10; K. N. Daniel, *A brief sketch of the Church of St. Thomas in Malabar*, in «C. M. T. Press», Kotayam 1933; C. B. Tirth, *An Introduction to Indian Church History*, in «Christian Student's Library (C.L. I) Madras 1961; J. K. Gonjikavan, *Christianity in Malabar with special reference to the St. Thomas Christians of the Syro-Malabar rite*, col. «Orientalia Christiana», 23, Roma 1926; S. S. Garet, *Worship in the Church of South India*; E. R. Hombye, *The Syrian Iacobites in India*, in «Eastern Church Quarterly» XI/3 (1965), p. 115—129; Idem, *Le baptême dans des églises syriennes de l'Inde*, in «L'Orient Syrien», I/3 (1956), p. 255—266; Pr. Al. Ionescu, *Liturghia Sfîntului Iacob a Bisericii Ortodoxe de rit sirian din Malabar-India* (trad. de Prof. N. Chițescu după o ed. engleză) în «Glasul Bisericii», XXII (1963), nr. 5—6, p. 442—467; Μαξίμου Σαρδέων, Ἡ ἐν Μαλαμπάρ τῶν Ἰνδιῶν Σιριακὴ Ἐκκλησία, Κωνσταντινούπολις 1955; P. Placid, *Les Syriens du Malabar*, in «L'Orient chrétien», I. 4, 1956, p. 376—424; Qurbana, *La Santa Messa seconda il Rito Malabarese*, Roma 1960, 56 p. (Collono di liturgia orientali, 4); E. Tisserant, *L'église syro-malabare*, in «Dict. de Theol. Cath.», t. XIV, Paris 1942, col. 3089—3162; Idem, *Eastern Christianity in India. A History of the Syro-Malabar Church from the earliest time to the present day*, London-New-York-Toronto 1957; Cezar Vasiliu, *Biserica creștinilor tomiți din Malabar-India*, in «Studii Teologice», XVII (1965), nr. 5—6, p. 345—369; Paul Verghese, *The ancient Syrian Church of India*, in «The Ecumenical Review» 13 (1961) p. 181—186; N. M. Zernov, «The christian East. The Eastern Orthodox Church and Indian Christianity», Delhi-Madras-Lahore, 1956.

24. Pentru istoria, doctrina, cultul și organizarea Bisericii Nestoriene vezi: D. Atwater, op. cit. A. Baumstark, *Die Chrystostomliturgie und die syrische Liturgie des Nestorius*, in „Χρυσοστομικά“ (Rome 1908), p. 771—857; G. Bettranni, *La chiesa caldea nel secondo dell'Unione*, Roma 1933 (Col. «Orient. Christ.», 83), XVI, 283 p.; Pr. Prof. Ene Braniște, art. cit., p. 104—110; *Brevitarius chaldaicum*, Lutetiae-Parisiorum 1806; G. P. Brodger, *The Nestorians and their rituals*, I, III, London 1852; Prof. N. Chițescu, art. cit., p. 553 ș.u.; *Cantus Missae Sanctorum Apostolorum iuxto-ritum chaldeorum quod transcripsit Petrus Joussef*, Roma 1961, 24 p.; Mihai Colbă, *Cutul Bisericii Nestoriene*, in «Ortodoxia», XVIII (1966), nr. 4, p. 533—551; Denzinger, op. cit.; G. Dietrich, *Die nestorianische Taufiturgie*, Giessen 1903, J. M. Hanssens, op. cit.; R. Janin, *Les églises orientales...*; Idem, *Les églises séparées...*; Fr. Heiler, op. cit., p. 440—441; Ἰωάννου Καρμίρη, art. cit.; La Messa Caldea della «Degli Apostoli» (versione italiana), Roma 1948 (Collona de liturgia orientali, 2); A. J. Maclean, op. cit.; Max. de Saxe, *Missa chaldaica*, Ratisbona 1907; J. Mates, *Les «semanines de mystères du Carène chaldéen*, in «L'Orient Syrien», IV (1959), p. 543—456; Pr. I. Mihălcescu, op. cit., p. 65 ș.u.; Monneret de Villard, *La chiesa della Mesopotamia*, Roma 1940 (Col. «Orient. Christ. Analecta», 128), 117 p.; Fr. Karl Müller, *Das assyrische Ritual*, t. I, Leipzig 1937; Diac. S. Pulpea, art. cit., *Sakramententheologie bei den Nestorianern*, Roma 1947 (Col. Orient. Christ., 133), 298 p.; A. Raes, *L'office paroissial du matin et du soir dans le rit chaldéen*, in «La Maison-Dieu», 64(1960), p. 76—88; Pr. Prof. D. Stăniloae, art. cit.; Cezar Vasiliu, *Biserica Nestoriană*, in «Ortodoxia», XVIII (1966), nr. 1, p. 70—98; E. Tisserant, *Usages liturgiques des Nestoriens*, in «Dict. de Théol. Cath.», t. XI, 1, col. 315 ș.u.

25. Vezi Tisserant, *Nestorienne (Église)*, in «Dict. de Théol. Cath.», t. XI, 1 col. 315; E. Herman, art. cit., col. 195.

Slujba are loc numai în biserică sfințită. Asupra copiilor bolnavi de moarte, care nu pot fi aduși la biserică, preotul face semnul crucii cu apă sfințită după un ritual special. În cazul când copilul moare nebotezat, din cauza neglijenței părinților, aceștia trebuie să postească 40 de zile, iar dacă lucrul acesta se întâmplă datorită preotului, el este înlăturat de la săvârșirea slujbelor. Pentru botez, copiii trebuie să ajuneze, pentru ca să fie împărtașiți după sfânta liturghie.

Materia tainei este apa sfințită și amestecată cu untdelemn sfințit, în care preotul cufundă pe prunc.

Rînduiala botezului la nestorienii sau siro-caldeenii²⁶ are o mare vechime, care urcă pînă în secolul al VII-lea. Ea se desfășoară după o schemă asemănătoare celeia a sfintei liturghii. Prima parte a botezului este aproape identică cu Liturghia catehumenilor. Ea cuprinde rugăciuni, psalmi și lecturi adecvate. Slujba începe cu «Tatăl Nostru» și Psalmul 83 («Cît de plăcute sînt locașurile tale...»), după care preotul întinde mîna asupra candidatului și face, ca și la sirienii iacobiți, prima ungere cu untdelemn, pe frunte, zicînd această formulă «Se însemnează (X), în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh...». Se citesc, apoi, psalmii: 44 («Înima mea va să scoată cuvînt bun...»), 109 («Domnul a zis...») și 131 («Adu-ți aminte, Doamne, de David...») întrerupți de rugăciuni. Se cîntă, apoi, Trisaghionul («Sfînte Dumnezeule») și se citește Apostolul din I Corinteni X, 1—4, apoi Evanghelia din Ioan II, 23 — III, 8. Preotul citește rugăciunea punerii mîinilor și concediază pe catehumeni.

Observăm că în ritul nestorian lipsesc momentele principale ale rînduiei catehumenatului (exorcismele, lepădările, împreunările), păstrîndu-se doar recitarea simbolului de credință. Această lipsă se datorește patriarhului Iesuyab III (650—660), care a modificat rînduiala slujbei pentru botezul copiilor. Pentru cazurile excepționale ale botezului adulților, aceste momente se păstrează²⁷.

După aceea se cîntă un antifon și se rostește Crezul. Se aduce cornul cu untdelemn și preotul îl binecuvîntează în locul pîinii și al vinului. Urmează un fel de canon euharistic sau anafora, precedat de o prefață și de Trisaghionul biblic («Sfînt, Sfînt, Sfînt»). Toate rugăciunile acestui canon sînt concepute ca o binecuvîntare a untdelemnului care va servi la ungere, cuprinzînd și o epicleză adresată Sfîntului Duh. Preotul amestecă, apoi, untdelemnul cu Sfîntul Mir și recită «Tatăl nostru». După aceea binecuvîntează și sfințește apa pentru botez, turnînd în ea și din untdelemnul sfințit.

Urmează botezul propriu-zis, care înlocuiește momentul împărtașirii. Preotul ia vasul cu untdelemn și face un semn al crucii pe pieptul copilului, apoi unge cu el întreg corpul lui, zicînd: «Se unge (X), în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh...»²⁸. După aceea introduce pe copil în apă pînă la gît și-i cufundă capul de

26. Informații asupra ritualului se găsesc la Denzinger, *op. cit.*, p. 364—383; R. Aigrain, *op. cit.*, p. 946—947; R. Janin, *Les églises orientales...*, p. 492; Fr. Heller, *op. cit.*, p. 440—441; P. de Puniet, *art. cit.*, col. 283—285; E. Herman, *art. cit.*, col. 191—192; M. Colîbă, *art. cit.*, p. 546—547.

27. Vezi P. de Puniet, *art. cit.*, col. 284. Același rit complet se întîlnește și la nestorienii uniți. Vezi R. Aigrain, *op. cit.*, p. 497; R. Janin, *op. cit.*, p. 493.

28. Denzinger, *op. cit.*, p. 374; R. Aigrain, *op. cit.*, p. 947; R. Janin, *op. cit.*, p. 492. După P. de Puniet, preotul face primul semn pe piept, iar ungerea completă a corpului o face diaconul. Pentru ungerea femelor sînt folosite diaconițele, ca în Biserica Veche, alese dintre călugărițele cele mai virtuose. Vezi *art. cit.*, col. 284.

trei ori, zicînd: «Se botează (X), în numele Tatălui, Amin (prima afundare) și al Fiului, Amin (a doua cufundare) și al Sf. Duh, Amin (a treia cufundare), în vecii vecilor, amin.»²⁹.

Imediat se administrează mirungerea. Preotul citește două rugăciuni de mulțumire, separată printr-o punere a miinilor, după care face o ungere, cu Sf. Mir, pe fruntea neofitului, zicînd formula aceasta: «Se botează și se întărește (X) în numele Tatălui și al Fiului și al Sfintului Duh, Amin». Restul Mirului se toarnă în corn, iar asupra apei se rostește următoarea rugăciune de ridicare a puterii sfințitoare: «Cel ce ești binecuvîntat și sfinț și viu în veci, Care din veșnicie ești, iar adîncul tău nimeni nu-l poate cuprinde, Tu, Doamne, a cărui voință se desăvîrșește în creatura Ta, care pentru nimic nu ai oprit darul Tău de la noi, care am invocat numele Tău, care ai trimis nouă Duhul Sfînt și apa aceasta s-a sfințit prin «Amin»; prin același «Amin» se desleagă de sfințenia ei, ca să fie aceeași cu natura ei de mai înainte. Și pentru toate darurile Tale față de noi, Ție îți înălțăm slavă, cinste și mărturisire acum și pururea și în vecii vecilor, Amin»³⁰.

Noul botezat este îmbrăcat într-o haină albă și împărțășit cu Sfintele Taine. După terminarea slujbei apa este aruncată într-un loc ferit.

Nestorienii practică și circumciziunea, care trebuie, însă, privită ca o problemă de igienă, fără importanță religioasă. Acest obicei, care pare a fi de origină arabă, era în întrebuințare largă în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, la nestorienii.

c). Biserica Maronită

În Biserica Maroniților din Liban³¹, botezul se săvîrșește după aceleași reguli ca și la sirienii iacobiți, dar cu unele influențe catolice. Maroniții se folosesc de rînduiele Sfîntului Iacob Apostolul, Iacob de Sarug și Vasile cel Mare. Slujba se desfășoară după următoarea rînduială³².

Preotul, îmbrăcat cu veșmintele sale, vine împreună cu diaconul la ușa bisericii și rostesc aici mai multe rugăciuni. Se citesc Apostol și Evanghelie, întrerupte de cîteva antifoane. După aceea preotul citește o rugăciune («Dumnezeu, care te-a chemat prin harul său...») și întorcînd pe cel ce se botează spre răsărit, însemnează, cu degetul cel mare, fruntea candidatului, zicînd, de trei ori: «Se însemnează acest miel în turma lui Hristos, care a venit la sfîntul botez, în numele Tatălui...». Citește, apoi, rugăciunea: «Domnul s-a îmbrăcat întru putere și s-a întărit...», după care ia apă caldă cu mîna dreaptă și rece cu cea stîngă și le amestecă pe amîndouă în baptisteriu.

29. *Ibidem*, col. 285. Vezi și Denzinger, *op. cit.*, p. 17 și 374.

30. Denzinger, *op. cit.*, p. 377.

31. În legătură cu istoria, doctrina, cultul și organizarea Bisericii Maronite vezi: Pr. Prof. Ene Braniște, *art. cit.*, p. 103—104, Denzinger, *op. cit.*, Pierre Dib, *Étude sur la liturgie maronite*, Paris, 1919; Același, *Maronite (Eglise)*, în «Dict. de Theol. Cath.», t. X, Paris 1928, col. 128—132; Același, *L'Eglise maronite jusqu'a la fin du moyen-âge*, Paris 1930; E. Gemayel, *La structure des vêpres maronites*, în «L'Orient Sirian», 9 (1964), p. 105—134; M. Hayek, *Liturgie Maronite. Histoire et textes eucharistiques*, Marne 1964, 445 p., *La sainte Messe selon le rite maronite* (explication et traduction), par M. J. Ziadeh, prêtre maronite, 1918; R. Janin, *Les églises orientales...*; Max. de Saxa, *Missā syro-marunitica*. Ratisbona 1907; *Modo facile de sequire la Messa Siro-Maronita*, Roma 1943 (Collona di liturgie orientali, 4), 51 p.; *Officium feriale iuxta ritum Ecclesiae Syrorum Maronitorum*, Romae 1863; Emanuel Pharis, *Les Maronites du Liban*, 1908; Același, *La Semaine Sainte chez les Maronites*, 1908.

32. Informații în legătură cu rînduiala se găsesc la Assemani, *op. cit.*, p. 311—350; Denzinger, *op. cit.*, p. 329—361; R. Aigrain, *op. cit.*, p. 547; R. Janin, *op. cit.*, p. 549.

Urmează o lungă serie de exorcisme, în timpul cărora preotul suflă, în chipul crucii, peste fața candidatului și-i face semnul crucii, zicînd: «Vă exorcizez pe voi (face semnul crucii) și vă leg pe voi demoni necurați și duhuri rele și orice putere a dușmanului în numele puterii și tăriei lui Dumnezeu, care a creat toate». După aceea întoarce pe candidat cu fața la apus și se fac lepădările. Nașul ține mîna stîngă pe capul celui ce se botează și zice, de trei ori: «Ne lepădăm de tine Satana!». Candidatul este întors, apoi, cu fața la răsărit, iar nașul, ținînd mîna dreaptă peste capul lui, mărturisește credința, zicînd, de trei ori «Te mărturiseșc pe Tine Dumnezeu, Părinte Atotputernice și pe Fiul Tău, Domnul nostru Iisus Hristos și pe Duhul Sfînt Mîngîietorul și toți îngerii Tăi, toate puterile Tale și toată învățătura sfîntei, catolice și apostolice Biserici și toate care sînt de la Tine».

După aceea preotul citește rugăciunea: «Slavă Ție Dumnezeu nostru, care te-ai făcut păstor...», apoi, ia vasul cu untdelemn simplu și rostește o rugăciune asupra lui («Sfînte și Slăvite, Care ai uns pe profeți...»). Imediat, el administrează o primă ungere candidatului, însemnîndu-l pe frunte și zicînd: «Se însemnează mielul acesta în turma lui Hristos, cu untdelemnul viu al ungerii dumnezeiești, în numele Tatălui viu, spre viață, Amin, în numele Fiului Unuia născut, spre viață, Amin, în numele Sf. Duh, spre viața veșnică, Amin».

Diaconul citește o rugăciune, după care are loc un dialog între preot și credincioșii prezenți. Apoi, preotul însemnează apa de trei ori, cu semnul crucii, zicînd: «Slavă Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, care sfințește apele acestea, în taina Sfîntei Treimi, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin». Citește, apoi, o lungă rugăciune de sfințire și suflă, de trei ori, în formă de cruce, zicînd de fiecare dată: «Să se zdrobească, Doamne, capul diavolului celui viclean, sub semnul și chipul crucii Tale» (ca în ritul bizantin). Continuă rugăciunea, ingenunchează și invoacă pe Sfîntul Duh. Ia cornul cu Mir și toarnă de trei ori în apă, în formă de cruce, zicînd: «Oile Hristosului Tău...», la care diaconul răspunde «Aliluia!» (prima dată) și «Coroană scumpă dă lui...» cu «Aliluia!», de trei ori (a doua și a treia oară). Se citește o nouă rugăciune, «Tatăl nostru», după care preotul face a doua ungere a candidatului. El întoarce pe candidat cu fața spre răsărit și-i unge capul cu ulei sfințit, în chipul crucii, zicînd aceeași formulă ca și prima dată. Diaconul continuă ungerea pe întreg corpul, cîntînd: «Primește uleiul de nard...».

După acestea, preotul săvîrșește botezul propriu-zis. El coboară pe candidat în cristelniță, cu fața spre răsărit, și punînd mîna dreaptă pe capul lui, toarnă apă, cu stînga, pe capul celui ce se botează, zicînd: «Eu te botez, (X), miel în turma lui Hristos, în numele Tatălui, Amin, și al Fiului, Amin și al Sfîntului Duh, Amin»³³.

După botez urmează imediat, mirungerea, la care preotul unge fruntea neofitului, rostînd aceeași formulă ca la sirieni³⁴, apoi, dă neofitului un veșmînt, zicînd această rugăciune:

«Binecuvîntat ești, Doamne Dumnezeule, prin al cărui mare și de negrăit har s-a sfințit apa aceasta cu venirea Sfîntului Duh ca să fie sîn duhovnicesc care,

33. Assemani, *op. cit.*, p. 350. Denzinger, *op. cit.*, p. 349. Formula întrebuintată de maroniți este cea mai apropiată de ritul catolic.

34. Vezi nota 22. Celelalte ungeri au fost înlăturate prin sinodul de la Mont Libane (1736). Vezi P. de Puniet, *Confirmation...*, col. 2536. Tot la acest sinod se înlesnește preotului delegat posibilitatea săvîrșirii acestei taine. Vezi R. Janin, *op. cit.*, p. 549. În ceea ce privește timpul administrării mirungerii, unii o dau separat de botez. Vezi P. Dib, *Maronite (l'église)*, col. 131; P. de Puniet, *art. cit.*, col. 2533; I. Mihălcescu, *op. cit.*, p. 65.

naște pe omul cel nou din cel vechi și pe acesta care s-a curățit prin apă și duh și l-ai învrednicit să fie robul Tău. Tu, Doamne, pentru multe milele Tale, fă-l pe acesta vrednic să intre în împărăția Ta cerească, ca noi și el împreună să-ți înălțăm slavă, cinste și închinăciune Ție, Părinte viu, și lui Hristos, Fiul Tău unic, și Duhului Tău celui sfânt»³⁵.

După terminarea slujbei, preotul citește o rugăciune de dezlegare a apei botezului, care cuprinde următoarele cuvinte: «Se sfințesc apele acestea prin «Amin», prin același «Amin» se sustrag de la sfințirea lor și se fac în natura lor de la început»³⁶.

3). Ritualul botezului și al mirungerii în ritul alexandrin

a). Biserica Coptă

În Biserica Coptilor, urmași ai vechilor egipteni³⁷, botezul este administrat, ca și în celelalte Biserici Orientale, tot pruncilor de curînd născuți. În această Biserică se respectă mai cu strictețe regula după care băieții sînt botezați la 40 de zile după naștere, iar fetele la 80 de zile³⁸.

Săvîrșitorul tainei este numai preotul sau episcopul și în nici un caz laicul. Chiar dacă acesta din urmă administrează taina, ea nu este socotită validă.

35. Denzinger, *op. cit.*, p. 349.

36. V. Ermoni, *Baptême chez les syriens...*, col. 247. Denzinger, *op. cit.*, p. 16.

37. Pentru istoria, doctrina, cultul și organizarea Bisericii Copte: Abd Al-Masih, *The Faith and Practices of the Coptic Church*, Alexandria 1953; 'Ανατολικής 'Αφρικῆς Νικολάου, 'Ιστορία τῆς κοπτικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς αὐτῆς ἐξαρτωμένης Αἰθιοπικῆς, în „Ἐκκλ. βήμα“, 1958—1959; 'Α. Αρβανίτου, 'Η Κοπτικῆ 'Ἐκκλησία, Atena, 1965; D. Atwater, *op. cit.*; F. E. Brightmann, *Liturgies Eastern and Western*, Oxford 1896; O. H. F. Burmester, *The canonical Hours of the Coptic Church*, în «Orientalia Christiana Periodica», t. II (1936); 78—100; S. Chau-leur, *Histoire des Coptes d'Égypte*, Paris 1960; M. Colibă, *Cultul Bisericii monofizite Copte*, în «Ortodoxia», XVII (1965), nr. 3, p. 339—353; A. Colombo, *Le origini della gerarchia della chiesa copta cattolica nel secolo XVIII*, Roma 1953; M. Crammer, *Das Christlich-Koptische Ägypten einst und heute. Eine Orientierung*, Wiesbaden 1959; Denzinger, *op. cit.*; V. Ermoni; *L'Ordinal Copte*, în «Revue» de l'Orient Chrétien» t. 3, (1898), p. 31—38, 191—199, 282—291, 425—434; t. 4, (1899), p. 104—115, 416—427, 591—604; t. 5, (1900), p. 247—253; Același, *Rituel copte du baptême et du mariage*, *Ibidem*, t. 5, (1900), p. 445—460; t. 6, (1901), p. 453—469; t. 7, (1902), p. 304—318; t. 9, (1904), p. 526—536; B. Evetts, *The Rites of the Coptic Church*, Nu-t 1888; M. D. Fenoyl, *Les sacra-ments de l'initiation chrétienne dans l'église Copte*, în «Proche-Orient Chrétien», t. VII (1957), p. 7—25; R. Griveau, *Les fêtes des Coptes*, în «Patrologia Orientalis», ed. Graffin-Nau, t. X (1915), p. 315—321, Fr. Heiler, *op. cit.*; R. Janin, *Les églises orientales...*; Același, *Les églises séparées...*; M. Jugie, *Monophysite (Eglise Copte)*, în «Dict. de Theol. Cath.»; vol. X, col. 2279—2299; A. A. King, *The Rites of Eastern Christendom*, first vol., Rome 1947, p. 337—495; Dr. Cl. Knopp, *Glaube und Sakramente der Koptischen Kirche*, Roma 1932 (col. «Orientalia Christiana», 75); M. E. Lauzière, *Les théotokies coptes*, în «Echo d'Orient», t. 98 (1940—42), p. 312—327; Marquis of Bute, *The coptic morning service for the Lord's Day*, London 1882 (ed. II, 1908). O. F. A. Meinardus, *A brief introduction to the History and Theology of the Coptic Church*, în «St. Vladimir's Seminary Quarterly», 6 (1962), p. 139—155; 'Ε Μιχαήλ(δου), *Οἱ κόπται, Ἁλεξανδρεία* 1937; Renaudotus, *Liturgiarum orientalium collectia*, t. I, Paris 1716; Diac. I. Pulpea, *art. cit.*; Pr. Prof. D. Stăniloae, *art. cit.*; R. Strothmann, *Die Koptische Kirche in der Neuzeit*, Tübingen 1932; Pr. Prof. E. Braniște, *art. cit.*, p. 110—116; T. Tarnavski, *art. cit.*; A. Wlieger, *The origin and early History the Coptic Church*, Lausanne 1900; K. Wessel, *L'art copte*, Bruxelles 1964.

38. Denzinger, *op. cit.*, p. 26; R. Janin, *Les églises orientales...*, p. 581; R. Aigrain, *op. cit.*, 947; P. de Puniet, *Baptême*, în «Dict. d'Arch. Chrét. et de Lit.», tom. II, col. 260; V. Ermoni, *Baptême chez les Coptes*, în «Dict. de Théol. Cath.», t. II, col. 245; M. Jugie, *art. cit.*, col. 2261; E. Hermann, *art. cit.*, col. 195; Prof. N. Chișescu, *art. cit.*, p. 89.

Botezul se săvârșește numai la biserică, de obicei, duminică, înainte de sfânta Liturghie, pentru ca pruncul să fie împărtășit, la sfârșit, cu Sfintele Taine. Pentru aceasta copiii, care sînt aduși la biserică de nașii lor, trebuie să ajuneze³⁹.

Taina nu se administrează niciodată în timpul Postului Mare. Materia Tainei o constituie apa naturală, cît mai proaspătă, sfințită de preot în momentul săvârșirii botezului, în care el cufundă pruncul sau toarnă asupra lui, din ea⁴⁰.

Ritualul complet al administrării botezului⁴¹ comportă patru momente principale: 1) dezlegarea mamei, 2) admiterea în rîndul cateumenilor, 3) baia botezului și 4) administrarea mirungerii.

Dacă pruncul este băiat, la 40 de zile, este adus la biserică de mama și de nașii lui. Preotul citește această rugăciune asupra mamei:

«Stăpîne Doamne, Dumnezeu Atotputernice, Tatăl Domnului ~Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, creatorul veacurilor și stăpînitorul firii noastre, care ai pregătit pe Moisi, robul Tău, în legea Ta și pe el l-ai învățat instituția curată care privește pe orice femeie care naște și ai poruncit ca ele să nu se apropie de altarul tău, ci să se abțină pînă se liberează; așa Te rugăm și implorăm bunătatea Ta, o iubitorule de oameni, pentru această roabă a Ta, care a păstrat legea Ta și a împlinit poruncile Tale și s-a învrednicit să meargă la altarul Tău și a dorit să primească tainele Tale cele de viață făcătoare. Te rugăm și-ți cerem, o bunule, iubitorule de oameni, binecuvîntează pe această roabă a Ta, curățește-o și o eliberează pe ea de orice necurăție, străină de puritatea Ta cea sfîntă, ca să fie vrednică de împărtășirea sfintelor tale taine, ca să nu cadă în judecată, iar pe acest copil care s-a născut din ea, stăpînul nostru, binecuvîntează-l, sfințește-l, apără-l și întărește-l pe el, condu-l la sfîrșitul vieții lui ca să crească pînă la voința Ta cea sfîntă și fericită; păstrează-l și-l întărește în credința Ta ortodoxă, în nădejdea, pacea și dragostea Ta, prin Unul-Născut, Fiul Tău, Domnul nostru Iisus Hristos»⁴².

Citește, apoi, o rugăciune de mulțumire, se oferă lămîie, se citește capitolul al III-lea din epistola către Filipeni, se recită psalmul 1 ca rugăciune pregătitoare pentru lectura evanghelică, după care preotul citește Sf. Evanghelie (Luca II, 21—39). Rostește, apoi, o rugăciune de consolare și trei cereri: pentru pace, pentru patriarhul de Alexandria și pentru adunarea credincioșilor. După aceea, citește o rugăciune pentru mamă și unge fața și mîinile mamei și copilului (e vorba de un ritual analog cu cel pentru curățirea lehuzei din ritual bizantin, care la ortodocși se face în general după botez).

Dacă mama a născut o fetiță, preotul începe cu rugăciunea de mulțumire și aduce lămîie; citește din epistola I Corinteni (VII, 12—14) și psalmul 87, ca rugăciune pregătitoare pentru lectura evanghelică. Rostește Sf. Evanghelie (Luca X, 38—42) și urmează același ritual ca la băieți.

³⁹ Unii autori spun chiar că este interzis ca pruncul să fie alăptați cu laptele mamei. Vezi V. Ermoni, *art. cit.*, col. 245; M. Jugie, *art. cit.*, col. 2294.

⁴⁰ Ca și la siriienii iacobiti, nestorienii și maroniții și la coptii întîlnim o rugăciune specială de ridicare a puterii sacramentale a apei, după săvîrșirea tainei. Vezi Denzinger, *op. cit.*, p. 16; R. Janin, *op. cit.*, p. 581; V. Ermoni, *art. cit.*, col. 244; E. Herman, *art. cit.*, col. 191; Fr. Heiler, *op. cit.*, p. 476; P. de Puniet, *art. cit.*, col. 269.

⁴¹ Informații pentru rînduiala slujbei se găsesc la: Denzinger, *op. cit.*, p. 191—266, V. Ermoni, *art. cit.*, col. 245—246 și cel de la nota 37; P. de Puniet, *art. cit.*, col. 257—269; R. Aigrain, *op. cit.*, p. 947—948; R. Janin, *op. cit.*, p. 580; E. Herman, *art. cit.* col. 191—195; Fr. Heiler, *op. cit.*, p. 476—477; Assemnai, *op. cit.*, p. 150—193; M. Colibă, *art. cit.*, p. 339—353.

⁴² Denzinger, *op. cit.*, p. 193.

Urmează a doua parte a botezului, adică admiterea în numărul catehumenilor. Preotul citește lungi rugăciuni pentru catehumeni, urmate de rugăciunea pentru binecuvîntarea untdelemnului. După acestea, preotul administrează candidatului două ungeri. Prima este făcută cu untdelemn simplu, sfințit de preot, iar a doua cu untdelemnul catehumenilor (ἐλαϊον ἁγίου) sau al bucuriei (ἀγαλλιέλαϊον), sfințit de patriarh în chip festiv.

La a doua ungeri preotul rostește și această formulă: «Te ung pe tine (X), cu untdelemnul/bucuriei, spre lupta împotriva uneltirilor protivnicului, pentru ca să fii plantat în măslinul dulce al sfinței, catolice și apostolice Biserici a lui Dumnezeu»⁴³.

Aceste ungeri se fac pe părțile principale ale corpului.

După aceea se face lepădarea de diavolul, astfel: candidatul este dezbrăcat de veșmintele sale și de orice bijuterie de aur și de argint și ținînd mîinile ridicate în chipul crucii, stă cu fața spre apus. Diaconul îi înalță mîna dreaptă (cînd e adult) și zice următoarea formulă de lepădare, pe care o repetă candidatul sau nașul: «Mă lepăd de tine, Satano, și de toți ingerii tăi...».

Candidatul este întors cu fața spre răsărit și se face unirea cu Hristos, însoțită de o scurtă mărturisire de credință, care constă din răspunsul afirmativ pe care-l dă candidatul sau nașul, de trei ori, la întrebarea adresată pentru fiecare din persoanele Sfintei Treimi: «Crezi în Tatăl, în Fiul și în Sfîntul Duh...?»

Se recită, apoi, simbolul credinței, după care preotul citește alte rugăciuni și mai multe pericope din Sfînta Scriptură (Tit. II, 11 — III, 7; I Ioan V, 5—13; Faptele Apostolilor VIII, 26—29, psalmul 32, 1—2, Ioan III, 1—21). Preotul se prosternază în fața cristelniței și se roagă din nou, rostind o ectenie pentru cei bolnavi, pentru cei ce călătoresc, pentru ape, pentru conducerea lumească, pentru cei morți, pentru jertfă și pentru catehumeni. După aceea rostește o rugăciune pentru sine, urmată de trei mari rugăciuni pentru pace, patriarh și pentru obște.

Urmează sfințirea apei pentru botez. Preotul toarnă, de trei ori, în chipul crucii, untdelemn sfințit în cristelniță, suflă de trei ori, în formă de cruce, asupra apei, după ce citește o rugăciune, și toarnă apoi, de trei ori, din Sfîntul Mir, în cristelniță, în formă de cruce, rostind o rugăciune. După aceea agită apa cu mîna, recitînd psalmii următori: 28, 3—4; 32, 6 și 12; 45, 12; 50, 9, 12, 13; 131, 13; 104.

Fiind pregătită apa pentru baia botezului, preotul trece la administrarea tainei însăși. Diaconul aduce pe candidat aproape de colimvitră, la stînga preotului, care cere numele celui ce se botează, dat acestuia a șaptea zi după naștere. Apoi preotul ia pe copil și ținînd cu o mîna piciorul stîng și mîna dreaptă a copilului, iar cu cealaltă mîna, piciorul drept și mîna stîngă, în așa fel încît trupul lui să facă chipul crucii, îl cufundă de trei ori în apă⁴⁴, suflîndu-i în față după fiecare cufundare și zicînd următoarea formulă: «Eu te botez (X), în numele Tatălui, Amin (prima cufundare), Eu te Botez, (X) în numele Fiului, Amin (a doua cufundare), Eu te botez (X), în numele Sfîntului Duh, Amin» (a treia cufundare)⁴⁵.

43. Fr. Heller, *op. cit.*, p. 476; Denzinger, *op. cit.*, p. 200.

44. După unii autori, copilul este cufundat de două ori pînă la gît, apoi în întregime, iar după alții, prima dată se cufundă o treime din corp, a doua oară, două treimi și a treia oară în întregime. Vezi V. Ermoni, *art. cit.*, col. 244 și E. Herman, *art. cit.*, col. 191. Dacă nu se găsește apă suficientă pentru afundare, botezul poate fi dat și prin turnare sau stropire. Vezi R. Aigrain, *op. cit.*, p. 948; P. de Puniet, *art. cit.*, col. 268; R. Janin, *op. cit.*, p. 581; Fr. Heller, *op. cit.*, p. 476. Denzinger, *op. cit.*, p. 17.

45. Denzinger, *op. cit.*, p. 208; P. de Puniet, *art. cit.*, col. 268; R. Aigrain, *op. cit.*, p. 948; R. Janin, *op. cit.*, p. 581. V. Ermoni, *art. cit.*, col. 245. Biserica coptă, spre deosebire de celelalte Biserici orientale, folosește o formulă asemănătoare aceeaiea din ritul catolic, în care se

Imediat după cufundare, apa folosită la botez și sfințită este adusă din nou în starea ei naturală, printr-o rugăciune rostită asupra ei, de către preot. Această rugăciune, care poartă în cartea de slujbă titlul de: «Rugăciune pentru dezlegarea apei», conține între altele și cuvintele: «Te rugăm și cerem cu stăruință, Doamne, bunule și iubitorul de oameni, să schimbi această apă în prima sa natură, pentru ca să se întoarcă în pământ cum a fost ca altă dată»⁴⁶. Apa este, apoi, vărsată într-un loc ferit.

După săvârșirea botezului propriu-zis, se administrează mirungerea. Preotul ia Sfântul Mir și citește asupra lui această rugăciune: «Doamne, Care ești singur puternic și faci toate minunile și la care nimic nu este cu neputință — dă duhul Tău cel Sfânt prin turnarea Sf. Mir, ca să fie o pecete vie și întărire robilor Tăi prin Fiul Tău...». Apoi unge toate organele de simț și membrele corpului cu Sf. Mir sfințit de patriarh. Ungerile sînt în număr de 36, iar la fiecare a șasea ungere este o formulă specială. Cînd unge fruntea și ochii, preotul zice: «Ungerea darului Duhului sfînt, Amin». La nări și gură zice: «Ungerea arvunei împărăției cerurilor, Amin». La urechi: «Ungerea sfîntă a lui Hristos Dumnezeuul nostru și pecete care nu va fi ruptă, Amin». La piept, genunchi, partea superioară a picioarelor, spate și brațe, zice: «Tu ești uns, cu untelemnul sfînt, în numele Tatălui...».

Ungerilor le urmează o punere a miinilor (reminiscență din epoca Bisericii primare), însoțită de o binecuvîntare, precum și o triplă suflare peste fața copilului, în formă de cruce, cu următoarea formulă: «Primește Duhul sfînt și fii un vas curat prin Iisus Hristos, Domnul nostru»⁴⁷.

După mirungere neofitul este îmbrăcat într-o haină albă, rostindu-se formula aceasta: «Veșmîntul vieții veșnice și nemuritoare, Amin». Apoi, el este încins cu un briu⁴⁸ și se citește o rugăciune de mulțumire. Briul acesta este înlăturat după opt zile cu un ritual special. Tot atunci preotul binecuvîntează un vas cu apă curată și spală copilul și toate veșmintele sale.

Îndată după mirungere, preotul împărtășește pe prunc cu Sfintele Taine. Ca și la armeni, împărtășirea este labială, adică preotul înmoaie degetul în Sfîntul Sînge și-l dă copilului să sugă⁴⁹.

Cînd se termină Liturgia, are loc o procesiune, în timpul căreia preotul și mamele, cu noii botezați în brațe, cîntă imne de circumstanță. Femeile scot strigăte ascuțite, care arată bucuria, ca la mai toate sărbătorile din Siria și Egipt⁵⁰.

accentuează rolul preotului (Ego te baptizo). De asemenea, ea este singura Biserică în care formula se repetă, în întregime, pentru fiecare cufundare și pentru fiecare persoană a Sfintei Treimi.

46. Denzinger, *op. cit.*, p. 16 și 208; V. Ermoni, *art. cit.*, col. 244. Vezi și nota 40.

47. Denzinger, *op. cit.*, p. 209; V. Ermoni, *Confirmation chez les coptes*, în «Dict. de Théol. Cath.», t. III, col. 1077—1078; Fr. Heiler, *op. cit.*, p. 476—477; R. Aigrain, *op. cit.*, p. 948.

48. Fr. Heiler, *op. cit.*, p. 477; V. Ermoni, *op. cit.*, col. 1078 și R. Aigrain, *op. cit.*, p. 948, pomenesc și de o coroană care se așează pe capul neofitului. După R. Janin, neofitul este așezat pe o rogojină (coadă de cal sau împletitură), iar mama nu trebuie să-l atingă. După citirea citorva rugăciuni, diaconul îl duce la altar, unde preotul îi toarnă câteva picături de ulei pe pleoape, ceea ce, după obiceiuri mai vechi, ar putea să-l ferească de durerile de ochi, așa de frecvente în Egipt. Numai după aceea mama îl poate lua. Vezi R. Janin, *op. cit.*, p. 582.

49. R. Janin, *op. cit.*, p. 582; R. Aigrain, *op. cit.*, p. 948; L. Duchesne menționează că după împărtășirea cu Sf. Sînge, la copiii uniți pruncului este împărtășit cu potirul de lapte și miere. Vezi *Origines du culte chrétien*, Paris 1925, p. 349. După V. Ermoni, laptele și mierea constituie înseși elementele Sfintei Împărtășanii. Vezi *Baptême chez les coptes*, col. 245. Acest obicei îl întâlnim și la etlopieni, deși nu este încă destul de lămurit. Fr. Heiler, *op. cit.*, p. 498.

50. R. Janin, *op. cit.*, p. 582.

Și în Biserica Coptă, ca și în cea Nestoriană, se practică circumciziunea. Astăzi acest obicei nu mai este observat cu atâta strictețe și se are în vedere ca el să fie îndeplinit înainte de administrarea botezului, fără să i se dea vreo semnificație religioasă⁵¹.

b). Biserica Etiopiană

În Biserica Etiopiană⁵² botezul și mirungerea se administrează după aceeași rânduială ca în Biserica Coptă, cu unele mici deosebiri, care constituie particularitățile specifice ritului etiopian. Așa, de exemplu, la pronunțarea formulei botezului, cărțile liturgice ale etiopienilor cunosc, pe lângă formula întrebuintată în Biserica Coptă, și această formulă: «Eu te botez în numele Tatălui (prima cufundare), în numele Fiului (a doua cufundare), în numele Duhului Sfânt (a treia cufundare)»⁵³.

O caracteristică a Bisericii etiopiene o constituie ceremonia botezului la «săr-bătoarea Epifaniei». În amintirea botezului Domnului, toți etiopienii creștini, în frunte cu clerul, se cufundă în apele unui riu apropiat, binecuvântat de preot în acel moment⁵⁴.

În ceea ce privește mirungerea, s-a făcut multă vreme confuzie între untdelemnul de la botez și Sfântul Mir, deoarece purtau același nume, meron (τὸ μύρον, τὸ ἅγιον μύρον).

Ea se administrează, ca și la copii, prin citirea citorva rugăciuni și ungerea cu Sfântul Mir a principalelor părți ale corpului⁵⁵.

Și în Biserica Etiopiei se săvârșește circumciziunea, din același motiv de igienă.

4. Studiu comparativ asupra ritualului botezului și mirungerii în riturile liturgice răsăritene

Am prezentat pînă aici rînduiala botezului creștin și a mirungerii, în principalele rituri liturgice răsăritene, așa cum am putut-o desprinde din izvoarele care ne-au fost accesibile.

51. M. Jangie, *art. cit.*, col. 2294; E. Herman, *art. cit.*, col. 195; Pr. I. Mihălcescu, *op. cit.*, p. 68; Prof. N. Chițescu, *art. cit.*, p. 509. Același obicei se întâlnește și la etiopieni.

52. În legătură cu istoria, doctrina, cultul și organizarea Bisericii Etiopiene, vezi: Maria da Abiy Addi, *La doctrina della Chiesa Ettopica dissidente sull'unione ipostatica*, în «Orient Christ. Analecta» 147, Roma 1956; 'Αξιώμης Νικολάου, 'Η 'Εκκλησία τῆς Αἰθιοπίας, 'Αθήναι Ene Braniște, *art. cit.*, p. 116—118; W. Budge, *A. History of the Ethiopia*, t. 2, London, 1928; Prof. N. Chițescu, *art. cit.*, p. 520 ș.u.; M. Colibă, *Cultul Bisericii Etiopiene*, în «Ortodoxia», XVIII (1966), nr. 3, p. 423—447; E. Coulbeaux, *Eglise d'Éthiopie*, în «Dict. de Theol. Cath.», t. 2, Paris 1928; Denzinger, *op. cit.*; Dowling, *The Abyssinian Church*, London 1909; I. Guidi, *Eglise d'Abysinie*, în «Dict. d'Hist. et de Géogr. Eccl.», t. I, Paris, 1912, col. 210—227; J. H. Harden, *The Anaphoras of the Ethiopian Liturgy*, London 1928; H. M. Hyolt, *The Church of Abyssinia*, London 1928; Fr. Heiler, *op. cit.*; R. Janin, *op. cit.*; 'Ιωάννου Καριμίρη *op. cit.*, p. 221 ș.u.; De Lacy O'Leary, *The Ethiopian Church*, London 1936; S. A. B. Mercey, *The ethiopic liturgy*, Milwanke-London 1915; Pr. S. Mihălcescu, *op. cit.*, p. 68 ș.u.; T. Poladian, *The doctrinal position of the Monophysite Churches*, Addis-Abeba 1963; Diac. I. Pulpea, *art. cit.*, Mihai Tican Rumano, *Služba religioasă la Abisinieni*, București 1935; P. M. Pelim Senbaray, *La Messe éthiopienne*, Rome, 1937; Același, *De S. Sacramentis secundum ritum Aethiopicum*, Roma, 1931; G. Sottochișea, *La religione in Ethiopia*, Torino, 1936, Pr. Prof. Liviu Stan, *O nouă patriarhie. Biserica din Ettopia*, în «Ortodoxia», XII (1960) nr. 1, p. 34—73. Θεοφίλου ἐπισκόπου Χαράρ, *Τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως (αἰθιοπισταί)*, 'Αδδς-Ἀμπέμπα 1957; Eugène Tisserant, *Le christianism en Egypte*, in «Hist. gen. des Religions», Paris, 1945, p. 301—304, 471; Același, *L'Eglise chrétienne en Ethiopie*, p. 305—308, 472; Același, *The Ethiopian Church*, in «Liturgical Arts», t. 4, (1935), p. 207—212; H. Trezler, *Die Kirche Abessyniens*, 1936; E. Ullendorf, *The Ethiopians. An introduction to country and people*, ed. II, London, 1965; E. A. Wallis, *Saints of the Ethiopian Church*, 4 vols, Cambridge, 1928.

S-ar părea, la prima vedere, că, în administrarea acestor două taine de inițiere creștină, există o diversitate de rituri și ceremonii care diferă de la o biserică la alta. Dar sub această diversitate de rituri și ceremonii, e ușor de constatat că pretutindeni există aceleași momente principale, care alcătuiesc scheletul sau osatura de bază a slujbei, la care fiecare rit a adăugat unele ceremonii proprii. Urmărind rânduiala acestor două taine, așa cum s-a desfășurat ea, din primele veacuri creștine până în zilele noastre, observăm că, chiar după despărțirea Bisericilor Vechi Orientale de Ortodoxie, riturile principale ale botezului și mirungerii s-au păstrat ca în Biserica primară. Aceste rituri pot fi împărțite în două serii: cele premergătoare botezului și cele ale botezului propriu-zis.

Analizând rânduiala ceremoniilor premergătoare botezului, corespunzătoare catehumenatului de odinioară, vedem că pretutindeni găsim aceleași elemente constitutive ale acestei slujbe. Astfel, în toate riturile găsim un ritual al primirii pruncului în rindul catehumenilor, care are în centru o rugăciune de trecere a candidatului printre catehumeni, care variază în ceea ce privește conținutul, după Biserici. Chiar dacă acest ritual cuprinde însemnări cu semnul crucii și suflări peste fața candidatului, ca în ritul ortodox și la unii din vechii orientali, sau comportă și împletirea unei cununite, ca la armeni, ori ungerea cu untdelemn ca la copti și etiopieni, el s-a păstrat în toate Bisericile.

Trecând la al doilea moment al slujbei — exorcismele —, constatăm, de asemenea, că toate Bisericile, cu excepția celei Armene și Nestoriene, au păstrat aceste rugăciuni de îndepărtare a duhurilor necurate de la prunc, chiar dacă ele diferă ca număr și conținut.

Lepădarea de diavolul și unirea cu Hristos, fie sub formă dialogică, ca la ortodocși, fie sub formă indicativă, ca în Bisericile Vechi Orientale, se păstrează, cu excepția Bisericii Nestoriene, în toate riturile.

La fel s-a păstrat mărturisirea credinței, mai ales sub forma recitării simbolului de credință niceo-constantinopolitan, care este nelipsit din toate riturile liturgice.

Și în partea a doua a botezului se observă că ceremoniile principale sînt comune tuturor riturilor liturgice.

Materia tainei este apa naturală, sfințită în momentul săvîrșirii tainei, atît la ortodocși, cît și la vechii orientali. În fiecare rit găsim o rugăciune de consacrare sau sfințire a apei, însoțită de binecuvîntarea apei cu semnul crucii și turnarea de untdelemn sfințit, ca la ortodocși, sau Sfîntul Mir, ca la vechii orientali.

În toate riturile, cu excepția celui armean, găsim ungerile prebaptismale, fie că este vorba de o ungeră cu untdelemn sfințit înainte de baia botezului, ca la ortodocși, fie că este vorba de două ungeri, cu untdelemn sfințit, și cu Sfîntul Mir, ca la siro-iacobiți, copti, etiopieni și maroniți, ceea ce indică marea importanță acordată ungerii prebaptismale în Bisericile necalcedoniene, în general.

Vorbînd de actul central al botezului, adică administrarea tainei propriu-zise, constatăm un obicei general valabil și anume, administrarea tainei în numele Sfinței Treimi, după porunca Mîntuitorului, în toate riturile liturgice răsăritene. Faptul

53. E. Herman, *art. cit.*, col. 192; Denzinger, *op. cit.*, p. 230.

54. E. Coulbeaux, *Ethiopie (Eglise)*..., col. 945; R. Janin, *op. cit.*, p. 604; Prof. N. Chițescu, *art. cit.*, p. 520. Această ceremonie a fost înțeleasă greșit de popor, socotînd-o drept un botez sacramental și nu o comemorare a botezului Mîntuitorului.

55. Vezi Denzinger, *op. cit.*, p. 231; E. Coulbeaux, *art. cit.*, col. 945 și Fr. Heiler, *op. cit.*, p. 498, susțin că în Biserica Etiopiană această taină nu se mai săvîrșește, din cauza greutății pregătirii Mirului.

că botezul se săvârșește prin întreită afundare, în numele fiecăreia din persoanele Sfintei Treimi, ca în ritul ortodox, armean, siro-iacobit, copt și etiopian, sau prin turnare, ca la maroniți, nu împiedică săvârșirea tainei în numele Sfintei Treimi.

De asemenea, nici forma pasivă întrebuințată de ortodocși, armeni și nestorieni, și nici cea indicativă, folosită de siro-iacobiti, maroniți, copti și etiopieni, precum nici unele adausuri la formula botezului, întâlnite la armeni și maroniți, nu știrbesc caracterul trinitar al administrării botezului.

Mirungerea, a doua taină a inițierii creștine, se administrează în toate riturile răsăritene îndată după botez, fie prin ungerea de către preot a principalelor părți ale corpului, cu Sfintul Mir, ca în ritul ortodox, armean, siro-iacobit, copt și etiopian, fie printr-o singură ungere făcută candidaților pe frunte, ca la nestorieni și maroniți. Nici varietatea formulelor întrebuințate la ungerile respective, care diferă de la un rit la altul, nu micșorează caracterul de taină al mirungerii în toate Bisericile răsăritene.

Obiceiul vechi de a îmbrăca pe neofit în haină albă și a-i da o lumină în mâini, simboale ale purității și iluminării dobândite prin botez, s-a păstrat, de asemenea, aproape în toate riturile.

Împărțirea cu Sfintele Taine, îndată după botez, o întâlnim în toate Bisericile, indiferent de forma în care se administrează.

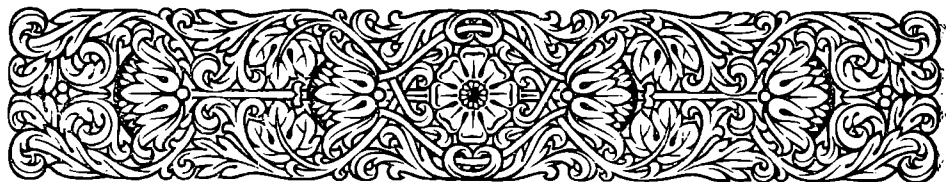
Din aceste constatări tragem, deci, concluzia că actele sau ceremoniile principale ale botezului se întâlnesc în toate riturile liturgice răsăritene, fără să se deosebească de cele din Biserica Veche. Nu deosebirea sînt acelea care abundă în săvârșirea acestei taine, ci asemănările. Ba mai mult, Bisericile Vechi Orientale par a fi păstrat mai cu fidelitate riturile și ceremoniile din Biserica Veche.

Este adevărat că fiecare rit liturgic răsăritean își are ceremoniile lui specifice de amănunt, cum ar fi: înconjurarea mesei și tunderea părului la ortodocși, cunună, bogăția de pericope biblice citite și de imne oîntate la armeni, rugăciunea de ridicarea puterii sacramentale a apei la siro-iacobiti, copti, etiopieni și maroniți, ungerea întregului corp cu untdelemnul catehumenilor, la sirieni, cufundarea corpului ținut în formă de cruce, la copti și circumciziunea practică de copti, etiopieni și nestorieni. Dar aceste rituri specifice constituie amănunte de importanță secundară în comparație cu cele principale, care sînt comune tuturor riturilor liturgice răsăritene și care le apropie pe unele de altele.

Se înțelege de la sine că o uniformitate în săvârșirea acestor două taine nu se poate cere, iar amănunțele secundare neesențiale pot varia la infinit, dacă ele nu ating ortodoxia credinței și caracterul creștin al cultului ⁵⁶.

Drd. NECULA D. NICOLAE

56. Pr. Prof. Ene Braniște, *art. cit.*, p. 131.

DOCUMENTARE

BISERICA MÎNĂSTIREA DIN ORAȘUL VĂLENI DE MUNTE

I

SCURT ISTORIC AL ORAȘULUI VĂLENI DE MUNTE

Nu se cunosc începuturile orașului Vălenii de Munte. Acesta poate fi o așezare destul de veche, în legătură cu așezările romane, care și-au lăsat urmele în castrul de la Drajna de Sus, cu exploatarea sării din ocna Teișanilor, sau cu migrațiile interne, atât de frecvente odinioară, cînd oamenii, împinși de nevoi și de bejenie, se mișcau de la locurile lor, spre altele, mai ferite, care puteau să le ofere nu numai posibilitatea de a se hrăni, dar și tihna, atât de necesară dezvoltării normale a vieții lor sociale¹.

Într-o poruncă a lui DAN I Voievod, de la 1431², Vălenii era numit «vama», sau «tîrgul Săcuienilor», fapt care dovedește existența lui la acea dată.

Este foarte probabil ca la data de mai sus tîrgul să fi avut două nume: Săcuienii³, numele indicînd orașul de reședință al județului Săcuieni, iar Vălenii, numele dat tîrgului mai tîrziu, așezat la întîlnirea văilor Teleajenului, Drajnelor, a Stilpenilor și a Văii Gardului.

Numele de «Săcuieni» dat ținutului avea semnificația așezării lui spre ținuturile ardelenale ale Secuilor, poate și pentru faptul că unii dintre vecinii lui locuitorii erau veniți din Secuime⁴ și sudul Ardealului.

Cert este că, la 1431, Vălenii era vamă și tîrg; era loc ne negociat mărfuri, loc de popas, capitală de ținut, un punct de pază al drumurilor care se scurg prin văile pornite de la poalele Carpaților și de dincolo de ei, unite aci, la Văleni.

1. Emigrații, adeseori, au dat nostalgie, locurile pe care se așezau, numirile vechilor lor așezări, pe care le părăseau. De exemplu, emigranții englezi au în Statele Unite Noul York — New York; cel francez, Noul Orleans — New Orleans și dacă privim o hartă a județului Muscel și a împrejurimilor, vom constata că există acolo o serie de localități cu aceleași numiri ca cele din împrejurimile Teleajenului: Văleni, Bughea de Sus, Bughea de Jos, Berevoiești, Runcu ș.a.

Aceasta ne permite să tragem concluzia că între așezările de aici și cele de acolo, cu același nume, trebuie să fie o interpătrundere.

2. I. Bogdan, *Cronici inedite atîngătoare de istoria românilor*, p. 14.

3. În cronicile vechi județul figurează cu două nume: «Săcuienii» și «Sud Saac».

4. Se poate presupune că o mare parte dintre locuitorii satelor de pe Valea Teleajenului sînt veniți, de pe timpuri, din partea de sud a Ardealului, și mai ales din Țara Birsei. Comune ca Mîneciu Ungureni, satul Ungureni, foarte multe nume de familie «Ungureanu» sînt o indicație, ca și unele numiri topografice și toponimice.

Profesorul Nicolae Iorga vorbește de existența la Văleni a cetății Teleajenului, iar profesorul Ioan Bogdan⁵ ne face cunoscut că cetatea Teleajenului a fost arsă de Ștefan cel Mare, la 1473.

Se poate afirma cu certitudine, că Vălenii, avind în secolul al XV-lea această situație, de vamă, târg și capitală de județ, își continua o existență mult mai veche, și că în acest timp, neapărat, va fi avut și un locaș de cult, o biserică.

Deși între istoricul Iorga și unii istorici există păreri deosebite cu privire la locul cetății Teleajenului, socotesc că cetatea aceasta a existat aici și nu în altă parte⁶, la întretăierea văilor care vin de la munte cu drumurile Ardealului; aici, unde era vamă și târg, unde era nevoie de pază și de ordine; aici, de unde se putea supraveghea și proteja drumurile care pornesc spre Brașov, pe căile Teleajenului, Teleajenului prin Tabla Buții, sau chiar a Chioajdelor, prin Siriu: aici, pe unde se duceau și veneau, prin pasurile Carpaților, mărfurile trase în care grele cu obada lată, de la Nord, chiar de la îndepărtata Lipsă, spre centrele de negoțitorie din acele vremi, ale Valahiei dinspre partea Bucureștilor.

După părerea profesorului Iorga, Cetatea Teleajenului a stat pe botul de deal, unde s-a construit mai târziu actuala biserică Mînăstirea.

Urme despre existența cetății aici nu sînt, dar nici în altă parte, afară de gura unui tunel pe sub pămînt, cu mai multe ramificații, azi astupată, despre care pomenesc bătrîni, ca despre un lucru pe care ei l-au cunoscut, personal, nu numai din spusesele înaintașilor lor⁷.

Acest tunel a fost, desigur, al cetății Teleajenului și existența lui aci nu-și poate găsi explicația decît numai în faptul că cetatea a fost chiar aici, în Văleni și chiar în acest loc în care se găsește biserica Mînăstirea⁸.

Aceste tuneluri erau proprii cetăților și castelelor întărite și prin ele, se comunica cu exteriorul, în caz de asediu.

Biserica Mînăstirea n-a fost o biserică fortificată, o biserică întărită, care să se poată folosi în scopuri de apărare și refugiu în caz de război, ci a fost o biserică deschisă, o mînăstire înconjurată cu ziduri de piatră, fără rezistență, înlăuntru cărora se desfășura o viață chinovială pașnică.

Cetatea Teleajenului, va fi fost mai veche decît târgul, iar acesta, se va fi dezvoltat în jurul ei.

La 1503, Vălenii era un târg cu oarecare faimă și se găsea în relații comerciale cu Brașovul⁹, iar existența lui ca oraș, este menționată de cronicarul moldovean Miron Costin¹⁰, într-o cronică în care numără orașele Țării Românești.

Nu lipsesc știrile despre Văleni, despre «tîrgul domnesc» de aici¹¹, despre trecerea lui Mihai Vodă Viteazul cu oștirile sale spre Ardeal, pe Valea Teleajenului, despre șederea tătarilor în tabăra de la Teișani pînă în Văleni, de unde și numirea de «Meterezele tătarăști» din partea de nord a orașului; despre vizita principelui Ardealului Rakoczy, la 1637¹², a lui Constantin Brîncoveanu, la 1692¹³, cînd se ține aici un consiliu de război, sau despre vizitele în timp de pace ale altora.

5. I. Bogdan, *op. cit.*, p. 54. «În anul 1473 luna octombrie luat-a Ștefan Voievod, cetatea Teleajenului și au tăiat capul pîrcălabilor și pe femeile lor le-au robît și mulți țigani robî au luat atunci și cetatea lor au ars-o».

6. N. Iorga, *Documentele de pe Valea Teleajenului*.

7. Existența unui tunel care trece prin curtea bisericii și chiar pe sub biserică, cu ieșirea undeva, în pîriul Văleanca, mi-a fost confirmată de bătrînul preot Toma Georgescu, preot la această biserică de la 1883, al cărui moș a fost preot tot aici, care în tînerțe a pătruns în el, iar fostul cîntăreț Mihail Ghinea, care la 1899 era paracîlser aici, povestea că și D.s.a a intrat pe gura acestui tunel.

8. În anul 1965, dl. Dodan, inginer șef al Serviciului Tehnic al Sfatului Popular al orașului Vălenii de Munte, făcînd niște sondaje, la nord de biserică, a găsit, la o adîncime de cîtiva metri, cărămizi foarte bine conservate, care alcătuiau, după zisa d.sale, urmele unui canal de scurgere.

9. Gh. Lahovari și Gh. Tocilescu, *Marele dicționar geografic*, p. 733.

10. I. Bogdan, *op. cit.*, p. 204.

11. V. A. Ureche, *Istoria Românilor*, vol. VI, p. 686.

12. N. Iorga, *Studii și documente*, VI, p. CXG.

13. *Cronica lui Radu Greceanu*, ed. St. Greceanu, p. 43.

Ceea ce am voit să înfățișez în acest scurt istoric al orașului Vălenii de Munte, a fost determinat de dorința de a fixa cadrul, în care să introduc istoria bisericii Minăstirea, ca element ajutător pentru vizionarea cu claritate a unei frânturi de istorie, privind această biserică, a cărei existență se apropie de cel de-al treilea veac al ei.

Nu pot încheia însă acest capitol, fără să amintesc de profesorul Nicolae Iorga, prin care Vălenii a căpătat o nouă faimă, aceea de «Cetate a culturii».

În Vălenii, Nicolae Iorga, a înființat vestita «Universitate Populară», care, deschisă între 15 iulie și 15 august, în fiecare an, atrăgea o mare mulțime de auditori, din toate păturile sociale, cu conferențieri distinși, din țară și străinătate, la care cataloagele și matricolele erau inexistente și fără alt regulament, decît cel al disciplinei liber consimțite.

De asemenea, a înființat cîteva așezăminte culturale, printre care «Școala de Misionare Morale și Naționale» la care învățătura era legată, printre altele, cu arta și în special cu ceramica; tipografia «Datina Românească», în care și-a tipărit cea mai mare parte a operelor sale, ș.a.

Nicolae Iorga a fost enoriașul Bisericii Minăstirea și consilier parohial onorific al ei, din 1925 și pînă în anul tragiciei sale morți. Numele său a rămas legat de această biserică monument istoric, nu numai în calitatea sa de enoriaș și consilier onorific, sau cercetător, ci și prin grija, permanent manifestată, pentru buna ei conservare.

ISTORICUL BISERICII MÎNASTIREA

Biserica Minăstirea din Vălenii de Munte, cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», a fost zidită în anul 1680, pe vremea domniei lui Șerban Cantacuzino Voievod¹⁴.

Ctitorii ei au fost Hagi Stoian Clucerul și soția sa Ilinca hagița și clucereasa, din Ceptura.

Cu mult înainte de a se hotărî să zidească o biserică, cei doi viitori ctitori, soții Stoian și Ilinca, în dorința lor vie de a se mîntui, au luat osteneala unei grele și lungi călătorii la Ierusalim, de unde s-au întors cu titlul de «Hagii».

Neavînd copii, dar destule posibilități materiale, pentru a li se perpetua numele și din aceiași grijă de mîntuire, s-au hotărît pentru o nouă osteneală și jertfă; s-au gîndit să ctitorească o casă lui Dumnezeu, în care numele lor să rămînă spre veșnică pomenire, în rugăciunile ce se vor face în ea, pentru odihna sufletelor lor.

Nu știm de ce Hagi Stoian Clucerul s-a hotărît să construiască biserica mîntuirii sale, aici la Vălenii de Munte și nu la Ceptura, unde-și avea domiciliul, moșia și toate ale sale. La Vălenii n-avea nimic. Pămîntul pe care s-a construit biserica, se afla pe atunci în proprietatea unui anume Drăgan Bocioagă, care dăruiește lui Hagi Stoian locul care va fi vatra minăstirii, fapt pentru care donatorul figurează în vechiul pomelnic al bisericii, cu însemnarea donației sale¹⁵.

Pe acest loc dăruit de Drăgan Bocioagă, a fost, cu 207 ani mai înainte, Cetatea Teleajenului, acum, la 1680, proprietate particulară și credem că a avut, cel puțin întinderea pe care a avut-o întreaga vatră a minăstirii, înainte de anul 1900, după care, au fost cedate porțiuni însemnate de pămînt, pentru a fi construite, actuala școală elementară din partea de sud a bisericii, iar la nord, școala de fete, dărimală de cutremurul din 1940 și spitalul azi, Policlinica orașului.

Biserica, în formă de cruce, a fost construită din piatră, cu o singură turlă, și, neterminată încă, lipsindu-i zugrăveala și slomnul¹⁶, a fost dată cultului. Ctitorii săi au înzestrat-o cu moșia și casele lor din Ceptura, cu 10 pogoane de vie, cu vite de muncă și hrană, cu bani și robi, iar în biserică, au așezat moaștele Sfîntului Iacob Persul¹⁷.

14. Pisania bisericii.

15. N. Iorga, *Inscriptii din Bts. Romană*, p. 233 — «Acest Drăgan Bocioagă au îndemnat de au datu locu ce iaste supt acestu sfintu Locașu : Balomir, Sora, Tornisco (1) — *vezi anexa nr. 1.*

16. Pisania bisericii de la 1757.

17. Actul de închinare de la 1684, din *Istoria Minăstirii Cotroceni*, de Gh. Ionescu. *Vezi anexa nr. 2.*

În anul 1684, ctitorii, bătrini și «impresurați de mare slăbiciune»¹⁸, au închinat ctitoria lor, cu toată averea ei, minăstirii Cotroceni din București și prin ea, închinată la alte 20 de sfinte minăstiri din Sfântul Munte¹⁹.

Dintru început, ctitoria lui Hagi Stoian a fost oferită ca minăstire de călugări.

În epoca zidirii acestei biserici, închinarea unei minăstiri, către locurile sfinte de sub stăpânirea otomană, era socotită ca un act, nu numai de mintuire sufletească, ci și de milă, către acele locuri sfinte, sărăcite de turci și oprimate în ortodoxia lor, de fanatica opresiune islamică.

Din actul de închinare redactat la 1684, deci numai la patru ani după zidirea bisericii, se vede că ctitorii erau bătrini, «speriați și îngrijorați» de moartea ce se apropia, și pentru asigurarea lor, condiționează dania din actul de închinare, cu dorința de a fi înmormântați la un loc, să fie pomeniți la toate minăstirile care au primit mila lor, să li se facă pomenirile după rânduiala ctitorilor etc...

Cînd au murit și care le este locul de îngropare, nu știm. Pietrele funerare existente în biserică, pomenesc alte nume de binefăcători și ctitorii, decât pe ale lor. Să nu li se fi împlinit dorința?... Din care cauză?... nu avem nici o știre.

Înainte de a fi fost închinată, în anul 1683, desigur, la cererea ctitorului Hagi Stoian, Domnitorul Șerban Cantacuzino Voievod întărește daniile ctitorului către ctitoria sa de la Văleni, printr-un hrisov, adăugînd unele scutiri și privilegii, ca să fie «adaos și creștere să înoiască și să întărească această sfîntă casă»²⁰.

Domnitorul întărește cu blestem hrisovul dat, pentru cei care vor îndrăzni să-l strice și «martori pune domnia mea»; Barbu Milescu, mare ban; Badea Bălăceanul, mare vornic; Grigore Grădișteanu, mare logofăt; Statie, mare vistier; Constantin Brîncoveanu, mare spătar; Barbu Bădeanu, mare clucer; Ghinea Băleanul, mare postelnic; Constantin Cantacuzino, mare paharnic; Dinu Șerbănescul, mare stolnic; Popa Buicescul, mare armaș și ispravnic și Șerban, mare logofăt²¹.

Nu știm ce pisanie a avut biserică la 1680, sau poate nefiind terminată. n-a avut nici una, dar despre faptul zidirii ei la 1680, pomeneste și pisania săpală în piatră cu literă slavonă, așezată acolo unde este și astăzi, după reparațiile din 1737, făcută de către egumenul Kir Zaharia, în care sînt pomenite numele ctitorilor vechi, precum și faptul închinării ei către minăstirea Ivir.

Din această pisanie, ca și din actul de închinare de la 1684, știm că biserică s-a deschis înainte de a fi terminată, lipsindu-i zugrăveala și slomnul, din care cauză, «îndemnătu-s-au dumnealui jupînul Nicolae Buzăianul, ceaus za aprozi, cu jupîneasa dumnealui, Anastasia, fiind nepot jupînesii Ilinca hagița, de o au zugrăvit și au făcut slomnul»²².

Așadar nepotul jupînesii Ilinca, Nicolae Buzăianul, preia în mîinile sale grija ctitoriei moșului său și o zugrăvește — desigur, în frescă —, îi face slomnul și adaugă la zestre bisericii, alte bunuri, care-i sporesc averea²³.

Data acestor lucrări nu se știe. Este foarte probabil că, după moartea ctitorilor, care s-a putut întîmpla la oțiva ani după actul de închinare, cînd deja se aflau «la mare slăbiciune», Nicolae Buzăianul să fi împlinit aceste lucrări care lipseau bisericii, în jurul anului 1690²⁴.

Această biserică fiind oferită de însiși ctitorii ei ca minăstire, desigur că se așează aici călugări, întii români, iar după închinare și greci, mai ales pentru administrarea averilor ei, pentru nevoile cărora s-au construit chilii, iar pentru produsele moșiilor, din ce în ce mai numeroase, s-au construit magazii, grajduri, șoproane și acareturi, cu tot dichisul unei bune chiverniseli.

18. *Ibidem*.

19. De fapt închinarea a fost făcută către Minăstirea Ivir de la Sfântul Munte, cum spune pisania bisericii din 1737.

20. Din Arhivele Statului București, *Minăstirea Cotroceni*, p. 84.

21. *Ibidem*, anexa 3. 22. Pisania de la 1737.

23. Nu ni se spune nicăieri în actele vremii, ce avere a mai dat Nicolae Buzăianul bisericii, în afară de moșia Limba, dar aflăm dintr-un act de hotărnicie din 12 iunie 1777, la 30 de ani după moartea acestuia, că s-a ales din moșia moșnenilor bălțeșteni, 1243 stinjeni de moșie, cumpărată de N. Buzăianul și dăruită minăstirii Văleni. — Arhivele Statului Buc., *Minăst. Cotroceni*, pac. 39, actul 15. Vezi anexa 4.

24. În Buletinul Comis. Mon. Istorice seria XIX, fasc. 47, pac. 106 se menționează existența unor fresce, din secolul al XVII-lea.

Nu se pomeniște prea mult despre existența acestor construcții gospodărești, dar ele au existat negreșit pînă la secularizare, fiind absolut necesare pentru îngrijirea și chivernisirea celor 31 de moșii pe care le-a avut, din dăni și cumpărări²⁵.

Mînăstirea Văleni, după închinarea ei, devine metoh al mînăstirii Cotroceni și este condusă de aici, printr-un egumen, totdeauna de origine grec, care, pe lângă rostul lui duhovnicesc era chivernisitorul și administratorul averilor mînăstirii și al produselor lor, care în forma lor naturală, sau prefăcute în bani, luau drumul destinat de actul de închinare al ctitorului Hagî Stoian.

Deși mînăstire cu viață monahală, biserica a servit și nevoilor religioase ale credincioșilor țirgului, avînd, pentru aceasta preoți de mir, căsătorii, slujind după regula clerului mirean, împreună cu monahii, dar fără făgăduințele acestora, la acea vreme această biserică fiind singura din țirgul Vălenilor.

Biserica Berevoiești, cealaltă biserică veche despre care pomeniște tradiția și care nu este tot una cu micuța biserică Berevoiești de astăzi, servea pe credincioșii berevoieșteni, pe atunci o așezare aparte de țirg, probabil satul Berevoiești²⁶, încorporat mai tirziu unității administrative Văleni; cealaltă biserică din Văleni, numită Filip, după numele ctitorului ei, boierul grec Nica Filip, apare abia la 1808²⁷, iar Sf. Ioan, în a opta decadă a secolului trecut.

Așadar la mînăstirea Văleni, alături de monahi, apar și preoți de mir, ca acel «popă Istrate», despre care pomeniște fiul său «Popa Stoian» în diata sa de la 1728, prin care lasă Mînăstirii Văleni la care slujește, neavînd copii, moșia Stroiești, «că și tatăl său, popa Istrate a slujit toată viața la această sfîntă biserică»²⁸.

Preoți de mir apar permanent la mînăstirea Văleni. Aminlim pe «popa Nica» ot Văleni, care semnează ca martor diata lui popa Stoian, pe «popa Cernat ot Văleni semnînd ca martor niște acte la 1731 și 1732, pe cei care apar, nenumiți, în hrisoavele date de domnitorii Ioan Alex. Moruzi la 1793, Alexandru Ipsilante la 1797, Constantin Hangerliu la 1798 și Alexandru Constantin Moruzi la 1799²⁹, scutiți «de toate dările și angaralele vechi — cite vor fi pă preoți cum și de poclonul episcopesc»³⁰.

Aceste dări și angarale, ca și ploconul episcopesc, nu cădeau pe monahi și pe toți ceilalți viețuitori și slujitori ai mînăstirilor, care-și duceau viața după rînduiala chinovială, ci pe preoții de mir, care aveau păstorire și venituri din partea credincioșilor lor.

Serviciul divin se va fi făcut în limba română și în grecește pentru monahii greci, cîți vor fi fost, predominînd însă limba română, concluzie pe care o tragem din faptul că între cărțile vechi de slujbă pe care le avem astăzi³¹, din cîte au fost, începînd cu evanghelia greco-română de la 1692 și continuînd cu cărțile din secolul al XVIII-lea, în marea lor majoritate, sînt tipărite în limba română.

Stilul în care a fost construită biserica este cel zis cantacuzinesc.

Zidită în formă de cruce, cu o singură turlă, cu sinuri largi, cu bolți și arcade din cărămidă, zvelte și armonioase, cu catapeteasma din piatră, cu ziduri groase, de peste un metru și cu o solidă temelie, biserica Mînăstirea din Văleni, n-a putut trece neatinsă de grelele lovituri ale unor cataclisme, în cele aproape trei veacuri de existență.

25. Numele moșilor erau : Ceptura, Bălțești, Văleni, Străiești, Dealul Cuib, Predeal, Cetățuia, Bughea, Stîpeni, Anghelești, Teișani, Limba, Fundul Colii, Ciobănești. Laica, Păișa, Vrănești, Băbani, Dealul Frumos-Cuib, Căldărești, Scăieni. Homoricu, Drajna de Sus, Muscel, Lăbești, Priseaca, Mălăești, Boldești, Ștefești, Protosinghelul, Zamfira, Băduleasa, și moșia de peste Teleajen. (Arhivele Statului Buc., *M-tirea Cotroceni*, pachetele LI — act. 20 ; LI, act. 42 ; L, act. 43 ; LV, act. 12 ; XVIII, act. 8 ; XLVI, act. 5 ; XLIX, act. 27 ; XL, act. 26 ; XLIX, act. 4 ; LV, act. 84 ; XLVI, act. 7 ; XXVIII, act. 83 ; XLVII, act. 2.

26. În ocolnița moșenilor din Drajna, făcută la 1625, spune : «Și am stăpînitără așa din vremile năvălirilor Tătarilor în țara Ungurească, cînd neamul Berevoieștilor hălăduiau în glurul Teișanilor și pe Valea Vălenii, iar Bărcenii pe malul și Valea Teleajenului». N. Lahovari, Gh. Tocilescu, *op. cit.*, p. 731.

27. Pisania Bisericii Filip.

28. Arhivele Statului Buc., *M-tirea Cotroceni*, pach. XLII, act. 24. Vezi anexa nr. 5.

29. *Ibidem*, pach. LVI, act. 15 și pach. XLVII, act. 12.

30. *Ibidem*, pach. LVI, actul 13 și 14.

31. Cele mai multe din aceste cărți au fost predate Academiei Române.

III

Anul 1737, avea să fie un an de grea încercare pentru zidurile de piatră ale mănăstirii, fiindcă în ziua de 3 mai, la trei ceasuri din zi, se abate asupra ei un puternic cutremur de pământ. Zidurile crapă, cad bolțile de cărămidă, temelie se zdruncină.

Egumenul de atunci, Kir Zaharia, începe refacerea ei «din temelie, în strane, cu trei turlă și clopotniță pe poartă»³².

Biserica a suferit mult din cauza acestui cutremur de pământ, dar spusa lui Kir Zaharia, că a fost refăcută din temelie, nu trebuie luată «ad litteram». Este o exagerare, foarte uzitată pe atunci, când unei biserici i se făcea o reparație mai mare.

A fost o reparație generală, constând din întărirea zidurilor, refacerea bolților și este clar, că acum Kir Zaharia, adaugă la vechea turlă încă două firtate, desigur în față, iar clopotnița care nu putea să fi lipsit cu totul la 1680, a fost și ea întărită și poate modificată.

Despre noile zugrăveli nu ni se spune nimic în pisanie și nici în alte documente, dar la 14 iunie 1746, când biserica a fost gata, credem că au fost gata și zugrăvelile.

Cheltuielile făcute cu această reparație au provenit din venitul moșilor și bunurilor mănăstirii, care la acea dată își mărise mult inventarul, dar, fără îndoială, cel de-al doilea ctitor, Nicolae Buzăianul, care acum era bivel șătrar, a dat și el un ajutor substanțial.

Reparațiile au fost începute în zilele «Prea luminatului Domn Io Constantin Nicolae Voevod și s-au săvârșit în zilele Prea luminatului Domn Io Mihail Racoviță Voevod»³³.

Acum s-a așezat deasupra ușii la intrare, între stâlpii de piatră ai portalului, săpată în piatră, în limba română, cu litere slavone, pisania³⁴.

Această pisanie a fost, cu siguranță, concepută și redactată de egumenul Kir Zaharia, care și așează în ea biografia, dorind să lase posterității, nu fără falsă modestie, numele său³⁵, care de altfel a fost imortalizat și pe piatra funerară a lui Nicolae Buzăianul — fără să fi fost nevoie de aceasta — și pe ușile masive din blâni de stejar³⁶, săpat în lemn, și pe clanta de fier a acestor uși³⁷, în timp ce meșterul tâmplar ce va fi cioplit cu barda și toporul, și va fi meșterit cu sîrg și cu artă la chenarele strănilor și a altor lucrări, își sapă pe aceleași uși, modest și virtuos, numele: Ioan, tâmplar³⁸.

Nicolae Buzăianul, moare la 30 octombrie 1746 și este înmormintat în biserică, pe latura de sud a naosului. Pe mormint s-a așezat o frumoasă piatră funerară cu inscripție³⁹, care se păstrează bine, pînă astăzi. Din această inscripție se vede că Domnia Sa, a fost unul dintre ctitorii de la 1737⁴⁰.

Kir Zaharia a fost un egumen cu o vie activitate în legătură cu treburile mănăstirii, deoarece îi găsim numele pe foarte multe documente, chiar după 1746⁴¹.

Nu știm cînd a murit acest neostoit egumen, dar la 1752, nu mai era aici, poate murise, egumen la mînăstirea Văleni fiind acum, Pangrație⁴².

După această dată, mînăstirea Văleni își continuă viața sa chinovială, fără întîmplări deosebite, decît cele ale afacerilor sale gospodărești, consemnate în cronicile vremii.

32. Pisania bisericii.

33. Pisania.

34. *Ibidem* — anexa nr. 6.

35. «Îndemnatu-s-au părintele egumen Kir Zaharia, monah, fiind năstavnîc acestei sf. mînăstiri, care este de la sfînta Gora de la sfînta mînăstire împărătească și patrierșească Ivir care se trage din părinții lui din cetatea Kalipoli, care se tîlcuiește romînește cetate bună» etc., *ibidem*, Pisania — anexa VI.

36. Zaharia, egumen de la mînăstirea Iver și ctitor din temelie sfîntei case acesteia, leat 7251 (1743).

37. Zaharia.

38. Ușa de stejar de la miazănoapte a intrării.

39. Anexa nr. 7.

40. «Fînd dumnealui ctitor vechiu în zilele Prea Înălțatului Domn Io Constantin Nicolae Voevod», care domnea la 1737.

41. Vezi anexele :

42. Arhivele Statului Buc., *Mînăstirea Cotroceni*, pachet XXXVII, act. 78.

IV

În anul 1802, minăstirea Văleni dă un nou examen de rezistență. Un cutremur de pământ, întâmplat la 14 octombrie, miercuri, la al cincilea ceas din zi, avariază din nou zidurile ei...» toți mici și mari au fost cuprinși de cutremur tare, toate neamurile. Atunci și vestita biserică a Născătoarei de Dumnezeu, din locul Vălenilor, ...s-a zguduit, s-a turburat și a urmă s-a dărâmat»⁴³.

Acest cutremur de pământ va fi produs stricăciuni serioase bisericii și clopotniței, la ziduri și bolti, așa cum s-a întâmplat și la cutremurul din anul 1940, fără a se dărâma.

Biserica este reparată, acum desființându-i-se cele două turle adăugate la 1737, rămânând așa cum a fost la 1680.

Egumen la Cotroceni era Visarion, iar la Văleni egumenea «Veneratul și Prea respectatul Domn Gherasim, prea sfântul»⁴⁴, și se zugrăvește cu cheltuiala lui Moise Polcovnicul⁴⁵, care împreună cu ginerele său Mîrza Medelnicerul⁴⁶ vor fi ajutați și la celelalte cheltuieli de refacere.

Se zugrăvește în frescă de către «smeritul Nicolae din vestitul oraș al Greciei, Enos, la 1809, iulie 8»⁴⁷.

Pisania aceasta nouă, distrusă în 1940, s-a păstrat în traducere, în sinodul bisericii Minăstirea

Evenimente mai importante în viața acestei minăstiri, nu se mai întâlnesc, afară de cele care privesc treburile ei gospodărești sau cele privitoare la înființarea primelor școli românești, afară de înlocuirea egumenilor greci, prin egumeni pămînteni la 1823, în timpul domniei lui Ghica Voievod, «fiindcă pentru egumenii greci de la minăstirile de aici din domneasca noastră țară, sîntem poruncii prin înalt împărătesc firman, ca să-i lăpsim de la minăstiri și în locul lor să orînduim alți egumeni dintre pămînteni»⁴⁸. Așa s-a exprimat domnitorul țării, către divanul său, care aveau sarcina să desemneze, în acest scop «pe cei mai cuvioși și cu bună petrecere»⁴⁹.

Poarta otomană, după ce la 1821, a înăbușit răscoala lui Tudor Vladimirescu și răscoala eteristilor de pe teritoriul țării noastre, înlocuiește cu domniile pămîntene pe cele fanariote, și la 1822, firmanul împărătesc impune înlocuirea egumenilor greci de la minăstirile închinete prin egumeni de neam române.

Shimbarea egumenilor se produce însă în anul următor, 1823, după înscăunarea ca Mitropolit al Ungrovlahiei a inimosului patriot și învățat Grigore Dascălul⁵⁰.

Schimbarea s-a făcut și la minăstirea din Văleni, pentru că pe lista propusă în acest scop figurează și această minăstire⁵¹. Nu știm însă numele primului egumen român de aici.

Începuturile școlii publice din Văleni de Munte este un fapt remarcabil legat de Minăstirea de aici. Prin hrîsovel lui Vodă Caragea pentru orînduirea școlilor publice la orașe, din 1817—1818, se înființează și la Văleni o școală publică, care, din păcate, a funcționat numai trei ani, pînă la revoluția lui Tudor din Vladimiri, cînd s-a închis⁵². S-a redeschis abia după nouă ani, la 1830, avînd ca dascăl pe «Popa Preda»⁵³, funcționînd paralel cu școala grecească, condusă de Constantin Liescoglu⁵⁴, amîndouă funcționînd în chiile Minăstirii.

La 23 noiembrie 1831, cînd Eforia școalelor se adresează Sfatului orașenesc al Vălenilor de Munte pentru găsirea unui local propriu pentru o școală, acesta răspunde că «...la metohu minăstirii Văleni sînt case care au patru odăi și alte tot de

43. Pisania de la 1802, scrisă în grecește, cu penelul, deasupra ușii de la intrare, în interior. căzută cu tencuiala la cutremurul din 1940. *Aneza nr. 8*.

44. Pisania 1802.

45. Portretul său e zugrăvit cu al soției sale Mîa (Maria) la portretele ctitorilor.

46. Și el zugrăvit alături de socrul său, cu soția și cele două fiice.

47. Pisania de la 1802.

48. Prof. Gh. Moisescu, *Minăstirile închinete, în vremea Mitropolitului Grigore Dascălul*,

«B.O.R.», 7—8/1934.

49. *Ibidem*. 50. *Ibidem*. 51. *Ibidem*.

52. Șf. Pr. Gh. Moisescu, *Istoria Școalelor din Văleni de Munte*, p. 12.

53. *Ibidem*, p. 20. 54. *Ibidem*, p. 12.

rind, cu sală, dar micșoară și cu pălimar pe dinainte»⁵⁵. După două luni, în ianuarie 1832, Eforia Școalelor propune Sfatului orășenesc să ia pentru școală aceste odăi, ale metohului Văleni⁵⁶.

La remarca medelnicerului Mîrzea — care apare ca cititor alături de socrul său Moise, la 1802 — că odăile cerute pentru școală sînt improprii, deoarece sînt dărăpănate, iar repararea lor ar costa 2.000 de lei, ocirmitorul județului, Iorgu Știrbei, intervine la Eforia Școalelor, ca aceasta să intervină la rîndu-i, la Logofeția treburilor bisericești, pentru că la «meremetu casei de școală națională, s-ar cuveni să ajute și sfînta minăstire, deoarece școala ce se va face din odăile ei, va fi numai vremelnicește și dresese odăi vor rămîne pe seama minăstirii»⁵⁷.

Minăstirea acordă ajutorul cerut și medelnicerul Mîrzea hotărăște să se gătească pentru școală tot rîndul odăilor de jos⁵⁸.

În anul 1838, se hotărăște înființarea unei școli normale, pentru pregătirea unor cadre didactice, recrutate dintre cîntăreți și grămătiți și aceleași foruri intervin la Logofeția treburilor bisericești, pentru ca Minăstirea Cotroceni să cedeze un loc din proprietatea ei din Văleni, pentru construirea acestei școli⁵⁹.

Într-adevăr școala ia ființă și este condusă de ardeleanul David Almășanu⁶⁰.

Pentru construirea acestei școli, minăstirea cedează terenul cerut și Cotrocenii, în calitate de cîrmuitoare a schitului Văleni, prin egumenul ei Teofan, dă ajutor la construirea școlii, suma de 400 lei⁶¹.

Este de presupus, că și această școală la începuturile ei, pînă la construirea unui local propriu, a funcționat tot în chiliile minăstirii Văleni⁶².

Așadar începutul școlilor publice din Vălenii de Munte este legat de minăstirea de aici.

V

În acest timp orașul se mărește și Minăstirea Văleni, proprietatea moșiei cu același nume, este solicitată să vîndă pămînt, pentru casele și gospodăriile cetățenilor, nou-înființate.

Vinzarea se face sub forma veche a «embaticului», către diverși cumpărători, care în tot anul se răscumpărau, plătind de fiecare lot primit, «o oca de făclii și două ocale de untdelemn»⁶³, un număr oarecare de ani.

Secularizarea averilor minăstirești de la 1864, anulează printr-un act de Stat starea de închinare a minăstirilor și moșiile acestora, ca și celelalte ale tuturor minăstirilor din țară, trec pe seama Statului, improprietăriți fiind cu o mare parte din aceste pămînturi, țărani clăcași.

Minăstirea din Văleni, vine și ea la masa secularizării, cu cele 31 de moșii ale ei, care însumau după spusa bătrînilor cîteva mii de pogoane și circa 300 pogoane de vie la Ceptura, Dealul Cuib, Dealul Frumos-Bucov și Bălțești.

Minăstirea rămîne, la 1864, cu vatra ei, care cuprindea circa 1,1/2 hectare, din care încă a mai cedat pentru construirea școlilor și a spitalului, rămînînd pînă la urmă, cu actuala vatră, care măsoară circa 3.000 metri pătrați.

Din informațiile culese de mine, de la fostul preot Toma Georgescu, care a păstorit aci, de la 1883 pînă în 1934, am reținut că monahii de neam grec, care administraseră averea Minăstirii, au părăsit Vălenii încă de la 1859, în timpul cămăcămiei, iar după secularizare au plecat și ceilalți, minăstirea rămînînd astfel pustie și de izbeliște.

55. *Ibidem*, p. 20.

56. *Ibidem*, p. 21.

57. *Ibidem*, p. 24.

58. Pr. P. Pandele, *Istoria Minăstirii Văleni*, Teză de licență, p. 45.

59. Prof. Pr. Gh. Molescu, *op. cit.*, p. 57.

60. Amintirea lui David Almășanu s-a păstrat pînă după al doilea război mondial, ca patron al băncii populare din Văleni.

61. Prof. Pr. Gh. Molescu, *op. cit.*, p. 60.

62. Dacă s-a construit acea școală sau nu, nu se găsește nicidecum însemnat. S-ar putea crede, că totuși s-a construit și că ea este clădirea școlii primare de fete, care a fost lipită de clopotnița bisericii, în partea de nord, dărîmată de cutremurul din 1940.

63. Prof. Pr. Gh. Molescu, *op. cit.*, p. 58.

Înceiem aici prima parte a monografiei bisericii Mănăstirea din Vălenii de Munte, privind istoria acestei biserici de la întemeierea ei, 1680, pînă la secularizarea averilor mănăstirești din 1864, urmînd ca partea a doua a ei să se publice într-un număr viitor al Revistei «Glasul Bisericii».

A N E X A 1

Vechiul pomelnic al bisericii Mănăstirea

«Ctitoriloru celoru ce au ziditu sfînta mînăstire Văleni ce iaste inchinată la sfînta mînăstire Cotroceni.

Domnii ce au miluit-o: Io Șerban Cantacuzino Voevod; Io Constantin Brincoveanu voevod; Io Ștefan Cantacuzino voevod; Io Nicolae Alexandru voevod; Io Constantin Nicolae voevod; Io Grigore Ghica voevod; Io Matei Ghica voevod; Io Șcarlat Ghica voevod; Io Ștefan Mihail Racoviță voevod; Io Alexandru voevod, însăși Domnu ce stăpînește acum (Alexandru Ipsilante).

«Elenei Moruze, cu părinții lui, cu frații, copii lor. —

Clitorii: Acestu Hagii Stoianu îndemnat-au de rivnă dumnezeiască, au ziditu această Sf. mînăstire dintru început și au dăruitu și moșie la Căptura cu vilele dimpreună: Stoianu, Ilinca, Ioachim (?), Alba Pătrului, Stanca Pătrului, Radu lui Stroe, Gheorghe, Manole, Gheorghe, Petre, Lamba Hristea».

«Acesta Nicolae Buzăianul s-au îndemnatu de rivnă dumnezeiască și au dăruit moșie ce se cheamă Limba: Preda, Voica, Nicolae, Anastasia, Stanca, Maria, Despa, Luca, Despa, Dumitrana, Stanca, Stroe, Ilinca, Ion, Pătrașca, Stanca, Mihai, Constantin, Maria, Ilinca, Maria.

«Acestu Stale fiind îndemnatu de rivnă dumnezeiască, au dăruitu Cetățuia: Grigore Filipescu, Iordache Filipescu.

«Acestu Grigore Căpitanu, fiindu îndemnatu de rivnă dumnezeiască au inchinatu vilele din Dealu Frumos și moșie la Homoricu și partea de la Văleni: Constantin, Radu, Șerban, Grigore, Ilinca, Răducanu, Rada, Pană, Nițu, Nicolae, Smaranda, Ecaterina, Alexe, Constandinu, Radu, Iordache, Joița, Grigore, Smaranda, Constandinu, Joița, Grigore, Tarsița, Ecaterina, Constandinu, Scarlatie, Ecaterina, Nicolae, Ana, Constandinu, Ioana, Alexandru, Joița, Constandinu, Emanoilu, Iordache, Alexandru, Marioara, Sevastia...

«Acestu Mihai Spătaru au inchinatu Zeletinulu: Nicu și Duca, Alexandru, Chirilu, Baico și Vișa.

«Acestu cuviosu părinte fiindu egumenu între acele vremi cînd s-au cutremuratu pămîntulu și au căzutu biserica și au zidit-o această sfîntă biserică cu osteneala sfîntiei sale:

Zaharia monah, Beine, Ruflea, Ferizea, Pandeli, Iamandi.

«Acestu cuviosu popă Stoianu au inchinatu moșia Stroiști.

«Acestu Drăgan Bociogu au îndemnatu de au datu locul ce iaste suptu acesta sfîntu locașu: Balomir, Sora, Tornisco.

«La lealu 1802, oct. 14, la șapte ceasuri și jumătate din zi fost-a mare și năpraznic cutremur, care au căzut multe sfînte mînăstiri și căzut-au și sfînta mînăstire Vălenii de Munte, ce iaste inchinată la sfînta mînăstire Cotroceni, sfîntia sa cuviosulu Arhimandritu Visarion Lavriotului, Tricalinu și îndemnîndu-să de rivnă dumnezeiască au ziditu mai întii sfînta mînăstire Cotroceni, adică biserica, clopotnița și casele cele mari toate acestea de isnoavă le-au făcut, așîderea și la hanu Șerban Vodă, în prăvăliile cite au fost arse cînd s-au arsu tîrgului; asemenea au ziditu și sfînta mînăstire Vălenii de Munte, însă cu totu de isnoavă, însă cu osteneala și cu

toată cheltuiala cuviosului năslavnic ce iaste numitu Visarion ieromonahu, Panaitu, Zoița și cu neamu lor.

«Acestu cuviosu popă Vladu, au dăruitu viile din Dealu Frumos ce se numescu «la popa Vladu» și cu moșia dela Ștefești și biserica ot lîrgu Văleni.

«Ajutători : cîndu s-au dărimatu din cutremurulu cel mare ce s-au întimplatu la leat 1802 oc(tombrie) 14 la șapte ceasuri și jumătate din zi : Moise, -Mîrzea, Maria, Ecaterina, Maria, Casandra, Nica. Mortii : Bojdanu... Trifa, Danu...

«Acestu Boleșteanu au datu la sf. Mînăst(ire) Cotroceni, Partenie ieromonah, Daniil ieromonah, Averchie ieromonah, Daniil ieromonah, Iosif ieromonah, Grigorie ieromonah, Daniilu arhi(mandrit).

«Numele egumenului Gherasim.

«Numele egumenului Macarie Văleanul.

«Numele Văleanului ce au fost egumeni pã vremea cîndu s-au ziditu a treia oară la leatu 1806, septembrie 1 s-au isprăvitu, Gherasim ieromonahu...
...Stirianius, Atendos, Kalos.

«Numele lui Vasile Logofătu Dudescului :
Constantinu, Maria, Toma, Maria...

«Numele lui Oprea Predeleanu...

«Acestu Slanculu Cobzarului au datu moșia peste Teleajen.

«Numele lui Grigore vameșu

«Numele Herescului : Constantinu, Aneta, Catrina, Ștefania, Șerban, Ilinca, Preda, Stana, Saffa, Maria, Constantinu, Nicolae, Meletie, Anița, Stan, Dachian și nepotu său ; părțile de moșie de aici din susu.

«Numele lui Ene Mustățã... ale D(nea)lui Petre Vălu Cluceru ce am fost ispravnic județului : Caliopia, Limbei, Bușescu, Doichîța ...ale vătăfului Iani (Miclea, Cristina).

«Numele Crețuleștilor : Matei, Joița, Enache... a doi ispravnici ai județului, Dumitru, Oprea, Gheorghe, Ilinca, ale lui Ceauș Crăciun... ale lui jupîn Anghelache, ...ale lui popa Anastasie... ale Pitei (și Duțu) ale Predi căpitanu de poduri (Mușu) ale popii lui Dionisie și (alu Vîlcului) ale feciorilor Neacșului vornicu (și Manului Vișan).

«Numele Poseștilor... ale lui Stanislavu, Mihalcea...

«Numele lui Tudor Marghiolu (și Babei Stanei) vii lui jupîn Dumitru Vameșu, Pitarului Macovei... jupînului Dinu Băcanu... dumnealui Vătafu Ioniță»⁶⁴.

ANEXA 2

Actul de închinare al lu Hagi Stoian de la 1684, prin care închină ctitoria sa către Mînăstirea Cotroceni, și alte 20 de mînăstiri de la Sfîntul Munte.

«Noi, Hagi Stoian, cu femeia mea Hagica Elena, din satul Cepturile, sud Saac, închinăm schitul făcut de noi la mînăstirea Cotroceni, care și acestu este închinată la 20 de mînăstiri din Sfet-Agora și deci și acest schit să fie închinat prin Cotroceni tot acolo. Deci cînd am fost acuma mai pe urmă ajungîndu-ne vremea de bătrînețe și împrejurîndu-ne lucru de mare slăbiciune, speriātu-ne-a și de moarte și văzînd noi această lume amăgitoare, socotit-am și am închinat la această sfîntă și dumnezeiască Mînăstire dela Cotroceni și la celelalte sfinte mînăstiri ce scriem mai sus și părintelui Partenie și dau :

64. N. Iorga, *Inscripții din bisericile române*, p. 233.

1. Biserica de piatră din Țirgul Văleni ot Sud Saacu, care am făcut-o din temelie (cu hramu Adormirea Maicii Domnului).
2. Casele noastre dela Cepturile cu toate moșia.
3. Și am dat și sfințele moaște ale Sf. Iacov Persul.
4. Zece pogoane de vie în dealul Cepturile, vecin cu cele date minăstirii Cotroceni.
5. Două roate de moară, cu izvorul ce vine de la Zănoaga.
6. Zece boi, zece vaci, 100 măști de stupi și 150 oi.
7. Treizeci de suflete de țigani cu mare cu mic și o sută bolovani sare.
8. Bani gata 800 taleri.

Toate acestea în condițiile ce urmează :

1. Ca să fie hrană părinților călugări și de îmbrăcăminte.
2. Egumenul Partenie să fie dator să pue acolo călugări buni și înțelepți și ocîrmuitori vrednici să o poată cărmui.
3. Să nu lipsească slujba niciodată și să-i poarte grijă s-o istovească părinții călugări din venitul moșiilor și să o păzească cu dresul ce i se cuvine.
4. Să caute egumenul Partenie de moșiile și de bucatele, ca venitul lor să sporească.
5. Să le fie sfinților părinți milă de sufletele noastre, să ni le pomenească aici la sfința minăstire Cotroceni cît și la sfințele minăstiri dela Sfet-Agora la toate.
6. Așîderea, cît vom fii vii aicea, au sănătoși, au bolnavi, tot să avem căutare de părinți, deoarece copii din trupul nostru nu am avut.
7. Iar după ce ne vom petrece, să aibă a ne îngropa, pe amindoi la un loc, înlăuntrul sfinței minăstiri și să ne pomenească sfinții părinți tot cu colivă vinerea și simbăta precum se cade și se cuvine cîtorilor și așa închinăm toate acestea lui Dumnezeu și acestor sfințe case ale Sfinției Sale.

Mai 15 leat 7592 (1684)⁶⁵.

A N E X A 3

Prin care Șerban Cantacuzino Voievod întărește dania lui Haği Stoian și acordă unele privilegii și scutiri.

«Milostieiu Bojiciu Io Șerban Voevod i gospodinu ușoi Zemli Ungro-Vlahiacoi onuc velicogo prea dobroğosteraga i svetlogo pacoinego, Io Șerban Basarab Voevod i pocilia devet gospodatsvemi i în povolemiu gospodatve-mi sfinței și dumnezeestîi biserici din Țirgul Vălenilor ot Sud Saac care o au început din temelie de o au zidit și o au făcut boierul domniei mele Haği Stoian clucerul din Cepturile și de jupineasa lui Elena Hağița, înălțînd-o întru slava și lauda sfîntului hram a prea Cinstiții Uspenii prea minunatei și luminatei Maicii Domnului și dumnezeescului stăpînitorului nostru Iisus Hristos, pururea Fecioarei Maria, la care avînd casă am făcut milă dela domnia mea sare bolovani 100 dela ocna dela Teișani⁶⁶ să o aibă a o lua această sare preoții care vor fi locuitori acolo, în toți anii, dela gura ocni și să o încarce în carăle lor și să și-o ducă să o vinză ori la ce vor, fără de vamă și fără de ghiambroc, măcar și aici în tară să aibă bîna peco, de toată cheltuiala ce are sarea de nemica val sau bîntuială să n-aibă.

Și iar am făcut domnia mea milă de am ertat vinăriciul domnesc ori cît ar face de 10 pogoane de vie dela dealul Cepturile, care sînt date de cîtorul Stoian Clucerul hağiul, să nu dea vinăriciu domnesc și de pîrga și de gîrdurărit tot să aibă pace și după ce s-ar așeza preoții acei biserici vinul prin buți veri ori cît vin ar face, să aibă voe a ridica de acolo dela cramă, să-l ducă unde le-ar fi voia să-l vinză, iar de către vinăriceri să n-aibă nici un val. Am ertat și cîrciuma de cămă-tărit. Și iar am mai făcut domnia mea milă și am ertat și dișmăritul domnesc dela 100 stupi, care sînt dați iar de milă de cîtorul ce scrie mai sus, nici să nu ia dișmărit nimic din această sumă de stupi, nici poclonul, ci să aibă bună pace de către toți dișmerii, nimic val și bîntuială să n-aibă. Și această milă ce o am făcut domnia mea la această svintă casă, sau făcut pentru ca să fie adaos și creștere, ca să se înoiască și să se întărească această svintă casă și ce s-ar strica veri unde

65. Gh. M. Ionescu, *Istoria Cotrocenilor*.

66. Din ocna Teișanilor au scos sare și romanii de la castrul din Drajna. Astăzi această ocna nu mai există și locul este marcat de un ghiol, dar ea a rămas în tradiția locuitorilor de aici cu numirea de ocnele tătărăști.

au la zid au măcar veri la ce împrejur de biserică dintr-această milă a domniei mele să aibă a direge și a inoi și să fie și spre hrana acestor preoți care i s-ar afla acolo, ca să nevoiască și aceia cu slujba dumnezeiască și să roage pe Dumnezeu și pe Preasfința, Prea Curata Maica svinției sale, în loată vremea și să pomenească numele domniei mele la svînta și dumnezeiasca liturghie, la svîntul jertfelnic, de acum în netrecuți ani pînă în veac. Și am întărit domnia mea și am întemeiat această milă cu mare blestem și cu infricoșal jurămînt, ca în urma domniei noastre, pe cine ar milui Domnul Dumnezeu cu domnia a fi biruitor și slăpînitor țării acesteia au din neamul nostru, ver din singele nostru, au dintr-alt neam, încă îl rugăm cu numele a marelui împărat ceres și acela să invoiască mila și să o întărească cu cărți ca să fie mila aceasta stătătoare și neclătită în veci, pentru ca și acest puternic împărat și milostiv Dumnezeu, pe unul ca acela să-l miluiască cu domnie îndelungată și fericită.

Iar carele va strica și o va lipsi mila aceasta dela Svînta biserică, aceluia puternicul Dumnezeu încă să i-o ia și mila aceluia de domnie să fie scurtă și ocărită și de toți batjocorită și ingerul lui Dumnezeu de năpraznă cu urgie să-i vie și zilele lui să i le taie și moartea cea groaznică și năpraznică să-l înghiță și sufletul să-l arunce în matca focului și lăcașul lui să fie la un loc cu Iuda și cu Arie și cu necredincioșii jidovi, în veci de veci.

Iată și martori pune domnia mea :

Barbu Milescu mare ban, Badea Bălăceanu mare vornic, Grigore Grădișteanu mare logofăt, Statie mare vistier, Constantin Brîncoveanu mare spătar, Barbul Bădeanu Diicul Șerb-nescul mare stolnic, Popa Buicescul mare armaș și ispravnic, Șerban mare logofăt.

Și am scris eu Radu Serfariul, feciorul lui Radu Sufariul, în cetatea București în luna Februarie 1 și dela facerea lumii 7191 (1693).

Io Șerban Voevod din mila lui Dumnezeu, domn.

Grigore, mare logofăt am citit.

Șerban al II-lea am citit ⁶⁷.

A N E X A 4

Hotărnicirea moșiei Bălțești

Din luminata porunca prea înălțatului nostru domn Io Alexandru Ipsilant Voevod fiind noi cei mai jos iscăliți, orinduți de dumnealui Grigorie Bălăceanul, fost mare paharnic și de dumnealui Răducanu Golescu fost mare slujer, ispravnicii Săcuenilor, să mergem la moșia Bălțești ot Sud Saac ce după jălbile ce dedese la mîna mării sale, ce au adus, să le alegem părțile lor de moșie, de către partea minăstirii Văleanilor cum și a minăstirii Văleani de către părțile lor. Deci după luminata poruncă a mării sale lui Vodă, cînd a fost la zi și la soroc, ne-am strîns cu toții la fața locului la mai sus numita moșie Bălțești, unde față fiind toți moșnenii bălțești cit și egumenul dela minăstirea Văleanilor chir Chiril și alți împrejmîni și vecini de moșie, întîiu le-am citit tutulor cărțile și zapisele ce le-au avut pe la mîinile lor, apoi am mers de am tras moșie pîn trei locuri, după obicei, la trăsura întîia am pus sfoara din capul moșiei după răsărit din partea moșii minăstirii Sinai și am mers drept în sus, spre Apus pe apa Ovizi și drept pe drumul cel mare al sării, prin pădurea Slonului, alătura cu moșia Podenilor Vechi pîn am ești în cîmpul despre Măgureni, la capul moșii la un copaciu mare, care este cruce într-insul și am găsit stînjeni 2180, la a doua trăsură pînă în mijlocul moșii, iar pînă în piatra minăstirii Sinai și am găsit stînjeni 2220, i la al treilea trăsură, prin capul moșiei despre miazănoapte, am pus sfoara din cîmpul Măgurenilor de lîngă o piatră de hotar, ce este lîngă un păducel care piatră desparte între moșia Măgurenilor și între moșia Bălțeștilor și am mers drept la vale, spre răsărit prin pădure, alătura de moșia Gornetului și alătura de moșia Vrăneștilor și trecînd apa Sărătelului, am apucat drept pă pisc, pîn Pădure, pînă am ești în Predeal în drum și apucînd drumul Predealului, tot alătura cu moșia Vrăneștilor, am mers iar pînă în piatra

67. Arhivele Statului București : *Minăstirea Cotroceni*, Pachetul 84.

minăstirii Sinai, unde acolo, unde se prelungeste un cap, de moşie din Bălţeşti decit ceailaltă şi merge de coboară în apa Turburii, unde se hotărăşte cu moşia Izeştilor şi am găsit stinjeni 2260, care adunându-se toată suma stinjenilor dela trei trăsurii fac stinjeni 6660, iar făcându-se masa rămin stinjeni buni 2220 din care scăzându-se stinjeni 300 cu zăpis al minăstirii Văleanilor de cumpărătoare ce au cumpărat de la un Gherasim sin Găman Bălţescul şi rămin buni de împărteală stinjeni 1920 şi jumătate care împărţindu-i pe moşi cinci şi jumătate, au venit de moş, cite stinjeni 349. Deci alesam sfintei minăstirii Văleanilor, după drepte şi adevărate zapise ce au avut de cumpărătoare din tot hotarul Bălţestilor cumpărați de sătraru Nicolae Buzăianu şi dați danie sfintei minăstirii Văleani, stinjeni 1243, însă stinjeni 873, ce i s-au venit parte pe moşi doi şi jumătate, un moşi şi jumătate ce l-au chemat Stoica sin Stoica Bălţescul şi alt moşi ce l-au chemat Pătru Bălţescul, care aceşti moşi doi şi jumătate s-au găsit vânduți cu totul, cu zapisele lor la Sătraru Nicolae Buzăianu şi de dumnealui dați danie minăstirii Văleanilor şi stinjeni 370, altă cumpărătură cu trei zapise, tot dela sătraru Nicolae Buzăianu dela unii din moşnenii Bălţeşti cum zapisele arată şi dați danie iară minăstirii Văleanilor care aceşti stinjeni 1243 ce sint arătați din sus, e-am deosebit şi e-am împietrit deoparte, la cîmpul moşiei despre Măgureni şi e-am dat să-i fie sfința minăstire Văleani, să-i stăpînească cu bună pace, care moşii îi arătăm şi semnele de unde şi pînă unde se întinde, ca să se ştie; însă în curmezişul moşii să se ştie dela copaciul cu cruce într-insul ce este despre cîmpul Măgurenilor în jos, spre răsăritul soarelui, pe drumul cel mare al sării, pînă în pădurea slonului, alături cu moşia Podenilor Vechi pe unde coboară la vale coada Oghezii şi acolo s-au pus piatră înfundată, fiindcă acolo se loveşte în cap cu partea de moşie care s-au ales moşnenilor din Bălţeşti şi de acolo ne-am întors spre miază-noapte, drept pe cîmp, pînă la un măr călugăresc, care este lingă drum şi aproape de pădure şi la rădăcina lui, iar am pus piatră, de acolea tot spre miază-noapte spre dealul cu pădure şi trecînd apa Sărăţelului, ne-am suit sus pînă în virfu, în drumul Predealului, unde se hotărăşte cu moşia Vrăneştilor şi ear am pus şi acolo piatră înfundată şi de acolo se întoarce şi merge şi merge spre apus pe lingă moşia Vrăneştilor pînă taie Sărăţelu, apoi apucă de se înjugă cu moşia Gornetului şi merge pe pădure pînă în malu unei văi, care acolo s-au piatră lingă un copac. De acolo merge tot spre apus prin pădure şi tot alătura cu moşia Gornetului pînă la un copaci mare care la rădăcina lui ear s-au pus piatră, i de acolo merge tot drept prin copaci cu juguri pînă ese iar în cîmp despre Măgureni la capu moşii şi merge dă dă la piatra ce e lingă Păducel, ce este arătată mai sus, care desparte între moşiiile Bălţeşti şi între moşiiile Măgureni şi caută drept în copaci cu crucea. Şi cînd s-a încheiat tot oculu moşii sfintei minăstirii Văleanilor, deosebindu-să şi împietrindu-să dă către părțile moşnenilor Bălţeşti şi de către alți răzaşi şi vecinii de moşie şi s-au dat sfintei şi dumnezeesții minăstirii Văleani să stăpînească cu bună pace după drepte şi adevărate zapise ce au avut de cumpărătoare dela moşnenii Bălţeşti. Acest să aibă sfînta minăstire a mai stăpîni şi un val de moară, ce-l are de cumpărătoare în apa Ovezii în moşia Bălţestilor, cu bună pace de către moşnenii Bălţeşti.

Am scris în luna Iunie 12, văleat 1777.

ss. Popa Matei Oproiu protopop.

ss. ...logofăt Bucoveanul.

ss. Gheorghe Dorobanţu fost ceauş de copii.

Pentru copie întocmai se adeverează

Inginer hotarnic Carl Gold ⁶⁸.

A N E X A 5

Prin care popa Stoian ot Văleni, închină moşia sa de la Stroesti, minăstirii Văleni.

«Adică eu preotul popa Stoian ot Văleni, feciorul popii lui Istratie ot Stroesti scriu şi mărturisesc cu această diată a mea la mina sfintiei sale părintelui egumenului Chiriu Chir Gherasim, năstavnicul sfintei minăstirii Văleni, unde să chiamă şi să prăznuieşte hramul Adormirii Precistii ot Sud Saac, precum să se ştie că lăcuind şi preotînd tată meu popa Istratie toată viața lui aici la această sfîntă minăstire

68. Arhivele Statului Bucureşti, *Minăstirea Cotroceni*, pachet 39, actul 15.

ce-i mai sus zisă și după moartea lui și a maicii mele s-au îngropat tot aici, și după moarte lor căsătorindu-mă și eu și preoțindu-mă iar la această sfântă casă și întîmplîndu-să de mi-au murit și prieteasa mea, nerămîndu-ne nici un copil den trupul nostru, iată că ne-am socotit și eu avînd puțină moșie la Stroești și apa Cricovului ot Sud Saac, dela părinții noștri de moștenire și a noastră de cumpărătoare precum scriu zapisele, însă două zapise de cumpărătoare toată partea Băraii și iar alt zapis de cumpărătoare dela Sora mularea diaconului Neacșului ot Stroești de toată partea lui.

Drept aceasta am socotit și eu de am închinată această moșie ce scriu mai sus, însă partea mea ce se va alege din cîmp, din pădure, din apă, din siliștea satului cu pometul, însă de peste tot hotariul, cit s-ar alege partea mea de moștenire și de cumpărătoare. Și această moșie să se împartă în doao cu frati-miu Ianache. Și iar să mai stăpînească sfînta minăstire cu o diată care mi-au dat unchiul meu călugărul Teodosie Drăngoii la moartea lui să se împartă în doao cu Radul feciorul vărămieu lui Ion Drăngoii, cum arată și diata unchiului Teodosie Drăngoii. Și cu aceasta să n-aibă treabă frate-miu Ianachie, că pe cum mi-au lăsat mie unchiu meu pentru pomenire așa o am lăsat și eu sfîntei minăstiri de pomană, ca să să pomenească și numele lui și al meu. Și iar am mai închinat sfîntei minăstiri casele mele de aici din tîrgul Vălenilor, însă casili care le-am făcut eu pă pimniță cu curțile, cu grajdul, cu grădina cu toate dichisili casii. Iar casili dă jos cele vechi dela tata nostru să fie frati-miu Ianache și aceste moșii și case ce scriu mai sus le-am închinat eu popa Stoian de a mea bună voie, nesilit de nimenea, ca să fie noao de pomenire și părinților noștri pînă în veci. Și să aibă sfînta minăstire a stăpîni cu pace și orice părinți s-ar ispiți după moartea mea a călca această diată au den frații mei, au den surorile mele, au din nepoții mei, au din frații de moșie, au din tot neamul nostru să aibă a dare seamă la infricoșatul județ al Domnului Nostru Iisus Hristos și să fie subpt blestemul a 318 sfinți părinți dela dreptul sobor de la Nicheia.

Și cînd s-au făcut această diată întîmplatul-s-au mulți preoți și boiari și megieși care să vor iscăli mai jos ca să să crează.

Drept aceasta eu popa Stoian am întărit această a mea diată cu a mea iscălitură și cu a mea pecete, pentru ca să fie sfîntei minăstiri danie.

Iulie 8 zile 7236 (1728).

ss. Eu popa Stoian feciorul popii lui Istratie ot Străești am dat precum adeverez mai sus.

ss. Eu popa Nica ot Văleni, martor.

ss. Eu popa Dionisie, martor.

ss. Eu popa Paisie, martor.

ss. Eu monah Rafail, martor.

ss. Eu... o semnătură grecească.

ss. Mihalache logofăt al dumnealui răposat Mihail Cantacuzino comișel m-am întîmplat aicea cînd s-a făcut această diată și m-am iscălit mărturie.

Și am scris eu Mihail Arsenovici logofăt părintelui ot Frăsinei cu zisa moșului popii lui Stoian ⁰⁹.

A N E X A 6

«Cu ajutorul Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, s-a zidit această sfîntă minăstire din temelie, care se cinstește cu hramul Uspenei Bogorodiță (Adormirea Născătoarei de Dumnezeu) de dumnealui clucerul Stoian hagi și jupîneașa dumnealui Ilinca. (În)ceputus-a-u în zilele Dumnealui nostru Io Șerban Cantacuzino Voevod, la leat dela Hristos 1680 și au închinat-o la minăstirea Cotroceni și fiind nezugrăvită și neavînd slomn, îndemnatu-s-au dumnealui jupînul Nicolae Buzăianul, ceauș za aprozi, de au zugrăvit-o și au făcut slomnul, iar cînd a fost la leat 7245 (1737) mai 31 pol ½ ceasuri din zi fost-a cutremur mare și s-a surpat această sfîntă minăstire. Deci și cu ajutorul Maicii Precistii, îndemnatu-s-au părintele egumen Chir Zaharia monah, fiind năstavnîc acestei sfînte minăstiri, care este dela sfînta Gora dela sfînta minăstire împărătească și patrierșească Iver, care se trage din părinții lui din cetatea Kalipoli, care se tilcuiește românește cetate bună și a zidit această minăs-

69. Arhivele Statului. *Minăstirea Cotroceni*, Pachet XLII. act. 24.

tire din temelie în strane și cu trei turnuri și cu clopotniță pe poartă precum se vede. Care această sfântă minăstire s-a început în zilele prea luminatului Domn Io Constantin Nicolae Voevod și s-a săvârșit în zilele prea luminatului Domn Io Mihail Racoviță Voevod, fiind mitropolit chir N(eofit) la leat 7257 (1746) Iunie 4.

A N E X A 7

Inscripția funerară de pe piatra mormântului lui Nicolae Buzălanu

«Supt această piatră, într-această groapă, odihnesc oasele dumnealui jupin Nicolae Buzăianu, bivel Șătrar, care s-a îngropat în luna lui octombrie în 30 de zile la această sfântă minăstire, fiind dumnealui ctitor vechi, în zilele prea înălțatului domn Io Constantin Nicolae Voevod, egumenind sfintia sa părintele chir Zaharia, monah dela Sfetagora dela minăstirea Ivir, la vâleat 7254 (1746)».

A N E X A 8

Pisania de la 1802

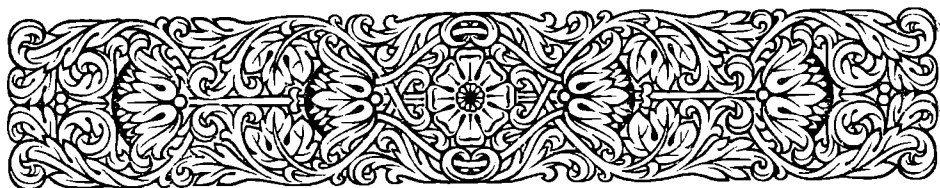
Scrisă în grecește deasupra ușii de la intrare, în interior pe tencuială, care a căzut cu tencuială cu tot, la cutremurul din 1940.

«La anul 1802 dela Nașterea lui Hristos la 14 ale lunii octombrie, miercuri, adică la al 5-lea ceas, cutremur mare s-a făcut în părțile Țării Românești, toți mici și mari au fost cuprinși de cutremur tare, toate neamurile.

Atunci și vestita biserică a Născătoarei de Dumnezeu cum se arată aici de față în locul Vălenilor, numită Adormirea Doamnei noastre Maicii Fiului lui Dumnezeu adică, Prea Sfinta, s-a sgduuit, s-a tulburat și la urmă s-a dărîmat, cu toate că nu trecuse mult timp de cînd se clădise, și nu numai biserica și clopotnița dar și tot cuprinsul de unelte ce era în ea. Acum însă se înnoiește cu totul din temelii prea strălucit și cinstit de către cucernicii creștini, sub cuviosul fericitul prea sfințitul Visarion egumen al Cotrocenilor.

Au cheltuit împreună și alții mulți, cu destui bani ca să săvîrșească această biserică fiind egumen veneratul și prea respectatul domn Gherasim prea sfințitul și s-a zugrăvit cu destule cheltuieli ale d-sale Moise Polcovnicul cu mina mea smeritul Nicolae din vestitul oraș al Greciei, Enos, la 1809 Iulie 8 s-a isprăvit».

Pr. EMILIAN VLAICULESCU

HIROTONIILE SĂVIRȘITE ÎN EPARHIA MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI ÎNTRE ANII 1834 - 1840

(continuare)

NUMELE CELOR HIROTONISIȚI PA URMĂTOR LEAT 1834 *

f. 54 v.

1. Nicolae sin Gheorghe de la satul Budești sud Ilfov, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescului de aici, iulie 13.

Ioan sin popa Mircea ot satul Florești sud Dimbovița, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Neguțătorilor din București, iulie 14.

Ștefan sin popa Marin ot satul Stăncești sud Prahova, hram Sfintii Apostoli, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului din București, iulie 16.

Nicolae sin Gheorghe ot satul Davidești sud Muscel, hram Înălțarea Domnului hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescu, București, iulie 17.

5. Nicolae sin popa Nicolae ot satul Vlădești sud Muscel, hram Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului, București, iulie 18.

Nicolae sin popa Gheorghe din satul Zalhanalile sud Prahova, hram Sfântul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescu, iulie 19.

Stan sin popa Oprea din oraș Cîmpina sud Prahova, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu, iulie 22.

Dimitrie sin popa Elefterie ot biserica Brezoianu din București, hram Sfinta Treime, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica mahalalei Slobozia, București, iulie 21.

Ioan sin diacon Radu ot satul Bărcănești sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu de aici, iulie 24.

f. 55

10. Ianache sin popa Ioan de la satul Săcuieni sud Dimbovița, hram Nașterea Domnului, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescul, iulie 24.

Marin sin Ioan de la satul Zimnicelele sud Teleorman, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu, iulie 25.

Șerban sin Ioan din satul Băneasa sud Ilfov, hram Sfântul Ioan Botezătorul, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu, iulie 26.

* Continuare din nr. 9—10, anul 1969, p. 1041—1046.

Nițu sin diacon Petre ot satul Izvorul de Jos sud Vlașca, hram Adormirea, hirotonisit preot tot de părintele Stratonichias, în biserica Crețulescului de aici, iulie 27.

Meletie ierodiacon de la minăstirea Vieroș sud Muscel, hram Intrarea în biserică, hirotonisit de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Radu Vodă, iulie 27.

15. Constantin sin popa Maftei ot satul Tărăceni sud Dimbovița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescu, iulie 28.

Neagu sin Dobre ot mahalaua Spirea Nouă, București, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Sfintului Ștefan de aici, iulie 29.

Teodor sin Radu de la satul Mălăești sud Prahova, hram Intrarea în biserică, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Sfintul Ioan cel mic, București, iulie 30.

Hristea sin Florea ot mahalaua Stejar, București, hram Înălțarea Cinstitei Cruci, hirotonisit preot de părintele Stratonichias, în biserica Colții de aici din București, iulie 31.

f. 55 v.

Nicolae sin popa Matei de la satul Șerbănești sud Dimbovița, hram Intrarea în biserică, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescu, august 1.

20. Gheorghe sin Ioan, de la satul Pițigaia sud Ilfov, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu, august 2.

Zamfir sin diaconul Andrei ot satul Rîncăcirov sud Dimbovița, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu de aici din București, august 4.

Ioan sin popa Ioanichie ot satul Nedelea sud Dimbovița, hram Sfinții Voievozi, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Sfinții Apostoli de aici, august 5.

Dan sin Constantin ot satul Goșinari sud Vlașca, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescului de aici, august 7.

Ioan sin Stan ot satul Bordenii mici sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în Biserica Popescului de aici, august 9.

25. Albu sin popa Teodor ot satul Codreni sud Ilfov, hram Schimbarea la Față, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu de aici, august 16.

Radu sin Tănase ot satul Spantovu sud Ilfov, hram Toți Sfinții, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu, august 28.

Grigorie sin popa Ioan ot satul Buciumeni sud Dimbovița, hram Nașterea Sfințului Ioan, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului, septembrie 3.

f. 56

Moisi sin diacon Hristea de la satul Recea sud Teleorman, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de prea sfinția sa părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescului de aici din București, septembrie 4.

Constantin sin Petre ot satul Atârnați sud Teleorman, hram Adormirea, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Stratonichias în biserica Sfintul Gheorghe Nou de aici din București, septembrie 6.

30. Dimitrie sin Nicolae ot satul Hagieni sud Ialomița, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Popii Soare de aici, septembrie 7.

Florea sin Stancu ot satul Pietrișul sud Teleorman, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Delea Nouă, București, sept. 16.

Marin sin Ioan ot satul Adunați Sirbeni, sud Vlașca, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica schitului Ghighiu sud Prahova, septembrie 23.

Constantin sin popa Gheorghe ot satul Bildana sud Dimbovița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica schitul Ghighiu sud Prahova, septembrie 25.

Neagu sin popa Dimitrie ot mahalaua Crețulescu din orașul Tîrgoviște sud Dîmbovița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica schitul Ghighiu sud Prahova, septembrie 24.

35. Stanciu sin Ioan ot satul Sîntești sud Ilfov, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica schitul Ghighiu sud Prahova, sept. 25.

Ștefan sin popa Stoica din satul Otopeni sud Ilfov, hram Sfinții Marii Mucenici Gheorghe și Dimitrie, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Schitul Ghighiu sud Prahova, septembrie 26.

f. 56 v.

Vasile sin Filimon ot satul Cornul sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Albă din București, octombrie 17.

Ștefan sin Ioan ot mahalaua Tîrchilești de aici, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului, București, octombrie 18.

Petre sin popa Tatu ot satul Grindul Făgărașului sud Ialomița, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfîntul Spiridon Nou de aici, octombrie 25.

40. Ioan sin Ioan ot satul Vața sud Teleorman hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Neofit în biserica Grecilor din București, noiembrie 2.

Gheorghe sin popa Gheorghe de la satul Șotric sud Prahova, hram Sfîntul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfîntul Ioan ot Podul Beilicului, București, noiembrie 3.

Dimitrie sin Gheorghe ot satul Gherghița Pămînteni, sud Ilfov, hram Sfîntul Mare Mucenic Procopie, hirotonisit preot de părintele Ierapoleon chir Neofit în biserica Postăvari din București, noiembrie 3.

Constantin sin Ene ot mahalaua Sfîntului Visarion din București hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfîntului Vasilie de aici, noiembrie 3.

Gheorghe sin Radul ot satul Săleni sud Dimbovița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Neofit în biserica Sfîntul Ilie din Gorgan de aici din București, noiembrie 4.

45. Dimitrie sin Vlad ot satul Brălița sud Ialomița, hram Sfîntul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Neguțătorilor, București, noiembrie 4.

Ioan sin popa Enache ot satul Cetățeni din Vale, sud Muscel, hram Intrarea în biserică, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Răzvanului, București, noiembrie 4.

f. 57

Neagu sin popa Teodor de la satul Dobreni sud Ilfov, hram Adormirea, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Sfinții Împărații ot livedea Gospod, București, noiembrie 4.

Lazăr sin Filip ot satul Gherghița Ungureni, sud Ilfov, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Colții de aici, noiembrie 5.

Andrei sin Vlad ot satul Brezoaia sud Dimbovița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfîntului Spiridon Nou din București, noiembrie 6.

50. Teodorit monah ot schitul Lespezile sud Prahova, hram Sfînta Troiță, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Popii Soare din București, noiembrie 21.

Dimitrie sin diacon Ioan ot satul Vlăscuța sud Teleorman, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfîntului Spiridon Nou, București, nov. 21.

Anastase sin Drăghici ot satul Balamuc sud Ilfov, hram Sfîntul Nicolae, hirotonisit de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Ghicăi ot Colentina sud Ilfov, noiembrie 21.

Hristea sin popa Gheorghe din oraș Tîrgoviștea sud Dîmbovița, hram Sfîntul Mare Mucenic Dimitrie, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica de la Colentina, noiembrie 26.

Hristea sin Ioan ot satul Lipia sud Ilfov, hram Intrarea în biserică, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Stelea din București, noiembrie 27.

55. Andrei sin popa Ioan ot satul Epurești sud Vlașca, hram Sfîntul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfîntului Gheorghe Nou de aici din București, noiembrie 28.

f. 57 v.

Dimitrie sin diacon Șerban de la satul Căzănești sud Ialomîța, hram Înălțarea Cinstitei Cruci, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Ghicăi ot Colentina, sud Ilfov, decembrie 10.

Nicolae sin Dimitrie ot mahalaua Olteni din București, hram Sfinții Voevozi, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfintului Ioan cel mare, București, decembrie 10.

Trandafir sin popa Grigore ot satul Cotorca sud Ialomîța, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit, în biserica Bradul, București, decembrie 8.

Dimitrie sin popa Șerban ot satul Gănești sud Muscel, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii, București, decembrie 16.

60. Gheorghe sin popa Apostol din oraș Cimpulung sud Muscel, hirotonisit preot de părintele Cerveno chir Iacov în biserica Sfintului Spiridon Nou de aici, decembrie 16.

Gheorghe sin Ștefan ot satul Nucet sud Dimbovița, hram Sfintul Mucenic Gheorghe, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii de aici din București, decembrie 17.

Ștefan sin popa Nan ot mahalaua Tabaci de sus, București, hramul Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfintului Dimitrie de aici din București, decembrie 20.

Mihail sin popa Ioan ot satul Brezoaia sud Dimbovița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Cerveno chir Iacov, în biserica Sfintului Spiridon Nou, decembrie 22.

Stan sin popa Constantin ot satul Păulești sud Prahova, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu în biserica Doamnei Bălașii, București, decembrie 22.

f. 58

65. Petre sin popa Anghel din oraș Ploiești sud Prahova, hirotonisit preot p-z seama bisericii satului Antofiloaia de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stavropoleos din București, decembrie 21.

Ioan sin Gheorghe ot satul Rădești sud Muscel, hram Sfintul Mucenic Gheorghe, hirotonisit preot de părintele Cerveno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon cel Nou de aici din București, decembrie 31.

A n u l 1 8 3 5

f. 58 v.

1. Marin sin popa Constantin de la satul Ogrăzeni județ Vlașca, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica lui Ceauș David ce-i zice unde au plîns Icoana, în București, ianuarie 6.

Ioniță sin popa Radu ot satul Ciulnița Mare sud Muscel, hram Nașterea Maicii Domnului, hirotonisit preot de arhiereul Costandie în biserica Colții din București, ianuarie 17.

Andronic monah ot schitul Lespezile sud Prahova, hram Sfinta Troiță, hirotonisit de părintele Stratonichias chir Ioanichie în paraclisul Sfintei Mitropolii, București, ianuarie 17.

Ioan sin popa Mihai ot mahalaua Sfintului Spiridon Nou de aici, hirotonisit preot de părintele Cerveno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon Nou, București, ianuarie 17.

5. Nicolae sin popa Stroe ot satul Pietroșani sud Prahova, hram Nașterea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfinta Ecaterina, ianuarie 19.

Ioan sin Tănase ot mahalaua Flămînda de aici, hram Sfinta Troiță, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Lucaci, București, februarie 6.

Ioan sin popa Ioan ot satul Ulmeni sud Teleorman, hram Sfintul Mucenic Dimitrie, hirotonisit preot de părintele Cerveno chir Iacov în biserica Sfinta Ecaterina din București, februarie 7.

f. 59

Ioan sin popa Petre ot satul Bălilești sud Muscel, hram Sfînta Troiță, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Zlătarilor, București, februarie 8.

Nedelea sin popa Manea ot satul Uzun sud Vlașca, hram... (loc alb), hirotonisit de prea osfinția sa părintele Stratonichias în biserica Popii Soare, București, februarie 10.

10. Ilie sin popa Ioan ot schitul Viforîta sud Dimbovița, hram Nașterea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica cu Sfinți, în București, februarie 14.

Constantin sin Zaharia ot satul Dridu sud Ilfov, hram Sfînta Parascheva, hirotonisit preot de părintele Ioanichie Stratonichias în biserica Doamnei Bălașii din București, februarie 14.

Teodor sin Panaiot din orașul București, mahalaua Cișmelei de Mavroghenie (sic), hirotonisit diacon de părintele Stratonichias în biserica Caimatei pă seamă minăstirii Sfîntul Sava de aici din București, martie 9.

Daniil sin popa Mirea ot schitul Pasărea sud Ilfov, hram Sfînta Troiță, hirotonisit preot de părintele Ioanichie Stratonichias în biserica schitului Spirea din București, martie 24.

Atanasie sin popa Ioan ot satul Bolintinu din vale sud Dimbovița, hram Sfînta Treime, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului, București, aprilie 17.

15. Sandu sin popa Petre ot satul Icoana sud Teleorman, hram Sfînta Treime, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Sfîntul Gheorghe Vechi, aprilie 20.

f. 59 v.

Atanasie sin Radu ot satul Poiana Lungă sud Dimbovița, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit, în biserica mahalalei Otetari, aprilie 20.

Dimitrie sin Mitu ot satul Măgureni sud Ialomița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Mintulesii, București, aprilie 20.

Constantin sin popa Sava, ot satul Slătioarele sud Ialomița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfîntul Spiridon Nou, mai 6.

Ioaniță sin Iacov ot satul Clătești sud Ilfov, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în Biserica Albă din București, mai 7.

20. Nicolae sin Dinu ot satul Obedeni sud Ilfov, hram Sfîntul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit, în biserica Icoanei din București, mai 7.

Sava sin Manole ot satul Bilciurești sud Dimbovița, hram Sfîntii Voevozi, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Icoanei, mai 8.

Stan sin Ianache ot satul Sterianu sud Ilfov, hram Sfîntii Impărați, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului, București, mai 8.

Vasile sin popa Radu ot mahalaua Moșilor din București, hram Sfîntul Ioan Botezătorul, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov, în biserica mahalalei Staicului, București, mai 10.

f. 60.

Gheorghe sin popa Marin ot mahalaua Spirea Veche din București, hram Sfîntul Spiridon, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfîntul Spiridon Nou, București, mai 14.

25. Dimitrie sin popa Marin ot satul Piatra Epîi sud Dimbovița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Iacov Cervenno în biserica Sfîntul Spiridon cel Nou, mai 19.

Dimitrie sin Udrea ot satul Borănești (șters și transformat în Bărăști) sud Ialomița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Lucaci, mai 19.

Radu sin Stan ot satul Bărăști sud Teleorman, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Sfîntul Ștefan de aici, mai 17.

Panait sin Dimitrie ot mahalaua Tabaci, București, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Măgureanului din București, mai 20.

State sin Lazăr ot mahalaua Delii Vechi din București, hram Sfinta Troiță, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Sfintul Ioan, București, mai 21.

30. Toma sin popa Toma ot mănăstirea Gorgota sud Dimbovița, hram Schimbarea la Față, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului din București, mai 21.

Petre sin popa Marin ot satul Praovița din plaiul Prahovei, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în paraclisul Sfintei Mitropolii, București, mai 23.

f. 60 v.

Nicolae sin Pantazi ot mahalaua Spirea Veche de aici, hram Sfintul Spiridon, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon de aici din București, mai 25.

Diacon Marin sin popa Iordache ot mahalaua Sfintului Nicolae din Șelari, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Popa Rusu, București, mai 27.

Diacon Stancul sin popa Năstase ot satul Pueni sud Vlașca, hram Sfintul Mucenic Dimitrie, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelii de aici, iunie 4.

35. Constantin sin Lazăr ot mahalaua Boteanului de aici, hram Sfintul Mucenic Gheorghe, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica mahalalei Flămînda, București, iunie 23.

Stroe sin popa Matei ot satul Hagieni sud Ilfov, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Stratonichias în biserica Crețulescului din București, iunie 23.

Nicolae sin Ioan din mahalaua Popescu de aici, hirotonisit diacon pă seama numitei biserici de părintele Costandie Sirmiu în biserica Staicului ce-i zic și Bradu, din București, iunie 29.

Hristea sin popa Radu ot satul Moroeni sud Dimbovița, hram Intrarea în biserică, hirotonisit preot de părintele Ioanichie Stratonichias în biserica Crețulescu de aici, iulie 3.

Dimitrie sin Anghel ot satul Găuriciu sud Teleorman, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu, iulie 4.

40. Constantin sin Ioan ot satul Tunari sud Ilfov, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Iacov Cervenno în biserica Antimului de aici, iulie 6.

f. 61

Nicolae sin popa Tănase, ot satul Păcioiu sud Muscel, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Sfintul Ioan cel Mic, iulie 6.

Anghel sin popa Lațcu ot satul Butiman sud Dimbovița, hram Intrarea în Biserică, hirotonisit preot de părintele Iacov Cervenno în biserica Sfintul Spiridon cel Nou de aici, iulie 7.

Constantin sin Neagoe ot satul Rușii lui Asan, sud Vlașca, hram Sfintii Patruzeci de Mucenici, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului, iulie 8.

Zaharia sin Gheorghe ot satul Pîrtani sud Ialomița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon Nou, iulie 9.

45. Mihai sin popa Ioan ot satul Tătărani sud Prahova, hram Sfinta Treime, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Stratonichias în biserica Manii Brutar de aici, iulie 10.

Ioan sin popa Hristea ot satul Găujani sud Teleorman, hram Sfintii Voevozi, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii din București, iulie 14.

Ioan sin Gheorghe ot satul Ograda sud Ialomița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Vergului de aici din București, iulie 14.

Constantin sin popa Vasile ot satul Podurile sud Dimbovița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului de aici, iulie 15.

f. 61 v.

Gheorghe sin popa Dimitrie ot satul Frumoasa sud Teleorman, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelea de aici din București, iulie 16.

50. Mihail sin Mîrea ot satul Furculești sud Teleorman, hram Sfinții Voevozi, hirotonisit preot de părintele Ioanichie Stratonichias în biserica Crețulescului de aici, iulie 18.

Dimitrie sin popa Nicolae ot satul Comani sud Ilfov, hram Sfinta Treime, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Domnei Bălașii de aici, iulie 20.

Ioan sin Tănase ot mahalaua Popii Rusului, București, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Sfintul Nicolae din Șelari de aici din București, august 3.

Herea sin Petre ot satul Hotarul sud Ilfov, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Doamnei Bălașii de aici, august 10.

Petre sin diacon Constantin de aici, hirotonisit preot pă seama bisericii Cărămidarii de sus din București de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Curtii Vechi de aici, august 10.

55. Teodor Gheorghiu ot satul Slivna Nouă sud Prahova, hram Sfintul Mare Mucenic Dimitrie, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Sfintul Nicolae din Prund, București, septembrie 8.

Gherasim monah de la schitul Predeal sud Prahova, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Lucaci din București, septembrie 22.

f. 62

Pavel sin popa Pavel ot satul Pietriceaua din plaiul Prahovei, hram Sfinta Treime, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica unde au plîns icoana, București, octombrie 11.

Oprea sin Ioan ot satul Plătărești sud Prahova, hram Sfintul Mucenic Mercurie hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii, București, octombrie 10.

Preda sin popa Ioan ot satul Siliștea sud Teleorman, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon Nou de aici din București, octombrie 12.

60. Petre sin Gheorghe ot satul Trestieni plaiul Prahovei, hram Sfinții Voevozi, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica... (loc alb), oct. 14.

Matei sin popa Nicolae ot mahalaua Sfintul Ștefan din București, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica ot mahalaua Foișorul de aici, octombrie 13.

Marin sin Badea ot mahalaua Popa Dirvaș, biserica Albă din București, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Albă de mai sus, octombrie 25.

Dimitrie sin popa Mircea ot satul Căscioarele sud Vlașca, hram Intrarea în biserică, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii de aici, octombrie 31.

Ioan sin popa Matei de la satul Coconi sud Ilfov, hram Sfintul Mucenic Dimitrie, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelii de aici din București, noembrie 1.

f. 62 v.

65. Gheorghe sin Savu ot satul Domnești sud Ilfov, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon Nou de aici din București, noembrie 3.

Radu sin Soare ot satul Gura Mătăsarului sud Dimbovița, hram Sfintul Grigore, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelii din București, noembrie 3.

Mîna sin Dimitrie ot satul Ciorani sud Ilfov, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelea de aici, nov. 2.

Radu sin Coman ot satul Bujorești sud Teleorman, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Icoanei de aici, nov. 4.

Toma sin Ștefan ot satul Leurdeni sud Muscel, hram Sfintul Mucenic Gheorghe, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Sfinților Apostoli din București, noembrie 4.

70. Nicolae sin diacon Dobre ot satul Săceni sud Teleorman, hram Sfinta Parascheva, hirotonisit preot de părintele Iacov Cervenó în biserica Sfintul Spiridon Nou din București, noembrie 5.

Anghel sin popa Anghel ot satul Vlădeni sud Prahova, hram Înălțarea Domnului, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelea de aici, noembrie 5.

Ilie sin Matei ot satul Zimbreașca sud Teleorman, hram..., (loc alb), hirotonisit preot de părintele Cervenó chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon Nou din București, noembrie 6.

f. 63

Ioan sin Marin ot satul Bănești sud Dimbovița, hram Sfinții Voevozi, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelea de aici din București, noembrie 6.

Crăciun sin Dan ot satul Orești sud Ilfov, hram Sfinta Treime, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Schitul Icoana de aici din București, noembrie 7.

75. Ioan sin popa Matei ot satul Mavrodinul sud Teleorman, hram Schimbarea la Față, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Icoana, București, noembrie 8.

Alexandru sin Ștefan ot satul Ornești sud Ilfov, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Sfintul Ioan de aici din București, noembrie 10.

Ioan sin popa Niță ot satul Cosești sud Muscel, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Popa Chițul de aici, noembrie 11.

Stan sin Ioan ot satul Fieni sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelii, noembrie 13.

Ioan sin Mincu ot mahalaua Răzvanul, București, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Cervenó chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon Nou de aici, noembrie 24.

80. Anastasie sin Dinu ot satul Gălbinași sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Cervenó chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon Nou, București, decembrie 1.

f. 63 v.

Radu sin Matei ot satul Nanovu sud Teleorman, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Silivestru, București, decembrie 12.

Ioan sin popa Ioan ot satul Călugăru sud Vlașca, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Broșteni din București, dec. 13.

Iane sin Bucur ot satul Băicoi sud Prahova, hram Sfinta Muceniță Varvara, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului din București, decembrie 14.

Barbu sin Ștefan ot satul Cărpinișu sud Dimbovița, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu, București, dec. 17.

85. Slavri sin popa Petre ot mahalaua Sfintei Vineri din oraș Ploiești, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului, decembrie 19.

Gheorghe sin Florea ot satul Popești, sud Ilfov, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului, decembrie 30.

Ștefan sin popa Ioan ot satul Zădăriciu sud Vlașca, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi din București, decembrie 30.

f. 64

Teodor sin Nițu ot satul Berceni sud Ilfov, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescului de aici din București, decembrie 31.

Anul 1836

f. 64 v.

1. Tănase sin popa Marin ot satul Căscioarele sud Vlașca, hram... (loc alb), hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescului de aici din București, 1836 ianuarie 2.

Pantazi sin Radu ot satul Vizurești sud Dimbovița, hram Sfântul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica schitul Ciorogirla, ianuarie 1.

Zaharia sin popa Dimitrie din mahalaua Oborul Vechi, București, hram Sfintii Părinți Ioachim și Ana, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Oborul Vechi de aici din București, ianuarie 7.

Barbu sin Stoian ot mahalaua Sfântului Pantelimon, București, hirotonisit diacon de prea osfinția sa părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Neguțătorilor pă seama sfintei minăstiri Colțea, ianuarie 9.

5. Barbu sin Vasile ot mahalaua schitul Hagi-Dina, metoh maicilor ot schitul Tîgănești de aici, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi de aici din București, ianuarie 17.

Matei sin Stoica ot satul Podul Rîzii sud Dimbovița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica... (loc alb), ianuarie 26.

f. 65

Anastase sin popa Alexandru ot satul Găiseni sud Dimbovița, hram Sfântul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelea din București, ianuarie 26.

Matei sin Stanciu ot satul Pribegi sud Ialomița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi, București, februarie 9.

Vasile sin Constantin ot mahalaua Staicului de aici, hirotonisit diacon pă seama părintelui Cerveno chir Iacov, de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintii Împărați de aici din București, martie 8.

10. Iorga sin popa Sava din oraș Cîmpulung sud Muscel, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Nanului de aici, martie 15.

Ștefan sin popa Marin ot mahalaua Gorgan, București, hirotonisit diacon pă seama părintelui Ierapoleos chir Neofit și hirotonisit tot de prea osfinția sa în biserica... (loc alb), martie 15.

Nicolae sin Teodor ot satul Vărăști sud Ilfov, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în Biserica Radu Vodă de aici, martie 15.

f. 65 v.

Grigorie sin diacon Ștefan ot satul Cătunul Văcari sud Muscel, hram Sfântul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Amzi din București, martie 21.

Ioan sin Ene ot satul Frasinu sud Dimbovița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântului Spiridon Vechi de aici din București, martie 22.

15. Gheorghe sin diacon Ioan ot satul cătunul Căscioarele sud Dimbovița, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Icoanii de aici, martie 22.

Mărgărit sin popa Gheorghe ot satul Ghimpați sud Dimbovița, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras în biserica Sfântul Spiridon Vechi de aici, martie 25.

Crăciun sin popa Ioan ot satul Purani sud Vlașca, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras în biserica Sfântul Nicolae, mahalaua Vlădichii, de aici, martie 26.

Manu sin popa Tănase ot schitul Pasărea sud Ilfov, hram Sfinta Troiță, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Amzi, București, martie 26.

Alexandru sin popa Vasile ot mahalaua Lucați din București, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit diacon de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi din București, martie 29.

f. 66

20. Vasile Căplescu de aici, hirotonisit diacon pă seama bisericii mahalalei Popii Dirvaș de aici din București de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Albă, martie 28.

Ioan diacon ot satul Sirbeni sud Vlașca, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfintul Ioan cel Nou de aici, aprilie 9.

Șerban diacon ot satul Mogoșani sud Dimbovița, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi de aici, aprilie 10.

Constantin sin Radu ot satul Buzești sud Teleorman, hram Intrarea în biserică, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelii, București, aprilie 11.

Constantin sin Radu din oraș Rușii de Vede sud Teleorman, hram Nașterea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Palmiras în biserica Sfintul Spiridon Vechi, aprilie 12.

25. Ioan sin popa Ioan ot satul Hași Hristea sud Teleorman, hram Sfinții Împărați, hirotonisit preot de părintele Palmiras în biserica Sfintul Spiridon Vechi, aprilie 13.

Teodor sin Teodor ot satul Alexandria Nouă sud Teleorman, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Domnească de aici, aprilie 13.

f. 66 v.

Pavel sin ieromonah Teodosie de aici, hirotonisit diacon pă seama bisericii Curtii Vechi, București, de prea osfinția sa părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Domnească în București, aprilie 14.

Petre sin Hași Nicolae, hirotonisit preot pă seama schitului Pasărea sud Ilfov de părintele Stratonichias în biserica Gorgani de aici din București, mai 1.

Cornilie ierodiăcon hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Neofit episcop Râmnicului pe seama mănăstirii Radului Vodă de aici, mai 18.

30. Nicolae sin Ioan ot satul Ștefănești sud Muscel, hram Sfintul Mucenic Dimitrie, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi de aici, iunie 1.

Ioan sin popa Ioan ot satul Slobozia sud Ilfov, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfintul Gheorghe Vechi de aici, iunie 2.

Vlad sin diacon Mihai ot satul Maldăru sud Teleorman, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului de aici, iunie 8.

Badea sin Ioan ot satul Slăvești sud Teleorman, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Oancii, București, iunie 14.

f. 67

Radu sin popa Zamfir ot satul Căpsuna sud Dimbovița, hram Sfinții Voevozi, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintului Spiridon Sfintei Ecaterina, iulie 13.

35. Neagu sin Ispas din mahalaua Foișorul din București, hirotonisit preot pă seama bisericii Popa Chițu de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Sfintei Ecaterina, iulie 13.

Constantin sin popa Nicolae ot satul Cățelu sud Ilfov, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelii de aici, iulie 14.

Constantin sin popa Scarlat ot satul Telea sud Prahova, hram Sfinții Voevozi, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului, iulie 14.

Ioan sin Mincul ot satul Ghimpați sud Ilfov, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelii din București, iulie 16.

Ioan sin popa Ioan ot satul Lerești sud Muscel, hram Sfinții Voevozi, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii din București, iulie 19.

40. Gheorghe sin popa Nițu ot satul Valea Foi sud Muscel, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Măgureanului din București, iulie 20.

f. 67 v.

Preda sin popa Marin ot satul Cîrtojeni sud Vlașca, hram Sfintul Mucenic Gheorghe, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica... (loc alb), iulie 21.

Marin sin popa Constantin din oraș Rușii de Vede sud Teleorman, hram Sfânta Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Prooroc Ilie din oraș Rușii de Vede, iulie 21.

Radu sin popa Radu ot satul Plosca sud Teleorman, hram Nașterea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Palmiras în biserica Sfinților Împărați din oraș Rușii de Vede, sud Teleorman, iulie 22.

Constantin sin Preda ot satul Vărăști sud Ilfov, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Steli din București, iulie 23.

45. Anghel sin popa Radu ot satul Crovul sud Vlașca, hram Sfântul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica schitului Ciorogirla, iulie 23.

Marin sin Stoian ot satul Greaca sud Vlașca, hram Sfinții 40 de Mucenici, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Sfântul Nicolae ot mahalaua Vlădichii de aici, iulie 26.

Ilie sin popa Ioan ot satul Gălăteni sud Vlașca, hram Toți Sfinții, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în Biserica Ollenilor de aici, august 9.

f. 68

Dragomir sin Dimitrie ot satul Cocani sud Ilfov, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescului de aici, august 12.

Manta sin Dobre ot schitul Tusea sud Dimbovița, hram Înălțarea Domnului, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescu de aici, august 13.

50. Gheorghe sin Stanciu ot satul Baloleasca sud Ilfov, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Udricani de aici, august 17.

Stanciu sin Stan ot satul Udeni sud Vlașca, hram Sfinții Voevozi, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Olarilor de aici din București, august 23.

Casian monah hirotonisit diacon pă seama Mitropoliei Tirgoviști sud Dimbovița de părintele Stratonichias în biserica mahalalei Flămînda de aici, august 29.

Hristea sin Ioan Grecu s-au hirotonisit preot pă seama bisericii Zlătarilor de aici de părintele Velas chir Iosif în biserica Mihai Vodă din București, sept. 13.

Mihai sin Zamfir ot satul Titu sud Dimbovița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Gheorghe Nou de aici, octombrie 5.

55. Dinu sin popa Procopie ot satul Jugureni sud Vlașca, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Sfinților Apostoli de aici, octombrie 8.

Vasile sin popa Hristea de aici, hirotonisit preot pă seama mănăstirii Plumbuita, hram Nașterea Sfântului Ioan, de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Gheorghe Nou de aici, octombrie 12.

f. 68 v.

Pavel diacon sin ieromonah Teodosie ot Sfântul Gheorghe Nou de aici, hirotonisit preot pă seama cimitirului ot biserica Icoanei de aici, de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Nicolae a Postăvarilor, București, octombrie 22.

Ianache sin popa Iordache ot satul Obileștii Vechi sud Ilfov, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica cu Sfinți de aici, octombrie 25.

Nicolae sin popa Chiriac de aici, hirotonisit diacon pă seama bisericii Amzii. București, de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Neguțătorilor din București, noembrie 7.

60. Hristea sin popa Nicolae ot satul Tătărani sud Dimbovița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi din București, noembrie 28.

Ștefan diacon ot satul Pietroșani sud Dimbovița, hram Sfântul Ioan Botezătorul, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescu de aici, decembrie 2.

Gheorghe sin popa Radu ot satul Vlădeni sud Ialomița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi de aici, decembrie 5.

Ștefan sin popa Nicolae ot satul Chiroiu sud Ilfov, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie in biserica Colții de aici, dec. 13.

Grigore sin popa Stan ot satul Poenarii lui Apostol sud Dimbovița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Atanasie Palmiras in biserica Sfântul Spiridon Vechi, decembrie 13.

f. 69

65. Ioan sin popa Radu ot satul Ceaușești sud Teleorman, hram Toți Sfinții, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie in biserica Sfântul Spiridon Vechi de aici, decembrie 14.

Gheorghe sin popa Vasile ot satul Șerbănești sud Dimbovița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie in biserica Neguțătorilor de aici din București, decembrie 15.

Ioan sin popa Stan ot satul Lucieni Pămînteni sud Dimbovița, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie in biserica Sfântul Spiridon Vechi, București, decembrie 18.

Andrei sin Șerban ot satul Zimnicea sud Teleorman, hram Sfinții Împărați, hirotonisit preot de părintele Atanasie Palmiras in biserica Măgureanului de aici din București, decembrie 20.

Barbu sin popa Petre ot satul Adămești sud Teleorman, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu in biserica Dobrotesi de aici, decembrie 20.

70. Dobre sin **Antonie ot mahalaua Staicului de aici, hram Izvorul Tămăduirii**, hirotonisit diacon de părintele Palmiras chir Atanasie in biserica Măgureanului de aici, decembrie 20.

Ruse sin Stancu ot mahalaua Sfântul Nicolae... (loc alb), hirotonisit diacon de părintele Sirmiu Costandie in biserica Dobrotesei, București, decembrie 20.

Ioan sin popa Hristea ot satul Vasalați sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Sirmiu in biserica Mîntulesi de aici din București, decembrie 29.

f. 69 v.

Sima sin Ene ot satul Fundata sud Dimbovița, hramul Sfântul Ieranh Nicolae, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Palmiras chir Atanasie in biserica Sfântul Spiridon Vechi de aici din București, decembrie 24.

A n u l 1 8 3 7

f. 70

1. Dimitrie sin popa Manole ot satul Popești lui Manuc sud Ilfov, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie in biserica Sfântul Vasile din podul Mogoșoaii din București, ianuarie 1.

Gheorghe sin Radu ot satul Voinești sud Dimbovița, hram Buna Vestire, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie in biserica Sfântul Spiridon Vechi, de aici, ianuarie 1.

Gheorghe sin Dimitrie ot satul Edera sud Prahova, hram Sfinții Voevozi, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie in biserica Sfântul Spiridon Vechi, București, ianuarie 2.

Dobre sin Stoica ot satul Sohat sud Ilfov, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie in biserica Sfântul Spiridon Vechi de aici, ianuarie 4.

5. Ștefan sin Gheorghe ot satul Piatra sud Prahova, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie in biserica Crețulescu de aici, ian. 22.

Șerbu diacon ot satul Recea sud Teleorman, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie in biserica Delii de aici, februarie 6.

Radu diacon sin Ioan ot satul Vulpești sud Teleorman, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie in biserica Măgureanului de aici din București, februarie 7.

Nicolae diacon sin Ioan de aici, hirotonisit preot pã seama bisericii Sfântul Nicolae ot Popescu din București de părintele Cervenou chir Iacov, februarie 10.

f. 70 v.

Alexandru diacon de aici hirotonisit preot pã seama bisericii Sfântul Nicolae ot mahalaua Lucaci, București, de prea osfinția sa părintele Velas chir Iosif in biserica Neguțătorilor de aici, februarie 14.

10. Gheorghe sin Dinu ot mahalaua Iancului de aici, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfântul Gheorghe Nou de aici, martie 7.

Ștefan sin popa Grigore ot satul Sperieți sud Dimbovița, hram Sfinta Cuvioasă Parascheva, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Dobrotesii de aici, martie 25.

Stan diacon ot satul Puroinica sud Dimbovița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Zlătari, București, martie 28.

Teodor diacon ot satul Dragodana sud Dimbovița, hram Sfântul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Olarilor de aici din București, martie 28.

Dobre diacon din mahalaua Cărămidari de aici, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Gheorghe Nou, București, aprilie 15.

15. Dimitrie sin popa Moise de aici, hirotonisit preot pă seama bisericii satului Cămineasca sud Vlașca, de părintele Sirmiu Costandie în biserica Doamnei Bălașii de aici, aprilie 18.

Radu diacon ot satul Urlueni, cătun Izbășești, sud Teleorman, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Sfintii Împărați de aici, mai 21.

f. 71

Dimitrie sin popa Constantin ot satul Stoenesti sud Dimbovița, hram Sfintii 40 de Mucenici, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi de aici, mai 31.

Scarlat sin popa Constantin ot satul Maia sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Antimul de aici, iunie 14.

Iosif monah, hirotonisit diacon și preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica... (loc alb), pă seama mănăstirii Rîncăciuv sud Muscel, hram... (loc alb), iunie 19.

20. Teodosie monah, hirotonisit diacon și preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Sfântul Nicolae din Postăvari de aici, tot pă seama mănăstirii Rîncăciuv sud Muscel, iunie 19.

Vasile diacon de aici, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Tabacului de aici pă al căriia nume s-au hirotonisit preot, iulie 11.

Vasile diacon de aici, hirotonisit preot pă seama bisericii Scaunelor de părintele Cervenou chir Iacov în biserica ot mahalaua Scaunelor de aici, iulie 18.

Petre sin Anghel ot mahalaua Foișorul de aici, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în aceeași biserica Foișoru, iulie 20.

Pană sin Ioan ot satul Butești sud Vlașca, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Neguțătorilor de aici, iulie 27.

25. Ilie sin Dimitrie ot satul Dobreni sud Ilfov, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescului de aici, august 5.

f. 71 v.

Năstase sin popa Zamfir ot satul Albești sud Prahova, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfântul Gheorghe Nou de aici, august 7.

Ioan sin popa Neagu ot satul Săcuieni sud Dimbovița, hram Nașterea Domnului, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi, august 7.

Ioan sin popa Radu ot satul Fundul Crăsanilor sud Ialomița, hram Sfintii Apostoli, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica mănăstirii Cernica, august 7.

Dimitrie sin popa Pătrașcu ot satul Slobozia sud Teleorman, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi de aici, august 8.

30. Teodor sin popa Dimitrie ot satul Dimieni sud Ilfov, hram Sfântul Mucenic Gheorghe, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfântul Gheorghe Vechi de aici, august 8.

Mihail sin Gheorghe ot satul Corbii Ciungi sud Vlașca, hram Sfântul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Doamnei Bălașii de aici, august 12.

Gheorghe sin popa Ioan ot satul Olteni sud Teleorman, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescului de aici, august 14.

Ioan sin Stan ot satul Sirbi de Grația sud Vlașca, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Manii Brutar de aici, august 15.

f. 72

Constantin sin Ilie de aici, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Manii Brutar pă seama bisericii Sfintul Nicolae ot Postăvari de aici din București, august 21.

35. ... (loc alb).

Ștefan diacon de aici, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Popii Dîrvaș ce-i zice și biserica Albă de aici, pă al căria nume s-au și hirotonisit preot, septembrie 8.

Dimitrie sin popa Ioan ot satul Sirbeni sud Vlașca, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Sfintul Gheorghe Nou, București, septembrie 19.

Ioan sin Barbu de aici, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescu, pă seama bisericii ot Flămînda din București, hram Sfintul Nicolae, octombrie 11.

Petre sin Radu de aici, hirotonisit diacon de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Sfintul Ioan cel Mic pă seama bisericii Crețulescu, București, noembrie 4.

40. Păun sin popa Radu ot satul Slobozia sud Vlașca, hram Sfintul Mucenic Gheorghe, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Nicolae ot mahalaua Jicniții de aici, noiembrie 7.

Mincu sin Stancu ot satul Grosul sud Vlașca, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Mîntulesii de aici din București, noembrie 8.

f. 72 v.

Manta sin popa Crăciun ot satul Cornu din plaiul Prahovii, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu de aici din București, noembrie 9.

Grigorie sin Nicodim ot satul Luciu sud Ialomița, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii de aici, noembrie 16.

Albu sin Preda ot mahalaua bisericii noua du pă podul de pămînt de aici, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în Biserica Neguțătorilor București, noembrie 20.

45. Damaschin Ierodiacon bisericii Curții Vechi, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în Biserica Curtea Veche, București, pă al căria nume s-au și hirotonisit preot, noembrie 22.

Zaharia sin popa Preda ot satul Mavrodinu sud Teleorman, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Doamnei Bălașii de aici, noembrie 30.

Dima sin Stanciu ot satul Mărculești sud Ialomița, hram Sfintul Nicolae (adaus posterior), hirotonisit preot de părintele Atanasie Palmiras în biserica Sfintul Spiridon Vechi de aici, noembrie 30.

Ioan sin diacon Dimitrie din oraș Tîrgoviște sud Dimbovița, hirotonisit preot de părintele Palmiras în biserica Sfintul Spiridon Vechi de aici, pă seama bisericii cu hramul Înălțarea Domnului din acel oraș Tîrgoviște, noembrie 30.

Stoica sin Petre ot satul Băicoi sud Prahova, hram Mucenița Ecaterina, hirotonisit preot, de părintele Stratonichias Ioanichie în biserica Sfintul Vasile de aici, decembrie 3.

f. 73

50. Ioan sin Ene ot satul Tătărani sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Domniții Bălașii de aici din București, decembrie 3.

Marin sin Stancu ot satul Tecuciu sud Teleorman, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Sfintul Nicolae, mahalaua Popii Dîrvaș, de aici, decembrie 9.

Hristea sin Radu ot satul Papa sud Teleorman, hram Sfintul Mucenic Gheorghe, hirotionisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Doamnei Bălașii de aici, decembrie 8.

Mihai sin popa Nicolae ot satul Chirnoși sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotionisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Udricani de aici, decembrie 11.

Matei sin popa Vasile, hirotionisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelii de aici, pă seama bisericii cu hramul Buna Vestire din oraș Ploești, decembrie 13.

55. Ilie sin popa David, hirotionisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi de aici, pă seama bisericii mahalalei Spirea Veche, București, decembrie 13.

Ioan sin popa Alexandru ot satul Odaia Vlădichii sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotionisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi, decembrie 14.

Gheorghe sin popa Iordache ot satul Poiana sud Ialomița, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotionisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelii de aici, decembrie 15.

f. 73 v.

Atanasie sin Ianache ot satul Letca Veche sud Vlașca, hram Sfintii Împărați, hirotionisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescu de aici, decembrie 16.

Gheorghe sin popa Oancea ot satul Cioranii de Jos sud Prahova, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotionisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Stavropoleos de aici, decembrie 16.

60. Stan sin popa Ioan ot satul Podișoru sud Teleorman, hram Sfintul Nicolae, hirotionisit preot de părintele Palmiras în biserica Sfintul Nicolae biserica Albă din podul Mogoșoaei de aici, decembrie 19.

Radu sin popa Ioan de aici, hirotionisit preot de părintele Stratonichias Ioanichie în biserica Crețulescu de aici, pă seama bisericii cu hramul Adormirii ot mahalaua Spirea Nouă, București, decembrie 20.

Liicu sin Mihai ot satul Micșunești sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotionisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Sfintul Nicolae de Samurcaș, București, decembrie 23.

Teodor sin popa Hristea ot satul Târnavă de sus, sud Vlașca, hram... (loc alb), hirotionisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii, București, decembrie 23.

Nicolae diacon sin popa Chiriac de aici, hirotionisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Ceauș Amza de aici, pă al căriia nume s-au hirotionisit preot, decembrie 24.

65. Constantin sin popa Dimitrie ot satul Novaci sud Vlașca, hram Adormirea, hirotionisit preot tot de părintele Costandie în biserica Stelea de aici din București, decembrie 25.

f. 74

Constantin sin Constantin ot satul Crîngași sud Ilfov, hram Sfintii Voevozi, hirotionisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi de aici, decembrie 25.

Ioan sin Radu de aici, hirotionisit diacon de părintele Sirmiu Costandie în biserica Sfintul Vasile de aici, pă al căriia nume s-au și hirotionisit diacon, apoi și preot la 1838, iar diacon 1837, decembrie 30.

A n u l 1838

f. 74 v.

1. Ioan sin popa Ioan din orașul Cîmpulung sud Muscel hirotionisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi de aici, pă seama bisericii ot mahalaua Malul din acel oraș Cîmpulung, ianuarie 2.

Dimitrie sin Ioan ot satul Aricești sud Prahova, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotionisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi, București, ianuarie 4.

Ioan sin Radu de aici, hirotonisit preot pă seama bisericii Izvorul Tămăduirii, mahalaua Cîsmelei de Mavroghenie de aici, de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Măgureanu din București, ianuarie 10.

Ilie sin popa Teodor ot satul Pietroșani sud Teleorman, hram Sfinta Treime, hirotonisit preot de părintele Stratonidias chir Ioanichie în biserica Crețulescu de aici, ianuarie 11.

5. Stancu sin Mirea ot mahalaua biserica Albă de aici, hirotonisit numai diacon de părintele Palmiras chir Atanasie pă seama prea osfinției sale, în biserica Schitul Maicilor din București, februarie 5.

Lavrentie monah hirotonisit diacon și preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica metohului schitului Țigănești de aici, pă seama mănăstirii Rincăcirov sud Muscel, februarie 4.

Constantin sin Nițu de aici, hirotonisit preot pă seama bisericii ot mahalaua Broșteni de aici de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Albă din podul Mogoșoaei, București, februarie 20.

f. 75

Badea diacon ot satul Stoborăști sud Teleorman, hram Sfîntul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfîntul Visarion de aici, martie 12.

Gheorghe sin popa Ioan, hirotonisit diacon de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Udricanului de aici, pă seama sfintei Mitropolii, București, martie 26.

10. Dimitrie sin popa Ilie ot satul Gheboiaia sud Dimbovița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Colții de aici, martie 31.

Nicolae sin popa Radu ot satul Dobra sud Dimbovița, hram Sfîntul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras în biserica Albă din podul Mogoșoaei, mai 2.

Florea sin Ilie ot satul Chițești sud Muscel, hram Sfîntul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelii, București, mai 2.

Stan sin Hristea ot satul Crîngurile sud Vlașca, hram Sfîntul Ioan Botezătorul, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelea de aici, mai 5.

Marin sin popa Hristea ot satul Orbeasca sud Teleorman, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Măgureanului de aici, mai 8.

15. Petre sin popa Stan ot satul Gura Boului sud Teleorman, hram Sfîntul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelii, București, mai 9.

f. 75 v.

Gheorghe sin popa Dimitrie ot satul Vața de jos sud Teleorman, hram Sfîntul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelea de aici din București, mai 10.

Apostol sin popa Alexandru ot satul Rășani sud Prahova, hram Sfîntii Împărați, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Sfîntul Nicolae de aici, mai 9.

Radu sin popa Stoian ot satul Borănești sud Ialomița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Albă din podul Mogoșoaei, București, mai 10.

Isaia ierodiacon egumen schitului Pătroaia sud Dimbovița hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Sinados chir Samuil în biserica schitului Buliga din oraș Pitești sud Argeș, mai 8.

20. Toma sin Marin de aici, hirotonisit diacon de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica... (loc alb), pă seama prea osfinției sale, mai 15.

Constantin sin Voicu ot satul Drăcșani sud Teleorman, hram Sfîntul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Olarilor de aici, mai 15.

Ioan diacon din oraș Tirgoviștea sud Dimbovița, hirotonisit preot pă seama bisericii cu hram Adormirea din acel oraș, de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Dobrotessii din București, mai 26.

f. 76

Gheorghe sin Ianache ot satul Popești sud Ilfov, hram Sfîntul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Antimului de aici din București, mai 26.

Enache sin popa Sandu ot satul Glina sud Ilfov, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Sfintul Nicolae din mahalaua Prundu, București, iunie 18.

25. Radu sin Nicolae ot satul Moldoveni sud Ialomița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelii, București, iunie 20.

Ștefan sin Ilie de aici, hirotonisit diacon de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Ceauș Radu de aici, pă seama bisericii Ienii din București, iunie 19.

Ioan sin Eftimie ot satul Ionești sud Vlașca, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelii de aici, iunie 22.

Petre sin popa Milea de aici, hirotonisit diacon pă seama părintelui Aristas chir Gherasim Sărindareanu, de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu de aici din București, iunie 24.

Matache sin popa Vasile de aici, hirotonisit diacon pă seama bisericii Udricani de părintele Palmiras chir Atanasie tot într-acea biserică Udricani, București, iunie 24.

30. Irodion ierodiacon de la mănăstirea Sinaia sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Sfintul Ioan cel Nou de aici din București, pă seama acelei mănăstiri, iunie 25.

f. 76 v.

Gheorghe sin Dimitrie de aici din București, hirotonisit diacon pă seama bisericii Sfintului Spiridon de prea osfinția sa părintele Cerveno chir Iacov tot în numita biserică, iunie 25.

Constantin sin popa Ioan ot satul Dichiseni sud Ialomița, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii, București, iulie 1.

Antonie sin popa Ioan de aici, hirotonisit diacon pă seama bisericii Curții Vechi, București, de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii din București, iulie 1.

Ștefan sin popa Vasile de aici din București, hirotonisit diacon pă seama bisericii Sfintului Antonie tot de aici, de părintele Stratonichias în biserica mănăstirii Cernicăi, iulie 3.

35. Radu sin... (loc alb) de aici, hirotonisit diacon de părintele Sirmiu Costandie pă seama prea osfinției sale în biserica... (loc alb).

Constantin sin popa Gheorghe ot satul Slobozia sud Prahova, hram Sfinții Împărați, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica ot mahalaua Scaunele, București, iulie 17.

Gheorghe sin popa Mihai ot satul Coșăreni sud Ialomița, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica ot satul Bolintinu, iulie 18.

Antonie sin diacon Buia ot satul Bălășueni sud Vlașca, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelea din București, iulie 20.

f. 77

Anania monah, îngrijitorul bisericii cu hramul Izvorul Maicii Domnului, Cișmeaua de Mavroghenie de aici din București, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelea, tot de aici, iulie 24.

40. Constantin sin Ioan ot satul Surlari sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescu de aici, iulie 24.

Gheorghe sin popa Mitrea ot satul Siliștea Dealului sud Prahova, hram Nașterea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Stratonichias în biserica Crețulescu, iulie 25.

Pashale sin protopop Luca din mahalaua Sfintului Visarion de aici, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu pă seama bisericii Sfintul Elefterie tot de aici, ... (loc alb), hirotonisit în biserica Sfintul Visarion din București, iulie 25.

Stoica sin Ioan ot satul Babele sud Vlașca, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi, București, iulie 26.

Manuil sin Ioan din mahalaua Bărbătescu Nou de aici, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras în biserica Sfintul Spiridon Vechi din București, iulie 30.

45. Teodosie sin Stoica ot satul Dirvari sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras în biserica Sfintul Spiridon cel Vechi de aici din București, august 1.

Gheorghe diacon ot satul Vața sud Teleorman, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelea de aici din București, august 3.

f. 77 v.

Ioan sin Vlad ot satul Crunți sud Ialomița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii din București, august 4.

Ioan sin popa Marin ot satul Golești sud Muscel, hram Sfinta Treime, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Măgureanu de aici din București, august 6.

Anghel sin popa Dimitrie ot satul Potlogi sud Dimbovița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi de aici din București, august 7.

50. Gheorghe sin Dimitrie de aici, hirotonisit diacon de părintele Cerveno chir Iacov pă seama prea osfinției sale în biserica Sfintul Spiridon cel Nou tot de aici din București, august 13.

Dimitrie sin popa Pavel ot satul Tunari sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Sfinta Ecaterina în București, august 13.

Constantin sin Teodor ot satul Chioara sud Ialomița, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Radu Vodă, București, august 16.

Constantin sin popa Dimitrie ot satul Bujorești sud Teleorman, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Doamnei Bălașii din București, august 26.

f. 78

Sandu sin popa Radu ot satul Brănești sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Olarilor din București, august 27.

55. Stoian sin Ioan din mahalaua Schitul Măgureanului, București, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Schitul Măgureanu, august 30.

Stoian sin popa Voicu ot satul Drăgoești sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Aristic chir Gherasim Sărindarean în biserica... (loc alb), august 31.

Oprea sin popa Danciu ot satul Fintinelile sud Teleorman, hram Intrarea în biserică, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Sfintul Spiridon cel Vechi, București, septembrie 6.

Constantin sin diacon Ioan ot satul Văleni sud Muscel, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelii de aici din București, octombrie 4.

Evghenie monah, hirotonisit preot pă seama mănăstirii Rîncăcirov sud Muscel de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfinților Împărați din podul de pământ, București, octombrie 23.

60. Eftimie monah, îngrijitor sfintei Mitropolii din Tirgoviște, hram Înălțarea Domnului, hirotonisit preot de prea osfinția sa părintele Senadon chir Samuil în biserica Sfintei Episcopii Argeș, 1838 august 15.

f. 78 v.

60 bis. Gheorghe sin popa State ot satul Filipeștii de Tîrg sud Prahova, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Crețulescu din București, 1838 decembrie 20.

Ioan sin popa Florea ot satul Vișoara sud Teleorman, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Sărindarului, București, decembrie 22.

Ioan sin Drăghici ot satul Vișoara sud Teleorman, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Albă, București, decembrie 22.

Ioan sin popa Grigore ot satul Tărtășești sud Ilfov, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfinților Împărați din București, decembrie 22.

Gheorghe sin Radu ot satul Piatra sud Teleorman, hram Sfinții Apostoli, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfantul Spiridon Vechi, decembrie 24.

65. Dimitrie sin popa Grigore de aici, hirotonisit diacon pă seama bisericii Sfința Ecaterina, București, de părintele Velas chir Iosif în biserica de mai sus numită, decembrie 27.

Ioan sin popa Constantin ot satul Naipu sud Vlașca, hram Sfantul Mucenic Gheorghe, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfantului Spiridon Vechi de aici din București, decembrie 29.

Vasile sin Gheorghe de aici, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie pă seama bisericii lui Alexe, București, în biserica lui Alexe tot de aici din București, decembrie 24.

f. 79

Coman sin Mitrea ot satul Mereni sud Vlașca, hram Sfantul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Colții de aici din București, decembrie 29.

A n u l 1 8 3 9

1 a. Nicolae sin Dragomir de la satul Creața sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele... (loc alb), în biserica... (loc alb), 1839, ianuarie 3.

2 a. Cosma sin diacon Ioan ot satul Răzvadul sud Dimbovița, hirotonisit preot de părintele... (loc alb) în biserica... (loc alb), ianuarie 8.

3 a. Barbu sin popa Eremia ot satul Golești sud Muscel, hirotonisit preot de părintele... (loc alb) în biserica... (loc alb), ianuarie 8.

4 a. Lazăr sin Miu ot satul Dărmănești sud Prahova, hirotonisit preot de părintele... (loc alb), în biserica... (loc alb), ianuarie 14.

A n u l 1 8 3 9

f. 79 v.

1. Grigore sin Ioan de la satul Cojocaru sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii de aici din București, hram Sfantul Nicolae, 1839, ianuarie 22. Dela nr. 51, anul 1838.

Ștefan sin Constantin de aici, hirotonisit preot pă seama mănăstirii Văcărești sud Ilfov, de părintele Cerveno chir Iacov în biserica Sfantul Spiridon cel Nou, București, ianuarie 22. Dela nr. 5, anul 1839.

Constantin sin popa Stamate ot satul Băicoi sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfantul Spiridon Vechi de aici din București, ianuarie 23. Dela nr. 47, anul 1838.

Constantin sin Dinu ot satul Măxieni sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfantilor Apostoli din București, ianuarie 26. Dela nr. 31, anul 1838.

5. Pavel sin popa Ianache ot satul Turbați sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Albă din podul Mogoșoaiei București, ianuarie 27. Dela nr. 2, anul 1839.

Alexandru sin popa Ștefan ot satul Palanga sud Dimbovița, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica din mahalaua Scaunelor, București, ianuarie 28. Dela nr. 7, anul 1839.

Nica sin Nicolae ot satul Popești sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Colții din București, februarie 12. Dela nr. 29, anul 1838.

Gheorghe sin popa Andrei ot satul Haimanalele sud Dimbovița, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica mănăstirii Radu Vodă tot de aici din București, februarie 12. Dela nr. 12, anul 1839.

f. 80

Ștan sin Dragnea ot satul Suliman sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Măgureanului de aici din București, februarie 18. Dela nr. 14, anul 1839.

10. Ruse diacon de aici, hirotonisit preot pă seama bisericii Popii Nan, București, de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelea tot de aici din București, februarie 19. Dela nr. 62, anul 1836.

Marin diacon sin Prodan ot satul Ionești sud Teleorman, hirotonisit preot pă seama bisericii acelu sat de părintele Sirmiu Costandie în biserica Curtiă Vechi de aici, martie 11.

Oprea diacon ot satul Cringurile sud Dimbovita, hirotonisit preot pă seama acelei biserici, de părintele Costandie Sirmiu în biserica Coltea din București, martie 19.

Constantin sin Ioan ot satul Bobești sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelea din București, martie 29. Dela nr. 28, anul 1839.

Atanasie monah ot schitul Predeal sud Prahova, hirotonisit diacon pă seama numitului schit de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Cretulescu de aici, aprilie 18.

15. Dimitrie sin Dinu ot satul Topoloveni sud Muscel, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Gorgani, București, aprilie 30. Dela nr. 36, anul 1839.

f. 80 v.

Radu sin popa Banu ot satul Adunatii Praoviti, sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon cel Vechi din București, aprilie 30. Dela nr. 37, anul 1839.

Ștefan sin popa Iancu ot satul Cățălești sud Teleorman, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Coltea din București, aprilie 30. Dela nr. 22, anul 1838.

Nicolae sin popa Ianache ot satul Drăgoești sud Dimbovita, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Coltea, mai 2. Dela nr. 35, anul 1838.

Dimitrie sin popa Teodor ot satul Buda sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Sirmiu, Costandie în biserica Răzvanu de aici, mai 3. Dela nr. 39, anul 1839.

20. Mihai sin Constantin ot satul Plătărești sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Batiștea de aici din București, mai 4. Dela nr. 41, anul 1839.

Dimitrie sin popa Marin ot satul Conțești sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Doamnei Bălașii, București, mai 4. Dela nr. 38, anul 1839.

Ioan sin Oprea ot satul Hulubești sud Dimbovita, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Sfintul Nicolae de aici din București, mai 6.

Bucur sin Ștefan ot satul Rumânești sud Dimbovita, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Răzvanu de aici din București, mai 6. Dela nr. 40, anul 1839.

f. 81

Luca sin Dimitrie ot satul Ștefănești sud Ialomița, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica cu hramul Toți Sfinții din București, mai 6. Dela nr. 32, anul 1838.

25. Nicolae sin popa Păun de aici, hirotonisit diacon pă seama mănăstirii Văcărești sud Ilfov de părintele Velas chir Iosif în biserica... (loc alb), mai 7. Dela nr. 54, anul 1838.

Ioan sin popa Voicu ot satul Vărăști sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Cretulescu de aici, mai 8.

Ioan sin popa Tatu ot mahalaua Finlina Boului de aici din București, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon cel Vechi de aici, mai 8. De-la nr. 42, anul 1838.

Dimitrie sin popa Sandu ot satul Netoți sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfintul Gheorghe Vechi de aici din București, mai 8. Dela nr. 38, anul 1838.

Nicolae sin Manea ot satul Antofiloaia sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Vergu de aici, mai 19. Dela nr. 43, anul 1839.

30. Petre sin Zamfir ot satul Căpșuna sud Dimbovita, hirotonisit preot de părintele Costandie în biserica Doamna Bălașa de aici din București, mai 21. Dela nr. 40, anul 1838.

Ștefan diacon de la biserica Sfintul Antonie de aici din București, hirotonisit preot pă seama acelei biserici de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Sfintul Ioan cel mare, București, mai 21. Dela nr. 6, anul 1838.

Constantin diacon ot Suța mare sud Dimbovița, ... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Antimului din București, mai 25.

Ioan sin Iosif ot satul Ulmeni sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi de aici din București, iunie 19. Dela nr. 51, anul 1839.

f. 81 v.

Anghel sin Ioan ot mahalaua Stelea din oraș Tîrgoviștea sud Dimbovița, hirotonisit preot de părintele Stratonichias chir Ioanichie în biserica Otetari de aici din București, iulie 9. Dela nr. 46, anul 1839.

35. Dragomir sin popa Albu ot satul Cornești sud Dimbovița, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Sfântul Gheorghe Vechi din București, iulie 12. Dela nr. 45, anul 1839.

Ilie sin Nicolae ot satul Tăriceeni sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Colții de aici, iulie 22. Dela nr. 63, anul 1839.

Mihai sin Sandu ot mahalaua Sfinții Voevozi din oraș Tîrgoviștea sud Dimbovița, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Sfântul Gheorghe Vechi de aici din București, august 3. Dela nr. 33, anul 1839.

Manuil sin popa Constantin ot satul Nelezești sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Costandie în biserica Doamna Bălașa, București, august 13. Dela nr. 15, anul 1839.

Gheorghe sin popa Gheorghe ot satul Glodeanu sud Ialomița, hirotonisit preot tot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Olteni din București, august 16. Dela nr. 56, anul 1839.

40. Hariton sin popa Teodor ot satul Breaza sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Sfântul Spiridon cel Vechi de aici, septembrie 3. Dela nr. 62, anul 1839.

Dimitrie sin popa Dimitrie ot satul Goruna sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Sfântul Spiridon cel Vechi de aici, septembrie 5. Dela nr. 70, anul 1839.

Ștefan sin popa Ioan de aici, hirotonisit diacon pă seama bisericii Popii Nan, București, de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Doamnei Bălașii, București, septembrie 10. Dela nr. 67, anul 1839.

f. 82

Voicu sin Diacon Andrei ot satul Căcărezeni sud Teleorman, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi din București, septembrie 12. Dela nr. 58, anul 1838.

Dimitrie sin Matei ot satul Moara Cernicăi, sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Atanasie Palmiras tot în biserica Sfântul Spiridon, septembrie 13. Dela nr. 64, anul 1839.

45. Andrei sin popa Stoica ot satul Tăriceeni sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Sfântul Visarion din București, septembrie 15. Dela nr. 29, anul 1839.

Ioan sin Neagul ot satul Nenciulești sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Cervenoi chir Iacov în biserica Sfântul Spiridon cel Nou din București, septembrie 15. Dela nr. 65, anul 1839.

Ioan sin Ioan ot satul Racovița sud Dimbovița, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Colții de aici din București, septembrie 17. Dela nr. 25, anul 1839.

Constantin sin Staicu ot satul Patru Frați, sud Ialomița, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Spiridon Vechi de aici, septembrie 20. Dela nr. 1, anul 1839.

Ioan sin popa Ioan ot satul Popești sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Terapoleos chir Neofit în biserica Icoanei din București, septembrie 20. Dela nr. 31, anul 1839.

50. Sima sin Nestor ot satul Strîmba sud Vlașca, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfântul Ștefan din București, septembrie 24. Dela nr. 56, anul 1838.

Gheorghe sin Stoian ot satul Băbăița sud Vlașca, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Răzvanul de aici din București, septembrie 25. Dela nr. 74, anul 1839.

Stan sin popa Ștefan ot satul Brebu sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Cervenon chir Iacov în biserica Sfîntul Spiridon cel Nou de aici, septembrie 25. Dela nr. 25.

f. 82 v.

Gheorghe sin popa Panait din oraș Ploiești sud Prahova, hirotonisit preot pă seama bisericii Sfîntilor Voevozi din acel oraș, de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Doamnei Bălașii din București, septembrie 26. Dela nr. 48, anul 1839.

Atanasie sin Dinu ot satul Orbeasca sud Teleorman, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon cel vechi din București, septembrie 27. Dela nr. 8, anul 1839.

55. Neagu sin Axentie ot satul Ciulnița sud Ialomița, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Colțea din București, septembrie 28. Dela nr. 21, anul 1839.

Ioan sin diacon Ioan ot satul Rîioasa sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon cel Vechi, septembrie 28. Dela nr. 19, anul 1839.

Nicolae sin Neagu ot satul Gorganu sud Muscel, hirotonisit preot de părintele Terapoleos chir Neofit în biserica Icoanei din București, septembrie 28. Dela nr. 6, anul 1839.

Ioan sin popa Vasile ot satul Țintea sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Popescu de aici, octombrie 2. Dela nr. 18, anul 1839.

Dimitrie sin Neguț ot mahalaua Lupești de aici din București, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntei Mitropolii a Ungrovlahiei, octombrie 3. Dela nr. 43, anul 1838.

60. Hristea sin Bănică ot biserica Domnească din oraș Tîrgoviște sud Dîmbovița, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Spiridon cel Vechi din București, octombrie 5. Dela nr. 57, anul 1839.

Badea sin popa Mihai ot satul Prisceni sud Vlașca, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica tot a Sfîntului Spiridon cel Vechi, octombrie 12. Dela nr. 11, anul 1839.

f. 83

Nicolae sin popa Marin ot satul Tătărăi sud Dîmbovița, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Vergului de aici din București, octombrie 29. Dela nr. 57, anul 1838.

Ioan sin popa Radu ot satul Mîrșa sud Vlașca, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfîntul Nicolae... (loc alb), de aici din București, octombrie 29. Dela nr. 78, anul 1839.

Niță sin Panait ot satul Stelnița sud Ialomița, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelea din București, octombrie 30. Dela nr. 42, anul 1839.

65. Gheorghe sin Dinu ot biserica Sfîntul Dimitrie din oraș Tîrgoviște, hirotonisit preot de părintele Cervenon chir Iacov în biserica Sfîntul Spiridon cel Nou din București, octombrie 31. Dela nr. 68, anul 1839.

Stan sin Pîrvan ot satul Chiriacu sud Vlașca, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica ot mahalaua Batiștea de aici din București, noembrie 1. Dela nr. 47, anul 1839.

Ilie sin Teodor ot satul Cosoba sud Ilfov, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfîntul Gheorghe Vechi de aici din București, noembrie 22. Dela nr. 3, anul 1839.

Oancea sin Teodor ot satul Predești sud Dîmbovița, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Doamnei Bălașii de aici din București, decembrie 5. Dela nr. 86, anul 1839.

f. 83 v.

Această filă este albă.

f. 84

Anul 1840

1. Ștefan sin popa Stroe ot satul Vulpești sud Ilfov, hram Sfîntul Mucenic Gheorghe, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie, în biserica Doamnei Bălașii de aici din București, 1840, ianuarie 28. Dela nr. 26, anul 1839.

Soare sin popa Matei ot satul Hulubești sud Dimbovița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Icoanei din București, ianuarie 28. Dela nr. 72, anul 1839.

Constantin sin popa Constantin ot satul Păulești sud Prahova, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon cel Nou de aici din București, ianuarie 28. Dela nr. 44, anul 1839.

Marin sin Radu ot satul Râsuceni sud Vlașca, hram Adormirea Precistii hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon cel Vechi din București, ianuarie 29. Dela nr. 58, anul 1839.

5. Ioan sin Stan ot satul Finta sud Dimbovița, hram Sfintul Ierarh Nicolae, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Icoanei din București, ianuarie 30. Dela nr. 69, anul 1839.

Marin sin Ioan ot satul Țigănești sud Teleorman, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfintul Gheorghe Vechi din București, ianuarie 30. Dela nr. 10, anul 1839.

f. 84 v.

Nicolae sin popa Constantin ot satul Preotești sud Ilfov, hram Sfintii Apostoli, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Sfintul Ioan cel Nou de aici din București, februarie 1. Dela nr. 55, anul 1839.

Marin sin popa Badea ot satul Beleți sud Muscel, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Icoanei din București, februarie 2. Dela nr. 35, anul 1839.

Dima sin popa Nicolae ot satul Rușeti sud Ialomița, hram Sfintul Ioan Botezătorul, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon cel Vechi de aici din București, februarie 4. Dela nr. 17, anul 1839.

10. Iordache sin popa Constantin din oraș Rușii de Vede, sud Teleorman, hram Sfintul Prooroc Ilie, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Curtii Vechi de aici din București, februarie 5. Dela nr. 34, anul 1839.

Ioan diacon ot satul Ciolănești sud Teleorman, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelea din București, februarie 6. Dela nr. 91, anul 1839 (șters ulterior).

Șerban sin diacon Mircea ot satul Greci sud Dimbovița, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon cel Vechi de aici, februarie 6. Dela nr. 91, anul 1839.

Atanasie sin diacon Ioan ot satul Deleni sud Dimbovița, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon cel Nou, București, februarie 6. Dela nr. 76, anul 1839.

Ioan sin diacon Radu ot satul Frumușica sud Ialomița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Silvestru de aici, februarie 8. Dela nr. 95, anul 1839.

f. 85

15. Hristea sin popa Ioan ot satul Bălțița sud Dimbovița, hram sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelea din București, februarie 7. Dela nr. 49, anul 1839.

Badea sin popa Radu ot satul Cornetu sud Ilfov, hram Sfintul Dimitrie hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon cel Nou de aici din București, februarie 18. Dela nr. 50, anul 1839.

Alexandru sin popa Vasile ot satul Flămânzeni sud Ilfov, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelea de aici, februarie 18. Dela nr. 13, anul 1839.

Ioan sin Nenu ot satul Sălciile sud Prahova, hram Sfintii Împărați, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelea tot de aici din București, februarie 20. Dela nr. 16, anul 1839.

Dimitrie sin popa Nicolae ot biserica Sfintul Ilie din oraș Cîmpulung, sud Muscel, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon cel Vechi de aici, februarie 22. Dela nr. 80, anul 1839.

20. Gheorghe sin Anghel ot satul Lupșanu sud Ilfov, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Cervenno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon Nou de aici, februarie 24. Dela nr. 79, anul 1839.

Pirvu sin popa Gheorghe ot biserica Sfintul Haralambie din oraş Ploeşti sud Prahova, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelea din Bucureşti, februarie 24. Dela nr. 60, anul 1839.

f. 85 v.

Mirea sin popa Nicolae ot satul Mirghia sud Teleorman, hram Adormirea Maicii Domnului, hirotonisit preot de părintele Aristas chir Gherasim Sărindarean în biserica Sfintei Mitropolii, februarie 25. Dela nr. 82, anul 1839.

Nicolae sin Dimitrie de aici, hirotonisit diacon pă seama bisericii Sfintul Nicolae ot mahalaua Popescu din Bucureşti, de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfinţilor Apostoli tot de aici, februarie 25. Dela nr. 90, anul 1839.

Eftimie sin Mihai ot satul Filipeştii de Tîrg, sud Prahova, hram Sfintul Ioan, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Icoanei de aici, martie 23. Dela nr. 2, anul 1840.

25. Stancu sin Necula ot satul Clinceni sud Ilfov, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Negustorilor de aici din Bucureşti, martie 24. Dela nr. 73, anul 1839.

Chiriţă sin popa Hristea ot satul Greci sud Ilfov, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelea din Bucureşti, martie 23. Dela nr. 89, anul 1839.

Radu diacon de aici, hirotonisit şi preot pă seama bisericii ot mahalaua Tabacii Sirbi, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Troados chir Timotei tot în biserica de mai sus zisă, martie 24. Dela nr. 44, anul 1838.

f. 86

Ioan sin popa Ioan ot satul Bira sud Ilfov, hram Sfinţii Voevozi, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Curtea Veche din Bucureşti, martie 25. Dela nr. 96, anul 1839.

Ioan sin Stoian de aici, hirotonisit diacon pă seama bisericii Sfintul Nicolae din Şelari, Bucureşti, de părintele Aristas chir Gherasim Sărindărean în biserica Sărindar tot de aici din Bucureşti, aprilie 5. Dela nr. 25, anul 1840.

30. Antonie sin popa Chiriţă ot satul Suhaia sud Teleorman, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Stelii din Bucureşti, aprilie 6. Dela nr. 52, anul 1839.

Ioan sin popa Stancu ot satul Ologi sud Teleorman, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Cerveno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon cel Nou, aprilie 6. Dela nr. 11, anul 1840.

Ştefan diacon de la biserica Ienii de aici, hirotonisit şi preot pă seama bisericii ot mahalaua Oţetari din Bucureşti de părintele Aristas chir Gherasim Sărindăreanu în biserica... (loc alb), aprilie 7. Dela nr. 25, anul 1838.

Ioan sin Necula ot satul Beiu sud Vlaşca, hram Cuvioasa Parascheva, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelea din Bucureşti, aprilie 11. Dela nr. 94, anul 1839.

Ioan sin popa Dimitrie ot satul Gălbinaşi sud Ilfov, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Icoanei din Bucureşti, aprilie 13. Dela nr. 20, anul 1839.

f. 86 v.

35. Gheorghe sin popa Coman ot satul Poenarii lui Enuţă, sud Ilfov, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelea din Bucureşti, aprilie 13. Dela nr. 32, anul 1839.

Teodor sin protopop Nedelea de aici, hirotonisit preot pă seama bisericii Precupei Vechi din Bucureşti de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi, aprilie 27. Dela nr. 5, anul 1840.

Nicolae sin popa Radu ot satul Comişani sud Dimboviţa, hram Sfinţii Voevozi, hirotonisit preot de părintele Cerveno chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon cel Nou tot de aici, mai 13. Dela nr. 4, anul 1839.

Nicolae sin Hristea, hirotonisit preot pă seama bisericii Sfintul Nicolae din oraş Ploeşti sud Prahova, de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Icoanei, Bucureşti, mai 13. Dela nr. 81, anul 1839.

Constantin sin popa Ioan ot satul Bolintinu sud Ilfov, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Curții Vechi, București, mai 14. Dela nr. 30, anul 1839.

40. Ioan sin Gheorghe ot satul Radovanu sud Ilfov, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelea din București, mai 19. Dela nr. 4, anul 1840.

Constantin sin popa Stancu ot satul Chirnoși sud Ilfov, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Cervenoi chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon cel Nou din București, mai 19. Dela nr. 1, anul 1840.

Avram sin popa Ioan ot satul Puroinica sud Dimbovița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Palmiras Atanasie în biserica Pitar Moșu din București, mai 19. Dela nr. 66, anul 1839.

f. 87

Gheorghe sin popa Teodor ot satul Odobești sud Dimbovița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica... (loc alb), mai 19. Dela nr. 71, anul 1839.

Mihai sin Mircea din oraș Rușii de Vede sud Teleorman, hram Sfintii Împărați, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Stelii, București, mai 30. Dela nr. 77, anul 1839.

45. Gheorghe sin Ioan din oraș Ploiești sud Prahova, hram Sfintul Mucenic Dimitrie, hirotonisit preot de părintele Cervenoi chir Iacov în biserica Sfintul Spiridon cel Nou, București, iunie 1. Dela nr. 84, anul 1839.

Ioan sin popa Ioan ot satul Călțuna sud Ilfov, hram Sfinta Troiță, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica de Samurcaș, sud Ilfov, iunie 2. Dela nr. 23, anul 1839.

Dimitrie sin popa Vlad ot satul Copaciul sud Vlașca, hram Sfintul Ioan Botezătorul, hirotonisit preot de părintele Costandie Sirmiu în biserica Stelea din București, iunie 3. Dela nr. 6, anul 1840.

Teodor diacon ot satul Birla sud Teleorman, hramul Adormirea Prea Cinstitei, hirotonisit preot de părintele Sirmiu Costandie în biserica Sfintul Constantin din București, iunie 15.

Ioan sin Marcu ot satul Mănești sud Dimbovița, hram Sfintul Nicolae, hirotonisit preot de părintele Palmiras chir Atanasie în biserica Sfintul Spiridon Vechi de aici, iunie 16. Dela nr. 59, anul 1839.

50. Oprea sin Stan ot satul Bănești sud Prahova, hram Adormirea, hirotonisit preot de părintele Sirmiu chir Costandie în biserica Colții, București, iunie 16. Dela nr. 31, anul 1840.

f. 87 v.

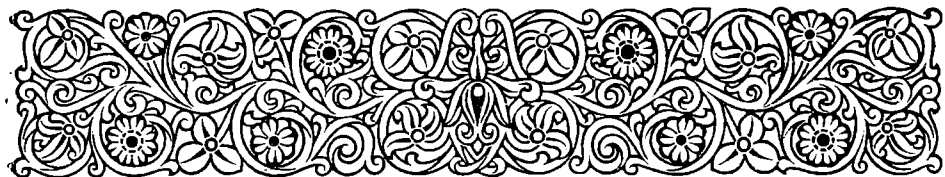
Nicolae sin Hași Nicolae de aici, hirotonisit preot pă seama bisericii ot mahalaua Pitar Moș din București, de părintele Ierapoleos chir Neofit în biserica Zlătarilor, iunie 22. Dela nr. 29, anul 1840.

Ianache sin popa Alexandru ot satul Bărbulești sud Ialomița, hram... (loc alb), hirotonisit preot de părintele Aristis chir Gherasim Sărindărean în biserica Sărindar din București, iulie 3. Dela nr. 14, anul 1840.

«Pină aici cîți s-au hirotonisit, de la moartea răposatului Mitropolit Grigore, s-au săvîrșit atit diaconi cît și preoți cu iscăliturile părintilor episcopi ocîrmuitori Sfintei Mitropolii».

(Va urma)

Pr. NIȚȘOR CAZACU
și
MATEI CAZACU

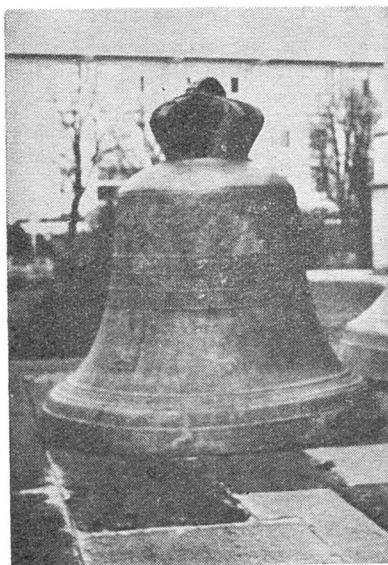
DESPRE CLOPOTE ȘI CLOPOTARI ÎN ȚARILE ROMÂNE SEC. XIV - XIX

Clopote aduse în Țara Românească și Moldova din a doua jumătate a secolului al XVII-lea pînă la începutul secolului al XIX-lea

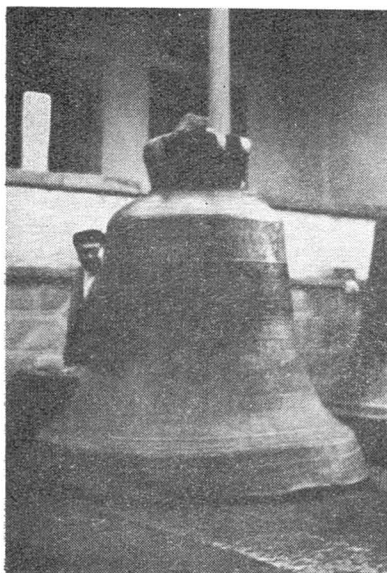
În perioada aceasta care cuprinde aproape două secole, legăturile de negoț ale Principatelor iau o mare dezvoltare. Ele se extind, după cotoșirea Transilvaniei de imperiul habsburgic, înspre apus, spre cele mai importante centre ale acestui stat. Evident legăturile cu Brașovul¹ și Sibiul se mențin de asemenea, și chiar se amplifică.

1. În a II-a jumătate a veacului al XVII-lea, apar la Brașov o serie de turnători de clopote și de tunuri, dintre care cîțiva au lucrat și în Țara Românească în calitate de furnizori ai lui Brîncoveanu ; alții n-au putut fi identificați pentru astfel de legături pînă acum. Totuși îl enumerăm pentru următoarele identificări și pe baza materialelor de la noi — inscripții sau acte diplomatice. Prin deceniile al VIII-lea și al IX-lea ale secolului au trăit la Brașov Iacob Rothgiesser, care toarnă un clopot la Biserica Neagră (Tartler-Trauschenfels. *Collectanea zu einer Particulär Historie von Kronstadt*, I, p. 91. Mai departe se citează *Collectanea*).

Cam prin 1690 sînt chemați la Brașov turnătorii de tunuri și clopote Samuel Forberg din Freyberg-Saxonia și Heinrich Lamb din Braunschweig. El toarnă în 1691 un clopot de ceas de 15 chintale și un clopot mare de 94 chintale — ambele la Biserica Neagră. Sînt plătiți cu cîte 9 florinți și 8 den. de fiecare chintal turnat (*Colecția Contracte de arendă și închiriere, pach. XI*). Pentru clopote comandate la Brașov, la Hendric Lamb în 1707 și următorii, a se vedea Iorga, *Brașovul și Românii*, p. 97, 99 și C. A. Stoide, *Studiul introductiv la Arhiva Magistratului, Acte administrative neinventariate*, vol. I, Buc., 1959, p. 12—13 și nota 1, p. 13—14. Același clopotar, Hendric Lamb, toarnă lui Brîncoveanu, și sulnariile pentru fîntînă și 1 le și așează (Acte din 1 iulie și 6 august 1709, Iorga, *Brașovul*, p. 106—107). Pentru Heinrich Lamb al II-lea, fiul celui de mai sus, și el turnător de clopote și tunuri, vezi și C. A. Stoide, *Studiul introductiv la Arhiva Magistratului*, loc. cit. Probabil lui 1 se datorează și turnarea unor clopote de biserică în ale căror inscripții apar inițialele G.M.H.L. Este vorba despre inscripția de pe clopotul turnat la 1 august 1727 pentru biserica Vovidenia din București (Al. Elian, C. Bălan, H. Chircă, O. Diaconescu, *Inscripțiile medievale ale României, orașul București*, vol. I. 1395—1800. Editura Academiei Republicii Socialiste Romînia, București, 1965, nr. 366, p. 360—369. În continuare cităm : I.M.B., I, nr... p....) și de cea de pe clopotul bisericii de la mănăstirea Aninoasa din județul Muscel, turnat în 1729 (Pr. I. Răuțescu, *Mănăstirea Aninoasa din județul Muscel*, 1933, p. 24). Pentru prima inscripție I.M.B., loc. cit., nota 1 ; pentru cea de a II-a — N. Iorga («Revista Istorică», an. XX, nr. 4—6, p. 181—182), citise G(eorge) M(ai), primele două inițiale, iar pentru cele din urmă nu putuse da o explicație. Întrebirea făcută de Iorga ni se pare o imposibilitate, deoarece Mai nu se întîlnește a fi lucrat decît argintării, clopote n-a turnat ; apoi George Mai al II-lea, numai despre el ar putea fi vorba, la data aceasta era de mult răposat (a trăit între 1684—1712) (T. Voinescu, *Din legăturile artistice ale Țării Românești cu Transilvania*, loc cit., p. 79). Credem că inițialele din aceste inscripții trebuie citite : «G(oss) M(ich) H(einrich) L(amb)». Cel de al III-lea clopotar din această familie a fost Thomas H. Lamb, nepotul lui Heinrich Lamb, furnizorul lui Constantin Vodă Brîncoveanu și fiul lui Heinrich H. Lamb (vezi *Collectanea*, vol. I, p. 341). Thomas Lamb a trăit și activat în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

**Fig. 3. — Biserica
Sfintul Nicolae Domnesc.
clopot turnat de Andrea-
schovschi în iunie 1817**

**Fig. 4. — Biserica
Sf. Nicolae, clopot turnat
de Andreaschovschi,
octombrie, 1817**

**Fig. 2. — Biserica Nicorița,
clopot turnat de Johann Paul**

La Braşov sînt mai ales de semnalat, pentru legăturile cu Ţara Românească, clopotarii din familia Lamb şi alţi turnători de clopote a căror origine o ignorăm, dar care de asemenea se fac cunoscuţi prin legăturile lor cu lumea de la sud de Carpaţi².

Sînt apoi de semnalat o lungă serie de clopotari din alte părţi, la care s-a făcut apel în acea vreme. Ei aparţineau la diverse centre din apus şi nord-est. Între acestea, în rîndul întii, trebuie menţionată pentru Ţara Românească, Viena³ capi-

2. Clopotarii din această vreme, cam al IX-lea deceniu al veacului al XVII-lea, sînt: Leopold, Iosephus şi Lucas Baum (*Collectanea* I, p. 116 şi IV, p. 510). În august 1696, George Eamffi, guvernatorul Transilvaniei cerea Magistratului din Braşov să-i trimită la Turda pe cel mai bun turnător de clopote din oraş pentru a-i vărsa un clopot. Dădea asigurări că după efectuarea lucrării meşterul va fi lăsat să se întoarcă (*Acte Mag.*, nr. 183/1896). La «clopotarul Mihail», Brîncoveanu trimisese «nişte sfeşnice» de prefăcut, pentru care dăduse şi «cioaie». Lucrul mergea greu şi în două rînduri, în iulie şi august 1709, domnul intervenea la judele Bartoş Seuler, pentru terminarea lucrării (*Iorga, Braşovul*, p. 104—106 şi 106—107). Acest Mihail clopotarul, probabil e Simon Mihaelis, clopotar, care în iunie 1721 dă o mărturie (*Acte Judecătoreşti* nr. 17/1721). Alţi clopotari care se întîlnesc în Braşov în prima jumătate a secolului XVII sînt: Andreas George clopotarul, semnalat într-un act din aprilie 1714 (*Acte Judecătoreşti* nr. 8/1729); Georgius Deac, clopotarul, într-un act din mai 1732 (*Acte Judecătoreşti* nr. 39/1732); Johannes Georgius Angerer, care toarnă în 1741, clopotul cel mic de la biserica Sîntul Nicolae din Schei (*Protocoalele bisericii* nr. 113, p. 9/1862, Arhiva bisericii Sf. Nicolae); el este anonimul clopotar care apare într-un act din noiembrie 1743 (*Acte Judecătoreşti* nr. 11/1744). Toarnă şi clopotul de la biserica Buliga din Piteşti, a cărui inscripţie are cuprinsul «Johannes Georgius me fudit, Graech (?) 1746» (*Fişă la Inst. de Istorie*, după ms. 5142, p. 279. Acad. R.S.R.). Un alt clopotar braşovean este «Johan Roth clopotarul», care apare într-un act din octombrie 1756 (*Acte Judecătoreşti* nr. 21/1756).

3. Un loc aparte, începînd cu ultimele decenii ale secolului XVII, trebuie rezervat comenzilor de clopote din Viena. Drumul acesta deschis de comenzile lui Brîncoveanu, aproape de sfîrşitul secolului XVII se continuă şi în secolele următoare. O enumerare a acestor comenzi şi a meşterilor la care se făcea apel nu ni se par lipsite de interes. La 28 sept. 1696, Brîncoveanu, prima permisiunea imperială de a transporta un clopot de la Viena în Ţara Românească. (*Iorga, Stud. şi Doc.*, V, p. 128—129, nr. 51). Clopotul în cauză fusese comandat pentru mănăstirea Hurez; inscripţia de pe el spune şi cine era meşterul la care se adresase voievodul. E vorba despre Franz Zehender. Clopotul poartă pe buza de jos următoarea inscripţie: «Constantinus Basaraba Brancoveanu: D. G. Electus Vaivoda et Princeps Valachiae F. T. a.c. 1696». Mai sus se citeşte: «Gos Mich Franz Zehender in Wien, anno 1696» (*Tocilescu, Raporturi...*, p. 187).

În al doilea deceniu al secolului al XVIII-lea, probabil chiar din timpul vieţii lui Brîncoveanu, se comandau clopote la Viena şi la turnătorul Johann Baptist Deval. S-a păstrat inscripţia unui clopot comandat în 1714 la Deval, de către spătarul Mihai Cantacuzino (I.M.B., I, nr. 79, p. 233) de asemenea cea a clopotului comandat în 1715 pentru mănăstirea Sinai din Prahova (*Fişă la Inst. de Ist. după Monah Petru Pavlov, Locuri sfînte din judeţul Prahova*, p. 48). Se pare că tot la Viena în aceeaşi epocă lucra şi clopotarul Jacob Imgrauer, de la care se găseşte un clopot, turnat în 1725, pentru biserica din Polana-Vilcea (*Fişă la Inst. de Ist., comunicată de C. Şerban*). Un alt clopotar din Viena la care s-au adresat ai noştri prin al IV-lea deceniu al secolului al XVIII-lea a fost Frantz Ulrich Scheigel. Un clopot turnat de dînsul la 1735 poartă inscripţia următoare: «Franz Ulrich Scheigel goss mich in Wien anno...» (*Fişă la Inst. de Ist.*). Din informaţia care s-a păstrat reiese că atelierul lui Frantz Scheigel a fost continuat şi de urmaşii săi, căci spre sfîrşitul secolului XVIII, la 25 august 1792, se comandau două clopote, pentru biserica Oţelari din Bucureşti, a căror inscripţii identice spun: «Theresia Scheichelin zu Wien, goss mich» (N. Cazacu, *Inscripţii de pe clopotele unor biserici din Bucureşti*, în « *Glasul Bisericii*», an. XXI, nr. 1—2, ianuarie—februarie 1962, p. 160, nr. 50—51. În acest studiu N. Cazacu foloseşte *Catalogul de inscripţiunile aflătoare pe clopotele tuturor bisericilor existente în Bucureşti*, alcătuit de I. Ungureanu şi păstrat între hîrţile preotului George Negulescu-Batîşte. Culegerea s-a făcut înainte de 1916 şi cuprinde şi inscripţiile de pe clopotele care au fost ridicate de armatele puterilor centrale în timpul ocupaţiei. A se vedea şi I.M.B., I, p. 296).

Unul dintre clopotarii Vienei la care se comandau clopote la mijlocul secolului XVIII a fost şi Frantz Wucherer. Din ce au lucrat ai noştri la Wucherer, s-au păstrat un clopot turnat în 1756, pentru biserica Sf. Apostoli din Tîrgu Jiu (*Fişă la Inst. de Ist., comunicată de*

tala statului habsburgic, după pacea de la Carlovăţ din 1699 în plină expansiune — şi devenit vecin cu Ţara Românească prin anexarea Transilvaniei. Lembergul, mare centru comercial ca şi Danţigul din nord, sînt în epoca aceasta mai puţin solicitate⁴. În schimb Sibiuul, ca şi Braşovul este şi el în continuare folosit ca centru din care au fost aduse clopote de foarte bună calitate⁵.

De asemenea, unele clopote au fost aduse şi din alte centre mai îndepărtate ale statului habsburgic, cum au fost localitatea Neusoltz⁶ şi de asemenea italiana

C. Şerban) şi două clopote turnate în 1759, pentru schitul Crasna. Inscricţiunile acestora din urmă două clopote sînt identice: «Goss mich Frantz Wucherer in Wien». «Acest clopot s-a făcut cu cheltuiala părintelui arhimandrit Vartolomeu Hotnescu, igumenul sfintei mănăstiri Crasna, fiind hramul Sf. Nicolae, ca să aibă veşnica pomenire; prin osteneală jupinului Dumitru Theodor din Beci, la anul 1759, luna lui ianuarie 1759» (A. Ştefulescu, *Schitul Crasna*, Buc., 1910, p. 20). Aproape de sfîrşitul secolului XVIII se lucra cu firma de clopotari asociaţi, din Viena, Fillgrader şi Hofbauer, cum dovedeşte inscripţia de pe clopotul păstrat la biserica din Dumeşti-Iaşii: «Mich Gross Fillgrader et Hofbauer comp. in Wien, anno 1796» (Pr. C. Bobulescu, *Date cu privire la unele biserici din judeţul Iaşi*, 1927, p. 7 şi *I.M.B.*, I, nr. 295, p. 334—335). În primii ani ai secolului al XIX-lea, probabil Hofbauer se despărşise de tovarăşul său Fillgrader, sau acesta din urmă murise, fiindcă acum se comandau clopote numai la el. Pe un clopot păstrat la biserica din Oboroceni-Roman se citeşte: «Gos Hoc (sic) Bauer, 1803», (Ghibănescu în «Ioan Neculce», VII, 1928, p. 193). La aceiaşi se turna în 1811 un clopot pentru biserica Sf. Arhangheli din Craiova. Inscricţiia spune: «Goss Gaspar Hoffbayer in Wien, anno 1811. mich» («Anuarul Com. Mon. Ist.», 1915 publicat de Al. Lapedatu, Buc. 1916, p. 169). Trebuie citit: «mich goss Gaspar Hoffbayer, in Wien, anno 1811». La biserica armenească Sf. Treime din Botoşani, se păstrează un clopot turnat la Hoffbauer în Viena, care nu are însă data de turnare. Evident, e din aceeaşi perioadă de după 1800 (Fişă la Inst. de Ist., după revista «Ararat», Buc., an. XIII, nr. 144). Tot la Viena, spre sfîrşitul secolului al XVIII-lea, se comandau clopote şi la Johann Giorg. O inscripţie de pe clopotul bisericii din Dumbrăveni-Vaslui spune: «Mich goss Johann Giorg in Viena (sic), anno 1797» (Ghibănescu în revista «T. Codrescu», IV, 11, p. 168). Comenzile de clopote la meşterii vienezi vor continua din partea alor noştri pînă la mijlocul secolului al XIX-lea. Printre cele din urmă sînt de amintit: clopotul făcut de Bartolomeu Kappel în 1853, meşter care îşi spune «K. K. Hof-Glockengiesser in Wien» (Cazacu, *Inscricţi*, loc. cit., p. 165, nr. 94) şi în 1856, clopotul făcut de Johann Freissinger (*Ibidem*, p. 162, nr. 72).

4. În paginile anterioare s-au semnalat comenzile de clopote din alte centre, între care pentru Moldova Lembergul (Lwow) şi atît pentru Moldova cît şi pentru Ţara Românească, Danţigul (Dantga).

5. Între meşterii sibieni despre care avem cunoştinţă că au turnat clopote pentru români în epoca lui Brincoveanu şi apoi în aceea imediat următoare, sînt de semnalat: meşterul Moritz Lang, care toarnă un clopot pentru Brincoveanu, la o dată care nu ni s-a transmis (Inscricţiia la Ghibănescu, Rev. «T. Codrescu», an V, nr. 10, p. 153); Ioan Tobias Hergaus, turnător sibian care vîrşa în aprilie 1724 un clopot pentru biserica din Pîrc, la comanda lui Gheorghe Cantacuzino, în acea vreme guvernator al Valahiei mici. Inscricţiia dă numele celui care comandase clopotul, a locului de închinare şi a datei, cu următoarea notă despre turnător: «Johann Tobias Hergaus, goss mich in Hermannstadt» (Ştefulescu, *Gorjul istoric şi pitoresc*, Tirgu Jiu 1904, p. 158). Un alt clopotar sibian din epoca aceasta, despre care însă nu avem cunoştinţe că ar fi lucrat pentru Ţara Românească, dar pe care îl semnalăm pentru viitoare identificări pe baza materialelor, care eventual ar putea fi descoperite mai tîrziu, este Mihail Winhofer. Un clopot turnat de dînsul s-a păstrat într-o biserică din Făgăraş. Inscricţiia spune: «Gos mich Michael Winhofer in Hermannstadt, 1721» (Dr. G. D. Teutsch, *Nachträge zur ältern siebenbürgischen Glockenkunde*, în «Korrespondenzblatt», Hermannstadt 1881, p. 139).

6. Dintr-o epocă destul de veche înainte s-a comandat clopote şi în alte centre ale statului habsburgic. Astfel clopotul mare de la biserica Maica Domnului din Slatina se vede a fi turnat în 1600 de un Filip Piscator în Neu-Zoliens. Inscricţiia spune: «Hoc opus fecit Philippus Piscatoris Novozoliensis, anno domini MDC» (I. C. Filitt, *Biserici şi cititor*, Buc. 1932, p. 38). Novozoliens este localitatea Banska Bystrica, pe atunci în Ungaria habsburgică. Clopotul a fost, probabil turnat şi adus cu ocazia deselor solii care s-au schimbat între Mihai Viteazul şi Curtea din Viena şi Praga, în primăvara şi vara anului 1600. Beneficiarul va fi fost unul dintre boierii domnului român.

Veneție⁷ și Gratzul austriac⁸. După încheierea păcii de la Carlovăț, prin trecerea Budei la Imperiul habsburgic s-a dezvoltat și acolo o puternică industrie în care turnătoria de clopote a fost bine reprezentată⁹. În curînd clopotarii de la Buda devin și ei furnizorii des cercetați ai solicitanților din Principate¹⁰.

7. Clopote s-au adus și din unele centre de limbă italiană, cu care Principatele au avut legături. Pe un clopot păstrat la mănăstirea Polovraci se găsește următoarea inscripție revelatoare : «MDCXVIII (1618), Domenico Mocharini fece» (Ștefulescu, *Gorjul istoric*, p. 147—148). Nu am putut identifica pe acest Mocharini turnător care după nume pare a fi un venețian. Aceluiași turnător credem că-i datorează existența și clopotul care se păstrează la mănăstirea Gruuil. Inscripția dă : «MDCVIII. D.M.F.» (D. Pleșa și Ștefan Andreescu, *Mănăstirea Gruuil*, în «Glasul Bisericii», XIII, nr. 11—12, p. 1132). Lectura acestei inscripții este : «MDCVIII (1609) D(omenico) M(ocharini) F(ece)», Domenico Mocharini a făcut.

8. La mijlocul secolului al XVIII-lea, clopote se comandau și la Gratz, la meșterul Martin Feltl, cum dovedesc inscripțiile de pe unele clopote păstrate. Inscripția clopotelor de la biserica Bălceștilor din Lomănești, unde pe ambele clopote stă scris : «Acest clopot s-a făcut cu cheltuiala lui Dionisie B(ălcescu) cu Maria, 1752. Martin Feltl goss mich in Gratz, 1752» (Ștefulescu, *Gorjul istoric*, p. 238) și inscripția de pe clopotul de la biserica din Baia de Fier arată aceeași proveniență : «Martin Fels goss mich in Gratz, 1754» (Ștefulescu, *op. cit.*, p...). O inscripție cu data 1780, de pe un clopot de la biserica Zlatari din București, care îl arată ca turnător, pare a indica sau că turnătorul Martin Feltl a trăit și lucrat pînă după această dată. ceea ce nu pare imposibil, sau că un urmaș al său cu același nume i-a continuat munca și legăturile cu Țările Române (Fișă la Inst. de Ist., și I.M.B., I, nr. 501, p. 442, inscripția : «Gratz aprilie 10» (limba slavă) și «Martin Feltz m-a turnat în Gratz, anul 1780».

9. Patay Pál, *Évszázadaş Harangok*, p. 15 și următoarele.

10. În secolul XVIII se găsesc în Țara Românească clopote făcute de meșterii turnători din Buda. Dacă e să credem o inscripție aflată pe un clopot de la biserica din satul Babele-Vlașca, atare comenzi ar fi avut loc încă din primii ani ai acestui veac. Inscripția spune că lucrarea a fost făcută de clopotarul Johann Brunner : «Johann Brunner goss mich in Offen, anno 1704» (Fișă la Inst. de Ist., după Paul I. Cernovodeanu, *Schitul Babele, 1492—1493*, p. 483—497). De altă parte Patay Pál, în cartea citată (p. 19) amintește despre «cei doi Brunner din Buda» («Budán ket Brunner»), dar mai departe (la p. 30) vorbește despre turnătorul de clopote de acolo «Brunner Iószef» : din informația păstrată în inscripția unui clopot de la noi reiese însă că ar fi existat la Buda un al doilea turnător Johann Brunner : inscripția de pe clopotul făcut pentru biserica Sfîntul Nicolae din Craiova spune aceasta : «Goss mich in offen 1770, Johann Brunner» (Al. Lapedatu în «Anuarul Com. Mon. Ist.», 1915. Buc., 1916, p. 168). Deoarece după cum se știe sub ocupația turcească în Ungaria nu era permisă folosirea clopotelor (Patay Pál, *op. cit.*, p. 9) nu s-a putut dezvolta nici industria turnătoriei. Deci nu pare verosimil ca la numai cîțiva ani după eliberarea ei să se fi instalat la Buda un meșter turnător de clopote, a cărui reputație să ajungă pînă la noi. De altfel din alte izvoare nu reiese existența unui clopotar cu numele de Johann Brunner în 1704 și ani apropiați. Noi am fi dispuși să credem că un clopotar cu acest nume apare numai în preajma anului 1770 și că Iószef Brunner din 1791 e fiul acestuia. Deci data din inscripția de pe clopotul de la biserica din Babele, trebuie citită 1774. O stampă de epocă a turnătoriei lui Iószef Brunner se dă în cartea lui Patay Pál, (între p. 24—25) pe care o reproducem și noi în fig. nr... Ținîndu-se seamă și de informația cuprinsă în alte cercetări, se pare că numai de prin deceniul al III-lea al secolului al XVIII-lea înainte se găsește instalat la Buda un turnător de clopote. Acesta este Anton Zechenter și a fost identificat din 1723 de către Patay Pál (*op. cit.*, p. 15). Cu data de 1728 se păstrează și un clopot turnat pentru schitul Polovraci. Inscripția glăsuiește : «Goss mich Anton Zechenter in Offen, anno 1728» (Fișă la Inst. de Ist. după ms. 2409, f. 322, Academia R.S.R.). Este desigur acesta o rudă, poate chiar un fiu al turnătorului Frantz Zechenter din Viena.

Ca și de la Viena și de la Buda și Pesta s-au adus clopote în Țările Românești pînă după mijlocul secolului XIX. Între meșterii care au furnizat mai ales bisericile din Oltenia, de amintit acel Henrich Eberhardt care varșă în 1834 un clopot pentru biserica bolniții de la mănăstirea Cozia. Inscripția spune : «Fudit Henricus Eberhardt Pestensis, MDCCCXXXIV», (Cople la Inst. de Ist.). Tot în epoca aceasta lucra la Pesta și Andreas Schaudt, la care se comandă un clopot pentru biserica Mîntuleasa din Craiova în 1839 (Lapedatu, *loc. cit.*, p. 169). Turnătorul Andreas Schaudt mai trăia prin 1862, dată la care furnizează un clopot pentru biserica Sf. Gheorghe Nou din Craiova. Acum lucra în asociație cu fiul Alexandru. Inscripția de pe clopot dă firma turnătoriei. «Schaudt Andras est fia Sandor, Pesten» (Lapedatu, *loc. cit.*, p. 166). Pentru meșterii din Pesta, Eberhardt Henrich și Schaudt Andras, de cercetat și Patay Pál (*op. cit.*, p. 16, 31).

Dintr-o anumită epocă înainte în Moldova au început să fie aduse clopote și de la Moscova și Petersburg¹¹. În fine un centru mai nou la care s-au adresat, mai ales cei din partea de apus a Țării Românești, cu începere din secolul XIX înainte a fost Timișoara¹².

Turnători de clopote, oameni de țară. — Folosirea acestei întinse arii de furnizori de clopote, n-a împiedicat însă pe voievozii Țării Românești și ai Moldovei, ca și pe unii dintre ctitorii bogați, boieri și mănăstiri, să facă apel și la priceperea unor turnători din țară. Anumite avantaje legate de condițiile în care se făcea turnarea clopotelor au pledat întotdeauna pentru aceasta; pe lângă diferența de preț, care în mod necesar, trebuia să existe între un clopot adus din afară și unul turnat la noi, intervenea și drumul cu greutățile și surprizele lui atât de nedorite pentru transportul unui clopot. În ce privește aliajul din care se turna clopotul, cel care îl comanda e neîndoios că ar fi preferat ca aceasta să se facă sub controlul său. Apoi turnat în țară scurtă în mod considerabil perioada între comandă și data predării.

Din timpul domniei lui Antonie Vodă din Popești, voievod din care o cronică de opoziție face un instrument al Cantacuzinilor¹³, avem indicații despre lucrul de

11. Din ce s-a păstrat se vede că se aduceau clopote și de la Moscova, încă de la mijlocul secolului XVIII. La mănăstirea Dragomirna din Suceava ce păstrează trei clopote dintre care două, unul din 1763 (clopotul de la paraclisul Sf. Ioan de la Dragomirna, fișă la Inst. de Ist., după ms. 4181, f. 174—175, nr. 4—6, a Academiei R.S.R.) și al doilea din 1767 (Fișă la Inst. de Ist., după Ipolit Vorobchievici. *Sfânta mănăstire Dragomirna, Schiță istorică*, Suceava 1908, p. 40), poartă inscripții care arată că sînt vîrsate la Moscova, la fabrica lui Dimitrie Pirofov. Ele sînt în legătură cu activitatea lui Paisie Velicicovschi, cunoscutul monah reformator al vieții monahale în noi, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. La epoca în care au fost turnate clopotele, Paisie e arhimandritul mănăstirii Dragomirna. Inscriptiile de pe clopote dau indicații asupra împrejurărilor în care au fost turnate cit și a locului pentru care au fost destinate: «pentru Țara Moldovei, pentru mănăstirea Dragomirna», a locului și datei de turnare a lor și asupra celor ce au cheltuit pentru facerea lor. Din inscripția de pe clopote se vede că au fost vîrsate cu cheltuiala unor donatori ai «oastei Zaporoje de Jos», cu care starețul Paisie întreținea legături strînse (Fișă la Inst. de Ist., după Ipolit Vorobchievici). Inscriptiia de pe un alt clopot din aceeași epocă spune că s-a făcut «cu costul binevoitorilor dăruitori, oșteni zaporoeni, nizoveni-greutatea 16 pfunduri și 15 ocă» (Clopotul de la paraclisul Sfîntul Ioan de la mănăstirea Dragomirna, fișă la Inst. de Ist., după ms. 4181, p. 174—175, nr. 4—6) ms. Beldiceanu (Academia R.S.R.) și acest clopot, probabil, a fost turnat tot la Moscova la «fabrica» lui Pirofov.

S-au păstrat și cîteva clopote turnate în prima jumătate a secolului al XIX-lea, la Moscova și Petersburg: clopotul păstrat la biserica Bărboi din Iași, dă indicația, prin inscripție, că s-a turnat «la Moscova, la fabrica lui Dimitrie Samghin». Greutatea e de 30 puduri și 24 veliți (G. Ghibănescu, în rev. «T. Codrescu», IV, 2, p. 24). Nu e datat, dar pare a fi tot din secolul al XIX-lea. Pentru biserica Sf. Arhanghel Mihail din Brăila, s-a turnat, la Petersburg (Leningrad) un clopot în 1832, de către maistrul Grigorie Federeev. Materialul, cum s-a mai arătat, provenea din topirea tunurilor vechi turcești, capturate de oșterea rusească în luptele din 1829 (Fișă la Inst. de Ist. după preot I. Didilescu, *Bisericile din orașul și județul Brăila*, p. 123). Tot la vreuna din fabricile din Moscova sau Petersburg pare a se fi turnat și clopotul păstrat la biserica Adormirii; inscripția spune că a fost «turnat de maestrul de clopote Nicolae Lascenco, în anul 1838» (Fișă la Inst. de Ist., după «Revista Soc. Ist. Arheologico bisericești», vol. XIII, 1921, p. 5). De prin deceniul al IV-lea al secolului al XIX-lea se vede a se fi comandat clopote și la turnătorul Ignat Egnter din Timișoara.

12. Datele în legătură cu acest turnător, la care se adresau mai ales bisericile din ținuturile de la apus de Olt, din acea Oltenie care a păstrat dintotdeauna legături cu Banatul, se încep, în informația nouă cunoscută, cu anul 1833. La data aceasta s-a turnat un clopot pentru biserica din satul Stroțești, comuna Arcani-Tirgu Jiu. Inscriptiia spune: «Gos mich Ignatz Egnntner, zum Temisvar, 1833» (Fișă la Institutul de Istorie). Din 1838 s-a păstrat un clopot turnat de el pentru biserica Malca Precista Mîntuleasa, din Craiova. Inscriptiia are cuprinsul următor: «E Gartner (sic) Ignat tolt Cemesvaron 1838» (Lapedatu, *op. cit.*, p. 169). Pentru mănăstirea Tîlsmana se turna un clopot la 1840 (Fișă la Institutul de Istorie) și altul fără dată (Fișă la Institutul de Istorie). În 1848 se comanda la Egnntner și un clopot pentru biserica din satul Arcani, Tirgu Jiu (Fișă la Institutul de Istorie).

13. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești în Cronicarii Munteni*, vol. I, Buc. 1961, p. 405—417.

turnare de clopote a unui «clopotar Ioan»¹⁴. După cit se pare acest Ioan clopotarul era un meșter de țară, vreun căldărar care și-a încercat puterile și în turnarea de clopote și se vede că a reușit. Cu dînsul începe șirul meșterilor clopotari autohtoni. El a vărsat din porunca și cu cheltuiala voievodului Antonie din Popești, clopotul de la mănăstirea Brebu, o clitorie a vechilor domni, renovată de Matei Basarab în 1650¹⁵. Deocamdată dispunem de această singură relație asupra lui Ioan clopotarul. Cum a arătat și N. Iorga, domnitorul Constantin Brîncoveanu, în afară de clopotele pe care le comanda în Transilvania sau în alte părți, a incurajat și turnarea de clopote în țară prin meșteri străini în trecere pe la noi sau meșteri pămînteni recrutați dintre călugări și mireni. Într-adevăr citeva inscripții pe clopote, dintre care unul se păstrează la mănăstirea Bistrița și două la Hurez, arată că ele au fost turnate de un Theofil ieromonah, spre sfîrșitul veacului al XVII-lea și poate și primele decenii ale veacului următor. Cel mai vechi dintre clopotele turnate de ieromonahul Theofil, acel de la Bistrița, are data de 15 martie 1687¹⁶. Alte două clopote datorate aceluiși meșter, unul cu data 1691¹⁷ și altul fără însemnarea datei, au fost executate pentru clitoria brîncovenească de la Hurez¹⁸. Pentru citeșitele clopote cheltuielile au fost suportate de Constantin Brîncoveanu. Cel dintîi a fost făcut pe cînd el era numai «vellogofăt»¹⁹, celelalte două din timpul domniei²⁰. Se pare că Theofil ieromonahul a turnat clopote pînă tîrziu de tot, spre sfîrșitul domniei lui Brîncoveanu, dacă este întemeiată presupunerea noastră că la dînsul se referă indicația despre un clopot care urma să fie turnat în țară, prin iulie 1714, și despre a cărui confecționare patriarhul de Ierusalim Hrisant Notara, care dăduse pentru aceasta și un dar de 50 de ocale de aramă, se interesa la Antim Ivireanul, mitropolitul de atunci al Țării Românești. În scrisoarea de răspuns a lui Antim către Patriarh se dau și unele amănunte asupra felului în care se lucra. Antim după ce asigură pe Patriarh că-și va da și el, Mitropolitul, silința pentru ca lucrarea să se facă cu toată pricepera, arată că lucrarea va mai întîrzia; «să fie în știința Ta, spune el, că va zăbovi isprăvirea lui (a clopotului) pentru că vara e scurtă și meșterul e singur și nu va izbuti să facă la vreme pregătirea de nevoie»²¹. S-ar mai deduce de aici, că turnările de clopote făcîndu-se în cuptoare cu un adăpost improvizat, nu se puteau efectua decît vara, înțelegă mai larg.

Tot un meșter de țară, de data aceasta un mirean, este desigur și acel «Constantin meșter», care în 1702 toarnă un clopot pentru biserica din satul Piatra Iezii — Rucăr Dîmbovița²². Și el va fi lucrat atît pentru voievodul Constantin Brîncoveanu

14. Fișă la Institutul de Istorie după G. Mandrea, *Mănăstirea Brebu*, p. 8 și «Albina», an VIII, nr. 4, Buc. 1904, p. 93. Inscripția de pe clopotul cel mare: «Acest clopot s-au făcut de Antonie Voievod și l-a dat la mănăstirea Brebu, 1663, clopotar Ion». Data 1663 a fost rău citită, sau clopotul e numai o returnare mai recentă, în care data a fost citită greșit. El a putut fi turnat numai între 1669—1672, anii de domnie ai lui Antonie din Popești.

15. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. III, 1, p. 68, și vol. III, 2, p. 969.

16. «Pe clopotul cel mare se citește în transcripțiune: «Cîntați Domnului toată făptura, că mare e Domnul», cu al cărui ajutor pre lingă alalte și acest clopot făcutu-s-au den cheltulala robului său Costandin Brîncoveanu, vel logofăt, la sfînta mănăstire Bistrița, fiind egumen Paisie arhimandritul și meșter Theofil ermonah. Msța mart 15, 7195» (1687) (Tocilescu, *Raporturi*, p. 50).

17. «Clopotul mijlociu are inscripțiunea următoare: într-un rînd circuitu: «Și acesta la Sfînta mănăstire de la Sti Costandini, bun credinciosul Io Costandin Basarab sept. 1, lét 7200 (1691)». Mai jos: „† θεωφηλ επονομαχ μψε” (Tocilescu, *Raporturi*, p. 39).

18. «Clopotul cel mic cu inscripțiunea: «Și acesta la a sa mănăstire la Sti Costandini, bun credinciosul Io Costandin Voievoda vatzsa „† θεωφηλ μτρ” (Tocilescu, *Raporturi*, p. 40).

19. Tocilescu, *Raporturi*, p. 50.

20. *Ibidem*, p. 39—40.

21. Act din 24 iulie 1714, în Iorga-Hurmuzaki, *Documente*, vol. IV, p. 115, doc. nr. LXXXII, orig. limba greacă cu traducerea lui Iorga alături. Se pare că turnarea clopotului a avut loc în lunile septembrie—decembrie 1714 (7223) și clopotul era destinat mănăstirii Antim, clitoria mitropolitului, unde s-a păstrat pînă în 1916, dată la care a fost ridicat de trupele de ocupație ale puterilor centrale odată cu alte clopote de pe la bisericile și mănăstirile din București și Muntenia. Inscriptia, după transcrierea lui I. Ungureanu, avea următorul cuprins: «Acest clopot l-au făcut mitropolitul Ungro-Vlahiei Antim Ivireanul și l-au dat la biserica sa din București a Tuturor Sfinților. leat 7223» (N. Cazacu, *Inscriptii*, loc. cit., p. 154 și *I.M.B.*, I, nr. 5, p. 201).

22. Fișă la Inst. de Ist., după ms. nr. 2409, f. 352, Academia Republicii Socialiste România.

veanu cit și pentru boierii țării și bisericile și minăstirile mai bogate. Rămâne pentru viitoare cercetări și întregirea figurii acestui turnător. S-au păstrat o serie de clopote din perioada aceasta, care ar putea fi atribuite celor doi meșteri de țară din epoca Brincoveanu: «eromonahul Theophil» sau «meșterul Constantin»²³.

În aprilie 1702, Brincoveanu cerea generalului austriac Rabutin îngăduința de a trimite la Brașov, pentru a fi turnate din nou, două tunuri stricate. Domnul își motiva cererea pe faptul că nu considera momentul potrivit pentru a aduce pe turnător în țară²⁴. Rabutin îi respinge cererea socotind că aceasta, date fiind împrejurările, ar fi nu numai spre ofensa domnului său împăratul, ci chiar cu grave consecințe pentru interesele lui²⁵. În acest an a fost renovată biserica domnească din Tîrgoviște, iar clopotnița ei rezidită. În *Condica vistieriei* se notează că s-au dat «50 taleri la Bădea pîrcălabul pentru lucrul clopotniței domnești ot Tîrgoviște»²⁶. Se vede că Brincoveanu a putut aduce în țară în același an un turnător «neamț», chiar fără voia generalului Rabutin. Acest turnător a fost folosit de voievod la turnarea de clopote dar, desigur și pentru repararea celor două tunuri. Căci tot acum se mai notează în *Condica* și «300 taleri (ce) s-au dat la neamțul clopotarului, pentru un clopot ce s-au făcut la biserica domnească de la Tîrgoviște»²⁷. Cine a putut fi clopotarul folosit la turnatul de clopote în 1702, nu putem spune cu siguranță; din informația mai veche reiese că Hendric Lambru, turnător de tunuri și clopote, a fost adus de Brincoveanu în țară în câteva rinduri; odată ca să-i supravegheze transportul și desigur și montarea unui clopot făcut de el, căci odată cu clopotul se aduc și butucul, limba și legăturile²⁸, altă dată, prin 1709, ca să-i monteze sulinarele de la finbina făcută de el²⁹. Se poate bănui că acest clopotar, care a venit în țară încă de la 1702 a fost Hendric Lambru. Deoarece Brincoveanu a fost nevoit să facă apel la un clopotar «neamț» deși avea în țară și folosea pe clopotarii Theophil și Constantin, e de presupus că aceștia din urmă nu erau abilitați și în turnatul tunurilor și a sulinarelor; în ce privește clopotele ei vor fi fost prea aglomerate cu lucrările și de aceea s-a simțit nevoia și de meșteri din afară. Pe de altă parte știri despre

23. Clopotul făcut de Brincoveanu pentru biserica de la Gorgani din București la 1701—2 (7210), (*I.M.B.*, I, nr. 150, p. 264); clopot făcut pentru mănăstirea Surpatele de doamna Marica a lui Brincoveanu în 7214 (1705—1706), (Fișă la Inst. de Ist.); clopotul făcut cu cheltulala lui Ienache Văcărescu vel agă, ginerele lui Brincoveanu, la biserica Râzvan, tot în 7214 (1705—1706). (N. Cazacu, *Inscripții*, p. 161, nr. 57 și *I.M.B.*, I, nr. 352, p. 362); clopotul turnat la ceva mai mult de un an după moartea lui Brincoveanu de voievodul Ștefan Cantacuzino, în septembrie 7224 (1715), pentru mănăstirea dintr-un lemn (Fișă la Inst. de Ist.).

24. C. Giurescu. N. Dobrescu, *Documente și Regeste privitoare la Constantin Brincoveanu*, Buc. 1907, p. 123—124, scrisoare din București, 24 aprilie 1702.

25. Răspunsul lui Rabutin din Sibiu cu data de 27 aprilie 1702. Giurescu și Dobrescu, *op. cit.*, p. 126—127 și raportul din 30 aprilie, același an, al lui Rabutin către Consiliul de război. Prin care îi face cunoscut că a respins cererea voievodului Țării Românești de a-i trimite «den saxischen Glockengüsseer». pentru a-i turna tunurile (*Ibidem*, p. 128—130).

26. C. Aricescu, *Condica*, loc cit., p. 672.

27. *Ibidem*, p. 661. Din alte informații se vede că în țară se găseau și meșteri alămari și căldărari renumiți, parte originari din Transilvania sau Constantinopol, parte autohtoni, care aveau clientelă și din unele centre ardelenene. Ei își aveau «vătavul» lor. Un act (de la Constantin Brincoveanu) cu data de 30 iunie 1700 (7208), specifică condițiilor în care lucrau meșterii căldărari de țară, sau își desfășeau «marfa căldărărească» în București și în alte țiguri meșterii și negustorii din afară. Actul specifică și obligațiile acestora față de «vătavul de căldărari», ca și obligațiile acestuia din urmă față de domnie: el trebuia să se găsească «în toată vremea cu slujbă în curtea domniei mele să dregă vasele care se strică» (Anatefterul, «Condica de porunci a vistieriei lui Constantin Brincoveanu, pentru numirea de vătav de căldărari de aici din București», etc.; Iorga. *Stud. și Doc.*, V, Buc., 1903, p. 357 și Dinu C. Giurescu, în *Studii și materiale de Istorie Medie*, vol. V, p. 431). Meșterii căldărari de țară se bucurau de bună reputație și ei erau solicitați chiar de o clientelă din Transilvania. Un caz de acestea este relatat într-un act cu data de 16 iulie 1696, din Vișegrad. Barbara Daniel cerea judeului din Brașov ca să-i dea 97 1/2 ocale de aramă, din arama repartizată căldărarilor brașoveni, pentru a o trimite în Țara Românească ca să-i facă dintr-însa oale (*Arhiva Magistratului*, vol. I, Buc. 1959, p. 37, doc. nr. 49).

28. N. Iorga, *Brașovul*, Acte din februarie și martie 1702, p. 97—99 și 71—72.

29. *Ibidem*, p. 104—106 și 106—107.

turnători de clopote în Țara Românească și Moldova de la căderea lui Brincoveanu și pînă aproape de mijlocul secolului al XVIII-lea nu mai avem, iar informațiile despre clopote aduse din Ardeal sau din altă parte în epocă sînt foarte puține. Trebuie să deducem din acestea că nu s-au mai lucrat clopote în țară și nici nu s-au mai comandat din Transilvania sau din alte părți, sau numai că lucrul s-a făcut în mai restrînsă măsură și informația nu a putut fi încă depistată? E posibil ca presupunerea din urmă să fie cea mai apropiată de adevăr.

Condițiile de dezvoltare ale clopotăritului în țările române în secolul XVIII. Criza din deceniile II—IV ale secolului. Reluarea vechiului ritm de dezvoltare din deceniile al V-lea înainte. — Lipsa de stabilitate din țările românești în epoca următoare lui Dimitrie Cantemir și Constantin Brincoveanu, care a cuprins decadele II, III și IV³⁰ a primei jumătăți a secolului al XVIII-lea a făcut ca viața economică și culturală să sufere. Aceasta explică în mare măsură faptul că nu se găsește pentru perioada în cauză o continuare a lucrărilor prin turnători de țară, că nu se găsește nici un turnător străin care să lucreze la noi, și de asemenea că se întîlnesc relativ, alături de puține comenzi executate în afară³¹.

După încheierea păcii de la Belgrad (1739) și retrocedarea Olteniei, țara a intrat într-un calm relativ, așa încît viața economică și-a reluat și ea ritmul ei. Paralel cu dezvoltarea meșteșugurilor locale a putut fi reluat și importul de produse finite. În ce privește turnările de clopote, asistăm acum la o amplificare a lor. Evident și biserica, instituție care avea interes pentru astfel de fabricate va avea de spus un cuvînt. Pentru secolul al XVII-lea au fost identificate cazuri de turnători autohtoni ridicați atît dintre călugării de la mănăstiri cît și dintre mireni. Dar biserica la mitropolie, episcopii și mănăstiri, în afară de meșterii pe care îi poate forma printre călugării dotați și dintre care-și putea recruta diferite categorii de cărturari sau meșteri lucrători în metale sau în alte brânse, ca una care prezenta mai multă stabilitate decît instituțiile laice, inclusiv domnia și încă mai poseda întinse gospodării feudale și avea scutelnici pe care-i folosea în interesul ei exclusiv, putea să-și permită formarea și folosirea în afară de meșteri călugări și a meșterilor veniți din afară și în rîndul întîii din diferite centre ardelenne, ca și a unei serii de meșteri de țară, însă recrutați dintre mireni. Evident, aceștia puteau primi de la instituția bisericească care îi patrona, locuri de casă, ajutoarele necesare pentru a-și organiza atelierele și prioritate în comenzi. Biserica îi putea, la nevoie apăra

30. După căderea lui Brincoveanu, a urmat aceea a lui Ștefan Cantacuzino în 1716, cu represiunile și printrе boieri, apoi ocuparea și prădarea țării de către oștile austriece, prinderea și deportarea la Sibiu a lui Nicolae Mavrocordat în decembrie 1716, expediția turcească, încorporarea Olteniei la Austria prin pacea de la Pasarovitz (1718), războiul ruso-austro-turc din 1736—1739, încheiat prin pacea de la Belgrad. Abia după această dată, țara a cunoscut un relativ calm. Evenimente de aceeași natură au tulburat în acea vreme și viața internă a principatului moldovean.

31. Printre ultimele clopote executate sub Brincoveanu de semnalat cel pentru biserica din Doicești în septembrie 1705 (7214) (Iorga, *Stud. și Doc.*, XV, 2, p. 361). Dintre clopotele turnate mai aproape de mijlocul secolului al XVIII-lea pe care le cunoaștem sînt: clopotul de la schitul Buliga, turnat în 1744 (nu se dau alte știri; Tocilescu, *Raporturi*, p. 154); clopotul de la biserica Grecii din Pitești, «făcut în anul 1747 de Sandu Bucșănescu» (Tocilescu, *Raporturi*, p. 153); clopotul de la biserica Olari din Curtea de Argeș, făcut în 1752 (Tocilescu, *op. cit.*, p. 160); «clopotul cel mic de la mănăstirea Govora, făcut de dumnealui Ioan Slăvițescu în leat 1752» (N. Lupu, «Bul. Com. Mon. Ist.», an. XXVI, fasc. 77, iulie—sept. 1933, p. 137); clopotul cel mare de la mănăstirea Sărăciștei comandat de Grigore, episcopul de Rîmnic, la anii 7261 (1753) (N. Lupu, *op. cit.*, p. 135); clopotul de la mănăstirea Berislăvești, făcut de Sandu Bucșănescu, în 1754 (T. G. Bulat, în «Bul. Com. Mon. Ist.», an. XVIII, fasc. 40, aprilie—iunie 1924, p. 28); clopotul de la biserica Crețulescu din Tirgoviște, «prefăcut cu cheltulala lui Dima stegar în septembrie leat 7264 (1755), (Iorga, *Stud. și Doc.*, XV, 2, p. 360); clopotul mijlociu de la mănăstirea Curtea de Argeș, făcut în 1755 (7263), sub egumenia arhimandritului Nifon (Tocilescu, *Raporturi*, p. 166); clopotul de la biserica din Bălenii-Rumâni, făcut cu cheltulala «dumnealui Grigore Băleanu, vel medelnicer, la 1 martie 7276 (1758) (Iorga, *op. cit.*, p. 273—274).

față de abuzurile unor dregători domnești. Se știe că în satele episcopiiilor și mănăstirilor justiția domnească nu putea pătrunde și de asemenea stringătorii de dări și alți «mîncători» erau obligați să le înconjoare.

Dacă nu întoldeauna cel puțin de la început, astfel de meșteri nu puteau fi folosiți pentru lucrările mari, pretențioase; lor li se incredințau lucrări mai mărunte, cu intenția vădită de a-i forma și folosi cu timpul în locul meșterilor străini care erau prea costisitori. Se înțelege că într-o măsură și pentru a răspunde cererilor din ce în ce mai numeroase, ca și lucrărilor mai cu pretenție, continuau să fie aduși în țară și meșteri străini. Și unii dintre aceștia au beneficiat de ajutoarele mitropoliei și altor instituții clericale. Angajați pentru un număr de lucrări care durau o perioadă mai îndelungată și, ce e mai important, punându-li-se la dispoziție și locuințe și încăperi pentru a-și exercita meșteșugul, alți meșterilor de țară cit și aceora care veneau din afară pentru un anume timp, care de multe ori se prelungea și în cel mai rău caz revenirea se repetau. Din datele cercetate reiese acest lucru cu prisosință; lucrări făcute la mitropolie, la o episcopie, la o mănăstire. Un meșter care avea casă și atelier pe locul mitropoliei din București, pentru care plătea bezmăn, se întâlnește încă din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. La începutul secolului următor se afla acolo și o «fabrică» de clopote care avea un «epistat», pe nume Andricos, căruia i se cerea părerea într-o controversă în legătură cu calitatea unor clopote vărsate de un meșter particular³². Meșterul care trăia pe lângă mitropolia din București, în prima jumătate a secolului XVIII, este numit în acte «Ion clopotarul». O însemnare din *Condica de casă a mitropolitului Neolit I, Crițeanul*, notează pentru 23 aprilie 1743 (7251), în mahalaua Sf. Dumitru, «casele lui Ion clopotariul cu pivniță». Locul pe care erau așezale apartinea cum s-a spus Mitropoliei, însă «lemnele», din care era făcută casa, erau ale meșterului. Se arată întinderea locului: «cit ține gardul la Dimbovița și din gardul popii Andrei pînă în parmăcii lui Pavalache». Pentru acest loc meșterul plătea un bezmăn de 8 taleri³³. După cit se vede, în legătură cu lucrul acestui clopotar de țară sînt însemnările de turnare a două clopote la biserica Domnița Bălașa din București, prin noiembrie 1750. Lucrul clopotelor se făcuse cu materialul meșterului. Pentru unul din clopote se pusese 180 ocale de aramă și pentru alul 250 ocale; în total 430 ocale, din care biserica dăduse 20. Prețul la oca fusese de un taler și jumătate, ceea ce revenea la 410 ocale puse de meșter 615 taleri. Din această sumă meșterul primise în diferite rânduri 500 de taleri. La 13 noiembrie i se plătiese încă 65 de taleri; rămîinea ca restul de 50 de taleri să i se plătească după ce clopotul va fi turnat³⁴.

Din alte știri ce avem despre lucrările acestui clopotar ar reieși că Ion clopotarul nu depășise prea mult o fază de lucrări începătoare și că încercările făcute pentru a efectua și lucrări mai mari au avut uneori rezultate nesatisfăcătoare. Un act de prin 1756, dată la care probabil, meșterul era mort, ne arată pe soția sa în judecată la divan cu mănăstirea Cotroceni. Din actul în cauză se vede că meșterul a turnat la comanda conducerii mănăstirii două clopote, care însă nici după trei repetări nu i-au reușit. Soția meșterului pe considerentul că soțul ei a cheltuit în această lucrare «osteneală» și materiale, cerea mănăstirii o plată. Conducerea mănăstirii însă a refuzat orice plată și de aici urmasse judecata la divan. Divanul a găsit justificată procederea mănăstirii, absolvind-o de pretențiile bănești ale soției meșterului clopotar³⁵. Dacă chiar după o a treia repetare a încercării de sleire a clopotelor acestea nu ieșiseră bune, nu urmează că «Ion clopotarul n-a făcut și lucrări accep-

32. N. Iorga, *Cel dintîi ani în noua Brîlă românească*, București 1929, p. 41.

33. C. N. Mateescu, în «Miron Costin», 1915, p. 77. Însemnare comunicată de profesor C. Șerban. Vezi și C. Șerban, *Breslele bucureștene în secolul XVIII*, în «Studii, revistă de istorie», an XII, nr. 6, p. 56.

34. E. Virtosu, I. Virtosu, *Așezămîntul*, p. 98—99.

35. Arh. St. București, M-rea Cotroceni, XXVIII/39, orig. Asupra acestui act mi-a atras atenția prof. C. Șerban. Copia o datorez bunăvoinței prietenului M. Regleanu. «1756 mai 8. Maria clopotăreasa, soția lui Ion clopotarul, de aici din București au tras în judecată înaintea noastră pe egumenul de la mănăstirea Cotroceni, cerînd de la egumenul toată paguba ce o întorsese bărbatul ei, neputînd nimeri să facă clopotul ce-l tocmise cu egumenul. 2. Egumenul răspunde că vrînd să facă la mănăstire două clopote, au tocmît pe acesta ca să le facă, la care tocmeală au fost și dumnealui biv vel ban Herăscu și dumnealui sârdar Ianache, și tur-

tabile cum au fost, probabil, cele de la biserica Domnița Bălașa, căci în caz contrar cum și-ar fi putut câștiga existența și s-ar fi menținut ca meșter clopotar mai mult de 15 ani. Trebuie însă presupus că operele care-i reușeau erau de mai modeste proporții; posibil să fi turnat și alte lucrări în bronz decît clopote, mai puțin pretențioase, ca sfeșnice policandre, piulițe etc. De altfel nu trebuie să se uite că nereușita turnării unui clopot se putea datora și aliajului necorespunzător pus la dispoziția meșterului de către client; apoi reușita și nereușita unei astfel de lucrări, cum era un clopot la o mănăstire, putea fi și în funcție de pretențiile celui ce îl comandase. Ce era bun sau măcar satisfăcător pentru unul, putea fi cu totul neaceptabil pentru altul. Se întîlnesc destul de numeroase cazuri de meșteri turnători ale căror lucrări nu ieșiseră după gustul celor care le comandaseră și ele au fost semnalate și în studii de față³⁶.

Seria meșterilor autohtoni sau străini care toarnă clopote în una din cele două țări românești de la sud și răsărit de Carpați, este reluată în Moldova, de prin 1757 înainte, de un «meșter Gheorghe», care varsă clopotul cel mare de la mănăstirea Bisericiani, «în zilele arhimandritului Misail»³⁷. După toate probabilitățile acest «meșter Gheorghe» a fost un clopotar de țară. Informații tîrziu, de după moartea sa³⁸, îl arată trăitor la Ocna, adică în localitatea din Moldova care astăzi poartă numele de Țirgu-Ocna. I se spune «Gheorghe clopotaru de la Ocnă»³⁹. După toate probabilitățile acolo va fi avut el așezarea și atelierul. Aceasta însă nu-l va fi împiedicat să plece după obiceiul atît de încetățenit al clopotarilor, pentru lucru, și în alte localități. Fără îndoială el a mers în acest scop în dese rînduri și la Iași, capitala țării, unde de altfel zălogise de la un Ioniță Chișcă, pentru suma de 25 de lei, un loc cu casă pe el în mahalaua Muntenimea de Mijloc⁴⁰. Casă și loc pe care le revendică prin 1781 fiica sa Anița, dar de la stăpînirea cărora aceasta este înlăturată prin procedee de șicană judecătorească⁴¹. E posibil ca el să fi avut așezare la Ocnă încă dintru început și de acolo să fi trecut la lucru prin diverse localități, între acestea și la mănăstirea Bisericiani. S-ar putea însă ca începuturile sale de clopotar să se fi făcut la această mănăstire.

Este cunoscut că mănăstirea Bisericiani a devenit, cam de pe la jumătatea secolului al XVII-lea înainte, un puternic centru de cultură. Aici a trăit, s-a format și a activat între alții Mitrofan, cunoscutul cărturar, gravor și meșter tipograf, care între 1683—1691, a fost episcop de Huși și trecind apoi în Țara Românească din motive de ordin politic, a fost episcop de Buzău între 1691—1702⁴². Este explicabil că

mînd clopotele în trei rînduri nicidecum n-au putut să le nimerească. Care, din pricina nemeșteșugului au curs egumenului multă pagubă, pentru care au fost dat jalbă egumenului la măria sa Constandin vodă Racoviță și judecîndu-se l-au dat în seama Iorgăi Lipănescului, vîtafului de aprozi ca să îplinească de la dînsul toată paguba cită au curs din pricina lui. 3. De vreme ce el n-a știut să facă clopote și judecata au întors egumenului acea pagubă ce cursese din pricina lui, hotărîm ca egumenul să aibă bună pace de către Măriia, soția lui Ioan clopotariul, de vreme ce cererea ei iaste fără cale. Aceasta scriem, mai 8 zile 1756. (ss) Pană Filipescu sârdar. Trecută la condică de Ioan logofăt (L.S.).

36. Fără îndoială că și acele practici cu caracter mistic pe care le foloseau vechii clopotari la români, trebuie puse în legătură cu nesiguranța reușitei turnării unui clopot: «așa-i credința, că la sleirea clopotului trebuie răspîndită o zdravănă minciună (accidentul d-nei Fogoraș), care să se lățească atît de departe, și să străbată atît de tare, cit de tare și departe străbătător trebuie să fie glasul clopotului» (Leca Moraru, *Ce a fost odată*, 1922, p. 21—22).

37. Gr. Tocilescu, *Raporturi*, p. 237.

38. Act din 3 august 1781 la Arhivele Statului București, Colecția Documente moldovenești. Pachet VII, doc. nr. 5.

39. *Ibidem*. «La divan înaintea noastră s-au giudecat de față, Anița, fata lui Gheorghe clopotaru de la Ocnă, și cu Ioniță Cerchez vist. pentru o bucată de loc de casă în mahalaua Muntenimii de Mijloc, ce să stăpînește de Ioniță Cerchez, avînd anii, cu hrisov gospod din let 1777...».

40. *Ibidem*. Și hotarnica făcută de vornicul de poartă St. Ciogole la 23 mai 1781 (Archiv. Stat. Buc., Colecția Doc. mold., pachet XII, doc. nr. 63).

41. Actul din 3 august 1781, loc. cit.

42. N. Iorga, *Istoria bisericii*, vol. I (1908), p. 402—407, 411; vol. II (1909), p. 351—354; C. A. Stoide, *Contribuții la istoricul mănăstirii Bisericiani* (extras din «Arhiva», 1938).

această mănăstire cu o veche tradiție de cărturărie și cultură a putut forma dintre poslușnicii săi sau numai atrage la sine și folosi la mijlocul secolului al XVIII-lea și meșterii turnători de bronz cum a putut fi «meșterul Gheorghe». E de presupus de altfel că acesta în afară de meșteșugul turnătoriei cuprului și lucrului în aramă bătută, să fi fost și un meșter argintar priceput în a îmbrăca în metal prețioase diferite obiecte de cult și cărți ale mănăstirii⁴³. Și mai târziu, prin 1784, un «Simeon» toarnă un clopot pentru Bisericiani⁴⁴.

În 1771 a fost turnat din nou marele clopot Buga de la mănăstirea Putna, stricat în 1760. Opera aceasta, dat fiind importanța ei, a fost încredințată cunoscutului clopotar din Lwow, Theodor Polianschi. Dar din cauza drumului destul de lung, care trebuia făcut și a greutateii clopotului, meșterul Polianschi a fost adus la mănăstire «cu mari cheltuieli» și acolo s-a făcut turnarea, «Gătirea» pentru turnare s-a început la 1 mai și s-a terminat la 2 iunie, «dimineața, ziua Duminicii Mari». «Istoria pentru mănăstirea Putna», scrisă de Vartolomei Măzărănu, în care s-a păstrat această știre, mai spune că inițial clopotul avea greutatea de 60 de camene și s-a mai adăus materiale de la mănăstire la returnarea lui, încât i-au ieșit greutatea de 102 camene, 2 ocă și 3 litre⁴⁵.

Un alt turnător de clopote, acesta un localnic, se întâlnește oțiva ani mai târziu în persoana unui călugăr de la mănăstirea Putna. Este vorba de *ierodiaconul Mihail*, despre care avem cunoștință în stadiul actual al cercetărilor, că a turnat câteva clopote. Cel dintâi clopot despre care avem siguranța că este turnat de ierodiaconul Mihail este «clopotul mic» de la mănăstirea Putna, vărsat în anul 1762. Inscripția de pe dînsul, ce-i drept nu spune în mod expres că este vărsat de acest călugăr însă numele lui apare în inscripția care spune: «Mihail ierodiaconul Putneanschi, Vartolomei arhimandrit Putnei, de leat 7270 (1762)»⁴⁶. Desigur, dacă n-am ști că Mihail ieromonah a fost turnător de clopote, nu ne-am putea explica apariția numelui său, pe buza clopotului, alături de a arhimandritului de la Putna din această vreme. Acest lucru ni-l spune o inscripție de pe alt clopot turnat pentru o altă biserică, ceva mai târziu. Este vorba despre clopotul turnat în anul 1767, de același «Mihail ierodiacon ot Putna», care se păstra la Biserica Sfîntul Teodor din Iași. Lucrarea s-a făcut din ordinul și cu cheltuiala hatmanului, Vasile Ruset⁴⁷, cunoscut și prin alte acte de pietate⁴⁸. Un alt clopot, lucrat de ierodiaconul Mihail, e clopotul al III-lea de la mănăstirea Agapia. A fost făcut în 1770 din materialul unui clopot mai vechi, cu cheltuiala lui Ioanichie, episcop de Roman. Deocămdata, n-am identificat pe

43. Semnalăm pentru anul 1752 (7260) și turnarea unui clopot pentru biserica din satul Crețești-Huși, sub episcopul Ierotel. Face lucrarea «Gheorghe Fogoras de (?) clopotar» (Fișă la Inst. de Ist., după «Cronica Hușului», 1935, p. 111). Numele «Fogoras de» este o lectură greșită. E întrebarea dacă este într-adevăr vorba de un clopotar Gheorghe, de la jumătatea secolului al XVIII-lea, al cărui nume de familie a fost citit greșit sau e vorba de Gheorghe de Fogoraș din secolul al XIX-lea? Sintem înclinați să credem că este vorba numai despre un clopot din 1752 returnat la începutul secolului al XIX-lea (între 1833–1848) «de clopotar Gheorghe Fogoraș». Pentru acest din urmă turnător a se vedea mai departe.

44. Gr. Tocilescu, *Raporturi...*, p. 237.

45. V. A. Ureche, *Inscripțiuni de pe manuscrise*, în «Anal. Acad. Rom.», seria II, tom IX. «Mem. Sect. Ist.», Buc., 1887, p. 62–63. S-a păstrat zapsul de garanție cu data de 20 iunie 1761 (7269) prin care Theodor Polianschi clopotarul se leagă să facă clopotul cu a lui cheltuială dacă s-ar strica «pînă în patru ani» (D. Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, p. 243). După cunoștințele noastre, camena moldovenească era în greutate de 17 kg., deci echivalentă cu pudul rusesc. Pentru «piatra» din Țara Românească din secolul XVIII, care avea o greutate mult mai mare, a se vedea D. Mioc și N. Stoicescu, *Măsurile medievale de greutate în Țara Românească. Instrumente de măsurat capacitatea și greutatea* («Studii», an XVII, 1964, nr. 1, p. 93–94).

46. D. Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, Buc. 1905, p. 33.

47. G. Ghibănescu, în Rev. «T. Codrescu», V, nr. 3, p. 41.

48. Încă din 1762, Vasile Ruset pusese să se facă un clopot pentru biserica Curelari din Iași (Ghibănescu, loc. cit.). Am fi înclinați să credem că și acest clopot a fost turnat tot de Mihail ierodiaconul de la Putna. Tot lui pare a i se fi încredințat turnarea clopotului numit «Micul» de la sihăstria Putnei, în anul 1761, sub stărețul ieroschimonah Sila (D. Dan, *op. cit.*, p. 31–32). Sint, probabil, aceste lucrări printre cele dintâi opere ale clopotarului ierodiacon. (Melchisedec, *Cronica Romanului II*, București 1875, p. 95).

ierodiaconul Mihail al Putna în mod neîndoielnic, decît în aceste trei opere de turnare de clopote. Trebuie însă presupus că acest meşter turnător de la mănăstirea Putna, căruia mănăstirea însăşi şi apoi hatmanul Vasile Ruset, un boier bogat, pios şi cu înclinaţii spre frumos, i-au încredinţat turnarea de clopote, era deja cunoscut prin lucrările sale şi el va fi făcut şi alte opere similare. Evident, nu însă atît de recunoscut şi pretuit, cel puţin în începuturile sale, pentru a i se încredinţa deosebita sarcină şi cîste de a returna marelui clopot Buga, de la mănăstirea Putna, opera clitorului Ştefan cel Mare, care stricat în 1760 este încredinţat spre a fi refăcut la 2 iunie 1761, meşterului Theodor Polianschi din Lwow (Lemberg). Indicaţii în legătură cu turnarea de către ierodiaconul Mihail, decî un călugăr, după cît se pare de la Putna, a unui clopot la comanda boierului Vasile Ruset, ne ajută să tragem o concluzie deosebit de importantă: aceea că meşterii clopotari chiar cînd erau călugări la vreo mănăstire care-i ridicase, aveau libertatea de mişcare şi puteau executa lucrări şi în alte părţi, atît la comanda unor alte instituţii bisericeşti cît şi la cererea unor mireni. Deci oamenii, după ce-şi îndeplineau obligaţiile lor la instituţia tutelară, aveau toată libertatea de mişcare şi puteau lucra şi pe cont propriu.

Johann Christian Valentin. — Într-o localitate din nordul Moldovei, cunoscută şi prin bănăria instalată de oştile ruseşti între 1769—1774⁴⁹, a funcţionat în aceeaşi vreme şi o turnătorie de clopote şi poate şi de tunuri. Meşterul care a înfiinţat această turnătorie se numea Johann Christian Valentin⁵⁰. După nume pare a fi un german, probabil în serviciul oştilor ruseşti folosit pentru lucrări de armurărie, reparat de arme de mină şi reparaţii şi turnare de tunuri. Între clopotele vărsate de dinsul s-a păstrat un clopot mare la mănăstirea Horecea din 1773⁵¹ şi un al doilea clopot turnat la aceeaşi mănăstire în 1774⁵². Nu avem alte cunoştinţe despre acest meşter turnător.

Cîteva ani mai tîrziu, în 1780, decî după cîştigarea Bucovinei de Austria şi legarea ei de statul habsburgic, se găsesc ştiri despre vărsarea unui clopot «la în-săşi sfînta episcopie» a Rădăuţilor sub episcopatul lui Dositei. Lucrarea a făcut-o «clopotarul Petru Nemiş»; ispravnicul lucrului a fost «dichiul Ioanichie»⁵³. Nu cunoaştem din alte lucrări pe clopotarul Petru Nemiş. El a venit desigur, din vreun centru transilvan, Sibiu, Sighişoara sau Bistriţa.

Mai multe informaţii s-au păstrat despre «clopotarul Pavel», al cărui nume se întîlneşte în inscripţiile de pe unele clopote din Moldova. Prima dată l-am întîlnit în inscripţia de pe clopotul cel mare de la biserica episcopiei din Huşi. Turnarea a avut loc în 1782 «cu cheltuiala sîinţiei sale părintelui episcop», «în zilele lui Io Alexandru Mavrocordat Voievod». Meşterul turnător îşi spune «Pavel clopotarul»⁵⁴. În anul următor Pavel toarnă un clopot pentru biserica Sf. Atanasie şi Chiril din Iaşi. Inscriptia arată că clopotul a fost făcut în zilele domnului Alexandru Mavrocordat şi a mitropolitului Gavril (Calimah) în anul 1783. Sînt pomeniţi, pe lîngă alte fete, Voievodul şi Mitropolitul urmaţi de preoţii de la biserică încheindu-se cu «Pavel clopotarul». Clopotul însă nu s-a păstrat așa cum a fost turnat în 1783, ci numai într-o returnare din 1928 în care s-a produs şi vechea inscripţie⁵⁵, evident cu unele schimbări datorate citirii şi reproducerii scrisului⁵⁶. În anul următor 1784, «Pavel clopotarul» se găsea tot la episcopia de Huşi, unde turna între alte clopote şi unul pentru mănăstirea Rîşca, care din fericire s-a păstrat în forma originală. Inscriptia spune precis că «acest clopot s-au făcut în Huşi», în anul 1784, în zilele lui (Alexandru) Constantin Mavrocordat Vodă, cu cheltuiala monahilor Callinic şi

49. D. Dan, *op. cit.*, p. 342—343.

50. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. III, 2, p. 617—618.

51. Fişă la Institutul de Istorie după preot Hoştiuc Erast, *Schiturile şi sihăstriile Bucovinei de altă dată*, 1936, p. 60. 52. *Ibidem*.

53. D. Dan, *Cronica episcopiei Romanului*, Viena 1912, p. 15—16; prin 1777 se pare a fi turnat un clopot pentru mănăstirea Secu un «Petru Popovici» (fişă la Inst. de Ist., după D. Udîşteanu, *Inscripţii vechi de la Secu*, Cernica 1939, p. 20).

54. Melchisedec, *Cronica Huşilor*, Buc. 1869, p. 348.

55. G. Ghibănescu (rev. «T. Codrescu», II, 5, p. 73), însă a decalcat inscripţia de pe clopot înainte de returnarea din 1928, pentru care vezi N. Iorga, «Revista Istorică», anul XXIV, nr. 7—9, p. 284.

56. Pentru aceasta de comparat lectura lui Ghibănescu din rev. «T. Codrescu», cu cea a lui Iorga din «Revista Istorică», nota de mai sus.

Dumitru, pentru mănăstirea Rîșca, unde se prăznuiește hramul ierarhului Nicolae. Se dă și aici numele turnătorului «Pavel clopotarul». Acest clopot păstrat în formă originală ca și cel de la biserica episcopiei de Huși, ne poate da indicații asupra felului de a lucra al clopotarului Pavel⁵⁷.

Din perioada cuprinsă între anii 1757—1790 s-au păstrat câteva clopote turnate pentru bisericile moldovenesti, fără indicația că ar fi provenit din afară de țară, eventual de la Brașov sau Sibiu. Am fi dispuși să socotim și aceste clopote, opere ale clopotarilor care au lucrat în Moldova. Clopotele în cauză în ordinea vărsării lor sînt: clopotul cel mare de la biserica Bărboi din Iași, făcut în 1758 cu cheltuiala lui Ioan Sturza, fiul răposatului Sandu Sturza veș logofăt⁵⁸. Un clopot «turnat în sf. mănăstire Rîșca» în zilele egumenului Ioasaf, în anul 7288 adică 1779—1780⁵⁹. Un clopot pentru schitul Dobrușa, sub egumenia lui Isaia ieromonah și cu cheltuiala lui Saul vameșul⁶⁰. Un clopot din Crucea-Iași, turnat în noiembrie 1781, în domnia lui Constantin Dimitrie Moruz Voievod, mitropolit Moldovei fiind «chir Gavril» (Calimah). Cheltuiala turnării a susținut-o Eremia Moldoveanu⁶¹. În 1784 se toarnă un clopot pentru mănăstirea Bisericiani⁶².

Clopotarii sibieni și brașoveni în Moldova și Țara Românească în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea. (A). — În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea, se întîlnesc în Moldova și Țara Românească o serie de turnători originari din Sibiu și mai ales din Brașov — trecuți peste Carpați pentru lucru și unde au stăruit unii mai mult, alții mai puțin. Acești turnători au fost mai cu deosebire originari din Brașov și se poate afirma fără exagerare că majoritatea meșterilor turnători brașoveni din această vreme au lucrat în Moldova și Țara Românească o perioadă oarecare; unii dintre dînșii au mers chiar de mai multe ori în aceste părți. De altfel procedeul nu forma o excepție pentru Principate a meșterilor clopotari. Meșterii în cauză au lucrat și în diferite sate sau ținuturi din Transilvania, de obicei deplasîndu-se bucuri și atunci cînd găseau comenzi.

Cel dintîi ca dată din această serie, despre care avem cunoștință că a trecut munții, este turnătorul brașovean *Johann Wentzel*, urmaș al unei vechi familii de turnători localnici⁶³. După informațiile pe care le avem se vede că *Johann Wentzel* a lucrat o perioadă de timp în București. Nu cunoaștem data precisă a așezării sale

57. N. Iorga, *Stud. și Doc.*, XV, 1, p. 55, după un decal al lui N. Beldiceanu. Ca și «Ion clopotarul» din București și acest Pavel clopotarul a fost un mirean. Am văzut că locul de muncă și-l avea prin 1782—1784 la episcopia de Huși. Posibil ca mai tîrziu să fi trecut la Iași la Mitropolie. S-ar putea însă presupune că Pavel clopotarul, care-și avea «fabrica de clopote» în incinta episcopiei de Huși (locul ei e indicat prin denumirea păstrată pînă către a II-a jumătate a secolului al XIX-lea, de «clopotărie», Melchisedec, *Cronica Hușilor*, p. 334) va fi procedat ca și alți turnători de clopote din toate timpurile, mergînd să-și exercite meșteșugul în diversele locuri în care era solicitat. Mai interesant de constatat e că în afară de meșteșugul de turnător de clopote, care era după cît se pare formația sa de bază, avea și cunoștințe în arta tipografiei. Cum a ajuns aici? De la turnatul clopotelor a trecut, probabil, la turnatul literelor de tipar și de aici chiar la «culesul lor». În postura aceasta se întîlnește către sfîrșitul secolului al XVIII-lea: «un tipograf, Pavel clopotarul, Moldova, 1796» (N. Iorga, *Stud. și Doc.*, XII, p. 154, nr. 5 și același, *Istoria industriilor*, p. 115). El împreună cu «ieromonahul chir Macarie» tipărește la mitropolia din Iași, în 1802, *Prăvilioară* și *Psaltire*. Tipăriurile poartă indicația: s-au tipărit de ieromonahul chir Macarie, duhovnic sînții mătropolii și de Pavel clopotarul tipograf. I. Bianu și N. Hodoș, *Bibliografia veche românească*, II, p. 438—439).

58. G. Hîbănescu, în rev. «T. Codrescu», IV, 2, p. 44.

59. N. Iorga, *Stud. și Doc.*, XV, 1, p. 55. Clopotul va fi turnat din nou în 1834, adăugîndu-se la cele 580 ocă de aramă încă 920 ocă. 60. N. Iorga, *op. cit.*, p. 167.

61. N. Iorga, *Stud. și Doc.*, XV, 2, p. 289.

62. Gr. Tocilescu, *Raporturi*, p. 237.

63. După toate probabilitățile era fiul clopotarului Wolf Wentzel, trăitor la Brașov în jumătatea secolului al XVIII-lea și contemporan cu turnătorul Thomas H. Lamb (*Collectanea*, vol. I, p. 341). Pentru Wolf Wentzel și un act cu data de 12 martie 1770, din Brașov în legătură cu furtul unei căldări și a două cazane de aramă, oferite spre vînzare clopotarilor din oraș, Johann Tartier și Wentzel Wolf (Acte judecătorești nr. 32/1770, concept german). Un al patrulea clopotar brașovean contemporan lor a fost Martin Berger, căruia la 25 februarie 1772, cu ocazia vînzării unei case, i se spunea «bătrînul clopotar» (Acte judecătorești, nr. 8/1772, concept limba germană).

acolo. Ea s-a produs, probabil, în timpul domniei reformatoare a lui Alexandru Ipsilanti. De altfel credem că începând cu data de 1776⁶⁴ se poate indica o serie de inscripții de pe clopote turnate de dînsul în Țara Românească. E vorba de inițialele I. W. care se găsesc pe aceste clopote, cu care-și semna meșterul lucrările și care au fost atribuite de cercetătorii mai vechi unui Johann Wolf; dar pe de o parte un turnător cu acest nume nu este cunoscut nici la Brașov și nici în alte centre transilvănene, și după cît știm nu a fost identificat nici în Țările Românești, iar pe de altă parte avem indicații neîndoielnice, că în această perioadă Johann Wentzel avea instalat un atelier în București. Cu data de 1776 s-au păstrat trei clopote, purtînd aceste inițiale; clopotul de la biserica episcopiei din Buzău, turnat în 1776⁶⁵ și celelalte două, cel de la biserica Sfîntul Nicolae Tabacu⁶⁶ și clopotul de la biserica fenei⁶⁷ în anul arătat fără numele lunii; din 1777 s-a păstrat clopotul de la biserica Maicilor⁶⁸, pentru 1778 clopotul de la biserica Sfînta Ecaterina⁶⁹ și din 1780 clopotul de la biserica Olari⁷⁰. Știri despre petrecerea lui în București, despre condițiile neprielnice în care a trebuit să plece de acolo prin 1791—1792, ca și despre pierderile avute cu ocazia aceasta în timpul și din cauza războiului ruso-austro-turc, se găsesc în cererea înaintată de către Johann Wentzel magistratului din Brașov. În plîngerea amintită se face specificare despre importanțele pierderi de bani pe care i le-au adus evenimentele și anume: 150 de florinți valoarea cuptoarelor, pe care le avea în București și care i-au fost distruse; 50 de florinți valoarea mobilei din casă și 125 de florinți cheltuielile de transport de la București la Brașov cu o greutate de 25 de cai marfă, calculate la 5 fl. calul. Cerea o recomandare către agenția K. K. pentru recuperarea pierderilor în eventualitatea unei întoarceri a trupelor K. K. în București⁷¹. Nu ne putem pronunța asupra datei la care turnătorul de clopote Johann Wentzel a descins în București. Ea a avut loc, probabil cu cîțva timp înainte de data la care meșterul turna clopotul de la biserica Sfîntul Nicolae Tabacu. De altfel trebuie semnalată pentru perioada de după 1770 o intensificare a turnării de clopote pentru bisericile din Țara Românească, dacă ținem seama de numărul mare de clopote păstrate⁷², posibil ca o parte din aceste clopote să fi fost vărsate de Johann Wentzel.

64. Inscriptii de pe clopotul cel mic de la biserica Sf. Nicolae Tabacu «anul 1776. I. W.». N. Cazacu, *Inscriptii*, p. 164, nr. 81. Cazacu completează influențat de C. Bobulescu (*Cronica bisericii Sf. Ecaterina*, Buc. 1927, p. 23), în toate inscripțiile J(ohann) W(olt).

65. «Făcutu-s-au acest clopot de ...Cozma episcopul Buzăului... în zilele... domnitor(ului) Ioan Alexandru Ipsilanti Vvod., iulie 1776. I(ohann) W(entzel)». (Pr. Gabriel Cocora, *Episcopul Cozma de Buzău*, 30 sept. 1763—9 oct. 1787, în «Glasul Bisericii», XXII, nr. 7—8, 1963, p. 725).

66. N. Cazacu, *Inscriptii*, loc. cit., p. 164, nr. 81 și *I.M.B.*, I, nr. 391, p. 383.

67. N. Cazacu, *Inscriptii*, p. 158, nr. 31. (Numele celui de al II-lea personaj care plătește turnarea clopotului e Tudoran Cîncu, cunoscut negustor brașovean, legat cu Zamfirache cămărașul în afaceri de negoț); și *I.M.B.*, I, nr. 163, p. 270.

68. *I.M.B.*, I, nr. 360, p. 365.

69. C. Bobulescu, *Cronica bisericii Sf. Ecaterina*, p. 23 și *I.M.B.*, I, nr. 376, p. 373.

70. N. Cazacu, *Inscriptii*, p. 160, nr. 48, și *I.M.B.*, I, nr. 220, p. 294.

71. Actele Magistratului nr. 1657/1792, anexa 60. «Bezeichnung der Unkosten und Schaden in welche ich unter dem Türcken Krieg in Bucarest als ein K. K. Unterthan versetzt worden bin: Erstlich sind mir alle Schmelzöfen gross und kleine, und erster stark mit Eisen verbunden während dem Krieg ganz verhehret worden, so dass daran nicht einmal ein Spur zu sehen ist, und mich samt Eisen gekostet... Rf. 150.—2-tens allerhand Hausrath als Tisch, Stühle, Kästen und andere schwere Hauseinrichtungen welche ich bey meiner Flucht zurücklassen müssen... Rf. 50. — 3-tens bey meiner Flucht nach Kronstadt habe ich zu meiner und meiner Familie Fortkommen, wie auch für den schwehren Werkzeug, und andere Hausrath, fü 25 Pferdlasten gezahlt die Pferdlast a Rf. 5. gerechnet bis Kronstadt 125, Suma Rf. 325. Ich bin bereit dieses alles, wenn es erforderlich ist, mit Zechnüssen vor der K. K. Hof Agentie zu belegen, welcher nach bey einrücken unserer Truppen nach Bukarest, die Anzeige darvon gemacht hatte. Johann Wentzel, Glocken-giesser».

72. Dăm o înșiruire a lor în ordinea în care au fost turnate: clopotul de la biserica Sf. Ilie din Cimpulung, făcut în 1771 (Iorga, *Stud. și Doc.*, XV, 2, p. 102); clopotul cel mare de la mănăstirea Govora, prefăcut la 10 noiembrie 1777 (Iorga, *Stud. și Doc.*, XV, 1, p. 181 și V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei, Raportul al doilea* în «Bul. Com. Mon. Ist.», an XXVI, fasc. 76, aprilie—iunie 1933, p. 50); clopotul de la biserica Boldești-Prahova, turnat în 1777 («Bul. Com.

Mai târziu, în apropierea anului 1794, își face apariția în Moldova, unde stăruie mai mult timp cu reveniri, dar trece și în Țara Românească, un alt turnător de clopote sibian, și apoi «brașovean», *Johann Pauli*⁷³. Turnătorul de clopote *Johann Pauli* a fost o figură cunoscută a Brașovului de la sfârșitul veacului XVIII și primul deceniu al veacului al XIX-lea. Era originar din Sibiu, de unde ar fi venit la Brașov, după unele indicații anterior datei de noiembrie 1789⁷⁴. Date sigure asupra activității din Moldova a lui *Johann Pauli* se găsesc în inscripția de pe clopotul de la mănăstirea Nicorița din Iași. Într-adevăr inscripția, în afară de notificarea în grecește, că lucrarea s-a făcut în zilele lui *Nicodim arhimandritul* «cu cheltuiala creștinilor de la Nicorița» cuprinde și indicația în limba română, relevantă pentru problema urmărită: clopotul «s-au vărsat de Ioan Pauli brașovean anul 1798»⁷⁵.

A fost căsătorit, probabil încă din Sibiu, cu o *Elisabeta*⁷⁶ și a avut o fiică botezată cu același nume de *Elisabeta*⁷⁷ căsătorită cu un *Binder*⁷⁸. După indicațiile

Mon. Ist., fasc. 99, p. 25); clopotul de la biserica din Preajba Olteană, făcută de ctitorul *Hagi Stań Jianul*, cunoscut și pentru legăturile lui de negoț cu Brașovul; clopotul a fost turnat în anul 1778 (V. Drăghiceanu, *Monumente istorice din Oltenia*, «Bul. Com. Mon. Ist.», XXIV, fasc. 69, iulie—sept. 1931, p. 113); clopotul mijlociu de la mănăstirea Berislovești-Argeș, făcut în 1781. în egumenia lui *Nicodim* (T. G. Bulat. *Mănăstirea Berislovești*, în «Bul. Com. Mon. Ist.», XVII, fasc. 40, aprilie—iunie 1924, p. 78); clopotul de la biserica din Brănești Dîmbovița, făcut în 1791, cu cheltuiala negustorului brașovean *Cristea Voinescu* și a altora (*Iorga, Stud. și Doc.*, XV, 2, p. 280); clopotul cel mare de la biserica din Broșteni (Ocele Mari) făcut în 1795 cu cheltuiala preoților *Ghera* și *Radu* și a enoriașului *Dinu Lupu* (N. Lupu, arhitect, comunicare în «Bul. Com. Mon. Ist.», XXVI, fasc. 77, iulie—sept. 1933, p. 138); clopotul de la biserica *Berivoiești*, *Văleni de Munte*, cumpărat de *Pascu Pereșu*, la anul 1791 (*Iorga, Stud. și Doc.*, XV, 2, p. 242).

73. Nu avem indicații mai precise asupra începuturilor de turnător la Sibiu, a lui *Johann Pauli*. S-a păstrat un clopot la biserica Sfînta Treime din Craiova, a cărui inscripție, dacă a fost bine citită, ar arăta că această dată e 1772. Inscripția are următorul cuprins: «acest clopot... prevărsat de Ioan Paul, la Sibiu, în anul 1772» (Al. Lapedatu, «Anuarul Comis. Monum. Ist.», pe 1915, Buc., 1916, p. 166). Un alt clopot turnat de *Johann Pauli* s-a păstrat la biserica Sf. Constantin din București; inscripția, evident rău citită, are cuprinsul «in laudem Dei, fusa Io(ha)ne Pauli livini (poate Cibini) ensis, anno 1786, I.M.B., I, nr. 371, p. 372.

74. O mărturie din 1810 arată că *Johann Pauli* a venit de la Sibiu la Brașov în anul 1796, și că a petrecut puțin timp aici cu familia, plecînd pe timp de 5—6 ani în Moldova și Țara Românească (Actele Magistratului, nr. 3159/1811, anexa 13). Un act din Brașov, c. 22, dec. 1800, arată că *Johann Pauli* era plecat de 6 luni în Țara Românească (Act. Mag., nr. 360/1801). Probabil încă din epoca în care avea întreprinderea la Sibiu, *Johann Pauli* a trecut, nu numai în Țara Românească dar și în Moldova. La concluzia aceasta ar duce împrejurarea că un clopot vărsat în 1795, pentru mănăstirea *Neamțului*, fără numele meșterului, poartă stema Brașovului. (I. Crăciun, *Clopotele Mănăstirii Neamțului*, în «Analele Inst. de Ist.», Cluj, vol. IV, p. 432). Deoarece nici un alt turnător brașovean nu lucrează în epoca aceasta în Moldova, am fi dispuși să credem că lucrarea se datorează lui *Johann Pauli*. S-au păstrat și măturii care atestă lucrările de după 1800 ale lui *Johann Pauli* în Principatele Românești. De observat însă că datele asupra stabilirii lui *Pauli* la Brașov sînt contradictorii, ceea ce ar putea însemna că el a oscilat cîțva timp între Sibiu și Brașov. Un act din mai 1792, din Sibiu, vorbește despre un împrumut în sumă de 600 de guldeni, pe care *Ioan Pauli* îi face de la *Johann Gottlieb Bart* pe termen de trei ani, cu dobînda de 6% pe an (Act. Mag., nr. 3159/1811, anexa 23). Probabil această datorie o făcea *Pauli* pentru a-și instala turnătoria de clopote și a-și cumpăra sculele necesare. Într-o inscripție cu data de noiembrie 1789, *Johann Pauli* este numit «turnător Sibian din Brașov», «Der Hermannstädtische Rothgiesser, Her *Johann Pauli*, aus *Kronstadt*»; el toarnă un clopot în greutate de 30 de zenthnere pentru biserica evanghelică capitală din Sibiu («Siebenbürgische Quartalschrift», Hermannstadt 1790, p. 126—127). O însemnare de datornic ai unui negustor brașovean din 1783 face mențiune și de un *Ioan clopotaru* care-l datorează 10 fl. și 57 hl. (Actele Mag., nr. 480/1787, și *Catalogul documentelor românești I*, Buc., 1955, p. 273, doc. nr. 1615). Noi sîntem dispuși, ca pînă la proba contrarie, să identificăm pe acest *Ioan clopotaru*, cu *Johann Pauli* și să admitem că încă anterior acestei date, *Pauli* lucrase și la Brașov.

75. G. Ghibănescu, în rev. «T. Codrescu», an IV, nr. 2, p. 24.

76. Act din 10 ianuarie 1810, în Actele Magistratului nr. 3158/1811, anexa 14.

77. Act. Mag., nr. 3159/1811, anexa 15. 78. *Ibidem*.

pe care le avem, în Moldova a mers întâiași dată prin 1794 și a rămas timp de 5—6 ani⁷⁹; se pare că în aceeași perioadă a trecut la lucrul și prin Țara Românească⁸⁰. De altfel și după 1800, când Pauli stabilit la Brașov, unde ajunsese la o oarecare notorietate în branșa lui și de unde era chemat în diferite centre din Transilvania, ca să toarne clopote, a mai mers atît în Moldova cît și în Țara Românească. Cel puțin odată, înainte de iunie 1805 avem certitudinea că acest lucru s-a produs⁸¹. Un act cu data de aprilie 1803 face mențiune despre clopotarii care trăiau și lucrau la Brașov în această epocă și chiar despre anumite condiții de lucru în oraș. Actul în cauză, o notă de pe o întîmpinare a clopotarilor brașoveni adresată Magistratului, este semnată de clopotarii existenți atunci în Brașov. Dacă e să credem acestei note, în Brașov lucrau în aprilie 1803 un număr de 4 meșteri clopotari. Ei sînt: Johann Pauli, Andreas Andreaschovschi, Samuel Gottschling și Laurențiu Seiler. Clopotarii se plîng de lipsă de materie primă pentru lucru, ceea ce-i punea în situația dureroasă de a nu-și putea întreține familiile și să se hrănească; ei cer să se intervină la înaltul tezaurariat pentru a se aproba fiecăruia dintre ei pentru lucru o cantitate de 40 zentnere de aramă, din minele K. K. În caz contrar vor fi siliți să părăsească orașul și să se expatrieze în «provinciile turcești»⁸². Rezoluția Magistratului le era favorabilă. Se vede însă că cererea pînă la urmă n-a fost aprobată de tezaurariat sau livrările s-au făcut în cantități cu totul neîndeustulătoare, deoarece în 1805 Pauli a trecut din nou peste munți.

Dintr-o împrejurare neplăcută pentru dînsul, nepredarea la timp a unei comenzi de două clopote către protopopiatul românesc din Varmeghia Hunedoarei, aflăm că Johann Pauli în 1805 se găsea la Craiova. Într-adevăr, se vede că încă din 1802, Nicolae Hutovici, protopopul («arhidiaconus») românesc, al Vermeghiei Hunedoara, comandase lui Pauli 2 clopote dintre care unul mic de 40 de phunzi, și altul mai mare, pentru care clopote turnătorul luase o arvană de 200 de taleri⁸³. La o reclamație făcută, probabil, încă de la sfîrșitul anului 1804, un referat al unui slujbaş magistratual din aprilie 1805, narînd chestiunea arăta că reclamația a fost adusă la cunoștința soției lui Pauli și aceasta, recunoscînd contractul încheiat de soțul ei, a căutat să liniștească pe reclamantii cu asigurări că în termen de 15 zile Pauli se va întoarce de la Craiova, unde era plecat pentru lucru și va efectua comanda⁸⁴. Angajamentul n-a putut fi respectat, probabil, din cauza lipsei de materie primă. După alte indicații, Johann Pauli prin 1805 fusese și prin Moldova sau avea intenția, după întoarcerea de la Craiova, să treacă și pe acolo; cel puțin așa reiese dintr-un act cu data de 10 aprilie 1805, o adevîrîntă pe care soția sa o da inginerului Drauth, care-i comandase turnarea unei pompe de incendiu și-i predase o cantitate de 94 1/2 phunzi de aramă, necesară lucrului, material în valoare de 164 fl. ren. și 39 cr. Pompa urma să fie turnată la întoarcerea lui Pauli din Moldova⁸⁵.

Se pare că prin iunie 1805, Johann Pauli revenise la Brașov. Așa reiese dintr-un act prin care clopotarul se obligă să facă, la o casă particulară din Schei, la care se afla o cișmea publică, două fevi de apă în greutate de 94 și 1/2 phunzi. Prețul lucrării era tocmit la 1,48 rfl. pfundul. Toată lucrarea se ridica la suma de 169,39 rfl. din care bani primise înainte 70 rfl. și avea să mai primească la terminarea lucrului 99,39 rfl⁸⁶. În martie 1807, Johann Pauli încheia un contract în Odohrlei cu reprezentanții bisericii din Forțeni, pentru retopirea unui clopot crăpat, care cîntărea 2 măji și 26 de pfunzi. Condițiile contractului intervenit fiind caracteristice pentru angajamentele turnătorului Pauli, dar și pentru ale altor clopotari din vremea aceea, eventual și pentru lucrările făcute pentru Moldova și Țara Românească, le rezumăm în notă⁸⁷. Din faptul că în contractul intervenit între părți se precizează și plata

79. Act. Mag., nr. 3159/1811, anexa 13. În ianuarie 1800 Pauli se găsea din nou la Brașov, unde i se încredința îngrijirea pompei de incendiu a orașului (Act. Mag., nr. 360/1801).

80. *Ibidem*. 81. Act. Mag., nr. 732/1805, anexa 4.

82. Act. Mag., nr. 828/1803, act din 4 aprilie 1803, conceput în 1. germană.

83. Act. Mag., nr. 732/1805, anexa 4. 84. *Ibidem*, anexa 3.

85. Act. Mag., nr. 3159/1811, anexa 9. 86. Act. Mag., nr. 890/1805, copie în 1. germană.

87. a. Greutatea clopotului să fie cu o majă mai mare decît a fost anterior; b. Să se împlinească exact scăderea care se produce cu prilejul turnatului, adică cite un pfund la fiecare 10 pfunzi; c. Pentru fiecare pfund de material cu care se completează cantitatea de material necesară turnării din nou a clopotului, se va plăti cite 2 florini; d. Costul pentru turnatul materialului, adică al clopotului, va fi 6 șustaci de un pfund; e. Pauli se obliga să toarne clo-

pentru transportul clopotului, se deduce că vărsarea se făcea la Braşov, la atelierul lui Pauli⁸⁸. Moartea l-a surprins în anul 1809, într-un sat unde plecase pentru a turna un clopot de biserică; deci o moarte mai mult sau mai puţin neprevăzută. Averea, din cauza datorităilor, i-a fost vîndută la mezat. Se cunoaşte mezatul succesiunii la Johann Pauli. Interesant de notat că între cumpărătorii lucrurilor rămase de la dînsul, între care şi multe scule de turnătorie, apar şi doi dintre clopotarii care trăiau la Braşov în acea vreme: Andreas Andreaschovschi şi Ioan Şerbăniac⁸⁹. Ambii mai tirziu vor merge ca şi Pauli în Moldova şi Ţara Românească pentru a turna clopote.

Andreas Andreaschovschi. — Asemenea unora dintre marile figuri de artişti ai lucrului în bronz şi acioaie sau argint şi aur, de mare notorietate în trecut, ca un Heinrich Lamp sau Georg May, furnizorii unui dinast cu gusturi alese de lalia lui Constantin vodă Brincoveanu sau a boierilor Cantacuzini, care-i incurajau şi stimulau în opera lor, nici numele clopotarului Andreas Andreaschovschi nu a fost necunoscut, nici contemporanilor în mijlocul cărora a trăit şi a lucrat şi nici ceretătorilor de mai tirziu, fie ei transilvani, fie acelora de la sud şi est de Carpaţi. În *Collectanea* lui Tartler-Trauschenfels, se întâlneşte acest nume citat în câteva rînduri şi la fel în diferite opere ale istoricului român N. Iorga. Dar, după cum se vede, Tartler-Trauschenfels se referă în opera sa numai la colaterali acestuia care au trăit şi lucrat la Braşov în a II-a jumătate a secolului XIX, cît timp N. Iorga, care cunoştea şi pe primul Andreaschovschi, nu menţionează în lucrările sale de sinteză nimic despre trecerea prin Moldova şi Ţara Românească a acestuia. Într-o lucrare mai veche, Iorga spune: «pînă în cele dintîi decenii ale secolului al XIX-lea, clopote pentru noi se lucrau la Andreaschovschi la Braşov, care avea să susţie însă concurenţa vreunui Evreu moldovean sau a călugărilor îndrăzneţi şi născocitorii»⁹⁰. Andreas Andreaschovschi a fost urmaşul unei familii de clopotari originari, se pare, din oraşul Neusohll⁹¹. S-a născut în acest oraş la 4 noiembrie 1765, ca fiu al turnătorului de clopote Daniel Andreaschovschi, de credinţă evanghelică⁹². Pregătirea de turnător şi-a făcut-o probabil, sub auspiciile părintelui său. În martie 1791 i se elibera o carte de calfă, semnată de trei «rothstuck und glockengiesser» din oraş, între care şi tatăl Daniel Andreaschovschi⁹³. La data eliberării cărţii de calfă, Andreas lucra de mult pentru specializare la Johan Andreaschovschi, turnătorul de clopote din Cluj, o rudă, poate chiar frate al tatălui său, de la care primea la 15 februarie 1793 o diplomă solemnă, pe un formular tipărit, investită cu semnătura şi sigiliul turnătorului; din această diplomă luăm cunoştinţă că Andreas Andreaschovschi, originar din Neusohll «aus Bergstetten» în vîrstă de 27 de ani (sic, 28), mic de statură, cu părul castaniu, a lucrat la el în atelier 5 ani şi 39 de săptămîni. În tot timpul a fost cinstit, harnic şi liniştit cum trebuie să fie un onest turnător de clopote⁹⁴.

potul pe ziua de 1 mai şi să-l facă cu sunet bun şi curat nu surd; f. Dacă clopotul nu va fi bine lucrat, comitetul nu va plăti nimic; dacă lucrarea va fi bună, comitetul se obligă a achita preţul, atunci cînd va trimite să aducă clopotul. Anticipează suma de 20 fl. ung. din cost şi 5 fl. pentru transportul clopotului la meşter (Acte diverse, dos. VIII, nr. 708/1807, orig. l. maghiară).

88. La Braşov, prima locuinţă a lui Johann Pauli, unde-şi va fi avut şi atelierul, este arătată a fi fost situată în str. Poarta Cetăţii (Kloster Thor) (Act. Mag., nr. 3159/1811, anexa nr. 13). În legătură cu ultimul dintre atelierele lui Pauli din Braşov, a se vedea şi ştiră din Comunitatea Centumvirală, nr. 313, cu data de 8 oct. 1806. Oratorul comunică cererea verbală a clopotarului Johann Pauli, de a i se arenda cîteva camere din lazaretul aflat în dosul cetăţii, pentru exercitarea profesiei sale. Deoarece s-a pronunţat că ar fi dispus să ia în arendă eventual întregul lazaret şi să mai facă amenajări, i se pune în vedere să înainteze Magistratului o cerere în scris în acest sens. 89. Act. Mag., nr. 2760 şi 2707/1809.

90. Iorga, *Negoţul şi meşteşugurile în trecutul românesc*, Buc., 1906, p. 52.

91. Bánska Bystrica (Besztercebánya, Novisollum), localitate minieră şi centru cunoscut pentru dezvoltarea meşteşugului turnătoriei în bronz. De aici, cum s-a văzut mai sus, s-a adus în 1600 un clopot pentru o biserică din Ţara Românească.

92. Act. Mag., nr. 2390/1793.

93. Act. Mag., nr. 2453/1794.

94. Act. Mag., nr. 2390/1793. «Wir Bürgerlicher Stuck und Glocken Glessler in der Kaiserlichen Freyen Stadt Klausenburg im Gross Fürstenthum Siebenbürgen; attestiren hiemit, dass

Cum se va vedea mai departe, în afară de clopote el lucrează și policandre și are cunoștințe, ca și Pauli, și despre unele probleme în legătură cu principiul pom-pelor de incendiu, destul de avansate pentru acea vreme, căci în actele de mai târziu se întâlnește și el oferindu-se sfatului orașenesc să îngrijească și să repare o pompă necesară organizației de pompieri din localitate⁹⁵. După informațiile ce le avem, pare a se fi găsit dinainte de 1793⁹⁶, dată la care toarnă clopotul de la ceasul bisericii românești Sf. Nicolae din Schei. În 1794 el e un personaj cunoscut conducerii, ceea ce întărește ipoteza noastră că venirea lui avusese loc în oraș ceva mai înainte de 1793⁹⁷; probabil încă de pe cînd lucra la Cluj, la Johan Andreaschovschi cu lucrări de ale patronului. În 1794 el cere sfatului să-i încredințeze îngrijirea pompei de incendiu⁹⁸. Este îndrumat să se adreseze căpitanului gărzii orașului în grija căruia era dată pompa⁹⁹. Într-adevăr, acesta i-a încredințat sarcina solicitată și din sept. 1794 pînă în ianuarie 1800, Andreaschovschi a îngrijit de buna funcționare a pompei de incendiu din Brașov. După 28 noiembrie 1800, în lipsa lui Pauli, care-l înlocuise pentru scurt timp, a fost numit din nou în această funcție¹⁰⁰. În calitate de ingrijitor al pompei de incendiu, Andreaschovschi cere Magistratului la 5 sept. 1802 să intervină pe lângă tezauriarul, camera montanistică, să i se pună la dispoziție o cantitate de 150 pfunzi de aramă pentru repararea pompei de incendiu, stricată¹⁰¹. La 16 sept. 1802 Magistratul intervine la tezauriarul în acest sens și cererea se aprobă¹⁰². Nu știm unde a locuit și lucrat Andreaschovschi în primii ani de ședere în Brașov. Sintem informați că încă din 1796 își cumpărase o casă în Schei și deoarece în casă era încartiruit un locotenent care nu înțelegea să părăsească locuința, Andreaschovschi cere intervenția Magistratului ca să-l silească la aceasta în termen de 3 săptămîni¹⁰³. Magistratul pe considerentul că nu a existat o învoială între ofițer și Andreaschovschi și că șederea mai îndelungată în casă îi produce acestuia pagube îi cerea să-și găsească o locuință și la termenul indicat să evacueze casa clopotarului¹⁰⁴.

În mai 1798, Andreaschovschi solicită Magistratului autorizația de a-și exercita profesiunea de turnător de clopote, ceea ce i se aprobă¹⁰⁵. Ce a făcut Andreaschovschi pînă la data aceasta? Cu ce s-a ocupat, căci turnător de clopote își spune și pînă acum și așa îl numesc și cei care vin în contact cu dînsul, inclusiv ofițerul concurent la casa din Schei? A îndeplinit această profesiune ca angajat al altcuiva? Posibil al lui Johann Pauli, sau a lucrat ca angajat al orașului? Sau cererea și aprobarea din 1798 însemna numai o reinnoire a uneia mai vechi? Ne amintim că încă înainte de venirea la Brașov, Andreaschovschi lucruse la unchiul său, turnătorul Johan Andreaschovschi din Cluj, timp de 5 ani și 39 săptămîni¹⁰⁶. Dintr-o cerere a lui Andreaschovschi adresată Magistratului prin 1800 se vede că lucruse încă cu 5 ani mai înainte ca angajat la pompa de incendiu a orașului¹⁰⁷. Deci în tot acest timp care s-a scurs din 1794 pînă aproape de 1800 Andreaschovschi a trăit mai mult din cîștiguri mărunte pe care i le puteau aduce, fie sarcina de ingrijitor al pompei de incendiu a orașului, fie angajări temporare la turnătorii din oraș sau

gegenwärtiger Stuck und Glockengiesser Gesell, Nahmens Andreas Andreaschovskl von Noisohl, aus Bergstetten gebürtig, so 27 Jar alt, und kleiner Statur, auch Kesten farg Haaren, ist bey uns allhier 5 Jahr 39 wochen in Arbeit gestanden, und sichsolcher Zeit über treu, fleissig, still fried-honneten Stuck und Glocken-giesser Gesellen gebührend verhalten hat; welches wir hiemit, mit unseren gewöhlichen Sigill bekräftigen, und ihm aller Orthen zu fördern geziemend ersuchen wollen. Klausenburg den 14 febr. anno 1793».

95. Act. Mag., nr. 2453/1794.

96. Se pare însă că nu lui, care era un începător în meșteșug, i se datorește și turnarea în 1792 a clopotului pentru biserica unitariană din Turda, ci rudei sale, turnătorului Johan Andreaschovschi din Cluj. Clopotul a fost găsit după 1848 în depozitul de la Cetățuia (Brașov), provenit dintre clopotele rămase în urma reprimării revoluției din 1848—1849, destinat să fie, împreună cu altele, prefăcut în tunuri. Nota dă numai indicația: «Thorda unitarische Kirche, Andrasovskl, 1792», greutate 3,27 t. (Arhivele Statului Brașov, Actele Sighișoara, nr. 965/1851).

97. Act. Mag., nr. 2453/1794.

98. *Ibidem*.

99. *Ibidem*.

100. *Ibidem*, nr. 360/1801.

101. Act. Mag., nr. 2659/1802, anexa 2.

102. *Ibidem*.

103. Act. Mag., nr. 2764/1797, anexa 1, act din 27 dec. 1797.

104. Act. Mag., nr. 2764/1797, act. din 28 dec. 1797.

105. Act. Mag., nr. 1141/1798.

106. Act. Mag., nr. 2390/1793.

107. Act. Mag. nr. 632/1800.

în trecere prin oraș, fie unele lucrări mai ușoare și modest retribuite, cum erau acelea de turnătorie de candelabre, sfeșnice etc., pe care Andreaschovschi le va fi executat la comenzile locuitorilor din oraș și regiune. După primirea autorizației de a-și exercita meseria de turnător, Andreaschovschi se angajează prin 1801 să toarne un candelabru locuitorului român din Satulung de lângă Brașov Gheorghe Sasu, pentru biserica satului. La încheierea contractului ia parte și parohul locului, popă Radu Verzea¹⁰⁸. Lucrarea nu a fost terminată la data prescrisă în contract. O notă din 1805 a lui Gheorghe Sasu, «indorsatio» pe verso contractului din decembrie 1801, ne informează că «dind jupinul Andrei (Andreaschovschi) pricină tocmeții» s-au învoit să-l mai multămească peste tocmeală cu 40 de fl. ren. și cu un șteand de lapte». S-au dat banii și laptele¹⁰⁹. Policandru nu s-a mai făcut și la cîva timp maeștrul clopotar a plecat în Moldova, lăsînd la Brașov pe soția sa, care a amînal cum a putut pe contracțiu timp de aproape 20 de ani¹¹⁰. În răspunsul său către Magistrat la reclamația lui Sasu, Andreaschovschi motivează nepredarea la timp a lucrării prin mai multe cauze: unele datorate împrejurărilor particulare de atunci, altele datorate pretențiilor clientului. În rîndul întii, el amînește de lipsa completă de aramă, ivită la Brașov în timpul încheierii contractului cu Gheorghe Sasu și apoi cîva timp după aceea. Lucrul acesta s-ar fi putut dovedi și prin actele din arhiva orașului¹¹¹. Se făcea aluzie probabil, la cererea adresată de Andreaschovschi, împreună cu alți 3 clopotari, în 1803 Magistratului de a li se pune la dispoziție pentru lucru cite o cantitate de 40 de zentnere de aramă¹¹². În al doilea rînd, din vina clien-

108. În contract se spune că Gheorghe Sasu s-a tocmît «cu dumnealul Andrei clopotarul» să-i facă «pe sama bisericii din Satulung, un policandru de aramă, asemenea de mare cu cel de la biserica Bulgarseghiului, numai adăugînd deasupra în locul porumbelului ce are acolo», «pajora, adică sgriptor, cu două capete, însă nu mare și îngreuiat ci numai la proporție, așîșderea tot trupul și florile și sfeșnicile acelu policandru să aibă a ni le da gata fără de nict o îngreuiare peste trebuința proporției, ci chiar asemenea ca ce(l) de la Bolgarseg, care l-am arătat dumnealui și l-au și probeluit; din tot trupul acelu tocmît de noi policandru și în toate mădulărele sale, să fie făcute dintreg și să nu aibă nici o chirictură și șirofurile în putere să fie-dară bășica să fie goală și nimica îngreunată împotriva proporției; pentru care am tocmît să-i plătim pe tot fontu 2 florinți ungreșți și să aibă dumnealui clopotarul a ne da acest policandru gata la sfîrșitul lunei mai a anului 1802, dîndu-i spre acest sfîrșit și arvună însemnată. Iară pentru mai bună credință întărim cu iscăltirile noastre. La chele, ce vine din fier, aceea să meargă pe deasupra fără de nict un ban plată». Semnează George Sasu ca «platnic» și «Andreas Andreaschovfski», care adaugă că a primit la această dată o arvună de 20 fl. renenzi. Scrie actul popa Radu Verzea (Acte Judecătorești, nr. 163/1821, anexa nr. 8, act în copie) o chitanță din 30 dec. același an arată că meșterul clopotar a mai primit de la George Sasu încă 79 fl. ren. prin «doamna Linca Prișculeasa» (chitanță în l. germană din 30 dec. 1801, Acte Judecătorești, nr. 163/1821, anexa 7); apoi la 27 ian. 1802, încă «un florin renens» (ibidem).

109. Act. Mag., nr. 163/1821, anexa 8 verso.

110. O «informație» a preotului Radu Verzea, martor la învoială și scriitorul contractului, dă ceva din condițiile în care s-a petrecut acest lucru. «După facerea acestui contract», spune popa Radu, «atît numitul Gheorghe Sasu, cit și eu ca parohul locului, sub vreme, după termenul contractului din anul 1801, pînă acum în anul acesta 1821, în tot anul în mai multe rînduri am fost la dumnealui Andreas clopotarul, ba și pe alții am trimes la acest clopotar spre acest sfîrșit, ca să cerceteze și să ne rugăm pentru săvîrșirea numitului policandru, și uneori fiind dumnealui acasă ne făgăduia cum că cit mai curînd îl va găti. Alteori, mai cu seamă lipsînd dumnealui în mai îndelungată vreme, soția dumnealui încă ne-au încredințat cum că în această vreme așteaptă venirea bărbatului său din Moldova acasă și va isprăvi restația ce-i puțină de lucru a tocmitului policandru; totdeauna ne-au zis și ne-au arătat materia cum că nu mult lucru mai este în drept și acela s-au prelîngit vremea din zăbava numitului clopotariu pînă către sfîrșitul anului de curînd trecut 1820, totdeauna făgăduînd cum că cit mai curînd i se va isprăvi» (Act în original din 6 august 1821, în Acte Judecătorești, nr. 163/1821, anexa 4 și copie anexa 3).

111. Act înregistrat la cancelaria Magistratului în ziua de 22 dec. 1820, orig. l. germană, Acte Judecătorești, nr. 163/1821, anexa 5.

112. Vezi mai sus.

tului care ar fi cerut în mai multe rânduri să schimbe modelul comandat și ar fi venit cu noi pretenții de adăos la vechea comandă. Aceste împrejurări ar fi adus o întârziere de 5 ani la îndeplinirea comenzii. Mai târziu criza monetară care a avut drept consecință devalorizarea «banco-țedulelor» l-a pus și-l pune în imposibilitatea de a executa comanda. De altfel în urma crizei monetare, toate vechile contracte ar fi fost anulate¹¹³.

Andreaschovschi în Iași. — După datele de la care înainte Andreas Andreaschovschi a părăsit Brașovul mergând la Iași, nu avem informații sigure. Trebuie să presupunem că plecarea a avut loc ceva mai târziu de perioada de 5 ani de după comanda candelaburului făcută de Gheorghe Sasu, perioadă care după indicațiile lui Andreaschovschi s-ar fi pierdut din cauza lipsei de aramă la Brașov și mai apoi din cauza atitudinii nehotărâte a lui Sasu, în ce privește modelul după care trebuia executată comanda¹¹⁴. După indicațiile pe care le avem, se vede că Andreaschovschi, chiar în perioada de lucrări asidui în Iași, care pare a fi fost între 1815—1821, a mai revenit prin Brașov, unde se întâlnește la diferite date¹¹⁵. De altfel se vede că meșterul brașovean n-a plecat la Iași cu gândul de a se statornici definitiv acolo căci și-a lăsat acasă soția, copiii și atelierul cu parte din scule, comenzi începute etc. Reiese din alte date de mai târziu, atât din viața turnătorului Andreaschovschi cât și din a altor turnători, că problema aceasta a lucrului în alte localități nu era prea greu de rezolvat. Cel solicitat își lua cu dînsul cîteva scule și obținînd un pasus din partea Magistratului, pasus care uneori putea fi numai pentru un an de zile, pleca la noul loc de muncă, unde-și instala un atelier cu mijloace modeste și-și executa comenzile. După toate probabilitățile Andreaschovschi a fost chemat la Iași pentru una sau mai multe comenzi precise și nu a plecat acolo la întîmplare. Cert e, după mărturia ajutorului său Ilie Olteanu, că prin 1815 amîndoi se găseau în Iași¹¹⁶.

113. Acte Judecătorești nr. 163/1821, anexa 5.

114. La 1 dec. 1806, Andreas Andreaschovschi se găsea în Brașov. El cere Magistratului să dispună a i se achita suma de 82,2 fl. ren., cheltuieli de reparație a pompei de incendiu (Act. Mag., nr. 404/1806). În Brașov se găsea Andreaschovschi și în 1809, cînd participă la licitația celor rămase după moartea clopotarului Johann Pauli.

115. Act. Mag., nr. 105/1813, 181/1813 ; 1459, 1669, 1729/1816 și 836, 963/1818.

116. Acte în depozit nr. 13/1822 și Acte Judecătorești nr. 150/1819. Zapis : «adică eu care mai jos mă voi iscăli, dau zapisul meu la mina dumisale Jup. Andrei Andreiașovschi, clopotariul de la Brașov, precum să se știe, că fiind ieu slugă la lucrul dumisale adus din Brașov, a fi lucrător supus pînă la întoarcerea dumisale, iar la Brașov a merge împreună și făcîndu-mi socoteliile cu dum(nea)lui pentru slujba ce am slujit din anul 1815, 16/28 sept. după cîlîndarul nou, pînă la anul 1816, 11/23 decembrie, mi-am luat toată plata de la dum(nea)lui ; dar fiindcă eu luasem de la dum(nea)lui mai mult peste dreptul ce mi s-au făcut 41 lei, 20 par. și iar într-această zi am mai luat 50 de lei și iar am mai luat 54 de lei, 4 ian. 1817, care fac suma de 145 lei 25 par. din care bani mi-au socotit 22 lei ca să-mi ție acești bani de cheltuială ca să mă duc la Brașov nemai vrînd eu a mai șede a lucrez după cum arată în contractul cel de la socoteala noastră ce au făcut ; și eu, din acești bani ce se arată, rămîn bun dator 123 de lei 20 par. adică o sută douăzeci și trei de lei 20 par. și iar am să mai (dau) 200 rf. adică două sute rf. cu care bani am fost dator mai înainte fiind luați de la Brașov și iar 235 rf. adică două sute treizeci și cinci rf. care bani i-au luat cu voia mea soția mea de la cocoana dumisale a stăpînului. Încă fiindcă la socoteala noastră am avut vorbă ca să scrie domn(ia)l(ua) la Brașov ca să mai dea soției mele 65 rf. ca să se implinească 300 rf. și de s-ar fi dat și acei bani să am a-i plăti cu cinste cum și cei ce arăt mai sus. Și pentru siguranță, dau zălog o grădină a mea cu pomi ce se află la Brașov, în marginea Țigăniei, sub Timpa, vecin cu Ion Fongos lăutar, care grădină să se și puie la protocol, pentru sumele de bani rînduri ce se arată într-acest zapis ; și eu (am pus) termen de astăzi pînă la un an de zile. Să am a mă plăti de acești bani fără de nici o dobîndă. Iar de n-aș plăti la acest termen atunci să aibă dumnealui voie a vinde grădina, și de nu s-ar implini toți banii, oricum voi mai rămînea, să am a plăti din orice voi avea eu în casa mea. Și pentru încredințare, neștiind scrie. întăresc cu numele și degetul meu în loc de pecete ca să se crează ori la ce cinstită judecată. Încă spre mai bună încredințare să se întărească și de către prea cinstita K. K. Agenție din Iași, pentru că am dat acest zapis eu singur de voia mea, fiind bun dator și nesilit de nimeni. Iași, 9 ianuarie 1819, Eu Ilie Olteanu, adeverez și platnic. Iar de la numita socoteală în urmă cîte zile am mai lucrat, le-am socotit și deplin mi s-au plătit pînă astăzi. Eu Ilie Olteanu ade-

Actele ce le avem arată că din 1815 Ilie Olteanu se găsea în serviciul lui Andreaschovschi. E posibil ca Andreaschovschi, cum am presupus mai înainte, să fi plecat în capitala Moldovei mult înainte de 1815 și atunci ar fi de pus în legătură data plecării cu perioada de mai tirziu de 5 ani de după comanda lui Gheorghe Sasu, adică prin 1808—1809. Cum s-a văzut, de prin 1815, Andreaschovschi avea pe lângă dînsul ca «slugă la lucrul dumisale, adus de la Brașov, a fi lucrător supus pînă la întoarcerea dumisale, iar la Brașov a merge împreună», pe Ilie Olteanu. Lucrător prețuit, acesta era plătit «pe fieștece zi cu 60 parale, afară de mîncare» ce o avea «de la d[umnea]lui»¹¹⁸.

Avem cîteva știri directe despre lucrul lui Andreaschovschi la Iași, dar nu și în alte centre moldovenești, unde de asemenea pare a fi lucrat. Se vede că dintru-început Andreaschovschi a lucrat în Iași pentru particulari sau biserici mai mici; numai din 1816 înainte, după ce s-a făcut cunoscut, a primit și comenzi mai importante. Astfel o inscripție din aprilie 1816, de pe un clopot păstrat la mănăstirea Socola de lângă Iași aflăm interesante indicații asupra lucrului îndeplinit în acea epocă de Andreaschovschi în capitala Moldovei, asupra concurenței pe care a avut să o susțină acolo, deci indirect și asupra altor clopotari care lucrau în acea vreme în Iași și în alte centre, și într-o măsură destul de largă și asupra firii omului, de o mîndrie și o încredere în sine ostentative¹¹⁹. Inscripția era următorul cuprins: «acest clopot s-au turnat de mine Andrei von Andreișovschi din Brașov, ce am vărsat și clopotul cel mare, care mai înainte au fost vărsat de un jidov în patru rînduri și au ieșit prost, iar acum intru cea dintîi turnare de mine vărsîndu-se, amîndouă au ieșit preoum se vād; anul: 1816 aprilie 16»¹²⁰. Cam prin noiembrie 1816, Andreas Andrea-

verez. Și-am scris eu cu zisa dum(nea)lui fiind față și la socoteala ce au fost între amîndouă părțile și le-am iscălit, neștiind serie, punîndu-și degetul în loc de pecete și martor, Ioan Catană. Das obthende Abquittung zwischen den Glockengiesser meister Andreas Andreișovschi und dessen Tagdiner Elias Olteanu vreywilling und mit... haltung beider Partheyen geschrieben wird von setten der K. K. Agentie in dem Fürstenthume Moldau... bestätigt. Iași 20 ten Ianuar 1817. S. Kantemir K. K. Agenzie Dragoman. «Anno 1817, die 18 ten Juny werden an obiger Schuld von Debitor rheinischer Gulden Einhundert W. W. abgezahlt. Coram me, Joh. Schnell». (Zapis). Adeacă noi, care mai jos ne vom iscăli, dat-am adevărat și încredințat zapisul nostru la mîna dumnealui japănului Andrei Andreișovschi clopotaru, precum să știe că am rămas noi datori lei turcești 180 lei, adecă o sută și optzeci, afară dînr-acești și iară au mai dat dumnealui un zapis ca să plătească pentru noi 200 renenzi florini la o fomele anu(me) morărița Bucura din Măgeruș, pentru care bani s-au făcut rînduială să plătesc dum(nea)lui pe lună cite 4 rf. încă de la anul (1)818 septemvrie 1. Aducem aminte că dînr-acești bani ce s-ar fi plătit sălnicu să avem a-i da zapisul înapoi, și pentru că noi ne ducem la Brașov, pentru această datorie dăm amanet grădina ce o avem la Brașov, după cum și cu alt zapis este amanet tot la dumnealui. Și acest zapis l-am dat prin știre prea cinstit K. K. Canțelarie ca să și întărească și pentru încredințare întărîm cu numele nostru puîndu și degetele în loc de pecete ca să și crează oriunde se va arăta, Iași (1)819 septemvrie 7. Eu Ilie Olteanu adeverez, eu Anuța, soția lui Ilie adeverez și chezaș unul pentru altul. Și eu am scris cu zisa dumnealui N. N. Nichifor, Ion Catană mart. Afară de suma ce să arată datorie ce am să dau. o rămas dumnealui să mai dea pentru mine unde sînt datorii, 10 lei lui Vasile Visinovschi și 10 lei la Catarina Gagoaie. Alrea n-am a plăti. Și cu aceasta sînt iară dator. Eu Ilie Olteanu, împreună cu soția mea adeverez».

118. Acte în depozit nr. 13/1822.

119. Pentru firea mîndră a lui Andreaschovschi dar și pentru nevoia de a-și dovedi măiestria, față de acei care i-ar fi contestat-o, a se vedea și afirmațiile în scris către Magistrat din 1821 asupra rezultatelor muncii sale în Moldova: Ich habe im benachbarten Moldau mit hoher Erlaubniss grosse Glocken gegossen und konnte meine Geschäfte wegen seiner Saumseligkeit nich hie sein lassen» (Acte Judecătorești nr. 163/1821, anexa 5).

120. N. Iorga, *Stud. și Doc.*, XV, 1, p. 17. S-a păstrat la mănăstirea Socola și un alt clopot, turnat tot de Andreaschovschi, acesta cu data de 23 aprilie 1816; este desigur «clopotul cel mare», turnat de clopotarul evreu de patru ori și ieșit «prost» (Iorga, *op. cit.*, p. 17). La mănăstirea Socola s-a păstrat și un al III-lea clopot «făcut de iznoavă întru-cinstea și podoaba marelui Gheorghe» (Iorga, *loc. cit.*). Clopotul nu are dată de turnare, el însă după toate pro-

schovschi s-a angajat față de Veniamin mitropolitul Moldovei să toarne o serie de clopote. Dintre acestea două erau destinate bisericii Sfântului Nicolae domnesc din Iași, metoh al mitropoliei; alte două s-au făcut, probabil pentru biserica mitropoliei. Din fericire clopotele turnate pentru biserica Sfântului Nicolae s-au păstrat. Inscricțiunile de pe ele arată datele la care au avut loc operațiile de turnare: 30 iunie 1817 și 30 octombrie același an¹²¹. Interes prezintă și însemnările aflate în «*Condica de cheltuielile sfintei mitropolii*»¹²². Sînt notate aici toate sumele de bani plătite cu ocazia diverselor lucrări ocazionate de vărsarea clopotelor, de la construirea încăperii în care avea să aibă loc operația de turnare, la «alcătuirea cuptorului topitoriei» și a «formeii» clopotului. Sînt arătate materialele folosite în lucrare în cantități și prețuri; aliajul în diverse forme care avea să intre în compoziția clopotului; aramă și cositor în stare brută, obiecte vechi de bronz, monede de aramă etc.; mina de lucru care a efectuat variatele operații, între care și un «săpător, pentru icoana sfîntului Gheorghe și toarta clopotului»; apoi numărul clopotelor turnate, greutatea lor, plata lucrării și în fine darurile făcute de mitropolit meșterului «Andrei clopotarul» și «lui Ilie», ajutorul său. Dăm în notă cuprinsul însemnărilor¹²³.

babilitățile e turnat tot în 1816, dată la care Veniamin mitropolitul a comandat lui Andreaschovschi o serie de clopote pentru mitropolie (biserica Sf. Gheorghe). O parte din ele au trecut cum se vede de la mitropolie la biserica de la mănăstirea Socola.

121. «Acest clopot s-au făcut din nou în zilele prea înălțatului domn Io Scarlat Alexandru. Calimah Vvod și a prea osfințitului mitropolit Chirio Veniamin Costache. cu ajutorul pravoslavnicilor creștini, intru cinst(ia) sfîntului ierarh Nicolae, ce au fost mitropolie veche, iar acum metoh; la anii de la Hs. 1817, iunie 30» (Copiată de noi după clopotul care se păstrează în curtea bisericii Trei Ierarhi din Iași). Pe clopot se găsește săpată și icoana Sfîntului Nicolae. Clopotul cel mare: «Acest clopot a besericii sfîntului ierarh Nicolae, cea mare din Iași, s-au innoit de prea sfîntitul mitropolit Gavril Calimachi, la anul 1774: iară acum stricîndu-se s-au prefăcut (de) iznoavă în zilele prea sfîntitului mitropolit al Moldaviei, chirio, chirio, Veniamin Costache, (cu) oserdia și ajutorii prea cuviosului protosinghel chir Isaia și altor pravoslavnic creștini. Și s-au lucrat în sfînta mitropolie, la anul 1817, oct. 30». Sunt săpate în bronz: herbul mitropoliei, de o parte și de alta cu inscripția

Venia	min
mitro	polit
Moldaviei	

și icoana patronului, inconjurată de inscripția

Sfn	tul
Ie	rarh
Nico	lae.

O altă inscripție pe clopot: «474 (ocă) au fost, 1071, este acum».

122. Arhivele Statului Iași, Condica nr. 14. *Condica de cheltuielile sfintei mitropolii de la 1816 april 1—1818 martie*.

123. «...Lei-par.

38 — făcutul unui clopot...

Cheltulala facerii clopotului însă

Lei — par.

154, — pe 8840 cărămizi pentru cuptoriu și calupuri.

41,10 salahorilor ce au lucrat cu ziua.

90,10 mangalul ce s-au cumpărat.

7 — două cară var.

6 — poi ocă trimitin.

— 24 o sită.

13,30 10 ocă său.

4,32 7 ocă cînipă.

20 — săpătoriului pentru icoana sfîntului Gheorghe și toarta clopotului.

101,8 prefăcutul limbii clopotului, cu

— 60 par omului ce au adus-o.

Lei par.

5 — o talpă de stejar.

1 30 doi amnari.

4 10 cantaragului.

Cum s-a observat mai sus, Andreaschovschi apare în această inscripție ca un om lipsit de modestie; lăsînd la o parte anexarea la numele său de meșter mic, care a trăit desigur în condiții grele, a particulei nobiliare «von», care particula evident nu-i aparținea, dar între boierii moldoveni și înaltul cler cu care avea legături, și-a atribuit-o și el, ca atîția «von»-i care au inundat Moldova și Țara Românească în acea epocă, și care fără doar și poate, în cea mai mare parte, au fost de mai

2 38 o ocă și trei litre piroane.

34 12 49 ocă her.

44 16 57 ocă tij.

1 22 100 piroane.

77 20 55 dulapi de brad.

28 o covățică.

5 20 două tâlpoaie pentru trăgători.

4 — teslarilor pentru făcutul virtejiilor.

14 — la trei teslari în două zile pol pentru strat.

5 20 Nichitii tij.

11 — verica (sic) limbii clopotului.

42 — herarilor pentru legat clopotul cel mare.

96 — pe 6 coți postav, cite 16 lei cotul, lui Andrei clopotarul.

71 — 6 coți pol tij, cite 11 lei, lui Ilie.

20 — her prin clopotar la calupuri.

138 38 pe 185 ocă her prin starostele Ioan, bez 113 ocă, ce s-au dat de la beci.

8 12 piine ciocllor prin starostele.

28 30 3 cară și o căruță cărbuni, tij.

— 12 3 funii tij.

3 — 3 oameni tij.

3 10 cantaragiului pentru cîntăritul materiei.

110 — teslarilor pentru 3 straturi nouă.

80 — ciocllor.

4 — cantaragiului pentru cîntăritul clopotului celui mare.

5 — bacșiș tij lui.

100 — bacșiș herarilor, după răvaș sf. sale.

6 — tocmitul cîntarului.

Prin starostele Ioan.

.1357 32

549 — pentru trei limpi (sic) ce s-au lucrat la Baia de Her.

69 — prin clopotar, mangal.

19 25 pe 10 ocă său și cinepă.

100 — cheltuiala dum(nea)lui clopotari.

1131 4 pe 411 ocă, 125 dramuri aramă petace, cite 2 lei 30 parale oca la clopotul cel mare.

959 — pe 137 ocă cositoriu, cite 7 lei oca tij.

2531 — pe 920 ocă petaci tij, cite o rublă, pentru trei clopote ce s-au făcut după cel mare.

175 — pe 25 ocă cositoriu, cite 7 lei oca tij.

2147 — pe 226 (ocă) tij cite 9 lei pol oca.

137 20 s-au plătit clopotarului pentru 50 ocă aramă scăzămînt, bez 43 ocă ce i-au rămas.

4135 — clopotarului lucru a 4135 ocă materie, ce au intrat în patru clopote.

13311 01

Socoteala materiei clopotelor :

Oca Dramuri

2454 200 materie veche.

411 125 petaci.

137 — cositor.

3002 325 face materie.

456 — să scad din samă ce au rămas din vărsătorie.

2546 325 rămîne la clopotul cel mare gata.

379 — la trei vechi.

97 300 toaca.

puțin folos lumii în care trăiau. Dar firea aceasta mândră și exclusivistă se întrevăde și din «polemica» pe care o aduce în chip atât de original cu confratele și concurentul său, un evreu clopotar, care încercase în patru rânduri, fără succes să toarne clopotul cel mare de la mănăstirea Socola și pe care îl desăvârșise de la prima încercare. Era lupta unui om care căuta să-și câștige un nume și o clientelă în detrimentul unei reputații mai vechi. După toate probabilitățile, cu acest evreu clopotar, mai ales, a avut să împartă clientela moldovenească Andreaschovschi în epoca aceasta. Până acum, însă, n-am putut identifica numele meșterului evreu contemporan și concurrent al lui Andreaschovschi nici pe înscrisurile de pe clopote și nici din alte izvoare.

Un alt clopot despre care avem siguranță că a fost turnat tot de Andreaschovschi, acesta în cursul anului următor, e cel păstrat la mănăstirea Frumoasa, de asemenea de lângă Iași. Indicația ne-o dă istoricul N. Iorga sub forma: «clopot turnat în 1817, cu cheltuiala arhimandritului egumen Ioasaf, de Andreaschovschi»¹²⁴. Nu știm dacă acesta e un fragment din inscripția însăși, copiată de N. Iorga sau mai probabil, e numai un rezumat al ei făcut de marele istoric. Alte indicații asupra lucrului făcut de Andreaschovschi în Iași le avem și din niște pretenții ale meșterului turnător de a i se plăti datorii în restanță pentru lucrări efectuate. Pretențiile și le-a urmărit turnătorul brașovean prin Magistrat, care a intervenit la agenția K. K. din capitala Moldovei. Corespondența menționează o parte din clientela din Iași a clopotarului, «boieri» de extracție cu totul obscură, și comenzi efectuate dar neachitate. Se vede de acolo că Andreaschovschi a turnat pentru un «boier» nu mai puțin decât patru clopote, de greutate se înțelege mai modestă pentru care însă nu a fost plătit; de aici corespondența amintită¹²⁵.

Prin 1821—1822 meșterul s-a întors definitiv la Brașov, de acum cunoscut și am putea spune fără rivali. Trăit în mijlocul boierimii și al înaltului cler din Moldova și poate și din Țara Românească el, omul care căuta să-și epateze contemporanii din Moldova prin adoptarea unei particule nobiliare, întors la Brașov, va afișa unele obiceiuri contractate dincolo, între care și pe acela al cafelei aproape necunoscută localnicilor din Brașov. O însemnare de debitori a unui negustor brașovean din iunie 1824, notează pe «clopotarul Andreaschovschi», cu o datorie de 8 florinți și din cr. costul a doi pfunzi de cafea și a doi pfunzi de zahăr¹²⁶.

Se pot menționa multe lucrări de clopote în Moldova în perioada în care știm cu siguranță că Andreaschovschi lucra acolo, care adăose la alte informații, în parte-i pot fi atribuite. Se știe că în general clopotele lucrate în străinătate pentru români, cel puțin în perioada mai nouă, poartă însemnarea de loc și numele sau inițialele maistrului turnător. Astfel un clopot făcut pentru biserica din Dumbrăveni-Vaslui, poartă inscripția: «Mich goss Johan Giorg in Wien, anno 1797»¹²⁷. Pe clopotul de la biserica din Costuleni Iași, se găsește inscripția: «Fusa per Joh[annem] Baumgaertner Schaessburg 1818»¹²⁸. Nu același lucru se întâmplă în privința clopotelor turnate în țară. Inscrisurile acestora poartă numele persoanei care le-a coman-

911 100 petace.

251 — cositor.

1639 — face materie.

Oca Dramuri

1248 — clopotul al doilea.

225 — clopotul cel de mijloc.

87 — clopotul cel mic.

1596 *Codica de cheltuielile sfintei mitropolii*, loc. cit., f. 9—11.

124. N. Iorga, *Stud. și Doc.*, XV, 1, p. 15.

125. Act din 12 martie 1825 în Act. Mag., nr. 604/1823 și scrisoarea agenției din Iași în aceeași chestiune, Act. Mag., nr. 4201/1824.

126. Actele Anastase Persu nr. 237.

127. G. Ghibănescu în rev. «T. Codrescu», IV, 11, p. 168.

128. C. Bobulescu, *Satul și biserica din Costuleni, județul Iași*, în «Revista Istorică», anul II, nr. 1, 1916, p. 12. E același personaj care apare în 1804 și 1806 sub numele de «Johann Baumgaertner Glockengiesser», solicitând Magistratului din Sighișoara o cantitate de cupru (Protocolul Magistratului Sighișoara din 1804, p. 1133—1134, nr. 2115 și din 1806, II, p. 1871—1872, nr. 2582—2583).

dat, uneori a inallelor fete politice și bisericești, care au patronat într-un fel oarecare lucrarea, precum și mențiunea locului unde s-a făcut vărsarea. Dar numai rar de tot se dă și numele turnătorului. Dăm și în această privință câteva exemple tipice. Clopotul făcut în 1818 pentru mănăstirea Agapia, are o inscripție românească, foarte dezvoltată, în care se dă numele domnului din scaun, a mitropolitului și a stareții care a comandat lucrarea, o Costăchioaie, sora mitropolitului Veniamin¹²⁹ dar nimic despre turnător și locul de turnare. Toate acestea ne arată că lucrarea s-a făcut în țară, la comanda și sub controlul stareții, și fiindcă știm că în epoca aceasta lucra în Iași Andreaschovschi, și meșterul evreu cu care rivaliza, sîntem în drept să conchidem că unuia dintre ei i s-a datorat turnarea clopotului, dar în rîndul întii meșterului brașovean, deoarece stareța de la Agapia, va fi cerut sfatul fratelui ei mitropolitului Veniamin în alegerea turnătorului de clopote, care, am văzut, cît de mult pretuia pe brașovean. Cu multă probabilitate i se pot atribui lui Andreaschovschi și alte câteva clopote turnate în Moldova în perioada cuprinsă între anii 1815—1822.¹³⁰

După o perioadă de lucru la Brașov, Andreaschovschi, care avea o familie destul de numeroasă, informația ne vorbește despre două fiice căsătorite cu persoane de vază din oraș, dar care i-au adus unele griji¹³¹, aproape de bătrînețe, probabil solicitat de acei care-i pretuiseră munca cu ani înainte, el a luat din nou drumul spre tinuturile de dincolo de Carpați. În 1825 el face o cerere sfatului orașenesc al Brașovului să-i dea autorizație — un pasus — ca să meargă pe timp de un an în Țara Românească¹³². Autorizația i s-a dat. Noi însă nu cunoaștem decît în parte rodul muncii lui Andreaschovschi în ultima parte a vieții sale peste munte. O inscripție de pe un clopot de la mitropolia din Iași, mai păstrează o amintire despre cea de pe urmă trecere a lui Andreaschovschi prin capitala Moldovei. Inscripția arată că cu prilejul focului din 1827, căzînd clopotnița s-au stricat clopotele. «Acum la anul 1828, iulie, de iznoavă s-a făcut (clopotul) de 3500 ocă...», care «s-a vărsat de Andreas von Andreasovschi din Brașov»¹³³. Inscripția în cauză completează informația în legătură cu această călătorie de lucru a lui Andreaschovschi. Se vede că el a mers nu numai în Țara Românească, dar și în Moldova, și că a întîrziat cîtiva ani pe acolo, deoarece în iulie 1828 se găsea încă în Iași. Trebuie să deducem că o parte din clopotele care s-au turnat în acea vreme, despre care nu avem indicația despre nume și de locul de turnare, se vor fi datorat și bătrînelui clopotar, care acum va fi făcut ultima lui călătorie prin părțile în care a fost apreciat și solicitat în tinerete.

Andreaschovschi mai trăia încă prin 1841¹³⁴. Probabil curînd după această dată va fi murit.

C. A. Stoide

129. Rev. «Ioan Neculce», fasc. 6 (1926—1927), p. 268.

130. «Clopotul cel mare păstrat la biserica Nicoriță din Iași, turnat în anul 1816» (rev. «T. Codrescu», IV, 2, p. 24); «clopotul mijlociu», de la biserica sf. Nicolae domnesc din Iași «făcut din nou în zilele prea înălțătului domn Ion Scarlat Calimah voievod și a prea sfințitului mitropolit chirio Veniamin Costache», «la anii de la Hristos 1817, iunie 30» (rev. «T. Codrescu», III, nr. 10, p. 152); «clopotul mijlociu» de la biserica sf. Ioan Zlataust din Iași, care «s-au turnat în anul 1818, martie 1, în orașul Iași, cu cheltuiala lui Grigore Hrisoverghi ban» (rev. «T. Codrescu», IV, 5, p. 71); un clopot de la biserica Pașcani-Suceava, pe care inscripția îl arată că «s-au turnat în orașul Iași, în luminata stăpînire a domnului Scarlat Calimah voievod» (1812—1819) și a mitropolitului Veniamin, cu cheltuiala lui Nicolae Gheorghe Roset Roznovanu (V. Drăghiceanu, *Cronica în «Bul. Com. Mon. Ist.»*, an. VIII, fasc. 32, ianuarie—martie 1916, p. 47); clopotul bisericii Cuvioasa Paraschiva din Iași, turnat în 1820 (rev. «T. Codrescu», VI, 1, p. 10).

131. Act. Mag. nr. 1455, 1834/1820. 132. Act. Mag., nr. 2846/1825; *Ibidem*. El pleacă împreună cu soția, o fiică și soțul acesteia. Acte din 26 și 27 august 1825.

133. Fișă la Inst. de Ist., după «B.A.B.», XXXV (1911—1912).

134. Act. Mag., nr. 3961, 4029, 4043/1841.

În vremea arhipăstoririi
Prea Fericitului Părinte Patriarh
Justinian

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTEI MITROPOLITANE „GLASUL BISERICII“

(Continuare)

C

CARACTERUL CREȘTIN ÎN LUME

Dimitrie Preotul, *Predica de pe munte*: ...Poziția caracterului creștin în lume — «sarea pământului», «lumina lumii», așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor» (G. B., XVI (1957), nr. 2, p. 112—113).

Pr. Dr. Gh. Tilea, *Predica de pe munte (Probleme morale)*: ...«Sarea pământului» și «lumina lumii» — expresii biblice în legătură cu poziția caracterului creștin în lume (G. B., XIX (1960), nr. 5—6, p. 433).

*

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Cugetări morale românești*: ...Despre caracter (M. Eminescu, 1850—1889)... (G. B., XXVI (1967), nr. 9—10, p. 936).

CATEHIZARE

Pr. Prof. Mihail Bulacu, *Catehizarea în biserică. — Probleme de actualitate*: (G. B., VII (1948), nr. 11—12, p. 33—44).

(Același autor), *Cateheza ortodoxă*: Originea catehezei și sensul primei denumiri. Menirea catehezei în clădirea personalității spirituale creștine a individualității. Perspectivele catehezei ca adâncime psihologică religioasă și înălțimea spirituală creștină, după statura lui Hristos. Cateheza ca acțiune dinamică și proprie în altoirea renașterii spirituale pentru viața creștină. Efectul catehezei în armonizarea personalității creștine cu viața religioasă morală comunitară a Bisericii (G. B., VIII (1949), nr. 1—2, p. 33—48).

(Același autor), *Principiile catehizării. — Planul catehezei pentru educație*: Elementele catehezei. Ideile principale. Principiile catehizării (principiul teologic,

pedagogic, psihologic-religios, moral-social). Forma de exprimare a catehezei (G. B., VIII (1949), nr. 4, p. 23—33).

Prof. Teodor M. Popescu, *Părinții creștini ca educatori*: Sf. Apostol Pavel, Clement Alexandrinul și Sf. Ioan Gură de Aur, despre pedagogia creștină (G. B., VIII (1949), nr. 1—2, p. 68—92).

Pr. V. Godeanu, *Valoarea educativă a învățămîntului religios creștin*: Sugestii principale, referitoare la catehizarea creștină (G. B., VIII (1949), nr. 1—2, p. 49—62; — nr. 4, p. 34—41).

(Autorul nesemnat), *Hotărârile Sf. Sinod privitoare la problema catehizării și măsurile luate de organele centrale în acest sens*: (G. B., IX (1950), nr. 9—10, p. 78—80).

Pr. Dr. Vasile Gregorian, *Restaurarea funcțiunii didactice în Sf. Liturghie: ...Catehizarea în Biserică. Catehizarea sub aspectul istoric. Catehizarea și cultul* (G. B., IX (1950), nr. 11—12, p. 37—42).

(Autorul nesemnat), *Modalitatea practică a cuvîntărilor catehetice*: (Rev. cit., p. 48—50).

Pr. Virgil Godeanu, *Indrumări și statuti catehetice*: (G. B., X (1951), nr. 4—5, p. 16—19).

Pr. Dumitru Cristescu, *Viața culturală în eparhie*: ...Problema catehizării în Biserica Ortodoxă Română, îndrumată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian... (G. B., X (1951), nr. 6—7, p. 46—48).

Pr. Virgil Godeanu, *I. P. S. Patriarh și problema catehizării*: (Rev. cit., p. 51—53).

Diac. Prof. Nicolae Balca, *Vechiul Testament și catehizația religioasă creștină*: (G. B., XVI (1957), nr. 3, p. 162—167).

*

Pr. Dumitru Călugăr, *«Caracterul religios-moral creștin»*: Problema educației caracterului religios-moral creștin sub laturile: psihologică, caracteriologică, antropologică și pedagogică («Recenzie», de Asist. Const. C. Pavel) (G. B., XV (1956), nr. 3—4, p. 163—165).

CAZANIE

Pr. Prof. Nicolae M. Popescu, *Fântâneri de Cazanii*: (G. B., IX (1950), nr. 6, p. 11—21).

Pr. Mihail Bulacu, *Cartea românească de învățătură a marelui Varlaam, mitropolitul Moldovei*: (G. B., XVI (1957), nr. 12, p. 908—920).

Chițu I. Viorel, *Însemnătatea Cazaniei lui Varlaam*: (G. B., XIX (1960), nr. 9—10, p. 771—786).

CLERUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

DIN VIAȚA, ORIENTAREA ȘI ACTIVITATEA CONTEMPORANĂ A CLERULUI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

1. Preoția zilelor noastre

Pr. Dumitru Cristescu, *Examen de conștiință*: Cum trebuie să fie preotul zilelor noastre (G. B., VIII (1949), nr. 9, p. 7—10).

(Autorul nesemnat), *Mai multă atenție și vigilență în lucrarea misionară* : Indrumări (G. B., IX (1950), nr. 3, p. 70—71).

Diac. Gheorghe I. Moisesescu, *I. P. S., Patriarh Justinian ctitor de viață nouă în Biserica Ortodoxă Română* : ...Întețirea lucrării pastorale a preoților (G. B., IX (1950), nr. 6, p. 68—71).

Pr. Florea Laudă, *Spiritul practic în misiunea preoțească* : Îndemnuri și sfaturi ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian (G. B., IX (1950), nr. 7—8, p. 54—55).

*

Pr. Gh. I. Soare, *Realizări administrative și gospodărești în Arhiepiscopia Bucureștilor, în trei ani de arhipăstorire* : Reglementarea numirilor și transferărilor de preoți... (G. B., X (1951), nr. 6—7, p. 33).

2. Cursurile de îndrumare misionară și pastorală a preoțimii ortodoxe române

Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Viață nouă — duh nou. — Noua orientare pastorală a clerului* : (G. B., VIII (1949), nr. 5—6, p. 8—14).

Pr. Stan Dimancea, *Cursurile de îndrumare ale preoților* : Insemnări fugare privitoare la atmosfera în care s-au ținut cursurile și la materialul documentar care a fost frământat de conferențieri în seria I-a de cursiști (G. B., VIII (1949), nr. 4, p. 50—56).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor de îndrumare misionară a preoților din seria III-a, la Institutul Teologic din București* : (G. B., VIII (1949), nr. 7—8, p. 46—53).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor de îndrumare a preoților, pentru seria V-a* : (G. B., IX (1950), nr. 1—2, p. 50—51).

(Autorul nesemnat), *Solemnitatea deschiderii cursurilor de îndrumare misionară pentru a VI-a serie de preoți la Institutul teologic din București* : (G. B., IX (1950), nr. 4—5, p. 63—72).

Adrese : Cu privire la convocarea seriei VII-a de preoți pentru cursurile de îndrumare misionară, pastorală și socială (Rev. cit., p. 97—98).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor misionare pentru cea de-a 7-a serie de preoți la Institutul teologic din București* : (G. B., IX (1950), nr. 7—8, p. 75—77).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor pentru anul școlar 1950—1951, și a cursurilor de îndrumare misionară la Institutul teologic din București* : (G. B., IX (1950), nr. 9—10, p. 53—71).

Ordin circular către toate protoierile, privind situația C. C. Preoți neprezențați la cursurile de îndrumare : (G. B., IX (1950), nr. 11—12, p. 77—78).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor de îndrumare misionară, pentru seria X-a de preoți la Institutul teologic universitar din București* : (G. B., X (1951), nr. 4—5, p. 38—46).

Pr. Dumitru Cristescu, *Viața culturală în eparhie* : ...Despre organizarea cursurilor de îndrumare misionară-socială a preoțimii... (G. B., X (1951), nr. 6—7, p. 39—40).

(Autorul nesemnat), *Deschiderea cursurilor pentru studenți și pentru seria XI-a a preoților de la cursurile de îndrumare misionară la Institutul teologic universitar din București* : (G. B., X (1951), nr. 10—12, p. 40—44).

(Autorul nesemnat), *Cuvîntarea Prea Sfințitului Episcop Theoctist la deschiderea cursurilor de îndrumare misionară și socială, seria XII-a*: (G. B., XI (1952), nr. 1—3, p. 40—46).

Pr. Gh. Ionescu-Cheia, *Închiderea cursurilor misionare, seria XII-a la centrul de la Curtea de Argeș*: (G. B., XII (1952), nr. 4, p. 142—144).

Pr. P. F. Alexandru, *Deschiderea cursurilor de îndrumare misionară pentru seria XXIII-a de preoți*: (G. B., XV (1956), nr. 1—2, p. 62—63).

Pr. I. Berbeceanu, *Deschiderea cursurilor de îndrumare misionară pentru seria XXVI-a de preoți*: (G. B., XV (1956), nr. 5, p. 270—271).

(Autorul nesemnat), *Festivitatea deschiderii cursurilor de îndrumare misionară-socială a preoților din seria XXX-a*: (G. B., XVII (1958), nr. 3, p. 273—274).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Deschiderea cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a preoților din seria a 47-a (3 mai — 4 iunie 1965) la Curtea de Argeș*: (G. B., XXIV (1965), nr. 5—6, p. 544—546).

Pr. Nicolae V. Diaconu, *Deschiderea cursurilor de îndrumare pastorală pentru seria a 49-a de preoți*: (G. B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 538—540).

3. Conferințe de orientare a clerului ortodox român

Ordin circular către toate Protoiereiile (Nr. 8890/949): ...Conferința pentru îndrumarea clerului bisericesc, în cuprinsul Sf. Arhiepiscopii... (G. B., VIII (1949), nr. 9, p. 47—48).

Deciziunea patriarhală Nr. 107: În legătură cu funcționarea conferințelor protopopeștr pentru cler, în întreaga Biserică Ortodoxă Română (G. B., VIII (1949), nr. 11—12, p. 96—105).

(Autorul nesemnat), *Conferințele Protopopești. — Impresii și lămuriri*: (G. B., IX (1950), nr. 1—2, p. 47—50).

(Autorul nesemnat), *Conferințele protopopești*: (G. B., IX (1950), nr. 3, p. 71—72).

Diac. Gheorghe I. Moisesescu, *I. P. S. Patriarh Justinian, ctitor de viață nouă în Biserica Ortodoxă Română*: ...Conferințele protopopești (G. B., IX (1950), nr. 6, p. 68—71).

Pr. Prof. Nicolae M. Popescu, *Impresii de la Conferințele protopopești*: Conferința din luna iulie 1950 — cu tema «Noutatea predicilor I. P. S. Nicolae Cruțiști (G. B., IX (1950), nr. 7—8, p. 80—83).

Decizii, dispozițiuni, circulări, comunicări pentru clerul din întreaga Mitropolie a Ungro-Vlahiei: Fixarea conferințelor protopopești pentru anul 1951... (G. B., IX (1950), nr. 11—12, p. 71—77).

(Autorul nesemnat), *De la conferințele protopopești*: Ținute la 25 ianuarie 1951 (G. B., X (1951), nr. 1—3, p. 66—67).

Pr. Dumitru Cristescu, *Viața culturală în eparhie*: ...Conferințele de orientare ale clerului ortodox român... (G. B., X (1951), nr. 6—7, p. 40—42).

Arhim. Dr. Atanasie Gladcovschi, *Despre conferințele protopopești și rolul lor*: (G. B., X (1951), nr. 10—12, p. 35—40).

Episcopia Dunării de Jos. — Conferințele protopopești de pe trimestrul II: (G. B., XI (1952), nr. 5—7, p. 317—319).

Constatări și propuneri de la Conferințele protopopești de orientare (Proces-verbal): În cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor (G. B., XI (1952), nr. 8—10, p. 430—432).

Episcopia Dunării de Jos. — Conferințele protopopești ale preoților: (Rev. cit., p. 475—477).

(Autorul nesemnat), *Organizarea Conferințelor protopopești administrative și de orientare pe primul semestru al anului 1953*: (G. B., XI (1952), nr. 11—12, p. 595—598).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare protopopești*: S-au ținut în luna martie (1953) și au avut ca temă: «Patriotismul și temeierile lui religioase» (G. B., XIII (1953), nr. 2—3, p. 170—171).

Pr. Al. Vlaiculescu, *Conferința de orientare din Protopopiatul orașului Ploiești*: (Rev. cit., p. 173—179).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare din luna aprilie*: Tema conferinței a fost — «Pacea, bunul suprem al tuturor oamenilor și tuturor popoarelor» (G. B., XII (1953), nr. 5—7, p. 411—412).

(Autorul nesemnat), *Conferința de orientare de la Protoieria Raionului Cămpina*: (Rev. cit., p. 413—417).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare*: Din luna iulie 1953 cu tema: — «Demonica doctrină militaristă-imperialistă: Neomalthusianismul» (G. B., XII (1953), nr. 8, p. 502—503).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare pe august și octombrie*: Temele conferințelor au fost: — «23 August, zi de importanță istorică în viața Statului și Bisericii noastre» și «Biserica Ortodoxă sprijină năzuințele și lupta tineretului mondial pentru pace și prietenie între popoare» (G. B., XII (1953), nr. 11, p. 692—693).

Pr. V. Constantinescu, *Conferința de orientare a clerului din luna aprilie*: Tema conferinței a fost — «Rolul preoției ortodoxe române în sprijinirea năzuințelor poporului pentru o viață mai bună» (G. B., XIII (1954), nr. 4—5, p. 257—262).

(Autorul nesemnat), *Conferințele preoțești de orientare*: — În luna februarie 1955 s-a ținut Conferința cu tema — «Îndatoririle cetățenești ale preoților și credincioșilor (temeiuri biblice și patristice) și metode pastorale pentru împlinirea lor» (G. B., XIV (1955), nr. 3—4, p. 231—234).

(Autorul nesemnat), *Conferințe de orientare*: Ținute în luna octombrie 1955, cu tema — «Prietenia între popoare, condiție pentru asigurarea păcii și a progresului» (G. B., XIV (1950), nr. 10—11, p. 655—656).

(Autorul nesemnat), *Conferințe de orientare pe decembrie 1955*: Subiectul temei — «Realizări în lupta pentru pace în cursul anului 1955» (G. B., XV (1956), nr. 1—2, p. 66—67).

(Autorul nesemnat), *Conferințe de orientare pe luna februarie 1956*: Subiectul temei a fost — «Concepția creștină despre dreptatea socială» (G. B., XV (1956), nr. 3—4, p. 178—181).

Pr. Marin M. Negulescu, *Conferințe preoțești*: Conferința de orientare din luna octombrie 1957, în cuprinsul Episcopiei Buzăului, cu tema — «Principii sociale de bază în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție (dreptate, egalitate, muncă, într-ajutorare etc.)» (G. B., XVI (1957), nr. 10—11, p. 786—789).

F. M. Blănaru, *Conferințe preoțești*: Conferința de orientare a clerului din cuprinsul Eparhiei Dunării de Jos, ținută în luna octombrie cu aceeași temă: «Principii sociale de bază...» (Rev. cit., p. 794—800).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare pe luna martie*: Tema Conferinței a fost — «Mijloacele de acțiune ale preotului pentru apărarea păcii» (G. B., XVII (1958), nr. 4, p. 368—370).

(Autorul nesemnat), *Conferințele preoțești de orientare în anul 1963*: Conferința din luna martie, cu tema — «Învățătura Bisericii Ortodoxe față de proprietatea obștească»; conferința din luna mai, cu tema — «Alitudinea Bisericilor și confesiunilor creștine față de principalele probleme ale vieții internaționale actuale»; conferința din luna octombrie, cu tema — «Poziția ortodoxă în ecumenism; și conferința din luna noiembrie cu tema — «Acțiuni și realizări în lupta pentru pace, în cursul anului 1963» (G. B., an. XXIII (1963), nr. 11—12, p. 1071—1077).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare*: Conferința din luna aprilie 1964, cu tema — «Ecumenismul și problemele lumii contemporane» (pacea în ecumenism; pacea și dreptatea; pacea și dezarmarea; pacea și libertatea; coexistența pașnică) (G. B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 601—602).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului*: În luna iunie 1964 s-a ținut cea de a doua conferință cu tema — «Importanța întâlnirilor și manifestărilor intercreștine din anul 1963 pentru Biserica Ortodoxă Română» (G. B., XXIII (1964), nr. 9—10, p. 937—941).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului*: A treia conferință, din luna septembrie, a anului 1964, cu tema — «La 20 de ani de la eliberarea Patriei noastre. Desfășurarea vieții religioase în noile condiții din Republica Populară Română». A patra conferință din luna noiembrie 1964, cu tema — «Ca toți să fie una» (G. B., XXIII (1964), nr. 11—12, p. 1180—1189).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare pe primul trimestru al anului 1965*: Conferința din luna martie 1965, cu tema — «Importanța monumentelor de artă bisericească și grija pentru păstrarea lor. Îndatoririle preoțimii» (G. B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 366—371).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare din luna mai 1965*: Tema a fost — «Problema păcii în preocupările actuale ale Bisericilor creștine și ale organizațiilor mondiale» (G. B., XXIV (1965), nr. 5—6, p. 546—550).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare din luna septembrie 1965*: Au avut ca temă — «Orientări noi în lucrarea pastorală a preotului» (subiect de teologie practică și de experiență pastorală) (G. B., XXIV (1965), nr. 9—10, p. 914—918).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna martie 1966*: Tema a fost — «Contribuția preoților la îndrumarea cetățenească a credincioșilor în lumina apostolatului social» (G. B., XXV (1966), nr. 3—4, p. 352—356).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare din luna mai 1966*: Cu tema — «Aspecte actuale în relațiile interbisericești ale Bisericii Ortodoxe Române» (G. B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 541—544).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna septembrie 1966*: Tema conferințelor fiind — «Mitropolitul Antim Ivireanul, omul și opera» (G. B., XXV (1966), nr. 9—10, p. 918—920).

(Autorul nesemnat), *Conferințe de orientare a clerului din luna noiembrie 1966*: Cu tema — «Contribuții noi ale Bisericii Ortodoxe Române în promovarea spiritului de pace și colaborare între popoare» (G. B., XXV (1966), nr. 11—12, p. 1103—1108).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna martie 1967*: Avind ca temă — «Contribuția Bisericii la întărirea familiei, în lumina legiuirilor actuale» (G. B., XXVI (1967), nr. 3—4, p. 373—378).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna septembrie 1967*: Tema a fost: «450 de ani de la sfîntirea Bisericii Mînăstirii Curtea de Argeș» (G. B., XXVI (1967), nr. 9—10, p. 1004—1010).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna noiembrie 1967*: Tema — «Acțiuni recente ale Bisericii Ortodoxe Române pentru apropierea dintre Biserici și Pacea lumii» (G. B., XXVI (1967), nr. 11—12, p. 1162—1171).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare*: Prima conferință din anul 1968, (martie-aprilie), cu tema — «Preotul și etica societății noastre» (G. B., XXVIII (1968), nr. 3—4, p. 457—459).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare din luna mai 1968*: Tema conferinței — «Biserica Ortodoxă Română în ultimii douăzeci de ani» (G. B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 748—750).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna septembrie 1968*: Tema conferinței a fost — «Unitatea Bisericii Ortodoxe Române» (cu prilejul a 20 de ani de la actul de reîntregire, din 1948) (G. B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 1054—1057).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna noiembrie 1968*: Tema conferinței a fost — «Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la păstrarea și afirmarea unității poporului român» (cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la unirea Transilvaniei cu Patria-mamă) (G. B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1198—1200).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna martie 1969*: Cu tema — «Preotul îndrumător al vieții morale a credincioșilor» (G. B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 459—461; 471—473).

(Autorul nesemnat) *Conferințele de orientare ale clerului pe luna mai 1969*: Cu tema — «Obiectivele și pozițiile ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române oglindite în manifestările ei din anul 1968» (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 667—669, 712—713).

(Autorul nesemnat), *Conferința de orientare a clerului din luna septembrie 1969*: Cu tema — «Chiul nou al Patriei la împlinirea a 25 de ani de la eliberare (1944—1969)» (G. B., an. XXVIII (1969), nr. 9—10, p. 1079—1082; 1087—1089).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna noiembrie 1969*: Tema conferinței a fost: «Relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Bisericile Vechi-Orientale. Contribuție la refacerea unității creștine și la apropierea dintre popoare» (G. B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1282—1285).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare ale preoților din luna noiembrie*: Aceeași temă susținută în cadrul Episcopiei Buzău (Rev. cit., p. 1324—1326).

COLINDELE ROMÂNEȘTI

Magistr. Gh. Alexe, *Colindele românești, cântări de spiritualitate creștină*: (G. B., XII (1953), nr. 12, p. 729—736).

(Același autor), *Duhul creștin al colindelor românești*: (G. B., XV (1956), nr. 12, p. 768—772).

V. Anania, *Colind de Crăciun*: Text în versuri (Rev. cit., p. 693—695).

(Autorul nesemnat), *Colindul bătrînilor*: Text în versuri (G. B., XVI (1957), nr. 12, p. 852—853).

Al. A. B., *Oda la nașterea Domnului — 1629*: Text în versuri (G. B., XVII (1958), nr. 12, p. 1168).

Gheorghe Alexe, *Colind ceresc*: Text în versuri (Rev. cit., p. 1168—1169).

Al. Alexianu, *Călătoriile psalmilor mitropolitului Dosofteiu. — Colindele Crăciunului*: Transpunerea Psaltirii lui Dosoftei (în versuri), în colinde cu melodie

proprie — păstrate la noi pînă astăzi în tradiția orală a Crăciunului (G. B., XXVI (1967), nr. 11—12, p. 1124—1142).

COLONIALISMUL CONTEMPORAN

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii: Rechizitoriul colonialismului la tribuna O.N.U.* (G. B., XXI (1962), nr. 1—2, p. 24—26).

(Autorul nesemnat), *Ororile colonialismului francez în Algeria*: (G. B., XXI (1962), nr. 5—6, p. 642—644).

CONFERINȚE PANORTODOXE

Drd. Traian D. Valdman, *Probleme de drept bisericesc în dezbaterile Congresului interortodox de la Constantinopol din anul 1923: Considerații generale legate de convocarea acestui congres interortodox. Congresul interortodox de la Constantinopol. Chestiuni de drept bisericesc dezbătute sau puse numai în discuția congresului și hotărârile luate în legătură cu ele* (G. B., XXVIII (1969), nr. 9—10, p. 1011—1025).

*

Pr. Al. Bărcă, *Constătuirea de la Moscova a întiiistătorilor Bisericilor Ortodoxe*: (G. B., VII (1948), nr. 9, p. 72—75).

*

(Autorul nesemnat), *Pe marginea celei de-a doua Conferințe Panortodoxe de la Rodos*: (G. B., XXII (1963), nr. 9—10, p. 833—835).

Prof. O. Bucevschi, *Știri ecumenice: ...A patra Conferință panortodoxă (Geneva-Chambésy, 8.VI.1968—16.VI.1968)...* (G. B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 680, 692—696).

CREȘTINISMUL (Viața creștină)

Prof. N. Chițescu, *Despre viața în Hristos*: (G. B., XVI (1957), nr. 10—11, p. 679—688).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Echilibrul vieții religioase*: (G. B., XIX (1960), nr. 11—12, p. 927—934).

CREZUL (Simbolul de credință)

Arhim. Benedict Ghiuș, *Material omiletic: Dreptarul credinței — Crezul: Mărturiile din Sfânta Scriptură (îndemn la atenție și dreptă socoteală; exemple și mărturiile pentru dreptarul de credință apostolic; dreptarul apostolic, garanția învățaturii sănătoase și temelia unității creștinilor). Mărturiile din Sfinții Părinți (regula credinței în veacul al II-lea la Sfântul Irineu; în veacul al III-lea la Tertulian; un crez pentru botez din veacurile al III-lea și al IV-lea; crezul Bisericii, merinde, dreptar și talant; valoarea crezului Bisericii...)* (G. B., XV (1956), nr. 11, p. 623—626).

Pr. Magistr. Georgescu Mihail, *Simbolul credinței și explicarea lui în opera Sfântului Cîril al Ierusalimului*: Simbolul Bisericii din Ierusalim — textul și originea

simbolului credinței instituit în Catehezele Sfântului Ciril. Explicarea Simbolului credinței (G. B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 216—233).

Arhim. Pierre L'huillier, *Insemnări despre Simbolul de credință*: (Traducere și prezentare de Paraschiv V. Ion) (G. B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 322—351).

CRIPTOGRAFIE (Descifrarea scrierii secrete)

1. Românească

Emil Vîrtosu, *Din criptografia românească*: («Recenzie», de Prof. Victor Brătescu) (G. B., XXVI (1967), nr. 1—2, p. 183—184).

2. Străină

{Autorul nesemnat}, *Descifrarea vechilor manuscrise hieroglifice maya*: («Revista Revistelor») (G. B., XXI (1962), nr. 5—6, p. 645—646).

CRUCEA (Semnul credinței)

Arhim. Benedict Ghiuș, *Material omiletic: Semnul credinței — semnul Sfintei Cruci*: Valoarea crucii ca simbol; însemnarea cu semnul Sfintei Cruci în Biblie; preînchipuirii ale Crucii în Vechiul Testament. Mănturii din Sfânta Scriptură, din Sfinții Părinți și din experiența Bisericii (crucea e darul puterii Mîntuitorului; crucea e semnul biruinței; purtarea crucii; crucea semnul credinței; sufletul semnului crucii; semnul crucii cel adevărat) (G. B., XV (1956), nr. 8—9, p. 390—395).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *La Duminica Crucii: Semnificația crucii în viața creștină* (G. B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 362—365).

Prof. Dumitru Rădu, *La Duminica după înălțarea Sfintei Cruci*: (G. B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 945—949).

CULTE RELIGIOASE CREȘTINE

DATE DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA CONFESIUNILOR CREȘTINE DIN ȚARĂ

1. Biserica Romano-Catolică

{Autorul nesemnat}, *† Monseniorul Dr. Traian Iovanelli*: Date din viața și activitatea vicarului general al Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București. Încetarea din viață la 7 septembrie 1961 (G. B., XX (1961), nr. 11—12, p. 1122—1124).

2. Biserica Reformată Calvină

{Autorul nesemnat}, *Din revista Bisericii Reformate Calvine din Transilvania*: (G. B., VII (1948), nr. 11—12, p. 66—68).

{Autorul nesemnat}, *La Episcopia reformată din Oradea*: Instalarea noului episcop Dr. Alexandru Buthi (G. B., XXI (1962), nr. 3—4, p. 404—406).

{Autorul nesemnat}, *O sărbătoare cu caracter ecumenist*: Sfințirea bisericii reformate din Șos. Viilor nr. 115, și aniversarea a 150 de ani de la înființarea Comunității reformate din București (G. B., XXV (1966), nr. 1—2, p. 41—42).

{Autorul nesemnat}, *La instalarea noului episcop reformat al Oradiei*: (G. B., XXVI (1967), nr. 7—8, p. 833—841).

(Aurul nesemnat), *Protestul Federației Cultelor Evanghelice din R.P.R., împotriva războiului bacteriologic* : (G. B., XI (1952), nr. 4, p. 135).

3. Husitismul

Pr. Gabriel C o c o r a, *Husitismul în România* : («Recenzie») (G. B., XVII (1958), nr. 10, p. 1014).

CULTE RELIGIOASE NECREȘTINE

1. DATE DIN VIAȚA, ORGANIZAREA ȘI ACTIVITATEA CONTEMPORANĂ A CULTELOR NECREȘTINE DIN ȚARĂ

— Cultul musulman

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Cultul musulman în R.P.R.* : Considerații istorice generale. Organizarea administrativă. Învățământul religios (G. B., XIV (1955), nr. 3—4, p. 216—219).

— Cultul mozaic

(Aurul nesemnat), *Un bilanț festiv* : Apariția celui de al 100-lea număr al oficialului lunar al Cultului mozaic din R.S.R. — «Revista Cultului Mozaic» («Revista Revistelor») (G. B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 175—176).

2. DATE DIN VIAȚA, ORGANIZAREA ȘI ACTIVITATEA CULTELOR NECREȘTINE DE PRETUTINDENI.

a) *Religiile primitive*

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Locașuri de cult în creștinism și în celelalte religii* : La religiile primitive... (G. B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 681—682).

b) *Religiile mai evoluat*

— Religia vechilor mexicani

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Locașuri de cult în creștinism și în celelalte religii* : ...La vechii mexicani... (G. B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 682).

(Același autor), *Săvârșitorii cultului în diferite religii* : În religia vechilor mexicani... (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 636—637).

— Religia vechilor peruvieni

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Locașuri de cult în creștinism și în celelalte religii* : ...La vechii peruvieni... (G. B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 682).

(Același autor), *Săvârșitorii cultului în diferite religii* : ...La vechii peruvieni... (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 637).

c) *Religiile popoarelor extrem-orientale*

Confucianismul

(*Religia mării majorității a chinezilor*)

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Slintele sărbători creștine și sărbătorile altor religii* : Sărbătorile în Confucianism... (G. B., XIV (1955), nr. 1—2, p. 49—52).

(Același autor), *Locașuri de cult în creștinism și în celelalte religii: ...În Confucianismul chinez...* (G. B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 682—683).

(Același autor), *Săvârșitorii cultului în diferite religii: ...În Confucianism...* (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 637—638, 641).

*

Pr. A. Popescu, *Umanismul marilor filozofi moraliști chinezi*: (G. B., XIX (1960), nr. 3—4, p. 321—332).

Budismul

(Religie răspândită altă în Japonia cît și în China)

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Sfintele sărbători creștine și sărbătorile altor religii: ...Sărbătorile în Budism...* (G. B., XIV (1955), nr. 1—2, p. 49—52).

(Același autor), *Locașurile de cult în creștinism și în celelalte religii: ...În Budismul chinezesc și japonez...* (G. B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 682—683).

(Același autor), *Săvârșitorii cultului în diferite religii: ...În budism...* (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 638—641).

Șintoismul

(La japonezi)

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Sfintele sărbători creștine și sărbătorile altor religii: Sărbătorile în religia japonezilor — Șintoismul...* (G. B., XIV (1955), nr. 1—2, p. 49—52).

(Același autor), *Locașurile de cult în creștinism și în celelalte religii: ...În șintoismul japonez...* (G. B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 682—683).

(Același autor), *Săvârșitorii cultului în diferite religii: ...În șintoism...* (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 638).

Lamaismul

(Religia tibetanilor)

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Săvârșitorii cultului în diferite religii: ...În Lamaism...* (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 642—643).

Caodaismul

Magistr. Ioan F. Stănculescu, *Caodaismul, o nouă religie apărută în Vietnamul de Sud: Doctrina, organizarea, administrarea și cultul acestei religii* (G. B., XX (1961), nr. 11—12, p. 1073—1078).

d) *Religiile popoarelor din Orientul apropiat antic*

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Locașuri de cult în creștinism și în celelalte religii: ...În religiile egiptenilor, asiro-babilonienilor, canaanitilor și fenicienilor...* (G. B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 683—685).

(Același autor), *Săvârșitorii cultului în diferite religii: ...La egipteni, asiro-babilonieni, canaaniti, fenicieni, aramei și hititi...* (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 638—640).

e) *Religiile popoarelor indo-europene*

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Sfintele sărbători creștine și sărbătorile altor religii*: ...Sărbătorile în Hinduismul indian, în Zoroastrismul persan... (G. B., XIV (1955), nr. 1—2, p. 49—52).

(Același autor), *Locașuri de cult în creștinism și în celelalte religii*: ...În religiile indienilor, persilor, vechilor greci și romani, celților, vechilor slavi, vechii lituanieni, geto-dacilor... (G. B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 685—688).

(Același autor), *Săvârșitorii cultului în diferite religii*: ...În religiile indienilor, persilor, romanilor, celților, vechilor germani, vechilor slavi și a geto-dacilor... (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 640—641, 643—648).

Anca Balaci, *Mic dicționar mitologic greco-roman*: («Recenzie», de Gheorghe Alexe) (G. B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 670—671).

R. Pettazzoni, «*Monoteismul*» geților: (Trad. rom., de Pr. Em. Păsculescu-Orlea) (G. B., XXI (1962), nr. 5—6, p. 486—493).

Stan I. Alexandru, *Religia sciților în lumina noilor cercetări*: Considerații istorice generale. Divinitățile. Sacerdoțiul. Jertfelnic. Vrăjitoria și ghicitoria la sciți. Cultul morților (G. B., XXVI (1967), nr. 3—4, p. 263—274).

Drd. Al. I. Stan, *Religia etruscilor în lumina noilor cercetări*: Considerații istorice și geografice generale despre acest popor din Toscana (Italia). Izvoarele cunoașterii religiei etruscilor. Divinitățile. Cultul (G. B., XXVIII (1968), nr. 1—2, p. 81—94).

Cf. și:

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Căile ce duc la virtute după înțelepciunea indiană*: (G. B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 207—215; — nr. 5—6, p. 411—418; — XIX (1960), nr. 1—2, p. 59—65; — nr. 5—6, p. 465—470).

f) *Mahomedanismul*

(Islamismul sau Cultul musulman — la turci și la alte popoare)

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Sfintele sărbători creștine și sărbătorile altor religii*: ...Sărbătorile religiei islamice... (G. B., XIV (1955), nr. 1—2, p. 49—52).

(Același autor), *Locașuri de cult în creștinism și în celelalte religii*: ...Islamismul arabilor preislamici și islamismul musulman... (G. B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 688—689).

(Același autor), *Săvârșirea cultului în diferite religii*: ...În Islamism... (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 648).

Mehmet Ab lai, *Arabii. De la Mecca la Cordoba*: Despre apariția Islamismului și primele sale raporturi cu lumea creștină («Recenzie», de Pr. Dumitru Soare) (G. B., XXVII (1968), nr. 7—8, p. 926—928).

g) *Iudaismul sau Mozaismul*

(Religia poporului evreu)

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Sfintele sărbători creștine și sărbătorile altor religii*: ...Sărbătorile în religia iudaică (G. B., XIV (1955), nr. 1—2, p. 49—52).

(Același autor), *Locașuri de cult în creștinism și în celelalte religii*: ...În Iudaism... (G. B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 689).

(Același autor), *Săvârșitorii cultului în diferite religii : ...În religia iudaică...* (G. B., XX (1961), nr. 7—8, p. 648—652).

Pr. Ath. Negoită, *Problema învierii din morți în manuscrisele de la Qumran și în literatura rabinică mai timpurie* : (G. B., XXI (1962), nr. 3—4, p. 267—279).

A. I., *Monoteismul la evrei* : (G. B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 403—411).

CULTUL LITURGIC CREȘTIN

1. CHESTIUNI GENERALE DESPRE CULTUL LITURGIC CREȘTIN

Protos. G. Băbuș, *Limbile liturgice* : Care au fost și sînt limbile în care s-a săvîrșit și se săvîrșește cultul divin în Bisericile creștine din trecut și astăzi : limba aramaică (dialectul chaldaic al limbii aramaice), limba greacă, limba latină, limba arabă, limba etiopiană, limba paleo-slavă, limba română (G. B., XIV (1955), nr. 5—6, p. 360—376).

Arhim. Grigore Băbuș, *Regulile monahale ale Sfîntului Vasile cel Mare privitoare la cult și rugăciune* : ...Importanța personalității Sfîntului Vasile cel Mare în istoria și dezvoltarea cultului creștin... (G. B., XVII (1958), nr. 5, p. 451—453).

2. CHESTIUNI GENERALE DESPRE CULTUL LITURGIC ORTODOX

Pr. Vasile I. Mușat, *Din frumusețile Ortodoxiei* : ...Cultul în Biserica Ortodoxă... (G. B., XVI (1957), nr. 8—9, p. 535—536).

Pr. Prof. Ene Branîște, *Cîteva cuvinte despre «Jungimea» slujbelor sfînte ortodoxe* : (G. B., XXV (1966), nr. 1—2, p. 49—56).

Pr. Prof. Ene Branîște, *La Duminica V-a după Paști (a Samarincenii)* : Despre caracterul spiritual al cultului creștin ortodox (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 510—514).

Cf. și :

Prof. Teodor M. Popescu, *Respect și grijă pentru Casa Domnului* : (G. B., XIV (1955), nr. 12, p. 721—727).

3. CHESTIUNI GENERALE DIN CULTUL LITURGIC AL CELORLALTE CONFESIUNI CREȘTINE

Prof. A. Zarea, *Probleme liturgice în discuția Comisiei «Credință și Constituție» a Sîntului Ecumenic al Bisericilor* : (G. B., XXIV (1965), nr. 9—10, p. 803—814).

CULTURA

1. CĂRȚILE BUNE DE CITIT

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Cugetări morale și religioase. — Spicuri din literatura franceză* : ...Despre cărțile bune de citit (Descartes, 1596—1659) ...Despre studiu sau lectură (Montesquieu, 1689—1755) etc. (G. B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 455, 456, 457, 459).

(Același autor), *Cugetări morale românești* : ...Despre studiu sau lectura aleasă (Dimitrie Cantemir, 1673—1723 ; — M. Eminescu, 1850—1889 ; — V. Conta, 1845—1882) ...Despre cărți (Bogdan Petriceicu Hasdeu, 1838—1907)... (G. B., XXVI (1967), nr. 9—10, p. 935, 937).

2. DIN CULTURA ROMĂNEASCĂ

(Autorul nesemnat), *Sărbătorirea centenarului Teatrului Național din București*: (G. B., XII (1953), nr. 1, p. 19).

Gheorghe Alexe, *Știri și fapte culturale*: (G. B., XVI (1958), nr. 5, p. 504—505).

CURĂȚIA SUFLETEASCĂ

Pr. Prof. I. Vesa, *Curăția sufletească*: (G. B., XXVII (1968), nr. 7—8, p. 779—782).

D

DECALOGUL

Prof. C. Pavel, *Esența învățaturii morale a Legii Vechi (Decalogul)*: (G. B., XXIII (1964), nr. 3—4, p. 196—199).

DEMOGRAFIE

(Creșterea rapidă a populației globului pământesc)

Drd. Ion Ciutacu, *Creșterea demografică, problema actuală a moralei*: Considerații generale. Raportul dintre factorul demografic și problema acumulării bunurilor. Cum se poate ajunge la o creștere a producției alimentare în raport cu numărul populației? (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 612—622).

DIALOG ȘI RELAȚII INTERCREȘTINE

1. ÎNTRE BISERICA ORTODOXĂ ȘI BISERICA ROMANO-CATOLICĂ

(Autorul nesemnat), *La început de an*: ...Problema dialogului dintre Biserica Ortodoxă, în general, și Biserica Ortodoxă Română, în special, cu Biserica Romano-Catolică (din cuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian)... (G. B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 9—11, 12—15).

(Autorul nesemnat), *La început de an*: ...Despre vizita, în țara noastră și la Biserica Ortodoxă Română, făcută de Cardînalul Fr. Korig, Arhiepiscopul Vienei și Primat al Bisericii Romano-Catolice din Austria (din cuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian)... (Rev. cil., p. 11—12).

Cf. și:

(Autorul nesemnat), *Întîlnirea unui nunțiu papal cu un boier muntean, în secolul al XVI-lea*: (G. B., XXIII (1964), nr. 7—8, p. 748—749).

2. ÎNTRE BISERICA ORTODOXĂ ȘI BISERICA VECHILOR-CATOLICI

Wolfgang Hans Hollweg, *Getrennt um der Einheit willen (Despărțiți de dragul unității)*: Rolul ce i-ar reveni Bisericii Vechi-Catolice în năzuința de azi pentru realizarea unității Bisericii («Recenzie», de Prof. O. Bucevschi) (G. B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 377—379).

Prof. O. Bucevschi, *Știri ecumenice*: ...«Probleme și nădejdi ale întîlnirii dintre vechii-catolici și ortodocși» (G. B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 973—975).

3. ÎNTRE BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI BISERICA ANGLICANĂ

(Autorul nesemnat), *Arhiepiscopul de Canterbury vizitează Biserica Ortodoxă Română*: (G. B., XXIV (1965), nr. 5—6, p. 409—412).

DIASPORA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
(Comunități ortodoxe române de peste hotare - sub jurisdicția canonică
a Bisericii Ortodoxe Române)

1. EPISCOPIA MISIONARĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN AMERICA

(Autorul nesemnat), *Hirotonia întru arhieru și investirea noului episcop al românilor ortodocși din America de Nord și de Sud* : (G. B., IX (1950), nr. 11—12 p. 51—53).

2. PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN VIENA

Gheorghe Alexe, *Concert de cîntece folclorice românești și austriece* : Susținut de Ansamblul coral al Coloniei române din Austria, la 5 august 1963 (G. B., XXII (1963), nr. 7—8, p. 790—792).

(Autorul nesemnat), *O pioasă amintire* : Solemnitatea așezării celor 12 cruci de piatră la mormintele ostașilor români căzuți în primul război mondial și înmormîntați în cimitirul central din Viena (31 octombrie 1965) (G. B., XXIV (1965), nr. 11—12, p. 1177—1179).

Cf. și :

Gheorghe Alexe, *Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1962* : («Recenzie») (G. B., XXI (1962), nr. 5—6, p. 625—626).

(Același autor), *Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1963* : («Recenzie») (G. B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 384—386).

(Același autor), *Almanahul parohiei..., pe anul 1964* : («Recenzie») (G. B., XXIII (1964), nr. 3—4, p. 383—384).

(Același autor), *Almanahul parohiei..., pe anul 1965* : («Recenzie») (G. B., XXIV (1965), nr. 3—4, p. 395—396).

(Același autor), *Almanahul parohiei..., pe anul 1966* : («Recenzie») (G. B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 568—569).

Ioan F. Stănculescu, «*Almanahul — 1968*»... : («Recenzie») (G. B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 765—768).

DISTINCȚII BISERICEȘTI

Ordin circular către toate Protoieriele (Nr. 8890/949) : ...Norme pentru revizuirea rangurilor bisericești acordate clericilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor... (G. B., VIII (1949), nr. 9, p. 47).

*

(Autorul nesemnat), *Profesorii de la Institutul teologic au fost cinstiți cu ranguri bisericești* : (G. B., IX (1950), nr. 3, p. 63—65).

Decizia patriarhală Nr. 115 : În legătură cu acordarea de ranguri și distincții onorifice întregului corp didactic (clerici) de la Institutul teologic din București (G. B., IX (1950), nr. 3, p. 103—104).

*

(Autorul nesemnat), *Distincții și hirotessii* : (G. B., X (1951), nr. 4—5, p. 68).

(Autorul nesemnat), *Distincții și hirotessii* : (G. B., X (1951), nr. 8—9, p. 84—85).

(Autorul nesemnat), *Distincții și hirotessii* : (G. B., X, (1951), nr. 10—12, p. 72).

(Autorul nesemnat), *Distincții și hirotessii* : (G. B., XI (1952), nr. 1—3, p. 90 ; — nr. 5—7, p. 310).

(Autorul nesemnat), *Hirotesii și ranguri bisericești*: (G. B., XI (1952), nr. 8—10, p. 474; nr. 11—12, p. 606).

Distincții și hirotesii: (G. B., XII (1953), nr. 5—7, p. 439—440).

Distincții și hirotesii: În cadrul Eparhiei Buzăului (G. B., XII (1953), nr. 9—10, p. 629):

Distincțiuni bisericești: (G. B., XIII (1954), nr. 1—2, p. 125—126).

Distincții: Date unor preoți din Eparhia Buzăului (Rev. cit., p. 127).

Distincții: Date unor preoți din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor (G. B., XIV (1955), nr. 3—4, p. 253).

*

(Autorul nesemnat), *Douăzeci de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian*. — *Momente ale festivităților jubiliare*: Duminică 2 iunie 1968 Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a conferit la 122 preoți din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor — cele mai înalte distincții bisericești: rangul de iconom stavrofor și Crucea patriarhală comemorativă — pentru merite deosebite în activitatea lor multiplă: misionară — gospodărească — culturală (G. B., XXVIII (1968), nr. 5—6, p. 556, 557—561).

DREPTATEA

Drd. Nicolae Mihăiță, *Dreptatea lui Iahvé și dreptatea lui Israel*: Considerații generale. Noțiunea de dreptate în Vechiul Testament. Dreptatea lui Israel. Aspectul social al dreptății lui Israel (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 643—651).

Pr. Sabin Verzan, *Predica de pe munte, izvor de învățătură pentru viața creștină*: ...Dreptatea cea nouă — oglindită în Predica de pe munte... (G. B., XVII (1958), nr. 1—2, p. 91—93).

Pr. Drd. Mircea Nișcoveanu, *Doctrina Sf. Grigore de Nisa, în Comentariul său «la Fericiri»*: ...Dreptatea... (G. B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 505).

*

Ierom. Irineu Crăciunaș, *Dreptate, pace, bucurie*: Despre dreptate, o caracteristică și o cerință a împărăției lui Dumnezeu... (G. B., XVIII (1959), nr. 1—2, p. 65—69, 76—77).

Pr. Dr. Iwan G. Pantschowski, *Gerechtigkeit, Glaube und Liebe*: Dreptatea ca virtute eminentamente socială în raport cu credința («Recenzie», de Prof. O. Bucevski) (G. B., XXIII (1964), nr. 11—12, p. 1214—1215).

*

Dumitru I. Găină, *Virtute și păcat în cărți populare românești*: Virtuți sociale oglindite în cărțile populare românești — dreptatea... (G. B., XXV (1966), nr. 1—2, p. 59—61).

(Același autor), *Cugetări morale românești*: ...Despre dreptate (V. Conta, 1845—1882)... (G. B., XXVI (1967), nr. 9—10, p. 937).

*

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *Cugetări morale și religioase*. — *Spiciuri din literatura franceză*: ...Despre dreptate (François Rablais, 1494—1533; — Voltaire, 1694—1778; etc... (G. B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 455, 456, 459).

DREPTURILE OMULUI

(Autorul nesemnlat), «Drepturile omului» în cultura românească premodernă și veche : («Revista Revistelor») (G. B., XXIV (1965), nr. 1—2, p. 177—178).

(Autorul nesemnlat), «Ziua drepturilor omului» : (G. B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 190).

DUMNEZEU

I. — DESPRE DUMNEZEU UNUL ÎN FIINȚĂ

1. Existența și cunoașterea lui Dumnezeu

Pr. Drd. Mircea Nișcoveanu, *Doctrina Sf. Grigorie de Nisa, în comentariul său «la Fericiri»* : ...Cunoașterea lui Dumnezeu... (G. B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 499—501).

2. Atributele sau însușirile lui Dumnezeu

Pr. Drd. Mircea Nișcoveanu, *Doctrina Sf. Grigorie de Nisa, în comentariul său «la Fericiri»* : ...Atributele lui Dumnezeu... (G. B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 501).

O. B., *Bunătatea divină* : (G. B., XXVI (1967), nr. 3—4, p. 258—262).

II. — DUMNEZEU ÎNTREIT ÎN PERSOANE

1. Despre Sf. Treime

Ion V. Paraschiv, *Locul preacuviosului Iosif Vološki și al cărții sale «Luminătorul» în lupta antitrinitară în veacul XV—XVI* : (G. B., XXVI (1967), nr. 3—4, p. 283—290).

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *La Sfânta Treime* : Explicații și precizări în legătură cu înțelegerea și pătrunderea, cu rațiunea, a lui Sf. Treimi (G. B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 667—670).

2. Despre Fiul lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos

a) *Invățătura dogmatică despre Fiul lui Dumnezeu, întrupat.*

Pr. Prof. Vladimir Prelipcean, *Plinirea vremii* : (G. B., XVI (1957), nr. 2, p. 91—99).

Al. A. B., *Opinii și controverse* : O sinteză reușită asupra opiniilor și controverSELOR care au trezit atâtea pasiuni către sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, cu privire la personalitatea lui Iisus Hristos (G. B., XV (1956), nr. 11, p. 668—676).

Pr. Drd. Mircea Nișcoveanu, *Doctrina Sf. Grigorie de Nisa, în comentariul său «la Fericiri»* : ...Hristologia, Chenoză. Răscumpărarea... (G. B., XXVI (1957), nr. 5—6, p. 501—502).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Semnificația întrupării Domnului* : (G. B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1133—1135).

Pr. Prof. Gh. Sîrbu, *Hristos prezent în cei ce cred în El* : (G. B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 658—661).

b) Momente din viața pămîntească a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos

— Nașterea Domnului și fuga Sfintei familii în Egipt

B. A. Alexandru, *Popas cu Sfînta familie la mormintele patriarhilor din Hebron*: Însemnări cu privire la nașterea Domnului și la fuga Sfintei familii în Egipt, de frica lui Irod (G. B., XIX (1960), nr. 11—12, p. 972—977).

Al. A. Botez, *În Betleemul Efratei*: ...Din viața și faptele lui Irod cel Mare — cu mărturii din istoricii contemporani lui (G. B., XVI (1957), nr. 12, p. 855—857, 860).

Dumitru Ichiș, *Poemul Nașterii* (Versuri): (G. B., XXV (1966), nr. 11—12, p. 1100—1102).

(Același autor), *Nașterea Domnului în colindele religioase românești*: (G. B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1170—1183).

— Întîmpinarea Domnului

I. Vesa, *La întîmpinarea Domnului*: (G. B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 24—27).

— Botezul Domnului

Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilie la Botezul Domnului*: (G. B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 18—24).

— Schimbarea la Față

C. Bărbulescu, *Despre lumina laborică*: Ce lumină a fost cea care l-a înconjurat pe Mîntuitorul la Schimbarea la Față (G. B., XVI (1957), nr. 8—9, p. 526—533).

— Intrarea Mîntuitorului în Ierusalim

Diac. Prof. N. Balca, *La Duminica Floriilor*: (G. B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 376—380).

I. Vesa, *La Duminica Floriilor*: (G. B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 277—279).

— Învierea Domnului și arătările Sale după Înviere

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Iconomia Învierii Domnului în predicile Pascale ale Sf. Grigorie de Nazianz și Sf. Grigorie de Nyssa*: Înțelesul cuvîntului Paște. Întruparea ca temă a Învierii. Sensul morții pe cruce. Șederea în mormînt. Cui a fost oferit Singele răscumpărător al Fiului lui Dumnezeu. Învierea Domnului. Mîntuitorul se arată femeilor. Urmările Învierii. Pasajii din cuvîntările pascale (G. B., XIV (1955), nr. 3—4, p. 177—186).

Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *La ziua a treia a Învierii Domnului*: Despre învierea și arătările Domnului după Înviere (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 497—501).

— Înălțarea Domnului

Pr. Ioan Mircea, *La înălțarea Domnului*: (G. B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 662—666).

Prof. Nicolae Grosu, *La înălțarea Domnului*: (G. B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 514—519).

3. Despre Sf. Duh

Pr. Ilie D. Negoită, *Învățătura despre Sf. Duh la Sf. Grigorie de Nazianz*: Considerații doctrinare generale. Purcederea Sf. Duh. Deoființimea și dumnezeirea Sf. Duh. Dovezi scripturistice. Concluzii (G. B., an. XXVII (1968), nr. 9—10, p. 1004—1009).

E

ECUMENISM
(Mișcarea Ecumenică)

1. Considerații generale

Pr. Al. N. Constantinescu, *Contribuții la istoricul Mișcării Ecumenice*: (G. B., XXI (1962), nr. 9—10, p. 982—984).

C. Bărbulescu, *Ortodoxia și Mișcarea Ecumenică*: (G. B., XXI (1962), nr. 11—12, p. 1184—1187).

Pr. D. Stăniloae, *Mișcarea Ecumenică și problemele lumii contemporane*: (G. B., XXII (1963), nr. 3—4, p. 305—326).

(Autorul nesemnat), *Ecumenismul și «unirea bisericilor»*: («Revista Revistelor») (G. B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 623—626).

Pr. Gheorghe Drăgulin, *Din contribuția Bisericii Ortodoxe la Mișcarea Ecumenică*: (G. B., XXIV (1965), nr. 5—6, p. 445—458).

Paraschiv V. Ion, *Confesionalism și ecumenism. — Atitudinea Ortodoxiei față de celelalte confesiuni creștine*: (G. B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 74—91).

2. Din viața, organizarea și activitatea Mișcării Ecumenice

a) *Din Adunările generale ale Mișcării Ecumenice*

Pr. Prof. Liviu Ștan, *A patra Adunare generală a Mișcării Ecumenice (Upsala, 4—9 iulie 1968)*: Antecedente. Desfășurarea lucrărilor. Epilog (G. B., XXVII (1968), nr. 7—8, p. 797—803).

b) *Consiliul Ecumenic al Bisericilor*

Pr. Olimp N. Căciulă, *Contribuții la cunoașterea și apropierea dintre Biserici. Din documentele sesiunii Comisiei Centrale a Consiliului Mondial al Bisericilor (Rhodos — 1959)*: (G. B., XX (1961), nr. 11—12, p. 992—1114).

Pr. Alexandru Ionescu, *Bisericile membre ale Consiliului Ecumenic*: (G. B., XXI (1962), nr. 9—10, p. 985—992).

D. S., *Note ecumenice...* — *Conferința ecumenică de la Montreal: între 12—26 iulie 1963 s-a ținut la Montreal (Canada), cea de-a patra Conferință Mondială a Organizației «Credință și Constituție», care de la 1954 face parte din Consiliul Ecumenic al Bisericilor...* (G. B., XXII (1963), nr. 7—8, p. 775—779).

Edmund Schling, *Bemerkungen zur Arbeitsmethode Kommission für Glauben und Kirchenverfassung (Observații privitoare la metoda de lucru a Comisiunii pentru «Credință și Constituție» bisericească)*: («Recenzie», de Prof. O. Bucevschi) (G. B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 219—220).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii: ...Consultația ecumenistă pentru pace de la Geneva-Bossey...* (G. B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 679).

Pr. Prof. Al. I. Ciurea, *Știri ecumenice: ...Hotărâri ale Comitetului Central al C.E.B. (în ședința din 22 aug. 1969), privitoare la rapoartele Diviziunilor și Comitetelor: Relații cu Biserica Romano-Catolică; Noua structură a C.E.B.; Scrisoarea către Bisericile membre; Reuniunea Comitetului Central al C.E.B. la Addis-Abeba... Consiliul Ecumenic a trimis un mesaj Mufftiului de la Ierusalim (26 aug. 1969), în urma distrugerii prin foc a moscheii Al Aksa...* (G. B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1198—1199).

c) Acțiuni și fapte pe plan ecumenic internațional

V. A., *Scurte știri bisericești*: (G. B., XVII (1958), nr. 1—2, p. 176).

D. S. și Diac. Prof. O. Bucevschi, *Note ecumenice*: (G. B., XXII (1963), nr. 5—6, p. 562—566).

(Autorul nesemnat), *Note ecumenice*: (G. B., XXII (1963), nr. 9—10, p. 851—853).

D. S., *Știri ecumenice*: (G. B., XXIII (1964), nr. 1—2, p. 26—28).

(Același autor), *Note ecumenice*: (G. B., XXIII (1964), nr. 3—4, p. 214—217).

(Autorul nesemnat), *Știri ecumenice*: (G. B., XXIII (1964), nr. 5—6, p. 598—600).

(Autorul nesemnat), *Știri ecumenice*: (G. B., XXIII (1964), nr. 9—10, p. 773—776).

O. B., *Știri ecumenice*. — *Conferința internațională de teologie practică*: (Rev. cit., p. 776).

O. B., *Știri ecumenice*: (G. B., XXIII (1964), nr. 11—12, p. 1031—1033; — XXIV (1965), nr. 1—2, p. 28—29; nr. 5—6, p. 442—444; nr. 7—8, p. 619).

Ion Paraschiv, *Preocupări intercreștine în legătură cu teologia păcii*: (G. B., XXIV (1965), nr. 9—10, p. 790—796).

I. Paraschiv, *Știri ecumenice*: (G. B., XXIV (1965), nr. 11—12, p. 995—1003).

O. B. și Prof. C. Pavel, *Știri bisericești și ecumenice*: (G. B., XXV (1966), nr. 1—2, p. 43—48).

(Autorul nesemnat), *Știri ecumenice și bisericești*: (G. B., XXV (1966), nr. 3—4, p. 248—249).

O. B., *Știri ecumenice și bisericești*: (G. B., XXV (1966), nr. 5—6, p. 404—409).

Hanfried Krüger, *Ökumenische Bewegung*: Din activitatea Mișcării Ecumenice în anii 1963—1964 («Recenzie», de O. B.) (Rev. cit., p. 569—571).

(Autorul nesemnat), *Știri ecumenice și bisericești*: (G. B., XXV (1966), nr. 9—10, p. 818—820).

O. B., *Știri ecumenice*: (G. B., XXV (1966), nr. 11—12, p. 1018—1023; XXVI (1967), nr. 1—2, p. 60—65).

O. B. și P. D., *Știri ecumenice și bisericești*: (G. B., XXVI (1967), nr. 3—4, p. 247—257).

O. B., *Știri ecumenice*: (G. B., XXVI (1967), nr. 5—6, p. 448—451; nr. 7—8, p. 705—710; nr. 9—10, p. 914—923; nr. 11—12, p. 1097—1105; XXVII (1968), nr. 1—2, p. 55—60; nr. 3—4, p. 397—402; nr. 5—6, p. 685—700; nr. 7—8, p. 803—805; nr. 9—10, p. 969—975; nr. 11—12, p. 1145—1148).

Prof. Orest Bucevschi și Al. I. Ciurea, *Știri ecumenice*: (G. B., an. XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 39—48).

Prof. O. Bucevschi, *Știri ecumenice*: (G. B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 294—302; nr. 5—6, p. 535—542).

Prof. O. Bucevschi și Anca Manolache, *Știri ecumenice*: (G. B., XXVIII (1969), nr. 7—8, p. 771—776).

Prof. O. B. și Prof. Al. I. Ciurea, *Știri ecumenice*: (G. B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1185—1201).

3. Ecumenism local al Bisericii Ortodoxe Române

(Autorul nesemnat), *Mojiunea adoptată în Consfătuirea șefilor cultelor din R.P.R.*: În legătură cu aprobarea Statutelor pentru organizarea și funcționarea cultelor din țara noastră (G. B., VIII (1949), nr. 7—8, p. 3—13).

(Autorul nesemnlat), *Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian, stejar al înfrățirii cultelor din Republica Populară Română*: (G. B., IX (1950), nr. 7—8, p. 12—15).

(Autorul nesemnlat), *După Conferința pentru pace a Bisericilor și Comunităților religioase din U.R.S.S.*: Adeziunea reprezentanților cultelor din țara noastră (G. B., XI (1952), nr. 5—7, p. 229—233).

(Autorul nesemnlat), *Conferința slujitorilor cultelor din București*: (G. B., XI (1952), nr. 8—10, p. 391—401).

(Autorul nesemnlat), *Consfătuirea interconfesională a reprezentanților cultelor din orașul Galați*: (Rev. cit., p. 477—478).

(Autorul nesemnlat), *Consfătuirea conducătorilor tuturor cultelor din R.P.R.*: (G. B., XI (1952), nr. 11—12, p. 525—541).

(Autorul nesemnlat), *Slujitorii cultelor din București sprijină acțiunea pentru apărarea păcii*: (Rev. cit., p. 549—553).

D. Veștemean, *«Mergeți cu poporul ca să nu rătăciți drumul»*: Învățămintele și îndatoririle pentru preoțime izvorite din Consfătuirea reprezentanților cultelor din țara noastră: (Rev. cit., 558—564).

Pr. Alex. Vlaiculescu, *Consfătuirea reprezentanților cultelor din regiunea Ploiești în cadrul luptei pentru pace*: (Rev. cit., p. 586—589).

Pr. Alex. Vlaiculescu, *Consfătuirea reprezentanților cultelor religioase din regiunea Ploiești, în cadrul luptei pentru pace*: (G. B., XII (1953), nr. 4, p. 241—245).

(Autorul nesemnlat), *Conferința interconfesională*: În cuprinsul Eparhiei Dunării de Jos (Rev. cit., p. 249—251).

(Autorul nesemnlat), *Consfătuirea cultelor din Capitală pentru pace*: (G. B., XII (1953), nr. 8, p. 491—500).

(Autorul nesemnlat), *Consfătuire interconfesională*: În cuprinsul Eparhiei Dunării de Jos (G. B., XII (1953), nr. 9—10, p. 630—632).

(Autorul nesemnlat), *Dezbătând documentele Consiliului Mondial al Păcii (de la Budapesta)*: Conferințele interconfesionale de la Brăila și Galați (Rev. cit., p. 632—636).

Pr. Al. Vlaiculescu, *Consfătuirea reprezentanților cultelor din regiunea Ploiești*: (G. B., XII (1953), nr. 11, p. 683—688).

(Același autor), *Consfătuirea reprezentanților cultelor religioase din regiunea Ploiești*: (G. B., XII (1953), nr. 12, p. 761—764).

(Autorul nesemnlat), *Deservenții cultelor din raionul Pucioasa în lupta pentru pace*: (Rev. cit., p. 764—765).

(Autorul nesemnlat), *Conferința interconfesională*: La Protoieria orașului Galați (G. B., XIII (1954), nr. 1—2, p. 118—120).

(Autorul nesemnlat), *Slujitorii cultelor și activitatea partizanilor păcii pentru destinderea încordării internaționale*: (G. B., XIII (1954), nr. 3, p. 156—163).

Pr. C. Popescu, *Slujitorii cultelor din capitală și muncile agricole de primăvară*: (Rev. cit., p. 168—170).

(Autorul nesemnlat), *Ședința interconfesională a slujitorilor cultelor din Capitală*: (G. B., XIII (1954), nr. 4—5, p. 262—265).

(Autorul nesemnlat), *Conferința interconfesională*: În cuprinsul Eparhiei Dunării de Jos (Rev. cit., p. 279—280).

Pr. Pompăliu Ispas, *Slujitorii cultelor din Capitală subliniază importanța istorică a hotărârilor Conferinței de la Geneva*: (G. B., XIII (1954), nr. 6—7, p. 344—352).

(Autorul nesemnlat), *Consfătuirea reprezentanților cultelor religioase din regiunea Ploiești în cadrul luptei pentru pace*: (Rev. cit., p. 352—355).

(Autorul nesemnat), *Conferința interconfesională din orașul Galați*: (Rev. cit., p. 362—363).

Pr. M. Blănaru, *Consfătuirea interconfesională din orașul Constanța*: (Rev. cit., p. 363—366).

(Autorul nesemnat), *Slujitorii cultelor din Capitală au sărbătorit aniversarea R. P. Chineze*: (G. B., XIII (1954), nr. 9—10, p. 488—491).

Prot. Al. Vlaiculescu, *Consfătuire interconfesională în cadrul luptei pentru pace*: În cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor (G. B., XIII (1954), nr. 11—12, p. 659—661).

(Autorul nesemnat), *Conferința reprezentanților cultelor din raionul Buzău*: (Rev. cit., p. 668—669).

Pr. M. Blănaru, *Conferințe interconfesionale*: La Brăila, Galați și Constanța (Rev. cit., p. 671—677).

(Autorul nesemnat), *Slujitorii cultelor din București au semnat Apelul (de la Viena)*: (G. B., XIV (1955), nr. 1—2, p. 22—31).

(Autorul nesemnat), *Conferință interconfesională*: La Institutul teologic din București (Rev. cit., p. 83—89).

Pr. M. Blănaru, *Consfătuire interconfesională*: În orașele Constanța, Brăila și Galați (Rev. cit., p. 102—109).

Pr. M. Blănaru, *O nouă conferință interconfesională*: În locul Muftiatului din orașul Constanța (Rev. cit., p. 110—111).

Pr. Al. Vlaiculescu, *Conferința interconfesională din Ploiești*: (G. B., XIV (1955), nr. 3—4, p. 234—237).

Pr. Th. Roșaru, *Reprezentanții cultelor din raionul Buzău au semnat Apelul*: (Rev. cit., p. 244—246).

Pr. M. Blănaru, *Conferințe interconfesionale*: În cuprinsul Eparhiei Dunării de Jos (Rev. cit., p. 246—250).

(Autorul nesemnat), *Conferințe interconfesionale*: La Zimnicea, Roșiori de Vede, Alexandria și Lehliu (G. B., XIV (1954), nr. 5—6, p. 336—338).

(Autorul nesemnat), *O ședință interconfesională*: În fostul raion Snagov (Rev. cit., p. 338—339).

Pr. Al. Ionescu, *Ședința interconfesională din Capitală*: (Rev. cit., p. 465—478).

Pr. Al. Vlaiculescu, *Consfătuirea interconfesională a reprezentanților cultelor din Ploiești*: (Rev. cit., p. 478—481).

Pr. M. Blănaru, *Conferințe interconfesionale*: În localitățile Medgidia, Constanța, Hirșova, Babadag și Galați (G. B., XIV (1955), nr. 7—8, p. 492—499).

(Autorul nesemnat), *Conferințe interconfesionale*: În cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor (G. B., XIV (1955), nr. 9, p. 562—563).

(Autorul nesemnat), *Conferința interconfesională de la Rimnicu Sărat*: În cuprinsul Episcopiei Buzăului (Rev. cit., p. 564).

Pr. M. Blănaru, *Conferință interconfesională*: În cuprinsul Episcopiei Dunării de Jos (Rev. cit., p. 565—566).

(Autorul nesemnat), *Conferințe interconfesionale*: În cuprinsul fostelor raioane Găești, Muscel și Alexandria (G. B., XIV (1955), nr. 10—11, p. 657—658).

(Autorul nesemnat), *Conferințe interconfesionale*: La Călărași și Snagov (G. B., XIV (1955), nr. 12, p. 757—759).

Pr. M. Blănaru, *Conferințe interconfesionale*: La Constanța, Babadag, Medgidia și Galați (Rev. cit., p. 766—770).

- (Autorul nesemnat), *Conferințe interconfesionale*: La București, Zimnicea și Galați (G. B., XV (1956), nr. 1—2, p. 68—70).
- (Autorul nesemnat), *Conferințe interconfesionale*: La Cîmpulung Muscel și Pucioasa (G. B., XV (1956), nr. 3—4, p. 181—183).
- (Autorul nesemnat), *Consfătuiri interconfesionale în orașul Ploiești*: (Rev. cit., p. 183—185).
- Pr. M. Blănaru, *Conferințe interconfesionale*: În cuprinsul Episcopiei Dunării de Jos (Rev. cit., p. 199—203).
- (Autorul nesemnat), *Ședință interconfesională*: La Institutul teologic din București (G. B., XV (1956), nr. 6—7, p. 345—351).
- (Autorul nesemnat), *Conferințe interconfesionale*: La Snagov, Găești, Roșiori de Vede, Alexandria și Pucioasa (Rev. cit., p. 351—353).
- Pr. T. Rotaru, *Conferințe interconfesionale*: În cuprinsul Episcopiei Buzăului (Rev. cit., p. 366—368).
- Pr. M. Blănaru, *Conferințe interconfesionale*: În fostul raion Filimon Sîrbu, la Galați, Hirșova și Adam-Klîsi (Rev. cit., p. 369—372).
- (Autorul nesemnat), *Conferință interconfesională*: În orașul Călănași (G. B., XV (1956), nr. 8—9, p. 489).
- Pr. T. R., *Conferințe interconfesionale*: La Rîmnîcul Sărat și Buzău (Rev. cit., p. 491—493).
- (Autorul nesemnat), *Conferințe interconfesionale*: La Găești, Snagov și Pucioasa (G. B., XV (1956), nr. 10, p. 573—575).
- (Autorul nesemnat), *Consfătuirea interconfesională a reprezentanților cultelor din regiunea Ploiești*: (G. B., XV (1956), nr. 12, p. 758—760).
- Pr. M. Blănaru, *Conferințe interconfesionale*: În cuprinsul Episcopiei Dunării de Jos (Rev. cit., p. 760—764).
- (Autorul nesemnat), *Consfătuirea interconfesională a reprezentanților din regiunea Ploiești*: (G. B., XVI (1957), nr. 4—5, p. 322—325).
- Pr. M. Blănaru, *Conferințe interconfesionale*: În cuprinsul Episcopiei Dunării de Jos (Rev. cit., p. 329—333).
- Pr. Ioan Berbeceanu, *Pentru interzicerea experiențelor nucleare și înlăturarea primejdiei unui nou război atomic. — Adunarea de protest a reprezentanților cultelor religioase din Capitală*: (G. B., XVI (1957), nr. 6—7, p. 385—398).
- Pr. M. Blănaru, *Conferințe interconfesionale*: La protoierăriile fostelor raioane -- Tulcea, Galați, Brăila, Constanța, Medgidia, Călmățui (Rev. cit., p. 483—493).
- Pr. Th. Rotaru, *Consfătuiri interconfesionale*: În cuprinsul Episcopiei Buzăului (G. B., XVI (1957), nr. 8—9, p. 645—649).
- (Autorul nesemnat), *Conferința interconfesională a reprezentanților cultelor religioase din Capitală*: (G. B., XVI (1957), nr. 12, p. 926—933).
- Pr. M. Blănaru, *Conferințe interconfesionale*: În cuprinsul Episcopiei Dunării de Jos (Rev. cit., p. 954—958).
- (Autorul nesemnat), *Consfătuirea interconfesională de la Ploiești*: (G. B., XVII (1958), nr. 3, p. 280—281).
- (Autorul nesemnat), *Consfătuirea interconfesională din orașul Cîmpina*: (Rev. cit., p. 282).
- (Autorul nesemnat), *Ședința interconfesională a slujitorilor cultelor din Capitală*: (G. B., XVII (1958), nr. 5, p. 484—498).

(Autorul nesemnăat), *Constătuirea interconfesională din Ploiești*: (Rev. cit., p. 494—495).

(Autorul nesemnăat), *Noi strădanii în apărarea păcii: Conferințele interconfesionale din Eparhia Dunării de Jos*: (G. B., XVII (1958), nr. 6—7, p. 646—647).

(Autorul nesemnăat), *Constătuirea interconfesională de la Cîmpina*: (Rev. cit., p. 648).

Pr. Vasile Constantinescu, *În întîmpinarea celei de a zecea aniversări a Consiliului Mondial pentru apărarea păcii. — Slujitorii cultelor din Capitală dezbăt problemele actuale ale menținerii și întăririi Păcii*: (G. B., XVIII (1959), nr. 3—4, p. 301—306).

Pr. Petre F. Alexandru, *Conferința interconfesională a slujitorilor cultelor din Capitală*: (Rev. cit., p. 307—311).

(Autorul nesemnăat), *Constătuirea interconfesională din Raionul Ploiești*: (G. B., XVIII (1959), nr. 5—6, p. 483—486).

Pr. Teofan Stănescu, *Clerul ortodox și reprezentanții celorlalte culte din raza Eparhiei Dunărea de Jos au sărbătorit cu entuziasm aniversarea a 10 ani de la întemeierea Mișcării Mondiale pentru pace*: (Rev. cit., p. 487—492).

Gheorghe Alexe, *Contribuții interconfesionale la înțelegerea păcii în dreptate*: (G. B., XXII (1963), nr. 1—2, p. 10—16).

(Autorul nesemnăat), *O sărbătoare cu caracter ecumenist: Sfințirea bisericii Comunității reformate din Capitală (Șos. Viilor Nr. 115) și aniversarea a 150 de ani de la înființarea Comunității*, — două evenimente la care a luat parte și o delegație a Bisericii Ortodoxe Române (G. B., XXV (1966), nr. 1—2, p. 41—42).

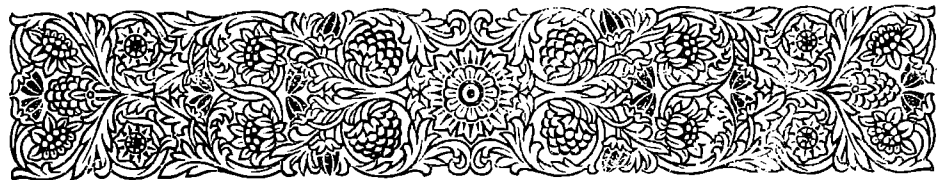
(Autorul nesemnăat), *La instalarea noului episcop reformat al Oradiei*: (G. B., XXVI (1967), nr. 7—8, p. 833—841).

(Autorul nesemnăat), *Primirea la Consiliul de Stat a conducătorilor cultelor religioase din R.S.R.*: (G. B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 245—250).

Mesajul conducătorilor Cultelor religioase din Republica Socialistă România către slujitori și credincioși, în legătură cu declarația adoptată de Marea Adunare Națională în ziua de 22 august 1968: (G. B., XXVII (1968), nr. 7—8, p. 795—796).

(Va urma)

PR. ALEXANDRU-ARMAND MUNTEANU

COMEMORĂRI

450 DE ANI DE LA MOARTEA LUI NEAGOE BASARAB 1521 - SEPTEMBRIE - 1971

Acum patru secole și jumătate, în una din zilele lui septembrie din anul 1521 s-a stins din viață Neagoe Basarab, unul din cei mai de seamă voievozi ai Țării Românești, a cărui domnie de aproape zece ani a fost pentru țară o epocă de liniște și mai ales de multilaterală prosperitate. Cercetându-i-se nepărtinitor activitatea ce a desfășurat, s-a putut și încă, pe bună dreptate, se mai poate afirma că el a fost un mare om politic, un ilustru cărturar, un subtil diplomat, un filozof, gânditor, reformator și clitor. Cum unele din aceste aspecte ale activității sale, — cele de cărturar și clitor, d.p. —, sînt în strînsă legătură și cu Biserica noastră străbună, se cădea ca la acest popas aniversar figura lui să fie evocată și în paginile publicațiilor acesteia. Este ceea ce se face prin rîndurile de față, inserate în revista celei mai vechi și mai de seamă eparhii din țară: Mitropolia Ungrovlahiei.

ASCENDENȚA, FORMAȚIA ȘI CULTURA LUI NEAGOE BASARAB. — Pînă acum, din partea cercetătorilor trecutului nostru, nu s-a putut emite o părere comună cu privire la originea lui Neagoe. Unii, sprijiniți pe faptul că în actele ce a emis ca domn, el, în mod constant, s-a intitulat fie «fiul bunului¹ — ori «prea bunului² — Basarab voievod», fie «fiul marelui Basarab voievod»³, fie «fiul bunului și marelui Basarab voievod»⁴, fie «fiul marelui și prea bunului Basarab voievod»⁵, fie, în sfîrșit, «fiul preabunului și marelui Basarab voievod»⁶ și că într-un hrisov, dat, tot de el, la 24 octombrie 1513, în favoarea mînăstirii Glavacioc⁷ și în inscripția de pe o tavă de argint dăruită, în anul 1512, mînăstirii Tismana⁸ s-a intitulat de-a dreptul «fiul bunului Basarab cel Tinăr», ori «fiul marelui și prea bunului Basarab cel Tinăr voievod», au conchis că a fost fiul legitim al lui Basarab cel Tinăr, zis Țepeluș⁹, care a domnit în Țara Românească între anii 1477 și 1482 și care, la sfîrșitul lunii martie din anul 1482, a fost ucis la Glogovă, în Mehedinți, «de boierii partidului advers».

1. *Documente privind Istoria României. B. Țara Românească, Veacul XVI, vol I (1501—1525)*, București (Editura Academiei R. S. România), 1951, p. 99, 106, 108. (În continuare se va cita: *Documente, XVI, I*).

2. *Documente XVI, I*, p. 98.

3. *Ibidem*, p. 101.

4. *Ibidem*, p. 157.

5. *Ibidem*, p. 168.

6. *Ibidem*, p. 168.

7. *Ibidem*, p. 97.

8. Alexandru Ștefulescu, *Mînăstirea Tismana*, București, 1909, p. 116.

9. N. Iorga, *Pretendenți domnești în secolul XVI*, în «Anal. Acad. Rom.», ser. 2, ist. t. XIX (1897—1898), p. 35—36.

Alții, însă, pare-se pe mai bună dreptate, ținînd seama de faptul că după înfrîngerea, ce, la 8 iulie 1481, suferise la Rîmnic din partea lui Ștefan cel Mare al Moldovei, Basarab cel Tânăr a petrecut cîtăva vreme în Oltenia, admit că aici, în acest timp, acesta, — care de la începutul anului 1480 trăia fără soție, întruoit doamna îi fusese răpîtă de Basarab cel Bătrîn, zis Laiotă (+ 1480) —, a putut avea legături cu viitoarea mamă a lui Neagoe Basarab, tînăra jupineasă Neaga. Pe atunci, aceasta nici nu va fi fost măritată și el, Țepeluș — deoarece doamna îi era încă reținută în Ardeal, fără speranță de grabnică întoarcere acasă —, va fi avut poate «chiar intenția de a o lua de soție». Soarta însă a voit altfel. Curînd el a fost omorît de boierii mehedințeni și «nu este exclus ca Neaga să fi dat naștere peste puțin timp unui fiu, căruia i-a dat, evident, numele ei : Neagoe». La o dată necunoscută încă, «înainte sau după nașterea» acestuia, ea se va fi căsătorit cu Pîrvu Craiovescu, «căruia Neagoe i-a devenit astfel fiu «legiuit», adoptat, ulterior, desigur, și intrat astfel în întregime în familia Craioveștilor». În acest caz, Neagoe Basarab, — deși, precum se vede, născut postum —, este fiu natural al lui Țepeluș și deci, oit de oit, «os de domn», îndreptățit a rivni și a și ocupa tronul voievodal al țării¹⁰.

În sfîrșit, alții, sprijiniți, între altele, pe faptul că în «*Viața și traiul Sfîntului Nifon patriarhul Țarigradului*», — scriere contemporană — se spune că Neagoe era «un cocon de boieri»¹¹, că în Cronica țării stă scris că el era «fecior Pîrvului vornicul»¹², că în zilele lui Vlad Vodă (Vlăduț) (1510—1512) boierii țării confirmaseră «că Neagoe este cu adevărat fecior al nostru»¹³, că în două documente — iarăși contemporane — se menționează «în mod special că el era fiul lui Pîrvu — Pîrvul-oglu — un boier și nu os domnesc»¹⁴, și că într-un hrisov al lui Mihnea Turcitul (1577—1583, 1585—1591), din 17 mai 1589, «se afirmă de mai multe ori că Preda banul și Marga, fiii lui Pîrvu vornicul au fost frații lui Neagoe Basarab» și că acest Pîrvu vornicul este «tatăl lui Basarab voievod»¹⁵, înlătură cu totul paternitatea lui Țepeluș, — admisă, cum s-a văzut, de alții —, și socotesc pe Neagoe fiu legitim al lui Pîrvu Craiovescu, deci un simplu fiu de boier, fără nici o urmă domnească în oasele sale¹⁶. În acest caz, el ar fi «primul domn al Țării Românești ales dintre boieri în locul descendenților vechii dinastii», care, «pentru a acoperi uzurparea fără drept», ce făcuse, după ce a ajuns în scaunul voievodal, și-a schimbat numele de botez : Neagoe, în

10. Pentru acestea, v. Dan Pleșia, *Neagoe Basarab. Originea, familia și o scurtă privire asupra politicii Țării Românești la începutul veacului al XVI-lea*, în «Valachica». Studii și materiale de istorie a culturii, Tirgoviște (Muzeul județean Dimbovița), 1969, p. 47—54.

11. *Viața și traiul Sfîntului Nifon patriarhul Constantinopolului*, ed. Tit Sîmedrea, București 1937, p. 11 (în continuare se va cita : *Viața Sf. Nifon*).

12. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, ed. Const. Greccescu, București (Colecția : Cronicile medievale ale României, IV), 1963, p. 33.

13. v. *Viața Sf. Nifon*, p. 18.

14. v. Mustafa A. Mehmet, *Două documente turcești despre Neagoe Basarab*, în «Studii» (București), t. 21 (1958), nr. 5, p. 928 ; Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, București (Editura Științifică), 1971, p. 27.

15. *Documente privind Istoria României. B. Țara Românească, Veacul XVI, vol. V, (1581—1590)*, București (Editura Academiei R. S. România) 1952, p. 405.

16. P. P. Panaitescu, *Invățăturile lui Neagoe Basarab. Problema autenticității*, București (Institutul de Studii și Cercetări Balcanice ; Seria istorică nr. 8) 1946, p. 7—9 ; St. Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, București, (Editura Științifică), 1965, p. 107, 109 ; v. și Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, p. 26—29.

cel de Basarab, cu gîndul, poate, se crede de unii, de a-și ascunde originea boierească¹⁷.

Pe temeiul materialului informativ avut acum la îndemînă, este greu ca cineva să se poată hotărî cu toată siguranța spre una sau spre alta din aceste trei păreri. Ori în ce parte va fi înclinînd însă adevărul, «un fapt rămîne precis stabilit: Neagoe era înrudit de aproape cu Craioveștii, fiind nepot drept lui Barbu, banul Olteniei, lui Radu și lui Danciu»¹⁸. Această înrudire i-a fost de mult folos, căci, precum se știe, începînd din zilele lui Basarab cel Tânăr (1477—1482) și pînă către jumătatea secolului al XVI-lea, această familie de boieri olteni a jucat un rol de frunte în viața politică internă și externă a Țării Românești.

Dacă, precum se vede, identificarea tatălui lui Neagoe Basarab a întîmpinat și încă mai întîmpină greutăți, despre mama sa el însuși spune că se chema *Neaga*. S-a crezut de unii că era sora Craioveștilor, dar cercetări mai noi arată că ea se trăgea din neamul boierilor Hotărani, că era soră cu mama lui Radu Bădica, unul din fiii naturali ai lui Radu cel Mare, care, mai apoi, în anii 1523—1524, a fost domn al Țării Românești¹⁹ și că după «felul în care sînt înșiruiți frații Craiovești în pomelnicul (sic) din anul 1501, pe care-l dau Athosului, reiese că ea era soția lui Pirvu Craiovescu»²⁰.

Sub ochiul veghetor și sub pîntarea de grijă, «deosebit de iubitoare» a acesteia, — care chiar în clipa morții lăsa pentru urmași cutremurătoarea tînguire că «inimă mea niciodată nu s-au putut sătura de dragostea iubitelui meu fiu, a lui Neagoe» —, s-a ridicat viitorul domn. La rîndu-i, acesta, în meșteșugita-i orăție ce a făcut «cînd au îngropat a doao oară, în mînăstire la Argeș, oasele mume-sei, doamnei Neagăi», a găsit pentru ea înduioșetoare cuvînte, numînd-o «maica mea și dulceața inimii mele», depămînd înaintea celor de față, — între care era și vladica Măcarie al Ungrovlahiei —, printr-o tînguioasă compoziție, multele «dosade, ostemînte și scirbe» cite ea a «petrecut» și s-a «ostenit» pentru el și dojenindu-se că n-a putut fi prezent la ceasul ei cel mai de pre urmă și că în viață n-a putut să stea mai mult alături de ea.

Plin de mîhnire și durere, el i se adresa în felul următor: «O, maica mea..., cîtă dosadă ai avut pentru mine..., că eu eram înaintea ochilor tăi mai luminat decît razele soarelui și niciodată n-ai avut înaintea ochilor tăi altă lumină mai luminoasă decît pre mine, nici inima ta n-au avut altă avuție mai dragă decît pre mine. Drept aceea, o, maica mea, inima și ochii tăi, pin' la moartea ta (niciodată) nu s-au putut sătura de mine și de vederea mea, și atuncea nu mi să întimplă să fiu cu tine, ca să să sature ochii tăi de mine și eu, fiul tău, să iau entare și blagoslovenie de la tine. Și nu numai pentru căci n-am avut eu dragoste den toată inima cătră tine, n-am

17. Schimbarea numelui n-a făcut-o cu gîndul de a-și ascunde originea boierească, ci mai degrabă, în virtutea unui obicei al timpului, după care un domn putea să-și schimbe numele luînd pe unul dintre cele mai de vază ale familiei sale.

Observăm însă că Neagoe n-a folosit constant numele adoptat, Basarab, — poate cel mai ales din familia sa —, ci în unele cazuri a folosit numai pe cel de Neagoe, iar în altele și pe amîndouă deodată (v. *Documente*, XVI, 1, p. 123, 149. V. și: *Invățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, ed. Florica Moisil, Dan Zamfirescu și G. Mihăilă, București (Editura Minerva), 1970, p. 67. (În continuare se va cita: *Invățăturile lui Neagoe Basarab*); Manole Neagoe, *op. cit.*, p. 28).

18. C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, II, 1, ed. IV, București 1943, p. 150—151.

19. Dan Pleșia, *op. cit.*, p. 50.

20. Manole Neagoe, *op. cit.*, p. 27.

ajunsu să fiu la moartea ta, ca să să îndulcească inima ta de mine, deaca nici în vremea vieții tale nu te-ai săturat de dragostea mea, ci încă și la moartea ta îți rămase inima aprinsă de dorul și de mila mea, și ochii tăi nu se săturară de vederea mea. Iar eu, deaca nu mi să întâmplă să fiu atunci la moartea ta, mi să umplu sufletul de întristăciune, căci rămasă sărac de tine, și apoi căzuu în mirare mare și în nepriceapere și nu știu în ce chip voiu putea face odihnă sufletului (tău)»²¹.

Admițându-se legătura dintre această mult iubitoare mamă și Basarab cel Tânăr-Țepeluș, se poate presupune că fiul ei, Neagoe s-a născut prin anii 1481—1482, lucru ce, de altfel, concordă și cu părerea, în general admisă, că la moarte, deci în septembrie 1521, acesta nu avea decât cel mult 40 de ani.

Despre viața lui Neagoe Basarab, înainte de a ajunge domn, se cunosc doar puține lucruri. Și aici, însă, iarăși, se poate presupune oă înrudirea lui — indiferent în ce formă — cu atotputernica familie a Craioveștilor, «pentru care fenomenul cultural prezenta un mare interes în impunerea puterii ei»²², l-a pus și pe el în situația de a căuta să se înfrupte cu cât mai multe din roadele unui astfel de fenomen. În mijlocul membrilor acestei familii, «clitori ai culturii în Oltenia, fondatori ai mănăstirii Bistrița, donatori la Muntele Athos», viitorul domn a primit, desigur, o «educație îngrijită» și, de bună seamă, că și știință de carte slavonească, după moda statornicită pe atunci în țările române. Este foarte probabil ca unui din acești membri, care au arătat vădite înclinații spre monahism, călugărindu-se chiar spre sfârșitul vieții, — Barbu, devenit Pahomie, soția sa Negoslava, devenită Salomia —, să fi dus pe tânărul Neagoe și la mănăstirea Bistrița, ctitoria lor, pe atunci vestit focar de cultură slavonă, în care, prin munca neobosită a pricepuți și îndemnatoci cărturari, «s-au scris frumoase manuscrise, s-au realizat lucrări de caligrafie de o înaltă măiestrie artistică și s-a format o școală de iscusiți caligrafi». Aici, «în atmosfera vieții cărturărăști de la Bistrița» — în care, cu peste un veac în urmă, Alexandru Odobescu a descoperit o bibliotecă bogată, posesoare a multe manuscrise și vechi tipărituri; în majoritate religioase —, «a crescut și și-a format cultura Neagoe Basarab, cel mai învățat domn român până la Dimitrie Cantemir»²³.

În acest lăcaș ou o asemenea ambianță «de înălțare spirituală», viitorul domn și autor a putut cunoaște, de bună seamă, principii ale curentului isihast —, pe atunci încă la modă prin unele mănăstiri din lumea ortodoxă —, și să aibă la îndemână, cercetînd-o, desigur, o însemnată literatură — mai mult manuscrisă —, constînd din părți din Vechiul și Noul Testament, vieți de sfinți, pravile, omilii, predici și cuvinte de învățătură de ale Sfinților Ioan Hrisostom, Efrem Sirul, Calist patriarhul Constantinopolului, Simeon noul Teolog ș.a., precum și «unele culegeri de istorioare morale și fragmente filozofice și religioase», căci astfel de lucrări, se știe, făceau parte, pe atunci, din zestrea mănăstirii, aci pomenite.

Dincolo de acest mediu cultural religios, dincolo de cuprinsul manuscriselor slavone peste care Neagoe se va fi plecat cu stăruință aci, el își va fi temeinicit cunoașterea graiului slavon și prin soția sa, Doamna Despina, cu care, — fiind srbocăică —, cel puțin pentru un timp, va fi trebuit să se înțeleagă poate numai în limba ei. De asemenea, această temeinicire se va fi putut face și prin legăturile și convorbirile ce el, Neagoe va fi avut cu mitropolitul Maxim Brancovici, unchiul doamnei sale, cu tipograful-mitropolit Macarie și chiar cu patriarhul Nifon al Țari-

21. *Învățăturile lui Neagoe Basarab*, p. 237—238.

22. St. Ștefănescu, *Bănta în Țara Românească*, p. 114—115.

23. *Ibidem*, p. 124.

gradului, care și el era cunoscător de carte slavonească²⁴. Prin toate aceste căi, și în această limbă, el «și-a însușit o largă cultură, specifică vremii, religioasă (teologică) în primul rînd, dar nu numai religioasă»²⁵.

Cercetări din ultimul timp admit că Neagoe cunoștea atît de bine această limbă (slavonă), încît «în mod categoric» în ea chiar a și scris «el însuși, cu mîna sa, scrisori, atunci cînd erau cazuri grabnice»²⁶.

Pe de altă parte, călătoriile la Constantinopol și în lumea ortodoxă din sud-estul Europei, precum și legăturile cu acri amănîtitul patriarh Nifon și cu alți prelați și clerici greci au pus pe același Neagoe în situația de a învăța și limba lor, cea grecească. Scrierea contemporană, *Viața și traiul Sfîntului Nifon*, alcătuită de Gavriil protul Sfîntului Munte, cînd spune că el «era fiul sufletesc» și «socotitorul lui svecții Nifon» și că acesta «il întăria cu învățăturile sale», pe care el «dorea întotdeauna să le primească»²⁷, confirmă acest lucru. De la acest ierarh, Neagoe nu numai că a putut învăța limba greacă, ci, în același timp, a putut lua și exemplul de fermitate în caracter și de perseverență și curaj în unele împrejurări grele din viață. Tot de la el a putut căpăta și unele lămuriri cu privire la pravilă și lege, de vreme ce în soborul adunat la Tirgoviște sfîntul Nifon a grăit tuturor celor de față — mireni și clerici — «den pravilă și de lege, de tocmărea bisericii și de dumnezeestele slujbe, de domnie și de boierie, de minăstiri și de biserică și de alte rînduri de ce trebuia»²⁸. Ca domn, acestea i-au fost, desigur, de mult folos, iar ca autor de sfaturi pentru fiul său Teodosie, viitor voievod, a găsit în ele sugestii pentru multe din «capetele» lucrării sale.

Din cele aci înfățișate, s-ar părea că Neagoe Basarab a fost mai mult «un om de cultură», un om «cu înclinări mai mult spre viața spirituală». Așa a fost, de altfel, înfățișat de mulți istorici, mai ales de la A. D. Xenopol încoaace.

Faptele petrecute în țară în cîțiva din anii de dinaintea imediată a domniei sale, la care el a fost părtaș, vin însă «să completeze această imagine, dovedindu-ne că feciorul de boier avea o personalitate complexă, calitățile omului de litere împletindu-se armonios cu acelea ale omului de acțiune»²⁹. Din părtășia sa la toate acestea și din unele acțiuni politice și chiar militare din timpul domniei sale, el, care în tinerețe fusese pregătit pentru cariera armelor și care, deopotrivă, fusese introdus și în viața politică de rudele sale, — mai cu seamă de tatăl (părintele) său legal, vornicul Pîrvu Craiovescu (+ 5 ian. 1512), cel ce, cum se știe, a avut «un rol de frunte, hotărîtor, în evenimentele Țării Românești din întîia jumătate a secolului al XVI-lea» —, s-a arătat a «mai fi fost și un bărbal plin de energie, voință și hotărîre, avîntat desigur pentru indeletnicirile ideale, dar nu mai puțin pasionat pentru cele reale».

«Căci «el n-a fost preocupat numai de viața bisericească, ci și de cea lumească, participînd la luptele politice ale țării, împărțîșind cu tovarășii săi de principii și

24. Diaconul dr. Nic. M. Popescu, *Nifon II patriarhul Constantinopolului*, București, 1914, p. 53, n. 4. G. Mihăilă, *Originalul slavon al «Învățăturilor» și formația culturală a lui Neagoe Basarab*, în *Învățăturile lui Neagoe Basarab*, p. 81.

25. St. Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, p. 115.

26. Aurelian Sacerdoțeanu, *Contribuții la studiul diplomatiei slavo-române. Sfatul domnesc și sigiliile din timpul lui Neagoe Basarab (1512—1521)*, în «Romanoslavica», X, București, 1964, p. 415—427. G. Mihăilă, *op. cit.*, p. 75—76.

27. *Viața Sf. Nifon*, p. 11, 16. V. și *Viața Sfîntului Nifon. O redacțiune grecească inedită*, ed. Vasile Grecu, București, 1944, p. 92—93 și P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 9.

28. *Viața Sf. Nifon*, p. 9.

29. Manole Neagoe, *op. cit.*, p. 44.

acțiune primejdiile comploturilor și greutatea pribegiilor și croindu-și, cu costul străduințelor și rostul armelor, un tron pe care n-a stat ca un figurant al altora, ci ca un instrument viu al conștiinței și voinței sale. N-a guvernat înăuntrul, față de supuși, și nu s-a impus în afară, față de amici și de inamici, numai cu blîndete și bunătate, ci, cînd trebuințele au cerut-o, cu autoritate și demnitate, ca unul ce știa să și poruncească, să și amenințe și să și pedepsească, — adesea cu asprime, uneori chiar cu cruzime. N-a stat numai cucernic, în fața altarelor multiple și strălucite ridicate în viața-i, ci și în fruntea oștirilor pe care le ținea în juru-i, le inspecta an de an, cu mare pompă și cu multă grijă, gata fiind a le conduce la luptă, după cum de altfel le conduseseră în tinerețele sale. N-a iubit numai, după preceptul creștinesc, pe aproapele său, ci, după năvaul omenesc, l-a și urit, și l-a urit cu patimă, ori de cîte ori acest aproape îi era sau îi putea fi un rival periculos... A fost așa dar un om ca mai toți ai vremii sale: nici mai bun, nici mai blînd și nici mai pios — cu aceeași energie și voință, cu aceleași sentimente și pasiuni — de care însă tradiția monastică și mai apoi cea istorică l-a despoiat cu timpul, prezentîndu-ni-l, așa după cum încă se află în închipuirea multora. Ceea ce a avut însă mai mult decît contemporanii săi și l-a ridicat deasupra lor a fost creșterea mai aleasă, învățătura mai bogată și, cu deosebire, calitățile sufletești înăscute și apoi în mod special cultivate: remarcabilele sale dispoziții și aptitudinî artistice și literare, de pe urma cărora ne-au rămas, în lumea faptelor, acele minunate opere de artă și cultură, prin care el a trecut, peste veacuri, în amintirea generațiilor următoare»³⁰.

Înzestrat cu o destul de aleasă cultură și oarecum bine pregătit pentru viață, Neagoe Basarab, după unii, și-ar fi început «ascensiunea social-politică» chiar înainte de a fi împlinit 20 de ani, căci el este identificat cu un postelnic Neagu, pe care, la 31 iulie 1487, Vlad Vodă Călugărul (1481—1495) îl trece printre dregătorii statului domnesc într-un hrisov, ce, în aceea zi, a dat în favoarea minăstirii Snagov³¹. De acum și pînă la 8 septembrie 1495, cu mici întreruperi, acest Neagu apare în acte în dregătoria de postelnic sau stratonic, iar după aceasta dispare, apărînd tocmai în anul 1501³². «Se presupune că în acest timp — cînd dispare din acte (n.n.) —, viitorul domn a călătorit în Ungaria și la Constantinopol, împlinindu-și educația, formîndu-și gustul artistic de care va da dovadă cu prisosință în timpul domniei sale»³³.

Alții însă, credem, pe bună dreptate, resping această identificare și afirmă că Neagoe Basarab apare pentru prima oară în acte la 28 ianuarie 1501, cînd, ca «*jupan Neagoe postelnic*», este trecut alături de toți ceilalți Craiovești în hrisovul de danie pe care aceștia o fac minăstirii Sfîntul Pavel de la Muntele Atos³⁴. Se menține în această dregătorie în timpul domniei lui Radu cel Mare (1495—1508) și în al aceleia a lui Mihnea cel Rău (1508—1510), pînă ce acesta s-a rupt de Craiovești, adică pînă la 19 iunie 1509. După *Viața și traiul Sfîntului Nilon* și după *Cronica țării*, pentru un timp, Neagoe a fost și «mai mare (vâtaf de) peste vinători»³⁵, dar cercelări recente

30. A. Lapedatu, *Neagoe-Vodă*, în *Miscellanee. Cuvinte comemorative, panegirice, ocazionale și politice*. București, 1925, p. 10—11.

31. *Documente privind Istoria României*; B. Țara Românească, Veacul XIII, XIV și XV (1247—1500), București, Academia R. S. România, 1953, p. 188.

32. Aurelian Sacerdoțeanu, *op. cit.*, p. 411.

33. Manole Neagoe, *op. cit.*, p. 42.

34. v. G. Mihăilă, *op. cit.*, p. 79. Pentru hrisov, v. *Documente*, XVI, 1, p. 2.

35. *Viața Sf. Nilon*, p. 11; *Istoria Țării Românești 1290—1690. Letopiseful Cantacuzinesc*. ediție critică de C. Grecescu și Dan Simonescu, București (Colecția Cronicile medievale ale României, III) 1960, p. 9.

refuză să dea credit acestei afirmații³⁶. În sfârșit, în zilele lui Vlad Voievod (Vlăduț) (fevr. 1510—ian. 1512), înaintașul său imediat, pînă ce și acesta s-a rupt de Craiovești — 28 noiembrie 1511 —, Neagoe a fost comis, dregătorie superioară celei de postelnic sau stratornic.

Ceva mai înainte, în timpul domniei lui Mihnea cel Rău, Neagoe Basarab se întilnește «amestecat, direct și efectiv, în afacerile politice ale țării». Alături de rudele sale, el se ridică împotriva acestuia, care, «cum apucă domnia... prinse pre toți boierii cei mari și aleși și-i munci cu multe munci și cumplite și le luă toată avuția... Honora le-au tăiat nasurile și buzele, pre alții i-au spînzurat și pre alții i-au înecat»³⁷. Această urgie era să ajungă chiar neamul Basarabeștilor, adică al Craioveștilor, care-l sprijinise la luarea domniei, deși se legase «cu boierii carii era de acel neam», făcînd și «cărți de jurămînt și de afurisanie», că «nu-i va omori, nici nu le va face nice o nevoe»³⁸. La așa ceva nu s-a ajuns, deoarece Craioveștii, deci și Neagoe, aflînd de sfatul ce Mihnea Vodă făcuse cu Stoican, «sveaticul lui cel mai mare», cu privire la «pierderea» lor și «în deosebi» a «prea evlaviosului Neagoe», au fugit cu toții peste Dunăre. Auzînd de pribegia lor, Mihnea cel Rău «le-a ars curțile și casele le-au răsepit... și minăstirea lor, care o au făcut ei pre riul Bistriții, din temelie o-u răsipit și biserica Sfinților Apostoli, care o zidise Neagoe..., iară o au sfărîmat»³⁹.

În fața acestei situații, Craioveștii s-au înțeles cu turcii să pună domn pe Vlad, fratele lui Radu cel Mare, care s-ar fi și legat cu jurămînt că «de voiu face eu vreun rău acestui neam, — i.e., al Craioveștilor —, sau vr-un hicleșug, sabia... să tae capul meu cu mare rușine»⁴⁰. Hotărîți asupra celui ce avea să urmeze «țiranului», la începutul anului 1510 Craioveștii intră în țară însoțiți de oștile lui Mehmet beg, pașa de Nicopol, cu gîndul de a alunga pe Mihnea din scaun.

Trecînd Dunărea, oastea a fost împărțită în trei părți, unul din ele fiind pus sub comanda lui Neagoe însuși și avînd «misiunea să sfarame rezistența armată pe care o încercă pentru salvarea tronului părintelui său, Mircea, fiul lui Mihnea la Codmeana, în Argeș». În luptele ce s-au dat acum, Neagoe «a dovedit că este și un iscusit militar». Ataul a fost dat prin surprindere, noaptea, și rezultatele lui au fost din cele mai bune. Gavriil protul spune că el a «lăiat» mai toată oastea vrăjmașă, că «pre cîți nu tăe, pre toți îi prinsă viț», că «degrab» au scăpat numai Mircea-Miloș, «feciorul muncitorului Mihnei» și feciorul lui Stoican logofătul care s-au strecurat «pre o fereastră noaptea dăscuți, dăscînși și fără ișlice» și că «oștile s-au risipit»⁴¹.

În acest fel a ajutat Neagoe Basarab la înscăunarea lui Vlăduț voievod, care, la rîndu-i, precum deja s-a arătat, l-a făcut comis, adică i-a încredințat o «dregătorie cu caracter militar».

Această conviețuire pașnică dintre noul domn și Craiovești n-a fost însă de lungă durată, căci primul, plecîndu-și urechea la sfaturile, pîrile și minciunile lui Bogdan moldoveanul, soțul doamnei Oaplea, sora lui Radu cel Mare, a căror căsătorie adusese ceartă între aceasta și patriarhul Nifon, a început să bănuiască pe cei din urmă că umblă să aducă pe tronul țării, în locul lui, pe ruda lor, comisul Neagoe.

Cu vremea s-a hotărît chiar să-i nimicească, dar aceștia, înțelegîndu-i planul, în toamna anului 1511, au trecut iarăși Dunărea la Mehmet beg, pașa din Nicopol,

36. Vezi N. Stoicescu, *La politique de Neagoe Basarab et ses Préceptes pour son fils Teodoste*, în «Revue roumaine d'histoire», t. 9 (1970), nr. 1, p. 21.

37. *Viața Sf. Nifon*, p. 14.

38. *Ibidem*, p. 15.

39. *Ibidem*, p. 15—16.

40. *Ibidem*, p. 16.

41. *Ibidem*, p. 16—17; *Istoria Țării Românești 1290—1890. Letopisețul Cantacuznesc*, p. 19.

pare-se și el ruda lor. Cu ajutorul armat al acestuia, au venit în țară, au întâlnit și au biruit oastea lui Vlăduț, undeva în cimpia Dunării și apoi, urmărind pe acesta l-au prins în București. L-au dus la marginea târgului și acolo, sub un păr, a fost tăiat chiar de mîna lui Mehmet beg, spre a se împlini astfel jurămîntul făcut cu doi ani mai înainte⁴². Era către jumătatea lunii ianuarie din anul 1512. I-au luat trupul și i l-au dus de l-au îngropat în biserica mîinăstirii Dealu.

În acel timp, sud-estul european, respectiv imperiul otoman, trecea printr-o criză politică: cearta pentru succesiune la tron iscată între Ahmed și Selim, fiii sultanului Bajazid II (1481—1512), care era încă în viață, dar era bolnav și bătrîn. Momentul pentru schimbarea de domnie în Țara Românească era, deci, foarte bine ales.

În scaunul domnesc, rămas liber prin decapitarea lui Vlad Voievod (Vlăduț), iarăși cu ajutor turcesc a fost ridicat Neagoe Basarab, ruda Craioveștilor. Istorisind acest fapt, care a avut loc la 23—25 ianuarie 1512, *Viața și traiul Sfîntului Nilon*, scrie: «Iar el nici într-un chip nu vrea să se plece să fie domn, ce cu glas mare zise cătră tot norodul: puneți alt domn pre carele veți vrea dinpreună și cu sfatul nostru, iar pre mine mă erțați că nu voiu fi. Iar nărodul striga tot și zicea cătră dînsul: iată nu va Dumnezeu să fie altul, nici noi, ce numai tu să fii noao domn... Și Neagoe să plecă glasului năroadelor și luo corona și scaunul a toată Țara Rumânească și îndată făcu judeoată și dreptate între oameni»⁴³.

Așa și-ar fi început domnia Neagoe, care, ca domn, și-a luat și numele de Basarab, cum, de obicei, apare în aproape toate actele sale. Începută în ianuarie 1512, domnia lui a durat nouă ani și aproape opt luni și, după istoricul A. D. Xenopol, ea «nu înfălișează decît o lungă umare de ceremonii religioase»⁴⁴. Aprecieri nu întru totul justificată, căci, dacă, într-adevăr, pentru obținerea lui Neagoe, «sub raportul militar și politic», nu pot fi înregistrate «fapte eroice în război», deoarece el, după spusa croniciei, «cu toți vecinii au fost împăcat», — deci nu s-a luptat cu nimeni —, în schimb pentru zilele sale pot fi consemnate strădaniile sale pacifiste și mai cu seamă activitatea sa diplomatică și culturală, care dau anilor săi o strălucire cu totul deosebită.

La pășirea sa în scaunul domnesc, «situația din lăuntru a țării, cu toate schimbările pe care le provocase atitudinea și politica celor doi voievozi din urmă, era... destul de bună și de prielnică dezvoltării sale... Stăpînirile, lungi pentru vremile acelea de nestatornicie și de prefacări, ale lui Vlad Călugărul și Radu cel Mare, făcură cu puțință, prin pacea și liniștea ce asigurară țării, — pe urma politicii de supunere, ca tribulari, față de turci, și de apropiere, ca vasali, față de unguri, — realizarea unor însemnate lucrări de organizare și de propășire culturală, a căror continuitate nu putu fi întreruptă de tulburările survenite sub Mihnea cel Rău și Vlăduță Vodă, cum fură... organizarea bisericească a țării, împodobirea pămîntului ei cu monumente de arhitectură și de artă, tipărirea de frumoase cărți de ritual în slavonește și altele...».

«Politica aceasta chibzuită și reală de echilibru față de cele două puteri între care se găsea Țara Românească, fu impusă și susținută de Craiovești», rudele sale. Pe atunci ea era «singura folositoare țării». Căci faptele arată că la acel sfîrșit și

42. *Viața Sf. Nilon*, p. 18—19.

43. *Ibidem*, p. 19 ; *Istoria Țării Românești 1290—1690...*, p. 23.

44. A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. IV, ed. III, București (f. a.), p. 178.

început de veac «o politică antiturcească nu putuse susține pînă la capăt nici chiar Ștefan cel Mare al Moldovei, necum contemporanii săi din Țara Românească. Pe Polonia lui Cazimir al IV-lea (1444—1492) și urmașilor săi nu se putea rezîma o astfel de politică, cum nu se putea rezîma pe Ungaria lui Vladislav al II-lea (1490—1516) și nefericitului său fiu Ludovic (1516—1526). De aceea politica de echilibru între turci și unguri, pe de o parte, între turci și poloni, pe de alta, fără trădarea intereselor creștine și fără provocări dăunătoare la adresa musulmanilor, se impunea de la sine conducătorilor țărilor române. Adoptînd-o și urmînd-o, Țara Românească izbucni a se menține prin cele mai grele primejdii și a se organiza din ce în ce mai bine...»⁴⁵.

Spre a putea «asigura țării pacea și liniștea de care avea atîta nevoie pentru continuarea lucrărilor de organizare și propășire culturală începute sub predecesorii săi», Neagoe Basarab, ca domn, avea să pășească pe această linie politică tradițională care era chiar cea a familiei sale. Și nici nu putea face altfel. Căci «poziția internațională a celor două țări românești la începutul secolului al XVI-lea, cînd se crease un nou raport de forțe pe plan internațional, nefavorabil lor, le impunea o politică externă prudentă. Dacă pînă la sfîrșitul secolului al XV-lea existase o oarecare unitate a lagărului creștin și se putea conta în cazuri extreme pe ajutorul unguresc sau polon, tratatele încheiate de aceste regate cu turcii în pragul secolului al XVI-lea și incapacitatea lor de a da ajutoare masive, verificată chiar și atunci cînd nu existau asemenea tratate, dovedisenă lîmpele domnilor români că orice luptă antiotomană, care nu era un război de apărare impus de turci, constituia o aventură».

«În această diferență semnificativă se reflectă cele două direcții fundamentale pe care se desfășoară eforturile de politică externă în cei nouă ani de domnie ai lui Neagoe Basarab: pe de o parte, păstrarea păcii cu turcii în condițiile unui tribut care nu implica amestecul acestora în treburile interne, pe de altă parte, spre întretinerea unor relații diplomatice întinse cu toate forțele politice oștile Imperiului otoman, în așa fel încît Țara Românească să nu se afle izolată în fața colosului turcesc și să poată primi la nevoie un ajutor de la aceste puteri creștine care, în mod tradițional, erau aliatale ale țărilor române în lupta contra turcilor.

«Relațiile de prietenie în primul rînd cu Transilvania care ocupa o poziție specială, aproape autonomă în cadrul acestui regat, constituie preocuparea fundamentală a politicii externe a lui Neagoe în lumea creștină. Dar eforturile sale diplomatice nu se mărginesc aici. Ele se extind și la celelalte puteri creștine, ajungînd pînă la șeful ideologic și — după ierarhia medievală — suveranul tuturor principilor occidentali, papa.

«Această diplomatie impusă de împrejurări și acceptată ca o necesitate inexorabilă, datorită poziției geografice a Țării Românești, chiar de către partenerii săi creștini, este favorizată de împrejurările de ordin general care au dat posibilitatea țărilor române să stea în centrul unei activități diplomatice foarte vii, întretinută de puterile occidentale și avînd la bază ideea de cruciadă antiotomană. Departe de a contempla cerul cu sfinții săi, Neagoe se dovedește, în lumina documentelor, un atent observator al raportului de forțe pe plan internațional. Echilibrul foarte delicat între cele două lumi care se întîlneau și se confruntau la granițele țărilor române, a fost, evident, favorizat de condițiile externe și în primul rînd de situația din Imperiul otoman, care, la începutul domniei lui Neagoe, se afla într-o stare de anarhie internă, iar mai tîrziu, va fi preocupat în special de cuceriri în Asia Mică. Abia în ultimul

45. A. Lapedatu, *Neagoe Vodă*, p. 13—14.

an de domnie, cînd turcii, sub conducerea lui Soliman Magnificul (1520—1566), reîncep marile campanii de cuceriri în Europa, care vor duce la prăbușirea regatului ungar, se va vedea cît de fragilă și ineficientă era solidaritatea creștină și cît de îndreptățit fusese Neagoe să nu se aventureze, în numele ei, într-o acțiune militară antiotomană»⁴⁶.

Față de turci, repetăm, Neagoe Basarab întotdeauna va avea atitudinea nu a «unui supus, ci numai aceea a unui tributar, gata a se opune...», cu armele chiar, ori-cărei încercări de opresiune și de înjosire, ce i-ar fi venit din partea lor»⁴⁷. Și aceasta cu atît mai mult, cu cît în anul 1512, cînd el a luat domnia, Imperiul otoman era frământat de «o serie de dificultăți interne și externe». Noul sultan, Selim I (1512—1520), pe lângă unele reforme interne de absolută necesitate, avea să facă față și unor grele campanii pentru asigurarea și consolidarea domniei, deoarece fratele său Ahmed «controla încă o mare parte din armată și-i contesta dreptul la tron». În anii 1512—1517 el poartă lupte în Asia Mică, în care victoria, fiind de partea sa, a devenit «stăpinul atotputernic al întregului Imperiu otoman».

Aceste împrejurări n-au neliniștit cu nimic pe Neagoe Basarab. Cînd însă sultanul Selim și-a schimbat atitudinea față de statele vecine din Europa, el, care, pînă atunci, înclinase mai mult spre fratele acestuia Ahmed, a adoptat o «poziție conciliantă față de el». Chiar în vara anului 1513 un sol al său trate cu solul turc aflat atunci la Buda și curînd, după aceasta, iarăși în același an, spune Cronică, «a legat haraciu la turci de vreașne ce au cunoscut că într-alt chip nu să va odîhni, fiind împărat turcesc Selim»⁴⁸. Aceasta înseamnă că a reînchinat țara la turci și, totodată, că «a început să plătească tributul, condiție indispensabilă pentru împăcarea cu noul sultan»⁴⁹.

Acest fapt nu a adus nici «o schimbare în legăturile dintre cele două state», independența Țării Românești — așa cum era pe atunci —, nefiind cu nimic lezată. În schimb, el a adus lui Neagoe confirmarea în scaun de către sultan, deoarece în ianuarie 1512, datorită împrejurărilor neprielnice în care se afla atunci Poarta, acest lucru nu se putuse face.

Succesele militare din anii 1514—1515 ale sultanului Selim arată și mai mult lui Neagoe că e «prudent» să mențină raporturi bune cu el. Ca vasal al acestuia, după moda vremii, în toamna anului 1515, a mers la Constantinopol, «pentru a îndeplini ceremonialul de vasalitate». A fost adus în divan, a sărutat mîna padișahului, i-a făcut daruri, a plătit tributul și a fost învesmîntat cu îmbrăcăminte corespunzătoare momentului.

Cam în același timp, în anii 1517—1519, prin solii trimise la Buda, Neagoe Basarab da lămuriri regelui ungar cu privire la legăturile sale cu Poarta. Acestea, fiind mulțumitoare pentru regele Ludovic II (1516—1526), în pacea, ce, în februarie 1519, acesta a încheiat, pentru trei ani, cu turcii, a fost cuprinsă și Țara Românească. Într-unul din paragrafele acestui tratat se prevedea că sultanul nu va cere acestea din urmă nimic și nici nu va «adauga ceva nou care să nu fi fost înainte»⁵⁰, ceea ce reprezenta o «garanție a integrității și a neamestecului turcesc în treburile ei»⁵¹.

46. Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, p. 56—58.

47. A. Lapedatu, *Neagoe Vodă*, p. 15.

48. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, p. 35.

49. Manole Neagoe, *op. cit.*, p. 60.

50. Hurmuzaki, *Documente III*, 1, p. 29; Manole Neagoe, *op. cit.*, p. 69.

51. Manole Neagoe, *op. cit.*, p. 69.

Acest lucru reprezintă un succes al politicii «prudente și abile», pe care Neagoe, urmînd înaintașilor săi, a adus-o față de puternicul Imperiu otoman.

Frământările din imperiul de pe Bosfor și politica orientală a sultanului Selim au îngăduit lui Neagoe să ducă și «o politică de echilibru între turci și creștini». Mai întîi cu regatul ungar. Sperînd în obținerea, la nevoie, a unui ajutor împotriva turcilor, dorind ca, în caz de primejdie, să-și asigure un loc de refugiu, nădăjduind că «prin recunoașterea de către regele ungar să se preîntîmpine un eventual ajutor ce acesta ar fi putut să dea pretendenților fugiți peste munți»⁵², Neagoe Basarab, urmînd iarăși pilda înaintașilor săi, ca vasal, — chiar dacă acest act acum devenise doar un act «pur formal» —, curînd după înscăunare a cerut și recunoașterea regelui Vladislav II (1490—1516) și, în același timp, a stabilit și «legături de bună vecinătate cu regatul său».

În primăvara anului 1517, cînd, din anul 1516, Ungaria avea un nou rege, pe Ludovic II, s-au creat «condiții pentru încheierea unui nou legămint» între acesta și Neagoe Basarab. La 17 martie 1517, voievodul muntean, cu boierii țării mari și mici, a depus omagiu de fidelitate către noul crai de la Buda. În unul din paragrafele tratatului, semnat acum, se prevedea că «dacă s-ar întîmpla ca păgînii și vrăjmașii sfintei cruci și ai sfintei coroane să treacă peste plaiuri spre părțile ungurești ca să prade, apoi domnia mea și cu boierii domniei mele și cu toată țara, dacă ni se va părea că putem să stăm înaintea lor, ca să-i oprim, apoi vom sta; iar dacă vom vedea că nu putem sta înaintea lor, apoi noi să dăm de știre domnului nostru, înălțîmii crăiești și brașovenilor și Țării Birsei»⁵³.

În schimb acestui omagiu de fidelitate, printr-un act din 9 iulie 1517, regele Ludovic II arăta că a dăruit lui Neagoe și lui Teodosie, fiul său, domeniul Geoagiuului din Hunedoara, pentru ca în vremuri de restriște, dîmpreună «cu fiii și cu fiicele sale și cu boierii și lucrurile sale să se refugieze la noi și în țara noastră și să aibă un loc sigur»⁵⁴. Ajungînd stăpîn pe acest domeniu, Neagoe Basarab s-a arătat un statornic sprijinitor al Bisericii ortodoxe. Prin aceasta el a căutat să țină trează în rîndul populației românești din Transilvania conștiința unității ei cu populația de același neam, limbă și credință din sudul și estul Carpaților⁵⁵.

În anii ce au urmat după 17 martie 1517 raporturile de bună vecinătate dintre Neagoe și regele Ludovic II au continuat să se păstreze în aceeași stare de înțelegere, încredere și sprijin reciproc, nefiînd cu nimic tulburate nici în ultimii ani ai domniei celui dintîi.

LEGĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CU TRANSILVANIA. — Asemenea bune legături de vecinătate s-a străduit să întrețină Neagoe Basarab și cu Transilvania, — care, precum se știe și precum deja s-a arătat, în acel timp «ocupa o poziție specială, aproape autonomă», în cadrul regatului ungar. Față de populația acestei țări și mai ales față de importantele centre economice și politice: orașele-cetăți Sibiu și Brașov,

52. *Ibidem*, p. 76.

53. Ioan Bogdan, *Documente și regeste privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungaria în secolul XV și XVI*, București, 1902, p. 151—152.

54. A. Veress, *Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungarique cum Moldavia et Valachia*, I, Budapesta, 1914, p. 112—113.

55. Cf. St. Ștefănescu, *Un mare om politic, un ilustru cărturar și filozof*, în «Scinteia», an 41 (1971), nr. 8908 din 15 sept. 1971, p. 4. Pentru legăturile lui Neagoe Basarab cu Ungaria, v. și: T. G. Bulat, *Din domnia voievozului Neagoe IV Basarab. Relațiile cu ungurii și sașii ardeleni*, în *Inchînare lui Nicolae Iorga cu prilejul împlinirii vîrstei de 60 de ani*, Cluj, 1931, p. 73—77.

dintru început el a căutat «o apropiere bazată pe încredere și pe servicii reciproce. Și în mijloacele alese pentru acest scop, el fu întotdeauna demn și hotărât»⁵⁶.

Încă de la 4 decembrie 1512, *sibiienilor* le scria că: «Între noi trebuie să existe mai multă înțelegere decât a existat pe vremea lui Barbu și a vomnicului Pîrveu Craiovescu», că «între noi ar fi mai bună pacea și înțelegerea decât cearta și neînțelegerea» și că «oamenii domniei voastre și ai noștri mai bine să se hrănească cu bună pace și cu liniște»⁵⁷.

Cu tot acest îndemn la pace și liniște, Neagoe Basarab, în conformitate cu vederile politicii sale de sprijinire a orașenimii locale, pe care o voia pe picior de egalitate în relațiile sale comerciale cu Sibiuul, când a văzut că locuitorii acestui oraș se abat de la un astfel de principiu, a intervenit cu toată energia, devenind chiar amenințător. Intervenind în favoarea unor negustori români din Rîmnic, Tatul și Sarghiz, cărona sibiieni le confiscaseră marfa, el, plin de indignare, scria acestora din urmă: «Dacă nu li se va restitui în mîină tot, să știe grația voastră că (voi) afla domnia mea de unde să iau și să le plătesc, (căci) pe oamenii noștri drepti și sărmani nu-i (voi) lăsa în pagubă»⁵⁸. Altă dată, într-un caz asemănător, le spunea: «săracii noștri nu vor rămîne în pagubă, ci se vor despăgubi de la oamenii voștri»⁵⁹.

O asemenea atitudine de încordare, de amenințare chiar, a avut Neagoe și față de brașoveni. Aici, în afară de dorința sa de a «apăra negustorimea locală împotriva concurenței străine» și de a «limita activitatea negustorilor străini pe teritoriul Țării Românești»⁶⁰, mai erau și alte motive. Brașovenii, «neîncredători în sentimentele și intențiile» unui domn «pus în scaun de turci», cum era el, i s-au arătat «puțin prietenoși, ostili chiar, întretinînd în mijlocul lor, pretendenți împotriva-i și căutînd a-l discredita la Curtea din Buda»⁶¹. Prin urmare, pe de o parte, politica lui Neagoe față de brașoveni era dictată de activă sa «intervenție în favoarea intereselor negustorilor munteni», iar pe de altă, de «contracurare a încercărilor» ce aceștia făceau pentru «a-l răsturna și înlocui cu pretendenți sprijiniți de ei»⁶².

În interesul negustorilor munteni, Neagoe Basarab a restrîns drepturile de care se bucurau în Țara Românească negustorii din Brașov, între altele, obligînd pe aceștia din urmă să cumpere și să-și desfășoare mărfurile numai în anumite târguri și percepîndu-le cu rigurozitate, dările pe care trebuia să le plătească⁶³. Deși voievodul muntean își justifica măsura, scriînd brașovenilor că «dacă vom slobozi pe neguțătorii domniei voastre să cumpere și să vîndă prin orașele noastre, atunci săraccia și negustorii noștri cum se vor mai hrăni și cui vor vînde peștele și cum se vor înlesni să se plătească de dajdea domniei mele?»⁶⁴, totuși aceștia au trecut, cum era de

56. A. Lapedatu, *Neagoe-Vodă*, p. 15.

57. Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XV, 1, p. 221; T. G. Bulat, *op. cit.*, p. 74; Al. Neamțiu, *Un capitul din relațiile Țării Românești cu Transilvania în veacul al XVI-lea. Relațiile lui Neagoe Basarab cu Sibiuul (1512—1521)*, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională (din Cluj)*, X (1945), Sibiu, 1945, p. 358—359; Manole Neagoe, *Despre politica externă a lui Neagoe Basarab*, în «*Studii*», revistă de istorie (București), t. 19 (1966), nr. 4, p. 754.

58. S. Dragomir, *Documente nouă privitoare la relațiile Țării Românești cu Sibiuul în secolii XV și XVI*, în *Anuarul Institutului de Istorie națională (Cluj)*, IV, (1926—1927), București, 1929, p. 35—36; St. Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, p. 111—112.

59. *Ibidem*, p. 33; *Ibidem*, p. 112.

60. St. Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, p. 112.

61. A. Lapedatu, *Neagoe-Vodă*, p. 15.

62. Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, p. 71.

63. *Ibidem*, p. 72—73.

64. I. Bogdan, *Documente și regeste privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul în secolul XV și XVI*, p. 81.

așteptat, la contra măsurii. Acestea au fost, se pare, atât de aspre, încît au iritat la culme pe voievod, care, la rîndu-i, într-o scrisoare, «de o violență rară», și cu un ton foarte autoritar, îi indemnă să se potolească, între altele, scriindu-le: «Drept aceea, vă spun domnia mea: noi am fi iubit pacea și dreptatea, nu am fi iubit rezmirița, iar voi nu voiți pace, ce ați început răzmirița și supușii voștri ei se omoară și se taie și fără judecată și fără lege; pentru aceasta, dacă ați început răzmirița, apoi voi d-aci înaintea să vă păziți și să știți că eu voi face Tîra Bîrsei, așa că nu i se va mai cunoaște nici locul»⁶⁵.

Lîmpezîndu-se însă lucrurile, amenințarea de la urmă, cum se știe, n-a fost pusă niciodată în aplicare.

De conflictul economic dintre Neagoe și brașovenii a căutat să se folosească Mircea-Miloș fiul lui Mihnea cel Rău, care, aflat în Brașov, a încercat — și cu ajutorul locuitorilor de aici — să-l scoată pe acesta din scaunul domnesc, chiar în timpul cînd el încă nu era confirmat de sultan. Că brașovenii au fost amestecați în o astfel de încercare, reiese clar dintr-o scrisoare a lui Neagoe din 15 septembrie 1512, prin care, între altele, le reproșează și că: «nu v-a fost de-ajuns că ne-ați trimis în vara aceasta domnitor pe cap și nu v-a fost de-ajuns că hrăniți cu piinea voastră pe vrăjmașii noștri, ci ați trimis și prin alte țări, ca să-mi aduceți vrăjmași pe cap»⁶⁶.

Cum se știe, această încercare, și după ea și altele, au fost zădărnice și Neagoe a rămas, în continuare, domn al Țării Românești. Cearta lui cu brașovenii s-a stins înainte de 17 martie 1517, căci acum, în tratatul încheiat de el cu Ungaria — amintit mai sus — se prevedea și că aceștia din urmă, la sud de Carpați vor putea face negoț numai în orașele Tîrgoviște, Cîmpulung și Tîrgșor, «iar prin alte orașe să nu fie slobozi să umble cu marfă nicăieri». Neagoe biruise.

În continuare, raporturile dintre ei au fost bune, ceea ce, evident, reiese și din faptul că la 26 aprilie 1520 domnul muntean poartea pe brașovenii să ia parte la sfințirea mitropoliei din Tîrgoviște, ctitoria sa, îi încunoștința de unele mișcări ale turcilor și le cerea să vină să-i vadă oastea⁶⁷.

O consecință a bunelor raporturi dintre Neagoe Basarab și Transilvania este, de bună seamă și precizarea de hotar dintre Oltenia și Ardeal, stabilită la 9 ianuarie 1520. Ea s-a făcut de o comisie mixtă alcătuită din boieri din Hațeg, ca reprezentanți ai lui Ioan Zapolya, voievodul Transilvaniei și din boieri din Gorj și din sfatul Țării Românești, ca reprezentanți ai lui Neagoe. Această comisie începînd de la Olt spre Apus, a așezat din nou semnele de hotar dintre cele două țări. Delimitarea făcută de ea constituie «un act politic de cea mai mare însemnătate pentru domnia lui Neagoe Basarab» și, totodată, se socotește că este și «o urmare a politicii de prestigiu»⁶⁸. dusă de el.

65. Gr. Tocilescu, *534 documente istorice slavo-române*, București, 1931, p. 256; Virgil Cîndea, *Primul monument al experienței diplomatice românești medievale: «Invățăturile lui Neagoe Basarab»*, în Virgil Cîndea, Dinu C. Giurescu și Mircea Malița, *Pagini din trecutul diplomației românești*, București (Editura Politică), 1966, p. 110; Manole Neagoe, *Despre politica externă a lui Neagoe Basarab*, p. 752.

66. Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 224; Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, p. 72.

67. Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XV, 1, p. 243. Pentru legăturile lui Neagoe cu Transilvania, v. și T. G. Bulat, *Din domnia Voievodului Neagoe IV Basarab. Relațiile cu ungurii și sașii ardeleni*, p. 73—77.

68. Elena Eftimiu, *Granița Țării Românești cu Ardealul în secolul XVI (1520)*, în «Arhivele Olteniei», 6 (1927), nr. 29—30, p. 1—9; C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 151; Manole Neagoe, *op. cit.*, p. 74—75. V. și T. G. Bulat, *op. cit.*, p. 77—78.

RELAȚIILE LUI NEAGOE BASARAB CU MOLDOVA. — La începutul domniei sale, Neagoe Basarab n-a fost în legături prietenești cu Bogdan Vodă al Moldovei (1504—1517), căci acesta, fiind cumnat cu Mircea-Miloș, fiul lui Mihnea cel Rău, — pretendentul de la Brașov, amintit mai sus —, a încercat să-l ajute — fără succes însă —, să ocupe tronul Țării Românești. În afară de aceasta, voievodul de la Suceava îngăduia boierilor munteni, pribegii în Moldova la moartea lui Vlăduț, să locuiască nestingheriți în țara sa. Și cum aceștia erau potrivnici lui Neagoe, încurajarea și ajutorul ce li se da de către Bogdan, era pentru el o continuă amenințare.

Spre a nu lăsa fără răspuns asemenea fapte, la rândul său, Neagoe Basarab, în anul 1514, a încercat și el să scoată din scaun pe Bogdan, trimițând un pretendent în Moldova. În acest an, istorisește cronicarul Macarie, «un oarecare Trifăilă, care-și zicea fiu de domn, a ieșit din Țara Muntenească», — în mod sigur și cu ajutorul și consimțământul lui Neagoe —, «într-o vreme nepotrivită, rea, adică în vreme de iarnă... și a năvălit în țara Moldovei și a turburat aprig pe locuitorii țării aceștia». Încercarea nu și-a ajuns scopul, ci s-a încheiat printr-un eșec. Căci oștile lui Trifăilă, protejatul lui Neagoe, «ciocnindu-se» cu cele ale lui Bogdan Vodă «mai jos de Vaslui»⁶⁹, au fost înfrînte, iar pe el, istorisește la rândul său cronicarul Radu Popescu, «l-au prins viu și i-au tăiat capul»⁷⁰.

După aceasta nici o știre nu mai atestă conflictul dintre cei doi domni, ceea ce, desigur, poate fi un indiciu că el se sfârșise⁷¹.

NEAGOE BASARAB ȘI POLONIA. — În anii de încordare dintre Neagoe și Bogdan, unele fapte lasă să se înțeleagă că polonii au început să arate «un interes crescînd» față de voievodul de la Tirgoviște. La acest lucru erau împinși mai ales de neînțelegerile ce aveau cu tătarii, în care un ajutor din partea lui Bogdan le-ar fi fost de un foarte mare folos. Cum însă acesta era în ceartă cu vecinul său din sud, regele Sigismund al Poloniei (1506—1548) a încercat să-i împace. Cu vremea raporturile lui Neagoe cu polonii s-au îmbunătățit atât de mult, încît aceștia au putut alege Țara Românească ca loc de întâlnire al solilor lor cu cei ai ungarilor, spre a fixa o poziție comună în discuțiile ce urmau a purta cu Poarta⁷².

NEAGOE BASARAB ȘI STATUL PAPAL. — Chiar din primele ani ai păstoriei sale, papa Leon al X-lea (1513—1521), marele protector al Renașterii, îngrijorat de succesele sultanului Selim în Asia, a început a face încercări pentru organizarea unei cruciade antiotomane. În planurile sale intrau și țările române: Muntenia și Moldova. În ceea ce ne privește, vom aminti că prin anul 1513 Toma, arhiepiscopul de Strigoniu a fost însărcinat să «predice organizarea unei cruciade în Polonia, Ungaria și Țara Românească».

Îmbrățișînd o astfel de idee, Neagoe Basarab «a căutat să stabilească legături diplomatice, în afara Ungariei și Poloniei, și cu alte state în lupta împotriva turcilor», fapt ce-l va integra «în angrenajul politic european». Relațiile pe care le va stabili acum voievodul muntean «cuprind o arie geografică din ce în ce mai mare», dezvăluje o activitate diplomatică foarte bogată și sînt o dovadă că el «era privit de

69. *Cronica lui Macarie*, în *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI publicate de Ion Bogdan*, ediția revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București (Colecția «Cronicile medievale ale României», II), 1959, p. 92 ; Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, p. 35.

70. Radu Popescu, *op. cit.*, p. 35.

71. v. și : Manole Neagoe, *Despre politica externă a lui Neagoe Basarab*, p. 756—757 ; Același, *Neagoe Basarab*, p. 79—80.

72. *Ibidem*.

către apusenii ca o forță ce putea intra în combinațiile lor politice și nu ca un supus docil al turcilor»⁷³.

Cum era de așteptat, aderind la plănuita coaliție anti-turcă, în primul rând Neagoe a căutat să intre în legătură cu papa Leon al X-lea, cel ce o inițiasse și într-o măsură și cel ce o și finanța. În acest scop, în vara anului 1519, în numele său și al moului domn al Moldovei, Ștefăniță Vodă (1517—1527), a fost trimis la Roma *Anton Paicalas*. Aici, solul domnilor români a fost primit de papă și acesta, în urma convorbirilor purtate, a emis scrisoarea din 3 iunie 1519. În aceasta, între altele, înaltul pontif vorbea de dorința lui «Basarab, a iubiților săi fii, Teodosie și Petru și a urmașilor săi», de dorința «lui Ștefan, a fiilor săi» — citiți va avea — «și a urmașilor săi», ca de «acest sfânt soacum și de Biserica romană să fie legați prin alianță veșnică», de dorința lor comună de a intra, alături de ceilalți principii creștini, în «sfânta expediție împotriva lui Selim, tiranul turcilor» și, totodată, de legământul ce ei își luau de a nu încheia nici pace, nici armistițiu și nici alianță cu turcii, fără consimțământul papii, dacă, bineînțeles, și acesta, la rîndul său, le va da asigurarea că în orice tratat de pace va face vreodată cu turcii, îi va socoti și pe ei aliați și-i va face părtași la orice beneficii, chiar și teritoriale, s-ar realiza în urma unei victorii asupra lor. La sfîrșit, papa Leon al X-lea, declara că a primit aceste propuneri și, în același timp, asigură pe cei ce le făcuseră că Sfîntul Scaun va fi obligat să le și împlinească⁷⁴.

Prin această înțelegere, Neagoe Basarab, care dorea să «scoape de orice obligație față de turci și să înlăture pericolul lor», încheia «cu papa, și prin el, cu toți principii europeni, o înțelegere cu caracter ofensiv-defensiv și se punea la dispoziția acestei coaliții cu oastea sa, devenind în felul acesta un element activ în cadrul acestei înțelegeri»⁷⁵. Cele ce s-au petrecut mai apoi însă, n-au fost în măsură să satisfacă aceste dorinți.

LEGĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CU REPUBLICA VENEȚIANĂ. — La Roma «oratorul», adică purtătorul de cuvînt al lui Neagoe, Anton Paicalas, avea și sarcina de a angaja un medic pentru domnul său. Pentru aceasta el a cerut și ajutorul papei și a scris și la Veneția, unde a și plecat degrabă și unde, la sosire, și apoi cît a stat, a fost primit cu fast și pompă aleasă și, în același timp, tratat într-un chip cu totul deosebit⁷⁶.

Spre această Veneție, cu un an mai devreme, în ianuarie 1518, pornise solul lui Neagoe, doctorul *Hieronim Matievici* reguzanul, unde, ajungînd, fusese, de asemenea foarte bine primit. Aici el a fost înobilat și totodată și-a îndeplinit cu succes misiunea, care, mai ales, «era de natură politică și avea drept scop stabilirea unor legături de prietenie între domnul Țării Românești și Serenissima republică»⁷⁷.

După aproape două luni de ședere în Republica Sf. Marcu, solul lui Neagoe a trecut la Razuza, orașul adriatic cu care acesta era în strînse legături și din care își adusese un giuvaergiu și chiar pe acest medic, Hieronim Matievici, trimis acum în misiune diplomatică⁷⁸.

*

73. *Ibidem*, p. 768—759 ; *Ibidem*, p. 83.

74. Hurmuzaki, *Documente*, II, 3, p. 308 ; St. Nicolaescu, *Domnia lui Neagoe Basarab Vodă 1512—1521. O danie la mîndstirea Hilandarul din Sfîntul Munte Athos*, București, 1924, p. 9—10 ; Manole Neagoe, *Despre politica externă a lui Neagoe Basarab*, p. 759—760 ; același, *Neagoe Basarab*, p. 83—84.

75. Manole Neagoe, *Despre politica externă a lui Neagoe Basarab*, p. 759 ; Același, *Neagoe Basarab*, p. 84.

76. *Ibidem*, p. 758, *Ibidem*, p. 84.

77. *Ibidem*, p. 758, *Ibidem*, p. 82.

78. *Ibidem*.

Printr-o astfel de activitate diplomatică, care-și atinge apogeul în vara anului 1519 și care-i «fără precedent pentru Țara Românească», Neagoe Basarab a căutat să sporească «prestigiul țării în ochii vecinilor și ai Apusului interesat în problemele politice ale Peninsulei Balcanice și de a stabili legături în vederea unei acțiuni comune antiturcești». Eforturile sale însă, nu și-au putut ajunge scopul dorit, căci, precum vor dovedi faptele anilor ce de îndată au urmat, în acel timp «unitatea lumii creștine era o iluzie, iar pactele încheiate nu aveau nici o eficiență»⁷⁹. Din această pricină, el a îndemnat la prudentă, cât mai multă prudență și așteptare.

Evenimentele vremii i-au dat dreptate. Căci, cum se știe, noul sultan Soliman Magnificul (1520—1566), chiar în primul an de domnie, vara anului 1521, și-a și început activitatea militară în Europa. Peste cinci ani, la 29 august 1526, după dezastul de la Mohaci, Ungaria lui Ludovic III, aliatul lui Neagoe era la picioarele lui. Țara Românească însă și-a păstrat ființa, fapt ce reliefează din destul iscusința diplomatică a domnitorului său, marele om politic, cânturar și filozof «Io Neagoe cel numit Basarab voievod».

DIN POLITICA INTERNĂ A LUI NEAGOE BASARAB. CONSOLIDAREA DOMINIEL. — În întemiorul țării, în primii ani de domnie Neagoe Basarab a avut de înfruntat o puternică opoziție din partea unor boieri partizani ai lui Mihnea cel Rău și Vlăduț, înlăturați din scaun, cum se știe, de rudele sale, boierii Craiovești. Unii din boierii potrivnici fugiseră în Transilvania, alții în Moldova, iar alții la turci. Primii, cum s-a văzut, sprijinind doi pretendenți și avînd și ajutorul negustorimii brașovene, au «uneltit în mai multe rînduri — fără succes însă — împotriva lui Neagoe». Cei fugiți peste Milcov, la rîndul lor, alături de Bogdan Vodă, au sprijinit pe Mircea-Miloș, fiul lui Mihnea cel Rău în încercarea acestuia de a lua tronul Țării Românești, dar n-au reușit. Pînă la urmă, precum s-a arătat mai sus, relațiile dintre cele două țări românești s-au îmbunătățit și ei au rămas destărați pînă în toamna anului 1521, cînd «auzînd» de «poflita de dinșii, de moartea lui Neagoe Vodă, au venit în țară și împreună cu buzăenii au ridicat domn pe un Radu Vodă Călugăru»⁸⁰. Pribegii de la turci «au cerut sultanului să-l înlocuiască pe Neagoe, s-au plîns că mulți dintre ei, supuși credincioși ai pașahului, au fost lipsiți de averi și se ofereau să participe la o expediție împotriva lui Neagoe, pentru instaurarea legalității»⁸¹.

Tuturor acestor tentative, Neagoe Basarab le-a făcut față cu succes, dovînd, și cu acest prilej, de cîtă energie era capabil. Cum era de așteptat, în aceste triste împrejurări mulți și-au pierdut viața, unii pribegi, — exagerînd, desigur —, vorbeau de uciderea a 3 000 de oameni. Din rîndul acestora vom pomeni pe Bogdan, cumnatul lui Radu cel Mare, care prilejuise conflictul dintre acesta și Sfîntul Nifon și pîrșise lui Vlăduț voievod pe Neagoe, pe care «slugile» acestuia din urmă, la porunca sa prinzîndu-l, «l-au muncit foarte, pînă l-au și omorît»⁸². În afară de el, vom mai aminti pe pretendentul Mircea-Miloș, mort în temniță la Constantinopol, de a cărui moarte și ucidere același Neagoe scria sibienilor că s-a bucurat și s-a veselit în chip deosebit, căci el, Miloș «a depus multe stăruințe împotriva noastră și a fost un potrivnic și un dușman și al acestei țări a noastre, ba chiar și al Țării Ungurești»⁸³.

79. *Ibidem*, p. 760 ; *Ibidem*, p. 85.

80. Radu Popescu, *Istoriile domnilor Țării Românești*, p. 37—38.

81. Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, p. 200.

82. Radu Popescu, *op. cit.*, p. 34. V. și *Viața Sf. Nifon*, p. 20.

83. Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XV, 1, p. 240—241 ; P. P. Panaitescu, *Invățăturile lui Neagoe Basarab...*, p. 14—15.

Trecînd cu bine peste aceste vremuri de vînjoleală, pînă la urmă Neagoe Basarab a fost confirmat și de sultan și, știind să profite de o conjunctură internațională favorabilă — liniștea și pacea de la Dunărea de Jos, — și-a consolidat domnia. Prin măsurile energice luate în acele zile tulburi, el a făcut să se instaureze în țară o domnie autoritară și a asigurat liniștea și pacea pe întreg cuprinsul ei.

ORGANIZAREA INTERNĂ A ȚĂRII. — În ceea ce privește gospodărirea și organizarea dinăuntru a țării, Neagoe Basarab, cu sprijinul boierilor Craiovești, «a continuat acțiunea, pe care o începuse Radu cel Mare», luînd o seamă de măsuri «de îmbunătățire a organizării aparatului central de stat în domeniul legislativ, administrativ și fiscal»⁸⁴.

Mai întîi a căutat să statornicească în țară un climat de ordine, cinste și încredere. Cuprinsul uneia din scrisorile sale, schimbate cu sibienii, lasă să se întrevadă acest lucru. Aici, între altele, el le scria și acestea: «oricîți hoți voi găsi că au furat ceva săracilor domniei voastre, măcar și un pui de găină, am poruncit pe toți să-i spînzure, ca să nu mai oubeze omeva să fure»⁸⁵; cuvinte ce, în același timp, dezvăluie și domnia autoritară a celui ce le scria.

În afară de aceasta, în vremea sa, pe lângă precizarea cursului hotarului dintre Oltenia și Transilvania, amintită mai sus, pe hotarul de sud al țării s-au «lichidat» în unele părți «infiltrațiile turcești la nordul Dunării», iar în politica internă «s-a accentuat procesul de separare a averii personale a domnului de cea a statului, s-a dezvoltat aparatul fiscal al domniei și au apărut elementele unui aparat administrativ ce semăna cu slujitorimea din Moldova, care a contribuit la întărirea puterii centrale»⁸⁶. Și în «domeniul legislativ» Neagoe Basarab a vădit o asemenea tendință «de a pune ordine, de a uniformiza modul de judecată pe ansamblul întregului teritoriu al statului, de a face loc în mai mare măsură dreptului scris»⁸⁷.

CORP DIPLOMATIC. — Cum s-a văzut, în «scopul de a asigura țării pacea necesară prosperității ei» și de a face din Țara Românească «un important factor politic în viața internațională», Neagoe Vodă a desfășurat o bogată activitate diplomatică. În acest scop, el s-a străduit să-și creeze «din elemente locale sau străine» un corp diplomatic «bine instruit, la nivelul diplomației europene a vremii». Toți aceștia erau oameni de cultură, cu știință de carte și cu destulă iscusință în arta cuvîntului. Din rîndul lor merită a fi pomeniți: diecii Barbu și Roman, medicul raguzan Hieronim Matievici, cel ce a fost trimis în solii la Veneția și Raguză, Anton Paicalas, grec, care, în numele lui Neagoe, a mers la papa Leon al X-lea, la Roma, și la dogele Leonardo Loredano, la Veneția, ș.a.

ARMATA. — Pentru asigurarea liniștei în țară și pentru paza hotarelor ei, ca domn, Neagoe Basarab, care din tinerețe se pregătise pentru cariera armelor, s-a preocupat și de «organizarea unei oști puternice». În anul 1517 această preocupare era poate un fapt împlinit, de vreme ce în planul de cruciadă antiotomană, ce se urzea atunci, după informația lui M. Sanudo, el promisese că, în caz de conflict, va ajuta pe Ludovic II, regele Ungariei cu o armată de «80 mii de pedestri și călăreți»⁸⁸, iar

84. St. Ștefănescu, *Un mare om politic, un ilustru cărturar și filozof*, p. 4.

85. P. P. Panaitescu, *Documente slavo-române din Sibiu (1470-1653)*, București (Acad. Rom. Studii și Cercetări, XXXII), 1938, p. 25-26.

86. *Istoria României, II*, București (Acad. R. S. România), 1963, p. 623.

87. St. Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, p. 113. V. și: Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, p. 211 ș. u.

88. Manole Neagoe, *op. cit.*, p. 67-68.

în planurile făurite, în același scop, de papa Leon al X-lea, armata munteană trebuia să lupte alături de regele polon, urmînd să atace în anul 1518 Chilia, iar în cel următor, 1519, chiar Adrianopolul⁸⁹.

Trei ani mai apoi, la 26 aprilie 1520, în scrisoarea de poftire ce făcea brașovenilor ca să participe la tirnosirea mitropoliei din Tirgoviște, clitoria sa, Neagoe Basarab, referindu-se și la legăturile sale cu proiectata cruciadă antiturcească precum și la ajutorul militar ce ar putea să dea în acest scop, spunea «că este gata a sluji cu credință» lui Ludovic II, «domnul nostru prea milostiv», și «chiar și întregii creștinătăți», că «atunci cînd va fi de nevoie» cu toată puterea și oștile sale va ridica «armele pentru acea Țară Ungurească», fiind de față «cu 40.000 de ostași călări și pedestri», «că pentru a se putea face aceasta «a hotărit la toți boierii țării acesteia să facă pînă la un anumit timp acest lucru, căci... împăratul turcilor se pune în mișcare» și că, cu prilejul sfințirii mitropoliei, la care «va veni toată Țara», dimpreună cu solia brașoveană, va putea «cerceta», — în termen specific, trece în revistă —, «în scurt oștile noastre»⁹⁰.

Pentru această oaste, care, precum reiese din mărturii ale vremii, vrednice de credință, era o realitate, Neagoe Basarab stabilește principii de tactică și strategie, recomandă păstrarea unui moral cît mai ridicat și îndeamnă la răsplătirea ostașilor ce au săvîrșit fapte de vitejie⁹¹.

COMERȚUL. — Cum susținerea acestei armate necesita mijloace materiale și cum parte din acestea își aveau sursa în activitățile comerciale din țară, Neagoe Vodă Basarab «a promovat măsuri de sprijinire a negustorimii locale pe care a apărât-o împotriva concurenței străine». În aceiași timp, el a încurajat comerțul cu statele vecine, cerînd însă ca pretulîndei «negustorii munteni să fie tratați pe picior de egalitate». Cînd negustorii din Sibiu și Brașov însă, s-au abătut de la un astfel de principiu, Neagoe, precum s-a văzut, «a intervenit energic în favoarea supușilor săi»⁹².

CULTURA. — Trăind în mijlocul unei familii iubitoare și susținătoare a culturii și în preajma unor cînturari vestiți ai vremii, Neagoe, nu numai că în tinerețe și-a însușit o aleasă cultură, dar, ca domn, s-a arătat și un cald susținător al fenomenului cultural aflat în țară, cît și peste hotare. El a preluat «planurile de hegemonie culturală ale lui Radu cel Mare», reprezentînd «cu multă strălucire și cu mijloace mai bogate tradiția imperială a Bizanțului», al cărui «continuator de drept» se considera. În anii domniei sale, Țara Românească «devine centrul luminii ortodoxe și adăpostul civilizației bizantine», iar el «imaginea cea mai curată a monarhului, din grația divină, protector și apărător al bisericilor orientale», cum, odinioară, se socoteau și bazileii Bizanțului. Ca și aceștia, avînd «convîngerea că domniii sînt trimișii lui Dumnezeu, sînt expresia voinței divine», a căutat să se «inconjure cu toț fastul ce trebuia să ridice strălucirea tronului în fața supușilor». De aceea, «la Curtea sa din Tirgoviște» au fost introduse «fastul și ceremoniile de la curtea împăraților bizantini».

89. Cf. *Ibidem*, p. 66.

90. Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XV, 1, p. 243; N. Iorga, *Scrisori de boieri. Scrisori de domni*, ed. II, București, 1925, p. 184—185; T. G. Bulat, *Personalitatea religioasă a voevodului Neagoe Basarab al IV-lea*, Craiova, (f.s.), p. 67—68.

91. v. Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, p. 188—198 (Cap. *Gîndirea militară a lui Neagoe Basarab*).

92. St. Ștefănescu, *Un mare om politic, un ilustru cărturar și filozof*, în «Scinteia», nr. 8908 din 15 sept. 1971, p. 4.

Cum, mai ales, după căderea, în anul 1453, a Bizanțului sub turci, poporul român s-a îndreptat către o politică de cultură și printre popoarele din sud-estul Europei subjugate de aceștia și «amenințate, deci, în însăși existența lor națională și în puterea lor de creație», Neagoe Basarab, din proprie voință, s-a lăsat prins în mrețele unei astfel de politici, asumându-și «rolul de apărător și susținător al culturii acestor ținuturi»⁹³. Prin cultura ce-și însușise în tinerețe, el era într-utotul pregătit să joace un rol atât de mare. Aceasta a făcut ca domnia lui să fie «aureolată și de acest gând și toate faptele lui să izvorască din această conștiință»⁹⁴. De altfel, un astfel de rol i se recunoscuse, chiar de atunci, în toată lumea creștină răsăriteană.

În țară și peste hotare, el, «cu mijloacele bănești excepționale de care dispunea familia Craioveștilor și folosind ca domn o mare parte a veniturilor țării..., a stimulat inițiativa de cultură care avea să dea domniei lui un fast deosebit, rareori atins de domnia Țării Românești și în genere de monarhii lumii ortodoxe»⁹⁵.

BISERICA. — Alături de această politică de cultură și în strinsă legătură cu ea, Neagoe Basarab a desfășurat și o politică bisericească, iarăși atât în țară cât și în afara ei. Și aici el a continuat, întregind, activitatea începută de același Radu cel Mare, care adusese în țară pe fostul patriarh ecumenic Nifon († 11 aug. 1508), cu scopul de a reorganiza biserica munteană. Biograful acestuia, Gavriil protul, contemporan cu faptele, afirmă că «Neagoe Vodă ridică biserica cea căzută» a Țării Românești, așa cum «rădăcă David chivotul legii Domnului»⁹⁶.

Dintre măsurile privitoare la biserică, luate de Neagoe, în primul rând merită a fi amintită mutarea mitropoliei de la Argeș la Tîrgoviște, așa cum, de altfel, îndemnase cu câțiva ani mai înainte și Sfântul Nifon. Aceasta s-a făcut la 17 august 1517, după tirnosirea Mănăstirii Curtea de Argeș, de către patriarhul ecumenic Teolipt al Constantinopolului, venit la sfîntire, mitropolitul Macarie al Ungrovlahiei, de însuși Neagoe și de «tot sfîntul sobor», adunat atunci. Același biograf, istorisind faptul, scrie : «Iar mitropolia s-au mutat de la Argeș în Tîrgoviște și cum zise mai înainte Sfîntul Nifon, acum să umplu de Teolipt patriarhul Țarigradului și de Macarie mitropolitul și de Neagoe Vodă domnul Ungrovlahiei și de toți boierii cei mari și cei mici și de tot sfîntul sobor. Și așa să tocmă, ca de acum nice odată, în veci, să nu mai fie mitropolie în Argeș, ce să fie mînăstire și arhîmandrie ; iar în Tîrgoviște să fie mitropolie stătătoare, cum s-au așezat. Și să făcură aceste lucruri cu mare opreală și bleslem, ca să nu se mai clătească, nice să se mute în veci, nice de patriarh, nice de mitropolit, nice de domn, nice de boeri, nice odată»⁹⁷.

La înscăunare, în ianuarie 1512, Neagoe Basarab n-a găsit mitropolit în țară, căci vlădica Maxim Brancovici, ce păstora de prin anul 1505, în toamna anului 1508, fiind trimis de Mihnea cel Rău în solie la regele Vladislav II al Ungariei (1490—1516), din pricina evenimentelor din țară, desigur, nu s-a mai întors. La stăruințele insistente ale noului voievod, el a venit în țară, dar numai pentru scurt timp, căci curînd a plecat iarăși în Serbia, așezîndu-se la ctitoria sa de la Cruședol, unde a și murit la 18 ianuarie 1516. În locul său, poate după povața sa, însă sigur cu «bлагословеніа lui Pahomie patriarhul de la Țarigrad», Neagoe a pus «pe Macarie mitropolit a toată

93. *Ibidem*.

94. Pentru toate acestea, să se vadă și : Ion D. Sandu, *Neagoe Basarab, apărător și spirit-jinitor al Ortodoxiei*, Sibiu, 1938, p. 8 ș.u.

95. St. Ștefănescu, *Bănia în Țara Românească*, p. 115.

96. *Viața Sf. Nifon*, p. 19. 97. *Ibidem*, p. 30.

Țara Rumânească, Plaiului și Severinului», care, credem, că nu-i altul decât iscusitul ieromonah-tipograf Macarie și care a păstorit pînă la sfîrșitul domniei sale

Titularii din acest timp ai celorlalte două eparhii ale țării, înființate de patriarhul Nifon sub Radu cel Mare, — de vor fi fost —, încă nu se cunosc după nume.

NEAGOE BASARAB ȘI SFÎNTUL NIFON. — Pentru reorganizarea Bisericii Țării Românești, prin anul 1503, Radu cel Mare a adus la Tirgoviste pe Nifon III, fost patriarh ecumenic de Constantinopol (1486—1489; 1497—1498; 1502; † 11 aug. 1508). În timpul cît acesta a trăit la noi, tînărul Neagoe a fost «socolitorul» său, iar el i-a fost învățător, inițiindu-l, desigur, mai ales, în cele ale teologiei și în doctrina isihastă.

Cînd Radu cel Mare s-a supărat pe sfîntul Nifon pentru că acesta l-a muștrat că, împotriva pravilei, și-a năritat pe soru-sa, Caplea cu favoritul domnesc, Bogdan moldoveanul și l-a poftit să iasă din țară, poruncind ca «să nu-l mai bage nimenea în samă, nice să-l socotească, nice să-l cinstească», un «cocon de boeri, ce-l chiema Neagoe, care era mai mare peste vînători» și care nu-i altul decât Neagoe Basarab, trecînd peste voievodala poruncă, «aducea bucate de hrana sfîntului și aieve și într-ascuns cu indemnarea lui Dumnezeu, fără nice o temere. Iar fericitul Nifon îl întăria cu învățăturile sale, ca se crească și să se înalță în toate faptele cele bune și să se rădîce în noroc bun și să fie plăcut înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor»⁹⁸. Neputînd întoarce pe Radu Vodă din hotărîrea sa, sfîntul, blestemînd nelegiuirea și pe făptuitorii ei, a plecat din țară și s-a dus la Muntele Atos, unde «s-a prins» de mînăstirea Dionisiu și unde s-a și mulat către Domnul în ziua de 11 august 1508.

Mai tîrziu, cînd învățăcelul său Neagoe a ajuns domn, acesta, prin anii 1514—1515, pentru dezlegarea de blestem a lui Radu cel Mare, a hotărît să aducă în țară moaștele Sfîntului Nifon. Cîțiva din boierii săi, în frunte cu logofătul Danciu au fost trimiși la Sfelagora și, la întoarcere, aceștia au adus cu ei și «prețiosul odor».

Întîmpinate de însuși Neagoe voevod, dimpreună cu un impunător alai, moaștele Sfîntului Nifon au fost «duse într-o cinstită mînăstire Dealul» și așezate deasupra mormîntului lui Radu Vodă. «Și făcună bdenie toată noaptea — istorisește biograful sfîntului — împreună cu domnul Neagoe Vodă rugîndu-se sfinții sale pentru ertăciunea păcatului Radului Vodă, carele, fără de dreptate, au lepădat pre sfîntul de la sine și l-au gonit den țara sa». La sfîrșitul slujbei, singur Neagoe, prin descoperire de la Dumnezeu, a văzut cum «s-au rupt scoabele cele de fier și acoperămîntul mormîntului Radului Vodă», cum «degrabă să desfăcură marmurile și să ivi trupul din lăuntru al Radului Vodă groaznic și întunecat...», cum s-a deschis «sicriul cu moaștele Sfîntului Nifon», cum a «izvorit de la Sfîntul izvor de apă și a spălat tot trupul Radului Vodă, arătîndu-l luminat», și cum «iar înseși toate încuietorile și pietrele singure s-au închis și s-au încuiat, ca și mai înainte»⁹⁹. În acest fel, dezlegarea de blestem și fîrtarea lui Radu Vodă se făcuse.

Săvîrșite acestea, moaștele sfîntului Nifon au fost înapoiate mînăstirii Dionisiu, după ce însă ele au fost așezate într-un «sicriu tot de argint curat, poleit cu aur și înfrumusețat cu mîrgăritar frumos și cu alte pietri scumpe și cu jmalț». În afară de acestea, sicriul, hărăzit de însuși Neagoe, «deasupra pre plehupă (avea) scris chipul sfîntului, întreg; iar jos, la picioarele sfîntului», donatorul s-a «scris pre sine în genunchi, rugîndu-se sfinții sale»¹⁰⁰. Era, deci, un scump dar al voievodului muntean,

98. *Ibidem*, p. 11.

99. *Ibidem*, p. 22.

100. *Ibidem*, p. 23; St. Nicolaescu, *Un prețos chivot de la Neagoe Basarab Voevod 1512—1521 în Mînăstirea Dionisiu din Sfîntul Munte Athos*, București, 1933, p. 1—3.

în schimbul căruia a primit, ca «poclon», de la călugării dionisiți, capul și una din minile sfântului, spre a-i fi de «sfînțire și de ajutoriu».

Mai mult, «bunul credincios domn Io Neagoe Vodă... scoase slujbă și rugăciuni dreptului și fericitului Nifon părintele lui și sprijinitorului său», iar la 15 august 1517, cu prilejul tirnosirii mănăstirii Curtea de Argeș, această slujbă «care să făcuse fericitului Nifon se blagoslovi de Teolipt, patriarhul și de tot soborul se se facă și să se așază pretutindinea. Și tocmiră de făcură și slujba sfinției sale cu vecernie, cu utărne și cu liturhie»¹⁰¹.

Aceasta era însăși canonizarea Sfântului Nifon, făcută, cum se vede, pe pământ românesc, desigur, din îndemnul învățăcelului său, ajuns acum în scaunul voievodal al țării.

TIPARNIȚA DE LA MÎNĂSTIREA DEALU. — În pașnicia domnie a lui Neagoe Basarab tipografia ieromonahului Macarie, care, încă din zilele lui Radu cel Mare, lucra foarte probabil în cuprinsul mănăstirii Dealu de lângă Tîrgoviște, și-a continuat activitatea. La 25 iunie 1512 de sub teascurlile ei ieșea la lumină un prea frumos Tetraevanghel slavonesc, — limba folosită în biserica noastră în acel timp.

Această valoroasă carte, cunoscută și sub numele de «Tetraevanghelul lui Neagoe Vodă», constă din 290 file împărțite în 37 caiete, e tipărită cu două culori: negru și roșu, are cite 20 de rinduri pe fiecare față și nu este paginată. În trecut ea «s-a bucurat de mare vază, deoarece... a servit de model pentru Tetraevanghelul tipărit în Belgradul Serbiei la 1552», care uneori reproduce «pînă și stema Țării Românești cu vulturul cu capul întors, cu crucea în cioc și cu cei doi arbori în dreapta și în stînga». A mai fost reeditată, dar fără stema iacii amintită, în anul 1562 de meșterul lipograf sîrb, ieromonahul Mardarie de la Mînăstirea Mîrkša.

La noi, după Tetraevanghelul lui Neagoe s-au făcut copii manuscrise, iar după unii cercetători și cele trei Evanghelii slavone, tipărite de diaconul Coresi în anii 1562, 1579 și 1583, foarte probabil, n-ar fi altceva «decît niște reproduceri» — cu mici inovații — ale aceluiași Tetraevanghel din anul 1512.

Aceste repetate reeditări în țară și peste hotare arată că Tetraevanghelul slavon al lui Neagoe era destinat tuturor bisericilor ce, în acel timp, la sfintele slujbe foloseau limba slavă bisericească.

Se pare că în tipografia de la mînăstirea Dealu el a apărut în două ediții, din care una, probabil, de lux. Din această presupusă ediție de lux, însă, pînă acum nu se cunoaște decît un singur exemplar și de aceea nu se poate încă preciza dacă aci avem a face într-adevăr «cu un tiraj de lux sau cu un unic exemplar, prelucrat special», care, după părerea lui Nicolae Iorga, a fost exemplarul personal al lui Neagoe Basarab. În acest unic exemplar, din ediția zisă de lux, «hîrtia este înlocuită cu pergamentul subțire, formatul paginii [este] ceva mai mare, frontispiciile și literele inițiale ornate sînt vopsite cu mina în aur, canmin, albastru și verde peste cerneala lipografică, iar cuvintele cu roșu tipografic sînt rețușate cu mina». Toate acestea probează că exemplarul în cauză este, cu adevărat, o operă de artă, de lux, lucrată cu mîgală într-o vreme de înflorire culturală, cum a fost aceea a lui Neagoe Vodă Basarab.

Cartea, împodobită cu frumoase vînete și frontispicii, din care unele au în mijloc stema Țării Românești, ca, de obicei, cuprinde cele patru Evanghelii așezate în

101. *Viața Sf. Nifon*, p. 30—31. Pentru legăturile Sfântului Nifon cu Neagoe Basarab, v. și : N. A. Constantinescu, *Neagoe-Vodă Basarab și Sf. Nifon*, București, 1921.

ordinea lor din Noul Testament. Fiecare din ele este precedată de cite un cuvînt lămurilor, iar la sfîrșitul întregului cuprîns se află un epilog, alcătuit poate de ieromonahul Macarie, în care, între altele, se arată și rolul lui Neagoe Basarab în tipărirea acestui Tetraevanghel, scriîndu-se: «Pentru că Cel în Treime închinat a binevoit a umple biserica Sa cu sfînte cărți pentru slava și folosul cititorilor, drept aceea și eu întru Hristos Domnul binecredinciosul și de Dumnezeu păzitul și însuși stăpînitor domn, Io Basarab marele voevod și domn a toată Țara Românească și părților despre Dunăre, fiul prea bunului și marelui Domn Io Basarab Voievod, am rivnit cu ajutorul Sfîntului Duh și cu dragostea cea către sfîntele și dumnezeieștele biserici, am scris (tipărit) această de suflet mîntuitoare carte, Tetraevanghelul, pe care Duhul Sfînt prin gura Apostolilor au revărsat-o pentru știința și îndeplinirea slavei dumnezeirii Cei una în trei fețe închinată».

După aceasta, în numele celor ce s-au ostenit cu imprimarea acestei sfînte cărți, același ieromonah Macarie, desigur, adaugă: «Rog pe cei mai tineri și pe cei mai în vîrstă și pe cei bătrînă, care vor citi și vor scrie, pentru iubirea lui Hristos, să îndreptați și pe noi care cu osîrdie ne-am nevoit să ne binecuvîntăm pentru ca împreună lăudînd pe Tatăl dintru care (sînt) toate, pe Fiul prin care (sînt) toate, pe Sfîntul Duh, în care toate (s-au făcut), aici să aflăm pace, liniște, iar dincolo, cu lumina să dobîndim bunătățile (cele veșnice)».

În sfîrșit, la urmă, epilogul desvăluie data apariției Tetraevanghelului, numele meșterului tipograf și iarăși arată al cui a fost îndemnul la tipărirea lui, scriînd: «Cu porunca domnului Io Basarab marele Voievod, eu robul lui Hristos călugărul Macarie am ostenit pentru aceasta și am săvîrșit această carte în anul 7020, crugul soarelui 20 al lunii 9, indictionul 14, luna lui iunie 25 zile»¹⁰².

NEAGOE BASARAB CTITOR. BISERICI ȘI MÎNĂSTIRI DIN ȚARĂ. — Domnia lui Neagoe Basarab este însemnată și prin fapte de ordin bisericesc.

Cronica veche a țării afirmă că Basarab Vodă, căindu-se tare de moartea lui Vlăduț Vodă, «făcut-au beserici și mănăstiri multe și aicea în țară și printr-alte țări» și totodată că el, din aceeași pricină, «au chemat patrierși, vladici, episcupi, egumeni, preoți, călugări, diaconi și i-au strîns toți în cetatea den Tîrgoviște de au făcut sfînt mir cu multe rugăciuni și slujbe... la sfînta mitropolie care iaste făcută de dînsul»¹⁰³. Acest din urmă fapt, sfîntirea sfîntului mir în capitala Țării Românești, reprezintă un fapt de seamă în raporturile dintre Biserica acesteia și patriarhia ecumenică din Constantinopol, de care ea formal depindea.

Orice motive îl va fi îndemnat pe Neagoe să ridice și să ajute biserici și mănăstiri, un lucru se poate afirma cu siguranță: El este unul din cei mai mari ctitori de lăcașe sfînte din Țara Românească, care a înălțat și pe «cea mai frumoasă dintre bisericile pămîntului românesc: biserica mînăstirii Curtea de Argeș», una din gloriile domniei sale. Cum spune și Cronica, a zidit mînăstiri și biserici, atît în țară, cît și peste hotare, a înzestrat bogat multe lăcașe de curvioșie și a miluit un impresionant număr de instituții bisericești și mînăstiri din sud-estul Europei și din Orientul apropiat creștin.

102. Pentru toate acestea, să se vadă: I. Bianu și N. Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508—1830, t. I (1508—1716)*, București (Acad. Română), 1903, p. 9—21; P. P. Panaitescu, *Liturghierul lui Macarie*, 1508, București, (Editura Acad. R. S. România), 1961, p. LIII—LXIII.

103. v. P. P. Panaitescu, *Invățăturile lui Neagoe Basarab*, p. 11—12.

În țară, în fruntea ctitoriilor sale stă «frumoasa» biserică a minăstirii *Curtea de Argeș*, de a cărei realizare «a fost legală, se știe, toată grija domniei lui Neagoe Vodă și a Doamnei Despina, credincioasa și cucernica sa soție, despre care tradiția spune că a trebuit să-și vîndă podoabele sale lumestești ca să facă bani, spre a putea termina clădirea și împodobirea sfintului lăcaș»¹⁰⁴. Armonios proporționată, lucrată din materiale de cea mai bună calitate și bogat împodobită, ea întoldeauna «stîrnii «admirația vizitatorilor și interesul artiștilor», putînd fi socotită, pe drept cuvînt, «printre capodoperile arhitecturii din întreaga lume»¹⁰⁵. Din această pricină, în jurul ei «ca la toate marile creațiuni ale geniului omenesc, s-au făunil legende care să explice, în chip miraculos, zidirea ei, cum este acea binecunoscută legendă a meșterului Manole»¹⁰⁶, cel ce, cu prețul sacrificării soției sale, Ana, ar fi ridicat și «desăvirșit acest minunat lăcaș».

Sfințirea s-a făcut la 15 august 1517, fiind de față însuși patriarhul ecumenic Teolipt al Constantinopolului (1514—1520), ierarhii țării, patru mitropoliți din Orient, toți stareții Sfîntului Munte, în frunte cu protosul lor, Gavriil, egumenii minăstirilor din țară, mult «cliros» și mare mulțime de norod¹⁰⁷.

Deși direct de la Neagoe Basarab, pentru ctitoria sa de la Argeș nu s-au păstrat decît doar trei documente, prin care, la 7 ianuarie 1517 i-a hărăzit vama ce este la Ocna Mică de la Tîrgoviște¹⁰⁸, la 15 ianuarie 1519, i-a întărit satul Topana cumpărat de minăstire de la postelnicul Badea¹⁰⁹ și la 11 iulie același an i-a dăruit un metoh și un loc cu mori «mai jos de Pitești»¹¹⁰, totuși mărturiile indirecte lasă să se înțeleagă că el și-a înzestrat-o «cu un domeniu imens»: peste douăzeci de sate, vinărici domnesc și boieresc, cîinci mori la Pitești și la *Curtea de Argeș*, ș.a.¹¹¹.

Cum în august 1517 s-a hotărînt mutarea definitivă a mitropoliei Țării Românești de la Argeș la Tîrgoviște și cum aici pentru aceasta nu era un sfînt lăcaș corespunzător, Neagoe Basarab a zidit și *mitropolia din Tîrgoviște*, «mare și frumoasă cu opt turle lăt rălunde, cum să satură ochii tuturor de vederea ei»¹¹² și în anul 1520 i-a întărit satul Groșani, unele vii și un loc de casă în Tîrgoviște ce-i fuseseră închinat de postelnicul Marcea, ruda Craioveștilor¹¹³. După mărturia lui Gavriil protul, în această străveche capitală a țării Românești, *Tîrgoviște*, Neagoe «mai zidi și altă biserică... den temelie, *hramul Sfîntului și marelui mucenic Gheorghe* cu o clopotniță naltă pre tindă»¹¹⁴.

104. A. Lapedatu, *Neagoe-Vodă*, p. 16.

105. C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, 1, p. 151.

106. A. Lapedatu, *op. cit.*, p. 17.

107. Pentru felul cum s-a desfășurat slujba sfințirii, v. *Viața Sf. Nifon*, p. 29—30; iar pentru istoria minăstirii, mai nou, să se vadă: Emil Lăzărescu, *Biserica Minăstirii Argeșului*, București (Editura Meridiane) 1967 și Preotul Nicolae Șerbănescu, *Istoria bisericii Minăstirii Curtea de Argeș*, în «*Biserica Ortodoxă Română*», LXXXV (1967), nr. 7—8, p. 730—754, precum și (Același), *Minăstirea Curtea de Argeș 1517 — 15 august — 1967*, București, 1967.

108. *Documente*, XVI, 1, p. 117—118.

109. *Ibidem*, p. 140—141.

110. *Ibidem*, p. 148.

111. Aceasta reiese din unele hrisoave ale lui Radu de la Afumați, ginerele lui Neagoe, în care se face amintire de daniile făcute minăstirii Argeș de ctitorul ei (v. *Documente*, XVI, 1, p. 180 (act din 9 febr. 1524), p. 182—183 (act din 11 febr. 1525), p. 194 (act din 22 nov. 1525) și *Documente*, XVI, 2, p. 12 (act. din 30 mai 1526).

112. *Viața Sf. Nifon*, p. 28.

113. *Documente*, XVI, 1, p. 161. Pentru istoria vechii mitropolii din Tîrgoviște, ctitoria lui Neagoe Basarab, mai nou, v. Preotul Nicolae Șerbănescu, *Noi contribuții la istoria mitropoliei din Tîrgoviște*, în «*Biserica Ortodoxă Română*», LXXXVIII (1970), nr. 5—6, p. 513—552.

114. *Viața Sf. Nifon*, p. 28.

Ceva mai departe, în ostrovul Călimăneștilor de pe Olt, Neagoe Voda și soția sa Doamna Despina au preînnoit din temelie *biserica schitului Ostrov*, existent încă din prima jumătate a secolului al XV-lea¹¹⁵, iar în preajma Bucureștilor, tot pe un ostrov, în mijlocul lacului Snagov au ridicat, iarăși de iznoavă, *biserica mînăstirii Snagov*, al cărei început urcă, se pare, chiar în secolul al XIV-lea¹¹⁶.

Acest de pe urmă sfînt lăcaș pare a fi fost în atenția deosebită a noului ctitor, de vreme ce pentru el, de la acesta s-a păstrat, pînă azi, cel mai mare număr de hrisoave de danie și confirmare din rîndul celor date de el în favoarea vreunei biserici sau mînăstiri din țară: șapte. Prin primul, din 26 mai 1512, îi întărește satul Cîrcimari¹¹⁷, prin două, din anul 1513, îi confirmă stăpînirea peste 15 sate și peste multe sălașe de ațigani¹¹⁸, prin unul, de prin anii 1514—1516, în întărește, pe din două cu mînăstirea Glavacioc, un loc «de chîlie», la Cornu pe Prahova¹¹⁹, prin altul, din 16 martie 1515, îi reconfirmă stăpînirea peste satul Crăcimari, via de la Boian și din Băbeni, ș.a.¹²⁰, iar prin ultimele două, din 11 iunie și 6 august 1520, îi întărește dania făcută mai dinainte de monahia Eupraxia mama lui Vlăduț Voievod¹²¹ și aprobă schimbul ce mînăstirea făcuse cu un Dragomir și feciorii lui, dînd moșia Tîncăbești și primînd, în schimb, moșia Cornul¹²².

La alte mînăstiri din țară, Neagoe a făcut diferite adaose și îmbunătățiri. La Cozia, mindra ctitorie din secolul al XIV-lea, a lui Mircea cel Bătrîn (1386—1418), mărturisește biograful sfîntului Nifon, «au înnoit biserica cea veche, au pus icoane prea frumoase: sfînta și nedespărțita Troițe și a prea curatei Despuitoare și a lui Dumnezeu Născătoare și pururea Fecioară Mariia, și alte poale de analoghiu și odăjdii multe și frumoase»¹²³ și, la 26 aprilie 1519, i-a întărit o parte din satul Prisacani, închinată de un Andronic, călugărit apoi în mînăstire sub numele de Oteoctist¹²⁴. La Tismana, «arhimandria sfîntului și purtătorului de Dumnezeu părintelui nostru Nicodim», după mărturia aceluiași biograf, «toată biserica o au acoperit cu plumb și alte lucruri au obîrșit»¹²⁵, iar, la 27 iulie 1512, i-a confirmat stăpînirea asupra satului Vodița Mare cu seliștea Bahnei¹²⁶. La «mînăstirea den' Nucet», clătoria din județul Dimbovița a pîrcălabului Gherghina, unchiul lui Radu cel Mare, «multe au înnoit și pre făcăloarea de minuni icoană a Sfîntului mucenic (Gheorghie) bătut-au însuși Neagoe Vodă cu cuișoare un măr de aur curat, împodobit cu mărgăritar și cu pietri soumpe»¹²⁷. Deosebit de acestea, prin patru hrisoave din 23 ianuarie 1516¹²⁸, 16 august 1518¹²⁹, 3 noiembrie¹³⁰ și 13 noiembrie 1520¹³¹, i-a întărit multe din proprietățile sale și i-a hărăzit vinărișul boieresc de la Topoloveni.

La porțile Tîrgoviștei și în nordul fostului județ Vlașca, Neagoe Basarab a zugrăvit bisericile mînăstirilor Dealu¹³², cea de curînd preînnoită de Radu cel Mare și

115. V. I. Donat, *Fundațiunile religioase ale Olteniei*, p. I, *Mîndstiri și schituri*, Craiova, 1937, p. 63—64; C. C. Giurescu, *La 450 de ani de la moartea lui Radu cel Mare, domnul Țării Românești* (1495—1508), în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVI (1958), nr. 3—4, p. 381.

116. v. Nicolae I. Șerbănescu, *Istoria mîndstirii Snagov*, București, 1944, p. 25—26.

117. *Documente*, XVI, 1, p. 76—77. 118. *Ibidem*, p. 92—94, 96. 119. *Ibidem*, p. 102.

120. *Ibidem*, p. 107—108. 121. *Ibidem*, p. 157—158. 122. *Ibidem*, p. 160—161.

123. *Viața Sf. Nifon*, p. 28. 124. *Documente*, XVI, 1, p. 143. 125. *Viața Sf. Nifon*, p. 26.

126. *Documente*, XVI, 1, p. 82—83. 127. *Viața Sf. Nifon*, p. 26.

128. *Documente*, XVI, 1, p. 113—114. 129. *Ibidem*, p. 137—138.

130. *Ibidem*, p. 163. 131. *Ibidem*, p. 163—164.

132. Preotul Nicolae Șerbănescu, *Mîndstirea Dealul*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXII (1954), p. 289—290.

*Glavacioc*¹³³, cea din nou ctitorită de tatăl acestuia, Vlad Călugărul (1482—1495). Prima, zugrăvită, precum spune Gavriil protul, «cu văpsele și cu aur»¹³⁴, la 13 decembrie 1514, a primit de la acest binefăcător și un hrisov de reconfirmare a unora din satele sale¹³⁵, iar cea de a doua, prin hrisoavele aceluiași binefăcător, din 30 iulie 1512¹³⁶, 24 octombrie 1513¹³⁷, și altul de prin anii 1514—1516¹³⁸, și-a văzut, de asemenea, întărite multe din bunurile cu care fusese înzestrată mai înainte, mai ales de Mircea cel Bătrîn și Vlad Călugărul.

Purtarea de grijă a ctitorului de la Argeș, din punctul de vedere a astfel de adaosuri și îmbunătățiri, s-a întins de bună seamă, și la biserica *Sfântul Nicolae din Scheii Brașovului*¹³⁹, precum și la mănăstirile *Cotmeana din Argeș*, care «să cheamă ospățul cel de sară, adică metohul Cozii», ridicat de Mircea cel Bătrîn în secolul al XIV-lea și *Vișina din Gorj*, cea cu începutul tot cam din același timp, deoarece în istoria celei dintii se vorbește și de ajutorul său și de vreme ce pentru cele două din urmă el însuși spune, că, văzându-le «sărăcite», cu dorință «a rivniat» a nu le lăsa, ci a le «căuta și a le milui», cerînd, în schimb, a se numi al lor «cel din urmă ctitor»¹⁴⁰. În afară de ceea ce el, sub raportul construcțiilor, va fi făcut la *Codmeana* și *Vișina*, celei dintii, la 29 iulie 1518, i-a hărăzit un obroc de 1000 aspri pe an, un potir și o tupsie de argint¹⁴¹, iar celei de a doua, printr-un hrisov nedatat, un obroc anual de 400 de aspri¹⁴². În schimbul acestor daniu, el, întocmai ca un adevărat ctitor, cerea ca în fiecare din ele să i se facă anumite slujbe bisericești, alături cît este în viață, cît și după moarte¹⁴³. Menținîndu-ne încă la aceste două sfinte lăcașe de pe urmă, vom semnala faptul că după facerea meremeturilor de care vor fi avut nevoie, purtarea de grijă a noului ctitor, se pare că s-a îndreptat mai mult spre mănăstirea *Vișina*, deoarece prin alte trei hrisoave din 23 martie 1513¹⁴⁴, 14 decembrie 1514¹⁴⁵ și 22 aprilie 1519¹⁴⁶, i-a reconfirmat muniți, ocine, grădini, sate, ș.a.

Neagoe Basarab n-a înzestrat și miluit numai lăcașele sfinte ctitorite sau preînnoite de el, ci a făcut daniu și altor biserici și mănăstiri din țară. În afară de cele 25 de hrisoave de danie sau de întărire, amintite mai sus, în legătură cu «ctitoriile» — în înțelesul mai larg sau mai strîns al acestui cuvînt —, el a mai emis încă alte 25 de astfel de hrisoave pentru unele biserici și mănăstiri din țară (21 de hrisoave) și de peste hotare (4 hrisoave). Așa că din cele 95 de documente, cunoscute acum, ca ieșite din cancelaria sa între 20 februarie 1512 și 14 iulie 1521, mai bine de jumătate — exact 50 de hrisoave — «au ca obiect rezolvarea unor probleme care țin de domeniul feudal bisericesc», ceea ce, evident, «sugerează o activitate pe plan religios fără precedent în istoria medievală a Țării Românești»¹⁴⁷.

Lectura acestui al doilea lot de hrisoave arată că de binevoitoarea atenție a lui Neagoe Basarab s-a bucurat mai întii mănăstirea *Bistrița* din *Vilcea*, ctitoria rudelor sale, boierii *Craiovești*, în care foarte probabil el a început a-și dobîndi știința de carte, căreia, printr-un hrisov nedatat¹⁴⁸ și prin alte trei hrisoave din 30 iulie 1512¹⁴⁹,

133. Pr. Ilie G. Diaconescu, *Materiale documentare istorice la Monumente feudale bisericești din Raionul Găești, Regiunea Argeș*, în « *Glasul Bisericii »*, XXIV (1965), nr. 3—4, p. 267, 274.

134. *Viața Sf. Nifon*, p. 14.

135. *Documente*, XVI, 1, p. 103—105.

136. *Ibidem*, p. 84—86.

137. *Ibidem*, p. 97—98.

138. *Ibidem*, p. 102.

139. v. *Candid C. Mușlea, Biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului*, vol. I (1292—1742), Brașov, 1943, p. 57—58.

140. v. *Documente*, XVI, 1, p. 91, 136—137.

141. *Ibidem*, p. 137.

142. *Ibidem*, p. 91.

143. *Ibidem*, p. 91, 137.

144. *Ibidem*, p. 94—95.

145. *Ibidem*, p. 105—106.

146. *Ibidem*, p. 142.

147. *Manole Neagoe, Neagoe Basarab*, p. 216—217.

148. *Documente*, XVI, 1, p. 90.

149. *Ibidem*, p. 83—84.

10 ianuarie¹⁵⁰ și 10 august 1520¹⁵¹, i-a reinnoit unele privilegiile și i-a întărit unele danii de mai înainte. Ca și ea, minăstirea Govora din apropiere, ctitoria lui Radu cel Mare, prin hrisoave din 16 septembrie 1512¹⁵², 1 aprilie 1513¹⁵³, 30 octombrie 1517¹⁵⁴ și iarăși 30 octombrie 1517¹⁵⁵, și-a văzut reconfirmate de ctitorul de la Argeș toate proprietățile ce-i fuseseră făcute de voievozii munteni Vlad Dracul, Vlad Călugărul, Radu cel Mare și o seamă de boieri și, totodată, s-a văzut inzestrată și de el cu o poiană, cu un loc de oasă în Rîmnic și cu un țigan.

Ctitoria monahiei Magdalena, jupanița lui Hamza comisul, schitul *Corbii de Piatră* fost metoh al Mânăstirii Argeș, a primit de la Neagoe patru hrisoave: la 23 iunie 1512¹⁵⁶, la 29 septembrie 1512¹⁵⁷, la 11 ianuarie 1515¹⁵⁸ și la 12 iunie 1517¹⁵⁹, prin trei întărindu-i danile făcute de ctitor, iar prin unul hărăzindu-i un obroc de 700 de aspri pe an. Mânăstirea *Cornel* de lângă Valea Rea din Vilcea, prin hrisoavele din 11 ianuarie 1515¹⁶⁰, 3 noiembrie 1516¹⁶¹, 1 septembrie¹⁶² și 29 octombrie 1517¹⁶³ și 21 ianuarie 1519¹⁶⁴, primește și ea întărit pentru mai multe sălașe de țigani, unele sate, niște vii, un loc de arnie și de stupină și un vad de moară, date de Stanciul logofătul, Mânăstirii de la *Cricov* (= Mărgineni), existentă de pe la finele secolului al XV-lea, la 22 noiembrie 1517, i-a confirmat satul *Secăreanu*, un vad de moară și un loc «de un metoh»¹⁶⁵, iar celei de la *Potoc* (= Butoiu) din Dimbovița, datînd tot cam din același timp, printr-un hrisov din 10 ianuarie 1520, i-a întărit o jumătate din satul *Celei*, închinată de banul Barbu Craiovescu¹⁶⁶. Mânăstirilor *Dobrușa* și *Seaca-Mușetești* din Vilcea și *Gura Motrului* din Gorj, toate trei în ființă la începutul secolului al XVI-lea, prin câte un hrisov li s-a confirmat de același Neagoe, celei dintâi, la 2 septembrie 1520, stăpînirea peste satul *Crivina* și peste ocina de la *Poiana* lui *Ciolan*¹⁶⁷, celei de a doua, la 16 septembrie 1519, stăpînirea peste satele dăruite de clucerul *Manea*¹⁶⁸, iar celei de a treia, la 13 ianuarie 1519, stăpînirea peste mîilele ce i-au fost făcute de marele logofăt *Harvat*, ctitorul ei¹⁶⁹. În sfîrșit, unui sfînt lăcaș cu hramul *Sfîntul Ștefan*, printr-un hrisov din 21 ianuarie 1517—1519, i-a întărit «siliștea cea veche, carea iaste după Bărluiu lîngă *Braneti* și jumătate dintru o moară de la *Racovița*, date de același vel logofăt *Harvat*¹⁷⁰.

BISERICI ȘI MÎNĂSTIRI DE LA ATOS ȘI DIN RĂSĂRITUL CREȘTIN. — *Mila* lui Neagoe *Basarab* nu s-a revărsat însă numai asupra bisericilor și mânăstirilor din țară, ci, repetăm, din ea s-au înfruptat din belșug, chiar, și multe din lăcașurile sfînte din întreg răsăritul ortodox. Legăturile lui cu Atosul, d.p., — sub raportul acordării de ajutoare —, se poate socoti că încep încă din anul 1501, cînd, ca «jupan Neagoe postelnic», la 28 ianuarie, figurează în actul de danie al rudelor sale, boierii *Craiovești*, către minăstirea Sfîntului *Pavel* din Sfîntul *Munte*¹⁷¹. Deși numărul mîilelor sale trimise în Orientul creștin este impresionant, totuși, pînă acum, din cancelaria sa, nu se cunosc decît patru hrisoave ca emise în legătură cu acestea: trei în favoarea

150. *Ibidem*, p. 154.152. *Ibidem*, p. 87.155. *Ibidem*, p. 131.158. *Ibidem*, p. 106—107.161. *Ibidem*, p. 116.164. *Ibidem*, p. 141.167. *Ibidem*, p. 161—162.170. *Ibidem*, p. 110—119.151. *Ibidem*, p. 155—156.153. *Ibidem*, p. 95.156. *Ibidem*, p. 77—78.159. *Ibidem*, p. 120—121.162. *Ibidem*, p. 124—125.165. *Ibidem*, p. 131—132.168. *Ibidem*, p. 149—152.171. *Ibidem*, p. 2.154. *Ibidem*, p. 126—130.157. *Ibidem*, p. 87—88.160. *Ibidem*, p. 106—107.163. *Ibidem*, p. 125—126.166. *Ibidem*, p. 154.169. *Ibidem*, p. 139—140.

minăstirii Cutlumuş, «lavra cea mare a Țării Muntenesti»¹⁷², și unul în cea a minăstirii Hilandar¹⁷³. Că daniile făcute de el în răsăritul ortodox nu au fost numai cele amintite în aceste patru hrisoave, o probează relatarea contemporană a protosului Sfintului Munte, Gavriil, inserată în *Viața și traiul Sfintului Nifon*, care este în măsură să «furnizeze suficient material», spre a se putea «face o imagine clară despre proporțiile fără precedent pe care le ia în timpul domniei lui Neagoe susținerea Ortodoxismului»¹⁷⁴ prin astfel de mijloace.

Cum, pentru acest aspect al activității lui Neagoe, precum reiese din cele aci arătate, documentele lipsesc aproape cu totul, cum însă de el se face amintire în *Viața și traiul Sfintului Nifon* și cum textul acesteia a fost integrat în Cronica țării, spre a se putea vedea sacrificiul imens pe care el și țara sa l-au făcut pentru susținerea lumii ortodoxe, aflată sub stăpânirea islamică, hărăzindu-i multe și felurite daruri, în continuare vom așterne aci paragrafele cronicii, ce vorbesc deschis despre acestea :

«Iar în muntele *Athonului* pre groapa sfintului (Nifon) zidi biserică frumoasă în numele sfintului Nifon, iar mănăstirea (*Dionisiu*) o au îmbogățit cu multă avuție și multe ziduri au făcut și înalte...».

Iar mănăstirea lui Hariton, care de obște să chiamă *Cotlumuz*, care au început a o zidi den temelie Radu Vodă, Neagoe Vodă o au săvârșit, și cu toate frumusețile și podoabele o au împodobit denlăuntru și denafară, iar împrejur o au îngrădit cu zid. Și au făcut biseanică sfintului Nicolae făcătoriul de minune, cu turle, chiliă și trapezărie, pimnița, maghernița și magazia, grădina și poartă mică și mare, bolniță și ospătărie și dohirie, jîtniță și vistișerie și alte case de toată treaba. Iar biserica și chiliile le-au umplut de frumusețe și le-au săvârșit de acoperămînt, iar biserica și lînda o au învălit cu plumb, și au pus sticle pe la toate ferestritele. Și o au și tîrnosit cu blagoslovenia arhiereului și a protului și a altor egumeni de la alte minăstiri. Și făcu cinste mare marilor și celor mici, și-i dăruî cu daruri mari...

Așijderea făcu o prîstăniște în *Ascalon*, la mare, să fie de corăbieri și o corăbie mare și alta mică cu tot ce trebuiaște. Și o au zidit cu zid împrejur, și au făcut o culă cu arme și cu tunuri, să le fie de pază. Și alte metohuri cu de toate au zidit și au făcut și bine le-au locmit, din care are minăstirea mult venit. Și i-au pus numele : *Lavra cea mare a Țării Muntenesti*.

Iar lavra sfintului *Athanasie*, toată biserica cea mare, cu obliariul și cu tînzile, le-au înnoit și au împreunat plumbul cel vechiu cu altul nou și o au acoperit de iznoavă. Și toată clisernița o au zidit den temelie. Și au făcut vase de treaba bisericii, de aur și de argint. Și zăvese cusute cu sîrmă de aur, prea înfrumusețate au dat. Și i-au făcut și mertic mare, cite 10.000 de talere de an.

Iar în lavra *Iverului* a lui Sfeți Evtimie făcătoriul de minuni, pre sus pre ziduri au adus apă cu urloaic ca de 2 mile de loc dă dăpante. Și cu multă avuție o au împodobit. Iar cinstita lui doamnă, Despina, dat-au o zăveasă cusulă tot cu sîrmă de aur

172. Unul din 29 febr. 1512, întărindu-i opt sate și dîndu-i unele scutiinți (*Ibidem*, p. 75—76), altul din 23 iulie (1512—1513), prin care, după ce vorbește de grija pe care voievozii Țării Românești de mai înainte au arătat-o față de această minăstire, îi întărește, — făcînd noi hotărnicii —, un număr de 13 proprietăți din țară (*Ibidem*, p. 78—82) și altul, fără nici o dată, prin care îi reconfirmă jumătate din ocina Pârdeștilor (*Ibidem*, p. 89—90).

173. A fost emis la 23 august 1517, la Curtea de Argeș, cînd Neagoe era încă acolo, unde venise cu prilejul sfîntirii minăstirii, săvîrșită la 15 august 1517, și prin el se acorda minăstirii Hilandar de la Muntele Atos un obroc anual de 7 000 de aspri (*Ibidem*, p. 123—124).

174. Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, p. 90.

și prea înfrumusețată, să o pue înaintea sfintei și făcătoarei de minuni icoane în care iaste scris chipul prea curatei Fecioare și Maicii lui Dumnezeu, Mariei, care să chiamă Portăriță, care au venit pre mare la acea minăstire cu mare minune, cum, să allă scris de dinsa.

Iar la minăstirea *Pandocrator* au făcut mari ziduri, ca și la Iver și au dăruit multe daruri.

Și în lavna cea mare a *Hilandarului* iar au adus apă, tot ca la Iver.

Iar în lăudata minăstire a *Vatopedului* pohlă să dea milă pre an ca și la lavra lui sfteti Athanasie. Și au pus pre făcătoarea de minuni icoană a Precistii un măr de aur cu mărgăritari și cu pietri scumpe. Și zidi și pinnită mare den temelie.

Și au împodobit și marea minăstire *Xeropotam*, că au făcut o trapezărie den temelie și pinnită.

Iar la sfteti *Pavel* au zidit o culă den temelie, să fie de strajă.

Ce vom mai lungi-le cuvintele spuind toate minăstirile pre rind? Că toate minăstirile den sfintul muntele Athonului le-au îmbogățit cu bani și cu vase. Și dobitoace încă le-au dat. Și multe ziduri au făcut. Și fu otitor a toată *Sfetagora*.

Dar bisearica cea mare, săbornică din *Ţarigrad*? Au adunat plumbul cel vechiu și au cumpărat și altul nou încă mai mult și o au învălit de iznoavă.

Și toate chiliile din patrierșie le-au innoit. Și patrierșia cu bană și cu multe daruri o au îmbogățit.

Și sfintul munte al *Sinaei* cu toate vasele bisericii și cu alte daruri multe din destul au îmbogățit și i-au făcut mertic mare.

Iar sfinta cetate a *Ierusalimului*, Sionul, care iaste muma bisearicii, așijderea o au dăruit și o au îmbogățit dimpreună cu toate bisearicile dinprejurul ei. Și alte minăstiri de la Răsărit, toate.

Așijderea și în măgura Misiei, minăstirea *Oreiscului*, unde sint moaștele Sfințului Grigorie, făcătorul de minuni, tinda bisericii o au zidit și o au acoperit cu plumb. Și pre tronul cu moaștele au făcut un cerdăcel de piatră și l-au zugrăvit frumos și l-au poleit. Iar pre tronul sfintelor moaște au pus un covor de mătase cusut tot cu sirmă de aur.

Și la metohul aceiași minăstiri, care să chiamă *Menorlița*, au zidit o casă mare, să fie de odihna minăstirii, în care să făcea toate slujbele ce trebuia.

Iar în Elada, sfinta minăstire, anume *Meteor*, o au îmbogățit cu multe daruri și multe ziduri au făcut.

Așijderea și în Pethlagonia, minăstirea anume *Trescaviță* o au îmbogățit.

Și în Machedonia, minăstirea ce să chiamă *Cusniță* o au miluit.

Iar în măgura Cathesca, care să chiamă acum *Cuceina*, multe lucruri au făcut. Și alte biserici de acolo toate. Și lăcașurile călugărești hrănea. Și făcu și acolo ziduri ca și pentr-alte locuri.

Ce voi mai spune deosebi lucrurile și minăstirile care le-au miluit? Să zicem denpreună toate cîte sint în Evropa, în Thrachia, în Elada, în Ahia, în Iliric, în Cambania, în Elispond, în Misia, în Lugdunia, în Pethlagonia, în Dalmația și în toate laturi de la răsărit pîn la apus și de la miazăzi pîn la miazănoapte. Toate sfintele biserici le hrănea și multă milă pretutindenea da. Și mai virtos pre cei ce să streina pren pustii și pren pēstere și prin schituri, fără de nici o scumpătate hrănea...»¹⁷⁵.

175. *Istoria Țării Românești 1290—1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, p. 29—33.

Prin urmare din Dalmația și pînă la Sfînta cetate a Ierusalimului, trecînd însă pe la acea «grădină a Maicei Domnului», care-i Atosul, pe la vestita cetate a Țari-gradului și pe la muntele cel de Dumnezeu umblat de la Sinai, binefacerile lui Neagoe Basarab s-au revărsat din belșug, din ele înfruptîndu-se un mare număr de lăcașe sfînte. Încît, pe bună dreptate și «fără nici un fel de exagerare se poate spune că el a fost susținătorul întregii Ortodoxii, din Carpați pînă în Siria și de la Marea Ionică pînă în Egipt», ceea ce atunci a făcut ca numele lui să fie pomenit «în nenumărate minăstiri, în Balcani, în Grecia, în Asia Mică»¹⁷⁶.

Dacă, ținînd seama de aspectul bisericesc al activității lui Neagoe, istoricul A. D. Xenopol vedea în domnia lui «o lungă urmare de ceremonii religioase» și pe el îl acuza că «a subordonat interesele țării bisericii grecești», cercetări mai noi socotesc însă că o astfel de activitate «a avut un puternic substrat politic», ea vădînd și «poziția pe care o avea Țara Românească în complexul politic al Peninsulei Balcanice». Considerînd că «Biserica, prin organizarea ei, era în sudul Dunării un element de legătură între diversele popoare supuse turcilor, un factor important în rezistența ideologică antiotomană și, în anumite limite, juca și un rol politic», aceste noi cercetări apreciază că «acțiunea lui Neagoe de a «milui» bisericile de la Muntele Athos, din Epir, din Siria, de la Muntele Sinai și Ierusalim intra în cadrul politicii sale externe» și capătă «un sens ideologic și politic, de luptă antiotomană pe un plan foarte larg».

Prin o astfel de politică voievodul muntean «reușește să impună în conștiința popoarelor sud-dunărene ideea că domniile Țării Românești sînt moștenitori tradițiilor imperiale bizantine de susținere materială și de protejare a Bisericii Ortodoxe, dar mai ales, să nască speranțele că eliberarea lor va veni din nordul Dunării». O asemenea interpretare a lucrurilor, din prezența acelei impresionante suite de «mitropoliți și stareți din întreaga Peninsulă Balcanică, în frunte cu patriarhul Constantinopolului» la sfințirea mînăstirii Curtea de Argeș, în august 1517, nu face altceva decît un prilej de întîlnire, aici, pe pămînt românesc, a acestor conducători spirituali ai lumii sud-dunărene, în scopul de a contribui efectiv «la întărirea și organizarea solidarității creștine împotriva ofensivei islamului».

Această nouă interpretare privitoare la politica ortodoxă a lui Neagoe Basarab sporește și mai mult însemnătatea domniei sale. Căci în acest caz, prin o astfel de politică, el a «contribuit la stabilirea unui mare prestigiu politic și spiritual de care Țara Românească se va bucura în Peninsula Balcanică secole în șir»¹⁷⁷.

NEAGOE BASARAB, SCRITOR ȘI AUTOR. — Domnia lui Neagoe Basarab «e strîns legată și de înaintarea Bisericii noastre cu arta, literatura și cultura». Știința de carte și cunoștințele de tot felul ce-și câștigase în tinerețe l-au ajutat mult la aceasta. Fiind iubitor de cultură, el «s-a manifestat ca un adevărat mecena, a știut să stimuleze inițiativa de creație artistică și literară, care a dat domniei lui o aureolă de care puțini voievozi români sau alți monarhi ai lumii au avut parte în acele timpuri. El s-a înconjurat de vestiți meșteri locali sau străini, care, sub supravegherea lui, au realizat importante opere de artă, tipărituri de mare măiestrie sau au ridicat strălucite monumente». În afară de aceasta, «în climatul cultural din vremea lui își

176. C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, 1, p. 154.

177. v. pentru toate acestea : Manole Neagoe, *Despre politica externă a lui Neagoe Ba-*

găsește începutul istoriografia din Țara Românească»¹⁷⁸, și totodată a apărut și cea dinlăi «sinteză teologică românească».

Neagoe Basarab, acest prim «scriitor bisericesc ridicat din mijlocul românilor» cum l-a numit N. Iorga, «nu numai că a încurajat fenomenul cultural, dar a și lăsat scrieri, care cuprind multe idei originale, vădind profunzime de gândire și un strălucit talent literar»¹⁷⁹. Din îndemnul său, Gavriil, protul Sfetagorei, a scris: *Viața și traiul Sfântului Nilon Patriarhul Țarigradului*. După aprecierea istoricului D. Onciul (+ 1923), această lucrare, care nu se mărginește numai la înșiruirea celor înfăptuite de fostul patriarh constantinopolitan, ci înfățișează și domnia a patru voievozi munteni: Radu cel Mare, Mihnea cel Rău, Vlăduț și Neagoe Basarab, «împreună cu anele începute în același timp, a format baza primei cronici a Țării Românești»¹⁸⁰. Scrisă în grecește «*Viața*» a fost mai întâi tilmăcită în slavonește, poate chiar de însuși Neagoe¹⁸¹, și mai apoi, în secolul al XVII-lea, și în românește.

Voievodul Neagoe Basarab n-a îndemnat însă numai pe alții să scrie, ci el însuși a ostenit în această nobilă trudă. Sint indicații ce par a lăsa să se înțeleagă că el «și-ar fi descris pe larg, într-o lucrare, viața și activitatea sa politică». Dată în grija mitropoliei țării, «această lucrare cu caracter autobiografic, nu s-a mai găsit»¹⁸².

Dacă istoriografia română, prin pierderea ei, a fost lipsită de o prețioasă lucrare, în schimb, ea azi are la îndemână poate pe cea mai însemnată moștenire ce a rămas de la «acest Marc-Aureliu al Țării Românești, principe, artist și filozof», cum B. P. Hasdeu a caracterizat pe Neagoe Basarab, «înțeleptul voievod al Țării Românești».

Este vorba de cartea intitulată: *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, în jurul căreia de mai bine de o sută de ani s-au purtat și încă se mai poartă discuții, cu privire mai ales la autorul ei. Din nefericire însă nici această lucrare, scrisă în limba de cultură a vremii — slavona — și socotită de același B. P. Hasdeu un «falic monument de literatură, politică, filozofie și elocuință la străbunii noștri»¹⁸³, nu s-a păstrat în forma originală, ci într-o copie slavă, chiar din secolul al XVI-lea, și două tilmăcirii: una grecească și alta românească, deci în trei versiuni. Versiunea slavă se păstrează doar într-un singur exemplar manuscris, cu multe lacune, aflat azi, în colecția Bibliotecii Naționale din Sofia. Versiunea românească, «reprezentând traducerea integrală a textului, a fost efectuată, se pare, în timpul lui Matei Basarab (1632—1654), dar ne-a parvenit în manuscrise, nu mai vechi decât sfârșitul secolului al XVII-lea». Cea de a treia versiune, cea grecească, și ea în parte prescurtată, se păstrează într-un manuscris de la Muntele Athos, și pare «a fi fost efectuată, fie încă în timpul lui Neagoe Basarab sau curînd după aceea, cum susțin astăzi unii cercetători, fie cel mai târziu la începutul secolului al XVIII-lea»¹⁸⁴.

... sarab, p. 763—764. Același, *Neagoe Basarab*, p. 90—91, 96—102 ; St. Ștefănescu, *Un mare om politic, un ilustru cărturar și filozof*, p. 4.

178. St. Ștefănescu, *Idem*, *ibidem*.

179. *Idem* ; St. Ștefănescu, *Bănta în Țara Românească*, p. 116.

180. D. Onciul, *Din istoria românilor*, p. 62, cit. după T. G. Bulat, *Personalitatea religioasă a voievodului Neagoe Basarab al IV-lea*, p. 30.

181. Cf. T. G. Bulat, *op. cit.*, p. 31 și nota 114.

182. Cf. *Istoria Țării Românești 1290—1690...*, p. 205 și St. Ștefănescu, *Un mare om politic, un ilustru cărturar și filozof*, p. 4.

183. *Archiva Istorică a României*, I, 2, București, 1865, p. 112.

184. Gh. Mihăilă, *Un mare voievod cărturar*, în «România liberă», an. 29 (1971), nr. 0365, din 15 sep. 1971, p. 2.

Aflarea originalului ar închide poate discuția asupra problemei «paternității», care «continuă încă să fie subiect de dezbateră științifică, confruntându-se puncte de vedere deosebite». Reluate mai activ în ultimii ani, aceste discuții păreau a trece dreptatea de partea celor ce-l socotesc pe Neagoe autor. La cel de al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine, ținut la București între 6 și 12 septembrie 1971, însă, cercelătorul grec Leandros Vranassis a emis părerea că aceste *Învățăături* ar fi facerea lui *Manuel de Corint*, care le-ar fi scris la cererea lui Neagoe¹⁸⁵. Nefiind cazul a înșira aci și alte păreri pro și contra, ce mai bine de un secol încoace s-au formulat în problema «paternității» lor¹⁸⁶, putem afirma că, cel puțin, prin parte din conținutul lor aceste *Învățăături* pot aparține zilelor voievodului gânditor și filozof, care a fost Neagoe Basarab și că această parte, care-i și cea originală din lucrare, se potrivește întru totul cu acțiunile, gândirea, simțirea și ideile sale așa cum toate acestea reies din alte mărturii ale vremii¹⁸⁷.

După «moartea mamei sale, Neaga, după a fiilor săi Petru și Ioan, când domnescul părinte văzu că moștenirea sa se sprijină numai asupra lui Teodosie, simțind pentru el însuși nevoie de îmbărbătare și nevoie de învățătură pentru un copil fraged, pe care vedea că va trebui să-l lase curînd în luptă cu furtunile strașnice ale urilor politice, precum foarte judicios observa N. Iorga, Neagoe se hotărî a urma după pilda vechilor împărați bizantini, a căror ounună de aur și-o punea pe cap în zugrăveale ctitoriilor sale, și a da coconului Teodosie sfaturi de cîmuire. Pe lîngă extrase din cărțile mai cunoscute ale literaturii sfînte sau de cuprîns bisericesc, Scriptura, «Dioptra», pe lîngă tratate de știință naivă ca «Fisiologul», pe lîngă o prescurtare a poveștii moralizatoare despre Varlaam și Ioasaf, pe lîngă tînguiuri pentru pierderea mamei sale și a tînrului voievod Petru, Neagoe dă și o sumă de știri asupra vieții contemporane, cu pribegiile, cu luptele, cu soliile, cu puțina glorie, scump cumpărată și multele nevoi ce cădeau din bielsug și loviau adesea mai greu capetele cele mai înalte»¹⁸⁸.

Dorința de a iniția în tainele conducerii unui popor pe fiul său, Teodosie, în perspectivă a urca treptele scaunul domnesc înainte de majorat, ar fi făcut, deci, pe Neagoe să aștearnă în scris cuprînsul acestei alît de controversate cărți, în care «iubirea și grija părintească se îmbină cu fermitatea și clarviziunea politică, dragostea fierbinte de țară cu hotărîrea de a o apăra cu prețul vieții» și în care «cheia de boltă... o constituie capitolele consacrate sfaturilor de politică internă și externă, educației sociale a viitorului domn și a celor din jurul său»¹⁸⁹.

Cuprînsul *Învățăturilor* este împărțit în două părți distincte și în toată întinderea lui este străbătut de ideea că puterea domnească este de origine divină, ea neemanînd de la oameni, ci de la Dumnezeu. «Domnul este «unsul» lui Dumnezeu, așezat peste oameni, spre a-i conduce cu dreptate și blîndețe». Prima parte se deschide cu un «Cuvînt», în care, mai ales cu citate biblice, «sînt expuse liniile mari ale

185. v. St. Ștefănescu, *art. cit.*, p. 4.

186. V. pentru ele : Dan Zamfirescu, *Învățăturile lui Neagoe Basarab. Problema autenticității*, în *Studii și articole de literatură română veche*, București, 1967, p. 69—183 ; același, *Primul monument al literaturii române*, în *Învățăturile lui Neagoe Basarab...*, p. 5—55.

187. Pentru această concordantă, v. Nicolae Stoicescu, *La politique de Neagoe Basarab et ses Préceptes pour son fils Teodosie*, în «*Revue roumaine d'histoire*», t. 9 (1970), nr. 1, p. 19—42 ; *Învățăturile lui Neagoe Basarab*, p. 86 ș.u. ; Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, p. 103 ș.u.

188. N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*, vol. I, ed. II, București, 1929, p. 139.

189. G. Mithăilă, *Un mare voievod cărturar...*, p. 2.

concepției monarhiei de drept divin, obligațiile monarhului față de Dumnezeu, față de poporul peste care a fost «uns» să-l conducă, pricinile pentru care un șef de stat poate cădea din grația divină și mijloacele de o recăpăta»¹⁹⁰.

Această secțiune se continuă «cu o amplă succesiune de lecturi morale și pedagogice», constând din pasaje scoase din Vechiul și Noul Testament, Viața Sfântului Constantin cel Mare, de Eftimie patriarhul Tirnovei, din două predici ale Sfântului Ioan Gură-de-Aur și din romanul religios Varlaam și Ioasaf. Prin acestea, mai ales, se pun înaintea lui Teodosie și a altor domni exemple negative și pozitive de conducători de popoare, care, în primul caz, trebuie evitate, iar în cel de al doilea urmate. În acest scop, prin fața coconului domnesc și desigur că și a altora pășesc figurile fiilor neascultători ai lui Eli preotul, ale lui Saul, David, Solomon, Rofoam, Ahav, Iezechia și al Sfântului Constantin cel Mare, alături de care autorul a pus următorul îndemn: «Deci, să ascultați și să înțelegeți de viața lor și vă veți înțelepti de veți lua aminte cu socoteală... Și vă feriți fieștecarile din voi de ceale reale, iar lucrurile ceale bune neîncetat să vă nevoiți a face bine. Dreptu aceia ia aminte de vezi și să știi cum le-au fost începutul împărății lor și cum le-au fost împărățiile și cum le-au fost și sfârșitul»¹⁹¹.

Amintind de răscoala lui Avesalon împotriva tatălui său David, pe care o condamnă, autorul pune înaintea cititorului o seamă de «texte cu caracter moral», vorbind despre lucrurile bune, despre cele rele și despre iertarea greșelilor aproapelui. Ilustrând această ultimă temă cu pilda datornicului neiertător din Evanghelia lui Matei (XVIII, 21—35), continuă cu o «Pildă din Evanghelia». Sub acest din urmă titlu, folosindu-se și o omilie a Sfântului Ioan Gură de Aur, se face tilcuirea pericopei evanghelice cu pilda nunții fiului de împărat (Matei XXII, 1—14), ceea ce, pe de o parte, dă prilej autorului să facă, pentru cititor sau ascultător, următorul îndemn: «trupul să ți-l îmbraci în haine slabe și proaste, iar mîntea ți-o îmbracă în haine împărătești și o împodobeste cu corună și șazi în carită naltă și luminată», iar pe de alta, să laude pe cei ce «trăiesc în pustie disprețuind măririle și podoabele pămîntești». El scrie: «Ascultați, bărbaților, ascultați, muerilor, ascultați, împăraților, ascultați, împărăteaselor, ascultați, boiari, ascultați, jupineaselor, ascultați, toată vîrsta și toate rinduialele, bătrîni și tinerii, bătrînele și ceale tinere, că nici de un folos nu vă sînt haine(le) ceale lucii du pre denafară, ci ceale denlăuntru, acelea sînt de folos și de treabă. Că pin'vor fi îngrijați și vor purta pre denafară haine lucii și frumoase, cu nevoie ne vom îmbrăca sufletele cu hainele neputrejunii! Că nu iaste putere să-și împodobescă cineva și trupul și sufletul, nici va putea să slujească cineva și lui Hristos și diavolului, tot bine. Deci iani să lepădăm această muncă cumplită, că nimeni nu ș-ar împodobi casele cu părătare, și într-alte chipuri poleite iar să meargă și să șază cu robii săi îmbrăcat în niște fearfenite reale. Iar tu, iată că faci și ești așa; că casele sufletului tău să cheamă trupul care-l înfrumusezi cu multe îmbrăcăminte frumoase, iar pre suflet tu îl lași de zace într-o fêrfeșă rea acoperit. Dar nu știi că se cade să să împodobescă mai frumos împăratul decît cetatea? Că cetatea o împodobeste cu zăvease de in suptiri și cusute, iar împăratul să împodobeste cu caflanuri frumoase și cu corune... Iată, tu acum faci împotriva și în ponciș, că cetatea, adecă trupul, tu ți-l împodobesti cu multe feluri de haine, iar pre împăratul, adică

190. Dan Zamfirescu, *Primul monument al literaturii române*, în *Invățăturile lui Neagoe Basarab...*, p. 29.

191. *Invățăturile lui Neagoe Basarab...*, p. 139.

mintea, ți-o lași legată de să tiraște spre patimile și lucrurile ceale nebune și dobitocești. Dar nu cugeți că ai fost chemat la nuntă, și nunta au fost a lui Dumnezeu și nu chibzuiești că în cămărilor lui vor să intre toate sufletele îmbrăcate în haine lucii și cu ranțuri de aur împodobite.

Iar di-ți iaste voia să-ți spuîu carii au fost îmbrăcați așa și carii au fost împodobiți cu podoabe care să cădea la nuntă, adu-ți amînte de cei sfinți ce v-am pomenit mai întîi de multe ori, carii au avut haine de păr și au lăcuit pîren pustii. Aceia sînt ceia ce au fost împodobiți și înfrumusețați la acea nuntă cu haine și cu podoabe ca acelea. Căroră de li s-ar fi dat cîte haine de scumpe și de multe, n-ar fi vrut să le ia. Cîi, ca cînd ar zice cineva unui împărat să să îmbrace cu niște peatice reale și fărimate ale unui sărac, iar el s-ar mîniîna pentru aceale fearfenițe, așijderea și aceia n-ar fi băgat seama de caftanele ceale împărătești, nici ar fi avut nici o grijă de dîinsele, făr' numai ce ar fi avut socoteală tot de haina bunățăților lor. Pentru-aceia n-ar fi băgat de seamă caftaneli împărătești, ca pe niște păianjini și ar fi zis că sînt niște zăblae rupte și reale. Că la acel împărat mare și mînunat, ce au făcut nunta, sînt alte podoabe, mai frumoase și mai luminate decît acestor de acum. Și numai de țe-ai putea dăschide ușa minții să vezi cugetele și sufletele lor și împodobirile lor ceale dinlăuntru, lu ai cădea jos pre pămînt, că n-ai putea răbda să vezi frumuseața sufletelor lor și lumina și strălucirea hainelor, care strălucescu mai luminos decît fulgerul»¹⁹².

În continuare, se inserează mai multe fragmente din celebrul roman religios *Varlaam și Ioasaî*. În primul rînd, se face îndemn la cinstirea «robilor lui Dumnezeu» (călugării) și apoi, prin pilda celor patru racle de lemn, se pun înainte învățăturii mai cu seamă pentru un tînăr ce avea să ajungă domn. Între altele, este sfătuit, mai ales, să nu se lase ispitit de înfățișarea de pe dinafară a cuiva, căci aceasta nu ascunde întotdeauna și «un fond corespunzător»¹⁹³.

În fragmentul al doilea, prin «pilda pentru privighetoare», sfătuieste iarăși pe Teodosie, și desigur că și pe alții, să nu se «nădăjduiască în minciuni», să nu creadă «numaidecît cuvintele ceale deșarte», să «iscodească întii bine», ca să vadă dacă anumite lucruri «sînt adevărate au ba», să nu «să minie îndată și să facă rău», — mai ales împăratul, domnul și «cei putearnici» —, și la sfîrșit adaugă îndemnul: «Ce nici să te grăbești și să te nevoiești a crede minciunile, în loc de lucruri adevărate, pînă nu să vor adeveni cuvintele și lucrurile cu arătare credincioasă. Iar de te vei ispiți să-ți întinzi dreapta ta mai sus decît unde țe-au dat Dumnezeu, cela ce biruiaște pre cei vii și pre cei morți, cu adevărat deacîi te vei căi și nu-ți va fi cea căială nici de un folos. Pentru aceeaia toate lucrurile să le faceți cu sfat și cu socoteală și cu ruga lui Dumnezeu și deacîi nu te vei căi de lucrurile ceale ce au trecut»¹⁹⁴.

În celelalte fragmente de aci, împrumutate din aceeași *Viață a sfinților Varlaam și Ioasaî*, se ocupă de «înșălăciunea lumii acestia». În parte, susținerile de aci și le exemplifică prin pilda omului, care, fugind, de un inorog, a căzut într-o groapă, unde a dat de un șanpe mare și groaznic și prin aceea a unui om care avea trei «priiatini», din care pei doi îi iubia în chip deosebit, iar de cel de al treilea nu purta nici o grijă. Din acești prieteni, primul «iaste avuția și bogăția lui...», pentru care de multe ori cade în griji și nevoi, al doilea «iaste muiarea și fecioria lui și frații și rudeniile lui, cătră carea deaca să apropie...», anevoie să dăzlipeaste și să dăsparte», iar al treilea «iaste credința, dragostea, nădeajdea, milostenia, dreptatea, iubirea de oameni, curăția, ruga și alte bunățăți multe, carea, deaca murim noi, iale să urcă mai nainte

192. *Ibidem*, p. 195—196.193. v. *Ibidem*, p. 39 și 200—202.194. *Ibidem*, p. 203.

și mergu la Dumnezeu de-l roagă pentru noi și dau seama cătră vameșii cei groaznici și infricoșați și luplă pentru noi». Pentru aceasta să nu ne lipim prea mult sufletul de bunurile materiale, ci să căutăm mai degrabă pe cele spirituale, că așa vom dobîndi «priiaten pre Dumnezeu», care «ne va fi ajutoriu bun și ne va izbăvi de toate răutățile și acum, aici, și la eșirea sufletului, și în veacul ce va să fie»¹⁹⁵.

În sfîrșit, această primă parte se încheie cu un fragment din omilia Sfîntului Ioan Gură de Aur, «Despre răbdare și că nu trebuie să plîngem amar pe cei morți» și cu «un fel de epilog», împrumutat din Sfîntul Efreem Sirul și intitulat «Învățătură pentru facerea de bine și pentru îngăduiala și așteptarea lui Dumnezeu», cu gîndul desigur, ca, cel pentru care fuseseră alcătuite aceste învățături și, de bunăseamă, că și alți cititori, să mediteze necontenit «asupra rostului vieții și sfîrșitului ei» și să cugete întotdeauna «la ceea ce se întîmplă după moarte cu toți»¹⁹⁶.

Cea de a doua parte a *Învățăturilor* poartă următorul titlu: *Partea a doua a Învățăturilor lui Neagoe voevodul Basarab, domnul Țării Muntenesti, care au învățat pre fiiu-său Theodosie, așijderea și pre alți carii vor fi în urma lui de Dumnezeu unși, încorunați domni și biruitori țării aceștia, pentru multe și bogate lucruri care sînt domnilor folositoare de sufletu, și vreadnice de cinstea și pohvala domniei, așijderea și pre toți boiarții săi pre cei mari și pre cei mici*¹⁹⁷. Ea constă din 13 capitole, care, însă, precum observa, cu peste un secol în urmă, B. P. Hasdeu, fiecare în parte poate fi socotit «un tractat separat, un ce întreg și complet»¹⁹⁸.

Primul capitol este intitulat «Pentru cinstirea icoanelor», în al doilea se vorbește despre «frica și dragostea lui Dumnezeu», în al treilea Neagoe face elogiu mamei sale, Neaga prin: «Cartea lui Neagoe Voevod către chir Vlădica Macarie și cătră alți egumeni și ieromonahi și preoți și cătră tot clirosul, cînd au îngropat a doao oară, în mînăstire la Argeș, oasele mume-sei, Doamnei Neagăi, și ale coconilor lui, Petru voievod și Ioan voievod și a doamnei Anghelinii, cu cuvinte și învățături de umilnîjă», iar al patrulea cuprinde: «Pildă pentru ceia ce fac milostenic și pentru viața lumii aceștia din cartea lui Varlaam», între altele, punind înaintea lui Teodosie și a altora, pilda cu șarpele, cea cu porumbul și cea cu stratocamilul, adică gripșorul.

Cu capitolul ce urmează, al cincilea, se începe o parte care, «în forma cea mai clară și mai sistematică», exprimă «gîndirea social-politică, diplomatică și militară a lui Neagoe Basarab». În capitolul al cincilea, el arată «iubitului său cocon», Teodosie și altor domni «cum și în ce chip vor cinsti pre boiari și pre slugile lor care vor sluji cu dreptate», în capitolul al șaselea, cum, aceștia, «vor pune boiarii și slugile lor la boerie și la cinste și cum li vor scoate dintr-acestea, pentru lucrurile lor», în capitolul al șaptelea arată lor și altora «cum să cade domnului să șază la masă și cum vor mînca și vor bea», în capitolul următor, al optulea, le vorbește despre «solii» și despre «războai», în capitolul al noulea îi învață «cum și în ce chip să judece», în capitolul al zecelea îi îndeamnă «să fie milostivi și odihnitori», în capitolul al unsprezecelea «să nu fie pizmătăreși, nici să facă rău pentru rău», iar capitolul următor, al doisprezecelea, și-l întitulează: «Vorba lui Io Neagoe Voevod cătră fiiu-său Theodosie voevod și cătră alți domni, carii vor fi în urma lui biruitori țării aceștia, pentru peceltuirea cărții aceștia. Că aceaste cuvinte sînt în loc de peceți cărții aceștia». În sfîrșit, ultimul capitol, al treisprezecelea, cuprinde: «Rugăciunea lui Io Neagoe Voevod care au făcut la eșirea sufletului său cătră Domnul nostru Iisus Hristos

195. *Ibidem*, p. 211.196. *Ibidem*, p. 212—215.197. *Ibidem*, p. 217.198. *Arhiva istorica a României*, I, 2, București, 1865, p. 112.

și ertarea carca s-au ertat de cătră coconii săi și de cătră cocoane și de cătră boiarii săi cei mari și cei mici și de cătră alle slugi ale sale, de cătră toate, cu cuvinte de umilință».

Acesta este foarte pe scurt cuprinsul cărții intitulată *«Învățăturile lui Neagoe Basarab către liul său Teodosie»*¹⁹⁹, socotită de unii a fi «primul monument al literaturii române». Cum era și firesc, în cursul vremii, asupra ei s-au plecat mulți din cercetătorii vechii noastre culturi. Fiecare din aceștia a căutat să reliefeze una sau alta din ideile presărate pe toată întinderea ei și, în multe cazuri, a și alcătuit și publicat studii despre ele²⁰⁰. Până acum, d. p., gândirea militară²⁰¹, diplomatică²⁰², pedagogică²⁰³ și teologică²⁰⁴ a lui Neagoe Basarab, așa cum ea reiese din *Învățăturile*, a fost înfățișată în cărți aparte sau în paginile unora din periodicele de specialitate.

FAMILIA LUI NEAGOE BASARAB. — Neagoe Basarab a fost căsătorit cu o fiică naturală a lui Iovan Brancovici, căreia, ca descendentă de despot sîrb, în acte și pomelnice i se dă numele de *Despina*, în realitate ea, după unii cercetători, chemindu-se *Elena*. S-au căsătorit prin anii 1504—1505 și, așa cum reiese din fresca de la Argeș, au avut șase copii: trei băieți: *Teodosie*, *Petru* și *Ioan* și trei fete: *Stana*, *Ruxandra* și *Anghelina*. Trei din ei, *Petru*, *Ioan* și *Anghelina* au decedat în copilărie și pentru moartea lor prematură, tatăl, îndurerat, în *Învățăturile*, așterne pagini pline de jalnică durere. Teodosie a domnit foarte scurt timp în anul 1521 (septembrie—decembrie), apoi a plecat peste Dunăre și nu se știe încă precis în ce chip și-a încheiat zilele. Stana s-a căsătorit cu Ștefăniță Vodă, domnul Moldovei (1517—1527) și după decesul acestuia, în anul 1527, a venit la Argeș și s-a călugărit sub numele de Sofronia. A murit la 8 februarie 1531 și a fost înmormîntată în biserica minăstirii Curtea de Argeș. Ruxandra a fost căsătorită de două ori: întâi cu Radu Vodă de la Afumați († 1529) și apoi cu Radu Vodă Paisie (1535—1545), domni ai Țării Românești. Nu se știe ce a mai făcut după mazișirea celui de al doilea soț. În ultimul timp, se afirmă totuși, că ea ar fi fost înmormîntată tot în biserica Minăstirii Curtea de Argeș.

Doamna *Despina*, «unul din cele mai curate chipuri de doamne române», după ce fiul său Teodosie a pierdut tronul Țării Românești, a trecut în Transilvania, viețuind mai mult la Sibiu. A venit în țară în timpul domniilor ginerilor săi, apoi s-a retras iarăși la Sibiu. La o dată necunoscută încă, s-a călugărit sub numele de *Pletonida* și la 30 ianuarie 1554, a murit de ciumă. După doi ani, în 1556, osemintele sale au fost aduse în țară de mitropolitul Ungrovlahiei Anania (1544—1558; † 1580) și reînhumate în biserica minăstirii Curtea de Argeș. Neștiindu-se însă legătura dintre monahia Pla-

199. Pentru înfățișarea cuprinsului *Învățăturilor* lui Neagoe Basarab, v. și: Dan Zamfirescu, *Primul monument al literaturii române*, în *Învățăturile lui Neagoe Basarab...*, p. 28—55 și T. G. Bulat, *Personalitatea religioasă a voevodului Neagoe Basarab al IV-lea*, p. 32—47.

200. Pentru astfel de studii, să se vadă: Ierom. Antonie Plămădeală, *Cuprinsul teologic al «Învățăturilor lui Neagoe Basarab»*, în «Studii Teologice», XXI (1969), nr. 3—4, p. 246.

201. Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*, p. 188—198 (cap. «Gîndirea militară a lui Neagoe Basarab»).

202. Dan Zamfirescu, *Un mare diplomat: Neagoe Basarab*, în «Lumea», nr. 33 (94), 1965, p. 24—25; Virgil Cîndea, *Primul monument al experienței diplomatice românești medievale: «Învățăturile lui Neagoe Basarab»*, în Virgil Cîndea, Dinu C. Giurescu, și Mircea Malița, *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, 1966, p. 100—113; Manole Neagoe, *Despre politica externă a lui Neagoe Basarab*, în «Studii», t. 19, 1966, nr. 4, p. 745—764.

203. I. D. Negrescu, *Despre «Învățăturile lui Neagoe Basarab»* în «Revista de Pedagogie», an. 11, 1962, nr. 7, p. 63—78.

204. Ierom. Antonie Plămădeală, *Cuprinsul teologic al «Învățăturilor lui Neagoe Basarab»*, în «Studii Teologice», XXI (1969), nr. 3—4, p. 245—262.

tonida și Doamna Despina, la restaurarea minăstirii din secolul trecut, piatra sa de mormint a fost lăsată afară. Azi ea se află la Muzeul de Artă al R. S. România din București.

Amintind sfârșitul vieții și domniei lui Neagoe Basarab, Cronica țării scrie că: «au domnit cu bună pace, pînă au murit în domnie» și că «domnit-au ani 8, luni 8»²⁰⁵. După cele ce se spun în textul pisaniei pietrii de pe mormintul său de la Argeș, el și-a dat obștescul sfârșit la 15 septembrie 1521, deci acum 450 de ani. A fost dus și înmormîntat în biserica Minăstirii Curtea de Argeș, în al cărei pronaos mormintul său se află și acum, avînd deasupra o masivă lespede cu frumoase săpături și cu inscripție în limba slavonă, care tălmăcită pe românește, glăsuiește așa: «† A răposat robul lui Dumnezeu Io Neagoe Voevod și Domn a toată Țara Românească și a părților dunărene, în luna lui septembrie 15 zile, anul 7029, crugul soarelui 26, crugul lunii 15, temelia 18. A domnit 9 ani și jumătate. Și rog pe cei ce Dumnezeu îi va îngădui să vie după noi, să păzească adăpostul acesta mic și lăcașul oaselor mele, ca să fie necstricat»²⁰⁶.

Așa și-a încheiat zilele Neagoe Basarab, voievodul cărturar, filozof și patriot, a cărui domnie, precum reiese și din cele de mai sus, este una din cele mai de seamă din Țara Românească.

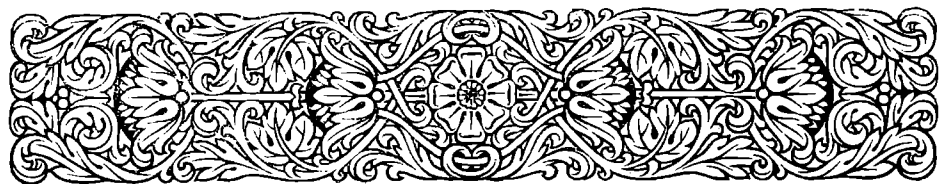
Cu cincizeci de ani în urmă, în anul 1921, la aniversarea a 400 de ani de la moartea sa și acum, în 1971, la trecerea a patru veacuri și jumătate de la același trist eveniment, poporul nostru și-a întors gîndul cu recunoștință către mărețele sale fapte, culturale mai ales, căci el «prin activitatea sa politică, de ridicare a țării, căreia i-a asigurat o stare prosperă, prin opera sa de cărturar, prin contribuția adusă la îmbogățirea patrimoniului spiritual al țării... a rămas și va rămîne ca mare personalitate în galeria valorilor noastre naționale»²⁰⁷.

Preotul NICULAE ȘERBĂNESCU

205. *Istoria Țării Românești 1290—1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, p. 42.

206. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, București, 1905, p. 146.

207. St. Ștefănescu, *Un mare om politic, un ilustru cărturar și filozof (450 de ani de la moartea lui Neagoe Basarab)*, în «Scînteia», an. 41 (1971), nr. 8908, din 15 septembrie 1971, p. 4.

450 DE ANI DE LA MOARTEA LUI NEAGOE BASARAB

S-au împlinit patru veacuri și jumătate, de când voievodul *Neagoe Basarab* și-a mîntuit zilele. Pe lespedea mormîntului său stă săpată inscripția: «A răposat robul lui Dumnezeu Io Neagoe voevod și Domn a toată țara Românească și a părților Dunărene în luna septembrie 15 ale anului 7029 (1521). A domnit nouă ani și jumătate. Și rog pe cei ce Dumnezeu îi va îngădui să vină după noi să păstreze adăpostul acesta mic și lăcașul oaselor mele, ca să fie nesticat».

Figura lui a rămas mult timp necunoscută în adevărata ei lumină și unilateral interpretată de istorici și filologi, deși încă din secolul al XVII-lea logofătul și scriitorul *Udriște Năsturel* îl reliefa ca un mare înaintaș cîtor de cultură.

Într-adevăr, mîndra ctitorie de la Curtea de Argeș reprezintă un simbol al înfloririi culturii din Țara Românească de la începutul secolului al XVI-lea. Privind această bijuterie arhitecturală, unde-i zac osemintele, ne dăm seama că la timpul ei, a reprezentat cel mai scump și mai frumos monument, nu numai de la noi, ci chiar din țările vecine. Pentru zidirea și înfrumusețarea acestei mînăstiri, s-au adus marmură și mozaic din alte țări, cu corăbii pînă la Vidin și de acolo cu căruțe. S-au adus meșteri din Constantinopol și din apus, făcînd ca bolta clădirii să fie așezată pe 12 stâlpi de marmură cioplită, ca simbol al celor 12 apostoli, adevărații stâlpi ai Bisericii creștine, principalul arhitect fiind însuși, voievodul.

Biserica, fără a fi uriașă ca domurile apusene, — înălțimea ei atîngînd abia 31 metri, — prezintă atîta proporționalitate între înălțime și lărgime, încît, cu toată ornamentarea ei bogată, variată și scilpitoare, produce impresie de odihnă și de durată veșnică, impresie pe care nu o produc decît operele arhitecturii clasice.

Mai aproape de pătrat decît de oblong, este construită din piatră, cu patru lurnuri, din care două mai mari. În partea de sus ferestrele și firidele sînt rotunde și lucrate cu arabescuri foarte variate, încît nu se aseamănă una cu alta, pe cînd în partea de jos ferestrele sînt lungi și înguste, lăsînd a pătrunde lumină puțină, ca într-un loc plin de tăine:

Cîtă bucurie va fi fost la terminarea acestei minunate clădiri!

Voievodul *Neagoe* a adus pe Patriarhul din Constantinopol *Teolipt*, care, împreună cu patru Mitropoliți greci, cu toți Arhimandriții de la Sfîntul Munte și cu toate căpeteniile clerului din țară, a sfințit biserica cu cea mai mare pompă văzută pînă atunci în Țara Românească (15 august 1517).

Tot pe timpul domniei lui, s-a început clădirea Mitropoliei din Tirgoviște, dar nu s-a putut isprăvi decît mai tîrziu (în zilele voievodului *Radu Paisie*). Ea avea lurnuri mai multe (8), dar mai mici, iar biograful Mitropolitului Nifon face aprecierea: «nu se mai satură ochii tuturor de vederea ei».

Alitudinea lui religioasă a făcut mare faimă în tot răsăritul, unde evlavia lui a adus daruri scumpe: la Cutlumuz ridicându-se biserica Sfântul Nicolae, la marea Lavră a Sfântului Atanasie, la Ivir, la Sfântul Eftimie, la Pantocrator, la Vatoped, la Xeropotam, la Sfântul Pavel, la Constantinopol, unde a acoperit Patriarhia și a înnoit chiliile, la Ierusalim, la Muntele Sinai, la biserica sârbească de unde se luaseră moaștele Decapoliului, la Meteorele de pe stânca Tesaliei, la Treșcavița, Cușnița și Cutesca (Cuccina).

Recunoștința față de cel ce i-a fost ca un părinte sufletesc în tinerețe, l-a îndemnat să aducă moaștele *Patriarhului Nifon* la Mănăstirea Dealul, spre a le așeza în semn de împăcare deasupra mormântului lui *Radu cel Mare*, care murise fără a se împăca cu Patriarhul pe care-l jignise pe nedrept. După acest act de iertare și împăcare postumă, moaștele Sfântului Nifon, au fost așezate în sicriu de argint poleit cu aur, dăruit de însuși voievodul Neagoe și trimise iarăși la Sfântul Munte. La mormântul lui a zidit voievodul Neagoe o biserică cu hramul Sfântul Nifon.

Voievodul Neagoe a îngrijit de multe biserici și de multe mănăstiri ale țării. Printre altele, el a acoperit cu plumb mănăstirea Tismana, a înfrumusețat cu prețioase daruri Nucetul (Cozia), aducând o icoană «făcătoare de minuni» din Constantinopol, împodobind-o cu o cunună din aur bătută în pietre scumpe, apoi mănăstirea din Ostrov sub Cozia; a ocrotit mănăstirea de călugărițe din Corbii de piatră, biserica Sfântul Gheorghe din Tîrgoviște etc.

Pe timpul voievodului Neagoe a venit de la Muntele Atos, *Gavrill Protul* și a rămas pentru puțin timp în țară, unde a scris (între 1517—1521), «Viața Patriarhului Nifon», care cuprinde date istorice de valoare și care, împreună cu alte însemnări din acel timp, formează baza celei dintâi cronici a Țării Românești.

Voievodul Neagoe a promovat și intensificat activitatea culturală folosind și tiparul, introdus încă din 1508, prin călugărul *Macarie*, ajuns sub acest voievod mitropolit, binecunoscut și prin frumosul «Evangeliiar slavon» din 1512 și răspîndind scrierile în Moldova, Ardeal și chiar în toată peninsula Balcanică. Folosirea tiparului a fost un act de îndrăzneală pe vremea aceea, cînd turcii înterziseseră în imperiul lor invenția lui *Gutenberg* din 1450, fiind considerată diabolică.

Deși voievodul Neagoe și-a mîntuit zilele cu mult înainte de vreme, totuși a lăsat o țară liniștită și o tradiție politică pe care credea că o va continua și fiul său minor *Theodosie*, pentru care alcătuiuse un îndreptar de conduită.

Chiar numai succinta expunere de mai sus, ne îndreptățește să aruncăm o scurtă privire asupra chipului cum acest mare voievod și-a format personalitatea.

Neagoe se născuse în anul 1482, în anul morții tragice a tatălui său, Voievodul *Basarab al III-lea cel Tânăr (Țepeluș)*, pe care, probabil, că nici nu l-a cunoscut, ci, numai evocat în titulatura lui de domn. A fost crescut la Glogova (Gorj) de mama lui, *Neaga*, și de influentul boier *Pirvu Craiovescu*. Cula în care s-a născut, păstrată astăzi sub formă de casă întărită pe terasa de răsărit a Motrului, fusese pe acel timp înconjurată de un frumos parc. Din cerdacul acestei așezări, de unde privirii i se deschide un minunat peisaj, pînă departe în jos, către Strehaia, este neîndoios că și-a putut iniția Neagoe gustul pentru frumos.

Fiind din cea mai fragedă tinerețe iubitor de învățătură, trăit cîțiva ani la Constantinopol, precum și la curtea domnească a lui *Radu cel Mare*, a avut prilej să se formeze sub toate aspectele. În primul rînd, a reușit să continue politica înțeleaptă a lui *Radu cel Mare*, înlăturînd învrăjbirea dintre partidele boierești și să ridice nivelul vieții sufletești a poporului său prin credință, cultură și artă.

Un bun sfetnic l-a avut și in soția sa «*Doamna Mișta*» sau «*Despina*», fiica lui *Ioan Brancovici* († 1503), despotul Serbiei și nepoata Mitropolitului *Maxim*.

Recapitulându-i domnia, ne vine greu a crede că Neagoe a domnit numai 9 ani și jumătate și că, într-un atit de scurt timp, efortul constructiv al Țării Românești a fost general: în economie, ca și în relațiile externe, în litere, ca și în artă. Schimburile comerciale peste Carpați s-au intensificat de o parte și de alta. Soliile lui *Neagoe* ajung la curțile maghiară și polonă, la Senioria Venețiană și la Papa.

Sprijinul pe care-l acordă vechilor așezăminte bizantine de cultură din marile teritorii cotoprite de otomani este dat din convingere, pentru apărarea unor vetre de lumină de la pieire și de pregătire a luptătorilor pentru eliberarea lor.

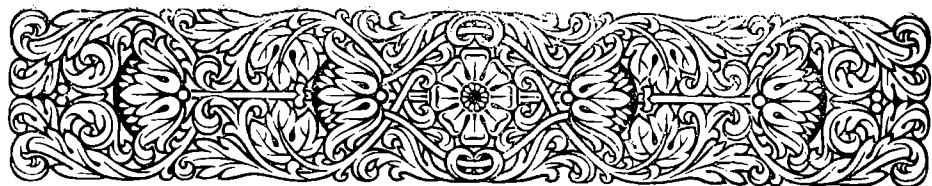
În «*Învățăturile lui Neogoe către fiul său Teodosie*» răsună temele și acordurile unei însemnate literaturi specifice epocii de viitor, a unei viziuni morale și politice bogate în idei înaintate pentru acea vreme. Învățăturile cuprind sfaturi ca acestea, în ceea ce privește pe turci: «Iar care nu cred în Hristos, Dumnezeuul nostru, nici prea curatei lui Maici, aceia n-au alita minte nici înțelepciune, ci toată mintea și înțelepciunea lor este mina cea întinsă, și darul să li dai, și să li umpli gurile tuturor de toate. Numai atunci vei avea pace cu dinșii și odihnă. Încă înaintea acestora nimic din avuțiile voastre să nu arătați, nici scule, nici haine, nici boierii tăi să nu se împodobească înaintea lor, ci să te arăți și să te faci înaintea lor sărac și lipsit, și nici într-unele să nu te fălești. Și, cînd vor veni de la dinșii soli mari, și vei gîndi să trimiți înaintea lor cinste, tu trimite și le fă cinste, însă numai cu bucate și cu băutură, iar altă cinste și avuție să nu arăți înaintea lor. Că, măcar de vi s-ar făgădui cît de cu prietenie și cu dragoste, iar tot să nu-i crezi, nici să li arăți avuția ta, ci încă mai virtos să o ascunzi de dinșii. Și, pînă ai avere în mîinile tale, tot li se dă, că toată înțelepciunea lor stă în dare».

Sfătuiește pe Teodosie cum trebuie să se poarte cu boierii, să ajute pe cei săraci, să nu se leamă de mulțimea vrăjmașilor «căci omul viteaz și războinic nu se sperie de oamenii cei mulți, ci, cum risipește un leu o cireadă de cerbi și cum omoară un lup o turmă de oi, cît de mare, așa și omul viteaz și bărbat nu se înfricoșează de oamenii mulți».

Iar spre iubirea de patrie îi îndeamnă pe toți prin următoarea pilduire: «Nu fireți ca pasărea aceea, ce se cheamă cucu, care-și dă ouăle de le clocește alte păsări și scot pui, ci, fiți ca șoimul și vă păziți cuibul vostru». Totodată îl sfătuiește, să lupte cu vitejie pentru apărarea țării de dușmani, chemînd pe Dumnezeu în ajutor și jertfîndu-se pentru patrie. «Că mai bună este moartea cu cinste decît viața cu amar și ocară». Orice măsură s-ar lua să fie bine chibzuită: «O fătu meu și voi fraților, să luați sfat de la cei mari și de la cei de al doilea și de la cei mai de jos că așa se cade...».

Aceste gîndiri filozofice și învățături înțelepte, care exprimă tulburătoare reflecții politice și morale și autoritatea permanentei verificări, au făcut pe istoricul *Hasdeu* să numească pe *Neagoe Basarab*: «Marc Aureliu al Țării Românești, principe, artist și filosof, care ne face a privi cu uimire, ca o epocă de pace și cultură excepțională în mijlocul unei întunecoase furtuni de mai multe veacuri, scurtul interval dintre anii 1512 pînă la 1521».

ION AL. FLORESCU

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

CEA DE-A III-A CONFERINȚĂ DE ORIENTARE A CLERULUI DIN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

(Septembrie 1971)

În cea de-a doua jumătate a lunii septembrie a avut loc cea de-a treia conferință de orientare a clerului din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Ținută pe protoierii, conferința s-a desfășurat într-un climat de colaborare și participare a întregii preoțimi la problemele majore ale actualității, cu convingerea adincă și conștiința că securitatea și pacea sînt singurele coordonate ce pot oferi istoriei contemporane garanția existenței și a progresului.

Deaceea, tema dată pentru studiu în această conferință: *«Biserica ortodoxă Română și problema instaurării unor condiții internaționale de colaborare și securitate»*, cuprinde în sine concretizarea acestei probleme și contribuția preoțimii ortodoxe la realizarea acestor dezi-derate mondiale.

Cunoscut lucru este că după cel de-al doilea război mondial teme-
liile lumii vechi au fost zguduite. S-au năruit tronuri, s-au sfărîmat lanțuri de robie și s-au ivit popoare noi și libere pe harta lumii, cerin-
du-și dreptul la viață și la fericire. Multe popoare și-au schimbat
modul de viață și și-au luat soarta în propriile mîini. Pe multe meri-
diane ale lumii s-a format o nouă conștiință și o nouă viziune despre
viață și lume. S-au născut noi valori și criterii de prețuire a bunurilor
materiale și morale. Un nou suflu de transformare a omului. Toate a-
ceste realizări se datoresc marilor cuceriri ale oamenilor și popoarelor
pentru libertate, pentru mai-binele omenirii și pentru progres. Umbrele
ultimului război mondial și războaiele nedrepte care se mai poartă
astăzi în unele regiuni din lume au ridicat probleme de uriașă impor-
tanță pentru întreaga omenire. Pacea și securitatea sînt bunuri ele-
mentare pentru viață. De aici se desprind eforturile tuturor omeni-
lor de bine și de conștiință pentru apărarea și consolidarea lor. In-
staurarea și asigurarea unei păci drepte și trainice în lume constituie

un obiectiv și al Bisericii în împlinirea poruncii Mîntuitorului Hristos care a zis «Pace vouă», «Pacea Mea o dau vouă». Pentru aceasta preoțimea ortodoxă, în virtutea acestor porunci își face o înaltă îndatorire, în a sprijini, cu toate puterile ei inițiativele pentru crearea condițiilor și căilor cele mai potrivite pentru întărirea păcii în Europa și lumea întreagă. Conferința din luna septembrie a marcat un moment de manifestare elogioasă, adusă de către întreaga preoțime din Biserica Ortodoxă eforturilor omenirii pentru realizarea securității și păcii.

La toate protoiereile din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, Conferința s-a desfășurat sub președinția delegatului chiriarhal și a început prin oficierea unui Te-Deum de către un sobor de preoți, răspunsurile fiind date de participanți.

Astfel, *marți 21 septembrie* a fost conferință la următoarele protoierii : Circa I Capitală, — delegat P. C. Pr. Al. Ionescu, Vicar Mitropolitan ; Oltenița — delegat P. C. Pr. C. Pîrvu — Consilier Patriarhal ; Tîrgoviște — delegat P. C. Pr. I. Gagiu — Directorul Administrației Patriarhale ; Ploiești — P. C. Pr. Th. Cazan — Consilier Patriarhal ; Călărași — delegat P. C. Pr. I. Popa — consilier mitropolitan. *Miercuri 22 septembrie* : Circa I Ilfov — delegat P.C. Pr. I. Popa ; Cîmpulung-Muscel — delegat P. C. Pr. Mihai Marinescu — consilier mitropolitan. *Joi 23 septembrie* : Circa III Capitală, delegat P. C. Pr. Al. Ionescu, Vicar mitropolitan ; Giurgiu — delegat P. C. Pr. D-tru Fecioru — consilier patriarhal ; Găești — delegat P. C. Pr. Vasile Diaconescu — Inspector eparhial ; Fetești — P. C. Pr. Prof. Ene Braniste ; Turnu Măgurele — delegat P. C. Pr. Petre Alexandru, consilier mitropolitan. *Marți 28 septembrie* : Circa II Capitală — delegat P. C. Pr. Th. Cazan, consilier patriarhal ; Urziceni — delegat P. C. Pr. Sabin Verzan — consilier patriarhal ; Titu — delegat P. C. Pr. I. Gagiu ; Alexandria — delegat P. C. Pr. Mihai Marinescu ; Vălenii de Munte — delegat P. C. Pr. Petre Alexandru ; *Joi 30 septembrie* : Circa II Ilfov, delegat — P. C. Pr. I. Popa ; Videle — delegat — P. C. Pr. Th. Cazan ; Cîmpina — P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal și Slobozia — P. C. Pr. Sabin Verzan.

După formarea biroului și salutul adresat delegaților de către PP. CC. Protoierei, a urmat cuvîntul delegaților chiriarhali care au adus binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian preoțimii prezente.

Trecîndu-se la ordinea de zi, au dat citire referatelor următorii preoți : La *circa I Capitală* : Pr. I. Cazan de la parohia Popa Tatu. Au participat la discuții : Preoții : Gh. Chiriac, — Sf. Vineri-Nouă, Anatolie Lefter — Bunavestire-Giulești, Gh. Dimitriu-Parcul Rahova I și St. Dobra — Bragadiru. Au citit rapoarte de activitate preoții Gh. Bărbulescu — de la parohia Sf. Andrei-Chitila și Marin Mihai de la parohia Militari II. La *circa II-a Capitală* : A citit referatul pr. Dumitru Alexandru de la parohia Înălțarea Domnului. Au participat la discuții preoții : Popescu Nicolae — Cerna, de la parohia Sf. Nicolae «Dintr-o Zi», Munteanu Armand — Doamna Oltea, Atanasie Negoită — Oborul Vechi, Nicolae Tănăsescu — Băneasa, Spiru Apostol — Ioan Moși, Stan Di-

mancea. A citit raportul de activitate Pr. I. Apostol. *La Circa III-a Capitală* a susținut referatul preotul Petrescu Gh. de la parohia Sfântul Ioan-Piață, iar la discuții au participat preoții: Al. Zaharescu — Sf. Spiridon Vechi, Petrescu Nicolae — Sf. Mina, Caplat Simion — Dudești Cioplea II, Cristea Ion-Alexe și Ianuli Sterie — Dudești Cioplea II. Au citit rapoarte de activitate preoții Pietreanu Gh. de la parohia Bunavestire — Belu și Popescu H. Ion de la parohia Mihai Bravu.

La Circa I Ilfov a susținut referatul temei preotul Ștefănescu Const. de la parohia Urziceanca, iar la discuții au participat preoții: Rădulescu Marin — Tamași, Ducu Marin — Tunari, Daneș Nicolae — Movila, Niță Marin — Cocioc. Au citit rapoarte de activitate preoții Popescu Nicolae — Dragomirești și Lungu Gh. — Gruiu.

La Circa II Ilfov a susținut referatul Pr. Năstase Alexandru. La discuțiile pe marginea temei au luat parte preoții Rădulescu Florea de la parohia Podari, Marin Ion — Novaci, Rățeanu Calistrat — Șindrilița, Nicolae Tudor — Arțari, Armaș Alexandru — 30 Decembrie etc. Au citit rapoarte preoții Dobre Gheorghe și Armaș Alexandru.

La Alexandria a dezvoltat subiectul dat preotul Badea Dumitru de la parohia Sf. Împărați, iar la discuții au participat preoții: Dumitrescu Gh. — Alexandria, Popescu Gh. — Plosca, Spiru Ion — Sf. Nicolae — Alexandria, — Paul Ivănescu — Smîrdioasa etc. Au citit rapoarte de activitate preoții Istrătescu Costică — Izvor și Pietreanu Vasile — Sf. Apostoli.

La Călărași a susținut referatul preotul Ioan Gheorghe — Boșneagu. La discuții au luat parte preoții Dan Haralambie — Andolina, Alexandrescu Ștefan — Dilga, Vulpe Constantin — Săpunari, Viașu Ion — Lehliu-Gară, Zotea Gh. — Chirnoși, Coman D-tru — Rași etc. Au citit rapoarte preoții Ștefănescu Constantin — Făurei și Ciochiman Ion — Mircea Vodă.

La Cîmpulung-Muscel a citit referatul preotul Dascălu Gh. — Nicuț, iar la discuții au luat parte preoții: Luca Petrescu — Moinești, Minciunescu Toma — Bădeni-Pămînteni, Dumitrache Spiridon — Burzești etc. Au citit rapoarte preoții Polexe Ion și Bărboi Petre.

La Cîmpina a susținut referatul preotul Măinescu D-tru — Tăriceni și la discuții au participat preoții Enache Emil — Aricești, Grigorescu Ion — Sf. Voievozi, Constantin Gh. — Bordeni, Banu Gheorghe — Comarnic, Floroiu Vasile — Sinaia, Săvulescu Gh. — Sf. Treime etc. Au citit rapoarte de activitate preoții Săndulescu Ion și Arjoca Aurelian.

La Fetești a susținut referatul preotul Dumitru Vasile de la parohia Fetești-Dudești, iar la discuții au luat parte preoții Nițu Gheorghe — Feteștii Noi, Roșcovanu Andrei — Bordușani, Călinescu Ion — Borcea I, Ștefan Const. — Sudiți etc. Au citit rapoarte preoții Ionescu Iancu — Săveni și Dojan Nicolae — Perșoru.

La Găești a citit referatul preotul Ștefan Popescu — Catanele, iar la discuții au participat preoții: Ion C. Marin — Frăsinei, Guga Pavel — Picior de Munte, Rădulescu Gh. Cojocar, Grigore Erhan — Cuparu, Eugen Bejan — Pătroaia și alții. Au citit rapoarte preoții Popescu Const. — Pătroaia Veche, Tomescu Const. — Sf. Nicolae-Găești și Stoian Petre — Greci.

La *Giurgiu* a susținut referatul preotul Malciu Ion de la parohia Sf. Treime, iar la discuții au luat parte preoții : Modrogan Gh. — de la parohia Meletie, Marinescu Ion — Daia, Lăcătușu Ilie — Cucuruzu, Popescu Ion — Adormirea, Bădărică David — Adormirea-Giurgiu etc. Au citit rapoarte preoții Răzvan și Bădărică David.

La *Oltenița* a citit referatul preotul Manole Ion — Stupinele și la discuțiile purtate au luat parte preoții : Niculescu Tănase — Spanțov, Sofie Decu — Stancea, Rostovan P. — Schatu, Tomescu Mihai — Cri-văț, Tudor Florea — Curcani, Dan Ion — Mânăstirea și alții. Au prezentat rapoarte preoții Săndulescu Ștefan și Iordache D-tru.

La *Ploiești* a prezentat referatul preotul Gheorghiu Gh. — Sf. Împărați și la discuții au luat parte preoții : Bărbulescu Ion — Mizil, D. Bădiceanu — Niçolae Vechi, Galeriu Const. — Sf. Vasile, Sachelarie Tudor — Tătărani, Păcuraru Ion — Baba Ana și alții. Au susținut rapoarte de activitate preoții Traian Nicolae — Fulga de Jos și Croitoru David — Sfântul Ștefan.

La *Slobozia* a prezentat referatul preotul Buicănescu Marin de la parohia Socoale, iar la discuții au participat preoții : Leonte Ion — Scînteia, Negoită Ion — Slobozia, Niță Gh. — Stejarul și alții, iar preoții Petrescu Gh. — Ograda și Moise S. Moise — Reviga au citit rapoartele de activitate.

La *Tîrgoviște* a susținut referatul preotul Săndulescu Artur de la parohia Bezdead I, iar la discuții au participat preoții : Nițescu Alexandru, Enăchescu Zoie și Georgescu Florian — Brănești și alții. Au citit rapoarte de activitate preoții Iorgulescu Emil-Dan — Văleni, Panaitescu Const. — Tătărani și Ogescu Eugen — Ulmi.

La *Titu* a susținut referatul preotul Dumitru Voicu de la parohia Slobozia, iar la discuții au participat preoții : Popescu D-tru — Lunguleț — II, Albu Alex. — Sohatu, Cristescu Const. — Ghergani, Radu D-tru — Poiana de Jos, Pîrcălabu Ion — Vlăsceni și alții. Au prezentat rapoarte de activitate preoții Ciobanu Ion — Ungureni, Nicolae Tănăsescu — Boteni.

La *Turnu Măgurele* a susținut referatul preotul Popescu D-tru — Troianu, iar la discuții au luat parte preoții : Pîrvan P. — Olteanca, Neamțu Gheorghe — Băneasa, Netcu Gheorghe — Odăile, Daniil Iliescu — Roșiori de Vede, Mustăciosu Andrei — Segarcea Vale. Au citit rapoarte de activitate preoții Zoescu Alexandru și Bunea Stan.

La *Urziceni* a prezentat referatul preotul Dima Ștefan de la parohia Jilavele. La discuții au luat parte preoții : Toma Vasile — Lilioci, Belciu Vasile — Condești, Ene Ștefan — Maia, Ivan Gh. — Moldoveni. Au citit rapoarte de activitate preoții Poenaru Nicolae și Totolică Mircea.

La *Vălenii de Munte* a susținut referatul preotul Teodorescu Ștefan de la parohia Măgurele II, iar la discuții au participat preoții : Lungu Petre — Mehedința, Ionescu Stelian — Coțofenești, Mateescu Gh. — Izvoare, Bobi Vlad și Vasile Sandu — Bălțești. Au citit rapoarte Bîrliba Vasile — Iazu și Scărlătescu S. — Teșani.

La *Videle* a prezentat referatul preotul Ionescu Nicolae — Slăvești iar la discuții au participat preoții : Stănculescu Ștefan — Sf. Gheorghe, Marinescu Gh. — Răzmirești, Budeanu Atanasie — Rădulești. Andrei Gh. — Gărăgău, Stoica Marin — Prunaru. Au citit rapoarte de activitate preoții Andrei Ilie — Siliștea și Aurel Constantinescu — Suhaia.

În continuare au fost aduse la cunoștința preoțimii manifestările externe ale Bisericii Ortodoxe Române comunicate de către Cancelaria Sfântului Sinod și anume :

I. VIZITE ALE PRAA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH JUSTINIAN

1. *Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la Moscova.*

Între 29 mai și 4 iunie 1971, Prea Fericirea Sa Părintele Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a participat la festivitățile prilejuite de alegerea noului Patriarh al Bisericii Ruse, Pimen. A fost însoțit de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal și de Pr. Sava Marin, ca interpret. Alegerea noului Patriarh a fost în ziua de 2 iunie, iar întronizarea la 3 iunie, în catedrala Bunavestire din Moscova, în prezența unor oaspeți străini și a reprezentanților conducerii de stat a U.R.S.S.

2. *Vizita Prea Fericitului Patriarh Justinian la Sofia.*

Între 2—6 iulie, Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, a participat la festivitățile prilejuite de întronizarea noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Bulgare, Maxim.

Prea Fericirea Sa a fost însoțit de P. S. Episcop Teoctist al Aradului, P. S. Teofil al Clujului și preoții Ion Cristea și Alexandru Munteanu.

II. MANIFESTĂRI INTERORTODOXE

Comisia interortodoxă pentru pregătirea Sfântului și Marelui Sinod.

Între 15—28 iulie 1971, s-au desfășurat la Centrul Patriarhal Ecumenic de la Chambésy — Elveția, lucrările Comisiei internaționale pentru pregătirea Sfântului și Marelui Sinod. Au fost prezenți delegați ai tuturor bisericilor ortodoxe. Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat I. P. S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar Patriarhal. Delegația Bisericii Ortodoxe Române a prezentat un important document asupra «Iconomiei în Biserica Ortodoxă».

III. MANIFESTĂRI ÎN CADRUL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

Lucrările Comisiei Bisericilor pentru afacerile internaționale.

Între 9—12 iulie s-au desfășurat la Geneva lucrările Comisiei Bisericilor pentru afacerile internaționale. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat P. C. Diacon Profesor N. I. Nicolaescu.

IV. MANIFESTĂRI ÎN CADRUL CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

1. *Consultația de la Varșovia pentru securitatea europeană.*

Între 11 și 13 iunie a.c., a avut loc o consultație teologică organizată la Varșovia de Conferința creștină pentru pace, cu participarea a 45 delegați din 15 țări europene. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat P. C. Pr. Ilie Georgescu, membru în Secretariatul Internațional al Conferinței.

2. *Sesiunea de lucru a Comisiei de tineret.*

Între 7 și 11 mai a.c., a avut loc la Academia duhovnicească de la Sofia sesiunea de lucru a Comisiei de tineret în cadrul Conferinței Creștine pentru Pace. Au luat parte delegați din diferite biserici și comunități creștine din Asia, Africa, America și Europa. Din partea Bisericii noastre a participat la lucrări Dl. Ion Săbăduș, membru al comisiei de tineret.

V. ALTE MANIFESTĂRI

1. *Vizita P. S. Episcop Antim Țîrgovișteanul în S.U.A.*

Între 14 mai și 6 iunie a.c., P. S. Episcop Antim Țîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, a participat la lucrările Adunării Generale a Bisericii Presbiteriene Unite din Rochester, susținând un referat despre activitatea Bisericii Ortodoxe Române. P. S. Sa a vizitat mai multe facultăți de Teologie la care studiază bursieri tineri ai Bisericii noastre și diferite parohii ortodoxe române din Statele Unite și Canada pentru a cunoaște mai de aproape activitatea religioasă, culturală, educativă pe care acestea o desfășoară.

2. *Participarea P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul la Colocviul privind monahismul de la Mînăstirea Sainte Marie du Mont.*

Între 12 și 16 iulie 1971, a avut loc în Franța la Mînăstirea Sainte Marie du Mont un colocviu privind viața monahală în Ortodoxie și Catholicism. La acest colocviu din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul Vicar Patriarhal. P. S. Sa a prezentat referatul «Monahismul în societatea modernă, privit dintr-o experiență ortodoxă», care s-a bucurat de un mare interes din partea celor prezenți la Colocviu.

REDAȚIA

DESCHIDEREA CURSURILOR PE ANUL ȘCOLAR 1971-1972 LA INSTITUTUL TEOLOGIC UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI

După examenele finale din sesiunea septembrie, cu care de fapt s-a încheiat propriu-zis activitatea didactică-educativă a anului universitar precedent, în ziua de vineri 1 octombrie 1971, Institutul teologic de

grad universitar din București și-a deschis oficial cursurile pentru un nou an de învățămînt, anul universitar 1971—1972.

Cîteva zile mai tîrziu, luni 4 octombrie, a avut loc, potrivit unei frumoase tradiții, deschiderea festivă a cursurilor pentru noul an universitar.

Festivitatea de deschidere a cursurilor anului universitar 1971—1972, desfășurată în aula Institutului teologic, a fost onorată de prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Din suita care a însoțit pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian au făcut parte: P. S. Antim Tîrgovișteanul, episcop-vicar patriarhal, P. C. Pr. Al. Ionescu, vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. Ioan Gagi, Directorul Administrației Patriarhale, precum și PP. CC. Preoți Consilieri patriarhali și arhiepiscopali.

Printre oaspeți se găseau, de asemenea, Dl. Prof. Murray de la Universitatea din Londra și Pr. Prof. W. Nyssen de la Universitatea din Köln.

La intrarea în aulă, corul studenților sub conducerea D-lui Prof. N. Lungu a întâmpinat pe distinșii oaspeți cu *Imnul patriarhal*.

Luînd cuvîntul, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, vicar patriarhal și rectorul Institutului teologic din București, după ce a exprimat bucuria și recunoștința pentru participarea la această festivitate a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, a subliniat că noul an universitar 1971—1972, se deschide sub semnul unor reînnoiri la Institutul teologic din București : reînființări și înființări de noi catedre, reînnoiri în corpul profesoral, mutarea Seminarului teologic în noul local și, prin aceasta, asigurarea unui spațiu suficient pentru buna desfășurare a activității Institutului teologic.

În continuare, P. S. Sa, după ce a scos în evidență importanța teoretică și practică a acestor reînnoiri, a arătat că «în spiritul acestor reînnoiri», vor fi reînnoite și din partea profesorilor și a studenților teologi «elanul, informația teologică, roadele noastre». Se va pune mare accent pe instrucția și educația studenților, atît teologică propriu-zisă cît și patriotic-cetățenească, promovîndu-se spiritul de muncă continuă și perseverență, de disciplină, corectitudine și echitate. «Ne vom strădui să pregătim elemente bune... Dintre cei buni vom selecta și vom recomanda Prea Fericirii Voastre pe cei mai buni... Pregătirea teoretică se va îngemăna cu prelucrarea sufletelor. În această privință, vom fi poate mai exigenți decît în trecut, — exigență pe care o vom manifesta și în ceea ce privește buna orientare a studenților în contextul societății noastre, avînd în vedere îndatoririle lor de viitori preoți și de cetățeni».

În altă ordine de idei, vorbind despre schimbul de profesori și teologi din instituții de învățămînt teologic din străinătate cu profesori și teologi din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, schimb organizat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, P. S. Episcop Rector a anunțat că «anul acesta, chiar în prima săptămîină de cursuri la Institutul nostru avem doi profesori de peste hotare, care vor ține prelegeri... Salutăm în mijlocul nostru pe Prof. Murray de la Universitatea din Londra și

pe Prof. Nyssen de la Universitatea din Köln, pe care-l vom asculta conferențind chiar acum».

Anunțind efectivul de studenți, pe ani de studii, înscriși în acest an universitar, P. S. Episcop Rector a declarat deschis anul universitar 1971—1972 și a cerut binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru începerea activității.

După cuvîntul P. S. Episcop Rector, corul studenților a interpretat *Rugăciune*, compoziție muzicală de I. Popescu-Pasărea.

A urmat apoi conferința inaugurală *Teologia ortodoxă* ținută de P. C. Diac. Conf. Ion Bria, în care au fost scoase în evidență trăsăturile fundamentale, coordonatele majore ale teologiei drept-măritoare, cu specială privire asupra Ortodoxiei în actualitate.

După ce corul studenților a interpretat podobia *Taina creștinătății*, P. C. Pr. Prof. W. Nyssen de la Universitatea din Köln a conferențiat în limba germană despre *Spiritualitatea Bisericii nedivizate*, rolul de translator revenindu-i P. C. Pr. Prof. D. Stăniloae, care a și prezentat studenților pe conferențiar.

După conferința Pr. Prof. W. Nyssen, corul studenților teologi a interpretat imnul patriotic *Trei culori* de Ciprian Porumbescu.

În încheierea programului festiv a luat cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian.

La începutul cuvîntării a făcut aprecieri elogioase asupra programului festiv — coruri și conferințe rostite — apoi, pornind de la relațiile făcute și de la planul de activitate pe noul an universitar schițat de P. S. Episcop Rector, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a dat unele lămuriri și sugestii privind buna reușită a acestei activități. A subliniat rațiunile și importanța reînnoirilor înfăptuite în Institutul teologic din București, atît în ceea ce privește conducerea Institutului cît și în ceea ce privește îmbogățirea și îmbunătățirea programei de învățămînt, prin reînființarea și înființarea unor noi catedre: de patrologie, de ecumenism, de bizantinologie. În acest sens a recomandat cadrelor didactice «toată luarea aminte» la întocmirea planului de învățămînt pe 1971—1972, program care să înlesnească studenților noștri cunoașterea problemelor care stau la baza teologiei ortodoxe și a problemelor cu care aceasta vine în contact». Aceste probleme, a recomandat Prea Fericirea Sa, «să fie abordate și lucrute cu toată atenția, și de profesori și de studenți». Ele vor trebui să constituie teme pentru lucrările de licență și pentru lucrările de seminar la doctorat. În continuare și în contextul celor de mai sus, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a vorbit despre rostul revistelor noastre teologice, despre aprecierea lor în lumea teologică din țară și de peste hotare: «Biserica Ortodoxă Română», «Ortodoxia», «Studii teologice».

În altă ordine de idei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a abordat problema disciplinei ce trebuie să domnească în Institutul teologic: «Sînteti într-un institut teologic, locuiți cu toții într-un internat teologic și, desigur, problema aceasta a disciplinei și ordinii trebuie să fie pe primul plan», a subliniat Prea Fericirea Sa. «Aceasta, pentru că trebuie să știți că o societate, o instituție este puternică atîta vreme cît în ea e ordine și disciplină. De aceea, Părinții și Domnii Profesori

și, bineînțeles, în primul rînd Părinții spirituali trebuie să se preocupe permanent și îndeaproape de ordinea și disciplina ce trebuie să domnească în rîndurile studenților».

Abordînd problema chemării, a vocației preoțești, ca cea mai de seamă premisă pentru primirea harului de a putea sluji lui Dumnezeu ca preoți, Prea Fericitul Părinte Patriarh a cerut studenților să-și scruteze conștiințele și impulsurile sufletești proprii și «e mai bine să nu vină la preoție cei ce n-au aptitudini, n-au chemare pentru aceasta».

Vorbînd despre Biserica Ortodoxă Română — în contextul procesului de educație a studenților teologi — Prea Fericirea Sa a spus: «Biserica Ortodoxă, Biserica noastră este și «ortodoxă» și «națională» în același timp. De aceea educația teologilor se face și pentru Biserica și pentru societate. În acest sens, programul de organizare și funcționare a procesului de învățămînt și de educație va cuprinde și probleme de ordin patriotic-național și cetățenesc. Aceasta, pentru ca studentul nostru teolog, cînd va ajunge preot în mijlocul credincioșilor săi, să știe bine ce îndatoriri are și pe această latură de activitate».

La sfîrșitul cuvîntării au fost exprimate încă o dată felicitări pentru programul festiv al studenților și s-au făcut aprecieri elogioase asupra celor două prelegeri susținute: a P. C. Diac. Conf. Ion Bria și a P. C. Pr. W. Nyssen, cu recomandarea de a fi publicate în revistele noastre bisericești. Au fost împărtășite tuturor celor de față înalte binecuvîntări arhieresti.

După serbare a urmat o agapă festivă.

REDAȚIA

DESCHIDEREA CURSURILOR ȘCOLII DE CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI ȘI SEMINARULUI TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

Anul acesta Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din București își deschid cursurile în noul local de la Radu-Vodă.

Festivitatea deschiderii cursurilor a avut loc în ziua de 11 octombrie 1971 și a fost onorată cu prezența Prea Fericitului Patriarh Justinian, însoțit de Prea Sfinții Episcopi Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, Vicari Patriarhali, de P. C. Pr. Alexandru Ionescu, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, de PP. CC. Consilieri mitropolitani, Pr. Petre F. Alexandru, P. Mihai Marinescu, Pr. Octavian Popescu, precum și de P. C. Pr. Sabin Verzan, Consilier Patriarhal și de P. C. Pr. Dumitru Găină, Inspector general bisericesc.

După rugăciunea «Tatăl nostru», cu care a început festivitatea, Dl. Prof. Nicolae Grosu, Directorul Școlii, a ținut cuvîntul inaugural. «Școala noastră și-a început de curînd activitatea și în acest moment subliniem în chip festiv deschiderea anului școlar 1971/1972 în noul local de la Radu-Vodă, străvechi focar de cultură teologică, spune D-sa. Duhul voievozilor în tot ce a avut mai progresiv, lupta poporului pentru independență, libertate și mai bine este aici mai aproape de inima noas-

tră. În continuare vorbitorul spune că în trecut aici a fost o importantă așezare minăstirească construită pentru a fi catedrală mitropolitană, care a servit ca fortăreață lui Mihai Voievod. În această așezare s-au întemeiat internatul teologic în anul 1893 și acum tot aici funcționează Școala de cântăreți bisericești și Seminarul teologic de sub înalta și directa oblăduire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Începînd cu acest an, candidații la preoție pentru Arhiepiscopia Bucureștilor, se vor forma în această ambianță cît se poate de evocatoare. Frontispiciul spiritual al școlii este binecuvîntare, credință, nădejde și dragoste. De aceea, începutul acestui an școlar reprezintă pentru dascăli și elevi un moment cît se poate de important.

În continuare, directorul Școlii arată că Biserica noastră ortodoxă sub oblăduirea Prea Fericitului Patriarh Justinian se străduiește să ridice steagul preocupărilor cărturărești pe linia sprijinirii strădanilor, poporului nostru în care scop vor activa și profesorii Școlii.

Apoi asigură pe Prea Fericirea Sa că ostenitorii Școlii se vor strădui ca Școala să funcționeze la un nivel corespunzător condițiilor create. Profesorii vor folosi metodele tradiționale de instrucție și educație, în centrul preocupărilor stînd cultivarea învățaturii ortodoxe și a iubirii de patrie. Elevilor le va fi inspirată dragostea și respectul pentru binele obștesc, vor fi ajutați să-și facă o cultură generală de larg orizont și o corespunzătoare orientare patriotică și cetățenească.

Spre sfîrșitul cuvîntării sale, dl. prof. Nicolae Grosu — directorul Școlii — exprimă mulțumiri călduroase și respectuoase Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru dragostea, sprijinul și ocrotirea ce acordă în permanență așezămintelor de învățămînt teologic, precum și Departamentului Cultelor pentru înțelegerea specificului Școlii și pentru ajutorul dat în permanență. Mulțumește apoi Prea Sfințiților Episcopi Vicari Antim Tîrgovișteanul și Antonie Ploieșteanul, P. C. Vicar Pr. Alexandru Ionescu, PP. CC. Consilieri și celorlalți colaboratori ai Prea Fericirii Sale pentru bunăvoința și sprijinul pe care-l dau Școlii de cântăreți bisericești și Seminarului teologic din București. Un gînd deosebit adresează P. C. Consilier Pr. Petre F. Alexandru de la Sectorul cultural al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor care s-a ocupat direct de lucrările cerute pentru mutarea Seminarului din localul de pe strada Sfînta Ecaterina în localul de la Radu-Vodă.

Urmează frumoasa poezie «Rugăciune» de O. Goga, recitată de elevul Burlan Nicolae din clasa a IV-a, după care corul Seminarului interpretează piesa muzicală «Doamne, Doamne», sub conducerea d-lui prof. Chiril Popescu. În continuare, cei prezenți au ascultat poezia «Eu nu primesc» de Lucian Blaga, recitată de elevul Cismaru Gh. după care corul a cîntat convingător și sincer «Pe Tine, Dumnezeule, Te lăudăm». S-a recitat apoi poezia «Cu mine zilele-ți adaugi» de M. Eminescu (recitator elevul State Marin), după care programul festiv s-a încheiat cu cîntarea «Cu adevărat mare este taina creștinătății».

După acest program festiv, Prea Fericitul Patriarh Justinian a ținut un scurt cuvînt prin care a subliniat importanța momentului deschiderii cursurilor Școlii de cântăreți și Seminarului teologic din București, pen-

tru a 136—a serie. «Timp de 135 serii — spune Prea Fericirea Sa — Seminarul teologic din București a pregătit pentru Eparhia noastră slujitori buni. Altădată am asemănat Seminarul teologic cu o pepinieră în care meșterii grădinari cu colaboratorii lor aleg cu grijă pomii sălbatici pe care-i plantează, îi altoiesc, și timp de câțiva ani îi îngrijesc, îi curăță, le potrivesc coroana, pînă îi duc la locul unde trebuie să le dea roade».

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh amintește elevilor cuprinsul Sfintei Evanghelii în care este vorba de pilda semănătorului și o explică într-un mod foarte plastic. Asemănînd pe elevi cu oamenii de care vorbește Mîntuitorul, Prea Fericirea Sa spune că urmează ca fiecare dintre ei să vadă din ce categorie face parte și să se străduiască să fie ca pămîntul cel bun în care sămînța a rodit însutit. Apoi le spune că au fost aleși să fie vase alese, dar pentru aceasta trebuie să fie și pregătiți ca să poată fi chemați la preoție la vremea cuvenită.

«Deschizînd oficial cursurile Seminarului în al 136-lea an, spune Prea Fericirea Sa, vă îndemn la toată dragostea și rîvna pentru a deveni buni slujitori ai Bisericii și ai Patriei noastre».

«Biserica noastră își împletește activitatea cu năzuințele poporului, de aceea se cade să nu uitați niciodată că sînteți români».

Spre sfîrșitul cuvîntării, Prea Fericitul Părinte Patriarh urează elevilor sănătate deplină, rîvnă și dragoste pentru învățătură și pentru că Seminarul teologic din București a dat 135 serii de absolvenți, roagă pe cel Atotputernic să-l aibă pururea sub ocrotirea sa.

După aceea, binecuvîntează pe elevi, profesori și întreaga asistență, în timp ce sala de festivități a Seminarului teologic din București — Radu-Vodă — răsună de acordurile Imnului patriarhal, cîntat cu multă însuflețire de elevii seminariști și de întreaga asistență.

După această festivitate Prea Fericirea Sa s-a întreținut cu dascălii Școlii, în cancelaria profesorilor, dîndu-le sfaturi utile și prețioase pentru buna desfășurare a procesului de învățămînt și educație în noul an școlar.

Pr. TRAIAN VALDMAN

CU PRILEJUL UNEI VIZITE LA BISERICA PARCUL DOMENIILOR DIN BUCUREȘTI

(Sfîntul Grigore de Parumala)

În cursul lunii septembrie a.c. o delegație a Bisericii nealcedoniene din Malabar a făcut o vizită Bisericii Ortodoxe Române.

Delegația a fost alcătuită din Mitropolitul Daniel Filoxenos, conducătorul Eparhiei de Thumpamon și Secretarul Sfîntului Sinod al Bisericii din Malabar, P. C. Preot Joseph, Secretarul Cancelariei Sfîntului Sinod și Domnul Abraham Padiniarecara, Secretarul Adunării Naționale Bisericești, la care s-a adăugat Diaconul Gheevarghese Arupala, student al Institutului teologic din București.

Între alte lucrări ale acestei delegații a fost și vizitarea unor biserici din Capitală.

În seara zilei de 11 septembrie a.c., delegația a vizitat bisericile Sfântul Elefterie și Parcul Domeniilor din Capitală, fiind însoțiți în aceste vizite de către Prea. Sfinția Sa Episcopul Dr. Antim Tîrgovișteanul-Vicar Patriarhal.

La biserica Parcul Domeniilor au fost întâmpinați de preoții bisericii și de mulți credincioși care erau veniți la biserică pentru oficierea unei cununii. Cu acest prilej, preotul Alexandru Ionescu — parohul bisericii, a salutat delegația în numele credincioșilor, povestind despre vizita pe care o delegație a Bisericii Ortodoxe Române a făcut-o Bisericii din Malabar în anul 1961, cum și despre frumoasa primire ce au făcut-o credincioșii din Malabar acestei delegații.

Oaspeții au fost impresionați de faptul că în această biserică li s-a arătat o iconiță reprezentînd pe Sfântul Grigore de Parumala, canonizat de Biserica din Malabar, după ce aceasta și-a dobîndit autocefalia.

Timp de 19 secole, Biserica din Malabar nu a putut să-și exercite prerogativele sale datorită mai multor factori; numai după ce a devenit autocefală cu 50 de ani în urmă, ea a putut să-și exercite și dreptul acesta de a canoniza.

Catolicosul Moran Mar Baselios Gheevarghese II, în timpul păstoririi sale a hotărît canonizarea Sfîntului Grigore dînd o hotărîre formală unui fapt practic acceptat de către Biserica din Malabar.

Toți ierarhii Bisericii au fost de acord cu hotărîrea în cazul canonizării Sfîntului Grigore, cu toate că între dînșii existau încă unele disensiuni.

Mar Gregorius s-a născut în anul 1848, ca fiu al lui Matei și Maria din familia Chathuruthil din parohia Mulanthuruthy.

Biserica din Mulanthuruthy este legată de viața și activitatea lui Mar Gregorius, ale cărui moaște odihnesc lîngă peretele dinspre miazănoapte ale acesteia. Numele său de botez a fost Gheevarghese. Mama sa a murit cînd el avea doi ani, și l-a îngrijit sora sa mai mare Maria.

De la cinci ani, el a început să învețe la școala locală și apoi la cea siriacă cu binecunoscutul profesor preot Gheevarghese, fratele tatălui său, care văzînd în copil deosebite capacități l-a încurajat și l-a îndemnat să îmbrățișeze misiunea preotească.

În 1857 — la 9 ani — a fost hirotesit ipodiaton de Moran Mar Athanasios, care mai tîrziu s-a despărțit de Biserica mamă, dînd ființă Bisericii Sfîntului Toma.

Timp de 7 ani, Mar Gregorius și-a continuat studiile cu unchiul său, care a murit de variolă.

Nepotul său, ipodiatonul Gheevarghese care îl îngrijise, a contractat și el boala, dar a fost salvat datorită îngrijirii devotate a surorii sale.

Boala i-a lăsat semne pe față; după boală s-a dus la Seminarul din Pampakuda pentru studii superioare în siriacă și a petrecut un an acolo.

În această vreme, patriarhul din Antiohia a însărcinat pe un episcop Koorilas să se informeze de activitatea reformei inițiată de Mar Athanasios.

Tinărul ipodiaton a părăsit Seminarul pentru a însoți pe episcopul Koorilas și și-a continuat studiile sub îndrumarea acestuia.

Cu toate că membrii familiei i-au propus să se căsătorească el a rezistat acestor propuneri și s-a hotărât să se dedice vieții monahale.

În 1865, a fost hirotonit diacon, după o lună preot, de către Mar Koorilas.

A fost ridicat la rangul de horepiscop foarte curând după aceasta.

În 1872 a depus făgăduiala de viață monahală și a devenit un remban (călugăr din Ordinul Sfântului Antonie).

Remban Gheevarghese a intrat în Mânăstirea Vettikal din Mulanthuruthy, fondatorul acestui ordin monastic fiind Sfântul Antonie.

El a avut o viață foarte modestă, disciplinată, de rugăciune și post, devotament și studiu.

Remban Gheevarghese l-a ales pe acest sfânt ca ideal al său și i-a urmat cu strictețe modul de viață și de slujire.

Având unele proprietăți, a dăruit ceva surorii sale, iar restul l-a vândut și l-a împărțit săracilor.

Faima lui s-a răspândit în întreaga Biserică și mulți din cei ce aspirau la viața clericală se adunau în jurul lui pentru studiul și practica Sfintei Liturghii. Astfel Vittikal Dayara (mânăstire) a devenit centrul teologic al acelei perioade critice, căci furtuna de gândiri protestante și spiritul de reformă erau în creștere. Lui Remban Gheevarghese i-a revenit principala sarcină de a păstra ceea ce este esențial în tradiția veche a Bisericii ce se continua din epoca apostolică.

Remban Gheevarghese s-a evidențiat ca un apărător devotat a tot ceea ce era valoros și sfânt în practica ortodoxă.

În 1876, Patriarhul Pathrose (Petru) din Siria a vizitat Malankara; Remban Gheevarghese l-a însoțit ca interpret capabil. Patriarhul a excomunicat pe Mar Athanasios pentru erezie, a convocat un Sinod al Mulanthuruthy, a stabilit o chartă pentru conducerea Bisericii din punct de vedere administrativ, a organizat șapte dioceze, fiecare sub conducerea unui episcop.

La 10 decembrie 1876, Remban Gheevarghese a fost hirotonit ca Episcop al Diocezei de Niranam de către Patriarhul Pathrose.

După plecarea Patriarhului, cei șapte episcopi au rămas la Vittikal Dayara, timp de 40 de zile în rugăciune și post; aceasta s-a făcut la propunerea celui mai tânăr episcop Mar Gregorius. Este aceasta o dovadă a devoțiunii lui Mar Gregorius chemat de Dumnezeu pentru lucruri mari.

Fiindcă Seminarul și reședința oficială a Mitropoliei din Malankara era în posesiunea lui Mar Athanasios (excomunicatul), Mitropolitul Dionisios recunoscut ca Mitropolit de Malankara și-a ales un sediu la Parumala având la dispoziție un teren donat de familia Mathen din Arikupurathu.

Acest teren a devenit simburile proprietăților care s-au extins după ce Mar Gregorius și-a stabilit aici Seminarul și sediul diocezei sale, și astfel Parumala a devenit principala scenă a activității tinărului Epi-

scop cu excepția vizitelor pastorale pe care le făcea în cuprinsul diocezei sale.

Parumala era reședința lui permanentă.

Convingerea lui Mar Gregorius era că bunul mers al Bisericii depinde de calitatea slujitorilor ei. A muncit neobosit pentru organizarea și înființarea Seminarului și datorită reputației lui ca erudit siriac a atras mulți teologi și astfel mulți dintre aceștia mai târziu au slujit Biserica fiind studenții și discipolii lui Mar Gregorius. Printre aceștia au fost Mar Gheevarghese Dionisios care a luptat pentru autocefalia Bisericii și Moran Mar Basilios Gheevarghese II, antecesorul actualului Catholicos.

Era o trăsătură remarcabilă în caracterul său care-l deosebea de ceilalți profesori și slujbași. În afară de îndatoririle de la Seminar, ca cel mai bun profesor, avea de îndeplinit și alte responsabilități în cadrul Diocezei. Dar toate aceste preocupări administrative n-au reușit niciodată să-i tulbure rugăciunile de dimineață. Se scula de dimineață, devreme, la 4, și trăia în rugăciune și meditație pînă la apusul soarelui; nimic nu putea să-i tulbure cele șapte rugăciuni și citiri ale Bibliei, iar miercurea și vinerea și în zilele de post mare ajuna pînă la orele 3 după-amiază. În afară de această obligație, el nu uita pe bolnavii Diocezei sale și pe cei în suferință.

Cea mai aprigă dorință a lui era de a vizita locurile sfinte, căci avea credința că instruirea, prin ceea ce vezi este mai eficientă decît cea prin auz; de aceea a mers la Ierusalim și în locurile pe unde a trăit Mîntuitorul ca să-și dea seama de scena acțiunilor lui Dumnezeu pe pămînt. S-a reîntors din călătoria de la Ierusalim cu puteri reînnoite și cu mare zel pentru a sluji cu cel mai mare devotament Biserica lui Hristos. Îndemnurile sale către popor pentru rugăciune și participare la slujbă izvorau din adîncul experienței și sfințeniei sale. Unele cuvinte ale lui pentru îndemn la rugăciune sînt de neuitat. «Dacă vrem să răspîndim în popor spiritul de dreptate, moralitate, credință, respect reciproc prin educație, să lăsăm ca aceste eforturi să fie făcute prin rugăciuni. Cel care se roagă nu poate fi necinstit, necredincios, neloyal sau senzual. Rugăciunea este entuziasmul copilăriei, încrederea tinereții și pacea vîrstei înaintate. Rugăciunea care izvorăște dintr-o inimă sinceră va fi primită de Tatăl Ceresc și va fi răsplătită cu binecuvîntare. Prin rugăciune pot fi obținute mai multe lucruri decît am fi visat vreodată. Rugăciunea este veriga de aur care ne leagă de Dumnezeu».

Asemenea cuvinte aveau un efect magic asupra ascultătorilor. Superiorul lui, Mitropolitul de Malankara, l-a îndemnat deseori să rezolve disputele și discuțiile dificile parohiale. Prezența lui era suficientă pentru a-i convinge pe oameni să fie înțelegători. Și-a continuat această viață energetică de slujire pînă în august 1902 cînd s-a îmbolnăvit. Boala nu l-a dezamăgit, ci dimpotrivă, a considerat-o bine venită, ca un mijloc de a-și întîlni cît mai curînd posibil Stăpînul. Aștepta cu nerăbdare binecuvîntatul eveniment de a-și da sufletul. Toate pregătirile sacramentale potrivit rînduielilor canonice fuseseră împlinite în timpul vieții lui și la un moment dat părea chiar nemulțumit că trebuia să mai aștepte

două zile. Era aproape sigur de momentul când va intra în ceruri, unde va fi putut să-și continue misiunea sa de mijlocire într-un mod mult mai eficient.

Mitropolitul conducător și oamenii au făcut tot posibilul pentru a-i da cel mai bun tratament. La 1 noiembrie 1902, după trei luni de boală, a plecat la casa lui cerească în mijlocul unei scene de sinceră jale a multșimilor care-l cunoscuseră și cărora el le făcuse atîta bine.

Scena plecării sale a fost marcată de o atmosferă miraculoasă, cu venerație și respect față de el. Mulțime de oameni se adunase în jurul camerei unde Mitropolitul venerat aștepta zăcînd semnalul pentru a se alătura Stăpînului său. În jurul patului său se găseau conducători devotați ai Bisericii. Prea Cucernicul Remban Punniase, discipol credincios al Sfîntului, și care mai tîrziu a devenit Catolicosul Moran Mar Basilio Gheevarghese II, era conducătorul Seminarului la acea vreme. El stătea cel mai apropiat de pat și murmură cuvintele Crezului ce se recită atunci cînd un om e gata să moară. Era cu cîteva minute după miezul nopții. Fiecare din cei prezenți a văzut o strălucire și a simțit mirosul Sfîntului Mir la acea oră. Sufletul sfîntului părăsea pereții închisorii trupești, și ultimele cuvinte pe care le-a rostit au fost «Domnul meu», și astfel și-a dat ultima suflare. Această scenă extraordinară a fost amințită deseori de cei prezenți, ca un lucru potrivit unei vieți sfînte, trăită și închinată în întregime lui Dumnezeu. Toți credincioșii au plîns la vestea morții Sfîntului Grigore, denumit în mod familiar de către popor tînărul mitropolit din Parumala.

Devoțiunea lui față de slujirea Bisericii lui Hristos, aleasa lui cultură teologică, spiritul de organizare, zelul în vizitarea credincioșilor și în tămăduirea suferințelor omenesti, imparțialitatea, tactul, perseverența, loialitatea nezdruncată, supunerea către puterea divină, toate acestea au fost o parte din motivele pentru care conducerea Bisericii din Malankara l-a trecut în rîndul sfinților bine plăcuți lui Dumnezeu, iar mulțimea de credincioși vin neîncetat și se închină la mormîntul lui de lîngă perețele de nord al bisericii din Parumala.

ASISTENT

UN TEOLOG PROTESTANT DESPRE MĂNĂȘTIRILE NOASTRE, ASTĂZI

Sub titlul general «Actualități» și ca articol prim de fond, directorul mării reviste săptămînale a Federației protestante a Franței, «Le christianisme au vingtième siècle», Frank Michæli, publică, drept ecou al vizitei sale în două mînăstiri — una de călugări, Cernica, alta de maici, Țigănești —, o meditație, care este o mărturie discretă și sinceră, adusă pe de o parte felului în care sînt organizate aceste mînăstiri sub Patriarhatul Prea Fericitului Patriarh Justinian, iar pe de altă parte actualității vieții noi în obștele mînăstirești.

Autorul articolului, om de mare suprafață în țara și Biserica sa, ca profesor important de Vechiul Testament la Facultatea Protestantă, unde anual ține un curs liber pentru intelectualitatea evreiască pariziană, apoi ca autor al unor lucrări științifice de specialitate de înaltă erudiție, de circulație internațională și ca Director al Societății Biblice a Franței, fusese numit în delegația Federației Protestante, care a vizitat Biserica și țara noastră, în frunte cu președintele Charles Westphal, în anul 1965, ca urmare a invitației Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian.

Legat de țara noastră și prin relații de prietenie cu unii teologi români, Domnia Sa a venit la București, unde a vizitat câteva dintre instituțiile mai importante din punct de vedere românesc și bisericesc ortodox. Dintre acestea nu puteau lipsi minăstirile, ele formând puncte atractive pentru protestanți, care, așa cum arată complexul așezămint de la Taizé, nu mai sînt atît de opuși monahismului, ca în secolul al XVI-lea.

Vizita s-a produs la cele două minăstiri mai apropiate de București; impresia a fost de neuitat. Directorul Frank Michaeli a ținut să ia și numeroase fotografii și note, dintre care pe unele le vedem acum în «Le Christianisme au vingtième siècle», nr. 34, joi, 9 septembrie 1971.

În ele ridică problematica acestei «experiențe» pe dimensiunile axei relativ-absolut, trecător-veșnic. Este confruntarea preocupărilor creștine materiale cu cele spirituale, în care se dă cîștig de cauză celor din urmă, în cadrul valorilor eterne ale concepției creștine, nedisprețuind nicidecum cealaltă categorie a lor — reminiscență a cuvîntului Domnului: «Marto, Marto, te îngrijești și pentru multe te silești, dar un lucru trebuie; căci Maria partea cea bună și-a ades, care nu se va lua de la ea» (Luca X, 41—42), și «Căutați mai întîi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă» (Matei VI, 33).

Pe noi, însă, ne interesează felul în care a reacționat, spontan, acest teolog protestant la impresiile unei vizite făcută în grabă în două minăstiri ortodoxe române, alese la întîmplare, într-un cadru strict particular, prietenesc și liber.

Iată această impresie, în articolul citat:

«Ceea ce ne lipsește»

Cu ocazia unei călătorii de curînd făcută într-o țară din Răsărit, am avut prilejul să vizitez două minăstiri ortodoxe, una pentru femei, cealaltă pentru bărbați, care există de foarte multă vreme, dar care se pare că n-au pierdut nimic din caracterul lor propriu și din vitalitatea lor. Izolate în cîmpia împădurită lângă lacuri liniștite, ele sînt adevărate locuri de tăcere și de pace care-ți fac impresia că ești pe altă lume și nu în cea în care trăim zi de zi. Acolo se află oameni și femei, tineri și bătrîni, tăcuți și activi, surizători și primitori, care primesc o viață de renunțare și de disciplină, lăuntrică, ce evocă epoca medievală. De pildă, de la ora 4 la ora 8 dîmîneața, rugăciune, meditație și slujbe liturgice. La fel și seara, timp de trei sau patru ceasuri, după o zi în care lucrarea practică are locul ei însemnat: țesut, broderii, sculptură în lemn, gravură, zugrăveală, munca ogoarelor, ca să nu mai vorbim de sarcinile gospodărești zilnice pentru comunitatea care cuprinde într-o minăstire vreo șazeci de persoane și în cealaltă o sută treizeci.

Un ceas-două petrecute în acest cadru cu vizitarea bisericii, a atelierelor, a grădinilor, a sălilor de primire și de masă, a locuințelor, ne fac să uităm ușor realitatea existenței noastre agitate, zgomotoase, îngrijorate și fără bucurii.

Sîntem cu ușurință ispitiți să privim realitatea în limitele noastre mici și să generalizăm pe seama întregii lumi ceea ce credem că este identic peste tot. Ce greșală! Credem că toți oamenii sînt cufundați într-o agitație ridicolă în care esențialul sînt problemele economice, sociale, politice, și în care fiecare protestează, revendică și prelinde ceea ce i se cuvine. Noi credem că banii, confortul, viteza, mașina, sînt bogățiile vieții și sîntem nemulțumiți de îndată ce o pană de electricitate ne lipsește de instrumentele noastre zilnice, sau cînd se ridică prețul transporturilor. Sîntem suprasaturați de informații asupra conflictelor internaționale, asupra accidentelor de mașină, asupra întoarcerii din concediu, asupra deschiderii anului școlar, și gîndim că toate acestea dau vieții noastre un sens.

Dar adevăratele bogății sînt desigur în altă parte. Ca să folosim un cuvînt la modă, s-ar putea spune că existenței noastre îi lipsește o «dimensiune», aceea pe care mi-au amintit-o cele două minăstiri: dimensiunea tăcerii, a rugăciunii, a disciplinei spirituale».

Prof. N. CHIȚESCU

VIZITA PREA FERICITULUI PATRIARH NICOLAE AL VI-LEA AL ALEXANDRIEI ȘI PAPĂ A TOATĂ AFRICA LA SEMINARUL TEOLOGIC DIN BUCUREȘTI

În după-amiaza zilei de 20 octombrie 1971, Prea Fericirea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea al Alexandriei și ierarhii însoțitori, conduși de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, au vizitat Seminarul teologic și Școala de cîntăreți bisericești din București. Mașinile care îi aduceau pe înalții oaspeți au urcat lin dealul de la Radu Vodă, unde își are noua reședință această școală teologică, și la ora 17 au oprit în fața porților larg deschise. Aici au fost așteptați de P. C. Părinți Consilierii arhiepiscopali, de directorul Seminarului și de corpul profesoral.

Intrînd în localul Seminarului înalții oaspeți au fost întîmpinați cu imnul patriarhal, cîntat în limba greacă și română de elevii Seminarului care așteptau în sala de festivități, unde premianții anilor IV și V, în numele tuturor colegilor, au oferit buchete de flori Prea Fericitilor Părinți Patriarhi Nicolae al VI-lea și Justinian, în aplauzele elevilor.

Dl. Nicolae Grosu, directorul Seminarului, le-a adresat înalților oaspeți un cuvînt de bun-venit, arătînd bucuria mare și aleasă ce o au, deopotrivă profesori și elevi, de a primi în mijlocul lor pe patriarhul apostolic al Alexandriei, spunînd: «Venirea printre noi a Prea Fericirii Voastre considerăm că este o excepțională binecuvîntare, un prețios dar pe care Bunul Dumnezeu, Părintele luminilor, îl face Seminarului nostru prin mijlocirea Înțiistătătorului Bisericii noastre strămoșești».

Apoi, informînd pe înalții oaspeți arată că Seminarul este în al 136-lea an de existență și se găsește acum pe vatra minăstirii Sfînta Treime, ctitorie voievodală și în a cărei Sfîntă Biserică a predicat și renumitul învățat alexandrin, Patriarhul Chiril Lukaris. Arătînd apoi că Seminarul urmărește să pregătească slujitori luminați și cre-

dincioși Bisericii Ortodoxe și cetățeni devotați Patriei, Dl. Director încheie exprimând profunda recunoștință pentru înalta vizită și urează bun-venit.

Sub conducerea prof. Chiril Popescu, elevii au cântat melodiile *Taina Creștinătății* și *Pre Tine Dumnezeule*.

Luând cuvântul, Prea Fericirea Sa Patriarhul Nicolae al VI-lea a mulțumit Prea Fericitului Patriarh Justinian pentru bucuria ce i-a dăruit-o prilejuindu-i vizitarea acestei școli a Bisericii. Apoi a mulțumit d-lui director Grosu pentru informațiile pe care i le-a dat, deosebit de prețioasă fiind cea despre trecerea pe aici a Patriarhului alexandrin Chiril Lukaris. Ca urmaș al acestuia și în numele Bisericii Alexandriei, aduce binecuvântare. Adresându-se apoi elevilor, Prea Fericirea Sa face un scurt istoric al Bisericii Alexandriei și le împărtășește prețioase sfaturi: «Pentru a propovădui, voi să vă lumați, ca să puteți lumina. Ca să sfințiți, voi înții să vă sfințiți. De aceea sfatul meu este ca zilnic să citiți Sfinta Scriptură și cărțile sfinte, să vă inspirați și să vă conformați viața cu ele».

Referindu-se la veacul nostru, Prea Fericitul Patriarh Nicolae a spus: «Secolul al XX-lea este secolul dragostei. Voi, tinerii de azi, sînteți chemați să dărîmați zidul despărțitor și să creați o nouă societate a dragostei. Pe orice treaptă socială ați fi, luptați împotriva urii, să înlăturați această vrăjmășie, s-o eliminați din societatea omenească; așa veți fi vrednici de patria voastră».

Mulțumind tuturor pentru călduroasa primire și făcînd urări de prosperitate profesorilor și elevilor, Prea Fericirea Sa a rugat pe toți să cînte în cinstea Prea Fericitului Părinte Justinian imnul patriarhal. Apoi s-a cîntat imnul patriarhal în grecește în cinstea Prea Fericitului Patriarh Nicolae al VI-lea.

Despărțindu-se, în atmosferă sărbătorească, de profesorii și elevii Seminarului, înalții oaspeți au vizitat cîteva săli de clasă, rămînînd mulțumiți de aspectul lor plăcut.

Cu această ocazie înalt Prea Sfințitul Mitropolit Methodios de Aksum, membru al delegației, a dăruit pentru biblioteca Seminarului un număr de volume din opera Sa.

Plecarea Prea Fericitilor Patriarhi și a celor ce-l însoțeau s-a făcut în atmosferă sărbătorească, în aplauzele elevilor ce se găseau de-a lungul aleii cu tei pe care mașinile coborau spre ieșirea din curtea Seminarului.

Pr. Prof. N. BORDAȘIU

RESFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA ȚIGĂNEȘTI I JUDEȚUL TELEORMAN

Comuna Țigănești se găsește situată pe șoseau asfaltată Alexandria — Zimnicea, în apropierea reședinței județului Teleorman, pe malul drept al riului Vedea. Este complet electricată și numără circa 1.470 familii, în marea majoritate muncitori agricoli, buni și vrednici gospodari, cu locuințe aspectuoase, împodobite cu mobilă, cu aparate de radio, televizoare, aragaze, frigidere etc.

Prima așezare datează — după informațiile dintr-un document aflat la arhivele statului — din anul 1731, adică de la 1 martie 1731, cînd Stanca Spătăreasa, jupîneasa

răposatului Radu Cantacuzino, împreună cu fiica ei, Safta Cantacuzino, au închinat această moșie satului Țigănești, moșie rămasă de la socrul său Constantin Cantacuzino.

Numele de Țigănești vine de la țiganii aflați în număr mult mai mare decât românii, pe această moșie.

Pe atunci satul Țigănești avea circa 500 persoane, cu copii cu tot...; astăzi comuna dispune de aproximativ 6.000 suflete și se întinde de-a lungul șoselei pe o lungime de 4 km.

Biserica cu hramul Sf. Nicolae, din comuna Țigănești, județul Teleorman, a fost zidită și împodobită cu toate cele necesare cultului divin în anii 1909—1910, de ctitorii Nicula Capră și soția sa, Ecaterina. Temelia a fost pusă la 6 aprilie 1909 și s-a terminat la 10 aprilie 1910. Planurile au fost întocmite de arhitectul Cristofi P. Cerchez, iar lucrările au fost executate de Giovanni Zanier.

Planul bisericii este în formă de cruce, având patru turlă acoperite cu aramă, care inițial erau poleite cu aur. Biserica este zidită în exterior din blocuri de piatră albă cioplită, iar unele porțiuni din interior și bolțile, din cărămidă. A fost pictată în anul 1910 de pictorul Cabadaeff. În anul 1924 a fost din nou pictată de pictorul Alexandru Hentia.

După cutremurul de la 10 noiembrie 1940, stricându-i-se turla cea mare, a fost din nou clădită cu cheltuielile lui Anghel N. Capră, fiul ctitorului și pictată de pictorul Alexandru Moscu odată cu restaurarea întregii picturi.

Cu trecerea vremii, pictura s-a afumat și s-a stricat, mai ales după ce s-a introdus și lumină electrică în biserică.

La finele anului 1968 a fost transferat aci Preotul Gheorghe Pirvan, actualul paroh, în vremea căruia pictura bisericii a fost complet restaurată, fiind executată de pictorul bisericesc Ion Taflan din București.

Sfârșindu-se lucrarea de pictură a bisericii, părintele paroh Gh. Pirvan a solicitat Sf. Arhiepiscopii să se aprobe oficierea slujbei de resfințire a bisericii, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, dînd urmare acestei cereri, a dispus să fie delegat pentru acest lucru P. C. Preot Alexandru Ionescu, Vicar al Sf. Mitropolii.

Slujba de resfințire s-a oficiat în ziua de duminică 14 februarie 1971, de un sobor de preoți alcătuit din : P. C. Preot Alexandru Ionescu, Vicar al Sf. Mitropolii, P. C. Preot Petre F. Alexandru, Consilier Mitropolitan, P. C. Preot Constantin Ruse, Protoiereul Protoierei Alexandria, jud. Teleorman, P. C. preoți : Ion Berca — Calomfirești, Dumitru N. Radu — Țigănești II, Petre Pirvan — Olteanca, Petre Mușat — Buzescu, Ilie Olteanu — Brînceni și diaconul Petre Zamfira de la Catedrala Sf. Patriarhii din București.

De dimineață s-a oficiat slujba aghiazmei și s-au citit rugăciunile pentru redeschiderea bisericii, după care s-a dat citire documentului cu următorul cuprins :

«Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu desăvîrșirea Sfîntului Duh, în anul mîntuirii 1971, luna februarie, ziua 14, s-a resfințit biserica aceasta, cu hramul Sf. Nicolae, din parohia Țigănești I, comuna Țigănești, jud. Teleorman, de către P. C. Preot Alexandru Ionescu, Vicar al Sf. Mitropolii, delegat al Prea Fericitului Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu PP. CC. Preoți Petre F. Alexandru, Consilier al Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, Constantin Ruse, Protoiereul Protoierei Alexandria și un sobor de preoți și diaconi.

Resfințirea acestui sfînt locaș este încununarea rivnei pentru Casa Domnului a credincioșilor și neobositului lor păstor sufletesc P. C. Preot paroh Gheorghe Pirvan.

Binecuvintează, Doamne, pe toți cei ce s-au străduit pentru înfrumusețarea Sfințului Tău Locaș, Amin!».

S-a oficiat după aceea Sfânta Liturghie.

După oficierea Sfintei Liturghii, a luat cuvîntul P. C. Protoiereu Constantin Ruse, care, în cuvinte alese, a arătat că resfințirea bisericii din parohia Țigănești I, reprezintă un moment de mare cinste și bucurie, nu numai pentru credincioșii locali, ci pentru tot clerul și credincioșii din Protoieria Alexandria. Aceasta pentru că la ea participă P. C. Preot Vicar Alexandru Ionescu, ca pentru prima oară la un astfel de act solemn în Protoieria Alexandria.

Face apoi o dare de seamă a activității preoților din Protoierie. În final, aduce mulțumiri distinșilor delegați ai conducerii noastre bisericești și adresîndu-se P. C. Vicar, declară :

«Vă rog să asigurați pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, sub a cărui înțeleaptă și părintească grijă ne desfășurăm activitatea, de prețuirea, recunoștința și ascultarea noastră».

După aceea a luat cuvîntul Preotul Gheorghe Pirvan, care a făcut o amplă prezentare a lucrărilor bisericii parohiale, pînă cînd a ajuns la acest moment. În final, a mulțumit tuturor aceluia care nu au precupețit niciun efort pentru ca biserica să-și recapete înfățișarea de azi.

Au luat apoi cuvîntul P. C. Consilier Petre F. Alexandru, care a dat citire unei scrisori din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în care declară că se bucură mult de fapta credincioșilor din parohia Țigănești I și le dă cîteva temeuri în legătură cu rostul și importanța Bisericii Mîntuitorului Hristos.

Cel din urmă a vorbit Părintele Vicar Alexandru Ionescu, care a transmis binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a precizat totodată că Prea Fericirea Sa se bucură mult de fapte ca cea de azi.

În continuarea cuvîntării Prea Cucerniciei Sale, Părintele Vicar a vorbit despre credința strămoșească a poporului român și a făgăduit că va raporta Prea Fericitului Părinte Patriarh despre lucrarea frumoasă ce s-a realizat în parohia Țigănești I. Totodată felicită călduros pe enoriașii, consilierii și episcopii bisericii, în frunte cu vrednicul lor preot, pentru tot ce au înfăptuit la această parohie, îndemnîndu-i și urîndu-le să aibă parte de încă multe alte realizări.

S-a oficiat polihroniul pentru Conducerea de Stat, pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru slujitorii și enoriașii bisericii Țigănești, cum și pentru cei ce au participat la această solemnitate.

La sfîrșit, s-a oficiat parastasul pentru ctitorii răposați ai bisericii.

ASISTENT

BISERICA DIN PAROHIA ULMU — JUDEȚUL IALOMIȚA

Duminică, 24 octombrie a.c., s-a săvîrșit sfințirea bisericii din parohia Ulmu, județul Ialomița; păstorită de preotul Grigorie Neagu.

Această biserică — adevărată catedrală pentru parohiile din sudul județului Ialomița, ce se înșiruie pe șoseaua dintre Oltenița și Călărași — a fost întemeiată

în anul 1928, sub parohiatul decedatului preot Ștefan Baicu și continuată din anul 1930 de tînărul preot, nou-numit, Grigorie Neagu, fiu al parohiei Ulmu. După al II-lea război mondial, biserica este terminată și redată cultului.

În 1967 începe pictura în tehnica fresco, care a fost terminată în anul 1970, iar la data de 24 octombrie 1971 obștea creștină din Ulmu a hotărît ca toată această lucrare să fie inaugurată printr-o festivitate bisericească prezidată de Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul — Vicar Patriarhal, poltit la această solemnitate, însoțit de P. C. Vicar Alexandru Ionescu și de P. C. Consilier Petre F. Alexandru. Prea Sfinția Sa, după slujba de redeschidere, cu credincioșii prezenți și înconjurat de preoți și de diaconii Catedralei Patriarhale Petre Zamfira și Miron Mihui, înconjoară biserica. În interior se sfințesc icoanele. Se citește apoi documentul încheiat cu acest prilej care să amintească urmașilor, peste ani, de sărbătoarea acelei zile. Se începe apoi prima Sfință Liturghie după slujba de inaugurare a acestor lucrări. Predica zilei este rostită de P. C. Vicar Alexandru Ionescu. Iar după otpustul Sfintei Liturghii, în fața sfîntului altar, unde, pe solee, este rînduît întregul cler slujitor din acea zi, P. C. Protoiereu Ion Purcărea aduce salutul preoțimii Protoieriei Călărăși, Prea Sfințitului Episcop Antonie, pentru prima dată venit pe aceste meleaguri ialomițene. P. C. Sa face apoi un succint raport asupra stării bisericilor din acest Protopopiat din care reiese grija preoților și a credincioșilor pentru sfintele lăcașuri. Multe biserici din acest Protopopiat au fost împodobite în ultimii ani cu pictură nouă sau reinnoită, sau reparate radical și altele sînt în curs de restaurare și de zugrăvire cu alese picturi.

Luînd cuvîntul părintele paroh Grigorie Neagu, face un detaliat raport al lucrărilor de construcție a bisericii, amintind de toți cei ce l-au ajutat în mod deosebit în această lucrare și înalță un gînd pios pentru cei ce în decursul celor patruzeci de ani au trecut la Domnul înainte de a vedea și de a se bucura de împlinirea gîndului și străduințelor lor.

La cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Antonie, care printre altele, spune :

«Am venit cu multă bucurie în satul Dumneavoastră, însoțit de Prea Cucernicul Părinte Vicar Alexandru Ionescu și de Prea Cucernicul Părinte Consilier Petre F. Alexandru, spre a lua parte la această mare sărbătoare a resfințirii bisericii Dumneavoastră. Dați-mi voie ca la urarea de «bun venit» să vă răspund din toată inima: «bine v-am găsit!».

În numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Arhipăstorul nostru, al tuturor, vă aduc patriarhale binecuvîntări și felicitări pentru această realizare măreată. Iar eu personal felicit pe părintele paroh Grigorie Neagu, cae din anul 1930 s-a străduit mereu, întii pentru continuarea construcției acestei biserici a cărei temelie de abia era pusă la venirea sa aici și apoi pentru înfrumusețarea ei cu pictura pe care o vedem astăzi terminată și pe care o apreciem cu toții. Biserica ne apare astăzi ca o serioasă lucrare cu care s-ar mîndri multe din parohiile din București.

Este un lucru mare ce s-a săvîrșit aici, care merită toată lauda. Și lauda se cuvine atît părintelui paroh, cît și Dvs., păstoriiții săi.

Iubiți credincioși, biserica Dvs. își deschide astăzi ușile din nou pentru a vă primi la sinul său. Ea vă spune: «Veniiți la mine, iată eu sînt gata, sînt înfrumusețată; veniți să spuneți lui Dumnezeu gîndurile voastre, nevoile voastre, căci El este Tatăl vostru al tuturor; veniți să ascultați aici cuvinte de învățătură, ca să știți cum să vă purtați și cum să trăiți spre a fi bine plăcuți lui Dumnezeu».

Aici, iubiții mei, puteți să ascultați cîntările și rugăciunile mînunate ale Bisericii cu care să vă mîngîiați și să vă înalțați sufletul. Aici primiți învățătura Sfinților Apos-

toli și aici vi se predă învățătura Domnului nostru Iisus Hristos. Aduceți-vă aminte că Domnul cheamă la El pe toți cei ce au nevoie de ajutorul Său și că El a spus: «Celui ce bate i se va deschide». Aici învățați să iubiți dreptatea, să iubiți munca, să iubiți pacea, să fiți ascultători de mai marii voștri și mai ales să fiți buni. Nu este virtute mai mare decât cea a bunătății. Drept poți să fii, nu e lucru prea greu; muncitor poți să fii, dar să fii bun înseamnă a te încununa cu cea mai mare virtute, căci știut este că bunătatea izvorăște din dragoste, care este cea mai mare virtute creștină. Amintiți-vă de cuvintele prin care Sfântul Apostol Pavel slăvește această mare virtute a dragostei: «De-aș împărți toată averea mea și de aș da trupul meu să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește». Deci căldura dragostei creștine contează în fața lui Dumnezeu mai mult decât oricare altă podoabă și vrednicie sufletească.

Deci iubii mei, este adevărat că Domnul a spus că celui ce caută și celui ce bate i se va deschide, dar tot atât de adevărat este că nu oricui i se deschide și i se dă, ci numai celui care cere într-un anumit fel și celui ce este împodobit cu toate virtuțile creștine. «Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne va intra în împărăția cerurilor». Acela primește, care cu aceeași măsură a dragostei cu care vrea să fie mințit de Domnul, tratează pe aproapele său. Nu ne rugăm noi zilnic în rugăciunea Tatăl nostru: «și ne iartă nouă greșalele noastre?» Să meditam mult la aceste cuvinte și să ne întrebăm singuri: «Doamne, oare iert eu pe aproapele meu? Sint eu bun cu aproapele meu, ca să merit iertarea și bunătatea Ta?». Deci în acest climat sufletesc să ne facem rugăciunile noastre în biserică și la casele noastre...

Iubiți credincioși, ați ridicat acest sfânt lăcaș Domnului; să știți că prin fapta Dvs. v-ați trimis în ceruri un lezaur care vă așteaptă acolo și care va trage mult în cumpănă în folosul Dvs. la judecata viitoare. Fapta Dvs., deci, se înscrie în cartea veșniciei. Cunoașteți că Biserica noastră se roagă mereu pentru «ctitorii sfințelor lui Dumnezeu biserici» și pentru iertarea păcatelor lor. Este adevărat că ați înălțat această biserică spre a o folosi cât veți trăi pentru nevoile Dvs. sufletești. Dumneavoastră însă veți pleca dincolo, precum vom pleca toți de aici, dar cei ce vă vor urma se vor ruga mereu pentru Dvs., pentru iertarea Dvs., a celor ce ați ridicat acest sfânt lăcaș. Să cunoașteți deci că prin fapta Dvs., devenind ctitorii unei biserici, veți fi mereu în rugăciunile generațiilor viitoare care se vor ruga în acest sfânt lăcaș, iar Domnul își va aduce aminte de fapta Dvs., atunci, în ziua răsplătirii veșnice.

În numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, în numele meu și al însoțitorilor mei, felicit pe părintele paroh pentru osteneala sa îndelungată. Să urmărești din anul 1930 pînă astăzi realizarea unui gând mare și sfânt, să cheltuiești peste un milion de lei numai pentru construcția acestei biserici, în afară de pictura ei, să te urmărească un gând timp de o viață de om, nu este lucru ușor și cine este în stare să facă acest lucru, de multă cinste se învrednicește și în fața credincioșilor, și în fața lui Dumnezeu.

Odată cu părintele paroh, felicit și pe toți credincioșii care l-au ajutat la ridicarea acestei sfinte biserici și îi rog să-și dea toată silința s-o păstreze frumoasă, așa cum se găsește ea astăzi și s-o folosească cât mai des pentru rugăciuni aduse lui Dumnezeu.

Am luat cunoștință din cuvîntul Prea Cucernicului Părinte Protopop de munca permanentă a preoților și credincioșilor acestui Protopopiat pentru înfrumusețarea sfințelor biserici. Aceasta arată câtă grijă au credincioșii noștri pentru sufletele lor, pentru viața lor de dincolo, pe care și-o pregătesc de aici, din această viață, prin faptele lor bune și prin dragostea pe care o dovedesc pentru Casa lui Dumnezeu.

Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți, Amin».

După Polihroniu, se săvârșește parastasul pentru citorii bisericii adormiți întru Domnul.

Pr. P. F. A.

BISERICA DIN PAROHIA VIȚICHEȘTI, JUDEȚUL ARGEȘ

Pe șoseaua națională București — Pitești, dincolo de Topoloveni, spre Pitești, la kilometrul 98, se găsește parohia Vițichești, formată din familiile ce sînt așezate pe șoseaua națională și pe șoseaua care leagă comuna Țigănești cu gara Călinești.

Hrisoavele vremii atestă certificatul de naștere al satului Vițichești încă din leatul 1571, cînd cronicile minăstirilor Cozia și Cotroceni rînduiesc trebile viilor din «Vițichești», proprietatea acestor minăstiri, iar manuscrisele 1542 și 4536, p. 37, ale Academiei Române, grăiesc despre biserica Vițichești, cu hramul «Sfintii Voievozi», ca durată din lemn la 1794 și păstorită de doi preoți : 1) Popa Stan sin Radu de 39 ani, hirotonit la 2 noiembrie 1797 de Mitropolitul Dositei, și popa Manole sin Ion, de 30 ani, hirotonit tot de Mitropolitul pomenit mai sus. Biserica avea și doi «țircovnici», pe Trandafir sin Dragu și Ion sin Popa Mareș, ambii de 19 ani, iar parohia se compunea din 40 de case cu 86 bărbați și 67 femei.

Satul, care era pe deal în jurul bisericii, cu timpul s-a pogorit la poalele dealului și în mijlocul său și-a construit la anul 1863, prin osirdia preotului Radu Popescu, actuala biserică din cărămidă, cea veche, din lemn, năruindu-se cu vremea, cum vădește pisanăa veche.

Biserica a fost construită în formă de navă, cu catapeteasma din cărămidă, naosul fiind despărțit de pronaos prin zid, sprijinit pe doi stâlpi de zid, avînd pridvorul deschis. Pe pronaos se sprijinea turla din lemn, servind de clopotniță.

După moartea preotului Radu Popescu la 1880, s-a numit preot aci Radu Ioneanu, care a păstorit pînă la 1912, iar după acesta pînă la 1924 preotul Nicolae Alexandrescu, apoi preotul Ioan Scurtu pînă la 1928, iar preotul Moise Vișoiu pînă la 1937, cînd s-a transferat la București.

În 1938 a fost hirotonit pe seama parohiei Vițichești preotul Nicolae Cîrciumărescu, care osirduiește întru cele duhovnicești aci și în zilele de azi.

Tînăr, licențiat în teologie, cu multă evlavie pentru cele sfinte, inzestrat cu darul cîntării melodioase și cu multă tragere de inimă pentru cele gospodărești, chiar din primul an al pastorației sale, purcede, împreună cu organele parohiale și credincioșii săi la restaurarea bătrînului locaș de închinare, căruia intemperiile vremii îi cauzaseră multe stricăciuni.

Astfel, în 1939, s-a făcut aci reparația generală exterioară și interioară de zidărie, în 1942 s-a înlocuit catapeteasma veche din zid, cu una nouă din stejar sculptat, în 1943 s-a amenajat noua clopotniță, iar în 1945 s-a pictat din nou toată biserica de

pictorul Constantin Nițulescu și s-a înnoit lemnăria la uși, ferestre, străni. În 1948 s-a executat împrejmuirea din nou a curții bisericii, în 1950 s-a consolidat soclul bisericii, iar în 1951 s-a mărit și împrejmuit cimitirul. Între 1956—1959 s-a înzestrat biserica cu covoare noi, veșminte, obiecte de cult, candelabru etc.

Între 1966 — 1971 s-a făcut trotuar în jurul bisericii, s-a înnoit acoperișul din tablă, s-a restaurat întreaga pictură, s-a pictat din nou pridvorul și s-a vopsit toată timplăria din biserică, reușindu-se a se da un aspect cu totul nou bisericii, în interior și exterior, prin strădania vrednicului preot Nicolae Cîrciumărescu, secundat pilduitor de toți credincioșii satului său.

În urma lucrărilor generale executate la acest sfânt locaș de închinare, terminate în vara anului 1971, — prin ordinul nr. 15 427/1971, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a rânduit slujba de resfințire a bisericii din parohia Vițichești — prin slujbă arhierescă.

Astfel, duminică, 19 septembrie a.c., după toată rînduiala canonică, s-a oficiat slujba mare de resfințire a bisericii, de către P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, însoțit de P. C. Consilier Mitropolitan Mihail Marinescu, P. C. Protoiereu Gh. Dudu, CC. Preoți: Nicolae Cîrciumărescu, Ion Gorgoi, Ion Ionescu, Ion Stănescu, Nicolae Nicolescu, Dumitru Păunescu, Virgil Duțoiu și c. diaconi Petre Zamfira și Miron Mihuț de la Catedrala Sfintei Patriarhii, răspunsurile fiind date omofon, de întreaga asistență.

Predica zilei a fost rostită de P. C. Preot Nicolae Nicolescu — Leordeni, care, cu multă căldură, a subliniat roadele virtuților creștinești pentru suflet, care se traduc în viață prin comportare pilduitoare în muncă, corectitudine, cinste, frățietate, pace etc.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, P. C. Protoiereu Gh. Dudu a făcut o succintă prezentare a Protopopiatului Cîmpulung-Muscel, Județul Argeș, care se întinde de la masivul Piatra Craiului pînă în inima podgoriilor Leordeni și Topoloveni, scoțind în evidență vrednicia preoților, atît pe tărîm pastoral, cît și pe tărîm social-cetățenesc, după îndemnul și sfatul Centrului Eparhial, în frunte cu Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, și în climatul de libertate de conștiință, garantat de regimul din Patria noastră.

În continuare, P. C. paroh Nicolae Cîrciumărescu — în numele credincioșilor și al organelor parohiale, prezentînd o scurtă dare de seamă a lucrărilor executate, prin dania credincioșilor, ajutorul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și largă înțelegere a organelor de stat, în frunte cu Onor. Departament al Cultelor, își exprimă marea bucurie pentru sărbătoarea resfințirii bisericii Vițichești, care încununează strădania neîntreruptă a celor 33 de ani ai săi de activitate pastorală și gospodărescă în parohia Vițichești.

Aduce prinusul său de recunoștință Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, Onor. Departament al Cultelor, și tuturor ostentitorilor care au contribuit la desăvîrșirea lucrului împlinit așa de frumos, la biserica parohială Vițichești.

Luînd cuvîntul, P. C. Consilier Mihail Marinescu, omagiază realizările credincioșilor din Vițichești, laudă comportarea rodnică a preotului Nicolae Cîrciumărescu în mijlocul păstoriților săi și le adresează îndemn părintesc spre a fi și pe mai departe vrednici fii ai Bisericii străbune și devotați cetățeni ai Patriei scumpe.

În incheiere P. S. Episcop Antonie Ploieșteanul, transmițînd Înalta binecuvîntare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru frumoasa lucrare executată aci, adresează arhierestile sale felicitări: preotului paroh Nicolae Cîrciumărescu, organelor parohiale, pictorului și tuturor donatorilor știuți și neștiuți, care au jertfit din

prisosul lor pentru restaurarea și înfrumusețarea acestui sfânt așezământ, cae se așează cu cinste lângă sutele de așezăminte bisericesti restaurate în Patria noastră, semn al vredniciei și evlaviei creștinești.

Îndeamnă pe credincioși la viață curată și fapte creștinești, sprijinind biserica lor și toate lucrările de folos obșteșc.

S-a oficiat Polihroniu pentru sănătatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, pentru Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, pentru Conducerea de Stat, pentru suljitorii, epitropii, consilierii parohiali și pentru toți care au participat la această sfântă slujbă.

Potrivit datinei, festivitatea s-a încheiat cu o agapă tradițională.

ASISTENT

RESFINȚIREA BISERICII DIN GHERGANI

Duminică 17 octombrie 1971, credincioșii parohiei Ghergani din comuna Răcari, județul Dâmbovița, au trăit clipe de deosebită bucurie, prilejuite de resfințirea bisericii lor, în urma lucrărilor generale de completă renovare a zidăriei și restaurare a picturii. După ce lucrările executate au fost recepționate, Consiliul parohial a solicitat Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, ca lăcașul lor de închinare să fie resfințit. În acest scop a fost delegat P. C. Părinte vicar Alexandru Ionescu, care, însoțit de P. C. Părinte Consilier Petre F. Alexandru și de diaconul Constantin Dumitrescu de la Catedrala Sfintei Patriarhii, au oficiat după rânduiala cuvenită slujba resfințirii, soborul de preoți fiind completat cu P. C. Părinte Protoiereu Nicolae Dumitrescu-Răcari. De dimineață s-a săvârșit utrenia și slujba aghiasmei. Apoi s-a procedat la resfințire mai întâi în exterior și apoi în interior prin ungerea cu Sfintul și Marele Mir și cu aghiasmă, îndeplinindu-se ritualul cuvenit. P. C. Părinte Consilier Petre F. Alexandru a dat citire documentului, în care s-a înserat evenimentul religios din parohia Ghergani. După terminarea Sfintei Liturghii, a luat cuvântul P. C. Pr. Protoiereu Nicolae Dumitrescu-Răcari, care aducând salutul de bun-venit delegaților Centrului Eparhial, a arătat munca desfășurată de preoți și credincioși în cele 25 șantiere deschise în Protoieria Titu, pentru reparații sau executări de picturi. Vorbește apoi despre munca perseverentă a preotului Constantin Cristescu, și a credincioșilor din parohia Ghergani, care de câțiva ani s-au ocupat intens de înfrumusețarea bisericii lor. Apoi, Preotul paroh Constantin L. Cristescu a făcut o dare de seamă amănunțită asupra lucrărilor executate, subliniind râvna și dragostea enoriașilor. Pe lângă lucrări cu caracter benevol, ca împrejmuirea curții bisericii și cimitirului în 1962, renovarea clopotnitei în 1963, au introdus lumina electrică în biserică în 1966. În 1968 s-au executat strănile, iar în 1970 s-a reparat radical zidăria în interior și exterior, s-a revizuit acoperișul, s-a văruit în exterior. În cursul anului 1971 s-a executat un deviz pentru pictură, care a costat 61.533 lei. Totalul general al lucrărilor de mai sus s-a ridicat la suma de lei 95.000.

Aduce mulțumiri pictorului Vasile Caraman din București, care dind dovadă de seriozitate și muncă conștiincioasă, a terminat în termenul fixat, pictura bisericii. Mulțumește, de asemenea, consilierilor parohiali, comitetului parohial și enoriașilor, evidențiind pe unii dintre dînșii pentru munca deosebită.

Mulțumește P. C. Părinte Vicar și P. C. Pr. Consilier Petre F. Alexandru care s-au ostenit și au oficiat frumoasa slujbă de resfințire a bisericii Ghergani.

Mulțumește Departamentului Cultelor și conducerii comunale pentru înțelegerea arătată față de aceste lucrări.

Mulțumește P. C. Pr. Protopop N. Dumitrescu-Răcari, care a îndrumat tot timpul lucrările, și preoților ce au luat parte în sobor la resfințire.

Consilierul parohial Radu Pantazi, exprimă în cuvinte deosebite bucuria pe care o simt credincioșii, acum, când s-a terminat cu bine restaurarea bisericii și faptul că resfințirea s-a făcut de P. C. Părinte Vicar Al. Ionescu și P. C. Părinte Consilier Petre F. Alexandru.

P. C. Părinte Consilier Petre F. Alexandru dă citire scrisorii pastorale a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care neputînd veni personal să participe la bucuria sufletească a credincioșilor din Ghergani, le trimite înalta Sa binecuvîntare, arătînd că prețuiește devotamentul lor pentru biserica strămoșească și-i îndeamnă să-și facă datoria de creștini, față de credința în care au fost crescuți și îndrumați și alături de preotul lor să dovedească pe mai departe dragostea și față de scumpa noastră Patrie.

Ultimul ia cuvîntul P. C. Părinte Vicar Alexandru Ionescu, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, care aducînd binecuvîntarea înaltului Chiriarh tuturor ostentitorilor pentru reînnoirea Bisericii din Ghergani, felicită pe enoriași și pe preotul lor pentru realizările obținute, care au și prilejuit această festivitate. P.C. Sa îndeamnă apoi pe enoriași să dea concursul și celorlalte așezăminte din comună și să cerceteze Sfînta Biserică, pe care au împodobit-o așa de frumos și sub cupola căreia se vor înalta rugăciuni pentru Pacea întregii lumi și înfrățirea tuturor popoarelor de pe pămînt.

P. C. Sa, termină spunînd că Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a luat cunoștință de realizările din parohia Ghergani și a recompensat pe P. C. Preot Constantin Cristescu cu distincția de «Iconom Stavrofor».

Evenimentul sărbătorec trăit la 17 octombrie 1971 de credincioșii din Ghergani a fost scris în pisania așezată deasupra ușii în interiorul bisericii.

Binecuvîntează Doamne pe cei ce iubesc podoaba Casei Tale.

ASISTENT

BISERICA DIN PAROHIA ȘOLDANU

În ziua de 19 septembrie 1971, a avut loc sfințirea bisericii din parohia Șoldanu, județul Ilfov, protopopiatul Oltenița.

Pictura acestei biserici, afumată și degradată din cauza timpului, trebuia să fie restaurată. De aceea, vrednicul preot de la Șoldanu, părintele Dumitru Teodorescu, ajutat de bunii săi enoriași, a luat inițiativa începerii acestei lucrări și în vara anului 1971 vechea pictură a fost spălată, vernisată, refăcută. Intrînd astăzi în această biserică ai în față o pictură frumoasă, înnoită și deci o biserică luminoasă, primitoare.

Consiliul parohial și preotul paroh au ținut ca — după tradiția noastră creștinească — odată lucrările terminate, să fie inaugurate prin obișnuita slujbă de resfințire a unei biserici căreia «oameni nesfințiți» i-au făcut lucrări interioare. Și astfel, duminică 19 septembrie a.c. s-a săvîrșit această slujbă, de către P. C. Consilier Petre F. Alexandru de la Sfînta Arhiepiscopie a Bucureștilor și de către P. C. Protoiereu Savu Chiriță de la Oltenița.

La sfârșitul Sfintei Liturghii, P. C. Protoiereu a salutat pe P. C. Consilier, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și a făcut un scurt raport asupra stării bisericilor din protopopiatul Oltenița, arătând că preoții și credincioșii acestui protopopiat îngrijesc cu drag de sfintele locașuri, reparându-le și pictându-le, unde este cazul.

Părintele paroh D. Teodorescu — fiu al acestui sat pe care-l păstorește de aproape un sfert de veac — face un scurt istoric al bisericii și un scurt raport asupra lucrărilor de pictură executate acum, Mulțumește credincioșilor care numai prin contribuția lor au suportat cheltuielile acestei lucrări, precum și Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian pentru grija ce o poartă bisericilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor și îndemnul pe care îl dă preoților să-și îngrijească sfintele lăcașuri

La cuvântul apoi P. C. Consilier Petre F. Alexandru, care — după ce aduce preotului Dumitru Teodorescu și credincioșilor din această parohie binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și cuvînt de laudă pentru dragostea pe care au arătat-o sfințelor lor biserici, contribuind cu banul lor ofenit cu toată bucuria — îndeamnă pe credincioși să fie cu adevărat fii iubitori ai Bisericii, care să învețe să fie buni, muncitori, iubitori de aproapele, iubitori de pace, să-și iubească și să-și respecte familia, să-și iubească țara și să fie supuși Conducătorilor săi, care se străduiesc pentru fericirea noastră, a tuturor.

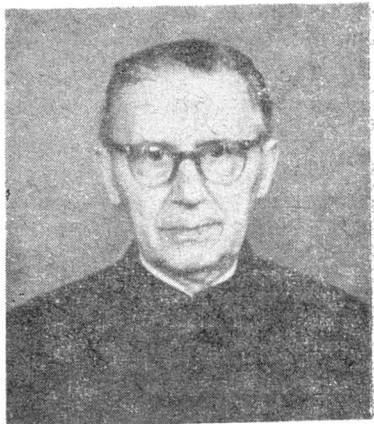
La sfârșitul cuvîntărilor s-a oficiat un Polihroniu pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian și pentru Conducătorii țării, după care credincioșii prezenți au mers mulțumiți la casele lor și bucuroși că au o biserică în care oricine poate să între cu drag și să se roage lui Dumnezeu.

ASISTENT

PREOTUL PROFESOR VINTILĂ POPESCU

(1 august 1895—30 iulie 1971)

La 30 iulie a.c. s-a curmat firul vieții pămîntești a distinsului profesor de la Institutul teologic de grad universitar din București, preotul Vintilă Popescu. Vestea morții sale a întristat mult pe toți cei care l-au cunoscut, regretîndu-l deopotrivă ca preot, profesor și om. Înzestrat cu o aleasă distincție sufletească, el și-a atras, încă din copilărie, iubirea și stima colegilor, și prețuirea celor mai mari. S-a născut în anul 1895, în satul Imoasa din județul Mehedinți. Părinții săi, Elena și Marcu Popescu — amîndoi din familii cu vechi tradiții preoțești și dascălești — au avut zece copii, dintre care au trăit opt; șapte dintre ei au fost învățători și învățătoare în satele și comunele învecinate, iar Vintilă — cel de-al treilea ca vîrstă —, după ce a absolvit școala primară în sat, avînd pe tatăl său ca învățător, a urmat cursurile Seminarului din Rîmnicu Vilcea și după aceea Facultatea de teologie din București.

Atmosfera caldă din familia numeroasă a învățătorului Marcu Popescu, afecțiunea care s-a cultivat între cei zece frați, ca și educația pe care aceștia au primit-o de la părinții lor, de a prețui, mai presus de orice, munca și cinstea, au imprimat și lui Vintilă distincția sufletească de care am amintit, caracterizându-l toată viața și în toate împrejurările. Cu această zestre sufletească, din familie, a intrat el la Seminarul din Rîmnicu Vilcea și apoi la Facultatea de teologie, remarcându-se prin silința pilduitoare, dragoste colegială și purtare exemplară. Pentru aceste calități, la Seminar, încă din clasa a V-a, a fost folosit de către conducere ca supraveghetor și îndrumător al claselor inferioare, în orele de meditație, la Facultate, studenții teologi l-au ales ca președinte al Asociației lor. Absolvind cursurile Facultății cu frumoase rezultate și obținând diploma de licență în teologie cu calificativul maxim, în baza recomandării Consiliului profesoral al Facultății, i s-a acordat bursă pentru studii de specializare în străinătate. În anul 1921 a frecventat distinși profesori de teologie și filozofie la Universitatea din Viena; în anul 1922 a studiat filozofia la Universitatea din Gratz, iar între anii 1923 și 1925 a studia alternativ filozofia la München și religia comparată la Oxford, obținând certificat de absolvire a Facultății de filozofie din München și diploma de absolvire a Facultății de teologie din Oxford.

În anul 1926 s-a reîntors în țară, după ce se căsătorise în Anglia, cu profesoara Gladys Hunter. Întrucît la Facultatea de teologie din București nu era nici un post didactic liber, Patriarhul de atunci i-a oferit un post de preot în Capitală; în același timp i s-a oferit însă un post de profesor la Academia teologică din Arad. Deși misiunea de preot corespundea structurii lui sufletești, a optat, totuși, pentru cea de profesor, funcționînd din anul 1926 pînă în decembrie 1948, ca profesor la Academia teologică din Arad, iar de la această dată pînă în anul 1958, — cînd s-a pensionat — la Institutul teologic de grad universitar din București.

Ca profesor, atît la Arad cît și la București, a predat, cu competență și conștiințiozitate, disciplinele care-i formau catedra, fiind prețuit și stimat de colegi și iubit de studenți. În afară de munca didactică, la catedră, el a desfășurat și o bogată activitate publicistică, tipărind diferite articole și studii documentate; cît a fost la Academia teologică, în revistă «Biserica și Școala», din Arad, în ziarul local «Aradul», al cărui redactor principal a fost timp de doi ani, ca și în revista «Catehetul»; iar după ce a fost transferat la Institutul teologic de grad universitar din București, în revistele: «Biserica Ortodoxă Română», «Studii Teologice» și «Ortodoxia», editate de Patriarhia Ortodoxă Română.

În Eparhia Aradului, după primul război mondial, profesorul Vintilă Popescu și-a pus toată rîvna și competența în apărarea credinței ortodoxe. Așa se explică faptul că majoritatea studiilor și articolelor sale expun învățătura Bisericii Ortodoxe cu privire la punctele atacate îndeosebi de secte. Ca exemplificare, menționăm cîteva titluri sub care au apărut asemenea studii și articole: «Învățătura Bisericii despre Sfîntul Duh»; «Nădăjduiește spre Domnul și așteaptă-L cu răbdare»; «O scrisoare a unui ortodox către baptilștii din America și Anglia» (20 p. publicat și în englezește); «Cum pot participa profesorii și studenții Academiei teologice la programul misionar»; «Psihologia nouă și credința creștină»; «Domnul este păstorul meu»; «Învîrtoșarea inimii, cauză a erorilor religioase și morale»; «Viața în dezvoltare» (Fapte și principii cu referire la viața religioasă); «Introducere în Istoria religiunilor» etc.

Cu același scop de a trezi și cultiva conștiința răspunderii viitorilor preoți — studenții săi — pentru apărarea ortodoxiei și de a-i înarma pe de o parte cu o pregătire cât mai temeinică, iar pe de altă parte cu o metodă de pastorație cât mai corespunzătoare noilor împrejurări în care vor fi chemați să-și îndeplinească misiunea, el a înființat, în 1940, revista «Catehetul» — ca revistă lunară a studenților Academiei teologice din Arad — pe care a condus-o personal, colaborând cu articole substanțiale, în fiecare număr, timp de doi ani. O contribuție competentă a adus — alături de colectivul numit de Sfântul Sinod — și la întocmirea «Manualului unic de îndrumări Misionare», de 673 pagini — coli dactilografiate.

Aceeași rivnă și competență le-a dovedit profesorul Vintilă Popescu și după transferarea sa la Institutul teologic de grad universitar din București, îndeosebi prin prelegerile pe care le-a ținut și prin seminariile pe care le-a condus la «Cursurile de îndrumare misionară și socială», la care participă în serie preoți din toată Biserica Ortodoxă Română.

Cunoașterea limbii engleze¹ și pregătirea teologică și le-a afirmat profesorul Vintilă Popescu, pe plan mai larg, începând de la Conferința dintre delegațiile Bisericii Ortodoxe Române și Bisericii Anglicane, ținută la București, în anul 1935, el fiind interpretul corect, mult apreciat pentru aceasta de cele două delegații. La doi ani după aceasta, în anul 1937, a luat parte, ca delegat al Bisericii Ortodoxe Române, la Congresul Mondial al Bisericilor la Oxford, publicând, la înapoiere, o dare de seamă, în 40 pagini, sub titlul: «Congresul Mondial despre Biserică, Națiune și Stat din Oxford 1937».

Pentru informarea și documentarea cititorilor revistelor noastre teologice, a tradus diferite studii și articole publicate în limba engleză, în reviste străine, îndeosebi cele referitoare la chestiuni care ne interesau, privind situația Episcopiei ortodocșilor de origine română din America (30 pagini), sau cu privire la revenirea, în sinul Bisericii Ortodoxe, a românilor foști greco-catolici din Ardeal. De asemenea a tradus în limba engleză articolul: «Drepturile omului în Republica Populară Română», scris de Prea Fericitul Patriarh Justinian, și hotărârile și chemările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române cu privire la lupta pentru pace. Această activitate de informare reciprocă, cu știri din Biserica Anglicană, pentru Biserica Ortodoxă Română, și din Biserica Ortodoxă Română, pentru Biserica Anglicană, a continuat-o profesorul Vintilă Popescu și după ce s-a pensionat, în 1958; activitate ce i-a fost apreciată și evidențiată, ca o contribuție pozitivă la intensificarea raporturilor între cele două Biserici, atât cu prilejul vizitei făcute Bisericii Ortodoxe Române, în 1965, de o delegație a Bisericii Anglicane condusă de Primatul Angliei, Arhiepiscopul Michael Ramsey de Canterbury, cât și cu prilejul vizitei făcute Bisericii Anglicane, în 1966, de o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Patriarh Justinian.

În legătură cu străduințele profesorului Vintilă Popescu pentru stabilirea de raporturi cât mai apropiate între cele două Biserici, poate fi menționat și rolul pe care el l-a avut în organizarea unei parohii ortodoxe pentru românii din Anglia. Prima liturghie a fost săvârșită de preotul Vintilă Popescu, în această biserică, în ziua de Crăciun, 1964. Dovedind un deosebit tact pastoral, beneficiind și de temeinica sa pregătire, preotul Vintilă Popescu și-a atras repede simpatia românilor ortodocși din

1. Menționăm că, împreună cu soția sa, Gladys Popescu, profesorul Vintilă Popescu a publicat un manual de limbă engleză, care a fost elogios apreciat pentru metoda sa.

Anglia, care s-au grupat cu plăcere în jurul său, răspunzând la toate chemările pe care li le-a făcut în vederea organizării și afirmării acestei parohii. În străduințele depuse pentru înfrumusețarea bisericii și adaptarea ei cât mai corespunzător stilului ortodox, preotul Vintilă a fost mereu încurajat și susținut de Prea Fericitul Patriarh Justinian. În acest scop, Prea Fericirea Sa a dispus ca în această biserică să fie montată vechea catapeteasmă a Mănăstirii Antim din Capitală, fapt care a produs mare bucurie-sufletească românilor din Londra, constituind în același timp și un obiect de atracție și prețuire a multor vizitatori, pentru valoarea ei artistică.

Ca un rod al activității sale, la conducerea acestei parohii, poate fi menționată și tipărirea unui «Almanah» al parohiei, intitulat «Altarul», în care au fost publicate, pe lângă articolele de doctrină, edificatoare pentru credincioșii parohiei, și un număr de articole privind bunele raporturi dintre cele două Biserici. Acest aspect al activității sale a fost mult apreciat de ierarhii, preoții și credincioșii anglicani.

Sănătatea, care, în general nu l-a prea ajutat, nu i-a îngăduit să continue mai mult această întinsă activitate la care se angajase; din anul 1968 s-a retras de la conducerea parohiei, revenind în țară. Suferința, de care era încercat de mai mulți ani, a pus capăt vieții lui pămîntești, în ziua de 30 iulie 1971. Vestea morții profesorului preot Vintilă Popescu a îndurerat mult nu numai familia, ci pe toți cei care l-au cunoscut, fiindcă de toți era stimat și iubit.

Prea Fericitul Patriarh Justinian, afectat profund de trecerea din viață a părintelui Vintilă Popescu, a exprimat personal condoleanțe familiei — soției și fiului cel mai mic, inginer la Căile Ferate Române.

După dorința sa, a fost înmormintat în curtea bisericii din Imoasa-Mehedinți, lângă mormîntul bunicului său, fost preot în acest sat, fiind aproape și de cavoul părinților săi.

La înmormîntare au participat mulți preoți, din satele vecine, rudele și credincioșii care l-au cunoscut.

Serviciul religios al înmormîntării a fost oficiat de preoții: C. Mărgăriteanu-Corcova-Mehedinți; Petre Popescu — Broșteni-Mehedinți; I. Olaru — Corcova-Mehedinți; Tămuș Petre — Baia de Aramă-Mehedinți; Ion C. Motru — Ploștina-Gorj (care, cu mulți ani în urmă îi oficiase și taina cununiei), toți elogiînd, în câte un scurt cuvînt, viața și activitatea regretatului profesor.

Vestea morții preotului Vintilă Popescu a mîhnit mult și pe membrii parohiei ortodoxe române din Londra, ca și pe mulți creștini, preoți și credincioși anglicani care l-au cunoscut, din partea cărora familia a primit scrisori și telegrame de condoleanțe.

Aprecierile de care regretatul preot profesor Vintilă Popescu s-a bucurat din partea distinșilor Ierarhi ai Bisericii Anglicane, adăugate la prețuirea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a colegilor și studenților săi, vor constitui, pentru familia îndurerată, o creștinească mîngiere și consolare.

REDAȚIA

CÎNTĂREȚUL CONSTANTIN GEORGESCU

În ziua de 10 septembrie 1971, după o lungă și grea suferință, a trecut la cele veșnice Constantin Georgescu, cîntăreț bisericesc timp de 42 de ani la Parohia Sotriile, din Județul Prahova.

Născut la 24 octombrie 1896, rămîne orfan de tată la vîrsta de 9 ani.

Crescut în frică de Dumnezeu, de mama sa, își face școala primară în satul natal și apoi, devine cirac al Preotului Ioan Davidescu, de la Parohia Lunca Mare, din comuna Sotriile, de unde primește învățătura Sfînteii Scripturi și dragostea față de biserica Mîntuitorului Hristos.

În anul 1917 este încorporat militar, ajungînd la gradul de sergent și ia parte la război, fiind rănit în luptele de la Fata Moartă, din Moldova.

A fost decorat cu mai multe ordine și medalii, pentru fapte de vitejie.

În anul 1921 este numit în postul de cîntăreț bisericesc la Parohia Sotriile, unde funcționează cu o mică întrerupere pînă la data de 1 decembrie 1968, cînd este pensionat la cerere. Concomitent cu funcția de cîntăreț bisericesc a deținut funcții ca : brigadier silvic, primar al comunei, președinte al Băncii, președinte al cooperativei etc., unde și-a făcut cu demnitate și conștiinciozitate datoria, fiind apreciat pentru cinste și abnegație.

În anul 1921 se căsătorește cu Elena Gh. Davidescu, fiică de cîntăreț, cu care a trăit în cele mai bune condiții pînă în ziua morții, chivernisindu-și cu priecere și căldură părintească familia. Din cei cinci copii ce i-a avut, numai trei au fost la căpătușii lui, doi fiind decedați. De față a fost preotul Nicolae, cu care a slujit la aceeași biserică 22 ani și învățăloarele Eugenia și Maria.

Slujba prohodirii s-a oficiat în ziua de duminică 12 septembrie 1971, de către Prea Cucernicii Preoți Constantin Opriș, din Breaza, Alexandru Dojan-Breaza, Cristache Dumitrescu-Nistorești și Ioan Albu-Trăistieni.

Necrologul a fost ținut de Prea Cucernicul Părinte Constantin Opriș, care prin cuvinte alese de o înaltă simțire sufletească, a scos în evidență activitatea bisericească, cetățenească și obștească a decedatului.

A mai luat cuvîntul Dl. Iosif Opriș-Cîmpina, ca prieten și coleg.

Dumnezeu să-l odihnească în pace !

ASISTENT

EPISCOPIA „DUNĂRII DE JOS“

CONFERINȚELE DE ORIENTARE DIN LUNA SEPTEMBRIE 1971

De la 28—30 septembrie a.c., s-au ținut la toate protoierile, conferințele de orientare, avînd ca temă : «Biserica Ortodoxă Română și problema instaurării unor condiții internaționale de colaborare și securitate».

La *protoieria Tecuci*. — După Te-Deum, oficiat de un sobor de preoți în biserica Sf. Gheorghe, conferința s-a ținut în sala protoieriei. Protoiereul V. Cristea deschide conferința, salută pe oaspeți, — Dl. Inspector județean D. Vilcu și Consi-

ierul Eparhial Pr. N. Grosu și arată într-un scurt raport că preoții își îndeplinesc conștiincios munca lor pastorală și de colaborare cu autoritățile locale.

Tema conferinței a fost tratată de Pr. Tache-Ionescu, parohia Barcea Nouă. La discuții au participat coreferenții: preot N. Pamfil — Brăhășești, pr. Ioniță Diaconescu — Gohor și alți preoți, iar concluziile au fost trase de către delegatul eparhial, care a subliniat că subiectul a fost bine tratat, dar prea extins față de timpul recomandat de Sf. Sinod.

În continuare s-au dat îndrumări în legătură cu contabilizarea veniturilor, cu circularele Departamentului Cultelor nr. 16.455 și 16.685/1971, în chestiuni financiare și alte dispoziții în legătură cu executarea lucrărilor de cancelarie, de reparații etc.

La *protoieria Constanța*. — Conferința s-a ținut la 28 sept. 1971 și au participat P. S. Arhiereu Vicar Gherasim, dl. inspector teritorial al Dep. Cultelor Ioan Seculin și preot Petre Copceag, inspector bisericesc.

Tema conferinței a fost tratată de preot M. Herghelieșu, parohia Sf. Petru și Pavel — Constanța. La discuții au participat: pr. Preda Grigore — Vilcele, Pr. V. Nartea — Mangalia, pr. Uzună Gheorghe — Gîrliciu, Pr. Ilie Dragomirescu, parohia Sf. Împărați II Constanța și mulți alții, care au arătat cum Biserica Ortodoxă Română a sprijinit Guvernul R. S. România în străduințele sale pentru apărarea suveranității și independenței naționale, ca și pentru extinderea colaborării cu toate Statele și pentru ținerea unei conferințe europene în problema securității.

P. S. Arhiereu Gherasim, apreciază munca depusă de referentul principal, care a prezentat o conferință bine întocmită. Din conferință, ca și din completările făcute de ceilalți vorbitori, reiese străduința depusă de Conducerea noastră de Stat de a arăta lumii întregi cine sintem, cum lucrăm și ce dorim. Patria noastră se face tot mai prețuită în afară, prin politica sa de pace și de colaborare cu celelalte state. Biserica ortodoxă sprijină aceste străduințe. Este necesar ca fiecare preot să se facă, la locul său de muncă, ecoul acestor străduințe, ținînd trează și **luminată conștiința credincioșilor** ca să cunoască toate acțiunile întreprinse de Conducerea de Stat pentru progresul Patriei și pace între popoare.

La sfîrșit se dau lămuriri în legătură cu încheierea anului financiar, contabilizarea veniturilor, sprijinirea campaniei agricole de toamnă și a altor inițiative luate de organele locale.

La *protoieria Galați*. — Conferința s-a ținut la 29 septembrie 1971. La deschiderea ședinței, delegatul eparhial pr. N. Grosu, Consilier ad-tiv, arată că de la ultima conferință de orientare s-au făcut schimbări în conducerea protoieriei prin demisia P. C. Protoieru N. Vicol. Elogiază activitatea rodnică depusă de cel demisionat, în cei 12 ani de conducere a protoieriei Galați. Prezintă apoi pe noul protoieru pr. C. Mohonea, făcîndu-i urările și recomandările cuvenite din partea Centrului Eparhial. Răspunzînd, P. C. Protoieru C. Mohonea expune directivele după care își va duce activitatea și asigură Sf. Episcopie și Departamentul Cultelor că, împreună cu preoții și personalul bisericesc în subordine, își va îndeplini cu toată conștiinciozitatea misiunea ce are în mijlocul credincioșilor.

Tema conferinței a fost expusă de preot D. Ciurea, parohia Virlezi I, bine tratată și limitată la timpul optim de prezentare. Au luat parte la discuții coreferenții

pr. Gugoasă — Galați, pr. Filiuță — Chiraftei, Pr. Marin Popa — Independența, precum și Pr. Buruiană — Galați, pr. Cronț — Galați, pr. Tofan — Galați și alții.

Concluziile și sarcinile pentru activitatea curentă a preoților au fost tratate de delegatul eparhial.

În continuare, au fost date îndrumări în legătură cu circularele Departamentului Cultelor privitoare la probleme financiare, asupra contabilizării veniturilor și altor probleme ridicate de preoții prezenți. Lucrările conferinței au fost urmărite cu interes deosebit de preoții prezenți.

La *protoieria Medgidia*. — Conferința s-a ținut la 29 septembrie 1971 și a fost condusă de P. S. Arhiereu Vicar Gherasim.

Tema conferinței a fost tratată de pr. Const. Lungu, parohia Oltina. La lămurirea deplină a subiectului au luat parte și Pr. Gh. Frigioiu, parohia Țepeș Vodă, pr. I. Axente — Tufani, pr. Averche Simion — Seimeni, Pr. Tim. Sargarodschi — Peștera, Pr. Marin Apostol — Cerna-Vodă, Pr. N. Ciorbaru — Rasova, Pr. Negrea de la protoieria Ostrov.

În încheierea conferinței, P. S. Arhiereu Gherasim, apreciază munca depusă de conferențiar și îndeamnă preoțimea din protoieria Medgidia să dea concurs la campania recoltării și a însămînțării de toamnă, baza hranei pentru anul viitor.

La *protoieria Babadag*. — Conferința s-a ținut la 29 septembrie 1971, în prezența preotului D. Capaciurea — consilier adm. și delegat al P. S. Episcop Chesarie.

Tema conferinței a fost tratată de pr. Mitache Andrei, parohia Agighiol. La discuții au participat Pr. Serghie Mihai, de la parohia Sîmbăta Nouă, pr. Gh. Popescu — Topolog, pr. C. Trandafir — Pecineaga, pr. Al. Hilohi — Traian, pr. V. Capus — Turcoaia, și protoiereul Pr. I. Secuianu.

Delegatul eparhial, Pr. Consilier D. Capaciurea face rezumatul temei dezvoltate și a completărilor aduse de ceilalți vorbitori, apreciază conferința ca bine întocmită și susținută, și trasează concluziile de ordin practic, arătând atribuțiile preoțimii în munca pastorală, ca toți credincioșii să cunoască și să sprijine munca intensă care se duce de Conducerea de Stat pentru apărarea independenței și suveranității Patriei și pentru securitate și pace în lume.

În încheiere se dau îndrumări pentru respectarea disciplinei financiare și contabilizarea veniturilor.

La *protoieria Tulcea*. — Conferința s-a ținut la 30 septembrie 1971, în prezența Pr. P. Copceag — inspector bisericesc, delegat al P. S. Episcop Chesarie.

Tema conferinței a fost tratată de Pr. D. Costandache — Niculițel. Au făcut completări preoții: Gh. Spînu — Tulcea, Ilie Păun — Grindu, A. Martinescu — Smîrdan, I. Guțu — Sf. Gh. Deltă, Pr. I. Grădinaru — Tulcea, Pr. Marola A. — Văcăreni și Pr. C. Brandabur — Sarinasuf.

Delegatul Eparhial, inspector bisericesc Pr. P. Copceag a apreciat ca bine tratat subiectul, a mulțumit pentru completările făcute și a trasat sarcinile curente pentru preoțime în campania de recoltare, de însămînțări și în toate inițiativele obștești ale Organelor locale.

În încheiere s-au difuzat și dat îndrumări asupra ordinelor în probleme financiare, de bună gospodărire a bisericilor și relativ la contabilizarea veniturilor.

Pr. N. GROSU

SFINȚIREA BISERICII SFÎNTUL GHEORGHE DIN ISACCEA-TULCEA

La 10 octombrie 1971, a avut loc sfințirea bisericii din parohia Sf. Gheorghe — Isaccea, jud. Tulcea, de către P. S. Arhiereu Vicar Gherasim, delegat în acest scop de P. S. Episcop Chesarie.

La ora 8 dim., P. S. Arhiereu Gherasim a sosit la biserică, însoțit de Arhim. Ieronim Motoc — Vicar Eparhial și de consilierii eparhiali Pr. N. Grosu și D. Capaciurea. În întâmpinare i-au ieșit credincioși și preoții din parohiile vecine și protoierei de Tulcea și Babadag.

După slujba sfințirii și sărutarea Sf. Mese de către credincioșii prezenți la biserică, a urmat Sf. Liturghie arhierescă.

După terminarea Sf. Liturghii, pr. I. Donescu, protoiereu de Tulcea adresează P. S. Gherasim un cuvânt de bun-venit în mijlocul credincioșilor din jud. Tulcea, asigurând pe P. S. Sa de dragostea lutozur față de Biserică și de grija arătată față de nevoile ei. Arată că mai sînt și alte parohii care au făcut reparații însemnate la biserici, în ritmul înnoirilor de astăzi din celelalte sectoare de activitate. Credincioșii ortodocși din protoieria Tulcea, asigură P. C. Sa, își iubesc deopotrivă și Patria și muncesc cu însuflețire pentru prosperitatea ei.

Preotul paroh Andone Dumitru face un raport asupra lucrărilor executate la biserica ce s-a sfințit, și aduce mulțumiri autorităților județene și locale, care i-au dat tot sprijinul la îndeplinirea formalităților legale și la procurarea materialelor.

P. S. Arhiereu Gherasim, încheind cuvîntările din biserică, aduce autorităților locale și județene mulțumiri pentru sprijinul acordat acestei biserici, ca să poată fi redată astăzi cultului. P. S. Sa, asigură Conducerea de Stat că preoții și credincioșii își vor îndeplini îndatoririle lor cetățenești cu aceeași rîvnă și dragoste ca și pe cele față de Biserică, după porunca Mintuitorului.

Credincioșilor le aduce arhieresci binecuvîntări și urări de bine din partea P. S. Episcop Chesarie.

La sfîrșit se acordă preotului paroh D. Andone, ca o recunoaștere a meritelor și ostanelilor sale pentru biserică, rangul de «Sachelar»:

ASISTENT

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE LA NICULIȚEL - TULCEA

La Niculițel, apele de la o ploaie torențială au săpat drumul de pe o uliță, scoțind la lumină un zid vechi. Săpăturile arheologice făcute în luna august 1971, sub conducerea Muzeului din Tulcea, au descoperit o parte din zidurile unei bazilici, iar sub altarul acesteia, o criptă în care se afla un coșciug comun cu 4 oseminte. Pe peretele de miazănoapte, se află inscripția în grecește: «Martiri Zoticos, Atalis, Kamasis, Filipos», iar pe peretele de la miazănoapte inscripția: «Martiri întru Hristos».

Cărămizile cu care este pardosită bazilica și de la acoperișul criptei sînt probabil din secolul al III-lea, iar scrierea inscripției nu se știe exact decînd.

Săpăturile și cercetările ce se vor face în anul 1972, vor arăta dacă este vorba de martiri de la Noviodunum (Isaccea) din timpul persecuției lui Dioclețian, transportați ulterior în bazilica de la Niculițel. Despre aceste săpături se face mențiune și în ziarul local «Delta» din Tulcea, nr. 506 din 6 oct. 1971.

ASISTENT

CRONICĂ

AL XIV-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ȘTIINȚE BIZANTINE

Între 6 și 12 septembrie, 1971, a avut loc la București cel de-al XIV-lea Congres Internațional de studii bizantine, desfășurat sub înaltul patronaj al Președintelui Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, dl. Nicolae Ceaușescu.

Acest Congres a avut un caracter comemorativ — jubileul de semicentenar și semnificația valorilor bizantine.

A participat un impresionant număr (679) de savanți și cercetători de mare prestigiu științific în acest domeniu, reprezentând numeroase Academii, Universități și Societăți din peste 30 de țări ale Europei, Asiei și Americii, precum și alți oameni de știință neoficiali.

Pentru motive întemeiate, legate de tematica dezbătută la acest Congres, a fost prezentă și Biserica noastră, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, împreună cu alți înalți ierarhi, profesori de teologie și unii preoți din cuprinsul țării.

Deschiderea festivă a Congresului a avut loc la Ateneul Român, iar temele și comunicările s-au dezbătut la Universitate, în limbile oficiale internaționale: franceză, germană, rusă, engleză, italiană și greacă.

Astăzi se poate vorbi de un progres considerabil al științelor bizantine în România, care devine gazdă pentru a doua oară a acestui impunător for științific internațional al bizantinologiei. Țara noastră și-a îndătinat prestigiul reuniunilor internaționale, ridicând pe trepte superioare o veche și mare tradiție, ilustrată între alții, de Nicolae Iorga, întemeietorul Congreselor internaționale de bizantinologie și inițiatorul primului Congres în acest domeniu, cel din București, 1924, la care a participat un număr de numai 64 delegați din 16 țări.

Mesajul adresat Congresului de către Șeful Statului român, a adus vibrația unei gândiri adânci, pătrunsă de problemele majore ale lumii contemporane și, totodată, cuprinzătoare a experienței istorice a umanității, din care o parte considerabilă este circumscrișă de istoria și civilizația Bizanțului.

Președintele Consiliului de Stat a subliniat sensul profund pe care istoria Bizanțului îl oferă astăzi lumii ca mărturie a forței creatoare a solidarității popoarelor, a conlucrării lor pentru civilizație și pace, dar și ca exemplu de ce a putut însemna, pentru popoare, consecințele politice bizantine: «divide et impera».

Domnia Sa, amintind de acest dublu aspect al realităților bizantine, a stăruit asupra faptului că, pe străvechea vatră a civilizației bizantine, trăiesc astăzi popoare dornice de libertate, de echitate și de securitate, țeluri care corespund și intereselor

destinderii și securității în Europa, continentul de unde s-au declanșat în secolul nostru două războaie mondiale, dintre care primul a izbucnit chiar în Balcani.

Șeful Statului român, în încheierea mesajului său, a adresat un călduros apel către toți oamenii de știință reuniți în forul suprem de științe bizantine ca să contribuie la promovarea țelurilor majore ale lumii în care trăim, țeluri care constituie coordonatele fundamentale ale politicii și prezenței românești. Căci, «Întotdeauna de-a lungul milenarilor istoriei a poporului, marea cultură și știință umanistă s-a afirmat ca instrument al cunoașterii și apropierii între națiuni, ca factor de seamă în promovarea idealurilor nobile ale popoarelor». Acest mesaj, adresat Congresului a sintetizat, astfel, însuși mesajul actual al științei românești, al concepției noastre despre rostul oamenilor de știință în progresul societății.

Congresul a fost deschis prin cuvântul inaugural rostit de profesorul Vasile Grecu, Președintele Comitetului Român de organizare a Congresului, după care a fost salutat de șefii delegațiilor străine, între care, primul a vorbit profesorul Paul Lemerle (Franța), Președintele Asociației internaționale de studii bizantine

«Timp de o săptămână, s-a făcut un efort colectiv, spre a pătrunde tot mai adânc în acea vastă lume bizantină, fascinantă și misterioasă, care s-a întins în spațiu pe trei continente, iar în timp pe un mileniu, o lume zburciurnată și urmată de o «generație eroică».

Temele puse în discuție au fost în număr de patru și au privityt cele mai importante aspecte ale istoriei Imperiului Bizantin. Temele au fost dezbătute, iar nu rostite de către raportori, fiind urmate de ample și vii dezbateri și de numeroase comunicări.

Programul a prevăzut și recepții, cocteile, expoziții, gale de filme și manifestări artistice, precum și vizitarea unor monumente de artă medievală românească.

Vom urmări, în sinteză, temele dezbătute cu o oarecare oprire asupra ultimei teme, care privește Țările Române.

I. Prima temă dezbătută a fost: «*Societatea și viața internațională în veacul al XIV-lea*».

Ea s-a referit la unul din veacurile de sfârșit ale Bizanțului, perioadă de declin economic și politic, totuși de importanță mare în domeniul culturii.

Raportul general a fost susținut de Ihor Sevcenko (S.U.A.), tratind despre bazele sociale ale vieții intelectuale, fiind prima încercare de tipologie socială, adică a relațiilor tipice dintre diferite categorii de oameni intelectuali.

Raportul a învederat fonnelle vieții sociale, pline de contradicții și orientarea vieții intelectuale ca manifestarea în literatură și artă. Două curente stăpîneau secolul al XIV-lea: cel de clasicizare și cel de inspirație populară.

Coraportul unui alt savant John Meyendorff (S.U.A.) s-a preocupat de aspectul religios al acestui secol. Susnumitul savant a avut o concepție proprie. În secolul al XIV-lea, în societatea bizantină, curentul isihasmului era destul de puternic. Decăderea economică, luptele sociale și atacurile din afară, au determinat să se propage concepții și învățături care să atragă masele populare spre activități religioase. — Grigore Palama, prin doctrina sa, a dezvoltat isihasmul.

În gândirea bizantină, sub influența umanismului își făceau loc concepțiile raționaliste, susținute de învățați și scriitori, care militau pentru emanciparea și progresul omului. Verlaam a fost precursorul ideilor umaniste din acea vreme.

Contradicția dintre isihasm și umanism a rămas foarte activă. Coraportul susține că a fost o colaborare între aceste două curente și că, în societatea bizantină, apro-

pierea dintre isihasm și umanism, a fost opera lui Grigore Palama, care reprezenta sinteza celor două curente.

Au urmat alte patru corapoante, susținute de alți savanți, între care și marele patrolog german Beck. Au dezbătut problemele stilului picturii bizantine și neobizantine, importanța icoanelor, miniaturilor, tendințele clasice populare și școlile naționale, care rămân pentru totdeauna actuale.

În cele șase secții a urmat dezbaterea a peste 60 de comunicări, legate de temă.

II. Tema a doua : «*Frontiere și regiuni de frontieră din secolul al VII-lea pînă în secolul al XII-lea*».

S-a dezbătut problema frontierelor asiatice ale Bizanțului și regiunilor de frontieră din aceste părți, o zonă continuu disputată, avînd forme specifice de organizare, dintre care unele privesc structuri militare și sociale și chiar aspecte tinînd de mentalități cu caracterele lor speciale. S-a arătat că regiunile au și un rol plin de interes în contactele și schimburile dintre civilizații diferite. Tema a fost dezbătută de cinci savanți, în frunte cu H. Arweiler (Paris) și Z. V. Udaltova și Kaydan (U.R.S.S.). Este vorba nu numai de frontierele Imperiului Bizantin ca stat, ca civilizație, ci și de frontiere ideologice; frontierele culturale, frontierele politice și administrative, fiscale și militare-maritime, pînă unde a putut să se întindă în orient (Eufrat) amploarea organizației bizantine, «plină de admirații».

Pentru aceste motive, unii istorici fac apologia Bizanțului, prezentîndu-l ca fiind prelungirea cu un mileniu a Imperiului Roman, rămînînd, astfel centrul politic salvator al societății și culturii europene.

Sînt și altfel de interpretări. Alți oameni ai Renasterii, au considerat Bizanțul ca fiind un Imperiu exotic, domînat de concepții orientale.

După discuții ample, pe marginea temei a urmat, în secții, susținerea unui mare număr de comunicări, ca: *Avarii și Imperiul Bizantin în secolul VII-lea; Drumuri și etape în regiunea Eufratului superior etc.*

II. Tema a treia : «*Arta profană în Bizanț*».

Pentru prima dată, într-un Congres de bizantinologie se acordă un loc special aspectului profan al artei bizantine, considerată cu precădere ca artă religioasă.

Vestitul savant francez A. Grabar (Paris), în raportul său general, urmat de alți trei coraportori, a sintetizat aspectul problemei, fixînd locul și rolul artei profane bizantine.

Este vorba despre toate categoriile de creații, și de artă în această epocă, aparținînd altor domenii decît celor religioase. Automul tîstinge trei mari categorii de lucrări de artă cu caracter profan : teme politice și sociale ; Palatul Imperial și arta sa, arhitectura militară și civilă ; teme științifice și literare ; arta în serviciul medicinei, astrologiei, cosmografiei, geografiei și istoriei, precum și teme decorative ; artele de lux.

După discuții ample pe marginea rapoartelor, în secții, au fost făcute numeroase comunicări, dintre care amintim : simbolismul zodiacului în arta bizantină (Izrael) ; monumentele și topografia bizantină a Imperiului ; broderia laică de tradiție bizantină în România.

IV. Tema a patra : «*Bizanțul și Țările Române*».

Evoluția generală a raporturilor multilaterale româno-bizantine, din punct de vedere politic, instituțional, artistic, literar, militar și bisericesc, a fost obiectul rapor-

tului general al prof. Eugen Stănescu, raport care a pătruns adinc în interdependența româno-bizantină.

Prezența bizantină era firească la români ca: Țara să între într-un complex de drept și prin aceasta în conștiința politică a lumii» (N. Iorga).

În adevăr, în ideologia medievală, un stat tânăr nu se afirmă numai prin propriile sale puteri, ci și prin recunoașterea pe care o căpăta de la o sursă superioară la legitimitate politică și spirituală. Pentru Răsăritul și Sud-Estul Europei, această sursă era Imperiul Bizantin, care oicând de slăbit ar fi fost sub alte raporturi, el rămânea moștenitorul netăgăduit al Romei și al împărăției romane, care stăpânise și civilizase o mare parte a lumii vechi («Magazin Istoric» nr. 9/1971).

De aceea, am putea spune că, încercările de apropiere bizantino-române au pornit din partea românilor. În primul rând relațiile româno-bizantine au plecat de la confruntarea Bizanțului cu problemele specifice Carpato-dunărene, unde s-au format și s-au dezvoltat treptat statele medievale românești. Aceste relații, au început în veacul al X-lea, când Bizanțul vine la Dunăre și când era deja prezent în zona Carpato-dunăreană. Atunci a avut loc crearea procesului de etnogeneză a poporului român.

Documentele istorice arată că, Împăratul Constantin Porfirogenetul (912—959) aprecia importanța strategică a spațiului Carpato-dunărean, unde poporul român, deja constituit, ocupa teritoriile care mai apoi s-au numit Transilvania, Valahia, Moldova și Dobrogea.

O căpetenie din țara Crișunilor — Menumorut — susținea, ca argument juridic, că autoritatea Împăratului Bizantin era suverană, acesta fiind singur în drept să acorde, sau să ia îndărăt teritorii.

Alt document (o inscripție găsită în 1950, la Mircea Vodă-Dobrogea), atestă pe un stăpînitor local (Jupin Dimițnie), care a luptat alături de bizantini împotriva dușmanilor de Nord.

La mijlocul veacului al X-lea, conducătorii locali de dincolo de munți, cereau ocrotirea politică și bisericească a Constantinopolului. De la Dunărea de Jos pînă la Banat, în secolul al XI-lea, s-a consolidat influența bizantină în aceste regiuni, iar în secolele al XI-lea și a XII-lea, Dunărea nu mai era hotar, ci o axă de teritoriu controlat și dominat de Bizanț prin «strategi» (conducători administrațivi).

O veche cronică rusă amintea de 80 de orașe dunărene, care întrețineau o puternică forță militară împotriva presiunilor triburilor nomade, și a antagonismului ungar. Din secolul al XI-lea, s-a introdus în terminologia bizantină cuvîntul «Dacia», iar dacii, apar ca luptători alături de bizantini. La începutul secolului al XIV-lea, apăruse, deci un stat nou cu raporturi noi.

Influența bizantină a continuat în întreg spațiul Carpato-dunărean, sub forma iradierii spirituale ortodoxe, dusă de către monahii bizantini (greci), a căror activitate intensă a apărut totodată Ortodoxismul de atacurile catolicismului apusean.

Amintim iarăși de influența isihasmului și a palamismului, care a stăpînit spiritualitatea bizantină, inclusiv țara noastră.

Acest contact bizantin prelungit cu romanitatea Nord-dunăreană și cu cea balcanică a dat naștere și termenului bizantin: Ungro-Vlahia, care însemna foarte simplu: Valahia dinspre Ungaria, de la care a primit numele și Mitropolia Țării Românești, întemeiată în anul 1359 și pusă sub autoritatea scaunului patriarhal de la Constantinopol. Mutarea Episcopiei de Vicina, devenită tot mai săracă, la Curtea de Argeș, daniile domnilor Țării Românești către Muntele Atos și introducerea de

către Patriarhie (1401) a titlului de «Exarh al Plaiurilor» însemna pentru Bizanț o întărire a influenței sale, făcută prin intermediul Bisericii. La sfârșitul secolului al XIV-lea, apare în actele patriarhale și Moldova sub numele de Moldo-Vlahia.

Țara Românească intrase în vederile diplomației bizantine, și prin relații economice, prin prezența grecească de la porturile Dunării.

În secolul al XV-lea, poporul român era chemat să facă front comun, contra expansiunii otomane. Mircea cel Bătrîn și Alexandru cel Bun au rămas exemple tipice în acest sens. Imperiul Bizantin intrase în impas, el încercind ca prin sinodul de unire al Bisericilor de la Ferrara-Florența (1438) să se creeze o coaliție europeană, fără șanse însă. Conclucrarea româno-bizantină a avut o prelungire pînă la căderea Constantinopolului sub turci (1453).

Bizanțul a apreciat pe un Vlad Țepeș și pe alți domnitori așa cum a apreciat pe un Ioan de la Humedoara, pe care l-a socotit un «al doilea Alexandru cel Mare».

După șase veacuri de relații româno-bizantine, ne-a rămas neștersă și mereu creatoare pentru veacuri, cultura și civilizația bizantină, sau cum s-a exprimat Nicolae Iorga : «după ce se sparge vioara, rămîne muzica pentru veșnicie».

Patru conaportori specialiști români, au dezbătut, apoi, alte aspecte ale relațiilor româno-bizantine, de importanță capitală, și anume: Bizanțul și instituțiile române, relații literare între Bizanț și Țările Române, relații artistice româno-bizantine.

Au urmat ample discuții pe marginea temei, precum și un mare număr de comunicări pe secții, privind descoperirile cele mai recente în domeniul bizantinologiei, care au avut un caracter pozitiv pentru cultura noastră.

Regimul social-politic al Bizanțului, s-a caracterizat prin sincronisme și particularități specifice feudalismului balcanic, dar nu un feudalism propriu-zis, ca cel din occident, ci unul «nedesăvîrșit» după caracterizarea bizantinistei sovietice K. V. Hvostova, sau un «parafeudalism», după expresia eruditului bizantinist grec Zakyhitinos.

Biserica a asigurat Imperiului Bizantin unitatea ideologică și colaborarea loială a populației ortodoxe. Cooperarea Statului cu Biserica avea un caracter constituțional, consacrat prin așa-numitele nomocanoane, alcătuite din împlerirea legilor laice cu canoanele bisericesti. Bazilicalele atribuiău autorității imperiale o natură divină. Clerul era utilizat în justiția Statului, iar încoronarea împăratului era atribuit al Bisericii.

Dar, în gîndirea bizantină, sub influența umanismului, își făceau loc concepțiile raționaliste, susținute de învățați și scriitori, care luptau pentru emanciparea și progresul omului. Astfel, Varlaam, a fost precursorul ideilor umaniste din gîndirea bizantină. În societatea românească, pătrunsese isihasmul care, precum a susținut în comunicarea sa profesorul Milan Șesan de la Sibiu, a avut și o parte pozitivă la introducerea limbii populare în biserică.

De asemenea, mai tîrziu prin secolul al XVIII-lea, monahul de origină rusă, Paisie Velicicovski, care cunoscuse la Atos lucrările și doctrina lui Grigore Palama, a tradus numeroase texte cu învățături palamiste și, în calitatea sa de egumen al Mănăstirilor Neamț și Dragomirna, a fost un promotor al palamismului la noi.

În același timp, au apărut și reacții ale raționalismului.

În secolul al XIV-lea, juristul Constantin Armenopol, din Tesalonic, a scos o lucrare de codificare a dreptului romano-bizantin : «Exabiblos», cu o largă răspîndire în Țara Românească, mai ales în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, reflectînd o

orientare raționalistă a intelectualității înaintate. Despre această lucrare a făcut un studiu larg, prof. Dr. G. Cronț.

Aspectele esențiale ale istoriei Bizanțului, rămân în puterea creatoare a spiritului bizantin, nutrit de cultura clasică greacă, dar având și unele racile și degradări.

O istorie, care rămâne ca un important capitol de istorie generală, intrat în patrimoniul civilizației universale.

Pictura bizantină, și neobizantină, și muzica religioasă bizantină, au rămas clasice pentru totdeauna la noi.

Mai putem preciza că, marele nostru istoric Nicolae Iorga a pus în circulație o noțiune, care a fost acceptată de întreaga lume științifică: «Bizanțul după Bizanț», adică Bizanțul a supraviețuit după căderea sa, prin cultura și civilizația adaptată elementelor specifice autohtone ale unui mare număr de țări și popoare, printre care și țara noastră.

Se poate spune deci că, civilizația românească a avut numai forma bizantină, conținutul ei fiind de la început original, generat de poporul nostru, care și-a făurit singur istoria și viitorul său.

Bizantinii concepeau civilizația ca fiind ecumenică, și așa a și fost.

Cu ocazia Congresului s-a organizat o mare expoziție intitulată: «Cultura bizantină în Țările Române», precum și o «Expoziție de carte bizantină».

O zi din program a fost închinată vizitei marilor locuri de amintiri istorice de la Curtea de Argeș și Tirgoviște, care reprezintă o sinteză originală între tradiția autohtonă și influența bizantină în țara noastră.

De asemenea, un vast și neuitat program artistic cultural a înfățișat congresiștilor: «Madrăgalul».

Incoronarea acestei reuniuni internaționale, de mare importanță a fost recepția dată de dl. Nicolae Ceaușescu, Președintele Consiliului de Stat, în saloanele Președinției Consiliului de Miniștri, în cinstea Congresului, cu care ocazie s-a afirmat contribuția femă a oamenilor de știință la cauza înțelegerii, apropierii și păcii între popoare, Congresul acesta fiind numit și un Congres al Prieteniei popoarelor.

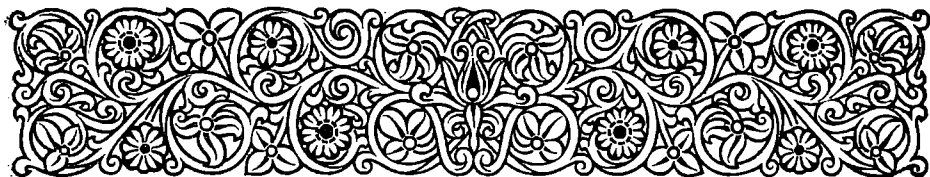
Din lucrările congresului de bizantinologie a reieșit că Bizanțul a impus o unitate nomocanonică, care a unit popoarele prin Biserică.

Bizanțul a dovedit încă odată originea romanității poporului nostru, «căci de la Rîm ne tragem».

Studiind și adîncind deci, confruntarea istoriei Bizanțului cu istoria încheșării Țărilor Române și a Bisericii noastre, putem spune ca și marele nostru Iorga:

«Eu știu că istoria Bisericii Românești, este istoria patriei-mele».

Pr. C. CRONȚ-Galați

R E C E N Z I I

Prot. Prof. Liveriu V o r o n o v, *În legătură cu problema despre așa-numita citire «în taină» de către preot a rugăciunilor euharistice în timpul dumnezeieștii liturghii*, în «Studii Teologice», Editura Patriarhiei din Moscova, vol. IV, 1968, p. 167—180.

Studiul cercetează problema despre citirea «în taină» a rugăciunilor euharistice în legătură cu unele laturi ale învățăturii ortodoxe despre preoție și în legătură cu problema despre așa-numita «disciplina arcani», pentru a demonstra, pe de o parte, temeiul dogmatic și pastoral al introducerii în veacul al IV-lea — al V-lea a practicii citirii «în taină» a rugăciunilor euharistice și, pe de altă parte, pentru a lămurii sensul adevărat al expresiei «citire în taină». În legătură cu aceasta studiul adaugă o foarte importantă expunere asupra raportului și diferenței între noțiunile: «disciplina arcani» și «Sfânta Tradiție orală a Bisericii».

Vom prezenta în continuare, în rezumat, dezvoltarea studiului însuși și vom reda în întregime adaosul la studiu.

Este îndeobște cunoscut că atât în *Liturghia Sfintului Vasile cel Mare* cât și în *Liturghia Sfintului Ioan Gură de Aur*, toate rugăciunile legate de aducerea jertfei euharistice (în general începînd de la rugăciunea «Nimeni din cei legați cu polte...», dar îndeosebi de la rugăciunea «Cu vrednicie și cu dreptate este a-Ți cînta...» și pînă la rugăciunea ce se termină cu efonisul «Și ne dă nouă, cu o gură și cu o inimă...») — cu excepția Rugăciunii Amvonului — sînt citite de către săvîrșitorul sfintei jertfe nu cu glas tare, în auzul tuturor credincioșilor, ci «în taină» (μυστικῶς), adică cu glas scăzut, chiar în tăcere, în dependență de felul cum înțelege săvîrșitorul sfintei jertfe indicația «în taină».

Avînd în vedere conținutul neobișnuit și minunata putere de inspirație pe care le au aceste rugăciuni, mulți regretă faptul că în acest fel credincioșii sînt lipsiți de posibilitatea de a pătrunde și de a se desfăta de conținutul lor. Întrucît însă în Biserica lui Hristos nimic nu se săvîrșește întimplător și nimic nu se face în zadar, încă din vechime s-a încercat lămurirea cauzelor pentru care au silit Biserica să rînduiască citirea «în taină» a rugăciunilor euharistice. Urmărind mărturiile patristice și postpatristice privitoare la această încercare de lămurire, autorul înfățișează interpretarea sa în patru paragrafe.

În paragraful întâi se oprește asupra: *Adevăratului înțeles al «privilegiilor» preoției ierarhice față de așa-numita preoție generală. Însemnătatea acestor privilegii pentru întreținerea unui nivel înalt în viața spirituală a Bisericii.*

În legătură cu aceasta se precizează că, încă de la începutul ei, Biserica a statornicit unele rînduiri prin care se urmărea crearea și menținerea în sufletele credincioșilor a unei stări de cucernicie în legătură cu viața sacramentală și îndeosebi cu Sfintele Taine, în care se concentrează aceasta.

Între aceste rînduiri trebuie socotită în primul rînd întemeierea divină a preoției ierarhice, încercată cu anumite «privilegii duhovnicești». Pentru aceasta, din rîndurile credincioșilor chemați în calitate lor de «preoție împăratească» să constituie «casa duhovnicească și preoția sfîntă» (I Petru II, 5, 9; Apoc. I, 6; V, 10), a fost

aleasă o anumită categorie prin care, în chip unic și exclusiv, curge neîntrerupt izvorul harului ierarhic, care s-a revărsat asupra Apostolilor prin pogorirea Sfântului Duh și s-a răspândit din neam în neam, din veac în veac, prin punerea mâinilor transmițând darul lui Dumnezeu, care trăia în ei (I Tim. IV, 14), și puterea de a săvârși Sfintele Taine în Biserică. Instituirea preoției ierarhice a fost necesară pentru a da naștere stării spirituale de responsabilitate față de înalta sfințenie a tainelor bisericesti, atît în sufletul mirenilor, cît și în cel al preoților. Într-adevăr mireanul, conștient că nu este chemat să săvârșească Sfintele Taine, devine în chip firesc mai predispus la o stare sufletească de smerenie și de pioasă primire a harului Sfințitor Taine săvârșite de cei special aleși și ipstituiți pentru aceasta; iar preotul, știind că trebuie «să fie model pentru credincioși în cuvînt, în viață, în dragoste, în credință, în curățenie» (I Tim. IV, 12), simte nevrednicia sa în fața poziției sale de organ, unealtă, în mâinile lui Dumnezeu care în realitate săvârșește Taina, organ care are nu numai puterea de a săvârși tainele și celelalte ierurgii, ci are și datoria de a sluji cu smerenie Bisericii prin împlinirea acestor acțiuni sfințitoare pentru întregul corp al Bisericii.

De aceea săvârșirea oricărei Sfinte Taine și a oricărei sfinte slujbe — care, fie că sînt individuale, fie că sînt generale, constituie o acțiune panbisericească —, sînt precedate de rugăciuni de cerere și de mulțumire nu numai pentru persoana pentru care se săvârșesc, ci pentru întreaga Biserică solidară cu membrul ei. Așa se explică faptul că Sfintele Taine și toate slujbele sfinte sînt săvârșite de sfinții slujitori, însă cu sprijinul rugăciunii întregii Biserici, căci în timpul săvârșirii Sfințitor Taine preotul se roagă pentru credincioși, iar credincioșii se roagă pentru preot («Pace tuturor», — «Și duhului tău»). Iar rugăciunile euharistice de mulțumire sînt și ele generale, pentru că întregul popor credincios aduce Darurile puse înainte, și numai după ce preotul a primit răspunsul și acordul credincioșilor că ceea ce urmează să se săvârșească de către preot se face «cu vrednicie și cu dreptate...», numai atunci preotul trece la săvârșirea sfintei jertfe începînd citirea «în taină» a rugăciunilor euharistice. În acest fel se manifestă unitatea dintre «preoția ierarhică» — sfințitul săvârșitor al Tainei Euharistiei și «preoția împărătească» — întreaga turmă a credincioșilor, unitate în care — repetăm — «preoției ierarhice» îi revine sarcina de a întretine în «preoția împărătească» o stare de cucernicie față de viața sacramentală a Bisericii.

În paragraful al doilea, autorul prezintă înțelesul noțiunii «*Disciplina arcani*», care este o formă de întreținere a stării de pioșenie față de viața sacramentală prin obiceiul «păzirii sfințeniei Tainei». Acest obicei, înrădăcinat în viața creștină în Biserica Veche, care urmărea să păstreze în taină unele elemente de credință și de organizare a vieții bisericesti referitoare la esența Sfințitor Taine, a fost definit prin expresiile: «disciplina arcana» (adică disciplina care păstrează Taina), ori «disciplina arcani» (adică disciplina tainei). Această disciplină de la început excludea putința împărtășirii și chiar prezența la Euharistie a persoanelor nebotezate; de asemenea, «disciplina arcani» cerea să se evite a vorbi față de catehumeni și față de păgîni despre lucrurile care priveau Tainele și viața sacramentală în general. În acest fel reiese că «disciplina arcani» era o metodă pedagogică ce urmărea să ridice nivelul de cucernicie atît în sufletele catehumenilor (care erau lipsiți de anumite prerogative), cît și în ale credincioșilor (care aveau aceste prerogative). Caracterul pedagogic-educativ al acestei «discipline arcani» reiese din faptul că cerințele impuse de ea nu erau nici veșnice, nici necondiționate, întrucît (după *Apologia* Sfîntului Iustin Martirul și Filozoful) Tainele Botezului și Euharistiei puteau fi săvârșite în public (ceea ce arată că în primele veacuri cerințele impuse de «disciplina arcani» erau minimale), iar în veacul al IV-lea s-au putut scrie cărți de cult cu întreaga rînduială a liturghiei.

În sensul larg al expresiei, «disciplina arcani» a fost practică de la începutul Bisericii, prin păzirea sfințeniei Tainei prin tăcere, dar în decursul timpului a căpătat diferite forme, păstrînd însă permanent caracterul educativ. În acest cadru prudența înțeleaptă a Bisericii, care a sancționat practica înrădăcinată a «citirii în taină» a rugăciunilor liturgice, în special euharistice, reprezintă o formă de «disciplina arcani», formă păstrată pînă astăzi. Aceasta demonstrează că schimbarea

unora sau altora din formele acestei discipline este cu putință, fiind înlocuite cu măsuri echivalente de ridicare a nivelului de viață spirituală în Biserică.

În paragraful al treilea este prezentată *Transformarea practică de citire a rugăciunilor euharistice*, după mărturiile partistice, din care se constată că cea mai veche practică de citire a rugăciunilor euharistice, practică păstrată până la jumătatea veacului al III-lea, a fost rostirea lor cu glas tare, în auzul credincioșilor de către protosul slujitor.

Începând cu epoca lui Constantin cel Mare însă, datorită măririi numărului credincioșilor fără o pregătire catehetică profundă, s-a ajuns la o scădere a nivelului vieții spirituale, care s-a reflectat și în atitudinea față de slujba divină, manifestată prin practica rarei împărtășiri și întâmplăoarea asistare la slujba sfintei liturghii, ceea ce a dus la scăderea încordării și concentrării în rugăciune. Acest fapt a silit pe mulți dintre păstorii Bisericii să gândească la introducerea unei noi forme de «disciplina arcani»: citirea cu glas scăzut a rugăciunilor euharistice, ceea ce crea într-adevăr o atmosferă propice de concentrare și de adâncire în rugăciune. Această citire, introdusă deja în practică pe vremea Sfințului Ioan Gură de Aur, nu însemna o citire în minte, în absolută tăcere, pentru că credincioșii auzeau citirea, deși nu percepeau limpede fiecare cuvânt.

Autorul prezintă mărturiile din operele Părinților și Scriitorilor bisericești din care se vede că citirea cu glas scăzut a rugăciunilor euharistice era practicată la sfârșitul veacului al IV-lea și începutul veacului al V-lea, înălțurind pas cu pas, în Bisericile din Răsărit, vechea practică a citirii lor cu glas tare; și că așa s-a menținut și în veacurile al VI-lea, al VII-lea și al VIII-lea.

Termenul folosit de patriarhul Gherman al Constantinopolului: «rostește în taină» în fața lui Dumnezeu» demonstrează — după afirmația autorului — modul de rostire în taină *μυστικῶς* a rugăciunilor euharistice, mod care, îngăduind auzirea parțială de către credincioși a conținutului rugăciunilor, ridica starea lor sufletească până la concentrarea profundă în rugăciune în timpul săvîrșirii Tainei Euharistice. Iar acest mod de «citire în taină» a rugăciunilor euharistice înseamnă nu tăcerea și citirea în minte a rugăciunilor, ci «rostirea lor cu glas scăzut» auzite parțial de către credincioși.

Așadar în veacurile al IV-lea — al VIII-lea practica bisericească a respectat norma «citirea cu glas scăzut», numită «în taină», a rugăciunilor euharistice; această normă nu a fost întărită, dar nici schimbată, prin nici un fel de hotărâri bisericești precise.

În paragraful al patrulea autorul demonstrează că *Citirea în tăcere constituie o abatere de la norma de «citire cu glas scăzut» «în taină» a rugăciunilor euharistice*. Analizînd un text din *Novela 137* a împăratului Iustinian împotriva «citirii în tăcere», în minte a rugăciunilor, din opera episcopului Iacob de Edesa și din opera lui Dionisie Pseudo-Areopagitul, autorul scotoeste că este îndreptățit să afirme că Biserica nu a introdus în veacurile al V-lea — al VIII-lea nici un fel de înnoiri dogmatice, care să lărgească, în detrimentul mirenilor, drepturile sau funcțiile sfințiilor slujitori, pe care ei le dețineau ca urmași ai Apostolilor. Introducerea în practica generală a «citirii în taină» a rugăciunilor euharistice a fost doar o formă istorică specifică de aplicare a metodei numită «disciplina arcani», formă socotită mai potrivită în situația de după Constantin cel Mare.

În încheiere, autorul susține că nu se poate afirma că «citirea în taină» a rugăciunilor de către sfinții slujitori va rămîne pentru totdeauna norma unică la săvîrșirea Sfintei Euharistii, căci aceasta ar contrazice faptele neîndoielnice din practica liturgică din primele trei veacuri creștine ca și conținutul lăuntric panbisericesc al rugăciunilor euharistice. Totuși încercarea de a înlocui «citirea lor în taină», «cu glas scăzut» cu citirea lor «cu glas tare și în auzul tuturor» din primele veacuri, fără o prealabilă cunoaștere a nivelului de trăire duhovnicească a comunității creștine trebuie condamnată cu hotărîre.

Numai atingerea unui înalt nivel de viață morală și de adîncă năzuință de către credincioși a importanței participării întregii comunități la slujba euharistică ar putea deschide calea către o trecere — cu aprobarea sinodală a Bisericii — la felul de citire propriu vechilor liturghii din vremea creștinismului timpuriu.

Pînă atunci rugăciunile euharistice ar putea fi ciliate (neapărat după textul dirz *Liturgier*, nu rostite pe de rost) cu gîs mai ridicat pentru a fi împede auzite de ceilalți slujitori aflați în altar și conținutul lor ar putea fi explicat de «preoția ierarhică» credincioșilor — «preoției împărătești» prin predică, pentru ca toți să participe «cu o gură și cu o inimă» la săvîrșirea Sfintei Euharistii

*

Adaosul la studiul Prot. Prof. Liveriu Voronov se ocupă de raporturile între «*Disciplina arcani*» și «*Sfînta Tradiție orală a Bisericii*», intrucît aceste două probleme, în esența lor diferite, au o legătură lăuntrică. Sfîntul Vasile cel Mare vorbește despre ele (în canonul 91) împreună încît este greu de văzut dintr-odată ce anume se referă la «disciplina arcani». De aceea autorul încearcă să facă delimitarea necesară între aceste două probleme și să precizeze într-o măsură anumite locuri din acest canon greu de înțeles și de tălcut.

1. *Despre Sfînta Tradiție scrisă și nescrisă.* — Canonul 91 al Sfîntului Vasile cel Mare începe cu următoarea afirmație: «Unele dintre dogmele (δoγματων) și propovăduirile (κηρυγματων) păstrate în Biserică, noi le avem prin poruncă scrisă (ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας), altele le-am primit prin Tradiția Apostolică în majoritate în taină (τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν Ἀποστολῶν παραδόσεως διαδοθέντα ἡμῶν ἐν μυστηρίῳ παραδεξάμεθα)». Pe cit se pare, ultima parte a frazei ar fi mai bine să fie tradusă astfel: «Iar unele le-am primit prin Tradiția Apostolică (ca) fiind transmise nouă prin slujba religioasă tainică»

Nu se poate defini cu precizie ce înțelege Sfîntul Vasile cel Mare prin «dogme» și ce înțelege prin «propovăduiri». Judecînd după folosirea ce ei dă mai departe acestor expresii, se poate presupune că alt «dogmele» cit și «propovăduirile» sînt: sau poziții «de credință», adică elemente de învățatură bisericească de credință și de morală, sau prescripții autoritative referitoare la «organizarea bisericească», în special referitoare la rînduiala sfintelor slujbe. Diferența între «dogme» și «propovăduiri» constă în mod principal în faptul că «dogmele» sînt mai puțin limpezi după înțelesul lor lăuntric, în timp ce «propovăduirile» sînt mai limpezi și mai accesibile conștiinței credincioșilor. Dogmele se tac, iar propovăduirile se fac larg cunoscute, intrucît puțin mai departe Sfîntul Vasile cel Mare spune: «Una este dogma și alta este propovăduirea. Dogmele se tac, iar propovăduirile se fac cunoscute. Originea tăcerii constă și în nelîmpezimea pe care o folosește Scriptura cînd crează înțelesul greu de pătruns al dogmelor pentru folosul celor ce citesc».

«Dogmele» și «propovăduirile» de care vorbește Sfîntul Vasile cel Mare ca fiind primite «prin porunca scrisă» și «transmise prin slujba religioasă tainică» au ca izvor Tradiția Apostolică, adică fie că s-au păstrat neschimbate din vremurile Apostolilor, fie, în orice caz, au fost formulate în conștiința și practica bisericească pe baza predicii apostolice și a poruncilor (rînduielilor) apostolice. Expresia «prin poruncă scrisă» înseamnă, pe cit se pare, nu numai împrumutarea din Sfînta Scriptură, ci și tălcuirea patristică scrisă și explicarea obiectelor Sfintei Tradiții Apostolice (incluzînd Tradiția care a primit forma Sfintei Scripturi). În ceea ce privește expresia «transmise nouă prin slujba religioasă tainică», după toată probabilitatea, înseamnă «transmise nouă în rînduielile Tainelor».

Amîndouă felurile de tradiție: «prin porunca (patristică) scrisă» și «prin slujba religioasă tainică», în cea mai mare parte nescrisă în vremea Sfîntului Vasile cel Mare — sînt la fel de importante pentru viața Bisericii. «Și unele și celelalte au una și aceeași putere pentru piozitate. Și nimeni, oricît de puțin cunoscător al rînduielilor bisericești ar fi, nu poate fi de altă părere. Pentru că dacă începem să înlăturăm obiceiurile nescrise, ca neprezentînd o mare autoritate, în mod categoric știrbim autoritatea Evangheliei în obiectivele ei principale sau cel puțin întrerupem propovăduirea în numele acestor obiective». Nu trebuie pierdut din vedere că «dogmele» și «propovăduirea», ajunse la noi pe oricare din cele două căi reprezentă obiecte, teme ale credinței și ale organizației (orînduirii) bisericești, păstrate în Biserică din pricina fie a apartenenței lor directe, fie a legăturii lor foarte strîns cu Sfînta Tradiție descoperită de Dumnezeu. De aceea este firesc ca orice nesocotire a lor să se reflecte neapărat în chip păgubitor în «propovăduirea Evangheliei» care capătă deplinătatea ei ființială numai în izvorul viu și permanent al tradiției bise-

ricești, cu temelia ei descoperită de Dumnezeu în Sfânta Tradiție Apostolică a Bisericii.

Sfântul Vasile cel Mare încadrează între obiectele, temele care s-au format în Sfânta Tradiție Apostolică și multă vreme rămase nefixate în scris, și «mărturisirea de credință», din aceasta reieșind, pe cit se pare, că «Simbolul ecumenic de credință» este strins legal din punct de vedere istoric cu «simboalele de botez»: «Din ce fel de scrieri avem noi însăși mărturisirea de credință că trebuie să credem în Tatăl și în Fiul și în Sfântul Duh?... Din încheierea pioasă că avem datoria să credem așa cum am fost botezați, adică din tradiția despre botez deducem mărturisirea de credință».

2. *Despre «disciplina arcani»*. — Unele «dogme» și «propovăduiri» au nemijlocită legătură cu rânduiala Tainelor și a slujbelor sfinte ale Bisericii, cum sînt, de exemplu, «obiceiurile» legate de săvîrșirea Euharistiei și a Botezului, obiceiuri întrupate într-un șir de acțiuni cultice și care au totodată un profund înțeles lăuntric de învățură de credință și de viață morală. Sfântul Vasile cel Mare amintește în special de cuvintele de invocare din timpul punerii înainte euharistice a pîinii și a vinului, de întreita afundare în apă a celui botezat, de binecuvîntarea apei pentru botez și a uleiului pentru ungere, de lepădarea de satana și de ingerii lui, de semnul crucii și de altele.

Asemenea obiceiuri se transmiteau nu numai «prin poruncă scrisă», ci și cu precauții speciale, care aveau scopul de a întări cucernicia față de Taine din partea celor care se pregăteau să intre în sînul Bisericii. La întrebările: de unde au fost luate aceste obiceiuri și pentru ce au fost transmise oral, Sfântul Vasile cel Mare răspunde astfel: aceste obiceiuri sînt luate «din acea învățură larg nepopularizată (*ἀδῆμοσιεύτου*) și neproclamată (*ἀπορρήτου*) pe care părinții noștri au păstrat-o într-o tăcere inaccesibilă curiozității și iscodirii, fiind adînc învățați prin stăpînirea de sine (*σωπή*) să păzească măreția Tainelor (*τῶν μυστηρίων τὰ σεμνά*). Căci ce folos ar fi fost ca să se proclame în scris instrucțiunea (*τὴν διδασκαλίαν*) despre care celor neinițiați nu le era îngăduit să facă presupuneri (*ὑποτέυειν*). Și încă mai departe. Este caracteristica tradiției fără scrieri ca la învățarea de multe ori repetată a cunoașterii dogmelor să nu fie perimată adîncă pioșenie, după obicei».

Este evident că în această parte a canonului 91 al Sfîntului Vasile cel Mare este vorba numai de un aspect al tradiției nescrise și anume despre acel aspect care, cel puțin în vremurile imediat anterioare vieții și activității Sfîntului Vasile cel Mare era privit adesea ca domeniu ce aparținea de «disciplina arcani». Este demn de remarcat faptul că «disciplina arcani» nu se întindea și asupra Simbolului de credință, cu toate că și el era strîns legat cu «tradiția orală despre botez».

O frumoasă paralelă la locul citat din canonul 91 al Sfîntului Vasile cel Mare o constituie mărturia Silviei din Acvitania (Eteria?), care informează despre convorbirea episcopului Ierusalimului cu catehumenii: «Timp de șapte săptămîni voi ați fost învățați întreaga lege a Scripturilor, ați învățat despre credință, ați învățat de asemenea și despre învierea cu trupul. Însă, atîta vreme cît voi rămîneți catehumeni, voi nu puteți asculta ceea ce se referă la o și mai înaltă Taină, adică la Botez. Cîtă vreme voi sînteți catehumeni, cele mai intime Taine ale lui Dumnezeu nu vă pot fi dezvăluite» (*Peregrinato ad Loca Sancta*, XLVI, 6).

Din această mărturie se poate trage concluzia că, în conformitate cu practica Bisericii Ierusalimului din veacul al IV-lea, în timp de șapte săptămîni, catehumenilor, pe cît se pare, le erau înfățișate bazele învățurii evanghelice și le erau explicate articolele Simbolului de credință. În continuare însă ei aveau să învețe și despre «mult mai înalte» Taine, adică să cunoască și să trăiască Tainele Botezului și Euharistiei, despre care ei — în calitate de catehumeni — nu auziseră nici un cuvînt în instrucțiunile ce li se predaseră prin grai.

*

Am înfățișat cit mai succinte ideile din demonstrarea acestui valoros studiu al Prot. Prof. Liveriu Voronov, dar am ținut să redăm în totul delimitările pe care el le face între problema despre «disciplina arcani» și problema despre «Sfînta Tradiție orală a Bisericii», tilcuind în chip instructiv canonul 91 al Sfîntului Vasile cel Mare, întrucît socotim acest «adaos» la studiul său ca o importantă contribuție pe care Prot. Prof. Liveriu Voronov o aduce la adîncirea acestei teme. — (P. V. I.).

N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*. I — Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea), vol. I: A — L; vol. II: M — Z, p. 798; cu o prefață de I.P.S. Firmilian, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei. Editată de Mitropolia Olteniei, 1970.

În editura Mitropoliei Olteniei a început să apară o lucrare deosebit de importantă, a cărei necesitate era de mult evidențiată. Avind ca titlu general «Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România», se preconizează ca lucrarea să apară în 6 volume. Primele două volume, care au apărut, pot fi socotite o reeditare, mult îmbunătățită, a «Bibliografiei monumentelor feudale din Țara Românească», publicată de iscusitul și neobositul cercetător Dl. N. Stoicescu, în revista «Mitropolia Olteniei», în anii 1964—1966, apărută apoi și într-un număr mic de extrase. Fiind prima încercare de a strânge la un loc informația edită și inedită referitoare la localitățile și monumentele feudale din Țara Românească, lucrarea s-a bucurat de aprecieri elogioase din partea cercetătorilor și oamenilor de cultură, care au considerat-o «un excelent repertoriu bibliografic» și «un foarte util și valoros instrument de lucru», solicitând, în același timp, reeditarea ei într-un număr mai mare de exemplare, pentru a putea fi găsite de către cercetători, în bibliotecile tuturor instituțiilor de cultură.

Aceste aprecieri, și perspectiva reeditării, au determinat pe autor ca, pe de o parte, să îmbunătățească mult cuprinsul lucrării, adăugând la bibliografie numeroasele lucrări care au apărut după anul 1966 și dezvoltând istoricul și prezentarea monumentelor mai de seamă, în lumina știrilor foarte bogate din documentele achiziționate în ultimii ani de Academia Republicii Socialiste România și de Arhivele Statului — București, iar pe de altă parte să extindă lucrarea și la localitățile și monumentele din celelalte două provincii istorice, în care a trăit și s-a dezvoltat poporul român: Moldova și Transilvania.

După afirmația din Introducere a autorului, materialul este gata pentru tipar și pentru aceste provincii, formând vol. III și IV, pentru monumentele din Moldova și vol. V și VI, pentru monumentele din Transilvania.

Cu pregătirea temeinică pe care a dovedit-o și prin lucrările sale anterioare, ajutat și de o deosebit spirit de sistematizare, autorul a reușit să facă din lucrare într-adevăr un îndreptar și un prețios instrument de lucru pentru toți cei care vor să cunoască, în ansamblul lor, monumentele Patriei și îndeosebi pentru cei care ar dori să alcătuiască monografiile speciale asupra unei anumite localități sau asupra unui anumit monument. În acest scop, la întocmirea bibliografiei, autorul a adoptat o metodă de lucru, care — fără a păgubi partea informativă — să ușureze pe cercetător în folosirea lucrării.

Astfel, titlurile lucrărilor indicate au fost grupate pe localități și monumente în ordine cronologică, începând cu cele mai vechi și terminând cu cele mai recente, trecând mai întâi izvoarele (documente, inscripții, însemnări, cronică, relații de călătorie, catagrafii, iconografii) și apoi studiile. La monumentele mai de seamă, care au constituit obiectul a numeroase lucrări și studii, autorul a grupat aceste lucrări tematic (documente, inscripții, iconografie, studii privind arhitectura, pictura, obiectele de cult etc.), tocmai pentru ca bibliografia să poată fi folosită cu mai multă ușurință. La multe din lucrările cercetate autorul a adăugat în paranteze drepte și citeva cuvinte despre cuprinsul lor, insistând în mod deosebit asupra lucrărilor mai importante; ceea ce constituie, fără îndoială, un prețios sprijin pentru mulți cercetători, care nu pot avea totdeauna la îndemână întreaga bibliografie corespunzătoare unei localități sau unui monument.

Pentru localități (sate și orașe), autorul a indicat lucrările cunoscute privind istoricul localității respective, începând cu prima mențiune existentă în documente. Tocmai pentru o cit mai completă și mai documentată informare, știrile din lucrările tipărite au fost întregite cu numeroase știri și date aflate în documentele din Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România și la Arhivele Statului — București, multe din aceste știri și date fiind inedite, nefolosite încă.

Tot în scopul simplificării, autorul a folosit ca unitate, în bibliografie, satul, nu comuna, pe de o parte fiindcă fiecare comună actuală fiind formată din mai multe sate, ar fi însemnat să facă numeroase trimeri de la numele acestor sate la acela al comunei căreia îi sînt subordonate, iar pe de altă parte fiindcă în țările române satul a fost cea mai veche înjghebare socială și forma istorică de dezvoltare a așezărilor omenești, fiecare sat avîndu-și biserica sau bisericile sale.

Din lămuririle pe care autorul le dă în Introducere — pentru mai buna orientare a cititorului asupra metodei de lucru folosite — rezultă și unele dificultăți pe care le-a întâmpinat la întocmirea lucrării și la rînduirea cît mai exactă a informațiilor. O asemenea dificultate a constituit-o existența de sate și comune cu același nume, în județe apropiate sau chiar în același județ; ceea ce — mărturisește autorul — nu exclude și posibilitatea scăpării unor mici erori, cum ar fi trecerea unor date de la un sat la altul, cu același nume, dintr-un județ apropiat. O dificultate de aceeași natură au constituit-o numeroasele schimbări ale numirilor localităților, care au intervenit în decursul timpului. În asemenea cazuri, s-a păstrat numirea veche sub care sînt cunoscute satele în documente, făcîndu-se trimeri de la aceasta de la forma nouă.

Fără îndoială, la o lucrare ca aceasta — la realizarea căreia numai cineva cu o bogată informare, cu o excepțională putere de muncă, cu o temeinică metodă științifică și cu o înflăcărată iubire pentru monumentele Patriei ar putea avea curajul să se angajeze — sînt inerente și unele lipsuri, rezultate și din dificultăți ca cele amintite de autor. Asemenea lipsuri pot fi însă ușor completate sau îndreptate, cu colaborarea celor care — din îndatorire sau preocupări speciale — cunosc mai bine situația unei localități sau a unui anumit monument.

Ca exemplificare, menționez situația de la localitatea Gostavăț (vol. I, p. 346). Există două localități Gostavăț, ambele astăzi în județul Olt: una pe malul drept al Oltului, în fostul județ Romanai, și alta, în dreptul acesteia, pe malul stîng al Oltului. La Gostavățul de pe malul drept al Oltului — sat vechi menționat în documente încă din secolul al XVI-lea — se arată ca existînd o singură biserică. Situația ar fi fost exactă dacă în lucrare, la litera respectivă, ar fi fost menționat și satul Brezuoia — subordonat comunei Gostavăț — și în care există biserică de zid, construită în 1869; menționîndu-se însă satul Brezuoia, ar fi trebuit să se arate că în acest Gostavăț există două biserici. Această precizare era necesară și pentru faptul că subordonat comunei Gostavăț, este și satul Slăveni (vol. II, p. 586), sat vechi, amintit în documente la începutul secolului al XVI-lea (1510), în care există biserică de zid.

La Gostavățul din stînga Oltului este menționată biserica Sf. Îngeri ca existînd înainte de 1824. Limitîndu-se informațiile numai la abt, cititorul ar rămîne cu convingerea că această biserică există și astăzi. În realitate ea nu mai există, fiind complet dărîmată — cu cîteva decenii în urmă — în urma unei revărsări neobișnuit de furioase a Oltului și n-a mai fost refăcută.

Grija pe care autorul a dovedit-o și prin «Addenda» (p. 733—745) cu care a completat bibliografia privind Țara Românească, cu unele lucrări generale care nu fuseseră trecute în bibliografia menționată în «Introducere» și cu o serie de monografii și articole apărute, cele mai multe, după predarea lucrării la tipar (1968), pînă la data tipării (1970), ne îndreptățește să credem că această importantă lucrare va fi mereu îmbunătățită, înlăturîndu-se eventualele erori strecurate și completîndu-se lipsurile care vor fi constatate chiar de autor — așa cum și rezultă din «Addenda» — sau îi vor fi semnalate de cercetătorii binevoitori. Tocmai pentru a ușura munca acestor cercetători, autorul s-a străduit să sistematizeze datele și informațiile cît mai corespunzător unei anumite localități sau unui anumit monument. Astfel, la orașele cu un trecut istoric multiseclar și asupra cărora există o bogată bibliografie, au fost menționate separat lucrările generale, care se referă la orașul propriu-zis, și separat la lucrările referitoare la monumentele din acest oraș, pe care, tot pentru mai ușoară cercetare, le-a trecut în ordine alfabetică, întîi pe cele civile și apoi pe cele religioase. Astfel orînduite, alfabetic și pe localități, monumentele pot fi găsite cu multă ușurință, căuțîndu-le la numele localității unde se află. De la această regulă, a făcut excepție cu cetățile, schiturile și minăstirile din sate, care — pentru

a nu se încărca lucrarea cu sute de trimeri — au fost trecute la numele sub care sînt cunoscute, nu la satul unde se află.

La fiecare monument a fost indicată — în limita posibilităților — și datele construirii, reconstruirii, refacerilor, zugrăvirii etc. Tot în acest scop, al unei cit mai complete informații, la numeroase monumente au fost indicate, în circa 2000 de note, și documentele care ajută la datarea lor dar pentru cunoașterea situației monumentelor în diferite epoci, s-au făcut trimeri la cîteva mii de catagrafii și documente existente la Arhivele Statului București și la Academia Republicii Socialiste România, cele mai multe inedite.

Ținînd seama că din cele aproape zece mii de titluri menționate în bibliografie, peste 90% se referă la monumentele religioase (circa 8000 biserici, peste 400 schituri și mănăstiri și vreo 450 de cruci sau troițe), cred că cei dinții care sînt chemați să beneficieze de aceste bogate informații, pe care le pune la îndemînă munca pricepută a distinsului cercetător, Dl. Nicolae Stoicescu, sînt conducătorii acestor unități religioase. Îi îndemnăm stăruitor să-și procure aceste volume și să le cerceteze cu atenție, comunicînd autorului eventualele lipsuri sau erori constatate. Iar cei care nu vor avea posibilitate să-și procure volumele, să caute să copieze toate informațiile pe care autorul le dă pentru monumentul respectiv și să completeze, în lumina lor, scurtul istoric al monumentului — pe care sînt obligați să-l aibă la îndemînă pentru orice vizitator sau cercetător — sau la întocmirea unei eventuale monografii.

Un bun serviciu a făcut autorul și prin întocmirea Indicelui de ctitori — în care a trecut numele ctitorilor care au construit, refăcut, reparat sau zugrăvit monumentele cuprinse în lucrare, indicînd la numele fiecăruia — în ordine alfabetică — monumentele la a căror construcție sau refacere au contribuit (vol. II, p. 447—477) —, ca și prin Indicele cronologic al monumentelor, trecînd înții monumentele de arhitectură civilă și religioasă (p. 779—794) și apoi crucile sau troițele (p. 795—798), care, de asemenea, vor ușura munca celor care vor dori să studieze ctitoriile unui anumit personaj istoric.

Înainte de a încheia această sumară prezentare a lucrării menționate, ținem să evidențiem interesanta «Prefață» cu care I. P. S. Firmilian, Mitropolitul Olteniei, a cinstit această lucrare, accentuînd importanța bibliografiei, în sensul că a încetat de a mai fi un simplu auxiliar al tipăriturilor, devenind un act de instruire multîtipă și de creație efectivă.

Însușindu-ne concluzia cu care Înalț Prea Sfinția Sa caracterizează această lucrare, ca «fiind o migăloasă horbotă științifică», pentru care ostenele prețioase ale cercetătorului N. Stoicescu merită toate laudele, sîntem recunoscători în același timp și Înalț Prea Sfinției Sale și Departamentului Cultelor pentru sprijinul acordat ca această lucrare să fie tipărită, exprimîndu-ne nădejdea că, cu același înalț și binevoitor sprijin, vor ajunge să fie tipărite, atît de curînd, și celelalte 4 volume, care vor cinsti deopotrivă pe ostentor și pe sprijinitori.

IORGU I. IVAN

Constantin Porfirogenetul, Carte de Învățătură pentru fiul său Romanos.

Traducere de Vasile Grecu, București, 1971, 124 p., Editura Academiei R. S. România. (Scriptores Byzantini — VII).

Lucrarea «Carte de învățătură pentru fiul său Romanos» cuprinde istoria, geografia și etnografia popoarelor cunoscute bizantinilor și a ținuturilor care aparțineau imperiului.

Un al popor de păstori nomazi, asemănători pecenegilor prin felul de viață, sînt ungurii, care își fac acum intrarea în scena istoriei (în opera lui Constantin Porfirogenetul sînt numiți arhaizant turci). — Folosiți la sfîrșitul secolului al IX-lea împotriva bulgarilor, ungurii nu întîrzie să intre și ei în conflict cu Bizanțul; împotriva lor, ungurii îi ațîță pe pecenegi, care le distrug sălașurile din Atelkug, sîndu-i să emigreze în cîmpia panonică, de unde întreprind numeroase incursiuni pusti-

toare în Europa centrală și apuseană. În legătură cu intrarea voievodatului bănățean sub stăpînirea lui Glad în stăpînirea Arpadienilor, se află și informația lui Constantin Porfirogenet din Cap. 40, referitoare la Podul lui Traian de la Turnu-Severin, aflat «pe la începutul Turciei» (Ungariei) și la riurile bănățene cuprinse în aceeași stăpînire. În realitate, expansiunea regatului ungar asupra acestor teritorii va începe mai târziu, la începutul secolului al XI-lea și va fi un proces care se va prelungi pînă în secolul al XIII-lea. Astfel trebuie înțeleasă și vecinătatea ungarilor cu bulgarii, la Dunăre, amintită de savantul împărat în același capitol.

O parte însemnată în economia lucrării o constituie capitolele despre arabi (14—22 și 43—44) în care e schițată istoria lor de la Mohamed pînă în vremea cînd își redacta autorul scrierea. Următoarele trei capitole, întemiate pe lecturi din autorii clasici, sînt dedicate Spaniei (cap. 23—25) și Iivriei din Caucaz (45—46).

Apoi, autorul își îndreaptă privirile către Italia francă, longobardă și bizantină; în acest cadru, e tratată pitoresc istoria începuturilor Venetiei (cap. 26—28).

O atenție deosebită o acordă Constantin Porfirogenetul popoarelor slave din Peninsula Balcanică; o mențione aparte merită însemnările sale despre romanitatea dalmată (cap. 29—30), în legătură cu care împăratul semnaleză o tradiție despre colonizarea lor în vremea lui Dioclețian, marea figură de împărat, conducător militar și organizator politic, provenit din aceste regiuni.

Pașini pline de informații prețioase sînt consacrate croaților (cap. 30—31), sirbilor (cap. 32) și moravilor (cap. 41). Avarii, al căror centru politic în secolele VI—VIII a fost Panonia, au ocupat orașele bizantine Sirmium (Mitruvița de azi) și Singidunum (Belgrad), instalîndu-se ca un ghimpe în coasta imperiului. Povestirea năvălirii lor în sudul Dunării panonice (cap. 28—31), în care ei sînt confundați cu Slavii ce le îngroșau rîndurile, pare a fi bazată pe niște legende locale.

Lucrarea «Carte de învățătură pentru fiul său Romanos» a împăratului se încheie cu descrierea insulei Cipru (cap. 47—48), a așezării slavilor în Grecia (cap. 49—50) și a orașului Herson (cap. 53).

Știrile despre istoria țării noastre din lucrarea învățatului împărat surprind momentul final al procesului de formare a poporului român. Caracterul pașnic al organizațiilor politice românești explică lipsa informațiilor de istorie internă românească.

Voievodatele românești făceau un comerț pe care săpăturile arheologice recente îl arată intens și extinzîndu-se pe spații largi. Supunerea voievodatului Bihoriei, Menumorut, față de Bizanț (care trebuie interpretată ca o recunoaștere a unei autorități morale, în special religioase), se verifică prin resturile de ceramică, monede și obiecte de podoabă bizantine găsite în Transilvania. Cetatea Dobica, în special, a furnizat surprize arheologilor, prin numeroasele mărturii despre relațiile Românilor cu Bizanțul. În anul 950, Gyula cel Mic, voievodul de Alba Iulia, ceruse de la Constantinopol un episcop ortodox care îi fu recunoscut, în persoana unui Ierotei. Voievozii de la Monsena-Benad aveau legături de dependență ecleziastice cu Vidinul, unde se menționează o mînăstire de rit grec ortodox, în secolele X—XI. Mînăstiri de rit «grec» întîlnim, numeroase, în secolele următoare și la apus de Tisa, dovedind o puternică radiație a misionarismului bizantin în aceste regiuni. Voievodatele și Cnezatele din Moldova și Țara Românească mențineau, și ele, strînse legături economice și politice cu Bizanțul. Toate aceste fapte arată că imperiul avea informații și despre popoarele de la nordul Dunării, și singura explicație a absenței lor din lucrarea lui Constantin Porfirogenetul stă tocmai în caracterul de organizare statală a lor.

Primele informații asupra teritoriului țării noastre se leagă de expedițiile piratilor vikingi pe Nipru și de-a lungul coastei apusene a Mării Negre, spre Constantinopol. Urmează mențiunea a două localități din Dobrogea: Conopas și Constanța. Păstrarea numelui latin Constanța în dauna celui vechi, grec — Tomis —, este indiciul cel mai sigur al permanenței unei populații romanice în această regiune (cap. 9, p. 20).

De o mare importanță pentru istoria țării noastre în secolele al IX-lea și al X-lea, sînt știrile privitoare la teritoriile dominate de triburile pecenegilor, care se întindeau pînă la Prut (Vrutos) și Siret (Séretos); păstrarea numelor acestor riuri este încă o dovadă a continuității populației autohtone în aceste locuri (cap. 38).

Unele evenimente mai neclare din istoria Dobrogei în veacul al VII-lea — din vremea împăratului Constantin al IV-lea Pogonatul — sînt descrise în capitolul 53.

Autorul împărat voiește să-i ofere viitorului său urmaș o lectură, nu numai plină de învățături bune, ci și plăcută și distractivă. Aceasta se vede lămurit din titlurile

celor 53 capitole ale lucrării și îndeosebi din ultimul capitol, care e o povestire de toată frumusețea despre orașul Herson din Crimeea de azi și despre eroina Ghichia, fiica răposatului domnitor din Herson. Din cuprinsul scrierii, se vede că de nepotrivit este de titlul: *Carte de citire sau Crestomație* cu diferite povestiri și istorioare minunate, culese și adunate de învălătul său părinte, împăratul Constantin al VII-lea Porfirogenetul, — pentru distracția și învățătura printului moștenitor, viitorul împărat. Că o astfel de carte, menită pentru un viitor împărat, trebuia să conțină multe bucăți cu caracter politic e lucru, fără îndoială, de la sine înțeles. Acest fapt a și fost, desigur, hotărâtor că, la prima parcurgere a scrierii, primul ei editor s-a lăsat îndemnat să-i dea titlul nepotrivit *Despre administrarea împărăției bizantine* (De administrando imperio), titlu care a fost apoi păstrat în toate edițiile ce au urmat, chiar și în ultima ediție, alit de îngrijită și pusă la punct.

Scrierea pare să fi rămas neterminată. Capitolul indicat «Despre Francezi», bunăoară, nu există nicăieri (p. 21 — notă).

Lucrarea se adresează tuturor categoriilor de cititori și este o reușită realizare științifică și grafică.

Prof. VICTORIA POPOVICI

Constantin Noica, *Rostirea filozofică românească*, Editura Științifică, București, 1970, 278 p.

În lucrarea de față Constantin Noica anticipează asupra sufletului limbii române, asupra «logosului» ei formativ. Astfel sensurile și schimbările semantice ale unor cuvinte cu adânci rădăcini în istoria limbii noastre se dovedesc a fi nu numai apte să exprime idei, noțiuni, concepte de mare valoare filozofică, ci chiar să ofere limbajului filozofic universal unele forme de expresie care nu pot fi tălmăcite în alte limbi. După cum sesizează autorul, dacă bunăoară, Hegel sau Pascal ar fi avut la îndemână mica vocabulă românească *întru*, sistemele lor de gândire și cele inspirate de ei ar fi dobândit clarități și dimensiuni considerabile, pentru că acest mic cuvânt cuprinde în el, ca ghinda stejarul, un întreg sistem de filozofie. Constantin Noica a întreprins, după cât se vede, descifrarea unei filozofii «încifrată» în limba noastră, adică o metafizică, o antologie critică, o morală, o estetică, un sistem complet de filozofie, propriu sufletului românesc: «Dacă s-ar întreba cineva de ce dăm atîta însemnătate cîtorva cuvinte românești, am răspunde: pentru că aceasta este partea noastră de cer... Observatorul nostru astronomic are, printr-o convenție internațională bine stabilită, sarcina de a explora partea de cer care cade sub lunetele noastre. S-ar putea ca din Honduras să se vadă stele mai frumoase; dar acestea sînt stelele noastre» (p. 147).

Pentru Constantin Noica limba este puterea spirituală proprie fiecărui neam de a percepe într-un mod original și de a înregistra sensuri și imagini pe care le depozitează în cupele cuvintelor. Un cuvînt este ca o cupă, ca un potir, în care se întrupează logosul, ca să spunem așa, mai aproape de o înțelegere în parte teologică și metafizică, iar limba o creație înfinit mai cuprinzătoare și mai semnificativă, prin care se exprimă energiile spirituale ale poporului care o vorbește. Cu limba noastră noi dăm acea «iscusilă oglindă a minții omenești», cum spunea despre scris Miron Costin, în care gîndul de totdeauna și omul de pretutindeni să-și vadă chipul. Și o putem face în termeni proprii, uneori de netălmăcit în alte limbi» (p. 5).

Limba română, pornind de la fundamentele, formele și principiile ei, este o limbă naturală. Constantin Noica subliniază incomparabil această însușire a limbii noastre: «Limba noastră e într-o largă măsură una de păstori, spune Sextil Pușcariu, după ce Densușianu arătase alit de stăruitor, în *Viața păstorească în poezia noastră populară*, că datorăm sufletului pastoral din noi. Și Pușcariu adaugă: «caracterul rustic este decisiv pentru dezvoltarea limbii române, ceea ce îi explică locul special în sinul limbilor romanice. Căci limba română are evoluția cea mai naturală; ea n-a fost stînjinită de prezența continuă a latinei clasice, ca alte limbi romanice... Nu numai că viața istorică e mai completă, așadar mai trainică aci, pe arcul Carpaților, ci și dialectul lor, adică limba aceasta a noastră, e mai cuprinzătoare și mai suplă. Primim toți termenii noi, așa cum îi inventează sau îi primește orice altă limbă». Dar alături de termenii aceștia, care nu sînt decît unidimensionali, păstrăm o limbă neașteptat

de speculativă, creată de cei care, cum spune Densușianu, au știut deopotrivă să făptuiască și să contemple. «Că au făcut-o adesea la nivelul de jos al istoriei? Dar acolo s-au plămădit limbile și aceasta mai ales, nu aspectul cult al limbilor, reprezintă materia învățaților.

În prefața la volumul II din *Magnum Etimologicum*, Hasdeu spunea un lucru care n-ar trebui să surprindă astăzi: «Materialul brut al lingvisticii se află mai întreg în cătune, în colibe, în bordeie». Dacă în științele naturii omul superior și rațiunea au făcut totul, paradoxul face că în științele omului nu conștiința superior tratează a acestuia vine să dea măsura. Undeva umilii istoriei își fac dreptate în fața puternicilor ei și a frunțașilor spiritului... În cumpătul vremii ne trezim, ca români, vii și deschiși către veac, toamai cu lumea aceasta a anonimilor mulți dindărătul nostru. Și când te cufunzi în limba pe care au știut, în cătunele lor, s-o pregătescă ei, te paște gândul că — dincolo de greci, Hegel, câteva limbi și logosul matematic — limba aceasta ar putea și ea supraviețui» (p. 165, 167).

Cartea se împarte în cinci «cicluri».

Ciclul I — *sinele și sinea* — analizează această pereche pe care reflecția filozofică o implică și pe care limba nefilozofică o completează. Sinele, ca substantiv masculin, își află, în limba română, perechea lui feminină ca un «ajutor», formând o unitate psihologică unică în felul ei. Logos și eros, animus și anima sînt perechi de vast ecou filozofic, dar nu sînt de fapt decît niște abstracții îndepărtate unele față de altele, pe cînd în limba noastră ele reprezintă cugetul și problema cugetată și astfel «sinele și sinea alcătuiesc o pereche absolută. Este acea pereche, în vorbirea noastră, ce se poate desprinde de tot și poate cuprinde tot ce e realitate, născută sau făcută. Lumea este ca și un dialog al sinelui cu sinea, adică al unui cuget uman tot mai pătrunzător, cu o problemă neîncetat adîncită» (p. 19).

În al doilea ciclu, autorul ridică una din cele mai importante probleme privitoare la valențele filozofice ale limbii noastre. Este vorba de cuvintele «rost» și «rostire», care «au căpătat o neașteptată înzestrare filozofică în limba noastră. În particular, «rostire» este singurul termen care poate reda «logos»-ul grec, acest *princeps* al gândirii ce acoperă jumătate din ea. Logos înseamnă și cuvînt, și rațiune, și socoteală, și raport, și definiție, și rost. La rîndul ei, *rostire* ar putea acoperi o bună parte din echivocul fecund al lui logos: de la *flatus vocis* pînă la rostul ultim al lumii. De aceea «La început a fost Cuvîntul» ar putea fi mai bine redat prin: «La început a fost Rostirea», adică punerea în rost, rostuirea lucrurilor» (p. 23).

Pornind de la originea etimologică, de la latinescul *rostrum* (gură), se constată că în laboratorul limbii noastre s-a întîmplat un lucru «miraculos»: de la sensul concret s-a trecut la un sens de speculație ultimă: a devenit rost, rînduială, mod de a-și întocmi viața. «Rostesc ceva» spune deopotrivă rostesc un lucru și pun în ordine unul. Cu verbul «a rosti» te ridici deci la o expresivitate filozofică neașteptată (chiar dacă dicționarele n-o învederează încă). În Vechiul Testament, cînd Adam e pus să dea nume fiecărui viețuitor, ni se spune că le dă și un rost, că le rostuieste întru ființa lor. Cu fiecare rostire potrivită se evocă acest gând în limba noastră, iar cînd, pe un cu totul alt plan, știința de astăzi vine să vorbească despre un «cod genetic», un limbaj al vieții care dă varietatea controlată a organismelor, poți încă vorbi în termeni de rostire, în sens de rostuire genetică.

«Este în orice caz o întrebare: Cite alte limbi posedă un termen care să fi păstrat sau regăsit miraculoasa legătură antic-greacă dintre cuvînt și ordine rațională? Modestul *verbum*, folosit în lipsă de altceva, nu este un astfel de termen. Sensul adînc filozofic al spusei raționale, de punere sau regăsim a ordinii prin atribuirea de nume, coduri, legi, îl știe și-l redă din plin «logos»-ul. Dar în timp ce alte limbi l-au pierdut, limba aceasta românească, în care filozofia n-a triumfat încă îndeajuns, a știut să-l păstreze ori refacă» (p. 30).

Analizînd cuvîntul «întru», Constantin Noica socotește că expresia «La început a fost Rostirea» ar putea fi formulată mult mai cuprinzător în felul acesta: «*Întru* început a fost Rostirea», prepoziția *la* avînd un determinat sens temporal, care nu e în măsură să redea textul grec, ἐν ἀρχῇ în «principiu», cu un înțeles de deschidere spre eternitate. Dintr-un anumit punct de vedere filozofic și chiar teologic precizările acestea sînt îndreptățite. Ele sînt menite să fie menționate de orice comentariu viitor al *Prologului* Evangheliei după Ioan. Dar dacă s-ar pune problema adoptării acestei expresii în textul românesc, în traducerea românească a textului sacru, probabil că

ar fi un lucru mai anevoios. Nu numai că s-a îndălnat și a fost consacrată expresia tradițională, dar însuși termenul românesc «cuvînt» are unele rezonanțe metafizice atunci cînd este lual cu sensul de «îndrumare, stat, rațiune, cauză, motiv, libertate, temeii» etc.

Deopotrivă de interesante sînt înțelesurile conceptelor majore de *ființă* și *fire*, pe care termenul *natură* nu le poate înlocui.

Al treilea ciclu, al devenirii, urmărește să precizeze bogăția de sensuri și vastul orizont filozofic al unor termeni ca *trecere*, *vremuire*, *întinire*, *troienire*.

Ciclul rînduiei, al patrulea, insistă asupra a ceea ce autorul numește «ctitorii», ctitoriile prefixului «în», de pildă, care constituie pentru cercetarea filozofică «o sâr-bătoare a gîndului». Dacă nu creează din nimic, prefixul «în» fixează: dă consistență inconsistentului. Așa făcînd, el aduce gîndului, cu ușurința sa de a intra în compunere, mijlocul de a da socoteală, prin cuvinte potrivite, de înfrînările reale și posibile din sinul lumii. Se împlîntă în fluiditatea și amorfismul lumii, făcînd ctitorii» (p. 113) ca *întîințare*, *îniăpluire*, *instrucțurare*.

O altă ctitorie, de data aceasta strict filozofică, este încercarea lui Dimitrie Cantemir de a traduce categoriile aristotelice de substanță: «Ce este, *quid*, *quiditas*, cu românescul *ceință*; *quantitas*, cantitate, cu *cîtință* (cit este) și *qualitas*, fel de a fi, cu *feldcînță*. Sună straniu, dar Cantemir înțelege «aceea ce nu se mai observă în-țoideaua — că în cele zece categorii constau întrebările cugetului» (p. 126), un aspect interogativ al categoriilor aristotelice, pe care după cum atrage atenția Constantin Noica, interpretii lui Aristotel l-au scăpat din vedere, în bună măsură (*Probleme de logică*, vol. I Ed. Acad. R. S. România, București, 1968).

Cuvîntul «temei» are de asemenea multiple implicații filozofice. Între altele este revelator faptul că e un termen cu ajutorul căruia putem face cu ușurință distincție kantiană, între transcendent și transcendentă, care în general produce multă confuzie, fiind încă o dovadă că «limba noastră de pădurari, de oieri și de dieci este pe măsura filozofiei» (p. 137).

Al cincilea ciclu, mult mai bogat, este o vastă geografie spirituală care formează «partea noastră de cer». Cuvîntul «cădere», «se cade, nu se cade», «lucrările lui ba», această dublă negație în fața căreia aproape că-ți pare rău de toți gînditorii în alte limbi, care nu se pot juca atît de frumos cu noi cu năzdrăvăniile dialecticii» (p. 369), despre demoniile noastre populare și în sfîrșit minunatele pagini despre «comunicare și cuminecare». În toate acestea se recunosc, «temeiurile» hotărîtoare pe care le în-fățișează autorul ca să pună în lumina cuvenită însușirile unice ale limbii noastre pentru «rostirea» celor mai înalte gînduri despre lume și despre buna viețuire, despre uniyers și despre om.

Lucrarea este deschizătoare de drumuri noi în înțelegerea limbii române, adresîndu-se atît specialiștilor, cit și unui larg cerc de cititori. Ea prezintă deosebit interes și pentru teologii ortodocși români, pentru că la alcătuirea ei autorul a folosit cu pricepere multe texte bisericești: *Psalliri*, *Mineie*, *Cazanii*, *Pravile*, traduceri vechi sau mai apropiate de noi, inaugurînd o metodă pe care folosind-o un teolog inițiat în filologie și filozofie ar putea să fixeze unele expresii dogmatice și unii termeni teologici care pînă în prezent nu sînt destul de precizați ca de exemplu: *fire*, *natură*, *omenitate* etc.

Pr. SEBASTIAN CHILEA

NOTE BIBLIOGRAFICE

Actele celui de-al XII-lea Congres Internațional de Lingvistică și Filologie Romanică, I. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1970, p. LXIV + 1155.

Importanța pe care o prezintă Congresele, în general, pentru progresul diferitelor dome-

nii de preocupări care îmbrățișează viața socială, este îndeobște recunoscută. Aceste forme de colaborare a specialiștilor nu-și aduc însă totdeauna contribuția corespunzătoare — adică pe măsura importanței referatelor susținute și a discuțiilor purtate pe marginea acestor referate — întil fiindcă dările de seamă care se fac în timpul Congresului sînt prea sumare, și apoi fiindcă publicarea, în volum,

a lucrărilor Congresului se face într-un număr prea mic de exemplare; și astfel cercul celor care iau cunoștință de aceste lucrări este prea restrâns. Aceste rezerve sînt valabile și pentru cel de-al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică, ale cărui acte numai în volumul I cuprind peste 1200 de pagini. Cea mai mare parte a colaboratorilor o formează specialiștii de lingvistică și filologie romanică din țările de limbă latină — îndeosebi din țările care au făcut parte din marea Românie —, dar la Congres au susținut referate, sau au trimis studii interesante, specialiști și din alte țări, în care romanistica ocupă un important loc în preocupările lingviștilor și filologilor.

În cele ce urmează, nu ne vom referi la toate aceste studii și referate, care formează conținutul primului volum, ci ne vom limita să menționăm *Cuvîntul de salut adresat Congresiştilor* de către Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România, Domnul Ion Gheorghe Maurer, și două *Referate* care scot în evidență, în mod deosebit, latinitatea limbii române, așa cum s-a prezentat ea dintr-un început, în vorbire și în scris; ceea ce a constituit un element deosebit de important la cultivarea și afirmarea sentimentului de unitate națională la români, cu toată separarea în care ei au trăit multe veacuri și cu toate silnicile la care au fost supuși, în timpul cînd unele provincii românești au fost subjugate.

«Conștiința latinității limbii române — spune Domnul Ion Gheorghe Maurer — adresîndu-se congresiştilor — a însuflețit pe toți amanșii români, începînd cu primul croniciar al patriei... și a simbolizat în cultura națională aspirațiile intelectualității spre unitatea poporului român, servind nu numai ca un factor de comunicare a ideilor, ci și ca un element de recunoaștere și constituire a unității naționale» (p. 5). Accentuînd adevărul istoric că «poporul român s-a născut din înclăstarea antică a două lumi, a două civilizații», constituînd «sinteza dintre daci, care reprezentau populația autohtonă, și cetățenii romani, așezați, în secolul al II-lea, într-una din cele mai bogate și mai prospere regiuni ale lumii romane, «Dacia felix», Domnul Ion Gheorghe Maurer spunea: «Cu toată complexitatea procesului de făurire a poporului român și a limbii sale, cu toată bogăția de fenomene asimilate în decursul acestui proces de durată, este remarcabil modul în care s-a cultivat trăsăturile ce atestă romanitatea poporului nostru, prezentă în primul rînd în limbă, tot astfel cum se regăsește cu evidență în alte manifestări, în temperamentul și în comportamentul său general». În acest pro-

ces de făurire a limbii române, cultura românilor s-a îmbinat cu civilizația dacă și a evoluat în mod specific din antichitate pînă în zilele noastre, cultura și civilizația romană exercitînd o netăgăduită atracție tocmai datorită limbii noastre naționale. «În decursul istoriei lor, românii au avut marelă avantaj de a se înțelege între ei fără dificultăți lingvistice. Limba lor nu a prezentat niciodată diferențe dialectale de netrecut și în lupta comună pentru unitate, românii din toate provinciile țării, vorbind aceeași limbă, au știut că sînt membrii aceleiași națiuni» (6).

În referatul său intitulat: «*Importanța limbii române pentru studiile de lingvistică romanică*» — ocupînd în volum paginile 67—76 — Academicianul Iorgu Iordan arată poziția pe care o ocupă limba română în cadrul celorlalte limbi latine, păstrîndu-și fondul latin, cu toată izolarea în care s-a dezvoltat și cu toate influențele la care a fost supusă. În prima parte a referatului autorul face o schiță istorică din care se desprinde evoluția complexă a limbii române. El arată că existența în limba română a unui număr mare de cuvinte nelatinești, precum și o serie de transformări fonetice, necunoscute altor idiome romane, care au determinat pe unii cercetători lingviști să pună la îndoială latinitatea limbii române, își au explicația în faptul că, de la început, teritoriul ei de formație a constituit o arie periferică față de centrul latinității, care era Italia, avînd de jur împrejur regiuni alogene și alogotice; ceea ce este socotit element fundamental pentru înțelegerea și explicarea unor dintre trăsăturile cele mai caracteristice ale limbii române. De altfel, se poate afirma că latinitatea orientală a avut de luptat cu elemente alogotice încă înainte de a căpăta forma ei specifică de mai tîrziu, care este limba română; întrucît infiltrația idiomului vorbit de vechii slavi în teritoriul romanizat din Dacia și din nordul Peninsulei Balcanice a început chiar din secolul al VI-lea și s-a accentuat puternic în următoarele două secole; așadar într-o vreme cînd, după părerea cvasiunanimă a lingviștilor și istoricilor noștri, limba română nu era constituită ca idiom de sine stătător — fiind diferit, prin multe și importante trăsături caracteristice, atît de latină, cît și de continuatoarele acesteia — deși se aprofundează de momentul formării ei în măsură suficientă, pentru ca latinitatea ei să iasă învingătoare, cel puțin pe o mare întindere a teritoriului romanizat din Orientul Europei.

Caracterul latin al poporului român n-a ieșit de loc slăbit din interferența cu elementul vechi slav, datorită rarel forțe asimilatoare, de care a dat dovadă și contra influenței slave de mai tîrziu, cînd, atît administra-

rea primelor state românești întemeiate, cit și serviciul divin, au primit, din cauza unor condiții istorice speciale, formă organizatorică clară. Dar după ce împrejurările istorice au îngăduit reorganizarea statului pe baze moderne, bogata terminologie juridico-administrativă și religioasă, de origine slavă, care se formase în limba română, a dispărut, cu excepția câtorva termeni generali. Același lucru se poate spune și despre influența turcă exercitată asupra limbii române, începând cu secolul al XVI-lea, când Moldova și Muntenia au ajuns fără vasele imperiului otoman, ca și despre influența grecească, care s-a exercitat, îndeosebi în secolul al XVII-lea, ca un fel de corolar al celei turcești.

Izolarea în care s-a găsit limba română pînă în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și influențele amintite nu i-au afectat totuși structura originară. Contactul cu romanitatea occidentală, început din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea — întii prin cărți și publicații, și apoi tot mai accentuat, pînă în zilele noastre — a dus la îmbogățirea enormă a limbii române, cu elemente latino-romanice, nu numai în ce privește vocabularul, ci și în domeniul sintaxei. Interesant de relevat, din punct de vedere lingvistic, este procesul de selecție săvîrșit mai tîrziu de limba română, în conformitate cu spiritul structurii ei latinești, din mulțimea de elemente lexicale rusești; căci pînă la urmă au rămas numai acele cuvinte care în limba rusă însăși aveau origine latină-romanică.

În ciuda împrejurărilor deosebit de grele în care s-a format și a evoluat, limba română s-a dovedit rezistentă afit cu privire la structura propriu-zisă, gramaticală, cit și la sistemul fonologic. Studii documentate întocmite de lingviști români au arătat că vocabularul român, deși mai pestriț decit al oricărui idiom romanic, nu este, în realitate, atît de neunitar pe cit se pare, mai ales dacă se ține seama de frecvența și de distribuția elementelor lui alcătuitoare. Rezistența latinității la influențe străine, chiar cînd s-a aflat înconjurată de toate părțile de idiom străine, s-a dovedit nu numai în cazul idiomului român, ci și în cazul altor dialecte. Fiecare dintre aceste dialecte s-a dezvoltat și se dezvoltă în condiții asemănătoare cu ale daco-românei, în ce privește izolarea. Influența coplesitoare a idiomelor străine ar fi trebuit să ducă la dispariția lor totală; ceea ce nu s-a întîmplat însă, dovadă — ca și în cazul limbii române — o rezistență miraculoasă, specifică latinității.

Al doilea referat — care confirmă structura latină a limbii române, în cele dintîi documente scrise — este cel prezentat de Prof. Valentin Gr. Chelaru și asistenta Elisabeta

Soșa, de la Craiova, sub titlul: *«Éléments lexicaux de structure romane dans le premier document roumain original (1521)»* (Elemente lexicale de structură romană în primul document românesc original (1521) (în volum ocupă p. 995—1008). Este vorba de scrisoarea trimisă de negustorul Neacșu Lupu din Cîmpulung, guvernatorului Hans Benkner al Brașovului, informîndu-l asupra deplasării armatelor turcești comandate de Mehmet Beg, spre Dunăre, în anul 1521. Această scrisoare — scrisă în alfabetul cirilic, la începutul secolului al XVI-lea — este socotită ca primul document scris în românește, care s-a păstrat la Arhivele de Stat din Brașov (mențiuni asupra unor scrisori scrise în românește există însă, încă din a doua jumătate a secolului al XV-lea, între anii 1464—1475). După conținut, scrisoarea lui Neacșu se referea la aceleași informații cuprinse într-un ansamblu de 15 scrisori, redactate în latinește de regele Ludovic II al Ungariei și adresate Papei, regiilor Angliei, Poloniei și diferitelor personalități din Transilvania, demnitarilor din Brașov, Sibiu etc.

Scrisoarea lui Neacșu se distinge prin claritatea și fluiditatea stilului vorbit; ceea ce însemnează că, în această epocă, limba română, era cunoscută, vorbită și scrisă, la Brașov ca și la Cîmpulung, adică în Transilvania ca și în Muntenia și Moldova. Totuși fraza este destul de complexă, avînd o structură arhitectonică proprie frazei cultivate. În comunicarea lor, autorii n-au examinat acest document sub aspectul structurii lingvistice și stilistice a textului, ci numai sub aspectul structurii romane a fondului lexical. Folosind diferite sisteme, întrebunțate în asemenea studii, autorii au ajuns la constatarea că fondul latin al scrisorii lui Neacșu este de 92,31% în compoziție și de 89,47% în frecvență absolută, pe cită vreme elementele de origine slavă reprezintă 8,69% în compoziție și 4,20% în frecvența absolută. Nu s-au luat în calcul numele proprii și formulele uzuale.

Dacă se ia în considerare faptul că scrisoarea lui Neacșu a fost scrisă într-un timp cînd în țările române tradiția slavonă era în plină ascensiune, dobîndește și mai mare importanță constatarea că elementul latin s-a afirmat chiar de la începutul românei scrise într-un procent așa de ridicat, în raport cu elementul slav. Procentul puțin mai ridicat al elementului slav în traduceri, nu modifică predominanța în care a persistat elementul latin. Astfel, în *Palia* de la Orăștie, care este un text din Vechiul Testament, tradus din slavonește, (1581—1582), elementul latin este de 88,72%, în timp ce elementul slav este de 7,47%.

Același raport este valabil și pentru tipăriturile lui Coresi, traduse, ca și pentru secolele al XIX-lea și al XX-lea. Spre exemplu, cercetind sub acest aspect, poezia lui M. Eminescu (secolul al XIX-lea) — în : *Probleme de lingvistică*, București, 1959, p. 32 și 40—41. D. Macrea a constatat că fondul latino-roman reprezintă, în frecvență absolută, 86,81%, în timp ce elementul slav numai 6,93%. Pentru secolul al XX-lea, procentul elementului latino-roman este și mai ridicat. După datele recent stabilite de C. Maneca, — în : *Fisionomia lessicale del romano letterario contemporano*, RLR, XXXI, 1967, nr. 121—122, p. 195 — fondul latino-roman al limbii române contemporane este de 96,57%, elementul slav reprezentând doar 2,09%, în frecvență absolută. Pentru a ilustra raportul între elementul latin și cel slav, autorii dau o diagramă (nr. 1). El au extins comparația textului scrisorii lui Neacșu — cu privire la predominanța fondului latin — și cu alte limbi romane, constatând un procent asemănător. Dar cel mai apropiat indice de cel al românei — după cercetările Doamnei T. Sandru-Olteanu — se întâlnește în limba spaniolă, unde procentul elementului latino-roman este de 89,33%, față de 92% cit este în limba română.

Așa cum au scos în evidență și discuțiile pe marginea referatului, în timpul Congresului, meritul autorilor constă în aceea de a fi făcut un studiu care arată că, redactată în plină dezvoltare a slavismului în țările române, scrisoarea lui Neacșu conține un mare număr de elemente latine, a căror frecvență reprezintă în text 90%, în timp ce fondul slav marchează abia 4,25%. Termenii slavi de la începutul și sfârșitul scrisorii — care se vor întâlni și în alte documente — sînt considerați ca formule uzuale în actele epocii. Neîntegrate în limba română¹.

Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă — *Buletinul Monumentelor Istorice*, anul XL, nr. 2/1971, 80 p.

Interesul crescînd față de vestigiile materiale ale trecutului istoric al țării noastre impune cu necesitate publicarea unui număr tot mai mare de studii și analize asupra monumentelor istorice. Acestei necesități îi răspunde, de la apariția sa, *Buletinul Monumentelor Istorice*.

1. Textul scrisorii lui Neacșu, publicat de N. Iorga, în anul 1900, a fost publicat de curînd, în întregime, în : «Magazin istoric», anul V Nr. 5 (50) Mai, 1971, p. 83, de Matei Cazacu.

Vom prezenta succint citeva dintre studiile inserate în nr. 2/1971 al acestei valoroase publicații.

Prof. Univ. Virgil Vătășianu, Nicușor Constantin eșcu și Mircea Rusu, — *Proiect de restaurare a Mînăstirii Brincoveni. Referat asupra cercetărilor arheologice*.

Prin studiul de față, autorii prezintă, în baza cercetărilor întreprinse în anul 1957, citeva constatări și propuneri privind etapele construcției Mînăstirii Brincoveni și a caselor egumenești și restaurarea acestora.

Din punct de vedere istoric, cercetările nu au scos la iveală elemente privind perioada anterioară construcțiilor lui Matei Basarab. S-a putut ajunge, însă, la importanta concluzie că clopotnița este mai veche decît curtea — deși zidurile lor sînt întretesute. În consecință, datarea clopotniței ar crea și posibilitatea datării curții: în baza rezultatelor cercetărilor și a analogiilor cu monumentele din vremea lui Matei Basarab și Brincoveanu, autorii emit ipoteza că clopotnița actuală nu este cea originală (menționată de Baksic, la 1640).

În ceea ce privește clădirile egumenești, același procedeu al analogiei cu alte monumente permite să se pună întrebarea dacă beciul și intrarea lui, girlicul și arhivolta cu zimți de cărămidă nu sînt restaurări ale construcției din vremea lui Matei Basarab.

Devenită proprietate a lui Constantin Brincoveanu, în 1674, mînăstirea este, probabil, restaurată după această dată — consideră cercetătorii. În 1689 începe reconstrucția bisericii, iar mai apoi, refacerea turnului-clopotnița și a presupusei locuințe de deasupra beciurilor.

Transformările și adăugirile ce au loc la complexul mînăstiresc Brincoveni continuă și după domnia lui Brincoveanu. Terasa de pe latura de vest a curții interioare — de exemplu — a fost organizată în secolul al XIX-lea.

Recomandările cercetătorilor se referă, în special, la păstrarea celor trei metereze vechi ale curții inițiale, «ca detalii arhitectonice documentare», la menținerea a ceea ce s-a mai păstrat din beci și la refacerea din lemn a scării de la etajul caselor egumenești.

Cercetările ulterioare vor aduce, desigur, informații mai ample.

Eugenia Greceanu — *Restaurarea caselor egumenești și a turnului de poartă de la Mînăstirea Brincoveni. Discutarea unui proiect rămas în faza de studiu, în vederea viitoarei restaurări*.

Cutremurul din 1837 a provocat dărîmarea turelor bisericii mari și a clopotniței și avarierea caselor egumenești, a bolniței și a chilizilor. În 1847 a fost dărîmat și etajul caselor egumenești.

În urma cercetărilor arheologice (1957) conduse de prof. Virgil Vătășianu, au fost delimitate și etapele de construcție și a fost întocmit un proiect de restaurare. Au fost propuse două categorii de reconstituiri: reconstituiri bazate pe date certe și reconstituiri prin analogie cu monumentele de epocă.

Pornind de la aceste propuneri, autoarea se oprește în mod special la așa numita «restaurare de inovație», care preconizează întrebuințarea formelor arhitecturale moderne când se pune problema completării unui element dispărut. Și consideră că trebuie să fie respinsă această restaurare, care în cele din urmă, face ca monumentul restaurat să-și piardă valoarea sa de document istoric.

Gheorghe Ionescu — *Minăstirea Govora și egumenia lui Meletie Macedoneanul (I)*.

Pustiită de boierul Albu cel Mare, în timpul domniei lui Vlad Țepeș, Minăstirea Govora rămâne în această stare pînă la sfîrșitul secolului al XV-lea. Acțiunea de refacere este începută de Vlad Vodă Călugărul, fratele lui Vlad Țepeș, și continuată asiduu de Radu cel Mare.

Sub oblăduirea lui Radu cel Mare, «un adevărat nou ctitor», Minăstirea Govora prosperă pînă în timpul domniei lui Mihai Viteazul. Apoi, vremurile tulburi, incursiunile străine și jafurile și-au pus pecetea și asupra vieții monahale de la Govora. Abia la începutul secolului al XVII-lea — așa cum arată documentele — la Minăstirea Govora începe iar o viață înfloritoare.

Autorul insistă, în studiul de față, asupra perioadei de pe la sfîrșitul domniei lui Radu Șerban și pînă în vremea lui Matei Basarab — perioadă în care Minăstirea Govora rămăsese pustie și săracă. Stabilirea precisă a timpului în care a avut loc pustiirea, nu este posibilă, din lipsa de izvoare. Totuși, pe baza hrisoavelor lui Matei Basarab se poate afirma — consideră autorul — că această pustiire a avut loc în timpul celor trei luni de stăpînire în Țara Românească, a lui Gabriel Báthory, principele Transilvaniei.

Probabil că din cauza acelorași împrejurări grele prin care a trecut minăstirea, nu s-a mai păstrat pînă azi decît un document — cel prin care Radu Șerban întărește Govorei stăpînirea citorva sate și sălașe de țigani. După trecerea acestor vremuri tulburi, călugării Minăstirii Govora au început desigur să fie preocupați de acțiunea refacerii stării materiale a lăcașului.

Dar adevărata înflorire a cunoscut-o Minăstirea Govora abia în timpul domniei lui Matei Basarab, om cu «dorință și aplecare către înfrumusețarea țării cu opere arhitectonice și clădiri religioase...».

O primă măsură ce se cuvenea să fie luată în legătură cu Minăstirea Govora era aducerea, ca egumen, a unui om priceput și gospodar. Domnitorul a adus în această funcție pe Meletie Machedoneanul.

Originar din Macedonia, Meletie a venit în Țara Românească după o bună perioadă petrecută prin părțile Kievului. Ca egumen al Minăstirii Govora este ales prin hrisovul din 6 ianuarie 1634. Se presupune că această prețuire s-ar fi datorat îndeplinirii cu succes, de către Meletie, a unei alte sarcini date de domnitor: achiziționarea, de la Kiev, a unei tiparnițe. Noul egumen a început, mai întii, acțiunea de refacere a situației materiale a minăstirii. Trecerea de care se bucura în fața domnitorului i-a ajutat să ducă pînă la capăt și această acțiune.

Vasile Drăguț — *Minăstirea Văcărești și locul ei în contextul artei din Țara Românească*.

Construcția Minăstirii Văcărești a început în anul 1716 avînd drept ctitor pe Nicolae Mavrocordat — primul domn fanariot din Țara Românească.

Autorul studiului face, mai întii, o scurtă prezentare a monumentului propriu-zis.

Prin organizarea planimetrică și distribuția sa, Minăstirea Văcărești «apare ca o reluare destul de fidelă a minăstirii Hurez, prestigioasă ctitorie a lui Constantin Brîncoveanu, construită în anii 1690—1697». Așezat pe o suprafață de 10.000 m.p., ansamblul monastic are două incinte: prima pentru complexul de gardă al reședinței domnești ce o găzduia minăstirea, iar a doua, cu un frumos turn-clopotniță cu foisor, cuprinde biserica, chiliile, bucătăria, trapeza și stăreția. În partea de nord-est a incintei este palatul domnesc, iar în partea de est, paraclisul început de Nicolae Mavrocordat și terminat de Constantin Mavrocordat, în 1736.

În partea a doua a studiului se urmărește stabilirea pe baza caracteristicilor, a locului acestei ctitorii în tradiția artistică a Țării Românești.

Biserica, monumentul dominant al complexului monastic este considerată «o adevărată sinteză a principalelor construcții religioase din Țara Românească pe interval de mai multe secole». Ca plan, triconul naosului este identic cu cel de la Hurez. Așezarea pronaosului — sistem de cruce greacă înscrisă — amintește de Biserica domnească din Curtea de Argeș. Elementul nou la biserica Minăstirii Văcărești este constituit de cele patru coloane monolite cu impresionanta lor decorație.

Prîdvorul amintind pe cel de la Hurez, prezintă, ca element aparte, două turle în torsadă. Și din punctul de vedere al decorației scul-

pturale. biserica Minăstirii Văcărești se înscrie în ambianța stilistică a epocii brincovenesti.

În ceea ce privește semnificația acestui monumental ansamblu ctitorit de Nicolae Mavrocordat, autorul face următoarele considerații: ansamblul monastic de la Văcărești, continuând tradiția artistică din Țara Românească, reprezintă «un adevărat manifest politic al lui Nicolae Mavrocordat, prințul fanariot care a vrut să sublinieze astfel, atașamentul pentru patria sa adoptivă» și pentru spiritul epocii lui Constantin Brîncoveanu — dominitor de prestigiu în întregul Orient ortodox.

Arh. Ștefan Balș — *Restaurarea Cetății Neamț*.

După starea de ruină în care se prezintă azi, Cetatea Neamț face parte dintre monumentele istorice de care țin mai poate fi vorba decît de o «valorificare «romantică» a unor ziduri consolidate în formele lor fragmentare și numai parțial amenajate....».

Studiul de față este o comunicare prezentată de autor la sesiunea Consiliului științific al Institutului Internațional al Castelelor Istorice, care a avut loc la Budapesta, la 22 septembrie 1970.

Renumita cetate moldoveană datată, în lumina noilor cercetări, la sfîrșitul secolului al XIV-lea, a fost înscrisă în planul de restaurări al Direcției Monumentelor Istorice.

Coordonatele lucrărilor de restaurare au fost următoarele:

«— Menținerea și consolidarea monumentului în stare de ruină, fără reconstituirea părților dispărute.

— Admiterea unor lucrări noi socotite necesare vizitării în bune condiții a cetății, care să poarte însă pecetea epocii noastre», fără a intra în distonanță cu ansamblul monumentului.

Numai prin respectarea acestor condiții — susține autorul — cetatea va constitui, pentru vizitatori, o adevărată pagină din istoria poporului nostru.

Radu Crețeanu, arh. Ion Dumitrescu — *O ctitorie necunoscută a spătarului Mihai Cantacuzino — biserica din Sîlpu-Buzău*.

Studiul prezintă cea de-a șasea ctitorie a învățatului spătar Mihai Cantacuzino. Dintre ctitoriile renumitului spătar erau cunoscute pînă acum mînăstirile Rîmnicul Sărat (1697), Sinaia (1699), Colțea (București, 1700) și Titireci (Ocelele Mari-Vilcea, 1701—1706) și biserica din Fundeni Doamnei (București, 1699).

Pe baza datelor documentare și a analizei arhitectonice, autorii studiului prezintă, ca fiind tot ctitorie a spătarului Mihai Cantacuzino, și biserica din satul Sîlpu de Îngă orașul Buzău.

Faptul că satul Sîlpu era proprietatea spătarului este atestat de un zăpis al lui Alexea Rusul, zugrav de biserici (act datat din 18 martie 1699) și un înscris din anul 1712 al contelui Michaelae Mikes din Zabola. Pornind de la acestea, se emite ipoteza că, inițial, Mihai Cantacuzino a vrut să ridice o biserică de lemn pentru ca, mai apoi, să se hotărască pentru un locaș de zid.

Intrucît pictura interioară, inclusiv pisanile au fost acoperite ori refăcute la dată necunoscută, construcția bisericii a fost făcută, cu aproximație «puțin timp după 18 martie 1699 (data scrisorii privind biserica de lemn), poate chiar în cursul aceleiași an, 1699».

În anul 1938 pictorul Noroceia din Curtea de Argeș, a restaurat pictura bisericii. Cu acest prilej s-au scos la iveală: portretele ctitorului, al «jupîiței Teodora» (a treia soție a spătarului) și ale fiicelor spătarului, precum și portretele altor bărbați și femei — rude ale familiei Cantacuzino.

Existența portretului lui Vasile Lupu lîngă cel al lui Matei Basarab constituie o inadvertență ce ar dovedi executarea sau refacerea portretelor la o dată ulterioară lui Constantin Brîncoveanu.

Deasupra ușii de intrare este pictat modelul miniatural al bisericii susținut de Mihai spătarul și — după identificările autorilor studiului — de fratele acestuia, stolnicul Constantin.

Pictura aceasta — opera unui autor necunoscut — reprezintă biserica astfel: plan de formă dreptunghiulară; decorație de arcaturi, ferestre și ușă la diaconicon, ca cele de azi; pridvorul deschis lateral cu două arcade — azi are trei arcade; o clopotniță turtită peste pronaos care azi nu mai există, dar este atestată de existența scării de acces la ea în zidul de nord al pronaosului.

În urma lucrărilor de restaurare întreprinse în perioada 1936—1938, s-a ajuns, ca urmare a nerespectării proiectelor, la denaturarea arhitecturii inițiale a monumentului. Au fost făcute chiar și adăugiri la naos și pridvor. Totuși, monumentul păstrează încă elemente valoroase ce permit, prin specificul lor, încadrarea în rîndul ctitoriilor lui Mihai Cantacuzino. Sînt de remarcat printre aceste elemente, decorația sculpturală și arcaturile de clubuce și deticulce ce împodobesc fațadele.

Nicolae Stoicescu — *Cîteva documente despre acoperișurile vechilor biserici*.

Despre acoperișurile bisericilor românești medievale se știe puțin. Se știe doar că acoperișurile erau din tablă, olane ori șindrîlă. Printre bisericile cu acoperiș de tablă — element rar în evul mediu — se numărau cele

ale minăstirilor Curtea de Argeș, Hurez. Tismana, Plumbuita etc.

Documentele privind acoperișurile din tablă ale bisericilor sînt mal numeroase incepînd cu prima jumătate a secolului al XIX-lea. Dintre acestea, autorii insistă asupra contractului prin care doi meșteri se angajau, la 9 aprilie 1832, să facă din tablă acoperișul bisericii Sfîntul Gheorghe din Tecuci.

Dacă acoperișul era mic, lucrarea se făcea după model, dacă nu, (ca în cazul Mitropoliei din Iași) se urmau planurile unui arhitect.

Studiul se referă apoi la documente privind acoperișurile din olane și din țiglă.

Mai numeroase sînt știrile despre acoperișurile din șindrilă. Aceasta s-ar datora faptului că putrezind repede, șindrii trebuia înlocuită mai des — de această acțiune depinzînd existența în timp a bisericilor respective.

Viorel Țigu — *Zugravul Nedelcu Popovici*. Dintre artiștii bănățeni ce au predominat, prin personalitatea lor, viața artistică din secolul al XVIII-lea, se numără și zugravul Nedelcu Popovici.

Discuțiile asupra biografiei acestui renumit meșter au fost numeroase și contradictorii.

În studiul prezentat, dl. Viorel Țigu pornește de la știrile existente pînă acum referitoare la viața și activitatea lui Nedelcu Popovici. Prima știre este găsită într-o lucrare apărută la Novi-Sad, în 1927, în care autorii, Velico Petrovic și Milan Kasanin, considerau că Nedelcu Popovici s-a născut la Ciacova în 1735 și a murit în anul 1771. Despre numele de Nedelcu s-a mai vorbit într-o lucrare din anul 1958 și în alte două lucrări din anul 1958 — apărute la Novi-Sad.

Mai apoi, Ioachim Miloia, Aurel Cosma, Stola-Ugrea și Ioan Frunzetti, studiînd picturile bănățene, afirmau că zugravul Nedelcu Popovici și-a desfășurat activitatea «în Banat între 1735—1750».

Dar, documente precise în această problemă lipsesc și, ca atare, autorul studiului prezent recurge la analiza paralelă a afirmațiilor diferiților autori cu privire la biografia meșterului zugrav și a operelor sale.

Punctul de plecare al acestei analize îl constituie : pictura bisericii ortodoxe din Lipova — executată de «Nedelka Zugrav Popovici... Serb(an)... Rad(u) Popov(ici)», (la 1732,

cînd, potrivit altor lucrări, Nedelcu Zugravul nici nu s-ar fi născut) ; pictura bisericii din Ostrovo (unde nu apare propriu-zis, numele de Nedelcu Popovici Șerban, ci Șerban Zugrav Popovici și Nedelcu Zugrav Popovici — ceea ce nu-i pot una cu Nedelcu Popovici Șerban) ; patru icoane din cele opt cite existau pe iconostasul bisericii ortodoxe din Jebel (Jud. Timiș). Aceste icoane reprezintă pe Sfîntul Ioan Botezătorul (are inscripția — «Nedelko zugrav Popovici. 1752). *Iisus pe troi*; *Maica Domnului cu Pruncul în brațe și Sfîntul Nicolae*. Toate au, ca element comun, în binarea superioară dintre tradiție și noile înfluențe.

Prin analiza unui alt grup de icoane apar țîndind celei de a II-a jumătăți a secolului al XVIII-lea a fost descoperită încă o inscripție «Nedelko Ikonopiset», «1759». Au mai fost descoperite, cu semnătura lui Nedelcu și cu date apropiate, o icoană la minăstirea Partoș (jud. Timiș), și altele la Vicariatul ortodox din Timișoara.

Analiza atentă a acestor lucrări artistice și confruntarea datelor obținute cu datele din studiile amintite, duce la concluziile următoare : 1) «Nedelcu Zugrav Popovici n-a trăit numai în prima jumătate a secolului al XVIII-lea». 2) Mult timp s-a făcut confuzie între Nedelcu zugravul și Nedelcu, fratele lui Mihailo, Stanco și Vasile, originari din Novi-Sad. În legătură cu cea de a doua concluzie, se precizează că numele de Nedelcu — potrivit iscăliturii — este nume de botez, de origine slavă.

Compararea altor date, unele găsite pe ultima filă a unui manuscris aflat la Mitropolia Banatului și altele obținute prin analiza celor 38 de icoane și a circa 80 m. de frescă de la Lipova (lucrate de zugrav în colaborare cu Șerban și Radu Popovici) conduce și la următoarele presupuneri : 1) Nedelcu ar fi fost dascăl și, desigur, de aceea știa să scrie bine în românește și sîrbește ; 2) Nedelcu Popovici zugravul s-a născut în jurul anului 1710. Lucrările sale dovedesc o deosebită capacitate de înțelegere și interpretare a tradiției artistice autohtone și a unor elemente de artă europeană.

Prof. N. STĂNCULESCU

Prof. N. LUNGU

CÎNTĂRI LITURGICE

AXIOM

LA NAȘTEREA MAICII DOMNULUI (8 SEPT.)

Glas 8

*Prelucrare și armonizare după
Macarié Ieromonahul
de Nicolae Lungu*

Andantino

Musical score for Soprano (S.), Alto (A.), Tenor (T.), and Bass (B.) parts. The score is in G major (one sharp) and 4/4 time. The tempo is Andantino. The dynamics are marked *mf*. The lyrics are: Stră - in lu - - -

Musical score for Soprano (S.), Alto (A.), Tenor (T.), and Bass (B.) parts. The score is in G major (one sharp) and 4/4 time. The tempo is Andantino. The dynamics are marked *mf*. The lyrics are: cru - es - te mai - ci -

lor fe - cio - ri - a, Stră - i - - -
 fe - cio - ri - a, Stră - i - - -
 lor fe - cio - ri - a, Stră - i - - -
 lor fe - cio - ri - a, Stră - i - - -

nă - și fe - cioa - - -
 nă - și fe - cioa - - -
 nă și fe cioa - - -
 nă - și fe - cioa - - -

- - re - - - lar, naș - te -
 - - re - - - lar, naș - te -
 - - re - - - lar, naș - te -
 - - re - - - lar, naș - te -

rea de fii. Iar în-tru
 rea de fii. Iar în-tru
 rea de fii. Iar în-tru
 rea de fii. Iar în-tru

Ti ne, Năs-că - toa re de
 Ti ne, Năs-că - toa re de
 Ti ne, Năs-că - toa re de
 Ti ne, Năs-că - toa re de

Dum ne - - - zeu, A - mîn -
 Dum ne - - - zeu, A - mîn -
 Dum ne - - - zeu, A - mîn -
 Dum ne - - - zeu, A - mîn -

do - - - uă s-au rîn - du - it.

do - - - uă s-au rîn - du - it.

do - - - uă s-au rîn - du - it.

do - - - uă s-au rîn - du - it.

Pen - tru a - cea - - - sta

Pen - tru a - cea - - - sta

Pen - tru a - cea - - - sta

Pen - tru a - cea - - - sta

toa - te se - min - țî - i - le pă - mîn - tu -

toa - te se - min - țî - i - le pă - mîn - tu -

toa - te se - min - țî - i - le pă - mîn - tu -

toa - te se - min - țî - i - le pă - mîn - tu -

- - lui, Pre Ti - ne, ne - în - ce -

- - lui, Pre Ti - ne, ne - în - ce -

- - lui, Pre Ti - ne, ne - în - ce -

- - lui, Pre Ti - ne, ne - în - ce -

tat - - te fe - ri - cim,

tat - - te fe - ri - cim,

tat - - te fe - ri - cim,

tat - - te fe - ri - cim,

te fe - ri - cim!

te fe - ri - cim!

te fe - ri - cim!

te fe - ri - cim!

AXIOM

LA INTRAREA ÎN BISERICĂ A MAICII DOMNULUI (21 NOV.)

(Glas IV Leghetos)

*Prelucrare și armonizare după
Măcarie Ieromonahul
de Nicolae Lungu*

Moderato

S. A. *mf* *>* *>* *>*

T. *mf* *>*

B.

În - ge - rii

În - ge - rii

rii, in - tra - rea Ce - lei Prea - Cu -

rii, in - tra - rea Ce - lei Prea Cu -

ra - te vă - zînd s-au

ra - te vă - zînd s-au

spăi - mîn - tat, cum Fe - cioa - - -

spăi - mîn - tat, cum Fe - cioa -

ra a in - trat în Sfin - ta -

ra a in - trat în Sfin - ta

Sfin - te - lor. Ca de un si -

Sfin - te - lor. Ca de un si -

Ca de un si -

criu în - su - fle - țit al lui Dum - ne -

criu în - su - fle - țit al lui Dum - ne -

criu în - su - fle - țit al lui Dum - ne -

zeu, Nici cum să nu se a -

zeu, Nici cum să nu se a -

zeu, Nici cum să nu se a -

tin - gă mi - na ne - cre - din -

tin - gă mi - na ne - cre - din -

tin - gă mi - na ne - cre - din -

cio - și - lor. Ia - ră

cio - și - lor. Ia - ră

cio - și - lor. Ia - ră

bu - ze cre - din - cio - și -

bu - ze - le cre - din - cio - și -

bu ³ - ze - le cre - din - cio - și -

lor, Fă-ră tă - ce - re, gla - sul

lor, Fă-ră tă - ce - re, gla - sul

lor, Fă-ră tă - ce - re, gla - sul

în - ge - ru - lui cîn - tind, Cu bu - cu -

în - ge - ru - lui cîn - tind, Cu bu - cu -

în - ge - ru - lui cîn - tind, Cu bu - cu -

ri - e să stri - ge Năs - că -

ri - e să stri - ge Năs - că -

ri - e să stri - ge Năs - că -

toa - rei de Dum - ne - zeu : -

toa - rei de Dum - ne - zeu : -

toa - rei de Dum - ne - zeu : -

f
Bu — cu — ră — Te cea

f
Bu — cu — ră — Te cea

f
Bu — cu — ră — Te cea

p pli — — — — — ră — de — — — — — dar,
f

p pli — — — — — ră — de — — — — — dar,
f

p pli — — — — — ră — de — — — — — dar,
f

p Dom — — — — — nul — — — — — es — te cu
f

p Dom — — — — — nul — — — — — es — te cu
f

p Dom — — — — — nul — — — — — es — te cu
f

p Ti — ne, es — te cu *rall.* Ti — ne!
f

p Ti — ne, es — te cu *rall.* Ti — ne!
f

p Ti — ne, es — te cu *rall.* Ti — ne!
f